

MONUMENTA HUNGARIÆ JUDAICA

PUBLICARI FECIT

SOCIETAS LITTERARIA HUNGARICO-JUDAICA

TOMUS I.

1092—1539

COOPERANTE D^re MAURICIO WEISZ

STUDIO

D^ris ARMINII FRISS



BUDAPESTINI

COMMISSIO F. WODIANERI ET FILIORUM

1903

MAGYAR-ZSIDÓ

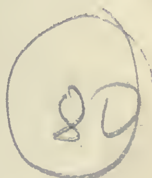
OKLEVÉLTÁR

KIADJA

AZ IZR. MAGYAR IRODALMI TÁRSULAT

I. KÖTET

1092—1539



D[r] WEISZ MÓR KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTI

D[r] FRISS ÁRMIN



BUDAPEST

WODIANER F. ÉS FIAI BIZOMÁNYA

1903



FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

TARTALOM.

Lap

FÜGGELÉK.

ELŐSZÓ.

Az IMIT megalakulása óta fölvette működése körébe a magyarországi zsidóság történetére vonatkozó irodalmi művek támogatását s e czélját pályadíjak kitüzésével igyekezett elérni, melyek már is több értékes feldolgozott munka megjutalmazására és kiadására vezettek. Később külön oklevélbizottságot alakított s feladatává tűzte ki, hogy a hazai zsidó lakosság multját illető történelmi kútfőket, melyek részben még levéltárainkban fölkutatlanul, részben a legkülönbözőbb szakmunkákban szétszórva hevernek, összegyüjtse s a modern szaktudomány követelményeinek megfelelő kiadásban bocsássa a közönség rendelkezésére. A bizottság lelkiismeretesen igyekezett a társulat igazgatósága által reá ruházott feladatnak megfelelni s 1900-ban elhatározta, hogy a magyar zsidók történeti oklevéltárát fogja megindítani s fölveszi belé mindazt a kútfői anyagot, mely a magyar zsidóság állapotait és viszontagságait a legrégibb időktől 1867-ig, az emancipatio törvénybe igtatásáig megvilágítja. A tervezett oklevéltár számára részletes szabályzatot készített s pontosan körülirta a felveendő történeti anyagot, valamint a közzététel módját. Már e szabályzatban hangsúlyozta, hogy a nagy vállalatot az önálló nemzeti királyság korabeli történeti kútfők (a héber nyelvüek kivételével) közzétételével fogja megnyitni. Később az első kötet számára az utolsó nemzeti király haláláig, 1540-ig terjedő időszakot jelölte ki, mert az 1540. évvel a magyar zsidók sorsában szintén gyökeres változások álltak be és az ország három részre oszlásával az ő történetök egységes fejlődése is véget

ért s a királyi, erdélyi és török területeken már más jogelvek szerint alakult.

Az oklevéltár számára készült szabályzat részletesen megállapította az anyagot, melyet a tervezett vállalat első kötetének magába kell foglalnia. E szerint a zsidókra vonatkozó országos törvényeket, a királyi okleveleket és kiváltságokat, földesuri, helyhatósági okiratokat és másnemű szabályzatokat, valamint a zsidóknak a nemzeti munkaszervezetben kifejtett működését megvilágító adatokat kellett az első kötetnek időrendben, a szaktudomány modern követelményeinek megfelelő szövegben felölelnie. De a bizottság tudatában volt egyrészt a feladat óriási nehézségeinek, másrészt a rendelkezésére álló szerény pénzeszközöknek s abban állapodott meg, hogy ha belátható időben el akar munkájával készülni, eleve le kell mondania a nagyon széleskörü kül- és belföldi levéltári kutatásokról. Ennek megfelelően azt határozta, hogy a tervezett oklevéltár először a töméntelen régi és új kinyomatott munkákban szétszórva megjelent ide vonatkozó anyagot összegyüjtse s a mennyire lehet, az eredetiekkel egybevetve hibátlanul tegye közzé; másodszor azon okleveleket, melyekre íróink eddig csak utaltak, melyeket azonban teljes szövegökben nem közöltek, értékökhöz képest egész terjedelmökben kiadja, végül harmadszor, hogy mellőzve a külföldieket, első sorban csak a legfontosabb állami, városi és más nyilvános, valamint a bécsi levéltárakban még kiadatlan anyagra, a mennyire az idő s a szerény pénzeszközök épen engedik, terjeszkedjék ki.

Az ilyenképen megállapított keretben folyt négy éven át az anyaggyüjtés az oklevéltár első kötetéhez. A munkát természetesen nem maga a bizottság, hanem az általa e czélra megnyert szerkesztő végezte. A bizottság először *dr. Weisz Mór* urra ruházta a szerkesztői tisztet, ki meg is indította a munkát, de másnemű teendői miatt csakhamar abban kellett hagynia. Ekkor a bizottság *dr. Friss Ármin* tanár urat bizta meg a szerkesztéssel, ki dr. Weisz úr közreműködésével szerencsésen bevégezte feladatát s a fentebb megjelölt keretben

elkészítette az Oklevéltár első kötetét. Noha a bizottság teljesen megbizott szerkesztője szakismeretében. hogy föltétlenül biztosítsa azon ismételve hangoztatott óhaját, hogy a kiadvány minden tekintetben kifogástalan legyen s megfeleljen az oklevéltan modern követelményeinek, a szerkesztő mellé még külön revisort is adott. E czélból legilletékesebb hazai szaktudósunkhoz, *dr. Fejérpataky László* úrhoz, a budapesti kir. tudományegyetemen az oklevél- és czímertan nyilvános rendes tanárához fordultam, ki lekötelező előzékenységgel volt szives *dr. Gárdonyi Albert* muzeumi tisztviselő urat és ismert szakírót ajánlani. Dr. Gárdonyi elvállalta a revisori tisztet s lelkiismeretesen felülvizsgálta az egész kötetet úgy, hogy a bizottság azon megnyugvással bocsáthatja azt a nyilvánosság elé, hogy minden tőle telhetőt megtett, hogy kiadványa a szakszerű tudományos birálatnak megfeleljen.

A mi az oklevéltár belső tartalmát és tudományos becsét illeti, a bizottságot azon meggyőződés vezeti, hogy munkájának nem csupán a magyar zsidóság multja, hanem nemzetünk egész régi polgárosodása szempontjából is megvan a maga értéke s hogy felekezeti, valamint egész nemzeti életünk fejlődésének megvilágitásához kútfőül fog szolgálni. De természetszerűen a zsidóság az, mely benne előtérbe lép. Kimutatja, hogy a zsidóság a magyar állam alapítása óta itt él e haza földjén s a többi munkás osztályok módjára mindig híven osztozott a magyar állam sorsában, gazdasági erejének kifejlesztésében, anyagi polgárosodása gyarapitásában, melyre a középkori állam és a vele egybeforrt egyház kizárólag utalta. Helyzete kezdetben, mint törvényeink jelzik, jóval kedvezőbb volt, mint később. Eleinte szabadon választhatta hivatását, munkakörét, foglalkozhatott földműveléssel, iparral vagy kereskedéssel s az állam szintén foglalkoztatta legalább az alsó közállásokban, a mi, valamint a vegyes házasság, lényegesen elősegítette beolvadását a nemzettestbe. A magyar nép vallásos türelmessége az első századokban a sok más idegennel a zsidót is szivesen fogadta körében. Az egyház hatalmának megszilárdu-

lásával azonban lassankint a társadalom türelmessége véget ért s a zsidóság jogállása egyre kedvezőtlenebb lett, munkaköre egyre szűkebbé vált. Az idők folyamán a gazdasági tevékenység legalsóbb fokára szoríttatott le s a felekezetiesség egész átka nehezedett reá. Az egyén minden cselekedete, az összesség életének minden megnyilatkozása a felekezetiesség merev és elfogult szempontjából itéltetett meg s a vallásos gyülölség a legkiméletlenebbül éreztette hatásait. Kizárta a zsidót a jutalmazóbb foglalkozásokból s féktelen üldözéseket idézett föl reá főleg a városi polgárság részéről, melynek körében élt s a mely azért is korlátlanul éreztette vele hatalmát, minthogy az anyagi élet mezején versenytársának tekintette.

Első sorban a magyar zsidóság e végtelen martiromságának emlékeit állítja össze levéltárunk első kötete, mely azonban másról is tanuságot tesz. Azt bizonyítja, hogy a zsidó hitű honlakosok az üldözés legsötétebb, legszomorúbb korszakaiban sem szüntek meg hazájok iránti kötelességeiket teljesíteni s szerény munkájok mindig nemzeti szükségletnek felelt meg, sőt akkor is akadtak az uralkodó rétegekben nemes, fenkölt lelkek, kik ezt elismerték s az egész magyarság nemzeti érdekében tartották szükségesnek a zsidók megoltalmazását. Legelől jártak ebben nemzeti királyaink, koronás uralkodóink ragyogó alakjai, kik bármi buzgó katholikusok voltak, a társadalom legféktelenebb felekezeti türelmetlensége közepett is fáradhatatlanul, a mennyire a középkor sajátos viszonyai engedték, megvédelmezték zsidó alattvalóikat, s kedvezményekkel, kiváltságokkal igyekeztek sorsukat elviselhetőbbé tenni. Ezek a királyi kiváltságok valóságos nemes levelei a magyar zsidóságnak, mert bennök a koronás király, az összeség érdekeinek főképviselője, ünnepélyesen ismeri el, hogy a zsidóság hasznos tagja a társadalomnak, hogy munkája nemcsak szükséges, hanem értékes is s hozzájárul a magyar birodalom anyagi és szellemi erejének gyarapításához.

Ilyen anyagból alakul oklevéltárunk első kötete, s így megdönthetetlen tanubizonyságát nyujtja annak, hogy a magyar-

országi zsidók felekezeti életökön kívül mindig tevékeny részt vettek hazájok gazdasági felvirágoztatásában s elősegítve dicsőséges nemzeti és nemzetközi hivatása teljesítését, munkájokkal és szenvedéseikkel megszerezték a jogczímet, hogy a magyarság egyeteméhez számíttassanak. E meggyőződésben s azon tudattal, hogy a történetbuvár a magyar polgárosodás általános fejlődéséhez is töméntelen adalékot fog benne találni, bocsátja az IMIT és oklevélbizottsága a Magyar-Zsidó Oklevéltár első kötetét a történetkedvelő közönség rendelkezésére.

Budapest, 1903 szeptember havában.

Dr. Acsády Ignácz,
az Oklevél-bizottság elnöke,
a M. Tud. Akadémia lev. tagja.

BEVEZETÉS.

Az IMIT oklevélbizottsága Weisz Mór dr. barátomat bízta meg a magyarországi zsidókra vonatkozó oklevelek összeállításával, a ki buzgósággal és szakavatottsággal hozzá is fogott föladatához. Sajnos, a helyzet úgy alakult, hogy munkaköre őt oly helyre szorította, a mely az ezzel a megbízatással járó munkásságot lehetetlenné tette. Abban a hitben, hogy lekötött idejének legalább szabad óráit a buvárkodásra használhatja föl, engem kért föl, hogy neki segédkezzem. Miután ezt a szándékát a bizottság jóváhagyásával velem közölte, úgy állapodtunk meg, hogy a nyomtatásban már megjelent okleveleket ő, a kéziratokat én állítom össze, a mi kezdetben ment is, de későbben helyhez kötött elfoglaltsága ebben is gátolta s miután dr. Kohn Sámuel okiratait, Fehér egynehány már kiadott s még itt-ott nyomtatásban megjelent okleveleket nekem átadott, legnagyobb sajnálatomra a további munkálkodással fölhagyott, minélfogva a felelősség egész súlyát magamnak kell viselnem.

És ezt a felelősséget, nagyon félek, hangsúlyoznom kell, mert bármennyire is könnyít ez az oklevéltár a zsidó és a magyar történetírás munkáján, azzal még sem dicsekedhetik, hogy egészen új perspektiváknak nyitná meg a teret. Az itt összehordott anyag nagyrészt már ismeretes s még eddig föl nem fedezett tartalma is csupán a történeti ismeretek keretében mozog, hogy a már meghúzott határvonalakat valamivel jobban kidomborítsa. És ebben is, fájdalom, még mindig lokális jellegűnek marad meg. Pozsony, Sopron viszi a főszerepet és utánna ballag Buda. A mi ezeken túl van, oda legfeljebb egy-egy czölöp üttetett be útjelzőnek a későbbi buvárnak. Nyomok vezetnek többé-kevésbbé taposott ösvényeken az egész ország

legkülönbözőbb vidékű városaiba, a hol zsidók létezéséről egész határozottsággal beszélhetünk, de a fölfedezési munkálatok további eredményétől függ, hogy ezeknek a beléletéről, szellemi és anyagi tevékenységéről tiszta, világos képet nyerjünk.

Megkisérlettük az összes már különféle kiadásokban szétszórt okleveleket, törvényeket, városi számadások és telekkönyvi bejegyzéseket egy helyen és történeti egymásutánban bemutatni. A magyar törvények nyomai Szt. László királyig vezetnek és talán hozzájárulnak, hogy a szélesebb körök történeti tudása a magyar zsidókat is beilleszsze a magyar nemzetet alkotó népelemekbe. Iskolakönyveink jobb ügyhöz méltó buzgósággal, előszeretettel kiemelik a II. Endre korabeli zsidók országrontó műveleteit. Az itt bemutatott akták ezeket az állításokat a maguk értéktelenségére leszállítják, a mennyiben — *jóllehet az eddig ismertek közül egyet sem hagytunk ki — zsidók gonoszságai, embertelenségei sehol sem említtetnek.* De igenis mindmegannyi eleven bizonyításai egyrészt a felekezeti türelmetlenség rontó munkálatainak, másrészt a felekezeti türelmetlenséget fölhasználó kapzsiságnak. Sőt mint IV. Béla — kit a történet a második honalapitó névvel diszit — példája mutatja, a hazafias érzés bizonyos időkben is csak úgy lobogtathatja magasra a munka zászlaját, ha a fékevesztett indulatokat követve az eltiprottak romjaira áll, mert csak úgy kelthet hitet maga iránt és csak úgy ébreszthet reményt a maga alkotó képességébe, de azután föléleszti a romok alá temetett erőket, kiknek segitő karjait a továbbfejlesztésnél igénybe veszi.

Nem a mi föladatunk a történeti tanulságokat levonni. De azért lehetetlen reá nem mutatnunk azokra a tanulságokra, a melyek a nagy közönség csak fölületesen vizsgáló szeme előtt föltárulnak s a melyeknek a köztudatba való átmenetelére súlyt helyezünk. Csak száraz adatokra hivatkozunk, a következtetéseket és levezetéseket kerüljük.

Szt. László törvényei külön zsidó foglalkozásokat nem ismernek: zsidók és keresztények közötti házasságról és zsidóknak keresztény ünnepen való munkájáról szólnak. Kálmán alatt — talán mint a keresztes hadjáratok külföldi zsidó-

mészárlásainak eredményei — már a zsidók és keresztények közötti hitelügyleteket is szabályozzák, de intézkednek zsidóknak keresztény rabszolgáiról és nincs kifogásuk zsidó földbirtokosok ellen, csak lakóhelyeiket a püspöki helyekre korlátozzák. Teljes megszorító jogszabályokat csak II. Endre állapít meg, a kinek idejében zsidó kamaragrófokkal is találkozunk. Ebben az időben zsidók között vannak az állami javak bérlői. jóllehet névleg ebben az időben egyet sem ismerünk, csak a pápák tiltakozásai mutatják, hogy voltak. IV. Béla a pápa engedelmével fölfüggeszti, a nélkül hogy beszüntetné, II. Endre megszorító törvényeit és a zsidóknak adott 31 pontból álló törvénye privilegiális jellegű, sőt megengedi nekik a bajvívást is, a mi mást mint nemes embert nem illethetett meg. Foglalkozásuk ágait nem nyesi meg, de azért csak személy- és vagyonbiztonságukról intézkedik, valamint templomuk sérthetetlenségéről. Ebben az időben állami zsidóbérlővel már névleg is találkozunk, a ki vállalatában birtokát veszti. IV. László alatt a budai zsinat már a keresztényeket eltiltja a zsidókkal való érintkezéstől és elrendeli a külön zsidóruha viseletet, és ugyancsak az ő uralkodása alatt történik, hogy X. Gergely pápa a keresztes hadjáratokban való résztvevőket föloldja a zsidóknak járó tartozások utáni kamat alól. Még most is említtetik névleg egy zsidó kamaragróf. IV. László zsidóüldözéseit ellensúlyozandó, III. Endre a pozsonyi zsidókat ugyanazon jogokban részesíti, mint a pozsonyi polgárokat. Egy trencséni zsidó 1300-ban telket és kertet vásárol.

A vegyes házbeli királyok uralkodása idejéből való oklevelek már zsidó községi életről tesznek tanúságot. Megtudjuk, hogy Róbert Károly Sopronban a zsidók letelepedését engedélyezi, a nélkül hogy számuknak korlátot szabna; ugyanakkor Pozsonyban zsinagóga létezéséről szerzünk tudomást s az itt lakó zsidó háztulajdonosok Nagy Lajos rendeletére — a melyet későbbi királyok több ízben és más városokban is megismételnek — a város terheihez hozzájárulni kötelesek. Névleg említtetnek a pozsonyi, soproni, budai, fejérvári és nagyszombati zsidó hitközségek, mellettük sok más község, a hol zsidók élnek. Az e korabeli oklevelek már a zsidók különleges helyzetéről, jogaik és kötelességeikről bővebben szólanak.

S itt egy pillanatra meg kell állnunk. Már dr. Kohn Sámuel alapvető műve * figyelmeztet arra, hogy különösen a vegyes házbeli királyok uralkodása elején a pénzüzletek leginkább külföldi zsidók kezében vannak. A mi okleveleink ezt az állítást csak megerősítik és a zsidók úgynevezett gazdagságát eléggé jellemzi az a tény, hogy a hitelnyujtó zsidók száma nagyon csekély és a mennyiben egy korban élnek, úgyszólván egy családot alkotnak, jóllehet az adósok száma elég tekintélyes.

Ezek után áttérünk anyagunk ismertetésére s bemutatjuk a forrásokat, a honnan merítettünk. Egyúttal meg akarjuk jelölni azokat a helyeket, a melyeken tudtunkkal zsidó tárgyú oklevelek még találhatók, de nekünk, sajnálatunkra hozzáférhetetlenek. Általánosságban kiemeljük, hogy az e kötetben foglaltak legnagyobb része már megjelent s csak valamivel több mint egy harmadát képezik azok az oklevelek, melyeket eddig a maguk teljességében még nem tettek közé. Ez utóbbiaknak nagy része ismeretlen is.

A legelső helyet a *Kohntól* kiadott oklevelek foglalják el. Mennyiségileg és minőségileg ezek a legfontosabbak, a mennyiben az ország egész zsidóságára vonatkoznak. Az 1., 31., 42. és 65. számuakat kivéve valamennyijüket fölvettük, de módunkban volt a pozsonyi és fővárosi levéltárakból közölteket az eredetiekkel összehasonlítani és a Számadások rovatába fölvett 9., 11. és 12 számut változtatásokkal, illetve kiegészítésekkel adtuk ki. Az átvett oklevelek száma 63. Ugyancsak dr. Kohn Sámuel úr szives volt nekünk néhány, a soproni városi levéltárból másolt kéziratait kiadatás czéljából átengedni, a miért e helyütt is köszönetet mondunk.

Dr. *Pollák* Miksának ** a soproni levéltárból kiadott okleveleit szóról-szóra és, az eredetiek nem állván rendelkezésünkre, minden összehasonlítás mellőzésével vettük föl. A soproni zsidókra vonatkoznak, de fontosságuk a lokális jelleget messze túlhaladja. Valamennyinek helyt adtunk. Számuk 60.

* A zsidók története Magyarországon: Okiratok.

** A zsidók története Sopronban: Okiratok.

*Fejér** a 13. és 14. századbeli oklevelek legnagyobb kontingensét nyujtja. Fontosságra nézve vetekednek a Kohntól kiadottakkal. Sajnálatunkra az itt előforduló számos és sokszor értelemzavaró hibákat csak nagyobb részben, de nem egészen, sikerült az eredetiekkel való összehasonlítás után kijavítanunk. Összesen 34.

A megjelent oklevelekből még fölvettük *Theiner* (Vetera monumenta), *Wenczel* (Árpádkori új okmánytár), *Hazai okmánytár, Hazai oklevéltár, Anjoukori okmánytár, Teleki* (A Hunyadiak kora), *Hatvani* (Monum. Hung.), *Wolf* (Jahrbuch 1860—61),** *Wenczel* (Tata fénykora), *Kohn* (Tört. Tár 1881. és M. Zs. Szemle 1891.), *Új magyar Muzeum, Windisch* (Ung. Magazin) és *Nagy* (Sopron vármegye története). Összesen 28. A törvényeket az összes források mellőzésével a Magyar Törvénytár (Millenniumi kiadás) és Kovachich: Sylloge után közöltük. A városi törvényekre vonatkozólag Michnay és Lichner: Buda városának törvénykönyvét és Király János: Pozsony város jogkönyvét használtuk.

Az eredeti oklevelekre vonatkozólag első sorban néhai Hajnik Imre másolatait a nagyszombati levéltárból kell említenünk. Hajnik «*A zsidók Magyarországon*» czímű úttörő értekezésében már ezen oklevelek alapján dolgozott s Kohn is fölhasználta a többször idézett történetében. De teljes egészükben csak itt jelennek meg először, a mit *dr. Császár Elemér tanár úr* szivességének köszönhetünk. *Dr. Császár Elemér* úr, néhai Hajnik Imre veje, tudós apósának hátrahagyott kéziratait rendezvén, ezeknek használatát kegyes volt nekünk kiadatás czéljából átengedni. A Hajnik Imre-féle másolatok mind a nagyszombati levéltárból valók és reánk nézve nemcsak belső becsüknél fogva értékesek, hanem azért is, mert utánajárásunk daczára sem sikerült Nagy-Szombatban okleveleket kapnunk. Dr. Császár Elemér úrnak e helyütt is szívből jövő köszönetünket fejezzük ki.

Fontosak a pozsonyi levéltár oklevelei. Tudtunkkal itt sikerült az összes *iudaica*-kra szert tenni s jelenleg a pozsonyi városi levéltár egyetlen egy 1540 előtti oklevélnek sincs birto-

* Cod. dipl. I—XI.

** Mandl Bernát úr szives figyelmeztetésére.

kában, a melyet itt ki nem adtunk volna. Igaz köszönet érte dr. Brolly Tivadar pozsonyi polgármester és Batka János levéltáros uraknak, a kiknek szives engedelmével először a székes fővárosi levéltárban dr. Toldy László főlevéltáros úr ellenőrzése, másodizben pedig a Nemzeti Múzeumban dr. Fejérpataky László egyetemi tanár és múzeumi igazgató úr szives engedelmével az okleveleket fölhasználhattuk. Eddig ki nem adottaknak tekinthetjük az országos levéltár *liber regiusa* után közölteket is, a melyeket Maróthi Endre levéltári tisztviselő úrnak köszönhetünk.

Eddig még sehol meg nem beszélt s nem is ismert okleveknek a Nemzeti Múzeum Véghely-gyűjteményét kell említenünk. Történeti fontossággal csak kevés dicsekedhetik, de igen érdekes megvilágítását nyujtják a magyar zsidó viszonyoknak, a mennyiben majdnem valamennyien (több mint 30) adósleveleket tartalmaznak, de egyikükben sincs magyar zsidó hitelező. A kútfőkre dr. Acsády Ignácz bizottságunk elnöke hívta föl figyelmünket és a másolatokat legnagyobb részben dr. Gárdonyi Albert úr végezte, a ki az egész kötet korrigálását is szives volt elvállalni.

Teljesen ismeretlenek még a kassai levéltárból vett oklevelek is. Érdekességük a mellett, hogy fényt vetnek lengyel zsidóknak Kassán való elfogatására, leginkább abban mutatkozik, hogy sárospataki zsidóról van többször szó s bizonyítéka annak, hogy a 15. században ezen a környéken már éltek zsidók, a mire — tudtunkkal — a magyar zsidók eddigi történetírói nem figyelmeztettek. A másolatokat Kemény Lajos levéltáros úr szivességéből kaptuk.

De ha e kötet nem is mondható szegényesnek, mégis sajnálattal kell bevallanunk, hogy megközelíthetőleg sem mondható teljesnek. S itt nem csak azokra a városokra gondolunk, melyeknek levéltáraiban mindenesetre zsidó emlékek találtatnának. Ilyen városok: Nagy-Szombat, Kismarton, Kőszeg, Esztergom, a pozsonyi káptalan levéltára s számos felső magyarországi bányaváros. Ezekben zsidó emlékek okvetlenül vannak. Mi magunk is Ortvay,[1] Pollák,[2] Kohn[3] és Hajnik[4]

[1] Pozsony város története II. k. [2] i. m. [3] i. m. [4] i. m.

műveiben számos oklevelet állítottunk össze. S ha nincs módunkban mind meg annyit közölni, nem vélünk felesleges munkát végezni, ha tartalmukat a forrás megnevezésével közöljük, s a mennyiben lehetséges, a levéltárat és annak számát is megjelöljük. Egyuttal utalunk a krónikákra s sok minden egyéb kútforrásra, hogy ily módon egy helyen bemutassuk, vagy legalább rámutassunk arra az anyagra, melyet a történetiró czéljai javára értékesíthet. Tartozunk ezzel már azért is, mert több fontos esemény, mint pl. a zsidók kiüzése Nagy Lajos alatt az itt közölt oklevelekben nem emlittetik s csak egy van, mely a Pozsonyból kiűzött és Haimburgban letelepedett zsidók hitelügyleteivel foglalkozván, erre utal. Teljesen hiányzik azonban pl. a nagyszombati zsidók elégetése. Ezek az adatok oklevelekben nem találhatók s így mi azokra a forrásokra utalunk, a hol ezekről szó van. Itt is, mint majdnem mindenütt, földadatunkat megkönnyitette első sorban dr. Kohn Sámuelnek a Történelmi Tárban (*Héber kútforrások* 1881.) megjelent úttörő értekezése, azután Hajnik, Pollák és Ortvay idézett művei.

Álljanak hát itt a nem közölt oklevelek és krónikák:

A) Oklevelek:

1. 1354 jun. 9. L. VIII. et. H. f. I. nr. 10 a soproni ltárban: zsidóknál kelyhek és egyházi szerek zálogosittatnak el. Pollák 14. l.

2. 1361 L. 23 nr. 26 (Pozsony város tárgymutatója szerint) a pozsonyi ltárban (az okirat elveszett) N. Lajos orvosának, Ferencz mesternek a pozsonyi zsinagógát, mely a zsidók kiűzetése után a királyi kincstárra szállt, ajándékozza. Kohn 136. l.

3. 1362. L. L. f. III. nr. 54 a sopr. ltárban. Rudolf osztrák herczeg szabadalomlevele a soproniaknak, miszerint német-újhelyi zsidók őket Német-Újhelyben adósságaik miatt nem tartóztathatják le és áruikat le nem foglalhatják. Pollák 16. l.

4. 1365 jan. 31. Soproni ltár (documentum quoddam obsoletum et illegibile). Rudolf osztrák herczeg értesíti Nagy Lajost, hogy a Magyarországból az ő tartományaiba menekült zsidók adósleveleit magyar polgárok ellen semmisnek nyilvánítja. Hajnik 205. l.

5. 1375. A pozsonyi káptalan oklevele szerint néhai Jakab biró sok adósságot hagyott hátra zsidóknál és keresztényeknél. Ortvay 341. l.

6. 1406. febr. 21. L. L. f. IV. nr. 108 a sopr. ltárban. Zsigmond király fölszólítja Sopront, hogy hajtsák be a zsidókon a királynak fizetendő adójukat és szolgáltassák át Geus Péternek. Pollák 25. l.

7. 1413 decz. 5. L. C. f. II. nr. 51 a sopr. ltárban. Zsigmond király beleegyezik, hogy a magvaszakadt Harkai Péter birtoka a soproniakra átszálljon, de előbb 500 forinton kiváltandó a zsidóktól. Pollák 60. l.

8. 1416 decz. 1. A soproni ltárban. Anna, Gara Miklós nádor neje és fia Miklós fölszólitják a soproniakat, hogy a zsidókra esedékes karácsoni collectákat úgy hajtsák be, a mint az általuk kiküldött és levéllel ellátott zsidó kivánja. Hajnik 96. j.

9. 1421 ápr. 5. A soproni ltárban. Gara Miklós nádor fölszólítja a soproniakat, hogy a zsidókat szabadságaikban meghagyják. Hajnik 98. j.

10. 1422 decz. 10. L. L f. V. nr. 154 a sopr. ltárban. Zsigmond király Wolf zsidó házát Sopron városának ajándékozza városházának. Pollák 97 l.

11. 1422. L. IV. et D. f. I. Nr. 81 a sopr. ltárban. Gara Miklós nádor orsz. zsidóbiró mellett van egy Unteriudenrichter zu Hungern im Land. Ortvay. 298. l.

12. 1423 decz. 11. L. XLV et N. N. f. I. nr. 5 a soproni ltárban. Zsigmond a zsidóktól fizetendő 76 forintot a városnak ajándékozza. Pollák 26. l.

13. 1427 elején L. XLVIII. et y. y. f. I. nr. 2. a soproni ltárban. Sopron városa 27 soproni polgár 270 frtnyi adósságát fizeti Józsefnek, Merchelein fiának. Pollák 67 l.

14. 1428 decz. 1. L. VIII et H. f. II. nr. 61 a soproni ltárban. Gara nádor a soproniakat teszi felelőssé a zsidó adókért. Pollák 77. l.

15. 1431 jun. 24. A soproni ltárban. Gara Miklós nádor országos zsidóbiró minőségében kinevezi Kolcha Miklóst a soproni zsidók birájának. Hajnik 64. j.

16. 1431 szept. 7. L. IV. et D. f. nr. 282 a sopr. ltárban. Gara nádor meghagyja a soproniaknak, hogy a zsidókat kiváltságaikban ne háborgassák. Pollák 27. l.

17. 1434 febr. 3. L. 60. nr. 72 a pozsonyi ltárban. Zsidónak asszonytól zálogot elfogadnia nem szabad. Kohn 186. l.

18. 1436. jul. 5. L. L. f. V. nr. 184. a soproni ltárban. Czilley Borbála megvédi Kis Jakab soproni zsidót. Poll. 84. l.

19. 1440 L. XLVIII et y. y. f. I. nr. 5. a sopr. ltárban. Sopron adóslevele Freudmann zsidónak 128 frt és 80 fillérről, a hol hit alatt fogadják, hogy a levélölést nem fogják kérni. Pollák 76 és Kohn 313. l.

20. 1441 febr. 3. L. K. f. III. nr. 91. a sopr. ltárban. Erzsébet fölszólítja Sopron hatóságát, hogy Köpfel zsidóval igazságosan bánjanak. Pollák 31. l.

21. 1442. L. L. f. V. nr. 154. a sopr. ltárban. Wolf zsidó házával szemben van a minoriták klastroma. Pollák 18. l.

22. 1446 jun. 16. Dipl. Pos. II. 708. A pozsonyi polgármester értesíti az udvarnál távol járó pozsonyi küldöttséget, hogy a csőcselék és a szentgyörgyi gróf jobbágyai rájuk támadtak, zsinagógájukat föltörték

és kirabolták, de a hatóság a bűnösök közül sokat elzáratott. Ortvay 322. l.

23. 1446. Dipl. Pos. II. 710. Henrik borostyánkői várgróf panaszolja a pozsonyi tanácsnak, hogy a mit az ura házának ellenségei elrabolnak, azt a pozsonyi zsidó-utczában eladják. Ortvay 309. l.

24. 1452 aug. 30. L. K. f. III. nr. 115. a sopr. ltárban. Erzsébet meghagyja, hogy Meyerlein és Musslein zsidók meg Sattler István ügyében határnapot tűzzenek ki. Pollák 31. l.

25. 1456 szept. 24. L. K. f. III. nr. 148 a sopr. ltárban. Frigyes fölszólítja Sopron hatóságát, hogy Köpflein zsidó Mair és Ábrahám nevű vejeit engedjék Német-Újhelybe költözködni. Pollák 33. l.

26. 1462 jun. 24. A soproni ltárban. Rozgonyi János tárnokmester tiltakozik az ellen, hogy Ország Mihály nádor arra kényszerítse, hogy egy pozsonyi nőt egy zsidónak ellene fennálló követelések kielégítésére kötelezze. Hajnik 101. j.

27. 1496 aug. 2. a modenai ltárban. Aretino Donato, Estei Hippolit bibornok biztosa jelenti Esztergomból, hogy Budán az országgyűlés alkalmából a csőcselék a zsidókat megrohanta, házaikat kirabolta, mely alkalommal sok sebesülés és haláleset fordult elő. Óváry: M. T. Akad. Oklevélmásolatai. 192. l.

28. 1471. L. 38. f. 3. nr. 50 a pozs. ltárban. Ernuszt János, zólyomi főispán Mátyás király rendeletéből Pozsonyba küldi Piry Miklóst a zsidóktól járó taxa behajtására. Ortvay 331. l.

29. 1475 jul. 22. L. K. f. II. nr. 72 a soproni ltárban. A német-újhelyi zsidók kölcsönt adnak Sopronnak. Pollák 34. l.

30. 1497 ápr. 16. VIII. et H. f. III. nr. 137 a soproni ltárban. Szapolyai István fölszólítja Erdélyi Jakab soproni polgármestert, hogy a harminczad ürügye alatt elvett pénzt adja vissza Hyndel asszonynak, Muskath német-újhelyi zsidó feleségének. Pollák 34 j.

31. 1497 ápr. 26. L. VIII. et H. f. III. nr. 36 a soproni ltárban. Szapolyai István értesíti Sopront, hogy a német-újhelyi zsidók az ő egyenes parancsára tartózkodnak Sopronban és ezeknek pénzéből harminczadot venni tilos. Pollák 43. l.

32. 1497 május 17. L. XI. et J. Prot. nr. 2. NB. a sopr. ltárban. A soproni tanács elhatározza, hogy a férjnek zsidótól vett kölcsönéről a feleségnek vagy a szomszédnak tudomással kell bírnia. Pollák 81. l.

33. XV. század vége. János mestr fia Miklós folyamodványa, melyben felmentését kéri a pápától azon szabálytalanság alól, melybe az által esett, hogy midőn falujában egy szegény zsidó házában tűz ütött ki s a nép e miatt a zsidót ütlegelni kezdte, ő is hozzájárult s egyik okozója lett a zsidó halálának. Tóth Szabó Pál, Magyarország a XV. sz. végén. Századok, 1903 évf. 343. l.

34. 1502. márcz. 12. Nürnberg városa tanácsának levele Ulászló magyar királyhoz, melyben készségét jelenti, hogy Schwarcz Mendel budai zsidónak Bautschmid Fridrik nürnbergi polgárral szemben tá-

masztott követelésének eleget tétet, de csak úgy, ha az megfelelő meghatalmazást állít ki jogi képviselője részére. Magyar Gazdaságtört. Szemle 1900. 78. l.

35. 1507 febr. 8. L. M. f. II. nr. 78 a sopr. ltárban. Mendel Juda Jakab præfectus érvényt szerez a soproni zsidók pénzbeli követeléseinek. Pollák 78. l.

36. 1512 jun. 12. A pozsonyi ltárban. Ráskay Balázs tárnokmester megtiltja a pozsonyiaknak, hogy a zsidókat elnyomják. Hajnik 102. j.

37. 1521 jun. 2. L. M. f. III. nr. 125 a sopr. ltárban. II. Lajos tudatja Sopronnal, hogy Bán Imrét küldi hozzájuk, a ki rendeleteit velök közölni fogja. Pollák 48. l.

38. 1522. A nagyszombati levéltárban. Zápolya György fölszólítja Schaffer Jakabot, hogy Jankó Bálint és a nagyszombati zsidók közötti adóssági ügyben egyezséget hozzon létre. Hajnik 181. l.

39. 1523 nov. 8. L. XLVIII. et y. y. f. II. nr. 74 a sopr. ltárban német másolata az ugyanazon keltű és itt közölt oklevélnek. Pollák 51. lap.

40. 1526. szept. 26. L. M. f. IV. nr. 170 a sopr. ltárban. Mária rendelete Sopronhoz, hogy Nemes Bolthos Mátyás Pécsről József zsidónál elzálogosított ezüstneműit, mely Sopron városánál van, ingyen kapja vissza. Pollák 121. l. (tévesen szept. 29).

41. 1526 L. XLVIII. et y. y. f. I. nr. 74 a sopr. ltárbán. A zsidók beadványukban arra hivatkoznak, hogy a sirföliratok tanusága szerint már 600 év óta élnek Sopronban. Pollák 11. l.

42. 1526. L. M. f. II. nr. 78 a soproni ltárban. József zsidó Sopron városán követeli a Nemes Bolthos Mátyásnak kiadott ezüstneműeket. Pollák 156. l.

43. 1527 szept. 28. L. XLVIII. et y. y. f. I. nr. 25 a sopr. ltárban. Reichenpach értesíti a soproniakat, hogy a zsidókkal levő ügyükben a zsidók tanuikat már megnevezték, ne mulaszszák hát el a kitűzött terminust. Pollák 243. l.

44. 1528. márcz. 24. L. XLVIII. et y. y. f. II. nr. 34 a soproni ltárban. A soproni zsidók panaszos beadványa a város igazságtalanságai ellen. Pollák 116. l.

45. 1528. ápr. 28 L. XLVIII. et y. y. II. nr. 74 a sopr. ltárban. A zsidók panaszos beadványa, a mért a soproni tanács az ellenök elkövetett igszságtalanságokat még támogatta. Pollák 117. l.

46. 1528 ápr. 1. L. XLVIII. et y. y. f. II. nr. 74 a sopr. ltárban. A Sopronból kiűzött zsidók az ügyük elintézéséről szóló választ Kaboldra kérik. Pollák 117. l.

47. 1529 máj. 15. A nagyszombati ltárban. Ferdinand figyelmezteti a nagyszombatiakat, hogy az ottani zsidók a budai várnagy joghatósága alá tartoznak s a város ellenök nem tehet semmit. Hajnik 78, j.

48. 1531. L. XI. et I. Prot. nr. 2. NB. a sopr. ltárban. Manus kismartoni zsidó ügye Gross Bernát soproni polgár ellen. Pollák 80. l.

49. 1539 febr. 1. A nagyszombati ltárban. Ferdinand száműzi a nagyszombati zsidókat. Kohn 244. l.

50. A soproni zsidók ellen beadott panaszokra és a panaszokra beadott válaszok és ellenpanaszokra vonatkozólag még fontos volna a soproni ltárban a L. XLVIII. et y. y. f. II. nr. 74 teljes kiadása. Igen sok adat van még azonkívül összehalmozva Sopron és Pozsony jegyzőkönyveiben, valamint az ezen városoktól vezetett telekkönyvekben is

B) *Krónikák:*

1. Tudelai Benjamin Konstantinápolyba jövő magyar zsidókról tesz említést 1166 körül. Kohn: Héber Kútforrások 53. l.

2. Eliézer b. Jiczchak speieri rabbi egyik levelében a magyar zsidók nagy szegénységét említi 1190 körül. U. o. 55. l.

3. Isserlein Izrael, bécsújhelyi rabbi egy budai zsidó válólevele ügyében kiadott döntvényében az asszonyt már azért is elválasztottnak mondja ki, mert férje már két izben is kikeresztelkedett. Ugyanott *Új-Buda* és *Ó-Buda* zsidó községeket említi 1450—70 körül. Ugyanott 58. lap.

4. Bruna Izrael, regensburgi rabbihoz, egy Vácz közelében meggyilkolt zsidó ügyében tanúvallomás küldetik be 1456—80 körül. U. o. 60. lap.

5. Szerencsés Imre fiait illető vallásos döntvények 1525 előtt és 1526 körül. U. o. 75. l. és Kohn 475. l.

6. Gedalja ibn Jachja 1550—87 körüli krónikája a Magyarországon 1096-ban átvonuló keresztes hadak zsidók elleni kegyetlenségéről. U. o. 84. l.

7. József há-Kóhen 1554—75 között megirt történeti művei a zsidóknak 1348-ban Magyarországból történt kiűzetéséről. U. o. 98. l.

8. Modenai Sámuel döntvénytárának 40. száma a szultántól 1526-ban magával hurczolt, Szófiában letelepedett és ott külön községet alkotott zsidókról tesz említést. U. o. 146. l. 4. j.

9. Egy a Nagyszombaton 1494-ben történt zsidók elégetésére vonatkozó gyászdal. Kohn 441. l.

Megjegyezzük, hogy a *Héber Kutforrások*at csak annyiban idézzük, a mennyiben magyar zsidók történeteiről teszen említést. A tisztán magyar vonatkozásuakat itt nem említjük. Hasonlóképpen mellőzendőnek tartjuk a honi zsidókkal foglalkozó magyar krónikák fölsorolását.

A számadások rovatait Hajnik, Kohn, Pollák és Ortvay többször idézett, valamint dr. Fejérpataky László * és dr. Ko-

* Magyar városok régi számadáskönyvei.

váts Ferencz * műveiből, továbbá Rakovszky István közleményeiből ** állítottuk össze.

Végül még megemlítjük, hogy IV. Béla privilegialis levele mellé II. Frigyes osztrák herczeg 1244 julius 1-én kiadott, az osztrák zsidók helyzetét szabályozó rendeletét is közöljük. A kettő közötti különbséget párhuzamosan Ottokár morva zsidótörvényével részletesen tárgyalja Kohn 371—376. ll.

Indexünkben pontos név- és tárgymutatót igyekeztünk adni, de csakis az oklevelekhez.

Budapesten, 1903 szeptember havában.

Dr. Friss Ármin.

* Városi adózások a középkorban.

** Pressb. Zeitung. 1877.

MEGJEGYZÉSEK AZ OKLEVELEK KÖZLÉSI MÓDJÁRÓL.

A jelen kötetben foglalt oklevelek szövegének közlési módjáról a következőkben kell röviden beszámolnom.

A közölt oklevelek két forrásból vétettek: egyrészt eredeti szövegek illetőleg azok fenmaradt másolatai irattak le, másrészt pedig nyomtatásban már megjelent oklevelek vétettek át.

Az eredeti, illetőleg annak fenmaradt másolata után közölt, latin szöveg helyesirásában azon alapelvet igyekeztem érvényre juttatni, hogy azon irási sajátosságok, melyek az oklevelekben következetesen megvannak, tartassanak meg a közlésnél is; a hol azonban az okleveles irásmód következetlen, ott a modern latin helyesirási szabályok jussanak érvényre.

Ennek megfelelően a középkori latin oklevelek azon sajátosságát, hogy *ae* helyett *e* betűt, *ti* helyett *ci*-t írnak, mindenhol megtartottam, az *i* betűt olyan helyeken is meghagytam, a hol a hangzás szerint *j*-nek kellene állania; az *y*-t pedig, mely a középkori latin helyesirásban két *i* helyett áll, ennek megfelelően oldottam fel. Ellenkezőleg az *u* és *v* betük helyére, melyeket az oklevélirók minden következetesség nélkül használnak, mindig azon betüt irtam, mely a hangzásnak megfelelő. Így *vt* helyett *ut*-ot, *uilla* helyet *villá*-t írtam. Ezzel szemben azonban meghagytam az *u* betüt azon szavakban, melyekben a modern latin helyesirás is meghagyta a hangzás ellenére, pl. *consuetudo, sanguis.* Az okleveles irás azon sajátosságait, melyek egyrészt a tulajdon- és helynevek irásában, másrészt a mássalhangzók kettőzésében, kihagyásában vagy beszurásában nyilvánulnak, mint az oklevélirók

egyéniségére és az okleveles helyesirás történetére jellemzőket, betühűen igyekeztem megtartani.

Nem tartottam meg az oklevelek kis és nagy kezdőbetüit, a melyek használatában az oklevélirók semmi rendszert sem követtek; hanem nagy betüvel csupán a tulajdon- és helyneveket irtam. Ugyancsak a leirásban nyilvánuló következetlenség birt arra is, hogy az oklevélben előforduló évszámokat mindig betükkel irjam le. Teljesen figyelmen kívül hagytam az oklevelekben levő interpunkcziót, a mely semmi összefüggésben sem áll a szöveg értelmével; hanem e helyett a modern interpunkcziót használtam, melyet a szöveg megérthetése mulhatlanul követel.

A német oklevelek közlésénél ugyancsak az oklevélirók következetlensége kényszerített arra, hogy a nagy kezdőbetűt csupán a tulajdon- és helyneveknél használjam, az *u* és *v* betüket a hangzásnak megfelelően irjam s modern interpunkcióval tüntessem fel az értelmet; egyébként betühűen igyekeztem közölni a szöveget.

A nyomtatott oklevélszövegek helyesirása annyi lévén, a mennyi a kiadó, szükségesnek tartottam azok közlésébe is egységet behozni. Ez egységet a legjobban úgy véltem megoldhatónak, ha az eredeti szövegek közlési módjára vezetem vissza a nyomtatott szövegek külömböző kiadásait. Ezzel az egész kötet oklevélszövegeinek közlési módja egységessé vált.

A kiadott oklevélszövegekben mindig találhatunk másolási tévedéseket vagy sajtóhibákat, melyek kijavítását a megérthetés érdekében szükségesnek tartottam; a hol pedig az eredeti oklevélben is meglevő hibás szókat meghagytam, ezt mindig zárójelbe tett felkiáltójellel jelöltem meg.

Budapest, 1903 szeptember havában.

Dr. Gárdonyi Albert.

OKLEVÉLTÁR.

1.

Szt. László király dekretumainak első könyvéből. Tizedik fejezet.

1092. Ha zsidó keresztény asszonyt nőül vesz, vagy keresztény személyt szolgának alkalmaz, a keresztény a zsidótól szabadon bocsáttassék; a ki azokat eladta, attól a vételár a püspökök javára koboztassék el.

De coniugio iudeorum christianas mulieres sibi associancium.

Caput 10. Si iudei uxores christianas sibi associaverint, aut aliquam personam christianam in servicio apud sē detinuerint, ablata ab eis libertati reddatur, venditoribus eius precium tollatur et in sumptum episcoporum veniat.

Magyar Törvénytár (Milleniumi emlékkiadás), I. k. 52. lap.

2.

Szt. László király dekretumainak első könyvéből. Huszonhatodik fejezet.

1092. Ha a zsidó vasárnapon vagy ünnepnapon dolgozik, büntetésül a szerszámot veszítse el.

De laboribus iudeorum in festivitatibus.

Si in die dominico aut aliis maioribus festivitatibus iudeum laborantem aliquis invenerit, ne scandalizetur christianitas, cum quibus instrumentis laboraverit, illa amittat.

Magyar Törvénytár (Milleniumi emlékkiadás), I. k. 58. l.

3.

Kálmán király dekretumainak első könyvéből. Hetvennegyedik fejezet.

1100. Zsidó keresztény rabszolgákkal kereskedést ne űzhessen. — Ha a keresztény rabszolgákat meghatározott idő alatt szabadon nem bocsátja, fosztassék meg azoktól.

De iudeis christianum mancipium ementibus.

Nullus iudeus christianum mancipium emere vel vendere audeat, aut in suo servicio tenere sinatur.

§. 1. Nunc vero qui habet, si infra datis sibi indiciis non vendat, amittat.

Magyar Törvénytár (Milleniumi emlékkiadás), I. k. 116. l.

4.

Kálmán király dekretumainak első könyvéből. Hetvenötödik fejezet.

1100. Ha zsidó földmiveléssel foglalkozik, csak pogány rabszolgákat alkalmazhat. — Zsidók vásárolhatnak birtokokat, de lakniok csak püspöki székhelyeken szabad.

De agricultura iudeorum, possessionibus et mansionibus eorundem.

Agriculturam autem si quis eorum habet, paganis hanc mancipiis exornet.

§. 1. Possessiones quidem iudei, qui possunt emere, habeant; sed ipsi nusquam, nisi ubi sedes episcopalis, remanere sinantur.

Magyar Törvénytár (Milleniumi emlékkiadás) I. k. 116. l.

5.

Kálmán király dekretumainak második könyvéből. Első fejezet.

1100. Kálmán király rendeletben kiadja az országában lakó zsidóknak, hogy zsidó semmiféle nyelvű vagy nemzetiségű keresztény rabszolgát nem vásárolhat és szolgaként sem alkalmazhat; a ki e rendelet ellenére cselekedném, kárpótlás nélkül elveszíti szolgáját.

De iudeis.

Colomanus etc. hanc legem dedit iudeis in regno suo commorantibus: ut nullus iudeus deinceps presumat christianum mancipium, cuiuscunque lingue vel nacionis, emere vel vendere aut in servicio suo retinere.

§. 1. Et si quis hoc decretum transgredietur, damnum christiani mancipii apud eum inventi paciatur.

Magyar Törvénytár (Milleniumi emlékkiadás), I. k. 120. l.

6.

Kálmán király dekretumainak második könyvéből. Második fejezet.

1100. Ha keresztény zsidónak, vagy zsidó kereszténynek két vagy három pénzt kölcsönözne, a kölcsönző zálogot vegyen és azonkívül keresztény és zsidó tanukat is, hogy tagadás esetén a záloggal és a tanukkal bizonyítani lehessen. De ha az összeg nagyobb, akkor a tanukon és a zálogon kívül az összeg nagyságát is, továbbá a hitelező és kölcsönkérő nevét szerződésbe kell irni, a melyet mind a kettő saját pecsétjével ellát.

De mutuis christianorum et iudeorum.

Si christianus iudeo aut iudeus christiano duarum vel trium personarum precium accomodare voluit, mutuator a mutuante vadimonium recipiat, et testes christiani ac iudei in testimonium assumantur, ut si forte alter alteri, quod mutuaverit, denegaverit, vadimonio tamen et testimonio utriusque comprobetur.

§. 1. Si autem ultra tres personas alter alteri quidquam accomodaverit, vadimonium et testes, ut predictum est, assumant, et quantitatem pecunie ac nomina testium in chartulam scribere, ac sigillo utriusque, mutuatoris scilicet et mutuantis, sigillari faciant, ut si quando alter alteri in hac re vim inferre voluerit, scripto aut sigillo utriusque veritas comprobetur.

Magyar Törvénytár (Milleniumi emlékkiadás), I. k. 120. l.

7.

Kálmán király dekretumainak második könyvéből. Harmadik fejezet.

1100. Ha zsidó kereszténytől vagy keresztény zsidótól vesz valamit, akkor a vétel tanuk jelenlétében történjék. A megvásárolt dolgot, valamint a tanuk nevét szerződésbe kell foglalni és mindkét fél pecsétjével ellátni. A szerződést tartsák meg, hogy a vevő jóhiszemü-

ségét bizonyíthassa arra az esetre, ha a tárgy lopott jószág volt. A vevő ártatlanságát, ha a tolvaj nem ismeretes, a szerződésbe foglalt tanuk esküje bizonyíthatja s ha a tanuk zsidók, akkor saját törvényeik szerint esküdnek és a zsidó vevő a jószág négyszeresét megtéríti, de ha sem zsidó tanukat, sem szerződést fölmutatni nem tud, a tárgy értékének tizenkétszeresét fizeti.

De empcionibus et vendicionibus christianorum ac iudeorum.

Si iudeus a christiano aut christianus a iudeo aliquid emere voluerit, coram idoneis testibus christianis et iudeis rem venalem emat, eamque rem et nomina testium in chartula scribere faciat, et chartulam illam cum sigillo utriusque, venditoris scilicet et emptoris insignitam, apud se custodiat, ut si in hac empcione furti reus aliquando arguatur, dominum rei furtive, que apud se recognita est, et testes prenominatos producat et liberetur.

§. 1. Si autem dominum furtive rei et recognite producere non poterit, chartulam vero sigillatam ostenderit., iuramento testium inscriptorum purgatus evadat.

§. 2. Si autem testes christianos non habuerit et iudeos idoneos produxerit, iuramento eorum secundum legem iudeorum purgatus, furti composicionem quadruplo persolvat.

§. 3. Quod si nec dominum recognite rei invenerit, nec chartulam sigillatam produxerit, more patrio diiudicetur: tunc composicionem furti duodecies persolvat.

Magyar Törvénytár (Milleniumi emlékkiadás), I. k. 120. l.

8.

Második Endre király első dekretumából. Huszonnegyedik fejezet.

1222. Kamaragrófok, pénzverde-, só- és adóhivatalnokok csak nemesek lehetnek; zsidók és izmaeliták nem.

Quod ismaelite et iudei non teneant officiolatus.

Comites camerarii monetarum, salinarii et tributarii, nobiles regni nostri sint.

§. 1. Ismaelite et iudei fieri non possint.

Magyar Törvénytár (Milleniumi emlékkiadás), I. k. 140. l.

9.

1225 junius 4. Békeszerződés II. Endre és Lipót osztrák herczeg között. A megállapodások egyik pontja szerint Lipót 2000 márka fizetésére kötelezi magát, a melyet egy év alatt két részletben lefizetni tartozik. Kezesül Teka zsidó beleegyezésével Tekát állítja.

Hec est forma pacis inter regem Hungarie et ducem Austrie et Stirie renovata per dominum Jacobum Nythriensem episcopum. Quod advocacie, quas advocati dicebant se non iniuriose habere, sed donacione dominorum terre, sine fraude sint remisse. Terre vero quecunque fuerint occupate, cum vineis et satis sint restitute, nec aliquis herbas falcandi, silvas secandi, prata depascendi habeat facultatem, nisi iusto et consueto tributo dominis persoluto, quod tributum seu census nec augebitur, nec minuetur. Illi autem, qui dicunt se terras habere ex privilegio regis vel donacione in feodum, debent fidem facere regi desuper possessionibus, de privilegio vel donacione in feodum, et si quid ultra datum occupatum est, restituent. Pro dampnis omnibus personarum et rerum dux solvit mille marcas Nytriensi episcopo, quas ipse episcopus nomine regis recepit, et super duobus milibus marcarum solvendis per mille et mille marcas in duobus terminis, festo scilicet sancti Michælis et purificacionis sancte Marie, constituit fideiussorem Tekanum iudeum cum voluntate eiusdem iudei. Que duo millia si iudeus, ut dictum est, non solverit, rex solutus erit ab his mille marcis, in quibus singulis annis duci tenetur, nisi dux de voluntate regis illas possit obtinere. Item si milites Hungari terras suas firmare voluerint, nec clam nec palam offendentur per ducem, vel per suos de ducis consciencia. Licet eciam eis facere super aquam molendina et quilibet debet uti utroque littore in molendinis, prout ei placuerit. Aqua eciam non educatur ab alveo, quin maior pars remaneat in alveo. Castrum in Pinka edificatum paratus est dux in presencia regis probare in dominio suo esse. Decime quoque solventur de vineis et satis, sive sint predia vel vinee date per privilegium regis, vel date in feodum. De Salamone dicit dux, quod est satisfactum et pacificatum. De comite Nicolao dicit, quod ipse dimisit super ducem. De Rudolfo . . . .

dicit, quod mittet ipsum ad regem sub securitate Georiensis episcopi eundo et redeundo, et terra illa debet esse in sequestro, donec convincatur vel vincat. Item promisit rex, quod daret operam reformacioni pacis inter ducem Austrie et marchionem Histrie ex una parte et ducem Boarie, cum recepcione treugarum usque ad festum sancti Michælis proxime adventurum. Quodsi ducem Boarie, ducem Austrie et marchionem in iniusta causa perseverantem invenerit, ipsum contra predictos, ducem scilicet et marchionem et eorum coadiutores nullatenus adiuvabit. Item dominus rex tenebit pacem firmissimam et dileccionem cum duce Austrie et tenebit iuramentum olim a rege duci Austrie prestitum. Super his data est facultas domino Conrado, Portuensi et Sancte Rufine episcopo, apostolice sedis legato, excommunicandi alterutram partem, que convencioni in hac carta scripte non steterit. Dux autem erit immunis ab excommunicacione super tribus millibus marcarum per se et fideiussorem iam solutis. Acta sunt hec apud Gracz, per dominum Nythriensem episcopum vice regis et duce presente, octavo idus Junii, anno domini millesimo ducentesimo vigesimo quinto, indiccione decimatercia.

Fejér, Cod. dipl. III. 2. 9. lap.

10.

1225 augusztus 23. Honorius pápa levele a kalocsai érsekhez, melyben kifakad II. Endre ellen, hogy esküje ellenére cselekszik. Fölszólítja tehát az érseket, hogy a királyt tett esküjére és az általa adott törvényekre figyelmeztesse s ne engedje, hogy zsidók vagy szaraczénusok közhivatalokat viseljenek. Különben arról is értesült, hogy a szaraczénok keresztény rabszolgákat vásárolnak és azok — látván a szaraczénok jómódját — vallásukat a szaraczénok vallásával fölcserélik. Ezt a dolgot tovább nem türheti és figyelmeztetni a kalocsai érseket, hogy ezeket a hibákat egyedül az ő hanyagsága okozza.

Honorius etc. venerabili fratri —, Colocensi archiepiscopo et suffraganeis eius salutem. Intellecto iam dudum, quod charissimus in Christo filius noster —, Hungarie rex illustris,

alienaciones quasdam fecit in preiudicium regni sui et contra regis honorem, nos super hoc affeccione paterna consulere cupientes, eidem regi dirigimus scripta nostra, ut abalienaciones predictas, non obstante iuramento, si quod fecit de non revocandis eisdem, studeat revocare; quod cum teneatur, et in coronacione sua iuraverit et iura regni sui et honorem corone illibate servare, illicitum profecto fuit, si prestitit de non revocandis alienacionibus huiusmodi iuramentum et propterea penitus non servandum. Quocirca fraternitati tue per apostolica scripta firmiter precipiendo mandamus, quatenus dictum regem ad id moneatis attente, ac diligenter inducere procuretis ad hoc. De discrecione vestra miramur, causam contra vos admiracionis et excommunicacionis habentes ex eo, quod cum in Toletano concilio statutum fuerit et in generali postmodum innovatum, ne Christi blasphemus publicis officiis preficiatur, cum nimium sit absurdum, ut tales in christianos vim exerceant potestatis, vos, ut intelleximus, conniventibus oculis sustinetis per iudeos atque paganos statutum huiusmodi violari, quamquam publice in synodis vestris protuleritis excommunicacionis sentenciam in omnes, qui eisdem officiis preficerent infideles, et idem rex vobis iam dudum direxerit scripta sua, in quibus lege perpetuo duratura se statuisse dicebat, ne in regno Hungarie ullo unquam suo vel heredum suorum tempore tales preficiantur officiis supradictis. Audivimus insuper, quod saraceni per dissimulacionem vestram multa in partibus vestris habeant mancipia christiana, que cum emant libere quando volunt, pro arbitrio suo dominantur eisdem, secundum ritum ipsorum ea vivere compellentes. Preterea quod est plurimum miserabile, nonnulli rustici christiani sponte se transferentes ad ipsos et eorum ritus sectantes, saracenos se publice profitentur ex eo, quod in plurimis levior saracenorum condicio, quam christianorum existit. Quia vero negligere, cum possitis perturbare perversos, nihil est aliud, quam fovere, ac consentire videtur errantibus, qui viciis et peccatis, que debet corrigere, non occurrit; ita in hoc negligenciam vestram redimatis per diligenciam subsequentem, quam maiorem solito adhibere curetis, ne christiani nominis contumelia in vos cadere dignoscatur, et nos peccatum huiusmodi negligencie

tam intolerabilis, que cum sit nimia, culpe annumerari potest, non cogamur durius exprobrare: nefas est enim ut sacri baptismatis unda renatus infidelium ritu vel conversacione fœdetur, aut religio christiana subiecta infidelibus polluatur, seu blasphemus ipsius redemptum sanguine Christi domini obnoxium detineat servituti. Datum Reate, decimo kalendas Septembris, anno decimo.

Fejér, Cod. Dipl. III. 2. 49 lap. — Theiner, Vetera monumenta stb. I. 60. lap.

11.

1228. II. Endre Rhutukehr [Röjtökör, Sopronm.] birtokát Simon lovagnak, az Aragoniából bevándorolt nemesnek ajándékozta. Ehhez a birtokhoz Teka gróf jogot formált s a király adománya ellenére azt Simonnak át nem adja. A király több ízben fölszólítja Tekát, mutatná be jogát az illető birtokhoz, a mit meg nem tett. II. Endre ennélfogva Teka birtokigényét semmisnek nyilvánítja s a birtokot Simonnak és utódainak újból adományozza.

In nomine sancte et individue trinitatis amen. Andreas, dei gracia Hungarie, Dalmacie, Corowacie, Rame, Servie, Gallicie Lodomerieque rex in perpetuum, Universis tam presentibus quam posteris volumus fieri manifestum, quod cum nos salubrius et honestius predecessorum nostrorum, sanctorum Stephani, Ladislai et aliorum regum Hungarie vestigiis inherentes, nobili viro et morum honestate conspicuo, militi de Arragonia nomine Symoni, regi et regno inter alios nostros barones cum tota successione sua perpetuo famulari volenti, habito communi consilio episcoporum et iobbagionum nostrorum quandam terram nomine Ruhtukeuri, sitam supra castrum Supruniense, ad idem prius in confinio Teutonie ad locum defensionis, sicut ab antecessoribus nostris fieri consueverat, privilegio regio conformatam, pacifice et quiete possidendam contulissemus; postmodum accedens ad presenciam nostram miles memoratus suam nobis coram regni baronibus

querimoniam deposuit, quod Thehanus iudeus maximam partem terre illius versus Teutoniam occasione privilegii, ex parte nostra sibi concessi, ad usum proprium violenter et iniuste detineret. Sed quia honor regis iudicium diligit et virga direccionis virga regni eius, nos eodem milite frequencius a nobis iusticiam postulante, sicut debuimus, dicto Thehano iudeo sepe et sepius precepimus, ut privilegium suum, cuius occasione terram sibi iniuste tenere dicebatur, nobis in iure presentaret. Qui cum semel, secundo et tercio monitus, exhibere nullatenus voluisset, ipsum et ipsius privilegium, quod habere dicitur, falsum omnino recognoscentes, inscripto privilegio Symonis iam dicti terram memoratam plenarie, sicut in priori privilegio collato continetur cum omnibus suis pertinenciis, videlicet tributo, cybrionibus et ceteris aliis dicte terre proventibus, per dilectum et fidelem nostrum Dionysium, filium Dionysii magistri tavarnicorum nostrorum, iterato circumiri fecimus et eidem Simoni assignari, statuentes firmiter iuxta consilium episcoporum et baronum nostrorum, ut quandocunque prefatus Thehanus privilegium nostrum novum adversus sepedictum militem et ipsius successores exhibuerit, penitus irritum et falsum reputetur, et nullius roboris sit et auctoritatis. Ad maiorem eciam cautelam tenorem prioris privilegii de verbo ad verbum presenti pagine inseri facimus, cuius tenor talis est: . . . . Renovatum autem est presens privilegium per manus magistri Bulchu, aule regie cancellarii et Geuriensis prepositi, anno dominice incarnacionis millesimo ducentesimo vicesimo octavo, veneralibi Roberto Strigoniensi, reverendo Ugrino Colochensi archiepiscopis existentibus, Desiderio Cenadiensi, Alexandro Waradiensi, Renaldo Transilvano, Bartholomeo Quinqueecclesiensi, Gregorio Geuriensi, Briccio Vaciensi, Cleto Agriensi, Stephano Zagrabiensi, Bartholomeo Wesprimiensi, episcopis existentibus, ecclesias dei feliciter gubernantibus, Dionysio comite palatino, Ladislao aule nostre curie comite et comite Bachiensi, Ochuz curie comite reginalis et comite Budrugiensi, Jula magno comite Supruniensi, Dionysio magistro tawarnicorum et comite de Zonuk, Demetrio magistro dapiferorum et comite Posoniensi, Jula magistro pincernarum et comite Musuniensi, Nicolao magistro et comite agazonum,

et aliis quampluribus comitatus et magistratus tenentibus, regni nostri anno vigesimoquinto.

Fejér, Codex dipl. III. 2. 141. lap.

12.

1231 márczius 3. IX. Gergely pápa válaszlevele Róbert esztergomi érsekhez, a melyben elpanaszolja, milyen fájdalmasan érinti, hogy szaraczénusok és zsidók keresztények fölött uralkodnak; hogy míg a keresztények a terhek alatt roskadoznak, addig a szaraczénusok jó módban élnek. Félő, hogy az egyház hívei ezeknek láttára a szaraczénok vallására áttérnek. A szaraczénok keresztény nőkkel tiltott viszonyban élnek, sőt olykor keresztény nőket feleségül vesznek. Azon kívül keresztény rabszolgákat is vásárolnak és azokat vallásuk elhagyására bírják, fiaikat pedig megkeresztelni nem engedik. S jóllehet a toledói zsinat a zsidókat közhivatalok viselésétől eltiltja, még mindig látni zsidókat és szaraczénokat az állami hivatalokban. Különben még keresztények is sok sérelmet ejtenek az egyházon. Mindezeknek az orvoslását sürgősen követeli.

Gregorius episcopus etc. venerabili fratri . . ., archiepiscopo Strigoniensi salutem etc. Cum illius vices divina dignacione teneamus in terris, qui mittet angelos suos ad omnia de regno eius scandala colligenda, officii nostri debitum exigit, ut de regno dei, quod est ecclesia, scandala colligi et prava in directa dirigi faciamus, quo inoffenso pede ad bravium vocacionis celestis liberius currere filii regni possint. Horrendus siquidem ex tua et quamplurium aliorum relacione ad nos rumor ascendit, diro doloris gladio nos transfigens, quod talia in regno Ungarie peccatis exigentibus committuntur, quibus nisi per apostolice sedis remedium fuerit obviatum, ibidem pene penitus fides perit, libertas conculcatur, ecclesie et dignitati regie non modicum derogatur. Nam inter alia, que divine ac humane legi obviant manifeste, propter oppressionem christianorum pauperum, et sarracenorum iudeorumque in Christi fidelibus dominatum, multi christianorum oneribus importabilium exaccionum gravati, videntes sarracenos melioris condicionis et maioris libertatis prerogativa gaudere, sponte se

transferunt ad eosdem et ritum suscipientes eorum, ut pari cum eis gaudeant libertate. Non solum per errorem christiani sarracenorum et sarraceni christianorum mulieribus commiscentur, verum eciam illas ducunt dampnabiliter in uxores. Emunt preterea sarraceni mancipia christiana, et de hiis tamquam de suis omnem voluntatem et voluptatem suam explentes, ipsas apostatare compellunt, et eorum non sinunt filios baptizari; pauperes nichilominus christiani quandoque sic oneribus et exaccionibus affliguntur, quod filios ac filias cogantur vendere sarracenis, et sic liberi fiunt servi et christiani quodammodo sarraceni. Ad hec quidam eorum, cum revera sint sarraceni, se christianos mendaciter configentes, qui iuxta verbum propheticum arcum rem amaram intendunt, ut sagittent innoxios in occultis, sub palliata specie pietatis multos christianorum decipiunt simplices et nonnullos seducunt astutos, illos ad infidelitatis errorem nequiter attrahendo, et dum tamquam christiani cum christianis mulieribus contrahunt, illas, postquam duxerint in uxores, apostatare compellunt. Et cum nonnulli Cinnamorum, relicto infidelitatis errore, iam sint illuminati per fidem, quidam vero ipsorum de tenebris et umbra mortis currere cupiant ad Christum, lucem, viam, veritatem et vitam, prefati sarraceni eos ementes in servos, et baptizatos cogunt retro respicere et baptizandos venire ad agnicionem fidei non permittunt. Ad quorum liberacionem si presumtores huiusmodi cogerentur, sicut dicitur, firmiter est sperandum Cumanos ex hoc ad fidem catholicam provocari. Et licet in Toletano concilio provide sit statutum, ne iudei publicis officiis preferantur, cum nimis absonum videatur, ut Christi blasphemus in christianos vim exerceat potestatis, in regno tamen eodem passim iudei ac sarraceni publicis officiis preponuntur, qui sub tali pretextu et dampna gravia ecclesiis inferunt, et christiano nomini plurimum sunt infesti. Libertas quoque ecclesiastica adeo in regno ipso subversa esse dicitur et emersa, quod non solum ecclesiarum hominibus, sed eciam ipsis ecclesiis et personis ecclesiasticis collecte ac tallie imponantur a laicis, et respondere cogantur sub examine iudicis secularis. Possessiones quoque et redditus, quos ex donacione regum a longis retroactis temporibus pacifice possederunt, eisdem ecclesiis contra iusti-

ciam auferunt, ac per immensas donaciones, quas de novo quibusdam nobilibus regalis fecisse dicitur celsitudo, non modicum aggravantur. Et quamvis cause matrimoniales ad examen ecclesiasticum pertinere noscantur, huiusmodi tamen cause ibidem ad secularem iudicem perferuntur et per secularem iudicem matrimonia separantur: sicque fit, ut ipsius regni ecclesie tot afficiuntur iniuriis atque dampnis, tot tribulacionum angustiis affliguntur, quod nisi celeriter succurratur eisdem, vix poterunt respirare. Nolentes igitur tantam creatoris contumeliam, tantamque Jesu Christi iniuriam et ecclesiarum gravamina ac obprobria christiani nominis in paciencia sustinere, fraternitati tue per apostolica scripta in virtute obediencie districte precipiendo mandamus, quatinus prefatos christiani nominis inimicos per subtraccionem communionis fidelium et aliis modis, quibus expedire videris, christianos vero per censuram ecclesiasticam, invocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis, a tam presumtuosis excessibus taliter studeas coercere, quod diligenciam tuam possimus merito commendare, Contradictores, si qui fuerint, vel rebelles per censuram ecclesiasticam sub apostolica obediencia compescendo. Datum Laterani, quinto nonas Marcii, pontificatus nostri anno quarto.

Theiner, Vetera monumenta stb. I. 93. l. — Fejér, Cod. Dipl. III. 2. 241. l.

13.

Második Endre király második dekretumából. Harminczegyedik fejezet.

1231. Zsidók és izmaëliták pénzverdei és sótisztek nem lehetnek, sem más közhivatalokat nem viselhetnek.

Iudei et saraceni nec monetarum nec salinarum cameris nec aliis publicis officiis preficientur.

Monete et salibus ac aliis publicis officiis iudei et saraceni non preficientur.

Kovachich Nic., Sylloge decretorum I. 9. lap.

14.

1232. II. Endre bizonyító levele arról, hogy Teka gróf, mint a kamara jövedelmeinek bérlője, a kincstárnak adós maradt. Ennek kiegyenlítése végett a király tudtával és beleegyezésével Besenyő birtokát, melyet még az ő atyja a királytól kapott, összes tartozékaival Simon grófnak eladta 500 márkáért.

Andreas, dei gracia rex Hungarie, omnibus Christi fidelibus presentem paginam inspecturis salutem et omne bonum. Ad universorum tam presencium quam futurorum noticiam tenore presencium volumus pervenire, quod cum iudeus Teha comes in reddenda racione nostri negocii de opere camere nobis in quadam summa pecunie remansisset, terram quandam, cuius nomen ville Besseneu, quam pater ipsius a liberalitate regia possederat ab antiquo, cum omnibus suis pertinenciis, impetrata a nobis licencia, vendicioni exposuit, quam fidelis noster Symon comes nostra voluntate et consensu pro quingentis marcis cum omnibus pertinenciis comparavit ab eodem. Sed quia dictus Theha sicut hospes in revocacione predicte terre, si quando contingat, interesse non potest; nosmetipsos super hac terra, si necesse fuerit, opponemus responsuros. Ut autem hec coram nobis facta vendicio irrevocabili iure duret in posterum, ad augmentum amplioris veritatis presentem concessimus paginam duplicis sigilli nostri munimine in perpetuum roboratam. Datum anno gracie millesimo ducentesimo tricesimo secundo, regni nostri anno vicesimo nono.

Fejér, Cod. dipl. III. 2. 271. lap.

15.

1233 aug. 12 (?). II. Endre Jakab, praenestei püspök előtt esküvel kötelezi magát a következőkre: zsidók és szaraczénusok ezentúl a kamarai jövedelmek bérlői, pénz- vagy sóügyi, vagy bármilyen közhivatalnokok nem lehetnek s nem engedhető meg, hogy a törvény kijátszásával, akár keresztények társaiként is szerepeljenek a közhivatalokban; zsidók, szaraczénusok vagy izmaeliták bizonyos (ruhájukon viselendő) jelek által megkülönböztessenek a

keresztényektől; zsidók vagy szaraczénusok keresztény rabszolgákkal nem kereskedhetnek és olyanokat nem is tarthatnak. Megígéri továbbá a király, hogy úgy ő, mint utódai azon lesznek, hogy a nádor vagy más buzgó keresztény hivatalnok e törvényekre fölügyeletet gyakoroljanak és a megyés püspököket mindenben támogatni fogják. Ha netalán zsidó keresztténynyel törvényes vagy törvénytelen házasságra lépne, úgy a zsidó, mint a keresztény javai elkobozandók, ők maguk rabszolgáknak eladandók, de csak keresztényeknek.

Vobis domine Jacobe, Prenestine electe, apostolice sedis legate, vice et nomine Romane ecclesie et omnium ecclesiarum Ungarie, nos Andreas, rex Hungarie, iuramus ad sancta dei evangelia, omnia et singula capitula infrascripta observare, statuentes ea a filiis, nostris successoribus, in perpetuum observari et in nullo contravenire quacunque occasione, vel fraudem comittere in eis, quin fiant, sicut inferius continentur; et precipiemus omnibus subditis nostris in regno nostro, quod omnia et singula observent, et si qui nostri mandati transgressores extiterint, sicut decuerit, puniemus, et faciemus filios nostros et iobbagiones iurare, secundum quod inferius de iuramento eorum continetur. Capitula autem sunt hec: Iudeos, sarracenos sive ismaëlitas, de cetero non preficiemus nostre camere, monete, salibus, collectis, vel aliquibus publicis officiis, nec asscciabimus eos prefectis, nec in fraudem aliquid faciemus, propter quod ab ipsis possint oprimi christiani. Item nec permittemus in toto regno nostro iudeos, sarracenos vel ismaëlitas, prefici alicui publico officio. Item faciemus, quod iudei, sarraceni seu ismaëlite, de cetero certis signis distinguantur et discernantur a christianis. Item non permittemus iudeos, sarracenos sive ismaëlitas, mancipia christiana emere vel habere quocunque modo. Et promittimus per nos et successores nostros constituere singulis annis et dare palatinum vel alium de iobbagionibus nostris, quem voluerimus, fidei christiane zelatorem, quem facie mus iurare, quod mandatum nostrum secundum ista fideliter adimplebit, ad peticionem episcopi, in cuius dioecesi sunt vel erunt iudei, pagani vel ismaëlite, ut christianos

extrahant a dominio et cohabitacione sarracenorum; et si qui inventi fuerint contra hec christiani cohabitantes sarracenis, vel sarraceni mancipia christiana habentes, item christiani sarracenorum vel sarraceni christianorum quomodocunque mulieribus copulati, sive sub specie matrimonii sive alio modo, bonorum omnium publicacione tam christiani quam iudei vel pagani mulctentur, et nihilominus in servitutem christianorum per regem perpetuo deputentur.

Fejér, Cod. Dipl. III. 2. 319. l. Theiner, Vetera monum. I. 116. l.

16.

1233 augusztus 12. IX. Gergely pápa levele II. Endréhez, a melyben biztositja iránta való jóakaratáról és éppen azért nem látja szívesen azokat az igazságtalanságokat, melyek eredménye, hogy a keresztények látván a zsidók és szaraczénusok jobb módját, a szaraczénusokkal nemcsak törvénytelen, de törvényes házasságokat is kötnek. A szaraczénok keresztény rabszolgákat vásárolnak és azokat áttéritik, gyermekeiket pedig nem engedik megkeresztelni. Zsidók és szaraczénok fölös számban közhivatalokat viselnek, a mi az egyháznak nagy kárára van. A pápa mindezeknek jóvátételét elvárja.

Gregorius episcopus etc. carissimo in Christo filio . . . Andree, illustri regi Ungarie, salutem etc. Quanto personam tuam inter reges catholicos et principes christianos sincerioris affeccionis brachiis amplexamur, tanto amplius de tua salute solliciti et ad honorem tuum fervencius aspiramus, et quo universalis ecclesie sollicitudo principalius nobis incumbit, eo de honestate ipsius tenemur sollicicius cogitare, ne per incuriam vel negligenciam nostram, quod absit, notam alicuius detraccionis incurrat, que non debet habere maculam neque rugam. Olim siquidem venerabilis frater noster Strigoniensis archiepiscopus, intellectis quibusdam enormibus abusionibus seu enormitatibus abusivis, que in regno Ungarie tunc fiebant, videlicet quod propter oppressionem pauperum christianorum, ac sarracenorum et iudeorum in Christi fidelibus dominatum, multi christianorum oneribus importabilium exaccionum gra-

vati, videntes sarracenos melioris condicionis et maioris libertatis prerogativa gaudere, sponte se transferebant ad eos et ritus suscipientes eorum, ut pari cum eis libertate gauderent. Non solum per errorem christiani sarracenorum et sarraceni christianorum mulieribus miscebantur, verum etiam ducebant eas dampnabiliter in uxores. *Emebant preterea sarraceni mancipia christiana, ut de hiis tamquam de suis omnem voluntatem et voluptatem suam explerent, que apostatare cogebant et eorum non permittebant filios baptizari*; pauperes nichilominus christiani quandoque sic oneribus et exaccionibus gravabantur, quod filios et filias cogebantur vendere sarracenis, et sic liberi fiebant servi et christiani quodammodo sarraceni. Quidam quoque ipsorum cum essent sarraceni, revera se christianos mendaciter simulantes, sub palliata specie pietatis multos christianorum decipiebant simplices et nonnullos seducebant astutos, illos ad infidelitatis errorem nequiter attrahendo, et dum tamquam christiani contrahebant cum mulieribus christianis, illas apostatare, postquam eas in uxores duxerant, compellebant; et cum nonnulli Cumanorum, relicto infidelitatis errore, iam essent illuminati per fidem, quidam vero ipsorum de tenebris et umbra mortis currere ad lucem, que Christus est, affectarent, prefati sarraceni eos ementes in servos, et baptizatos cogebant retro respicere, et baptizandos venire ad agnicionem fidei non sinebant. Iudei insuper ac sarraceni publicis preponebantur officiis contra concilium Turonense, qui sub tali pretextu et dampna gravia inferebant ecclesiis et christianos plurimum infestabant. Libertas eciam ecclesiastica in regno ipso subversa erat adeo et eversa, quod laici non solum ecclesiarum hominibus, sed eciam ipsis ecclesiasticis collectas ac tallias imponebant, compulsis clericis nichilominus respondere sub examine iudicis secularis. Possessiones denique ac redditus, quos ex donacione regum a longis retroactis temporibus possederant, sine lite predictis ecclesiis laici contra iusticiam auferebant ac occasione immensarum donacionum, quas de novo fecisse regalis celsitudo quibusdam nobilibus dicebatur, ecclesie non modicum gravabantur; et cum cause matrimoniales ad examen secularis iudicis perferrentur, per secularem iudicem frequenter contingebat ma-

trimonia separari. Et quia regalis excellencia diligenter ab eodem archiepiscopo monita, premissa, prout ad eam pertinet, noluit emendare, cum posset, regnum Ungarie supposuit ecclesiastico interdicto, et in quosdam familiares tuos excommunicacionis sentenciam promulgavit. Et licet recepta a te iuratoria caucione, quod ea, pro quibus late fuerant sentencie supradicte, emendari faceres ante festum sancti regis Stephani proxime tunc venturum, alioquin de assensu tuo ipse sentencias, sicut prius ferrentur in regnum, easdem optinueris relexari: nichil tamen exinde facere voluisti. Cumque postmodum te per litteras et sollempnes nuncios instanter petentes, propter hec et alia, que in eodem regno limam correccionis apostolice requirebant, legatum in Ungariam de nostro latere destinari, dilectum filium nostrum Iacobum, Penestrinum electum, amicum dei, virum utique secundum cor nostrum, morum honestate conspicuum, preditum sciencia litterarum et providencia circumspectum, ad partes Ungarie, comisso sibi plene legacionis officio, providerimus destinandum: et ipse secundum datam sibi a Deo prudenciam te ad emendanda predicta, postquam ei non tam manifesta quam notoria extiterunt, salubribus monitis et crebris exhortacionibus inducere studuisset, apud regiam celsitudinem, de quo miramur non modicum et turbamur, iuxta suum et nostrum desiderium non profecit, prout tam ipsius legati litteris, quam alias nostro fuit nuper apostalatui reseratum. Quia vero apud ncs esse non debet accepcio personarum, ut aliter principibus et potentibus et aliter abiectis et humilibus iudicemus, ne sit in manibus nostris mensura iniqua et statera dolosa, ut aliter illis et istis aliter meciamur, quoniam secundum prophetam: Ve qui dicunt bonum malum et malum bonum, ponentes tenebras lucem et lucem tenebras; cum si eciam personarum acceptores essemus, in illis deberemus personas accipere, que salutem earum parerent, non periculum generarent, eos corrigentes severius, quos tenerius ameremus, quoniam qui parcit virge, odit filium iuxta testimonium sapientis, et deus, quem diligit, legitur castigare: serenitatem tuam rogamus, monemus, hortamur in domino, ac in remissionem tibi iniungimus peccatorum, quatenus eiusdem legati in hiis et aliis, que salutem tuam respi-

ciunt, consiliis et monicionibus humiliter acquiescens, predicta omnia sine difficultate qualibet facias taliter emendari, quod divinam offensam evites, quin pocius laudem ab hominibus et premium a domino assequaris; alioquin ne tibi, quem de corde puro, consciencia bona et fide non ficta diligimus, simus perdicionis occasio, et nobis eciam causa mortis, sed periculum nostrum, tuamque perniciem et ecclesie infamiam, cum tociens ipsi legato frivolis occasionibus per diversos illusum sit terminos, evitemus, sentencias, quas idem tulerit in rebelles, ratas habebimus, et faciemus auctore deo inviolabiliter observari. Tu vero, fili carissime, prudenter provideas, ne in ullius difficultatis articulum te inducas, de quo de facili exire non possis. Datum Anagnie, secundo idus Augusti, pontificatus nostri anno septimo.

Theiner, Vetera monumenta stb. I. 114. l.

17.

1234 febr. 23, Esztergom. IV. Béla Jakab praenestei püspök előtt esküvel kötelezi magát, hogy az összes eretnekeket, továbbá azon keresztényeket, kik vallásuk elhagyásával az izmaeliták vagy zsidók vallására áttértek, teljes erejéből ki fogja irtani. Szintúgy kényszeríteni fogja országa azon lakóit, kik a római egyháznak nem engedelmeskednek, az egyház engedelmességére.

Nos Bela, dei gracia rex, primogenitus domini Andree, regis Hungarie illustris, universis presentes litteras inspecturis facimus manifestum, quod ad peticionem venerabilis patris domini Jacobi, Prenestinensis electi, apostolice sedis legati, in ipsius presencia et plurimorum aliorum iuravimus ad sancta dei evangelia, quod de terris nostre iurisdiccioni subiectis, et que in futurum dante domino subiicientur, universos hereticos et alios christianos, qui relicta fide christianitatis ad superisticionem ismælitarum vel iudeorum pervertuntur, quocunque nomine censeantur, et fictos filios christianos de terris nostris bona fide studebimus pro viribus exstirpare, et eos, qui Romane ecclesie in terra nostra sunt inobedientes, iuxta ritum uniuscuiusque nacionis, qui non sit contra fidem

catholicam, compellemus obedire Romane ecclesie. In cuius rei testimonium presentes litteras nostri sigilli munimine iussimus roborari. Datum Strigonii, septimo kalendas Marcii, anno gracie millessimo ducentesimo tricesimo quarto.

Theiner, Vetera monumenta I. 123. l. — Fejér, Cod. Dipl. III. 2. 376.

18.

1235. II. Endre király arra való hivatkozással, hogy a dézsmát úgy a mózesi, mint az új-testamentumi törvények előirják, elrendeli, hogy a pécsi egyházmegyében bármilyen rendű és állású lakók, nemkülönben a szaraczénok és zsidók, a pécsi püspöknek mezei terményeik után dézsmát tartozzanak fizetni.

In nomine sancte trinitatis et individue unitatis. Andreas, dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Servie, Galicie-Lodomerieque rex . . . Item precipimus omnes officiales ecclesie, qui decimatores vocantur, si voluerint cum homine palatini vel comitis parochiani dicare decimas, possint iidem, si voluerint, quia forsitan ecclesie expedire non cognoscatur, nullatenus compellantur. Item cum decime tam *iure Mosaico,* quam *sacrosancta evangelica sanccione* solvi districcius precipiantur, *sine quarum solucione iustissima salvari nemo potest,* precipimus hoc edicto in perpetuum obtenturo, ut quicunque in diœcesi Quinqueecclesiensi fuerint, *cuiuscunque fastigii, baro, nobilis, serviens regius, castri vel castrenses, hospitesve nostri* vel cuiuscunque alterius, nostro de regno, *liber homo* vel servus, sarachenus incola regni nostri vel *sclavus,* rusticus, hebreus, christianus, plenissime, *secundum sacrorum canonum* sancciones, quia in regno christiano manent et vivunt, de omnibus bonis eorundem, quecunque dominus ipsis concesserit, iustas decimas solvant, videlicet de omni frugum genere: scilicet tritico, siligine, hordeo, avena, mylio, sicut horrea continent eorumdem, leguminum prorsus genere nullo excepto, item de vineis seu de vino, item de molendinis, item de armentis equorum seu equaciis, item de agnis et hoedis, item porcis, item de apibus, item de anseribus et gallinis cum *subcul-*

tellaribus... denariis arearum... subducta fuerunt... plenius persolvendis, sicut in sacris canonibus continetur expresse, exceptis aratoribus, nostris servis, in nostro si fuerint dumtaxat obsequio permanentes. . . .

Fejér, Cod. Dipl. III. 2. 426. l.

19.

1236 május 9. IX. Gergely pápa levele az esztergomi érsekhez, a melyben elmondja, hogy Nevronius és Anselmus kitért zsidók azon panaszszal fordultak hozzá, miszerint a pannonhalmi apát nekik abban az esetben, ha kitérnek, bizonyos pénzösszeget igért, a melyet kitérésök után nekik megadni nem akar. Minthogy nem tűrhető, hogy az a ki a katholikus hitre áttért, olyan helyzetbe jusson, a melyben az áttérést megbánhatja, meghagyja az apátnak, hogy adott igéretét beváltsa. Ha ezt tenni nem akarná, igérete beváltására kényszeritendő.

Gregorius episcopus, servus servorum dei, dilectis filiis . . . maioris ecclesie et . . . sancti Thome Strigoniensis prepositis, salutem et apostolicam benediccionem. Sua nobis Newronius et Anselmus laici peticione monstrarunt, quod, cum eis de iudaice pravitatis errore ad fidem conversis orthodoxam, dilectus filius . . ., abbas sancti Martini de monte Pannonie, in quadam pecunie summa et rebus aliis promiserit, quoad vixerint, annis singulis providere, prout in litteris suis perspeximus contineri, ipse id efficere denegavit. Unde eidem abbati nostris damus litteris in mandatis, ut dictis Newronio et Anselmo iuxta promissionem suam sic liberaliter studeat providere, quod eos ad fidem catholicam non peniteat accessisse, et nos devocionem suam debeamus merito commendare. Ideoque discrecioni vestre per apostolica scripta mandamus, quatenus si dictus abbas mandatum nostrum neglexerit adimplere, vos eum ad id monicione premissa per censuram ecclesiasticam, appellacione remota, previa racione cogatis. Datum Perusii, septimo idus Maii, pontificatus nostri anno nono.

Árpádkori új okmánytár, II. 41. l.

20.

1239 deczember 12. IX. Gergely pápa IV. Béla azon kérelmére, hogy miként azelött a portugali királynak, úgy neki is engedje meg, hogy a közjövedelmeket zsidóknak vagy pogányoknak eladja: a kérelemnek eleget tesz. Kiköti azonban, hogy keresztényeket előnyben részesitsen. A portugali királyhoz intézett decretum ugyanis kiköti, hogy közügyekben zsidó keresztény fölött előnyben nem részesíthető s hogy megbizható keresztény ember állítandó a zsidó mellé s csak annak nevében kezelheti a zsidó a közjövedelmet.

Gregorius — carissimo in Christo filio nostro —, illustri regi Ungarie salutem. Quia inter ceteros orbis principes personam tuam specialis prerogativa dileccionis amplectimus, libenter illa efficimus, in quibus regalis honoris commodum credimus procurari. Hinc est, quod quum nobis duxeris supplicandum, ut, sicut olim clare memorie regi Portugallie, quod redditus suos iudeis vel paganis possit vendere, indulsimus, ut in decretali nostra plenius continetur, sic serenitati tue idem concedere curaremus; tuis precibus inclinati, regie celsitudini iuxta formas decretalis eiusdem concedimus postulata. Verumtamen honori regio credimus pocius expedire, ut, si poteris, vendas dictos reditus christianis. Tenor autem decretalis ipsius talis est: Ex speciali, quam erga illustrem regem Portugallie gerimus, caritatis affectu mandamus, quatenus regem illum sollicite inducatis, ne in officiis publicis iudeos christianis preficiat, sicut in generali concilio continetur, et si forte reditus suos iudeis vendiderit vel paganis, christianum tum deputet, de gravaminibus inferendis clericis et ecclesiis non suspectum, per quem iudei sive saraceni sine christianorum iniuria iura regalia consequantur. Datum Laterani, quarto idus Decembris, pontificatus nostri anno decimotercio.

Fejér, Cod. Dipl. IV. 1. 174. l. és Theiner, Vetera monum. I. 173. lap.

21.

1243 január 13. Nyitra. IV. Béla király Simon lovagnak Csenke (Komáromm. ?) pusztát adományozza azokért a szolgálatokért, melyeket a királynak úgy a tatárjárás idejében, valamint Esztergom megvédésekor tett. Ezt a birtokot Simon már egyszer II. Endrétől hű szolgálatai jutalmául kapta, de IV. Béla az akkori viszonyokra való tekintettel ezt tőle elvette és Teka zsidónak, valamint utódainak ajándékozta. Most azonban kijelenti, hogy ezentúl ahhoz a birtokhoz senkinek joga nincsen, sem Tekának, sem másnak, a kié a birtok azelőtt volt.

Bela, dei gracia Hungarie, Dalmacie, Chroacie, Rame, Servie, Galicie, Lodomerie Cumanieque rex, universis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in domino. Cum fidelibus eminencia suorum servicorum munera suffragantur, dignum est ipsos adiutos fore munificencie regie donativis; multo magis eciam ex debito tenetur princeps sua sibi reddere, que forte minus debite ablata fuerunt ab eodem. Proinde ad universorum presencium et posterorum noticiam harum serie volumus pervenire, quod nos considerantes multiplicia servicia dilecti et fidelis nostri comitis Symonis Yspani, que imprimis felicis recordacionis patri nostro, domino Andree, illustri regi Hungarie, et nobis postmodum, nec non regno nostro tam in deferendis legacionibus nostris extra regnum, quam in ipso corpore regni nostri laudabiliter impendit, qui et in adventu *pestifero Tartarorum tam in conflictu campestri,* quam eciam in *conservacione castri* Strigoniensis exercuit nobis serviciorum eximia laude digna; eidem in memoriam multiplicium obsequiorum et probitatum eius, non tamen in plenam recompensacionem, cum ardua et pellucida ipsius acta plus satis meriti requirant, quam presencium series manifestat, *terram Chenke* cum insula, feneto et aliis pertinenciis suis, quam ipse Symon comes ex donacione eiusdem laudande memorie patris nostri, quondam serviciis suis promerentibus obtinebat, sed nos ab ipso receptam Teche iudeo, prout tunc accidit, dederamus, redidimus, restituimus, damus, donamus, conferimus, sibi et suis heredibus, heredumque successoribus, iure perpetuo possidendam, in cuius terre posses-

sionem introduci fecimus eundem per dilectum et fidelem nostrum Achillem, prepositum sancti Salvatoris. Ut igitur eadem terra Chenke sibi et posteritati perpetuo perseveret, prout eam Techa iudeus ex donacione nostra tenebat, nec ab aliquo vel aliquibus odvornicis, ad quos antiquitus pertinebat, valeat in posterum processu temporis molestari, presentes in perpetuam huius rei memoriam concessimus litteras dupplicis sigilli nostri munimine iure perpetuo roboratas. Datum Nitrie, per manus magistri Benedicti, aule regie cancellarii, prepositi Albensis et electi Colocensis, anno domini millesimo ducentesimo quadragesimo tercio, vigesimo kalendas Februarii, regni autem nostri anno octavo.

Fejér, Cod. Dipl. IV. I. 273. l.

22.

1251 deczember 7. IV. Béla király, hogy országa minden lakója királyi kegyelmében és jóságában részesedjék, a zsidókra nézve a következőket rendeli el: 1. Keresztény zsidó ellen nem*

* Ez a rendelet II. Frigyes osztrák herczegnek 1244 julius 1-én az osztrák zsidók helyzetét szabályozó rendelete alapján készült. II. Frigyes rendelete a következő:

Fridericus, dei gracia dux Austrie et Styrie et dominus Carniole, omnibus hanc literam inspecturis salutem in perpetuum. Quoniam uniuscuiusque condicionis in nostro dominio commorantes volumus gracie ac benivolencie nostre participes inveniri, iudeis universis et in districtu Austrie constitutis hec iura statuimus ipsis inviolabiliter observanda.

Statuimus itaque primo, ut pro pecunia mobili aut pro re immobili aut in causa querimoniali, que tangit personam aut res iudei, nullus christianus contra iudeum nisi cum christiano et iudeo in testimonium admittatur.

Item si christianus iudeum impetit, asserens, quod ei sua pignora obligavit, et iudeus hoc diffitetur, si christianus iudeo simplici verbo fidem adhibere noluerit, iudeus iurando super equivalente sibi oblato suam intencionem probabit et transiet absolutus.

Item si christianus obligaverit pignus iudeo, affirmans, quod iudeo pro minori pecunia obligavit, quam iudeus confiteatur, iurabit iudeus super pignore sibi obligato, et quod iurando probaverit, christianus ei solvere non recuset.

Item si iudeus christiano testibus non assumptis dicat, se pignus

tanuskodhatik, kivéve, ha a tényállás kétségbe nem vonható. 2. Ha zsidó tagadja, hogy nála zálogosittatott el valami tárgy, esküvel bizonyithatja állitását. 3. Ugyanaz áll, ha a keresztény a kölcsönösszeget kisebbnek mondja. 4. Ha zsidó állitja, hogy kereszténynek zálogot adott, a mit a keresztény tagad, a keresztény esküszik és a zsidó követelése érvénytelen. 5. A zsidó mindent elfogadhat zálogba, kivéve véres ruhákat; egyházi ruhákat pedig csak az egyházi elöljárótól. 6. Ha keresztény a zsidónál levő zálogról azt állitja, hogy tőle lopták: a zsidó esküszik, hogy jóhiszeműleg adta reá a kölcsönt s esküszik a kölcsönösszeg nagyságára, a mire a tartozást megkapja. 7. Ha a zsidó tűzvész vagy rablás folytán, a miről mindenki tud, a nála elzálogositott tárgyat is elveszíti, a keresztény pedig mindazonáltal követeli: a zsidó esküje elég arra, hogy a zsidó fölmentessék. 8. Zsidók közötti czivakodásban csak a király vagy annak kanczellárja itélhet; főbenjáró

mutuasse, et ille negaverit, super hoc christianus sui solius iuramento se expurget.

Item iudeus recipere poterit nomine pignoris omnia, que sibi fuerint obligata, quocunque nomine vocentur, nulla de hiis requisicione facta, exceptis sanguinolentis et madefactis, quas nullatenus acceptabit.

Item si christianus impetiverit iudeum, quod pignus, quod iudeus habet, ei furtim aut per violenciam sit ablatum, iudeus iuret super illo pignore, quod, cum recepit, furtim esse ablatum aut raptum ignoravit, hoc in suo iuramento implicito, quanto sit ei pignus huiusmodi obligatum, et sic probacione facta christianus sortem et usuras ei persolvat medio tempore accrescentes.

Item si aut per casum incendii, aut per furtum, aut per vim res suas cum obligatis sibi pignoribus amiserit et hoc constiterit, et christianus, qui obligavit, nichilominus eum impetit, iudeus iuramento proprio absolvatur.

Item si iudei de facto inter se discordiam moverint aut guerram, iudex civitatis nostre nullam sibi iurisdiccionem vendicet in eosdem, sed ipse dux aut summus terre sue camerarius iudicium exercebit. Si autem vergebit in personam, soli duci hic casus observabitur iudicandus.

Item si christianus iudeo vulnus qualecumque inflixerit, reus duci solvat duodecim marcas auri sue camere deferendas, vulnerato XII. marcas argenti et expensas, quas pro suimet curacione impenderit medico.

Item si christianus iudeum interemerit, morte digno iudicio puniatur et omnia rei mobilia et immobilia in ducis transeant proprietatem.

Item si christianus iudeum occiderit, ita tamen, quod sanguinem

ügyekben az itélet magának a királynak tartandó fenn. 9. Ha keresztény zsidón sebet ejt, lefizeti a királynak a szokásos birságot, a zsidónak pedig fizet tizenkét márka ezüstöt és gyógyitási költséget. 10. Ha keresztény zsidót megöl, méltó büntetésben részesül, vagyona pedig a királyi kincstárra száll. 11. Ha csak megsebesíti, a nélkül, hogy véreznék, a kincstárnak a szokásos birságot lefizeti, a zsidónak pedig négy márka ezüstöt ad; ha ezt meg nem fizethetné, a király belátása szerint másképen büntetendő. 12. Bárhol jár a zsidó, senki ne háborgassa, árui után pedig csak annyi vámot fizet, a mennyit tartózkodási helyének más polgára. 13. Zsidók hullái vámmentesek, a zsaroló vámszedő halottrabló gyanánt büntetendő. 14. A ki zsidó templomot háborgat, másfél márkányi büntetést fizet a zsidóbirónak. 15. Zsidó saját birójának tizenkét márkánál nagyobb birságot nem fizethet. 16. Ha a zsidó birójának kétszeri megidézésére nem jelenik meg,

eius non effuderit, solvet duci quatuor marcas auri, percusso quatuor marcas argenti, si pecuniam habere non potuerit, per detruncacionem manus satisfaciat pro commisso.

Item ubicunque iudeus dominium nostrum transierit, nullus ei aliquod impedimentum preparabit, nec molestiam inferat, nec gravamen, sed si aliquas merces, aut alias res duxerit, de quibus muta debeat provenire, per omnia mutarum loca nonnisi debitam solvat mutam, quam solveret unus civium illius civitatis, in qua iudeus eo tempore demoratur.

Item si iudei iuxta suam consuetudinem aliquem ex mortuis suis aut de civitate ad civitatem, aut de provincia ad provinciam, aut de una terra in aliam deduxerint, nichil ab eis a mutariis nostris volumus extorqueri. Si autem mutarius aliquid extorserit, ut predacio mortui, qui vulgariter reraub dicitur, puniatur.

Item si christianus cymiterium iudeorum quacunque temeritate dissipaverit aut invaserit, in forma iudicii moriatur, et omnia sua proveniant camere ducis, quocunque nomine nuncupentur.

Item si aliquis temerarie iactaverit super scolas iudeorum, iudici iudeorum duo talenta duo (!), volumus, ut persolvat.

Item si iudeus iudici suo in pena pecuniali, que dicitur wandel, reus inventus fuerit, nonnisi XII. denarios solvat ei.

Item si iudeus per edictum sui iudicis primo et secundo non venerit, pro utraque vice solvat iudici IIII. denarios. Si ad tercium edictum non pervenerit, solvat XXXVI. denarios iudici memorato.

Item si iudeus iudeum vulneraverit, suo iudici duo talenta in penam, que wandel dicitur, solvere non recuset.

mindkét izben négy dénárt fizet, harmadszori büntetése 26 dénar. 17. Ha zsidó zsidót megsebesít: másfél márkányi büntetést fizet saját birájának. 18. Csekélységek miatt zsidó nem tartozik a rodalére esküdni. 19. Ha egy meggyilkolt zsidó rokonai valakit alapos okoknál fogva gyanusítanak, a kérdéses ügy párbaj által döntendő el. 20. Ha keresztény zsidó nőn erőszakot követ el, a karcsonkításnak megfelelő büntetéssel lakoljon. 21. Zsidók közötti ügyekben a zsidóbiró csak vádemelés mellett itélhet. 22. Ha a kereszténytől kiváltott zálog után a kamat nem fizettetik, egy hónap mulva az is kamattal növekszik. 23. A király zsidók házában nem száll meg. 24. Zsidó országnagyoknak nála elzálogositott birtokát addig élvezheti, míg azt keresztény ki nem váltja; a jószágon lakó keresztények fölött azonban hatóságot nem gyakorolhat. 25. A ki zsidó gyermeket rabol, tolvaj gyanánt itéltes-

Item statuimus, ut nullus iudeus iuret super rodali, preterquam ad nostram presenciam evocatus.

Item si iudeus dampno (!) fuerit interemptus, ut per testimonium constari non posset amicis suis, quis eum interemerit, si post inquisicionem factam aliquem suspectum habere ceperint, nos iudeis contra suspectum pugilem volumus exhibere.

Item si christianus alicui iudee manum iniecerit violentam, manum illius volumus detruncari.

Item iudex iudeorum nullam causam ortam inter iudeos in iudicium deducat, nisi per querimoniam fuerit invitatus.

Item si christianus a iudeo pignus absolverit ita, quod usuras non persolverit, si easdem usuras infra mensem non dederit, illis usuris accrescant usure.

Item in domo iudei nullum volumus hospitari.

Item si iudeus super possessiones aut litteras magnatum terre pecuniam mutuaverit, et hoc per suas literas et sigillum probaverit, nos iudeo possessiones assignabimus obligatas, et ei eas contra violenciam defendemus.

Item si aliquis vel aliqua puerum iudei abduxerit, ut fur (!) volumus condempnari.

Item si iudeus receptum a christiano pignus per spacium unius anni tenuerit, si pignoris valor mutuatam pecuniam et usuram non excesserit, iudeus iudici suo pignus demonstrabit, et postea vendendi habeat libertatem. Si quod pignus per annum et diem aput iudeum remanserit, nulli super hoc postea respondebit.

Item volumus, ut nullus iudeum super solucione pignorum in sua feriali die audeat cohercere.

Item quicumque christianus iudeo per vim abstulerit pignus

sék el. 26. Ha a keresztény záloga egy éven át a zsidónál volt és a kölcsönzött összeg kamatostul nem haladja túl a zálog értékét, a zálog a birónak bemutatandó és eladható. 27. Ha a zálog a kikötött időn túl egy évig minden óvás nélkül a zsidónál maradt: ez az ő tulajdonába mégy át. 28. Zsidót ünnepnapján a zálog kiadására nem lehet kényszeríteni. 29. Ha keresztény erőszakkal veszi el zálogát a zsidótól, a királyi kamarát megkárosítja s súlyosan büntetendő. 30. Zsidók közötti ügyekben a zsidóbiró csak a zsinagoga előtt hozhat itéletet. 31. Ha a zsidóbiró e törvényeket be nem tartaná, elmozditandó és helyette más valaki neveztessék ki.

Bela, dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Servie, Gallicie, Lodomerie Comanieque rex, omnibus Christi fidelibus, presentes litteras inspecturis, salutem in omnium salvatore. Quoniam uniuscuiusque condicionis homines in nostro regno commorantes volumus gracie ac benevolencie nostre participes invenire, iudeis universis in regno nostro constitutis hec iura ordinavimus ipsis inviolabiliter observanda: Statuimus itaque primo, ut pro pecunia mobili, aut pro re immobili, aut in causa

suum, aut violenciam in domo eius exercuerit, ut dissipator camere nostre graviter puniatur.

Item contra iudeum, nisi coram suis scolis, nusquam in iudicio procedatur, nobis exceptis, qui eos possimus ad nostram presenciam evocare.

Item statuimus, ut et iudei de talento per singulas ebdomadas nonnisi octo denarios participant (!) in usuris.

Ut autem hec nostra donacio graciosa perpetuam obtineat firmitatem, super hoc presentes litteras conscribi iussimus, et sigilli nostri munimine roborari, testibus, qui aderant, subnotatis, qui sunt: venerabilis electus Sekowensis Ulricus, Leuprandus tumprepositus Pataviensis, Leupoldus prepositus Ardacensis, magister Leupoldus plebanus in Wienna, prothonotarius noster, comes Chunradus de Hardek, comes Leutoldus de Hardeke, Anshalmus vir nobilis de Justinge, Otto de Sleunz, Wernhardus et Heinricus (fratres de Schowenberch, Heinricus) de Seveld, Chadoldus, Hainricus de Prunne, Chunradus de Hintperch, Heinricus (de) Habespach pincerna, Hainricus de Hakenberch, Chunradus de Sekine iudex curie nostre et alii quam plures. Datum aput Starchenberch, anno ab incarnacione domini millesimo quadragesimo quarto, kalendas Julii, secunde indiccionis.

Archiv für Kunde österreichischer Geschichtsquellen, X. 146—148. l.

querimoniali, que tangit personam aut res iudei, nullus christianus contra iudeum, nisi cum christiano et iudeo in testimonium admittatur, nisi factum sit adeo notorium et manifestum, ut in dubium nequeat revocari et nulla egeat probacione, et istud temperamentum in quolibet capitulo huius privilegii volumus observari. Item si christianus iudeum impetit, asserens, quod ei sua pignora obligavit, et iudeus hoc diffitetur, si christianus iudei simplici verbo fidem adhibere noluerit, iudeus iurando super equivalente sibi obligato, suam intencionem probabit et transiet absolutus. Item si christianus obligaverit pignus iudeo, affirmans, quod iudeo pro minori pecunia obligavit, quam iudeus dicat, iurabit iudeus super pignore sibi obligato, et quod iurando probaverit, christianus ei solvere non recuset. Item si iudeus christianum testibus non assumptis dicat se pignus obligasse et ille negaverit, super hoc christianus sui solius iuramento se expurget. Item iudeus recipere poterit nomine pignoris omnia, que sibi fuerint obligata, quocunque nomine vocentur, nulla de hiis requisicione facta, exceptis indumentis ecclesiasticis, nisi obligentur per prelatum ecclesie et vestibus sanguinolentis et madefactis, quas nullatenus acceptabit. Item si christianus impetiverit iudeum, quod pignus, quod iudeus habet, furtim aut per violenciam sit ablatum, iudeus iuret super illo pignore, quod, quum recepit, furtim esse ablatum aut receptum ignoravit, hoc in suo iuramento implicito, quanto sit ei pignus huiusmodi obligatum, et sic probacione facta christianus debitum, pro quo fuit obligatum, sine diminucione persolvat. Item si aut per casum incendii, aut per furtum, aut per vim res suas cum obligatis sibi pignoribus amiserit, et hoc constiterit, et christianus, qui obligavit, nichilominus eum impetit, iudeus iuramento proprio absolvatur, nisi factum fuerit notorium et manifestum, ut est antedictum. Item si iudei de facto inter se discordiam moverint aut guerram, iudex civitatis nostre nullam sibi iurisdiccionem vendicet in eosdem, sed nos aut supremus noster kamararius (!) iudicium exercebimus. Si autem reatus vergit in personam, soli nostre persone hic casus reservabitur iudicandus. Item si christianus iudeo vulnus qualecunque inflixerit, reus nobis solvat penam secundum consuetudinem regni, vulnerato duodecim marcas

argenti et expensas, quas pro suimet curacione expenderit medico. Item si christianus iudeum interimerit, digno iudicio puniatur et omnia rei mobilia et immobilia in nostram transeant potestatem. Item si christianus iudeum occiderit, ita tamen, quod sanguinem eius non effuderit, solvat nobis iudicium secundum consuetudinem regni, percusso quatuor marcas argenti; si pecuniam habere non poterit, alia pena, que nobis videbitur, puniatur. Item ubicunque iudeus dominium nostrum transierit, nullus ei aliquod impedimentum prestabit, nec molestiam inferet, nec gravamen; sed si aliquas merces aut alias res duxerit, de quibus tributa debeant provenire, per omnia tributorum loca nonnisi debitum solvat tributum, quod solveret unus civium illius civitatis, in qua iudeus eo tempore demoratur. Item si iudei iuxta suam consuetudinem aliquem ex mortuis suis aut de civitate in civitatem, aut de provincia ad provinciam. aut de una terra ad aliam duxerint, nichil ab eis a tributariis nostris volumus extorqueri; si autem tributarius aliquis extorserit, vel predo mortui puniatur. Item si aliquis iactaverit temerarie super scolas iudeorum, iudici iudeorum marcam et dimidiam ut persolvat, volumus. Item si iudeus iudici suo in pena pecuniali reus inventus fuerit, nonnisi duodecim denarios solvat ei. Item si iudeus per edictum sui iudicis primo et secundo non venerit, pro utraque vice solvat iudici quatuor denarios; si ad tercium edictum non venerit, solvat triginta sex denarios iudici memorato. Item si iudeus iudeum vulneraverit, suo iudici marcam et dimidiam in penam solvere non recuset. Item statuimus. ut nullus iudeus iuret pro re modica super libris Moysis, qui rodale appellantur, nisi ad nostram fuerit vocatus maiestatem. Item si iudeus fuerit clam interemptus, ut per testimonium constare non posset amicis suis, quis eum interemerit, si post inquisicionem factam aliquem suspectum reperit, et iustas et acceptabiles suspicionis causas ostenderit iudicio, huiusmodi negocium duello volumus terminari. Item si christianus alicui iudee manum iniecerit violentam, pena condigna, que quodammodo truncacioni manus correspondeat, volumus condempnari. Item iudex iudeorum nullam causam ortam inter iudeos in iudicium deducat, nisi per querimoniam fuerit invitatus. Item si christianus

a iudeo pignus suum absolverit ita, quod penam impositam non persolverit, si eidem penam infra mensem non solverit, illis penis increscant pene. Item in domo iudei nolumus hospitari. Item si iudeus super possessiones aut literas magnatum regni pecuniam mutuaverit et hoc per suas literas et sigillum probaverit, nos iudeo possessiones assignabimus obligatas; et ei eas contra violenciam defensabimus, et faciemus eum percipere fructus provenientes, donec christianus appareat, qui velit redimere vel omnes possessiones taliter obligatas: super christianis tamen in eisdem possessionibus existentibus iudeum aliquam iurisdiccionem nolumus exercere. Item si aliquis, vel aliqua puerum iudei abduxerit, ut fur volumus condempnetur. Item si iudeus receptum a christiano pignus per spacium anni tenuerit, si pignoris valor mutuatam pecuniam et penam non excesserit, iudeus iudici suo pignus demonstrabit et postea vendendi habeat libertatem. Si quod pignus per annum et diu ultra terminum convencionis apud iudeum absque ulla protestacione remanserit, nulli super hoc postea respondebit. Item volumus, ut nullus iudeum super solucione pignoris in sua feriali die audeat coërcere. Item quicunque christianus iudeo per vim abstulerit pignus suum, et violenciam in domo sua exercuerit, ut dissipator camere nostre graviter puniatur. Item contra iudeum super causis inter se exortis nusquam per suum iudicem in iudicio procedatur. Statuimus eciam, quod si iudex civitatis, in qua iudei morantur, noluerit eosdem secundum tenorem huiusmodi nostri privilegii iudicare, sed contra statuta, consuetudines et libertates ipsorum hactenus observatas aggravare voluerit, postquam nobis per ipsos innotuerit, ab ipsorum regimine removeatur, et alius de nostra consciencia constituatur. Ut autem hec nostra constitucio perpetuam obtineat firmitatem, presentes concessimus litteras, dupplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno ab incarnacione domini millesimo ducentesimo quinquagesimo primo, nonas Decembris, regni autem nostri anno sexto decimo.

Zsigmond király 1422 augusztus 10-iki okleveléből. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 19. Kiadta Fejér, Cod. Dipl. IV. 2. 109, l.

23.

1256 márczius 16. Székesfehérvár. A fehérvári káptalan bizonyítja, hogy az ottani zsidók megkérték, hogy az általuk fölmutatott IV. Béla zsidó kiváltságlevelét irják át, a mit meg is tettek. (V. ö. a 22. számot).

Capitulum ecclesie Albensis etc. Justis petencium desideriis facilem nos decet prebere assensum, et vota, que a racionis tramite non discordant, effectu salutari adimplere. Quocirca universitati vestre tenore presencium duximus declarandum, quod iudei Albenses nostram accedentes presenciam exhibuerunt nobis privilegium domini Bele regis quarti, continens ipsorum iura et libertates seriatim, super quo nobis humiliter supplicarunt, ut eiusdem privilegii continenciam litteris nostris inseri seriatim et sigilli nostri munimine faceremus roborari. Quorum peticionem iustam attendentes, admisimus liberaliter et libenter. Cuius privilegii tenor talis est: (V. ö. a 22. számot.) Verum quia dictum privilegium regale propter sui singularitatem et unitatem universis iudeis per totius regni ambitum constitutis vix per laborosiosam et dampnosam sollicitudinem sufficere potuisset, eiusdem continenciam nostris scriptis redigi supplicarunt ad cautelam, ut propter eius absenciam (cum) per diversas partes regni discurrere consueverit, et ipsi tempore opportuno ex hoc laborem imminentem evitarent. Ut igitur huius privilegii tenor fidem indubitatam ubicunque locorum adhibeat universis, sigilli nostri munimine roboravimus in perpetuum. Datum anno domini millesimo ducentesimo quinquagesimo sexto, septimodecimo kalendas Aprilis, magistro Smaragdo, ecclesie nostre electo, aule regie vicecancellario, Jacobo cantore, Mathia custode, Michaële decano existentibus.

Zsigmond király 1422 augusztus 10-én kelt okleveléből. Pozsony város levéltára L. XX. n. 19. Kiadta Fejér, Cod. Dipl. X. 2. 383. l.

24.

1262 julius 19, Róma. IV. Orbán pápa levele IV. Bélához, melyben szemére hányja, hogy zsidóknak bérbe adta a közjövedelmeket és

nem tartja magát a pápai engedély azon pontjához, mely szerint megbizható keresztényeket kellene ellenőröknek kinevezni. Figyelmezteti tehát, hogy nem illő dolog zsidóknak vagy szaraczénusoknak, kiket saját bünük örök szolgaságra kárhoztat, keresztények fölötti hatalmat adni s elvárja, hogy keresztény fölvigyázók nélkül zsidóknak közjövedelmeket ezentúl bérbe nem ad.

Urbanus, servus servorum dei, charissimo in Christo filio, regi Hungarie illustri, salutem et apostolicam benediccionem. Regalis celsitudinis honori convenit et saluti ad illa intente sollicitudinis studium adhibere, per que libertati ecclesie ac christiane religionis professoribus a dispendiis utiliter caveatur. Accepimus sane, quod Tu consideracione debita non advertens, quod iudei et saraceni christianis oppido sunt infesti, eos interdum ad colligendos reditus et proventus tuos, postquam illos iudeis et sarracenis vendideris, preficis, nec ipsis aliquem christianum iuxta sancciones canonicas deputas, de gravaminibus inferendis clericis et ecclesiis non suspectum, per quem dicti iudei sive saraceni sine christianorum iniuria iura regalia consequantur, in excusacionis tue suffragium pretendendo, quod id tibi *licet ex privilegio progenitoribus tuis ab apostolica sede concesso.* Cum igitur ex hoc libertati predicte ac christiane fidei plurimum derogetur, serenitatem regiam rogamus, monemus et adhortamur attente, in remissionem tibi peccaminum svadentes, quatenus prudenter considerans, quod non est conveniens vel honestum, ut eisdem iudeis et sarracenis, quos propria culpa submisit perpetue servituti, exercendi vim potestatis in christianos, quorum pietas illorum cohabitacionem dignanter sustinet, possibilitas tribuatur; eosdem sarracenos et iudeos, privilegio non obstante predicto, pro nostra et prefate sedis reverencia, in colligendis huiusmodi redditibus et proventibus, nisi deputato sibi secundum sancciones prefatas aliquo christiano, de cetero non preponas, preces nostras in hac parte taliter admissurus, quod circa id fidelium iacturis et iniuriis obvietur, nosque magnificenciam tuam provide dignis in domino laudibus commendemus. Datum apud urbem veterem, decimo kalendas Augusti, pontificatus nostri anno secundo.

Fejér, Cod. Dipl. IV. 3. 86. l.

25.

1263 május 22. A Gutkeled nemzetségéből származó Wid, Péter fia pénzszükségében a patronatusa alatt álló csatári kolostor bibliáját egy Farkas nevű vasvári zsidónál zálogba tette. A biblia elveszett és ennélfogva Wid kárpótlásul az elveszett bibliáért a monostornak két birtokát átengedi.

Frater Blasius, miseracione divina abbas monasterii beati Adryani de Zala, totusque loci eiusdem conventus, universis Christi fidelibus salutem in filio virginis crucifixo. Solent scriptis redigi facta mortalium, ne diuturnitate temporis in dubium revocentur. Proinde ad universorum tam presencium quam futurorum harum testimonio litterarum volumus pervenire, quod magister *Wyd*, filius *Pethed, de genere Gutkeled*, una cum Hypolito, Alexandro, Dama, filiis fratrum suorum, coram nobis comparendo dixit, ut cum in quadam necessitate sua *librum bibliaticum* monasterii sui de Chatár, quod in sua custodia et proteccione speciali fuit racione patronatus, obligasset pro septuaginta marcis iudeo Farcasio de Castroferreo, et idem liber in eadem obligacione fuisset amissus, nichilominus possesssionem suam iuxta fluvium Mura, apud ecclesiam sancti Michaëlis existentem, in suum ius proprium cedentem, ac partem suam in Laploch, in comitatu Simigiensi existentem, que sibi cedit in divisione, ipsi monasterio beati Petri apostoli de Chatár, ex permissione et voluntate bona fratrum suorum personaliter astancium, ac aliorum fratrum suorum, pro quibus Hipolitus, Alexander et Dama responsum dederunt, perpetuavit irrevocabiliter possidendam. Ne igitur per quempiam fratrum suorum superius nominatorum ac aliorum ipsum factum queat in irritum revocari, litteras *nostras privilegiales* concessimus, nostro sigillo confirmatas. Datum in festo beate Elene regine, anno gracie millesimo ducentesimo sexagesimo tercio, fratre Geuta decano, Andrea custode, Benedicto cantore, et aliis fratribus ibidem salubriter existentibus.

Fejér, Cod. Dipl. IV. 3. 271. lap.

26.

1265 április 1. Henel zsidó fiai: Wolvelin, Oltmann és Neklin IV. Bélának bizonyos összeggel tartoznak s fizetni nem tudván, a királynak átengedik Komárom várát. A király az így átengedett birtokot eladja Valter grófnak azért az összegért, a melylyel Henel fiai neki tartoznak és ajándékul adja neki Komárom falvát.

Bela, dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Servie, Galicie, Lodomerie Comanieque rex, omnibus, tam presentibus quam futuris, presentes litteras inspecturis, salutem in omnium salvatore. Quia in lata gente gloria regis existit, per regiam maiestatem non solum moribus augere suam expedit dignitatem, verum eciam largicionum munificencia maxime in subiectos omnibus excellencius anteferri. Ad universorum igitur noticiam harum serie volumus pervenire, quod cum castrum *Kamarum* a Voluelino, Oltmano et Neklino iudeis, filiis videlicet *Henel* quondam comitis camere nostre, ad manus nostras remanisset pro magna summa pecunie ex administracione camere fisco regio debite, nosque idem castrum Valtero comiti camere nostre pro eadem magna summa pecunie dedissemus et statuissemus perpetuo possidendum; idem comes Walterus non abscondens talentum iustis laboribus et studiis aquisitum, sed in lucem proferens et in opus, in honorem sublimitatis regie et regni decorem, utpote regni fidelis, illud idem castrum magnopere studuit suis sumtibus adornare, nobis nihilominus humiliter supplicando, ut ad bonum statum eiusdem castri invigilare et adiicere, quod sua possibilitas non valebat, regia benignitate dignaremur. Nos itaque, qui ex officio suscepti regiminis in lance consideracionis et iusticie metiri debemus merita et fidelitates omnium nostro regimini subiectorum, nec omittere, quod eciam publice utile fore previderimus, eundem Walterum comitem munificencia regia ex animo prosequi cupientes, *villam Kamarun,* quam nostri inhabitabant udvarnici, eidem castro propter sui situs adiacenciam plurimum opportunam, cum omnibus utilitatibus suis, terris videlicet, fenetis, piscacionibus et aliis iuribus, predicto Waltero comiti ad ipsum castrum Kamarun dedimus et contulimus perpetuo et

pacifice possidendam, eosdem udvarnicos nostros transferendo alias de eadem. Et quia regum est proprium gaudere in multitudine populorum, ut ad ipsam villam securius et liberius hospites congregentur, hospitibus ad ipsam villam congregatis et congregari volentibus in futurum, eandem per omnia concessimus libertatem, qua cives nostri de novo monte Pesthiensi gratulantur. Ut igitur huius nostre donacionis, concesse libertatis series robur obtineat perpetue firmitatis, nec per aliquem processu temporum valeat retractari, presentes litteras concessimus, dupplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Farcasii, Albensis ecclesie electi, aule nostre vicecancellarii, dilecti et fidelis nostri, anno domini millesimo ducentesimo sexagesimo quinto, kalendas Aprilis, regni autem nostri anno tricesimo.

Fejér, Cod. Dipl. IV. 3. 283. l.

27.

1268. IV. Béla bizonyító levele arról, hogy Henuk zsidó fiai, Welven, Nekkul és Oltman, az ő tudtával bérbe vették Mária királynétól a jószágai után járó harminczadot. Miután azonban a nevezett bérlők 800 márka finom ezüsttel adósai maradtak a királynénak, adósságukért a komáromi várat és a tatai malmot, melyet atyjuk Henuk zsidó gróf a tatárjárás után a királytól kapott, lekötötték, azzal a kikötéssel, hogy egy bizonyos idő leteltével az adósságukat törlesztik. Minthogy az adósok az újabb határidőt sem képesek betartani és az adósság utáni kamat összege is már magasra fölrugott, a királyné az adósok kérelmére Komárom várát és a tatai malmot az adósság és a kamat fejében elfogadja. Így jutván a birtokok a királyné kezébe, ő azokat összes tartozékaikkal a király tudtával és beleegyezésével Walter grófnak készpénzben 800 márka finom ezüstért eladja. A király a vételt a maga részéről is megerősíti és a birtokok fekvését pontosan megjelöli.

In nomine sancte trinitatis et individue unitatis, patris et filii et spiritus sancti, amen. Bela, dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Servie, Gallicie, Lodomerie, Cuma-

nieque rex, omnibus presentes litteras inspecturis salutem in omnium salvatore. Eorum, qui regiam conducunt cameram, vel pocius pro reditibus camere regie certam pecunie quantitatem se soluturos constituunt, obligant et promittunt, nec non conductores tricesime seu emtores redituum tricesime pro tempore, si non attenderint, quod promiserunt, vel non exsolverint, quod debuerunt sive nobis racione camere, sive domine regine, charissime consorti nostre, *racione tricesime*, bona omnia mobilia et immobilia et se *movencia* iure regio occupantur, et nisi celeri satisfaccione sibi providerint, distrahuntur pro modo et mensura debite quantitatis, emtoribus propter auctoritatem regiam contra quoslibet premunitis. Proinde ad universorum noticiam harum serie volumus pervenire, quod cum Welven, *Nekkul* et *Oltmanus iudei*, filii Henuk iudei, nobis scientibus conduxissent tricesimam a domina regina, charissima consorte nostra, pro certa pecunie quantitate, nec exsolvissent totam debitam et conventam quantitatem, sed adhuc remansissent debitores in octingentis marcis fini argenti, obligarunt pro illis octingentis marcis fini argenti domine regine *castrum suum Kamarun* cum omnibus pertinenciis suis et utilitatibus, ac molendino in *Tata* existente, quod castrum nos post tartaros *Henuk* comiti iudeo, patri eorum donavimus, dedimus, assignavimus, certo termino premio redimendum, soluta prefata debite pecunie quantite, quo termino veniente, vel non valentibus vel non curantibus solvere, quod debebant, ad peticionem et nimiam instanciam eorundem domina regina adhuc assignavit eis alium terminum, in quo termino si non solverent, quod debebant, adstrinxerunt se preter principale debitum ad certam summam pecunie ipsi domine regine pene nomine persolvendam. Cum igitur iidem iudei nec debitum persolvissent et in multas penas incidissent, propter plures terminos sibi semper sub certis penis pluries concessos et ab eis susceptos, ita, quod coacervacio penarum summam principalis debiti excederet, tandem ad nimiam instanciam ipsorum iudeorum profitencium se plus debere, quam habeant in bonis, domina regina recepit predictum castrum ipsorum Kamarum vocatum cum omnibus utilitatibus et pertinenciis, iuribus et attinenciis suis, cum quo-

dam molendino existente in Tata, ad predictum castrum pertinente, prout pater eorum et ipsi habuerunt, tenuerunt et possederunt, ipso Velvino et fratribus suis iudeis sponte offerentibus, dantibus et assignantibus, in solutum tam pro penis commissis quam pro debito principali. Domina itaque regina castro Komarum ad manus suas prefato modo devoluto, nobis requisitis et nobis consencientibus et approbantibus, vendidit ipsum castrum comiti Valterio, fideli nostro et suo, cum utilitatibus et pertinenciis, iuribus attinenciisque suis, et predicto molendino in Tata existente, pro octingentis marcis fini argenti, quas octingentas marcas predicta domina regina confessa est predictum Valterium comitem plene solvisse et se habuisse, et quantum ad precium ipsius castri comitem Valterium a se penitus expeditum, petens ipsa domina regina, ut vendicionem castri et pertinenciarum eius comiti Valterio ab ipsa factam, ad rei memoriam dignaremur et velimus nostro aureo privilegio communire. Nos igitur attendentes iusticie et honestati convenire, quod petebatur, votis annuimus, vendicionem prefato comiti Valtero factam per dominam reginam, charissimam consortem nostram, ex certa sciencia confirmantes, et ipsum comitem Valterum in possessionem castri predicti, villarum, possessionum, molendinorum, utilitatum, iurium et pertinenciarum, per hominem nostrum Oliverium, magistrum tavernicorum domine regine, dilectum et fidelem nostrum, adiuncto sibi pro testimonio de *capitulo Strigoniensi Nena* magistro, distinctis metis et terminis, concordi voluntate omnium commetaneorum, prout idem magister Oliverius, homo noster, et magister Nena de capitulo Strigoniensi ad nos reversi retulerunt, fecimus introduci. Cuius castri, villarum, possessionum, et terrarum, aquarum, vallium et fenetorum, secundum assecuracionem concordem ipsius magistri Oliverii, hominis nostri, et magistri Nene de capitulo Strigoniensi, hoc ordine distinguuntur: In primis inchoat meta a terra ville sancti Andree et altera ville Kezw, que pertinet ad ipsum castrum, quarum prima meta incipit a loco, ubi Wag fluvius intrat Danubium sub castro, et vadit superius versus ecclesiam sancti Andree apostoli ascendendo iuxta Danubium, deinde venit ad metas populorum domini archiepiscopi de villa Urs positas prope

Danubium in superiore parte *monasterii de Kathpan,* in cuius terre longitudine medietas Danubii pertinet castro memorato, altera vero pars, que est ex parte monasterii de Kathpan, provenit eidem monasterio. De metis autem predictorum populorum domini archiepiscopi venit iuxta terram Chena et Nogud, iobbagionum domini archiepiscopi, que est commetanea ex altera parte abbatis de Kathpan, et ab illico loco dicti Chena et Nogud tenent quandam metam, que per paludem usque *aquam Vag,* que dicitur Kubuldukforem, et protendit inferius iuxta aquam Vag, cuius aque medietas pertinet comitatui memorato, alia autem populis de Nandur, ubi assignata est quinta meta in terra ecclesie de Moyk, que vocatur *Kothbouch,* et inde descendit ad Vagum, scilicet ad priorem metam, et ibi terminantur. Item mete ville *Urs* castro pertinentes sic distinguuntur: cuius prima incipit prope Danubium, que vicina aque Danubii de Kathpan monasterio pertinentis superius ascendendo, que est commetanea alteri ville domini archiepiscopi, que Urs vocatur, deinde vadit ad partes ecclesie sancti Pauli, ubi sunt populi ecclesie Iauriensis, et inde vadit usque ad locum, qui dicitur *Oxunteluke,* qui est iuxta aquam, que vocatur *Buestre,* et ulterius propter inundacionem aque nequiverunt transmeare neque metas assignare. Deinde est meatus aque, que vadit per arundines ad stagnum *Verch* nominatum. ubi meta est posita partis utriusque de consensu; ab hinc vadit per viam aquaticam, que habet transitum ad locum, qui dicitur *Sasuth,* a Sasuth autem incipiendo est aqua, que vocatur *Dudvag,* pertinens comitatui usque locum *Kormun* nominatum, ubi commetaneus est Stephanus Zulugageuriensis, et sic inferius declinando versus orientem, tendit usque terram *Balyan de genere Kathpan,* ubi meta est communis, inde facit egressum versus villam *Zakalos* udvarnicorum, ubi meta est assignata, ab illa vero meta sunt inferius commetanei *agazones* domini regis de villa Zakalos. abhinc habet metam communem cum abbate monasterii de *Katpan,* rediendo per aquam paludosam usque locum *Bursos* vocatum, et sic redeundo ad Danubium usque dictam villam Urs domini archiepiscopi, venit, cum binis metis pacifice assignatis. Item incipiunt terre *Urkey* castro pertinentes, cuius meta prima incipit

ab *aqua Erchen* vocata et venit usque magnam viam, per quam . . . ., ubi est meta posita, que tendit ad vallem *Kokol* nominatam, deinde vadit ad *Curtuelus,* ubi sunt due mete, et venit ad locum, qui dicitur *Fyvesuth,* et ibi sunt due mete, et inde tendit ad illum locum, qui vocatur *Folufelde,* binis metis assignatis, quibus Salomon comes est commetaneus, ex altera parte usque terram Iob, iobagionis domini archiepiscopi, a terra vero Iob vadit usque *Megyeres,* ubi meta est, que nominatur *Potteluke,* inde transit aquam Dudvágh et vadit ad locum *Allosceghatya* dictum, ubi meta est assignata, et sic terminatur. Item distincciones metarum ville *Oronos,* que est castri, in qua iuxta aquam est una piscina, que vocatur *Louth,* cuius pars superior spectat predicte ville Oronos, inferior vero pars pertinet alteri Oronos, que est Zulugageuriensis, inde egreditur ad paludem *Meenkyri* vocatam, cuius medietas inferius est Zulugageuriensis, superior vero pars pertinet ad castrenses de Oronos, transitque ad lacum, qui dicitur Kuper, cuius via est communis transeundo per metas aque usque terram Salomonis, deinde egreditur ad terram Marcelli, iobbagionis archiepiscopi, ubi meta est posita, et inde tendit ad terram populorum domine regine, ubi sunt due mete assignate, dehinc commetaneus est *abbas sancti salvatoris de Seraphino,* et ab altera parte sunt commetanei dictorum castrensium *Gabriel* et *Paznan* de villa *Ekl,* et sic transeundo tenent metas cum Paulo de eadem Ekl veniendo ad paludes, in quibus sunt mete Stephani de eadem villa Ekl et castrensium, que *Lys* vocatur; his autem metis relictis venit ad metas *Meegerech* et ad pratum Gelper vocatum, ab hoc inferius veniendo, sunt commetanei populi ecclesie Iaurinensis, ubi mete de Oronos finiuntur. Item sequitur distinccio metarum ville *Outha* pertinentis ad castrum *Camarum,* cuius prima meta est in palude arundinosa, in qua aqua est decurrens, cuius pars superior pertinet ad dictam villam Outha, inferior autem pars ad aliam villam *Outha,* que est villa *Vontha* et filii sui ac cognacionum eius usque aquam Dudvag, et per aquam *Saar* inter arundines transeundo sunt commetanei castri nobiles de Kathpan, inde redeundo per lacum *Eer* vocatum sunt due mete innovate, et sic venit versus meridiem

per metas usque ad terram *Samud*, ubi sunt due mete communiter elevate; deinde tendit inferius versus occidentem ad metas *abbatis sancti* Benedicti et ad metas *Almus,* iobbagionis Zulugageuriensis, postmodum descendit ad quandam vallem iuxta villam *Oucha,* ubi sunt tres mete antique, et ibi relinquunt conterminium Almus nominati; ab istis autem tribus metis revertitur ad pratum unum eundo per aquam Eer dictam, et venit per aquam Saar usque priorem metam, ubi predictas villas, videlicet *Oucha* et Kuchud, mete separant ab invicem. Item sequitur metacio terre *Kulchud,* cuius priores commetanei sunt populi ville *Guller* Zulugageuriensis, inde egreditur versus occidentem per piscinam, que dicitur *Babalatov,* inde vadit ad aliam aquam, que vocatur *Vegag*, deinde venit ad unum fossatum, quod tendit usque ad villam *Bogha*, cuius fossati medietas pertinet ad predictam villam Kulchud, alia vero medietas spectat ad villam *Gyuller,* inde egreditur ab oriente usque aquam Dudwag eundo per arundines, ubi sunt commetanei nobiles de villa Ekl; itaque in loco illo partes ad invicem non possunt accedere per aquam per spacium triginta cubitorum, et illi triginta cubiti positi sunt pro signo metarum, ab illo vero loco revertitur ad priorem metam ville Kulchud, et ibi terminantur. Item mete ville *Bogha*, que est castri, incipiunt: prima meta incipit versus meridiem apud locum, qui dicitur *Molunhel,* et protendit ad occidentem ad villam Gyuller, inde venit ad quandam terram dicte ville Gyuller, que *Holm* dicitur, et aliam terram, que est *Bogha* Ozu nominata, inter quas in valle meta est assignata, ab hinc recedit ad unum angulum similiter *Ozu* dictum, ubi intrat in paludem arundinosam, transeundo ad alium angulum, qui dicitur *Aprouscyl,* inde vadit ad locum, qui dicitur *Magla,* qui pertinet ad villam Bogha, ex altera parte dicti loci est terra *Chene* de genere Kathpan, deinde revertitur ad piscinam communem, que *Semlekus* appellatur, postea venit ad aliam piscinam *Labuantho* nominatam, cuius pars una pertinet ad predictam villam Bogha, altera vero pars spectat ad villam *Guta*, que est archiepiscopi Strigoniensis, deinde venit contra orientem ad salicem *Lugur,* ubi est meta communis, abhinc transit aquam *Dudvag,* cuius aque superior pars est predicte ville

Bogha, inferior autem Chene supradicti. Item mete ville *Zakalus,* in qua est ecclesia sita in honore sancti Michaëlis, pertinentis ad Kamarun : primus commetaneus est Chena de genere Kathpan solummodo in terra, in aqua vero nullam habet porcionem, inde vadit per meatum aque ad aliam villam superiorem, que eciam Zakalus nominatur, pertinentis comitatui supradicto, inde vadit per paludes ad villam *Ekech,* que eciam pertinet ad castrum, et est ibi commetanea villa Gyuller, inde tendit ad piscinam, que *Myler* est vocata, et est spectans comitatui supradicto, deinde vadit ad villam *Meger,* ubi piscina est, que *Guren* appellatur, et ibi meta separatur a villa Meger, postea venit ad conterminium ville *Abrahe,* que vocatur *Bollar,* et inde transit ad aliam villam *Staul* nominatam, postea tendit ad orientem ad villam, que vocatur *Beryn,* inde vadit ad villam *Sigarth,* et ibi ultima meta diffinitur. Item villa *Fyuz* in una parte ad occidentem tenet metam cum villa *Pottouch* ad lacum vocatum *Megeag,* inde transit iuxta dictam aquam Megeag ad terram Egidii, inde vadit ad terram Ylemer, iuxta quam est locus, qui dicitur Gyrew, ubi meta comitatus terminatur, a dicto autem loco declinando inferius ad orientem venit usque villam Samuelis, postea transit aquam *Chelch* ad villam *Bodovan,* ubi finis est metarum dicte ville Fys. Item comes Camariensis in villa Meger habet ducenta iugera terre arabilis et sedecim loca piscatoria, que vulgo *Veyzhel* vocantur, et in villa *Vamus* in lacu, qui *Chelch* dicitur, castrenses de villa Meger habent eciam quinque loca piscatoria, que similiter *Veyzhel* vocantur. Item mete ville *Thon* castrensium priorem metam habent iuxta Almus supradictum, inde vadit ordinatim versus meridiem per paludes transeundo, que *Babana* nominantur, et venit usque metas *Foncholtahatya* vocatas, inde transit ad aliam metam, que *Kazmergholtya* nominatur, et transit ultra aquam veniendo ad metam, que appellatur *Bolotunta,* ubi est dumus, que vulgo dicitur *Gyreubukur,* postea veniendo inferius iuxta aquam *Sypul,* ibi meta est assignata, inde transit dictam aquam ad villam Bartholommei, *Kezu* nominatam, ubi meta est communis, et venit ad aliam aquam Myler dictam, ubi est alia villa Kezu, que spectat Stephano, filio Pauli, et transit ad

villam Conradi, que *Nena* dicitur, ubi fossa una est posita pro communi meta, iuxta quam est piscina, que vocatur *Holostou.* inde protendit ad locum *Nemamogula* nominatum, ubi villa *abbatis sancti Martini Fyus* vocata est commetanea ville dicte *Thon,* inde vadit ad occidentem ultra aquam *Er* ad locum, qui dicitur *Agtu,* ubi est meta communis cum predicta villa *Fyus,* inde vadit ad dorsum aque, que nominatur *Mog-feu,* deinde venit in terra, ubi est eciam meta communis, cum eadem villa Fyus, inde transit aliam aquam *Corzan* vocatam, veniendo ad viam *Horozt,* ubi meta est communis; inde transit aquam *Mege* usque villam *Gyuler,* ubi meta est in terra statuta, iuxta quam sunt due piscine, quarum una, que *Horosth* vocatur, cum omnibus utilitatibus suis pertinet predicte ville *Thon,* alia vero, que *Fyuzes* dicitur, spectat ad prefatam villam Gyuler, inde transeundo redit ad *sepulchrum Elze* iuxta viam Kulchud, ubi mete predicte ville Thon terminantur. Item mete ville *Horoszth,* que pertinet ad Kamarun, cuius prima meta est apud villam *Thon,* et est ibi piscina *Korzan* nominata, que separat metam terre Thon a terra Horoszth, inde venit ad villam *Fyus,* que est abbatis sancti Martini, deinde transit per aquam usque villam *Chychou,* et per aliam aquam Myller dictam ascendendo venit ad villam Kulchud, et per eandem aquam transit ad villam *Vamus,* inde redit ad villam *Gyuller,* postea venit ad aquam Horoztzoru, ubi mete dicte ville Horozt finiuntur. Item distinccio metarum ville *Chychou,* que est castri, cuius prima meta egreditur ad orientem transeundo per aquam Myler usque villam *Fyus,* ubi meta est communis, inde revertitur contra meridiem ad metam magistri Iacobi, filii Michaëlis usque paludem, que *Reguest* nominatur, deinde transit aquam Erech, et ad aliam Chelch vocatam, que tendit sursum veniendo ad villam abbatis sancti Martini, et usque alteram villam Kulchud dictam, iuxta quam est aqua, que Megeag dicitur, et ibi ad primam metam redeundo terminantur. Item villa *Nema* spectat comitatui de Kamarun in quarta parte cum omnibus utilitatibus suis pertinentibus ad eandem, cuius terre prima meta incipit a populis ducatus et transit per aquam Myler usque villam Thon, et venit ad villam Kezu, inde redit villam *Gunu* usque

Danubium, in superiori autem parte Danubii commetaneus est Conradus comes. Item mete ville Megerech, que sita est inter arundines, taliter distinguuntur: eundo per aquam ad orientem, que vocatur *Ikur*, vadit usque aquam *Ygyz,* que est prope villam Zakalus, ubi Nicolaus agazo domini regis est commetaneus, inde egreditur inferius ad piscinam, que dicitur *Laboan,* qua transita sunt commetanei Georgius et Barianus de genere Kathpan, deinde procedit ad villam *Urkey* usque piscinam Oklus, que pro meta habetur, inde facit meatum versus occidentem ad villam Oronos ad piscinam *Uydere* nominatam, ab hinc venit ad Ianus de genere Kathpan usque locum, qui dicitur *Paultou,* et ibi mete finiuntur. Item mete ville Zakalus apud ecclesiam sancti Georgii, cuius prima meta egreditur ad orientem eundo ad piscinam *Kormuntu* vocatam, inde vadit ad aliam piscinam Balata nominatam, que cum palude circumstanti pertinet ad dictam villam Zakalus, inde exit de aqua Dudvag, ubi est aqua pro meta assignata, que *Kengelfeu* nominatur, et inde ascendit per aquam Dudvag usque locum, qui *Luazto* appellatur, et venit ad aliam piscinam, que *Fyul* dicitur, que pertinet ad predictam villam Zakalus castrensium. Item sunt alie piscine, que pertinent specialiter ad personam comitis de Kamarun, quorum nomina hec sunt: *Musvatou, Laboan, Igyz, Sateun, Iochud,* due piscine *Fuzes* nominate et alie due *Udvornukuth* vocate, item Tepech, Pecud, Clytcha, ubi sunt duo loca piscatoria. Item mete ville *Arpa,* que est castri Camarun, cuius prima meta egreditur et vadit versus meridiem per binas metas ad aliam villam *Arpa,* que est villa domine regine, inde venit ad villam *Bana,* deinde per circuitum redeundo ad partes meridionales tendit ad villam *Vitez,* que etiam *Arpád* nuncupatur, inde redeundo versus occidentem venit ad terciam villam *Arpa,* que pertinet ad *Apa,* iobbagionem castri de Comarun, et inde tendit versus villam *Zelebeg* usque magnam viam, que vadit Iaurinum, et ibi terminantur. Item est alia villa Arpa, cuius terre medietas pertinet comitatui de Camarun, alia vero medietas preconibus domine regine, quam possident communiter metis undique inclusam, cuius terre prima meta incipit iuxta terram *Paulini* de genere Katthpan et egreditur ad orientem, inde revertitur

versus meridiem ad villam Bana, deinde venit usque villam Hozuga et Syke Arpa nominatam, ad priorem metam postmodum redeundo. Item mete ville *Kurth* iuxta Danubium existentis, que est villa castri, vadunt hoc ordine: prima meta est inferiori parte insule existentis in Danubio, inde exit de insula et vadit directe versus domum Bunda, ubi meta est assignata, postmodum vadit ad aquam, que dicitur *Zithua,* ubi eciam Bunda est commetaneus, et ibi medietas dicte aque pertinet ad prefatam villam *Kurth,* deinde egreditur ad terram Potth, ubi meta est communis usque Danubium, et ibi medietas Danubii a dicta terra Polth, que est iobbagionis Camarun, usque villam Ysa cum omnibus utilitatibus spectat ville Kurth memorate. Item tercia pars terre *Heten* cum pratis, aquis et omnibus utilitatibus ac pertinenciis suis pertinet comitatui de Camarun sepedicto. Item quarta pars terre *Bylle,* feneti, aque ac omnium utilitatum et pertinenciarum eius et unum molendinum pertinet comitatui memorato. Item molendinum, quod erat regium in villa Thota videlicet et due rote cum una domo, contulimus comitatui de Camarun cum terra unius aratri ad idem molendinum pertinente. Et quia prefatus comes Valterus propter multa fidelia servicia sua nobis placere meruit, et in quotidianis ac familiaribus obsequiis domus nostre gratus nobis semper exstitit et devotus, volentes ipsum in recompensacionem meritorum suorum favoribus extollere et gracia prosequi speciali, villam Kamarun, ubi nostri udvornici fuerunt, sibi, filiis et filiorum suorum heredibus contulimus iure perpetuo, quiete et pacifice possidendam, in cuius ville Komarun possessionem et tenutam ipsum comitem per Oliverium, magistrum tavernicorum domine regine, charissime consortis nostre, dilectum et fidelem nostrum, fecimus introduci. Ut autem per dominam reginam comiti Valtero castri Kamarun et pertinenciarum eius vendicio et per nos *ville Kumarun donacio* apud ipsum comitem Valterum, filios suos filiorumque heredes, nec non apud ulteriores successores perseverent et robur obtineant firmitatis, presentes nostras in privilegium perpetuum tam super vendicione quam super donacione concessimus litteras, quibus litteris bullam auream manibus propriis duximus apponendam. Datum per manus venerabilis patris

Philippi, sancte Strigoniensis ecclesie archiepiscopi, aule nostre cancellarii, dilecti et fidelis nostri, anno ab incarnacione domini millesimo ducentesimo sexagesimo octavo, Strigoniensi archiepiscopo Philippo, prefato cancellario nostro, Stephano Colocensi archiepiscopo, Lamperto Agriensi, Paullo Vesprimiensi, Philippo Vaciensi, Farcasio Iauriensi, Iob Quinqueecclesiensi, Vincencio Nitriensi, Paulo Transilvano, Briccio Chanadiensi, Timotheo Zagrabiensi, Lodomerio Varadiensi, Pousa Bosnensi et Iohanne Sirmiensi episcopis existentibus et ecclesias dei fideliter gubernantibus; Laurencio palatino et comite Symeghiensi, Henrico bano totius Sclavonie, Stephano comite Posoniensi, iudice curie domine regine, Ernesto comite Castriferrei et iudice curie nostre, Chak bano comite Zaladiensi, Laurencio comite Suproniensi et magistro dapiferorum nostrorum, Herando comite Musuniensi, magistro Mauricio comite de Baranya et magistro tavarnicorum nostrorum, et aliis comitatus et magistratus tenentibus.

Fejér, Cod. Dipl. IV. 3. 443—456. ll.

28.

1274 szeptember 26. X. Gergely levele az esztergomi érsekhez, a melyben — hivatkozással azon szent eszmére, miszerint a szentföldnek keresztény kézen levő csekély részét meg kell menteni — meghagyja, hirdessen keresztes hadjáratot és eszközölje ki, hogy a keresztesek egyebek között azon kiváltságban is részesüljenek, hogy a zsidóknak járó tartozások után a kamatokat ne fizessék.

Gregorius episcopus, ... venerabilibus fratribus . . . . archiepiscopo Strigoniensi et universis episcopis sue provincie salutem etc. Si mentes fidelium, terrenis abdicatis illecebris, recolendis immensis beneficiis nostri redemptoris intenderent, si ea celesti lumine illustrate diligenti scrutarent examine, si frequenter mediacionis attente conspectui presentarent, profecto eorum corda concalescerent intra ipsos, igne in meditancium animis ardescente. Cuius etenim pectus saxeum non emolliret considerata illius humanacionis humilitas, in qua dei filius factus homo exinanivit semetipsum formam servi

accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo? Cuius viscera non inflammaret caritatis ardore pia consideracio illius humiliacionis extreme, in qua ipse idem factus obediens usque ad mortem, ad exprobrancium obprobria coram tondente se velut agnus obmutuit, et sicut ovis ad occisionem ductus, post contumelias et terrores, post spinas et sputa, post flagella varia, post diversa denique genera tormentorum, innocens sine causa dampnatus, et demum saturatus obprobriis clavis affixus, aceto et felle potatus, confossus lancea, in crucis patibulo tam dire mortis subiit passionem, misterium redempcionis nostre perficiens, sine qua parum nobis nativitas profuisset? Quis igitur hec et alia largitatis divine carismata, infra pectoris claustra debita et frequenti meditacione revolvens, non intus fervide zelo devocionis accensus ferveat, foris ebulliat, exclamet et dicat: Quid retribuam domino pro omnibus que retribuit mihi? et non expectato monitoris vel sollicitatoris officio subiungat ultroneus: Calicem salutaris accipiam et nomen domini invocabo? Quem non pudeat ingratitudinis argui, quin pocius de infidelitate notari, si creatori pio, benefico domino, piissimo redemptori tante necessitatis tempore non assistat, dum hereditatis sue funiculus, terra sancta, quam sibi testatur scripture sacre testimonium omnium cariorem, in christianitatis confusionem et dedecus per nominis christiani blasphemos pro parte maxima occupata tenetur, et ad occupacionem residui per eosdem instancia infeste persecucionis insistitur, super eo assidue in partibus illis populus christianus impetitur et molestis impeticionibus infestatur? Et quidem si facultas resistendi competeret, non pateretur aliquis absque deserte fidei scrupulo sui domini temporalis vel vicum aliquem occupari, et hereditatis dominice invasores fideles ulterius pacientur? Numquid marcebunt ocio, aut pocius non exurgent ad vitandum tante note discrimen? Exurgant itaque qui sunt Christi, et se ipsius esse non solum nomine, sed opere fateantur; exurgant utique in illius auxilium, exurgant ad salutis sue compendium, et illam brevis laboris precio compendiose mercentur. Nunc precipue dum in sacro concilio ad hoc hiis diebus inter cetera, immo pre ceteris specialiter congregato, eiusdem terre nuper ordi-

nata subvencio sub spe illius, de cuius solius clementi providencia et clemencia provida ordinacio talis et tanta processit, laboris optatum exitum repromittit. Convenientibus siquidem in eodem concilio nonnullis principibus et prelatis de mundi partibus universis, aliorumque principium, prelatorum et capitulorum nunciis, post subsidium pecuniarium communi consensu terre deputatum eidem convenit omnium sentencia in id ipsum, videlicet ut in generali passagio, cuius celeriter auctore deo terminum prefigemus, universis christicolis contra blasphemos eosdem constantibus vires suas, quanto erit christianorum virtus unita potencior, et tanto ad liberacionem terre predicte sit via securior, sit oportunitas prompcior, et de illa deo auspice spes cercior habeatur. Ceterum licet ad excitandos eorumdem fidelium animos in terre memorate succursum sufficere debeat sollers attencio premissorum, licet possint non indigne sperari, quod si fideles iidem, quo debent pietatis oculo, terram eandem respiciant, si ad persecucionis acerbitatem, quam terra eadem continuis lacessita molestiis et diutinis vexacionibus lassata perpetitur, convertant pie compassionis intuitum, discriminaque considerent, que per hoc eidem fidei orthodoxe non est dubium imminere, ad assumendum terre sepefate negocium se pocius ingerent, quam invitari ad hoc commonicionis aliciuius suffragio expectabunt: quia tamen speramus, quod vocem virtutis tribuit dominus voci sue, verbum crucis ad promocionem ipsius negocii in vestris civitatibus et diocesibus decrevimus proponendum, ad quod eo confidencius personas vestras duximus eligendas, quo magis ad id fame vestre claritas et pastoralis officii debitum nos invitat. Ideoque fraternitati vestre predicacionis officium in eisdem civitatibus et diocesibus presencium auctoritate committimus, in remissionem peccaminum iniungentes, quatenus in huiusmodi officio iuxta datam vobis a deo prudenciam procedentes, illud efficaciter et prudenter, non obstante, quod hoc idem alii forsitan sit commissum, exequi studeatis, omnes, quos hoc utiles fore putabitis, instancius inducendo, ut suscipientes cum reverencia signum crucis, ipsamque suis cordibus et humeris affigentes ad terre memorate succursum viriliter se accingant, ac ipsius negocium fideliter exequantur. Et ut iidem fideles

premissa eo libencius, eoque fervencius prosequi studeant, quo pociorem se noverint fructum ex suis laboribus percepturos, nos de omnipotentis dei misericordia, et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius auctoritate confisi et illa, quam nobis deus ligandi atque solvendi contulit, potestate, omnibus vere penitentibus et confessis, qui huiusmodi laborem salutifere crucis signo suscepto in personis propiis subierint et expensis, plenam peccatorum suorum, de quibus corde contriti et ore confessi fuerint, veniam indulgemus et in retribucionem iustorum salutis eterne pollicemur augmentum. Eis autem qui non in personis propiis illuc accesserint, sed in suis dumtaxat expensis iuxta qualitates et facultates suas viros ydoneos destinarint illic, iuxta providencie vestre arbitrium moraturos, et illis similiter, qui licet in alienis expensis, in personis tamen propriis assumpte peregrinacionis huiusmodi laborem inpleverint, plenam suorum concedimus veniam peccatorum. Huiusmodi quoque remissionis volumus esse participes iuxta quantitatem subsidii et devocionis affectum omnes, qui ad subvencionem ipsius negocii de bonis suis congrue ministrabunt. Personas insuper, familias et bona eorum, ex quo crucem susceperint, sub beati Petri et nostra proteccione suscipimus, statuentes, ut sub diocesanorum suorum defensione consistant. Ut autem iidem crucesignati eo exequantur libencius et fervencius votum suum, quo pluribus fuerint favoribus communiti, presencium auctoritate concedimus, ut iidem illis privilegiis, eaque immunitate gaudeant, que in generali crucesignatorum indulgencia continentur. Et quod per sedis apostolice litteras vel legatorum ipsius extra suas dioceses, nisi ille, que ab eadem sede obtente fuerint, plenam de indulto huiusmodi mencionem fecerint, non valeant conveniri, dummodo parati existant coram suis ordinariis de se querelantibus respondere, quos per vos ab hiis ecclesiastica defendi censura, cessante appellacionis obstaculo, volumus, qui eosdem contra indultum huiusmodi predictave privilegia et proteccionis nostre tenorem presumpserint temere molestare: ita tamen, quod aliquis vestrum de hiis, que iudicialem indaginem exigunt, et indultum privilegiave huiusmodi seu personas, familias et bona crucesignatorum ipsorum non contingunt, se in hac parte nullatenus intro-

mittat. Si qui vero illuc proficiscencium ad prestandas usuras iuramento tenentur astricti, creditores eorum per vos vel alios, sublato appelacionis obstaculo, districcione simili, ut iuramenta huiusmodi penitus relaxantes ab usurarum alterius exaccione desistant: si autem quisquam creditorum eos ad solucionem cœgerit usurarum, ipsum ad restitucionem earum eadem districcione, sublato appellacionis obstaculo, compellatis. *Iudeos quoque ad remittendas ipsis usuras per secularem compelli precipimus potestatem et donec eas remiserint, ab omnibus Christi fidelibus tam in mercimoniis quam aliis sub excommunicacionis pena iubemus communionem illis omnimodam denegari.* Porro ad huiusmodi ardui et salubris negocii efficaciam pleniorem, ut vos convocare possitis cleros et populos ad quemcumque volueritis locum ydoneum et ibidem verbum crucis proponere, ac fidelibus vere penitentibus et confessis ad predicacionem huiusmodi convenientibus ipsamque audientibus reverenter, centum dies de iniunctis eis penitenciis relaxare, quodque vobis et vestris familiis in ecclesiis ecclesiastico interdicto suppositis, excommunicatis et interdictis exclusis, non pulsatis campanis, voce submissa et ianuis clausis divina celebrare officia et facere celebrari, ac populis proponere verbum crucis atque crucis caractere insignitos ab excommunicacione, quam pro eo, quod sepulchrum dominicum contra prohibicionem legatorum sedis apostolice visitarunt, et illos eciam, qui eam pro eo, quod sarracenis merces portaverunt et arma seu alia prohibita, vel eisdem contra christianos impenderunt auxilium, consilium vel favorem, dummodo quicquid ex huiusmodi dampnato acquisivere commercio et aliud tantumdem de suis facultatibus in manibus vestris assignent, in terre predicte subsidium convertendum, necnon tam clericos quam laicos crucesignandos, qui pro violenta inieccione manuum in clericos seculares virosque religiosos, vel pro incendio seu sacrilegio inciderunt in canonem sentencie promulgate, absolvere iuxta formam ecclesie vice nostra, illis exceptis, quorum fuerit excessus difficilis et enormis, et cum clericis crucesignatis, qui cum excommunicacionis sentenciam latam a canone vel ab homine incurrissent, se divinis immiscuerunt officiis et receperunt ordines sic legati, dummodo passis dampna

vel iniurias satisfaciant competenter et negocium huiusmodi in propriis prosequantur personis, vel ad hoc in expensis suis ydoneos bellatores transmittant, vel de bonis propriis iuxta idem arbitrium aliquod impendant subsidium, dispensare possitis, auctoritate apostolica vobis duximus concedendum. Preterea cum nonnulli clerici et laici non racione ecclesiarum pacifice et sine controversia quasdam dicantur decimas possidere, quod vobis sit liberum de fructibus earundem perceptis hactenus eisdem clericis et laicis dimittere quintam partem, eisque concedere, quod residuum fructum eorundem in predictum convertere subsidium per se ipsos, vel vobis si voluerint exhibere in idem negocium convertendum, ita quod ipsi ad restitucionem eciam de premissis omnibus minime teneantur, sed inde maneant penitus absoluti, dummodo decimas ipsas ecclesiis dimittant in posterum, ad quas spectant, auctoritate concedimus supradicta. Amplius cum olim sedes predicta centesimam proventuum ecclesiasticorum per omnia christiana regna subsidio deputaverit supradicto, nec sit conveniens, quod simul pro terra prefata duo subsidia colligantur, nos centesimam huiusmodi remittentes in locis, in quibus non extitit per executores indicta, volumus et mandamus, ut singulis vestrum per se vel alios centesimam ipsam in locis sibi subditis, in quibus indicta fuit et non extitit persoluta, a tempore, quo indicta fuit, usque ad tempus predicte decime, legata quoque in eisdem locis subsidio predicto relicta, omnes quoque obvenciones undecunque et qualitercunque ipsi subsidio in locis provenientes eisdem, tam pro tempore preterito quam futuro colligatis, integraliter et fideliter conservetis, eaque omnia penes illos, qui decimam per nos eidem subsidio deputatam custodierint, ad opus predicti subsidii deponatis, facientes nihilominus, quod de trunco in supradicto concilio ordinatum extitit, observari, videlicet ut in singulis ecclesiis truncus ponatur concavus tribus clavibus consignatus, prima penes episcopum, secunda penes ecclesie sacerdotem, tercia per aliquem religiosum laicum conservandis, et in eo fideles quilibet, iuxta quod dominus eorum mentibus inspiraverit, suas elimosinas deponere in remissionem suorum peccaminum moneantur, et in ipsis ecclesiis semel in ebdomada pro

remissione huiusmodi peccatorum et presertim offerencium elimosinas certa die, quam tamen sacerdos pronunciet populo, missa publice decantetur. Concedimus insuper, ut si aliqui crucesignatorum infra tempus a nobis ad votum exequendum huiusmodi assignandum decesserint, illarum indulgenciarum et graciarum sint plene participes, que obeuntibus in eiusdem terre servicio sunt concessi. Commutandi ad hec a personis earundem diocesium emissum ieiuniorum ac cuiuslibet peregrinacionis votum in negocii predicti subsidium, ac eciam per censuram ecclesiasticam crucesignatos quoslibet, cuiusque dignitatis vel condicionis fuerint, compellendi, ut in eodem termino illud executuri ad terram predictam accedant, vel ipsum redimant, si legitimo fuerint impedimento detenti, et vos pensatis personarum et aliis circumstanciis illud videritis redimendum; in hoc autem et aliis premissis articulis, in quibus aliqua vestre circumspeccionis arbitrio relinquuntur, maxime sic vestras consciencias oneramus, ut in die stricti examinis teneamini deo et nobis exactam reddere racionem. Deputandi quoque personas ydoneas in eisdem diocesibus ad redempciones huiusmodi fideliter colligendas, et sub testimonio fidelium consignatas deponendas in tuto, quousque per nos dispositum fuerit, qualiter in huiusmodi subsidium convertantur, vobis plenam tribuimus facultatem. Volumus preterea et concedimus, ut vos, qui in officio predicacionis crucis pro presenti negocio per triennium duxeritis laborandum, illis immunitate ac privilegiis gaudeatis, illiusque indulgencie, eciam si infra ipsum triennium cum intencione decedatis huiusmodi, sitis participes, que personaliter in terre predicte subsidium transfretantibus in generali concilio noscuntur esse concessa. Volumus insuper et presencium auctoritate districte precipimus, quod in premissis exequendis sitis solliciti et attenti, nec in illorum execucione alter alterum impediat vel perturbet, non obstante, si aliquibus, quod excommunicari, suspendi vel interdici non valeant, a dicta sede forsitan sit indultum et quibuslibet aliis indulgenciis, privilegiis seu litteris ab eadem sede obtentis, per que predicta impediri vel differi possint, et de quibus specialem oporteat in presentibus fieri mencionem. Datum Lugduni, sexto kalendas Octobris, anno tercio.

Czimzés: Archiepiscopo Colocensi et universis episcopis sue provincie.

Theiner, Vetera monumenta etc. I. 316. l.

29.

Az 1279-iki budai zsinat végzéseiből.

1279, Buda. Minthogy veszedelmes és a kánoni törvényekkel össze nem egyeztethető volna, hogy zsidók keresztényektől meg ne különböztessenek, elhatároztatik: hogy minden, mindkét nembeli, zsidó vörös posztóból készített kört viseljen. Ez a jel a mell bal oldalára varrassék, még pedig a legfelsőbb ruhára és a zsidók, bárhol jelennek meg, csak ezzel a jellel mutatkozhatnak. A mennyiben zsidók e rendelet ellenére cselekednének, a keresztények velük üzletet nem köthetnek, vizet és tüzet nekik nem adhatnak. Ha azonban keresztény az ilyen meg nem jelezett zsidóval üzletileg érintkezésbe lép, neki vizet vagy tüzet ad, vagy házába fogadja, ez a keresztény interdictummal sujtassék, a mely alól csak egyházi hatósága az egyházi fenyiték alkalmazása után oldhatja föl. Ugyanaz alkalmazandó az izmaelitákra is, azzal a különbséggel, hogy vörös posztó helyett ők sáfrányszinűt varrjanak ruháikra.

Caput 125. **De Signo iudeorum in pectore.** Quia valde periculosum est et sacris canonibus inimicum, quod iudei, quos pietas christiana receptat et sustinet cohabitaciones eorum, a christianis per aliqua non distinguantur et cognoscantur insignia et signa, quod cum christianis in familia habitent cum eis, presenti constitucione statuimus, quod omnes et singuli iudei utriusque sexus, in terris nostre legacionis, portent unum circulum de panno rubeo pro signo, assutum sive consutum ante pectus in parte sinistra, in veste superiori, quam communiter et regulariter portant desuper vestes suas alias, quum extra domos sive habitaciones exeant vel incedant, vel publice quocumque modo appareant aut se exhibeant et huiusmodi signum .... Quod si in huiusmodi signo assumendo infra terminum supradictum, aut eciam de cetero deferendo, prout superius est expressum, iudei prefati vel eorum aliqui contumaces fuerint rebelles, extunc christiano-

rum commercium, necnon ignem et aquam sibi noverint interdictam. Christiani vero, qui contra constitucionem huiusmodi prefatis iudeis in merciis commutare, aut eis ignem vel aquam dare, aut aliquos iudeos in familia, curia sive domo stare presumpserint, ipso facto sciant sibi ingressum ecclesie interdictum; nec prius eis in ecclesiam pateat ingressus, quam ad mandatum episcopi, abbatis, prepositi, archidiaconi seu cuiuslibet alterius prelati, in cuius diocesi, dominio vel iurisdiccione christiani huiusmodi commorantur, sufficienti sub certa pena, caucione prestita, quod ulterius in talibus non excedant, ad ingressum ecclesie fuerint restituti. Quod autem constitutum est de iudeis, hoc de **saracenis, ismælitis** et quibuscumque aliis non colentibus baptismatis sacramentum statuimus inviolabiliter observandum; hoc excepto, quod ubi iudei portant circulum pro signo rubeum, alii supradicti **signum croceum teneantur deferre.**

Történelmi Tár, 1881. 547. l. Közli dr. Kohn Sámuel.

30.

1279, Buda. Határozatba megy továbbá, hogy adóbérletek vagy nyilvános hivatalok zsidók-, szaraczénusok- és izmaelitákra, valamint a katholikus hittől elmaradtakra nem ruházhatók. Különösen tilos, hogy az egyháznagyok jövedelmeiket azoknak bérbe adják. Ha püspök ezek ellenére cselekednék, fosztassék meg hivatalától, ha az alsóbb rendü papság, akkor három hónapra fosztassék meg hivatalától. Ha laikus zsidókra vagy az említettek bármelyikére állami hivatalt ruházna, közösíttessék ki addig, a míg ezeket hivatalaiktól el nem mozdítja.

Caput 125. **Ne iudei tributa recipiant.** Preterea statuimus, quod tributa, vectigalia, telonea seu pedagia vel quevis alia publica officia **iudeis, saracenis, ismaelitis**, schismaticis seu quibuscunque aliis, ab unione fidei catholice alienis, nullatenus committantur, **et specialiter prelati ecclesiarum suarum reditus seu proventus eis vendere non audeant** vel locare. Quod si quis contra hoc venire presumpserit, si episcopus fuerit, ab execucione pontificalium,

inferiores vero prelati seu clerici, cuiuscumque sint ordinis, dignitatis ac status, ab execucione suorum ordinum per tres menses ipso facto noverint se suspensos. Vel si infra tres menses ipsos non expulerint vel expulsos reassumpserint, excommunicacionis sentenciam ipso facto incurrant. Laicos autem, cuiuscunque honoris, condicionis, dignitatis, preeminencie sive status, qui in derogacionem constitucionis presentis huiusmodi officia iudeis vel prohibitis supradictis quocunque modo commiserint, vel eos retinuerint aut sustinuerint in officiis supradictis, tamdiu volumus excommunicacionis sentencie manere subiectos, donec iudeis et aliis infidelibus prefatis ab officiis amotis et eiectis supradictis et prestita sufficienti caucione diocesanis suis, quod nullos ex predictis de cetero in aliquo recipient, retinebunt aut habebunt officio, iuxta formam ecclesie fuerint absoluti.

Történelmi Tár, 1881. 547. l. Közli dr. Kohn Sámuel.

31.

1280 februar 7. Az esztergomi káptalan bizonyítja, hogy egy magát kamarai grófnak nevező Fredman zsidó és a Ludan nemzetségből származó Miklós fia Fulcus előtte megjelentek, és ott Fredman azt adta elő, hogy ő IV. Lászlónak háromszáz ezüst márkát kölcsönzött s a király neki viszonzásul örökre két falut ajándékozott. E két falu közül az egyik Szigart, minden részéről Fulcus birtokaival határos és ennélfogva Fredman ezt a birtokát 299 finom ezüst márkáért Fulcusnak eladja. Fredman elismeri, hogy Fulcus a 299 finom ezüst márkát neki teljes értékben kifizette.

Magister Luchach prepositus et capitulum ecclesie Strigoniensis, omnibus Christi fidelibus presentes literas inspecturis salutem in omnium salvatore. Ad universorum noticiam tenore presencium volumus prevenire, quod Fredmann iudeo, qui se comitem camere domini nostri Ladislai, illustris regis Hungarie esse dicebat, ex una parte, et Fulcus filio Nicolai de genere Ludan ex altera, coram nobis personaliter constitutis, dictus Fredman comes asseruit, quod cum ipse prefato

domino nostro regi concessisset et mutuasset trecentas marcas argenti, idem dominus rex in recompensacionem et restitucionem predicte pecunie sue dedisset et contulisset sibi et suis heredibus in perpetuum duas villas sive terras Guetze et Sygarth vocatas cum omnibus utilitatibus earundem, ita quod ipse easdem villas et terras possidendi, vendendi, impignorandi vel quicquidem vellet faciendi aut ordinandi de eisdem haberet liberam potestatem, et his dictis idem Fredman comes alteram predictarum duarum villarum Sygarth vocatam, quam ex omni sui parte inter possessiones prefati Fulcus esse dixit, cum terra et omnibus aliis iuribus, utilitatibus et pertinenciis suis vendidit coram nobis predicto Fulcus et eiusdem heredibus pro triginta marcis fini argenti minus una perpetuo possidendam, et ipsas triginta marcas fini argenti minus una confessus est ab eodem Fulcus se plenarie recepisse, et obligavit se idem Fredmann coram nobis, quod si qui de cetero prefatum Fulcus vel eius heredes racione predicte ville seu terre Sygarth impeterent, ipse eundem et suos heredes teneatur expedire suis propriis laboribus et expensis. In cuius rei memoriam et testimonium, ad peticionem parcium, presentes nostras literas concessimus, sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Sixti lectoris Strigoniensis, anno domini millesi*mo* ducentesimo octagesimo, septimo idus Februarii.

III. Endre király 1291-ki átiratából. Hazai okmánytár. VIII. 206. l.

32.

1291 deczember 2. III. Endre a pozsonyiaknak arra való tekintettel, hogy IV. László uralkodása idején sokat szenvedtek, bizonyos kiváltságokat nyujt. E kiváltságokat kiterjeszti az ottani zsidókra is és ugyanazon jogokat biztositja nekik, melyeket a város többi lakóinak — az esztergomi érsek és pozsonyi prépost jogainak épségben tartásával.

Andreas, dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Servie, Gallicie, Lodomerie, Comanie Bulgarieque rex, omnibus Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in omnium

salvatore. Regie sublimitatis immensitas, cuius est in subiectorum et populorum multitudine gloriari, solet suorum formam libertatis subiectorum et solucionum numerum misericorditer moderari, ut numerus populorum eius augeatur fruencium certa lege. Proinde ad universorum noticiam harum serie volumus pervenire, quod cum hospites nostri de civitate Posoniensi per seviciam seu furiam teotonicorum tempore guerre inter dominum regem Ladislaum, fratrem nostrum patruelem, et regem Bœmorum habite, nec non per Albertum, ducem Austrie et Stirie, dispersi extitissent, et in combustione domorum suarum ac in amissione aliorum bonorum suorum magnum dampnum perpessi fuissent, ipsorum congregacioni invigilare cupientes, ut congregati valeant commorari et congregandi securitatem omnimodam habeant veniendi, hanc ex regia liberalitate et munificencia statuimus libertatem, et graciam eisdem duximus faciendam, quod infra spacium annorum decem a data presencium de sol..., transactis autem ipsis decem annis in quolibet anno, in festo videlicet sancti Georgii martiris nonnisi tria pondera racione terragii de qualibet mansione solvere teneantur. Preterea concessimus, quod racione sylve vel lignorum aut quorumlibet edificiorum comiti venatorum pro temporis spacio nullum debitum et nullam solucionem dare debeant. Ceterum volumus, quod de tabernis cuiuslibet potus curiali camere... nullum tributum nullamque exaccionem dare teneantur. Item villicum seu iudicem inter se a festo sancti Georgii martiris usque anni revolucionem duraturum eligant, quem voluerint, de communi, qui omnes causas ipsorum et eciam extraneorum exortas inter ipsos cum duodecim iuratis concivibus suis possint iudicare. Ordinavimus eciam et concessimus, ut de vineis ipsorum antiquis et de novo plantatis vel plantandis nullum debitum, scilicet nec acones, qui vulgariter chybriones dicuntur, vel aliquam aliam exaccionem ullo unquam tempore dare et solvere teneantur. Concessimus insuper eisdem portum in Chollokwz transeundi infra civitatem Posoniensem in capite fluvii Chollo existentem, ubi terra ab utraque parte ipsius fluvii pertinet ad eandem civitatem nostram, cum utilitate ipsius portus perpetuo possidendum ita, quod naves et nautas in ipso fluvio pro suo commodo, quos volue-

rint, conservandi et tenendi liberam habeant facultatem. Statuimus insuper, ut, cum iidem hospites nostri cum suis mercibus vel curribus ubicunque in regno nostro causa mercandi voluerint proficisci, nec de mercibus nec de equis vel personis eorum cum mercibus et sine mercibus euntibus et redeuntibus nullum tributum nullamque exaccionem, videlicet in portu Posoniensi, si versus Haimburgam, in portu Chollo, in Sceuleus et in transitu fluvii Morawa et in aliis locis quibuscunque in comitatu Posoniensi et alias, ubi tributum exigi consuevit, solvere teneantur. Item volumus, ut de hominibus ad civitatem eandem causa commorandi de quibuslibet villis vel civitatibus venientibus vel se transferentibus nullum tributum in veniendo exigatur. Item si aliquis de ipsa civitate aut de suburbiis civitatis nocumentum inferret in provincia, et posset venire super metas terre civitatis eorundem; ipsum iudicabit iudex et duodecim iurati eiusdem civitatis, cum actor forum rei sequi debeat, nisi causa exorta fuerit in eadem civitate vel in suburbio ipsius civitatis. Item statuimus, quod contra ipsos cives nostros testes extranei universaliter produci non possint, nisi duo vel tres intersint de eadem civitate vel de aliis civitatibus seu villis eandem habentibus libertatem. Item si qui excessus emerserint vel inciderint de eadem civitate vel pertinenciis eiusdem civitatis, continuus iudex et iurati secundum morem consuetum et solitum iusticiam facient conquerenti, prout consuetudo civitatis et libertas exigit eorundem. Si vero iudex ipsorum, iurati vel cives in reddenda iusticia defecerint, non partes, sed iudex et iurati, si inter se ad faciendam iusticiam partibus convenire non poterunt, ad nostram presenciam evocentur. Item si aliquis de quacunque villa in civitatem Posoniensem causa commorandi venire voluerit, dominus ipsius ville seu possessionis ipsum impedire non presumat, sed cum omnibus bonis suis eundem libere habire permittat, iusto tamen et consueto terragio domino terre persoluto. Item iudei in ipsa civitate constituti habeant eandem libertatem, quamet ipsi cives, salvo iure archiepiscopi Strigoniensis et prepositi Posoniensis remanente. Item monetarios nostros precedat homo iudicis de ipsa civitate, qui eam faciet celebriter acceptari, exclusa potestate comitis parrochialis de

ipsa nostra civitate. Item decimas frugum persolvant more teotonico, prout hospites aliarum civitatum dare et solvere consueverunt, sicut eciam hactenus extitit observatum. Si qui autem in eadem civitate residere voluerint aut in suburbiis civitatis, permaneant et fruantur eadem libertate, qua alii cives de ipsa civitate perfruuntur. Sed si qui in eadem civitate residentes se de libertate civium nostrorum predictorum pretextu servicii vel occasionis alterius alicuius eximere vel retrahere voluerint, iudex et iurati ac cives ipsos habeant excludendi facultatem, preter canonicos et sacerdotes in ipsa civitate existentes. Item piscatores eandem habeant libertatem, qua primitus sunt gavisi, ita videlicet, quod de captis usonibus et piscibus sub glacie comprehensis et aliis piscibus captis in reti, quod protenditur in profundum, terciam partem comiti Posoniensi persolvant piscatores in eadem civitate constituti. Nichilominus iidem piscatores singuli et universi cum civibus Posoniensibus in aliis exaccionibus et libertatibus congaudebunt. Item nec per nos nec per barones nostros super ipsos hospites nostros de Posonio descensum fieri volumus violentum. Item volumus, quod iidem hospites nostri iudicio palatinatus in nullo astare teneantur. Item concessimus, quod omnes mercatores pannorum, boum et piscium, de quibuscunque regnis vel locis ad ipsam civitatem venientes, descendant in eadem, mercimonia sua libere et secure vendicioni exponendo. Et hec omnia propter augmentum hospitum nostrorum predictorum et municionem ipsius civitatis nostre de gracia concessimus speciali. In cuius rei memoriam perpetuamque firmitatem presentes concessimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus discreti viri magistri Theodori, prepositi ecclesie Albensis, aule nostre vicecancellarii, dilecti et fidelis nostri, anno domini millesimo ducentesimo nonagesimo primo, quarto nonas Decembris, indiccione quarta, regni autem nostri anno secundo.

Michnay és Lichner, Buda városának törvénykönyve. 246. l.

33.

1299 julius 17, Buda. János kalocsai érsek s királyi kanczellár, több püspök, a tárnokmester s többen bizonyitják, hogy Simon és Mihály, Simon lovag gyermekei bemutatták a sopronmegyei Rehtukeurről szóló birtoklevelüket, melyet Endre király atyjuknak adományozott. S jóllehet Teka zsidó és Simon lovag között a birtok miatt sokáig pereskedés folyt, a birtok Endre itélete alapján Simonnak jutott.

Nos Johanes, dei gracia archiepiscopus Colocensis, aule domini regis cancellarius, Andreas Agriensis, Petrus Transsilvanus, Theodorus Jauriensis, Benedictus Vesprimiensis, Michaël Zagrabiensis, Hab Vaciensis, Antonius Chanadiensis, aule domini regis vicecancellarius, Emericus Varadiensis, Thomas Boznensis, et Nycolaus Syrmiensis, ecclesiarum episcopi, Dominicus magister tavarnicorum domini regis, comes Symigiensis et de Neugrad, Moys magister tavarnicorum domine regine, Omodeus palatinus, magister Stephanus, filius Erney bani iudex curie domini regis, magister Demetrius comes Posoniensis et de Zolum, Thomas comes Nitriensis et Borsiensis, memorie commendamus significantes universis, quibus expedit, presencium per tenorem, quod nobiles viri Symon et Michaël comites, nobis presentibus in generali *parlamento* seu congregacione domini regis in Pest celebrata, ad dominum Andream, illustrem regem Hungarie accedentes, exhibuerunt sibi privilegium domini Ladislai, incliti regis Hungarie, fratris sui, confirmans privilegia domini Andree, quondam regis Hungarie, avi sui, in quo idem dominus rex una nobiscum vidit contineri, quod terra *Rehtukeur* vocata, in comitatu Supruniensi existens, comiti Symoni, patri eorundem Symonis et Michaëlis, per dominum Andream regem, predictum avum suum, pro meritoriis serviciis eiusdem tradita fuisset seu collata ; et quamquam super eadem terra Rehtukeur inter ipsum comitem et Thehanum iudeum, qui magnam partem ipsius terre Rehtukeur dicebatur occupasse, olim tempore eiusdem Andree regis contencio fuisset exorta, tamen idem comes Symon ordine iudiciario optinuit ipsam terram, sicut in eodem privilegio regis Ladislai dominus noster rex

una nobiscum vidit contineri. Et licet idem dominus rex Andreas nunc regnans ab ipsis Symone et Michaële comitibus eandem terram alienare voluisset, tamen viso tenore privilegii regis Ladislai confirmatorii privilegia regis Andree, avi sui, eandem terram Rehtukeur, cum omnibus pertinenciis suis, theloneo, cibrionibus et aliis utilitatibus universis, prout per dominum Andream regem, avum suum, comiti Symoni *de Aragonia venienti,* patri dictorum Symonis et Michaëlis comitum, tradita fuerat seu collata, ipsis Symoni et Michaëli comitibus dominus Andreas, illustris rex Hungarie, nostro consensu et consilio interveniente, cum possessiones ab antiquo collate pro hereditatibus habeantur, suis litteris patentibus mediantibus relinquendam duxit et reddendam iure perpetuo pacifice possidendam. In cuius rei memoriam perpetuamque firmitatem iidem nobiles viri Symon et Michaël comites nostra sigilla presenti scripto apponi pecierunt et appendi. Datum Bude, feria sexta proxima post festum beate virginis Margarete, anno domini millesimo ducentesimo nonagesimo nono. Sed quia tempore emanacionis litterarum presencium magister Paulus comes Supruniensis, Jauriensis et Musuniensis presens non erat, de consensu eiusdem dicti Symon et Michaël comites certi non erant, nichilominus tamen pro ipso magistro Paulo, ad curiam domini regis accedente et consensum prebente in hac parte, sigillum ipsius presentibus apponi pecierunt.

Fejér, Cod. Dipl. VI. 2. 227. l.

34.

1300 márczius 30. Sobolo, trencséni polgár és neje Czibele elismerik, hogy Daniel trencséni zsidónak eladták telköket és a mellette fekvő kertet. Tanukul Orreoi Frigyest és Prondori Jánost, trencséni esküdteket nevezik meg.

Nos Sobolo dictus de Piro et Cybele eius uxor, cives Trenchinenses, notum facimus universis presentes litteras inspecturis, quod sociata manu et pari consensu vendidimus Danieli iudeo Trenchinensi olcam nostram cum orto adiacente,

sitam apud sanctum Remigium iuxta torcular quoddam Ludovici dicti de Domo, civis Trenchinensis, cum suis iuribus et attinenciis, ex quibus decem et septem solidos Trenchinenses dari annui census debentur, racione fundi liberi et absoluti ab omni alio censu et obligacione qualibet, pro octuaginta et sex libris Trenchinensibus, demum nobis a dicto Daniele iudeo redditis et solutis ante confeccionem presencium litterarum, iuri nobis in dicta olca et orto competenti renunciantes, promittentes bona fide prefato Danieli iudeo de emcione dictarum olce et orti Tuarandiani prestare metam et redditus sine dolo, super facto inter nos et dictum Danielem iudeum per nos a proximo festo pasche instanti ad annum in eodem festo predictam olcam et ortum et medio tempore, quandocunque voluerimus, reemere poterimus cum dicta summa pecunie, et ad nos dicta olca cum orto, ut ius libere revertatur. Et si nos hoc facere neglexerimus, predicto anno functo sedecim libras dicte monete tenebimur solvere dicto Danieli iudeo extunc et satisfacere de eisdem. Et ego Danielus iudeus supradictus confiteor premissa esse vera omnia et singula, promittens firmiter ea observare bona fide. Testes huius rei sunt viri honesti, domini videlicet Fridericus dictus de Orreo et Johannes dictus Prondor, scabini Threnchinenses, ad premissa rogati. In quorum omnium testimonium et debitam firmitatem presentes litteras exinde confectas nos Sobolo, Cybela et Daniel iudeus supradicti sigillo civitatis Threnchinensis rogamus communiri. Et nos scultetus et scabini civitatis Trenchinensis eiusdem civitatis sigillum ad preces predictorum Sobolo, Cybele et Danielis, presentibus duximus apponendum in testimonium premissorum omnium. Actum et datum anno domini millesimo trecentesimo, feria quarta ante ramos palmarum.

Fejér, Cod. Dipl. VI. 2. 300. l.

35.

1324 január 29, Visegrád. Róbert Károly Sopron városát emelni és gyarapitani óhajtja. Ennélfogva kijelenti, hogy bármily szabad állású embereket, keresztényeket és zsidókat egyaránt, a kik Sopronba jönnek lakni, az ő különös kegyelméről és pártfogásáról

biztosit. Meghagyja egyúttal úgy a nemeseknek, valamint a többi lakósoknak, hogy a Sopronba jövőket se személyükben, se vagyonukban semmiféle módon ne bántalmazzák. A király mindazokkal, a kik akaratának ellenszegülnek, királyi haragját éreztetni fogja.

Nos Carolus, dei gracia rex Hungarie, significamus quibus expedit presencium per tenorem universis, quod nos civitatem nostram Supruniensem, quam speciali gracia et favore prosequi intendimus, habitatoribus preditare volentes, *universos homines libere condicionis, qui sive sint christiani sive iudei, assecuramus tenore presencium,* quod ad ipsam civitatem nostram Supruniensem causa commorandi libere veniant et secure commorentur sub nostra proteccione speciali, et nos ipsorum votis specialibus favoribus et graciis regiis promittimus semper adesse. Unde volumus et universis tam nobilibus quam aliis quibuslibet districte precipientes damus in mandatis, quatenus nullus omnino hominum his, qui ad civitatem predictam causa manendi venire voluerint, impedimentum aliquid aut molestiam in rebus et personis inferre audeat vel presumpmat. Quicunque autem huius mandati nostri transgressor extiterit, nostram regiam indignacionem procul dubio non evadet. Datum in Vyssegrad, die dominico proximo post festum conversionis beati Pauli apostoli, anno domini millesimo trecentesimo vigesimo quarto.

Eredeti, hártyán, függő pecsét nyomaival. Sopron város levéltára Lad. L. fasc. II. nr. 23. Kiadta Pollák, 253. l.

36.

1335 november 13. XII. Benedek pápa levele az esztergomi érsekhez, melyben előadja, hogy a cziszterczita rend Pozsonyban kápolnát épített és most, a mint panaszolják, az ottani zsidók a kápolna mellé zsinagógát építettek és a zsidók lármája a zsinagógában a barátokat imádságuk végzésében akadályozza. Minthogy a mózesi törvénynek árnyéka már tünedezik és az evangéliumi igazság világossága fényeskedik: méltányos dolog, hogy a zsinagóga meghátráljon. Meghagyja tehát az esztergomi érseknek, hogy a dol-

got megvizsgálja s ha ez úgy van, a zsinagógát romboltassa le. Az ellenszegülőket, ha keresztények, vesse egyházi büntetés alá és ha zsidók, tiltsa el a keresztényekkel való minden közlekedéstől.

Benedictus episcopus . . . . venerabili fratri . . . ., archiepiscopo Strigoniensi salutem . . . In hiis, que orthodoxe fidei honorem sapiant, divini cultus celebritatem respiciant, dei ministris tranquillitatem afferant, et super premissis submoveant obstacula quelibet, libenter apostolici favoris presidium impertimur. Sane dilecti filii . . . abbas et conventus monasterii de Pilisio, Cisterciensis ordinis, Vesprimiensis diocesis, sua nobis querula peticione monstrarunt, quod licet ipsi quoddam oratorium sive capellam in villa Posoniensi tue diocesis habere noscantur, et in eadem villa existat magna copia iudeorum, qui ad impediendum divinum officium, quod in eodem oratorio seu capella monachi celebrant, maligno spiritu concitati de novo synagogam construxerunt iuxta dictum oratorium seu capellam, ita quod pre clamore, quem in dicta synagoga iudei faciunt antedicti, prefati monachi non possunt dicere canonicas horas suas, nec domino reddere vota sua. Postquam igitur umbra mosaice legis evanuit et evangelice veritatis splendor illuxit, dignum et debitum fore dinoscitur, ut cedat prorsus ecclesie synagoga. Quocirca fraternitati tue per apostolica scripta comittimus et mandamus, quatenus si rem inveneris ita esse, auctoritate nostra synagogam realiter destrui facias prelibatam; contradictores, si christiani, per censuram ecclesiasticam, si vero iudei fuerint, per subtraccionem communionis fidelium, appellacione postposita, compescendo. Testes autem, qui fuerint nominati, si se gracia, odio vel timore subtraxerint, censura simili, appellacione cessante, compellas veritati testimonium perhibere. Non obstante, si aliquibus communiter vel divisim a sede apostolica sit indultum, quod excommunicari, suspendi vel interdici non possint per litteras apostolicas, non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mencionem. Datum Avinione, idibus Novembris, anno primo.

Theiner, Vetera monum. 608. l.

37.

1342—1382, Dévény. Dévény város hatósága kérelme Nagy Lajoshoz, a melyben előadja, hogy még Róbert Károly idejében a németekkel folytatott háborúskodás folytán birtokaik elpusztultak, a melyeket, minthogy adósságok nyomták őket, helyreállítani képtelenek voltak. Akkor azonban Treutel Miklós pozsonyi gróf az elhagyatottság okát megtudván, a dologról Róbert Károlynak jelentést tett, a ki azután rendeletet bocsátott ki, hogy Pozsony, Haimburg és Marcheggben közhirré tegyék, miszerint zsidó vagy keresztény, a kinek dévényi mezők vagy szőlőkről adóslevelei vannak, ezt Szt-Márton napjától számitva egy éven belül Dévényben bemutassák, különben jogaikat elvesztik. Csakhogy ezek a királyi levelek a Dévényben pusztitott tűzvész alkalmával elvesztek és most bizonyos keresztények és egynehány zsidó nyugodtan élvezett birtokokat támadnak meg. Kérik tehát Nagy Lajost, intézkedjék, hogy birtokaik megmaradjanak. Ők pedig hitükre állitják, hogy Róbert rendeletei elégtek.

Metuende domine rex. Scire dignetur vestre maiestatis benignitas, quod temporibus illustris regis Karoli, genitoris vestri felicis, per seviciam Theutunicorum tempore gwerre proxime preterite villa nostra penitus desolata fuerat et combusta, sic, quod diversis debitis implicati possessiones nostras reedificari non poteramus. Tandem veniens in medium nostri magister Treutel Nycolaus felicis memorie, comes Posoniensis pro tempore constitutus, requisivit a nobis, unde possessiones nostras reformare non vellemus. Respondimus in hunc modum : Domine reverende. Vineas et possessiones nostras iudeis obligavimus et christianis, et unde vivere et edificare debemus, non habemus. Istas responsiones nostras magister Trewtel Nicolaus detulit ad dominum regem, genitorem vestrum felicem, et obtinuit nobis literas domini regis, ut in hiis tribus civitatibus : in Posonio, in Haimburg, in Marichhekk, publice proclamari deberet, quicunque cuiusve condicionis homines, sive iudei sive christiani, litteras obligatorias super vineis vel possessionibus, vel super tota communitate in Dewen confectas haberent, a festo beati Martini incipiendo infra annum in Dewen publicare et ostendere deberent, et se rebus mobilibus et immobilibus ipsis obligatis

intromittere deberent; quicunque eorum infra anni spacium litteras suas non publicarent, de cetero omnia iura sua perdidissent et nullam vim seu firmitatem habere deberent. Ista litera genitoris vestri felicis nobis in quadam combustione domorum nostrarum est combusta temporibus magistri Symonis filii Mauricii, quod audientes quidam christiani nonnulli eciam iudei ostendunt nobis literas super hereditates nostras et super tota communitate, quas in pacifica habuimus potestate multis annis, volentes uti literis ipsorum. Idcirco sub clypeum vestre proteccionis confugimus confidentes, quatenus nos circa hereditates nostras literis vestris mediantibus pacifice dignemini conservare, litteras autem genitoris vestri felicis fide nostra mediante protestamur esse perditas et combustas. Iudex iuratique cives et universitas civium in Dewen.

Eredeti, papiron, hátlapjára nyomott pecséttel. Véghely-gyüjtemény a Magyar Nemzeti Múzeum levéltárában. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

38.

1346 deczember 4. Buda. Nagy Lajos király elrendeli, hogy Pezsony város minden rendü és rangu polgára, a kinek itt háza van, köteles a városőrzés és a város egyéb terheihez hozzájárulni: lett légyen az egyházi férfi, világi pap vagy zsidó. Mert ha ellenség legyőzi a várost, a baj közös és azért közösen kell gondoskodni a város őrizetéről.

In litteris dicti quondam domini Ludovici regis, sub secreto sigillo annulari consignatis, Bude feria secunda proxima ante festum beati Nicolai confessoris anno domini MCCCXLVI-o datis continetur iste articulus: Quod nos statuimus et ordinamus, ut universi homines, cuiuscunque status et condicionis existant, qui in civitate nostra Posoniensi et in metis eiusdem civitatis domos habent, communiter et unanimiter factum operis vigilacionis et custodie ac alii cuiuslibet ponderis ipsius civitatis nostre debeant et teneantur facere et exercere, ac omne onus ipsius civitatis debeant et teneantur communiter supportare, tam viri ecclesiastici, quam seculares et iudei, quia si ipsa civitas nostra per hostes nostros superaretur, esset com-

mune malum, igitur communiter de custodia et bona conservancia dicte civitatis nostre debeant procurare.

II. Ulászló 1498. évi okleveléből. Fejér, Cod. Dipl. IX. 1. 363. l.

39.

1349 junius 30. A budai káptalan bizonyítja, hogy Heccul zsidó neje Sába, a ki Mossul zsidó leánya, saját és férje képviseletében azt az óbudai házat, a melyet Szakálos Györgytől kapott a neki járó adósság fejében, Simon kerékgyártónak és nejének, meg leányának huszonnégy arany forintért eladta. Kijelenti egyuttal a káptalan, hogy az adósleveleket, melyeket Sába elvesztett, semmisnek nyilvánítja.

Capitulum Budensis ecclesie omnibus Christi fidelibus presens scriptum inspecturis salutem in domino sempiternam. Ad universorum presencium quam futurorum noticiam harum serie litterarum volumus pervenire, quod Saba mulier iudea, uxor Heccul iudei, filia videlicet Mossul similiter iudei, pro se personaliter, vice et nomine dicti mariti sui ab una, et magister Simon carpentarius parte ab altera coram nobis constituti, eadem Saba mulier iudea pro se personaliter, vice et nomine sepedicti mariti sui dixit et est confessa eo modo, quod quandam domum lapideam cum sessione quondam Georgii dicti Zakalus, mediantibus aliis literis nostris pignori obligatam, et multis temporibus per usurarum augmentacionem, postmodum ordine iuris sibi et dicto marito suo perpetuo devolutam, ut hec Nicolaus et Paulban tunc iurati tam personaliter comparendo, quam eciam mediantibus literis eorum inde confectis coram nobis declararunt, in Veteri Buda in vicinitate domus domine relicte Emericii existentem, cum omnibus suis attinenciis et edificiis in facie eiusdem sessionis existentibus, salvis iuribus aliorum remanentibus, et undique ad eandem de iure spectantibus, predicto magistro Simoni carpentario et per consequens domine Margarethe uxori et Clare filie eiusdem pro quatuordecim florenis aureis ut dixit plene ab eadem receptis et habitis vendidisset, dedisset et tradidisset tenendam, habendam et possidendam, dedit, tradidit et

vendidit coram nobis; literas autem nostras impignoraticias prememoratas ex eo, quia ut dixit casu accidente perdidisset, ubicunque essent, frivolas et inanes reddidit coram nobis. In cuius rei memoriam perpetuamque firmitatem presentes literas nostras privilegiales sigillique nostri munimine roboratas, alphabeto intercisas, iuxta confessionem predicte mulieris iudee duximus concedendas. Datum secundo die festi beatorum Petri et Pauli apostolorum, anno domini millesimo trecentesimo quadragesimo nono, presentibus nostris discretis et honestis magistris, Petro cantore, Johanne custode, Thoma, Ladislao, Emerico et aliis canonicis in eadem ecclesia nostra deo devote famulantibus.

Eredeti, hártyán, függő pecséttel, Orsz. levéltár dipl. oszt. 4057. Anjoukori okmánytár V. 291. és Kohn 408. l.

40.

1350 október 21. A budai káptalan bizonyítja, hogy az apáczák békás-megyeri birája több más békás-megyeri földesúr birájával és jobbágyaival együtt előtte megjelentek és előadták, hogy Hosszu Salamon zsidó Istvánt, a békás-megyeri apáczák jobbágyát törvény elé idézte tíz forintnyi adósság és kamatjaiért, a hol István ellenvetéseket tevén, határnapot jelöltek ki azzal a megjegyzéssel, hogy bárki a felek közül ezen a napon meg nem jelennék, pervesztessé lenne. Azóta háromszor is kitűzték a tárgyalást, de sem Salamon, sem a megbizottja meg nem jelentek, a miért is a biróság Istvánt fölmentette és Salamont pervesztesnek mondotta ki.

Nos capitulum Budensis ecclesie memorie commendamus, quod Fabus villicus iobagionum sanctimonialium de Bekasmeger, item Michael dictus Zeel, Johannes filius Petri iobagionum abbatis de Pylis, Johannes filius Demetrii villicus iobagionum quondam magistri Stephani, Petrus filius Stephani, Stephanus filius Antonii villicus iobagionum nostrorum, et Petrus filius Nicolai, hospites de eadem Bekasmeger, coram nobis constituti unanimiter et concorditer dixerunt eo modo, quod cum Salamon longus iudeus de castro Budensi Stephanum ioba-

gionem prememoratarum sanctimonialium de Bekasmeger, legitima citacione premissa, racione decem florenorum et usurarum superaugmentatarum in presenciam sui villici in causam attraxisset, in termino eisdem dato idem Salamon iudeus contra ipsum Stephanum, ut premissum est, super decem florenos et usuras super eosdem augmentatas coram villico et ipsis causam suam manifestasset, et idem villicus ad peticionem eiusdem Stephani iuxta consuetudinem communitatis seu possessionis eidem Stephano terminum responsionis contra obiecta sub ea condicione, quod quecunque parcium ad terminum non veniret, suam causam perderet et convicta haberetur eo facto, assignasset. Ipso autem termino adveniente, idem Stephanus coram villico suo et ipsis ibi consedentibus comparuisset, ut debuisset, sed predictus iudeus neque venisset neque pro se aliquem transmisisset. Demum ad convincendam contumaciam eiusdem iudei secundum terminum, deinde tercium terminum eisdem partibus predicto iudeo nunciando assignassent, et ipsis occurentibus terminis idem Stephanus in termino comparendo legitime suum adversarium expectasset, sed idem iudeus neque personaliter comparere, nec aliquem pro se mittere voluisset. Quo viso idem villicus et ipsi cum eodem in sede iudiciaria considentes, iuxta consuetudinem civitatis, predictum iudeum contra ipsum Stephanum convictum fore decrevissent, et eundem Stephanum ab impeticione ulteriori super premisso facto absolvissent. Hoc eciam dixerunt, quod idem Salamon iudeus contra predictum Stephanum manum potenciariam excitando, damnum plus quam quatuor florenorum eidem intulisset. Datum quinta feria proxima post festum beati Luce evangeliste, anno domini millesimo trecentesimo quinquagesimo.

Kivül: Salomon longus iudeus de castro Budensi contra Stephanum, iobagionem sanctimonialium de Bekes-Meger, ad terminos constitutos in iudicium non venit nec misit.

Eredeti, hártyán, hátlapján pecsét nyomaival. Orsz. levéltár dipl. oszt. 29685. Anjoukori okmánytár V. 410. l.

41.

1353 márczius 15. A pozsonyi káptalan bizonyítja, hogy Nagymartoni Miklós, Lőrincz fia előtte személyesen megjelent és elismerte, hogy rokonaitól, a sopronmegyei Csornai Lőrincz fiaitól, Benedek és Jánostól hétszáz font dénárt kölcsön vett, a mely összeggel azon adósságát akarja kiegyenlíteni, melyet a Sopronban lakó Izraeltől kölcsön vett, a midőn a királylyal a litvánok elleni hadjáratra indult. A kölcsönösszeg ellenében Miklós négy birtokát, nevezetesen Ujfalu, Biolch és Pél komárommegyei falvak területén levőket nála zálogba hagyja, azzal a kikötéssel, hogy Miklós ugyanazon az összegen visszaválthatja a birtokokat.

Nos capitulum ecclesie Posoniensis memorie commendantes significamus tenore presencium quibus expedit universis, quod Nicolaus, filius comitis Laurencii, filii Simonis de Nogmortun, ad nostram personaliter adiens presenciam fassus extitit coram nobis in hunc modum, quod ipse a nobilibus viris magistris Johanne et Benedicto, filiis Laurencii de Churna, de comitatu Supruniensi, proximis suis, septigentas libras latorum denariorum Viennensium, libram quamlibet seu talentum cum sex pensis computando, mutuo recepisset, quas ipse Izraeli iudeo Supruniensi pro suis debitis ac aliis necessitatibus, videlicet in serviciis domini nostri regis contra Litvanos et introduccione serenissime domine domine Anne, filie imperatoris, consortis ducis Stephani domini nostri, et extraduccione domine Marie expendendo persolvisset, pro quibus idem Nicolaus medietates quatuor villarum suarum, videlicet Uyfolu, Byolch, Peel vocatarum, in comitatu de Kamarun existentes, eisdem Johanni et Benedicto, filiis Laurencii, pignori obligavit tali modo, quod quandocunque prefatus Nicolaus, filius Laurencii, filii Simonis, ipsas quatuor medietates possessionum predictorum ab eisdem magistris Johanne et Benedicto pro ipsis septingentis libris, exclusa tamen omni existimacione aliquali, redimere poterit, liberam redimendi habebit facultatem. Promittimus eisdem, ut dum presentes nobis sinerent reportare, in formam nostri privilegii redigi faciemus. Datum feria sexta proxima ante dominicam ramispalmarum, anno domini millesimo trecentesimo quinquagesimo tercio.

Eredeti, hártyán, kivül pecsét nyomaival. Orsz. levéltár dipl. oszt. 4338. Anjoukori okmánytár VI. 45. l.

42.

1353 márczius 25, Buda. Lajos király bizonyitja, hogy Nagymartoni Lőrincz mester fia Miklós előtte megjelent és ott élőszóval előadta, hogy mivel az ő rokonai, Csornai Lőrincznek János és Benedek nevü fiai helyette megfizették azt a hetven talentumot, a melyet ő a litvánok elleni hadjáratba indulásakor Izrael zsidótól kölcsön kért, azért nekik adja zálogba Ujfalu, Byolcs és Pél esztergommegyei és annak határán túl levő birtokai felét. Kiköti azonban, hogy úgy ő, mint örökösei jogositva legyenek azokat visszaváltani.

Nos Ludovicus, dei gracia rex Hungarie, memorie commendamus, quod magistro Nykkul, filio magistri Laurencii, filii Simonis de Nagy-Marton, personaliter ab una, item comite Bedor, serviente magistrorum Johannis et Benedicti, filiorum magistri Laurencii, filii Emerici de Chorna, vice et nomine eorundem dominorum suorum cum procuratoriis litteris capituli ecclesie Budensis parte ex altera coram nobis constitutis, idem magister Nykul asseruit viva voce, quod quia annotati filii magistri Laurencii, filii Emerici, proximi velut fratres sui charissimi, septuaginta talenta, que ipse ab Israël iudeo Posoniensi recipiendo, dum in exercitum excellencie nostre contra *Litvanos* habitum cum bona comitiva accessisset, et cum consors domini Stephani ducis, fratris nostri charissimi, domina Anna, filia domini imperatoris, adducta, et domina Maria, domino de Helphstayr tradita extitissent, illic una cum domina consorte sua et tota sua familia honorifice proficiscendo, expendisset, prelibato Israël iudeo pro ipso persolvissent, ideo ipse dimidietates possessionum suarum Uifalu, Byolcs et Peel vocatarum in comitatu Strigoniensi et ultra . . . . . ex opposito predicte possessionis Uifalu nuncupate adiacentem, similiter titulo iuris hereditarii sibi pertinentem, nunc vacuam, desolatam et habitatoribus destitutam, prefatis magistris Joanni et Benedicto, filiis magistri Laurencii, pro ipsis septingentis

talentis latorum Viennensium, pro quolibet *talento sex pensis Viennensibus computatis,* pignori obligasset et obligaverit coram nobis tali modo, quod quandocunque vellet atque posset, pro premissa promta pecunia, exclusa estimacione vel aliqua alia re, ipse vel sui fratres aut successores liberam redimendi habeant facultatem, ita tamen, quod eedem possessionarie dimidietates et dicta tota possessio Chenke pro ipsarum estimacione per fratres, successores vel proximos aut alios aliquos redimere non valerent, dummodo pro prompta pecunia prenotata, et iidem magistri Johannes et Benedictus, rehabita pecunia eorum sepefata, dictarum possessionum dimidietates et ipsam possessionem Chenke ipsi magistro Nykul vel suis fratribus aut successoribus evidenter possent comprobare, et si idem Nykul pecuniam coram amitteret prenotatam, prout ad hoc eosdem filios Laurencii procurator eorum predictus auctoritate premissa sponte obligavit coram nobis; quamdiu autem premissarum possessionum dimidietates et ipsam possessionem Chenke sepefatus magister Nykul, fratres vel sui successores, a prelibatis magistris Johanne et Benedicto suis successoribus redimere possent, tamdiu eosdem contra quoslibet in eisdem deberent pacifice conservare et quiete, ab omnibus racione earundem eos molestare volentibus expediendo eorum propriis laboribus et expensis, prout omnia premissa ipse magister Nykul voluit et sponte acceptavit coram nobis. Datum Bude, secundo die festi pasche domini, anno eiusdem millesimo trecentesimo quinquagesimo tercio.

Fejér, Cod. Dipl. IX. 2. 218. l.

43.

1353 május 29, Buda. Nagy Lajos bizonyítja, hogy Miklós mester, Nagymartoni Miklós fia előtte élőszóval elmondotta, hogy a Nagymartoni Lőrincz fia, Miklós által Izrael zsidónál hétszáz talentumra elzálogosított Ujfalu, Baja, Pél és Csenke esztergommegyei, valamint Kezen komárommegyei birtokokat a legközelebbi

rokonság jogánál fogva Csornai Lőrincz fiai Benedek és János, a visszaváltás jogának épségben hagyásával, magukhoz váltották.

Nos Lodovicus, dei gracia rex Hungarie etc., memorie commendamus, quod magister Nykkul, filius Nykkul de Nogmortun, personaliter coram nobis constitutus exstitit confessus viva voce, quod ipse impignoracioni medietatis possessionum hereditariarum magistri Nykkul, filii Laurencii de eadem Nagmartun, Wyfolu, Bayolth et Peel vocatarum in comitatu Strigoniensi, ac Kezen in comitatu Kamaruniensi existencium, ac totalis possessionis eiusdem Chenke vocate in eodem comitatu Strigoniensi, ultra fluvium Danubii ex opposito dicte possessionis Wyfolu existentis, similiter titulo hereditarii iuris eidem magistro Nykkul filio Laurencii pertinentis, nunc desolate, obligacioni impignoratorie per ipsum magistrum Nykkul filium Laurencii pro septigentis talentis ac racione proximitatis magistrorum Johannis et Benedicti, filiorum magistri Laurencii, filii Emerici de Chorna, velut fratrum ipsorum karissimorum, eisdem magistris Johanni et Benedicto, iuxta series literarum nostrarum et aliorum efficacium instrumentorum pignori obligatarum, cum racione benefaccionis in solucione dicte pecunie, pro eodem magistro Nykkul filio Laurencii, fratre suo patrueli, tempore suarum maximarum necessitatum per ipsos magistros Johannem et Benedictum Izrael iudeo Posoniensi persolute, tum racione proximitatis ipsorum magistrorum Johannis et Benedicti, veluti fratrum suorum karissimorum, plenum consensum et assensum prebuisset, imo coram nobis adhibuit, in toto dictam impignoracionem possessionariam ipsis magistris Johanni et Benedicto, ut premisimus, factam admittendo et annuendo cum suo beneplacito et voluntate. Datum Bude, feria quarta proxima ante octavas festi corporis Christi, anno eiusdem millesimo trecentesimo quinquagesimo tercio.

Eredeti, hártyán, hátlapján pecsét nyomaival. Orsz. levéltár dipl. oszt. 4356. Fejér, Cod. Dipl. IX. 2. 218. Anjoukori okmánytár VI. 84.

44.

1367 junius 14. A pozsonyi káptalan bizonyítja, hogy János pozsonyi harminczados és neje Erzsébet, háromszáznegyven arany forintnyi kölcsön fejében Musch pozsonyi zsidónak kötelezik magukat, hogy a kölcsönt szeptember 30-ig visszafizetik. Ha ezt meg nem tennék, Musch, illetve örökösei jogosítva vannak minden hétnyi késedelem után ujabb kamatot szedni. Zálogul leteszik két kuriájukat: az egyiket Pozsonyban, a másikat Oroszvárban, a mely utóbbihoz egy malom is tartozik. Szintúgy lekötik Narcz és Szent-György határán levő szőlőjüket. Az adósok kötelezik magukat, hogy a hitelező Musch vagy örökösei fölszólítására mindenkor tartozásaikat kiegyenlítik; ellenkező esetben a mosonyi föispánnak teljes hatalmat adnak az oroszvári kuria és a hozzája tartozó malom átadására. A mennyiben az elzálogosított birtokból a kölcsön összszege ki nem telnék, jogosítva vannak a hitelezők adósságukat János harminczados és neje egész Magyarországon fekvő birtokain behajtani.

Nos capitulum ecclesie Posoniensis memorie commendantes tenore presencium significamus quibus expedit universis, quod Johannes condam tricesimator, civis Posoniensis et domina Elyzabet consors sua coram nobis personaliter comparentes extiterunt confessi oraculo vive vocis in hunc modum, quod ipsi unacum heredibus eorum in solidum, iuxta continenciam litterarum dicte civitatis Posoniensis, Musch iudeo commoranti in Posonio et suis heredibus trecentos et quadraginta florenos aureos ponderis legalis super festum et in festo beati Mychælis archangeli dictis iudeis non solverent seu solvere non curarent, extunc super quemlibet florenorum predictorum singulis septimanis singuli duo denarii, datum (!) in Posonio, accrescere deberent pro usura. Pro quibus florenis quasdam duas curias eorum, unam videlicet in dicta civitate Posoniensi existentem, in vicinitate scilicet curie Gleychenthauss ab una, parte vero ab altera in vicinitate curie Garacheni adiacentem, aliam vero curiam seu domum liberam et ab omni collecta, dacione et censu perpetuo exemptam in villa Orozwar existentem, cum molendino quatuor rotarum in fluvio ibidem decurrenti existenti, ac aliis quibuslibet utilitatibus

earundem quocumque nomine censeantur, necnon quasdam duas vineas eorum, unam videlicet Narcz vocatam in territorio dicte civitatis, in vicinitate vinee Ladislai de Gutur ab una, parte vero ex altera in vicinitate vinee Egidii existentem, ad quoddam pomerium penes pomerium Jenslini dicti Morchalf adiacens, aliam vero vineam eorum Frank vocatam in territorio sancti Georgii, in vicinitate videlicet vinee Frankol domini de Chongor ab una, parte vero ex altera in vicinitate Grompaygortol nuncupate existentem, que condam fuisset condam Jacobi iudicis Posoniensis, pro capitali pecunia simul et usura, pignoris titulo ipsis iudeis obligasset, ymo obligavit coram nobis tali condicione mediante, quod quandocunque ipsi iudei de solucione capitalis pecunie pariter et usure de cetero carere nollent, tunc idem Johannes tricesimator et domina Elyzabet consors sua ipsorumque heredes ipsam capitalem pecuniam similiter et usuram ipsis iudeis sine omni strepitu iudicii persolvere deberent integraliter et ex toto. Alioquin comes Mosuniensis pro tempore constitutus predictam curiam dicta villa Orozwar existentem cum dicto molendino quatuor rotarum et aliis quibuslibet utilitatibus eorundem ipsis iudeis statuendi et assignandi plenam haberet facultatem, contradiccione qualibet non obstante, tamdiu per ipsos iudeos tenendam et possidendam, quamdiu dicta capitalis pecunia simul et usura per eundem Johannem tricesimatorem et dominam consortem suam eorumque heredes ipsis iudeis non fuit integraliter persoluta. Hoc eciam declarato, quod si idem Johannes tricesimator et domina Elyzabet consors sua eorumque heredes solucionem dictorum trecentorum et quadraginta florenorum diucius differrent, et interim tanta usura super ipsam pecuniam accressceret (!), quod dicte possessiones modo premisso impignorate ipsam pecuniam capitalem et usuram non valerent, et in hoc convincere deficerent, tunc idem Johannes tricesimator et sua uxor ipsorumque heredes ipsam pecuniam capitalem simul et usuram cum aliis possesoisnibus eorum, rebus et bonis mobilibus et immobilibus quocunque nomine censeantur, ubique in regno Hungarie existentibus, eidem Musch iudeo et suis heredibus persolvere, adimplere et de eisdem satisfacere tenerentur. Ad que omnia

premissa et premissorum singula idem Johannes tricesimator et domina Elyzabet uxor sua unacum heredibus eorum spontanea eorum voluntate obligavit coram nobis. Datum feria secunda proxima post festum sancte trinitatis, anno domini millesimo trecentesimo sexagesimo septimo.

Eredeti, hártyán, hátlapjára nyomott viaszpecséttel. A Magyar Nemzeti Múzeum levéltárában. Kiadta Kohn. 409. l.

45.

1368 márczius 16, Visegrád. Nagy Lajos levele a soproniakhoz, melyben elmondja, hogy jóllehet ő már Izraelnek visszaitélte a két soproni házát, mégis mivel úgy ő, mint édes anyja, az özvegy királyné János biró, meg Gayzol esküdtektől arról értesültek, hogy a két ház értékét Szt-György kápolnára akarják fordítani, az ügyet érettebben akarja megfontolni. Véglegesen majd határoz, ha Budára vagy Visegrádra visszatér, de a pénzügyletet illetőleg az eredeti tőke visszaadására mindenesetre kötelezni fogja a polgárokat.

Nos Lodovicus, dei gracia rex Hungarie, memorie commendamus per presentes, quod licet nos domos Izrahelis iudei, in civitate nostra Supruniensi habitas, per iudicem et iuratos cives de eadem sibi mediantibus aliis litteris nostris remitti et resignari demandaverimus; tamen quia referentibus nobis et domine regine genitrici nostre karissime Johanne iudice et Gayzol iurato, suis et universorum civium de dicto Suprunio in personis, intelleximus, ut precium ipsarum domorum pro structura seu fabrica capelle sancti Georgii martyris, in dicta civitate habite, expendi debeant (!), nosque in facto ipsarum domorum volumus maturius deliberare; ideo factum dictarum domorum et usurarum ipsius Izrahelis iudei usque ad nostrum reditum de presenti nostro itinere in Budam vel in Vissegrad fiendum duximus prorogandum, ita tamen, quod de principali pecunia ipsius Izrahelis iudei eidem satisfaccionem teneantur exhibere cives antedicti. Datum in Wissegrad, feria quinta proxima ante dominicam letare, millesimo trecentesimo sexagesimo octavo.

Kivülről: Mandatum Ludovici I. regis Hungarie ad So-

pronienses, intuitu precii remittendarum per iudeum Izrahel domorum Sopronii habitarum, pro structura capelle sancti Georgii applicandi, de anno 1368.

Eredetie Sopron város levéltárában Lad. LI. fasc. I. nro. 1. Uj Magyar Muzeum, 1855 évf. 191. l.

46.

1368 julius 23, Haimburg. Jungedl Konrád haimburgi polgármester és Aecker Ulrich haimburgi városbiró bizonyságlevele arról, hogy a Lajos király alatt Pozsonyból kiűzött zsidók Haimburgba menekültek és innen pert inditottak pozsonyi adósaik ellen, kik élvezni akarván azt, hogy a király városukból kiűzte őket, fizetni nem akarnak. Erre a pozsonyi biró Haimburgba érkezik és közte meg Schickerlen Miklós, haimburgi zsidóbiró között megállapodás történik, miszerint a Pozsonyból kiűzött zsidók egy év lefolyása alatt — különbeni jogaik elvesztésének terhe mellett — összes adósleveleiket bemutatni tartoznak. Az adóslevelek a haimburgi zsidóbiró és a pozsonyi biró pecsétjével ellátva, a haimburgi birónál letétbe helyeztetnek.

Ich Chunrat der Jungedl, zu der zeit purgermaister, und ich Ulreich der Aecker, zu der zeit richter, und der gesworn rat der stat ze Haimburch, wir vergehen und tun chunt offenleich mit dem brief allen lewten gegenwurtigen und chunftigen, daz daz also geschach, daz der hochgeporn furst chunig Ludweig ze Ungern all juden vertrayb auz seinem lande von Ungern, do chomen die juden, di ze Prespurch gsezzen waren gewesen und vertriben waren, her gen Hainburch, und heten ein chrieg diselben juden mit dem richter und mit den purgern gemainleich armen und raichen von Prespurch, und wolten dew juden, daz in arm und reich von Prespurch gulten, darüber si brief und urchund hetten, do wolltn di purger arm und raich von Prespurch des geniezzen, daz der chonig von Ungern di juden auz seinem land vertriben het, und wolten den juden nicht gelten. Do chom der richter von Prespurch herauf gen Hainburch und wart ein ain und ze ratt mit unsern judenrichter Niklasen dem Schiker-

len und mit dem gantzen rat, also das offenleich gerefft ward in der stat cze Hainburch, welher jud der wer, der brief oder urchunt het uber der die purger arm und reich von Prespurch, der solt inner jars frist sein brief und urchunt geantwurten Niklasen dem Schikerlein, zu der zeit judenrichter ze Haimburch, und dem richter von Prespurch. Und welicher jud dez nicht tet und sein brief und urchunt in derselben jars frist nicht geantwurt dem egenanten judenrichter ze Hainburch und dem richter von Prespurch, wo dann furbaz diselben brief und urchund gezaigt wurden und furchomen, di dem genanten judenrichter ze Hainburch und dem richter von Prespurch nicht geantwurt weren, diselben brief und urchund solten furbaz ze nichte sein, und nymermer chain chrafft habn, und auch furbaz nyemant schaden, weder wenig noch vil. Und daz geschach, daz di juden alle ir gerecht urchunt und brief geantwurten in derselben jarsfrist dem egenanten judenrichter cze Hainburch und dem richter von Prespurch, und wart versigelt mit desselben richter insigel von Presburch, wan man die urchund und brief in der juden gewalt nicht lazzen wold, und in der awch nicht getrawn volt. Und daz die vorgeschriben sach gewandelt und geschehen ist, als vorgeschriben stet, und unz daz auch chunt und gewissen ist, daz sagen wir mit unsern trewen an aydes stat, und auch durch pezzern sicherhait willen geben wir den brief, versigelten mit unsern stat insigel ze Hainburch ze rukke angedruchtt. Der brief ist geben nach Christes gepurt drewzehen hundert jar darnach in den acht und sechzigisten jar, dez nesten sunntags vor sand Jakobs tag dez heyligen poten.

Eredeti, hártyán, hátlapjára nyomott pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nro. 9. Kiadta Kohn 411. l.

47.

1368 november 2, Pozsony. Pál, Jakab pozsonyi polgármester fia és neje Anna pozsonyi házukat, az ú. n. Judenhof-ot eladják százhusz font fillérért Chatschim és Musch zsidóknak.

Ich Paul, hern Jacobs sun, dem got genade purger ze Prespurch, und ich Anna sein hausvrow und alle unser erben, wir

veriehen und tun chunt offenleichen mit diesem brief allen lewten gegenwurtigen und chumftigen, daz wir mit unser virwnt und erben, gutem willen und gunst, mit wol verdachtem mut, zu der zeit, do wir es mit recht wol getun mochten, recht und redleichen verchaufft haben unser ledigs und vreys haws, daz do leit in der stat ze Prespurch und haizzt der Judenhof, ze nest Ulirichs dez Chürsner haws und anderthalb ze nest Ulreichs dez Swertfurben haws, mit allen den nuczen und rechten, alz wir dasselb haws in nucze und in gewer inne gehabt haben und unversprochenleichen in recht herpracht haben, Chatschimen und Muschen den juden ze Prespurch und allen irn erben umb hundert phunt phenning und um zwainczich phunt phenning, der wir gancz und gar verricht und gewert sein. Es sol auch furbaz derselb Chatschim und Musch die juden und alle ir erben daz vorgenant haws ledichleichen, vrey und ewichleichen in nucze und in gewer inne haben, als ir rechts erib, und sullen auch damit schaffen allen irn frumen cze verseczen, cze verchauffen, geben oder schaffen, wem si wollen an allen irrfal. Wir sein auch desselben hawses ir recht gewern und scherm fur alle ansprach noch der statrecht ze Prespurch. Get ein furbaz daran icht ab mit recht, daz sullen wir in unverschaidenleichen ausrichten, alz derselben statrecht ist ze Prespurch. Und daruber so geben wir in disen brief ze einem offen urchunde und warn geczewgen diser sache, versigelten mit der stat insigel ze Prespurch, daz man durch unser pett willen an disen brief gehengen hat, der stat an schaden. Der brief ist geben nach Christs gepurde dreuczehen hundert iar darnach in dem acht und sechczgistem iar, des nesten phincztags nach aller heyligen tag,

Eredeti, hártyán, hártyazsinegről függő ép pecséttel. Pozsony város levéltára L. XXII. nro. 63. Dr. Gárdonyi Albert másolata,

---

48.

1371 január 28, Veyn falu. Nagy Lajos rendelete a pozsonyi zsidókhoz, a melyben hivatkozással a pozsonyi biró és esküdtek azon állitására, miszerint a zsidók boraik után a régi időben adót fizettek, de a melyet most fizetni vonakodnak, elrendeli, hogy a

régi szokásokhoz most is alkalmazkodjanak, mert a király semmiféle ujításhoz beleegyezését nem adja.

Lodovicus, dei gracia rex Ungarie et Polonie, fidelibus suis universis iudeis in civitate sua Posoniensi existentibus salutem et graciam. Insinuarunt nobis fideles nostri iudex, iurati et cives eiusdem civitatis Posoniensis, quod vos temporibus pristinis de vinis vestris dacia (!) consueta solvere et contribuere fuissetis consueti, nunc autem vos a solucione et contribucione de ipsis vinis vestris facienda retraheretis contradicendo. Quocirca fidelitati vestre firmo sub precepto mandamus, quatenus in eisdem consuetudinibus maneatis, in quibus temporibus aliis mansisse dinoscimini in civitate nostra Posoniensi prenotata, nec contra easdem vestras consuetudines in facto solucionis daciorum et in aliis quicquam faciatis, nos enim in eisdem nullam fieri volumus novitatem. Aliud igitur facere non ausuri. Datum in villa Veyn, loco venacionis nostre, feria tercia proxima post festum conversionis beati Pauli apostoli, anno domini millesimo trecentesimo septuagesimo primo.

Eredeti, hártyán, szövege alá nyomott vörös gyűrűpecsétje letöredezett. A pecsét alatt: Relacio Petri bani Sclavonie. Hátlapján egykorú irással: Novum, quod iudei de vinis taxam solvant civitati. Pozsony város levéltára L. XX. nro. 4. Dr. Gárdonyi Albert-másolata.

49.

1371 márczius 5, Buda. Nagy Lajos levele a pozsonyiakhoz, melyben elmondja, hogy Honel zsidó panaszt tett nála, hogy midőn házában tűz tört ki, Kudleb, pozsonyi polgár és rokonai az ő holmiját s egyéb vagyonát az égő házból a maguk házába hurczolták és feleségét önhatalmúlag letartóztatták. Jóllehet a király elrendelte az elégtételadást, az, mint Honel panaszosan előadja, még nem történt meg. Miután János tárnokmester és Simon, országos zsidóbiró, kik ez ügy vizsgálatával megbizattak, Kudleb vallomása alapján, a tényállást megerősítették, a király elrendeli, hogy Kudlebet és czinkosait börtönbe vessék, vagyonukat pedig a kárvallott Honel kielégítésére foglalják le.

Nos Lodovicus, dei gracia rex Hungarie et Polonie, significamus tenore presencium quibus expedit universis, quod cum

Honel iudeus noster de Posonio super eo, quod dum domus sua incensa cremaretur, quidam Kudleb civis de dicto Posonio unacum fratre, matre et genero suis eandem domum intrando, omnia bona et res in ipsa domo habita et reperta propria auctoritate ad domum eorum transportassent et eadem bona et res in scriniis, sigillis Merthlin dicti Kuknof, Nicolai Waldnevii dicti de Spicen, Johannis iunioris Prodan et Chupodom civium Posoniensium sigillata retinuissent, ubi eciam idem Kudleb uxorem ipsius iudei captivasset et eam manibus preconum dicte civitatis assignasset detinendam, quandam cistam ab ipsa aufferendo, querimoniam nobis porrexisset, nosque iudici, iuratis et universis civibus de dicta Posoniensi civitate dedissemus in mandatis, ut ex parte ipsorum Kudleb, fratre, matre et genero eiusdem, eidem Honel iudeo in premissis satisfacerent. Tandem dictus Honel iudeus ad nos rediens, retulit querulose, quod dicti iudex et iurati cives sibi in prehabitis nullam observare curassent satisfaccionem. Cumque nos ipsos iudicem et iuratos cives ad nostri presenciam super abnegata iusticia fecissemus evocari, tandem memorati iudex et iurati cives ad nostrum venientes conspectum et secum ipsos Kudleb, fratrem, matrem et generum ipsius, concives ipsorum adducentes, se iuri perituros nobis obtulerunt. Itaque dum nos volentes in hac parte per iuris tramitem procedere, factum huiusmodi examini pralatorum et baronum nostrorum, specialiter magnifici viri Johannis, magistri tavernicorum regalium et magistri Symonis, iudicis iudeorum nostrorum submississemus, dominus idem magister tavernicorum et magister Symon, iudex iudeorum nostrorum ad nos redeuntes, taliter ipsam causam deffinivisse nobis retulerunt, quod quia iidem Kudleb, frater, mater et gener eius proposicionibus illius iudei Honel nominati non obviantes, captivacionem uxoris prenominati iudei, exportacionem rerum suarum, ipso Honel iudeo tempore cremacionis domorum dicti iudei domi, immo nec in eadem civitate existente, factas non negarunt, sed pocius affirmarunt. ideo habita matura deliberacione cum prelatis et baronibus nostris prenominatis, eosdem Kudleb, fratrem, matrem et generum eiusdem decrevissent captivitati nostre mancipari rebusque et bonis ac hereditatibus ipsi iudeo

pro suis dampnis, que idem perpessus fuisse conscienciose fatetur, satisfiat quoad plenum, residuitas vero earundem nostre confiscatur maiestati. Nos igitur premissam sentenciam ratam et firmam habentes, vobis iudici, iuratis civibus de dicta civitate Posoniensi mandamus firmiter et districte, quattenus et vos prenotatam sentenciam inconvulsam observantes, coram ipso iudice iudeorum vel homine suo et sub testimonio magistri Nicolai filii Leukus, vicecomitis Posoniensis, hominis nostri specialis, ac hominis capituli Posoniensis, quem ad id presentibus transmittere per ipsum capitulum iubemus, dictos Kudleb, fratrem et matrem ac generum suos captivetis, res et bona ac hereditates universas eorum occupare debeatis, de quibus ipsi Honel iudeo tantum, quantum ad valorem dampnorum suorum, que ex parte eorundem dicit se passum fuisse, extendere agnoveritis, statuatis et in dominio eorundem ab omnibus impeticionibus ac insultibus quorumvis defendatis nostra in persona, residuitatem eorundem pro nobis, modo superius expressato, conservantes, inhibentes nihilominus universos et singulos, nostra auctoritate mediante, sub pena nostre indignacionis, ne aliquis ipsum iudeum vel eius uxorem aupicem (?) offendat in persona vel rebus pretextu premissorum. Quem eciam iudeum expeditum presentibus committimus super combustione domus sue prefate, in qua dampna premissa fuit perpessus. Seriem autem premissorum, ut fuit expediens, in litteris dicti capituli patentibus nostre fideliter rescribi volumus maiestati. Datum Bude, feria quarta proxima post dominicam reminiscere, anno domini millesimo trecentesimo septuagesimo primo.

Eredetie Pozsony város levéltárában Lad. XX. nro. 22. Kiadta Kohn 412. l.

50.

1371 ápril 1, Pozsony. A pozsonyi káptalan Honel, pozsonyi zsidó számára hitelesen átírja Nagy Lajosnak ugyanezen év márczius 5-én kelt levelét.

Nos capitulum ecclesie Posoniensis memorie commendantes tenore presencium significamus quibus expedit universis,

quod Honel iudeus de Posonio coram nobis personaliter comparendo exhibuit nobis quasdam litteras patentes serenissimi principis domini Lodovici, dei gracia regis Hungarie et Polonie, domini nostri, secreto suo sigillo consignatas, tenoris infrascripti, supplicans nobis humiliter et devote, ut quia ipse predictas litteras dicti domini nostri regis propter viarum discrimina secum in specie deferre non auderet, ideo tenorem earundem de verbo ad verbum presentibus nostris litteris patentibus transscribi et transsumendi (!) faciendo, apposicione nostri sigilli eidem dare dignaremur ad cautelam, quarum tenor talis est: (V. ö. 49. sz.) .... Nos itaque supplicacionibus dicti Honel iudei peticionibusque eiusdem iustis et iuri consonis favorabiliter inclinati, tenorem dictarum litterarum patencium ipsius domini nostri regis, omnem suspicionem carencium, de verbo ad verbum presentibus nostris litteris patentibus transcribi et transsumi faciendo, apposicione sigilli nostri eidem Honel iudeo duximus concedendam. Datum feria tercia proxima post dominicam ramispalmarum, anno supradicto.

Eredetie Pozsony város levéltárában, Lad. XX. nro. 22. Kiadta Kohn 412. l.

51.

Pozsony város zsidó jogkönyve.

Von dem judenpuech.

1371. Pozsony. A város zsidókönyvet tart, melyet zsidók és keresztényektől megválasztott két férfi és pedig egy zsidó és egy keresztény saját pecsétjeikkel lepecsételnek. Az ide beirt adatok teljes hitelességgel birnak. Minden font után két fillér kamat szedhető egy hétre; több nem. Hatvan fillér vagy három shilling után csak egy fillér.

1. Auch ist mer derfunden als oben geschrieben stet, dass dy juden sullen haben ein puech und dasselb soll ein kristen ein geschworn man inne haben, und dasselb puech soll man nicht auftun, iss sei dan dopei ein gesvorn kristen und ein gesvorn juden, die kristen und juden darzu erwel-

lent, und dieselbe zwen gesworn, ein kristen und ein jud sullen dass puech versiegeln mit ihren insigeln; und vass in das puech geschriben virt, zvischen juden und kristen, dass ist stet und das mag nymant widerreden weder juden noch kristen. Auch sullen in dass puech die juden lassen schreiben von einem pfunde zwen pfenning ze gesuech und nicht mer, aber mynner mag man einen vol darin ze gesuech schreiben nach juden und kristen willen, und vass under einem pfunt ist von sechzich pfenning ze gesuech, oder von drin schillingen pfenninge einen ze gesuech ein vochen.

Kiadta Király János, Pozsony város joga a középkorban, 371. l.

52.

Von pfentung der juden.

1371. Pozsony. Ha a keresztény és zsidó között véleményeltérés van a zálogot kiváltandó összeget illetőleg: a zsidó esküt tesz. Tiz fontnál nagyobb összegnél a tórára, kisebbnél a zsinagóga kapuján lévő fogantyúsgyűrűre.

2. Seezt ein kristen einem juden ein pfant für alss vil gelcz, gicht der kristen mynner und der jude mer, so soll der jud dass besteten auf dem pfande mit seinem ayde, is ess uber zheen pfunt pfenninge, so muss der jude swern auf dem redal, ist es aber hinter zehen pfunten, so soll der jude swern einen ayd auf dem rynge, als ess vor gewenleich ist gewesen.

Kiadta Király János. Id. h.

53.

Von dem rechte der juden.

1371. Pozsony. Ha keresztény és zsidó között peres ügy fenforog: keresztények és zsidók itélnek. Ha megegyeznek, az ügy el van intézve; ha nem, akkor Pozsony város tanácsa határozata értel-

mében kell cselekedni. — Ha a zsidó a zálogot erőszak által elveszti és ezt bebizonyithatja, nem tartozik kártérítéssel. — Ha lopott jószágra kölcsönöz, esküvel erősiti, hogy lopott voltáról nem tudott.

3. Wen ein kristen einem juden zuspricht vor dem judengericht, so fragt man kristen und juden umb das recht, und kument dan die kristen und juden uberein, unnd do muss es pey beleyben; vürden aber die kristen und die juden, die pey dem judenrecht siezenth umb das recht krieghaftig, also dass sie dass recht nicht möchten derfinden, so sulln sy dass recht dingen in der stat ze Prespurck und nicht fürbass, und vass dann der rath ze einem rechten erfint, da sol ess pey beleyben unnd dass sol nymand widerreden.

Leicht ein jude auf ein pfant, dass verstollen sey, so soll der jude ein ayd darumb swern, dass er dass nicht gewisst hat, dass das pfant geseczt sey.

Ob ein jude ein pfant verleust von eins für fürsten gewalt wegen, oder von offenbares rawber wegen, oder von offenbaren dawphait wegen, oder von zewunst wegen, dass er beweisen mag, dass sol der jude nicht enkelten; verwarlost er es aber, wie er dass anders verleust, dan oben geschriben stet, so sol es der jude dem kristen mit zwiffel gelten, dan das phant geseczt ist.

Kiadta Király János. Id. h.

54.

1374 április 27, Buda. Nagy Lajos levele Feculinus szt-györgyi grófhoz és zsidóbiróhoz, valamint Pozsony város hatóságához, a melyben értesíti, hogy mindazon birtokok, melyeket Nykustól a zsidóknak járó adósságai fejében elvettek, neki visszaadják. De mivel azt akarja, hogy Nykus a zsidóknak az eredeti tőkeösszeget visszafizesse, ennélfogva elrendeli, hogy a zsidó hitelezők a náluk levő adóslevelet a hatóságnál letegyék, nehogy kamat kamatra halmozódjék. A kölcsönösszeg után járó kamat meghatározását magának és báróinak tartja fönn.

Ludovicus, dei gracia rex Hungarie, Polonie, Dalmacie etc., fidelibus suis comiti Feculino de Sancto Georgio ac iudici

iudeorum totius regni nostri, item iudici, iuratis et universis civibus nostris de Posonio salutem et graciam. Fidelitati vestre firmius damus in mandatis, quatenus universas possessiones Nykus, filii quondam Jakus iudicis Posoniensis, tam hereditarias quam eciam alias, in tenutis civitatis vestre predicte ac alias ubicunque in regno habitas, quas racione debiti iudeorum pro eisdem iudeis occupassetis, predicto Nykus remittere et resignare debeatis. Et quia volumus, ut idem Nykus predictis iudeis capitalem ipsorum pecuniam, videlicet sexagintos florenos auri minus octo florenis coram vobis et capitulo Posoniensi persolvere debeat et teneatur, ideo litteras obligatoriales dictorum iudeorum apud manus communes relinquatis, ne postmodum usura supra usuram accumuletur, usuram vero capitalium pecuniarum predictarum nostre et baronum nostrorum deliberacioni committendo. Et aliud non facturi in premissis. Presentes autem post lecturam reddi iubemus presentanti. Datum in Buda, feria quinta proxima post festum beati Georgii martyris, anno domini millesimo trecentesimo septuagesimo quarto.

Fejér, Cod. Dipl. IX. 4. 579. l.

55.

1374 julius 23. Nagymartoni Miklós kijelenti, hogy azért a tizenkét bécsi fontnyi kölcsönért, a melyet a soproni Izsák zsidó fiai Smerlein és Everleintól kölcsönképpen fölvett Varchtenawi Miklóst és fiát zálogosítja el. A kijelentés hitelességét Nagymartoni Miklós gróf saját pecsétjével bizonyítja.

Ich graff Niclas, graf Niclas sun von Merteinstorff und alle meine erben, wir vergechen und tun kund offenliche mit disen briff, daz wir unverschaidenliche versazt haben unsern getrewn Niclasn von Varchtenaw und seinen erbe Hintz, Smerlein und Everlein den juden, Eysacks sun ze Odenburch, für zweleff phunt wiener phenninge, davon wir in purgen und ledigen sulle an alle ir scheden. Tett wir des nicht, was si sein daruber schaeden nement, den ir ein ungesworn pan seinen trewn mag gesprechen, welicherlay schad der gesein mag,

denselben schaden sull wir in gentzlich abtragen und widercheren mit unserm gut gantz und gar, und was in daran abget, daz sulle sew dannoch haben und bechommen von uns und von den unsern, so sew nächst magn anschlag oder anrecht, wie in aller pest gevellet unz sew gewert werden gantz und gar, und sulla auch in dester abholter nach dessen veinter nicht sein chain weizz. Und daz gelob wir in alles stett ze halten und nicht widersprechen mit unsern angeverde, und darüber so gebn wir in den briff versigelt mit unserm anhangunde insigel, und dazu hab wir gepetn meinen vetern graff Niclas, graff Larenz sun von Merteinsdorff, daz er der sach zeug sey mit seim anhangundem insigl im an schaden. Geben des suntag vor sand Jacabs tag, nach Christes gepurd treutzehn hundert jar darnach in dem vir und sibentzikisten jare.

Fejér, Cod. Dipl. IX. 4. 652.

56.

1375 julius 11-én. Keresztély volt nagyszombati biró és neje, Margit, Gemlein kremziri zsidótól és Vogelein zsidótól kölcsön vesz 72 új magyar forintot, nem fizetés esetére egy jobbágyát kötve le. A vétel tanui Chromhof Henrik, pozsonyi polgármester, Spitzer Pál, pozsonyi zsidóbiró és azonkívül Pozsony városa esküdtje.

Ich Christan, weylent richter ze Tyrna, Petreins dez richter aydin von Moder, purger ze Tyrna, und ich Margret sein hausvrow und alle unser erbn, wir vergehen und thun chunt offenleichen mit dem brief allen lewten gegenwurtigen und chunftigen, daz wir unverschaidenleichen gelten sullen Gemlein dem juden gesezzen ze Chremsir, Hendleins dez juden aydin ze Prespurch, und Vogelein dem juden, desselben Hendleins dez juden sun, und allen irn erbn, zwen und sybenczich guldein, allez ret und guet gewegen, new ungerisch guldein, der wir sew unverczogenleichen richten und wern sullen von sand Gylgen tag, der nu schirist chumpt uber ein gantzes jar. Teten wir dez nicht, so get furbaz zu einer igleichen wochen auf einen igleichen guldem ein phenning ze gesuech, der gibich

und gebich ze Prespurch ist. Stund aber daz vergenant guet nach dem egenanten tag so lang auf gesuech, daz sein die vorgenanten juden verdruzze, wanne sew uns danne manent, so sullen wir sew richten und wern gantz und gar paidew hauptgutz und gesuechs an allen chrieg und an allez recht. Teten wir dez nicht, so sullen si furbaz paidew hauptgut und gesuech haben und bechomen von uns unverschaidenleichn und von allem unserm guet, iz sey erbgut oder varundgut, daz wir haben in dem lande ze Ungern, oder wo wir daz haben, wir sein lembtig oder tod. Auch haben wir den vorgenanten juden gelubt und verhaizzen, wanne sew uns manent nach dem egenanten tag, so sullen wir sew richten und wern gantz und gar paidew hauptgutz und gesuechs. Teten wir dez nicht, so sullen wir in dez nesten tags darnach einen erbern chnecht mit aym phert senden gen Prespurch in ein erber gasthaus, wo uns die vorgenanten juden oder ir erben hinczaigent und sol der do inne ligen und laisten, als inne ligens und laistens recht ist, und nimmer da auschommen, ez werden dann ee die vorgenanten juden gericht und gewert gantz und gar paidew haubtgutz und gesuechs, ez get auch gesuech auf die vorgenanten guldein, man laist in oder nicht. Daz geluben wir in allez zu laisten und gantz und stet zu halten mit unsern christenleichen trewn an aydes stat und sullen uns daran nichcz irren lazzen, und wer uns mant mit dem brief, dem sullen wir allez dez gepunden sein, daz vorgeschriben stet an dem brief recht, als den vorgenanten juden selben, und daruber so geben wir in den brief zu einem offen urchunde, und warn geczewgen der sache, versigelten mit meinem dez vorgenanten Christans aygen anhangundem insigel, und darzu so haben wir vleizzig gepeten die zwen erber mann hern hern Hainreichen im Chromhof, zu der zeit purgermaister ze Prespurch, und hern Pauln den Spitzer, zu der zeit judenrichter und auch ein gesworn purger ze Prespurch, daz si paid irew insigel an den brief gehangen habent zu einem offen urchunde und warn geczewgen der sache in paiden an schaden. Der brief ist geben nach Christes gepurde dreweczehen hundert iar darnach in dem fünf und sybenczigistem iar, dez nesten mitichens vor sand Margreten tag.

Az oklevél hátlapján a tulajdonos jelzése: קיריזטן מטרנה ע"ב זה' [1]
Eredeti, hártyán, három függő pecséttel. Véghely-gyűjtemény a Nemzeti Múzeum levéltárában. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

57.

1375 szeptember 29, Sopron. Schmückenpennig János, soproni polgármester és Agendorfer János város-biró Sopron város nevében adós levelet állitanak ki 1000 font fillérről, a melyet Emerlein és Everlain, Eysak zsidó fiai és a német-ujhelyi zsidó Jónás mestertől kölcsönképen kaptak. A város nyolcz éven belül nem kényszeritheto a kölcsön visszafizetésére. De ha a hitelezők börtönbe kerülnének vagy a király őket az országból kihajtaná, ez esetben Sopron városa a nyolcz évre szóló kölcsönt egy évi felmondással bármikor köteles nekik, vagy bárkinek, a ki az adós levelet fölmutatja — legyen az zsidó vagy keresztény, belföldi vagy külföldi — visszafizetni.

Ich *Jens Smückenpennig* di zeit burgermaister, ich *Jens Agendorfer* di zeit richter und die gesworn purger mit sampt der gmain in Odenburch und unser erben verrichn offenleich mit dem brief und tun chund allen leutn gegenwurtigen und chunftign, daz wür unnverschaidenleich mit einander gelten schulln *Emerlein und Everlain Eysaks chinden und maister Jona von der Neunstat den juden* und irn erbn *thausent phunt* guter wiener phening, da wir in ierchleich ze dienst verreichen und gebn schulln hundert phunt wienner phening ye auf sand Giligen tag. Wern wir sew dann nicht ye auf sand Giligen tag des vorgeraitn dinst, *so get furbaz schad auf den selbn dinst* mit anz genomener red all wochen *auf ye daz phunt phening zwen phening.* Hauptgüt, dinst und schadn schulln di juden habn auf uns, auf unsern erben und auf allen unsern gutern, di wir habn in alln landen, ez sein erbgutr oder varndguter, wir sein lebentig oder tod. Tew schulln uns auch nicht netten in den nesten acht iarn, die nach einandr chunftig sind, daz wir sew wêr verrichtn der vorgeschribn tawsent phunt phening. *Ez wër dann daz sew hafftnött darzu pricht oder nottticht, daz sew der setn mëchten, ez wer unsers herren*

des chünnigs ungenad, oder daz in urlaub auz dem land gebn würd, oder daz sew ze vanchnüss, daz sew daz weisn mëchten mit der warhait, so schullen sew uns vorsagn eines iar, so schulln wir sew wern hauptgut und dinst gar und ganz in der mazz, als vorgeschribn ist, sundern au di phening furbaz nach den acht jarn, wann sew uns dann manet, so schullen wir sew wern hauptgut und versezzens dinst. Tun wir des nicht, so schullen sew vollen gewalt habn uns, unser erben, unser guter ze notten, *zu phendn und aufzehaltn in allen landen, in steten, in merchten* als lang und als verr, daz sew gar und ganz gericht und gewet werden hauptgut, dinst und schaden in der mazz, als vorgeschribn ist. Wer uns auch mit dem brife ermanet, ez sein christan oder juden, *innen landes oder auzzer landes,* den sei wir gepunden hauptgut, dinst und schadn, waz auf versezzen dinst gesuch gangen wer oder uber. Ze urchund und zu eine lebentign zeugn der sach geben wir in den brif, behangen mit unsern stat insigel. Geben nach Christi gepurd dreizehen hundrt jar darnach in dem funnf und sibenzkistn jar, an sand Michels tag des erzengel.

Eredeti, hártyán, függő viaszpecsét töredékével. Sopron város levéltára Lad. XXXI et F. F. fasc. I. nro. 2. Kiadta Pollák 254. l.

58.

1376 február 8, Buda. Szepesi Jakab országbiró bizonyságot tesz arról az egyezségről, mely hosszu alkudozások után létrejött egyrészt Jekel marcheggi zsidó jogutódai: Izsák és neje Lybka pozsonyi zsidók, másrészt Bazini Sebes fia János mester között, melynek értelmében Izsák 80 arany forintot tartozik Bazini Sebes fia Jánosnak fizetni.

Nos comes Jacobus de Scepes, iudex curie domini Lodovici, dei gracia regis Hungarie, ac universarum civitatum et iudeorum eiusdem, memorie commendamus, quod Jacobus filius Balase pro magistro Johanne filio Sebes de Bozyn cum procuratoriis literis nostris ab una, item Isak iudeus de Posonio et Lybka consors eiusdem, filia scilicet condam Jekel iudei dicti de Marihek parte ab altera, coram nobis persona-

liter constituti, proposuerunt et confessi extiterunt in hunc modum, quod ipsi super facto pignorum quorundam per predictum magistrum Johannem ipsi Jekel iudeo obligatorum, occasione quorum in presencia predecessorum nostrorum iudicum iudeorum et demum nostra inter partes prenotatas litis materia suscitata fuisset et diucius ventilata, ipsoque Jekel iudeo medio tempore de medio sublato eadem causa in predictum Isak et Lybka suam consortem tamquam ad propinquiores redundante et condescendente, nos eidem Isak super rodali iuramentum deponere adiudicassemus, eo tempore, quo idem Isak suum iuramentum deponere voluisset, per ordinacionem et composicionem proborum virorum christianorum pariter et iudeorum partes suas amicabiliter interponencium taliter concordassent ymo concordarunt coram nobis, ut dictus Isaak iudeus memorato magistro Johanni filio Sebes octuaginta florenos auri in duobus terminis infrascriptis, quadraginta florenos auri in die medii quadragesime et residuos quadraginta florenos similiter auri in festo pasche domini nunc proxime post sese communiter affuturis, in omnimodam expedicionem omnium premissorum in presencia iudicis et iuratorum civitatis Posoniensis dare et persolvere teneatur, tali vinculo mediante, quod si ipse Isak primum terminum obmitteret in solvendo, extunc in duplo convinceretur, si vero in primo termino solveret et secundum in solvendo preteriret, extunc pecunia prius persoluta vocabulo amissionis sortiretur predictusque magister Johannes prosequi valeret causam suam prenotatam; hoc eciam adiecto, quod si que parcium premissis solucionibus factis partem alteram previa racione in causam attraheret, premissam ordinacionem refucando, extunc talis pars nobis ducentos prefatisque arbitris centum florenos aureos ante aditum litis persolvere teneatur, prout predictus Jacobus ipsum magistrum Johannem premissa procuratoria auctoritate prefatique Isak et Lybka se personaliter sponte obligarunt coram nobis. Datum Bude, feria sexta proxima post festum purificacionis virginis gloriose, anno domini millesimo trecentesimo septuagesimo sexto.

Eredeti, papiron, hátlapjára nyomott pecséttel. Véghely-gyűjtemény a Magyar Nemzeti Múzeum levéltárában. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

59.

Pozsony város zsidó jogkönyve.

Von des juden fleischwegen.

1376 márczius 26, Pozsony. A zsidók saját hússzükségleteikre élő marhákat vásárolhatnak és azokat lemetszethetik. A mit abból el nem használnak, azt saját házaik előtt eladhatják, de mészárosoknak nem adhatják el.

4. Anno domini millesimo trecentesimo septuagesimo sexto, proxima quarta feria post dominicam letare in quadragesima.

Dass dass erfunden und gemacht ist nach herrn Jakobs unsers herrn des königs lantricht und auch tarnykmeister N., den unser herre der könig an sein statt durch der statnöt und auch durch andere sachen willen gesant hat gen Pressburg, und der auch ze der zeit aller juden richter, wass in dem ganzen lande ze Ungern, und auch mit willen und gunst armer und reicher kristen und juden und der stat gerechtigkeit willen. Also was die juden fleysch bedürfen, dasselb vieh sullen sie lebentig kaufen, dass sullen sie selbe slachen oder lassen slachen, wenn si wulln, also was sie bedürfen und selbe nüczen wellent, dass sollen sie nüczen nach iren willen, aber das ander fleysch, dass sie nicht essend und nuczent, dass sullen sie selb verkauffen in iren haewsern oder vor iren haewsern und sullen dass keinem fleischhacker verkauffen.

Kiadta Király János. Id. h.

60.

1377 deczember 14, Buda. Erzsébet királyné értesíti Szentgyörgyi Tumelt, hogy Nikusnak, Jakus pozsonyi biró fiának halasztást enged az ausztriai és pozsonyi zsidók követelésének kielégítésére.

Elisabeth, dei gracia regina Hungarie et Polonie, fideli suo magistro Tumel de Sancto Georgio, castellano de Wyvar, salutem et graciam. Fidelitati vestre firmiter precipiendo mandamus, quatenus quasdam soluciones, quas Nykus, filius quondam Jakus iudicis Posoniensis, iudeis in regno Teutonie et in

Posonio existentibus facere teneretur, ad octavas festi purificacionis virginis gloriose nunc venturi, prout eciam huiusmodi soluciones pridie mediantibus aliis litteris nostris prorogastis, statu debeatis in eodem prorogare, et aliud sub optentum (!) nostre gracie facere non velitis in premissis. Presentes autem propter carenciam sigilli nostri anularis sigillo nostro secreto iussimus consignari. Datum Bude, secundo die festi beate Lucie virginis et martyris, anno domini millesimo trecentesimo septuagesimo septimo.

Eredeti, papiron, szövege alá nyomott piros viaszpecséttel. Magyar Nemzeti Múzeum levéltára. Kiadta Kohn. 414. l.

61.

1378 január 13. Harrenstaini Miklós gróf elismeri, hogy tartozik Leubmann nagymartoni zsidónak harminczegy font bécsi fillérrel, melyeknek visszafizetésére a legközelebbi szent György napjáig magát kötelezi. Nem fizetés esetén följogosítja hitelezőjét, hogy Magyarországon levő bármelyik birtokán hajthassa be a neki járó adósságot.

Ich graff Niclas von dem Harrenstain und . . . . . . wier verjechen und tun chond mit dem offen brief allen leyten gegenwurtigen und auch chon . . . . unverschaidenleich gelten schullen Leubman dem juden Salmans ayden tzu . . . gwnstat . . . . . dem juden seinem sun die tzeit gesegen, dazz dem Wenigen Mertistarff und iren erben . . . . . . mit dem brief ermant drew und dreizzig phunt wienner phenig, die wir sy . . . ten und w . . . . . . den nachsten chunftigen sand Jorigentag. Geschecht dez nicht, so get furb . . . . chad auf ein . . . . . . nt alle wochen vier phenig haubtput und schaden schullen die juden hab . . . . uf mir . . . . unverschaidenleich und auf alle dem gut, daz wier haben in Ungern, in . . . . . reich und . . . . landen, oder wo wier daz haben, ez sey erbguet oder varuntguet, wie . . . daz gena . . . . . . bendig oder tod, stunden au die vorgn phenig so lang auf schaden, daz . . . . . . haben, wern wier so den nicht, so habent sy vollen gwalt und . . . . . . und unser gut darumb auftzehaben, ze notten, ze schenden,

in . . . . . . and, ez sey inner landes oder ausser landes, wa in dez stat werden mag . . . . . . daz die vorgenanten juden verricht und gwt werdent ires vorgenanten gutz paydew ha . . . . . . und schaden . . . . gantz und daz die red also stet und untzebrochen beleib, daruber so gib ich egenanter . . . . Niclas von dem Sprinczenmarche und von dem Harrenstein den juden den brief versigelt mit mein . . . anhangundem insigel. Dez ist geczeug Thomuchs von Reyke, die tzeit unser purkgraff tzu dem Harrenstain, mit seinem insigel an sein schaden. Geben an dem achten tag nach dem perichtag, nach Christes gepurd dreweczehen hundert jar darnach in dem acht und subentzigistem jar.

A szöveg alatt a tulajdonos jegyzése:

שר מהארנשטן ל"א לטרי. [2]

Eredeti, megrongált hártyán, hártyáról függő két pecsétje elveszett Orsz. levéltár dipl. oszt. 6527. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

62.

1378 február 6, Buda. Nagy Lajos rendelete Pozsony város hatóságához, melyben hivatkozással arra, hogy egyes hitelező zsidók a zálogok kiváltásánál csak arany forintokat akarnak elfogadni, elrendeli, hogy a zsidók azt a pénznemet kötelesek elfogadni, a melyet a kölcsönvevőnek adtak. Mást nem követelhetnek. Erről a rendeletről a zsidókat is értesitette.

Lodovicus, dei gracia rex Hungarie, Polonie, Dalmacie etc., fidelibus suis iudici, iuratis et universis civibus ac hospitibus Posoniensibus salutem et graciam. Ad auditum nostre pervenit maiestatis, quod cum vos aut quippiam ex vobis florenos aureos aut pecuniam aureos florenos valentem a iudeis in medio vestri residentibus mutuaretis, iidem iudei tempore redempcionis pignorum pecunias usuales ad valorem floreni aurei se extendentes recipere recusarent, aureos florenos ipsis dari postulando, per quod factum nonnulli ex vobis in maximam devenissent ad (!) egestatem. Et quia nos per huiusmodi superfluas et abusivas soluciones vos et quemlibet vestrum non velimus taliter angariari (!), ideo fidelitati vestre firmissime precipimus et discrete, quatenus statim, visis presentibus, inter-

vos taliter disponentes ordinetis, ut dicti iudei vos vel aliquem ex vobis ad premissam superfluam et perfidiosam solucionem astringere minime possint; ymmo volumus, ut ipsi iudei similem pecuniam, quam aliis mutuaverint et in eodem numero, prout mutuate fuerint per eosdem, excepta excrescencia debite usure ipsorum, tempore restitucionis ipsius pecunie recipere valeant atque possint, nec iidem iudei ultra hac (!) aureos florenos petendo aliquem presumpmant agravere, et hoc idem iniungimus predictis iudeis, dantes eis similibus sub preceptis. Datum Bude, in festo beate Dorothee virginis et martiris, anno domini millesimo trecentesimo septuagesimo octavo.

Hátlapján egykoru kézzel: Litera, quod iudei recipere debeant solucionem camere regis pro florenis de civibus in Posonio. Mellette: Relacio f. P. Eredeti, papir, hátlapjára nyomott letöredezett pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 5. Dr. Gárdonyi Albert másolata

---

63.

1378 márczius 24. A győri káptalan bizonyitja, hogy Nagymartoni Miklós veje, Móriczhidai János, családi megegyezés alapján magához váltja a család összes magyarországi és különösen a soproninegyei zsidóknál és keresztényeknél elzálogositott birtokait. Ha Móriczhidai netalán ezeket a birtokokat eladni akarná, a birtokhoz elsőbbségi joga Nagymartoni Pál nevű fiának és Magyar János nevű unokájának van s csak úgy adhatja el másoknak, ha ők ezt megvenni vonakodnának.

Nos capitulum ecclesie Iauriensis omnibus Christi fidelibus tam presentibus quam futuris, presencium noticiam habituris, salutem in salutis largitore. Ad universorum noticiam harum serie volumus pervenire, quod comes Nikul de Nogmorton, astantibus sibi Paulo filio et magistro Iohanne nepote suis, filio videlicet comitis Nikul Hungari, ab una parte, ex altera vero magister Iohannes, filius Simonis, condam bani de Morychhyda, coram nobis constituti per prenominatos comitem Nikul et Paulum filium suum propositum exstitit et relatum, ut ipsi quamplures possessiones et possessionarias porciones ipsorum hereditarias sub diversis comitatibus regni

Hungarie, specialiter in comitatu Supruniensi adiacentes, quibusdam christianis et iudeis diversis rerum quantitatibus obligando ab ipsis alienassent; ideo habito inter ipsos consilio, supradictas possessiones quovis nomine vocitatas, quas actenus christianis vel iudeis pro quibuscunque rebus vel rerum quantitatibus obligassent vel forent obligaturi in posterum, supradicto magistro Iohanni, filio Simonis bani, genero videlicet eiusdem comitis Nykul, ac domine filie ipsius, Iohanne nomine, consorti annotati magistri Iohannis, in condigno suo valore redimere debere et redemptas cum omnibus earundem utilitatibus possidere, tenere, licenciam dedissent, et nostri in presencia astantes plenam facultatem redimendi annuerunt et contulerunt. Quibus redemptis ac possessis, si idem magister Iohannes, filius Simonis bani, aut domina consors sive heredes easdem possessiones diucius apud manus ipsorum conservare nollent, prius extunc per ipsum magistrum Iohannem personaliter aut per legitimos procuratores suos erga supra nominatos comitem Nikul et Paulum filium eiusdem huiusmodi locacio vel obligacio possessionaria promulgaretur manifeste et earundem ipsi ammoniti haberentur, qui si habita ammonicione redimere nollent, tunc magister Iohannes, filius Symonis bani, et dicta domina consors sua sive heredes eorum, observata super premissa condicione, quaslibet possessiones, porciones possessionarias, pretitulato modo redemptas, ceteris hominibus, cuiuscunque condicionis existerent, pro eisdem rerum quantitatibus, quibus redempte forent, plenam auctoritatem et potestatem haberent obligandi. Et his premissis ac singulis premissorum supradictus magister Iohannes, filius iamdicti comitis Nikul Hungari, suum consensum prebuit et assensum coram nobis. In cuius rei memoriam perpetuamque firmitatem presentes litteras nostras privilegiales ad parcium peticiones duximus concedendas, pendentis et autentici sigilli nostri munimine roboratas. Datum in vigilia festi annunciacionis virginis gloriose, anno domini millesimo trecentesimo septuagesimo octavo, dominis Lorando preposito, Nicolao lectore, Iohanne cantore et Dominico custode, ceterisque dominis et canonicis ecclesie nostre existentibus et deo devote famulantibus.

Fejér, Cod. Dipl. IX. 5. 280. l.

64.

1378 április 29. Buda. Nagy Lajos értesiti Temlinus szt-györgyi grófot és zsidóbirót, továbbá a pozsonyi tanácsot, hogy néhai Jakus pozsonyi biró Nykus fiának örökölt és másutt levő birtokait, a melyeket zsidóktól vett kölcsönök fejében lefoglaltak, neki visszaadják. De minthogy a király óhaja, hogy Nykus az eredeti tőkét megfizesse, elrendeli, hogy a kötelezvényt a városi hatóságnál letétbe helyezzék, nehogy a kamat fölhalmozódjék. A kamat meghatározását magának és bárói belátásának tartja fenn.

Lodovicus, dei gracia rex Hungarie, Polonie, Dalmacie etc. fidelibus suis comiti Temlino de Sancto Georgio ac iudici iudeorum totius regni nostri, item iudici, iuratis et universis civibus nostris de Posonio salutem et graciam. Fidelitati vestre firmis damus in mandatis, quatenus universas possessiones Nykus, filii condam Jakus iudicis Posoniensis, tam hereditarias quam eciam alias in tenutis civitatis nostre predicte ac alias ubicunque in regno nostro habitas, quas racione debiti iudeorum pro eisdem iudeis occupassetis, predicto Nykus remittere et resignare debeatis. Et quia volumus, ut idem Nykus predictis iudeis capitalem ipsorum pecuniam, videlicet sexingentos florenos auri minus octo florenis coram vobis et capitulo Posoniensi persolvere debeat et teneatur, ideo literas obligatorias dictorum iudeorum apud manus communes relinquatis, ne postmodum usura super usuram accumuletur; usuram vero capitalium pecuniarum predictarum nostre et barronum nostrorum deliberacioni committendo. Et aliud non facturi in premissis. Presentes autem post lecturam reddi iubemus presentanti. Datum Bude, feria quinta proxima post festum beati Georgii martiris, anno domini millesimo trecentesimo septuagesimo octavo.

Eredeti, papiron, szövege alá nyomott letöredezett pecséttel. A pecsét alatt: Relacio comitis Jacobi iudicis curie regie. Múzeumi levéltár. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

1378 nov. 8 és 1381 jan. 22 l. Függelék.

65.

1381 (?). Erzsébet levele a pozsonyi, soproni, székesfehérvári, nagyszombati és az országban lakó egyéb zsidókhoz, a melyben értesiti őket, hogy tudomása van arról, miszerint Zambó Miklós tárnokmester egyeseket közülök letartóztatott és egynehánynak a vagyonát lefoglalta, ellentétben azokkal a szabadságokkal, melyeket ő töle nyertek. Ennélfogva elrendeli, hogy mindaddig, mig Zambó kárukat meg nem téríti, neki engedelmességgel nem tartoznak.

(Elizabet dei gracia regina Hungarica.)

Elyzabeth, dei gracia regina Hungarie, Polonie, Dalmacie etc., fidelibus suis universis iudeis nostris in civitatibus Budensi, Posoniensi, Suproniensi, de Tyrnavia et Albensi et aliis commorantibus salutem et graciam. Intelleximus, quod Nycolaus Zambo, magister tavarnicorum regalium. quosdam ex vobis tam in detencione personarum, quam in ablacione rerum indebite perturbasset contra vestram libertatem, super quo fidelitati vestre firmiter reginali damus sub edicto, quatenus ammodo in antea ipsi Nycolao Zambo tamdiu, quousque lesis et dampnificatis satisfaccionem impenderit congruenter, in nullo obedienciam servare debeatis. Secus sub nostra gracia non facturi. (Ideo iudei dicte civitatis Posoniensis rogavimus de (!) Johannem dictum Glaser, tunc temporis curie magistrum civitatis Posoniensis, ut sigillum suum huic litere seu copie impressit (!) predicto Johanni Glaser aliisque dampno.)

Hátlapján: Item Stybar Hofmaister tenetur Johanni Wintreht (?) VI schokch grossos, item Chlamuschka, Czesma, Marsyk tenentur Nicolao Warperger II schokch grossos et VII grossos, item Mylota, Kuska, Morakanczky tenetur Ortel Newnhauser LXXXII grossos, item Nicolaus Chraczer tenetur Chunrado Schücz III schokch, item her Chosyk tenetur Andre Payr XXXIIIIor grossos, item Nicolaus Wersete tenetur Nicolao Marczolf V florenos in auro, item her Smyl von Sotaw tenetur Stephano institori I florenum, item margroff Sygmunds aproten tenetur Gerstel iudeo XLVIIIo grossos, item her Chosyk tenetur Stephano de villa Marie IX grossos, item Marschalich tenetur Thomel Furrer LVIIIo grossos et tenetur Martino Prottezzer XXIIIIor grossos et tenetur Rewidel caupo XXIIIIor grossos et tenetur Herman Schreynner IIIIor grossos, item Matern chanczler IIIes schokch grossos, summa XX schokch grossos et XL grossos.

Papir, egykorú kézzel írva, pecsét nélkül. Pozsony város levéltár Lad. XX. nro. 74. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

66.

1386 január 14. A győri káptalan bizonyítja, hogy Agyagosi Antal Péter fia élőszóval elmondta, hogy a sopronmegyei Nagy-Höflingben levő örökösödés útján kapott birtokainak háromnegyed részét mind a hozzájuk tartozókkal együtt Fraknói Pál grófnak eladta. A vétel ára az a tíz talentum híján kétszáz font dénár, melyet most már kifizetettnek tekint, továbbá a régen Sopronban, jelenleg az osztrák Újhelyben lakó Smerel és Ewal zsidóknak járó adósság és annak kamatai, a melyekre a birtokok elzálogosítva voltak.

Capitulum ecclesie Jauriensis omnibus Christi fidelibus, tam presentibus quam futuris, presencium noticiam intuentibus (!), salutem in salutis largitore. Solent scriptis redigi mortalium gesta, ne posterorum calumpniosa simultas perturbandi haberet facultatem. Proinde ad universorum noticiam tenore presencium volumus pervenire, quod Anthonius, filius Petri, dicti Zeure de Agyagas, ad nostram accedendo presenciam, extitit confessus oraculo vive vocis, ut ipse tres partes hereditarie possessionis sue Nogheuflingh vocate, in comitatu Supruniensi adiacentis, cuius quarta pars per alias litteras nostras privilegiales, ipso consenciente et permittente, per Merth et Petrum, filios Wolfardi, proximos suos, tanquam eorum iuri contingens, comiti Paulo, filio Nykul Teutunici de Frachno, pro quibusdam rerum quantitatibus in eisdem litteris nostris contentis in eum vendita fuisset, cum fundis curiarum, populorum aggregatorum pluralitate deterioratis et desolatis, censibus et muneribus hospitum, vineis vel tributis montanis de vineis in facie eiusdem possessionis sue provenire debentibus, terris arabilibus vel agris cultis et incultis, silvis, pratis, rubetis et aliis quibuscumque utilitatibus suis, quibus mediantibus predicte tres partes vel porciones possessionis sue deteriorantur, tam pro ducentis libris denariorum alborum minus decem talentis nunc ad plenum sibi persolu-

tis, quam eciam pro illis magnis rerum quantitatibus, capitalibus videlicet et usurarum speciebus, quibus ipse quamplures possessionarias porciones suas in diversis temporibus retroactis quibusdam duobus iudeis Smerel et Ewal vocatis, olim in civitate Suproniensi, nunc vero in regno Austrie in civitate Wyhel appellata commorantibus obligasset, et idem comes Paulus easdem possessionarias porciones suas in diversis locis adiacentes, ipso petente, ab eisdem iudeis, ne in maius dampnum et periculum amissionis ceterarum possessionariarum porcionum suarum obligatarum incurrere posset, rebus suis mediantibus, de gravamine predicti pignoris redemisset, universe eciam littere super impignoracione prenominatarum possessionariarum porcionum usquemodo confecte sibi restitute, que autem per predictos iudeos fraudulenter reservate prorsus viribus earumdem (cariture) extitissent deliberate, annotato comiti Paulo, filio Nykul, in filios filiorum suorum heredumque per heredes vendidisset, dedisset et contulisset, imo vendidit, dedit et contulit coram nobis perpetuo et irrevocabiliter possidere, tenere semper et habere, nihil proprietatis, dominii amplius sibi vel suis posteris in eadem reservando, sed plenum dominium eiusdem super prefatum comitem Paulum, filium Nykul, suorumque posterorum transferendo, quaslibet eciam litteras sive documenta litterarum, quarum vigore supradictus Anthonius, filius Petri, memoratam possessionem suam Nogheufling sive tres partes eiusdem usque modo possedisset, vanas, frivolas atque inanes reddidit, necnon productoribus earundem contra presentes nocituras. In cuius rei memoriam perpetuamque firmitatem presentes concessimus litteras nostras privilegiales pendentis et maioris sigilli nostri munimine roboratas. Datum in dominica proxima post octavas festi Epiphaniarum domini, anno eiusdem millesimo trecentesimo octuagesimo sexto. Cuius par ad registrum communitatis conscribi fecimus. Dominis Lorando preposito, Dyonisio lectore, Johanne cantore, Stephano custode, ceterisque dominis et canonicis ecclesie nostre existentibus et deo iugiter famulantibus.

Fejér, Cod. Dipl. X. I. 315. l.

67.

1386 márczius 20, Nagy-Szombat. Jodocus morva őrgróf a pozsonyi polgárokat fölszólítja, hogy Izsák zsidónak segítségére legyenek a neki járó kölcsönösszegek behajtásában.

Jodocus, dei gracia marchio et dominus Moravie, vobis iudici, consulibus et iuratis civibus in Posonio alias in Presburg, nostris fidelibus et dilectis, mandamus attente presentibus, et affectuosis desideriis precipimus seriose, quatenus apud omnes cives in Posonio et universos incolas civitatis ipsius providere debeatis et intendere, ut omnia debita Isaac iudeo nostro per debitores suos absque dilacione qualibet persolvantur, sibi eciam in aquisicione debitorum illorum pronum patrocinium et subsidium exhibendo, velud nobis in eo singulariter cupitis complacere, presencium sub nostro appresso sigillo testimonio literarum. Datum in Tyrnavia, feria tercia proxima post dominicam reminiscere, anno domini millesimo trecentesimo octuagesimo sexto.

A pozsonyi káptalan 1387 január 27-én kelt okleveléből. Pozsony város levéltára Lad. XXII. nro. 3. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

68.

1387 január 27. A pozsonyi káptalan bizonyítja, hogy egyrészt Spiczer Pál pozsonyi biró és Plichnidichell Miklós, meg Lachvetel János pozsonyi esküdtek, másrészt Izsák, a Marcheggben lakó Jakab zsidónak a veje, jelenlegi morvaországi lakos és még egy Izsák előtte megjelentek és Jodocus morva őrgróf levelét mutatták be. A levél fölmutatása után az említett Izsák előadta, hogy István, Péter máriafalvai biró fia és neje, Pál, neki Jakab pozsonyi biróért e kilenczvenegy font bécsi és hetvenkét font magyar dénárral tartoznak, a mit Pozsonyban kiállított levelekkel bizonyít is. Másrészt azonban Pál, Jakab pozsonyi biró fia százhúsz font bécsi dénárral és ötven font magyar dénárral tartozik az említett Istvánnak, a mely adósságra új házának felét a toronynyal biztosítékképen letette. S minthogy Pál Istvánnak tartozik s sem nem fizet, sem Istvánt adósságaitól megszaba-

dítani nem akarja, a hatóság, hogy Jodocus kérésének eleget tegyen, az Istvánnál elzálogosított fél házat Izsákra ruházza át, miután Istvánnak Pozsonyban vagyona nincs. Csakhogy Pál testvére István, a kié a ház második fele volt, igényt támasztott arra, hogy neki elsőbbsége legyen a ház vételére, ha Izsák ezt eladni akarná, a minek következtében a házat Izsáktól meg is vette ötszáz forintért s kötelezte magát az összegnek bizonyos határnapon való lefizetésére. A határnapot be nem tartván, a ház visszaszállt Izsákra, a ki ötszáz forintra vevőt nem talált. A város nem akarván, hogy a torony magánbirtokba jusson és veszély idején igénybe vehető ne legyen, az említett fél házat tornyostul négyszáznegyvenkét forintért megvette.

Nos capitulum ecclesie Posoniensis memorie commendantes significamus tenore presencium quibus expedit universis, quod ad nostram personaliter accedentes presenciam providi viri Paulus Spyczer iudex civitatis Posoniensis et Nicolaus Plichnidiehell ac Johannes Lachvetel, cives iurati eiusdem civitatis, suis et ceterorum iuratorum ac universorum civium ipsius civitatis in personis ab una, parte vero ex alia Isaac iudeus, gener Jacobi iudei de Marhekka, eo tempore residens in Moravia, idemque Isaac iudeus exhibuit coram nobis literas illustris principis domini Jodoci marchionis et domini Moravie, quarum tenor sequitur in hec verba: (V. ö. 67. sz.) .... Predictus eciam Isaac iudeus fatebatur coram nobis eo modo, quod Stephanus, filius condam Petri iudicis de villa Marie, civis in Posonio, ac domina Anna uxor sua cum ipsorum heredibus, ad instantem supplicacionem magistri Pauli, filii condam Jacobi iudicis Posoniensis, pro eodem Paulo prefato Isaac iudeo et Lippkan uxori eiusdem et ipsorum heredibus in nonaginta una (!) libris denariorum Wiennensium ac septuaginta duabus libris denariorum Hungaricalium in Posonio currencium, videlicet pecuniis capitalibus similiter et usuris cottidianis super hiis accrescentibus debitorie fuissent obligati, prout in literis teutunicalibus dicte civitatis Posoniensis, pendenti sigillo minori eiusdem sigillatis, et similiter aliis literis eciam teutunicalibus, pendentibus sigillis videlicet Jacobi, Bonaventure, predicti Stephani filii condam Petri,

iudicis de villa Marie, et Johannis Glaser civium Posoniensium sigillatis coram nobis exhibitis et de verbo ad verbum expositis plenius audivimus contineri. Ubi eciam in eodem instanti antedictus Stephanus, filius condam Petri iudicis de villa Marie, personaliter coram nobis constitutus exhibuit coram nobis alias literas obligatorias similiter teutunicales, pendenti eciam minori sigillo dicte civitatis sigillatas, atque nobis de verbo ad verbum expositas ac per nos plenarie intellectas, in quarum tenoribus audivimus contineri, quod prefatus Paulus, filius condam Jacobi iudicis, in centum et viginti libris denariorum Wiennensium et quinquaginta libris denariorum Hungaricalium in Posonio currencium predicto Stephano, filio condam Petri iudicis de villa Marie, et domine Anne predicte consorti sue et ipsorum heredibus debitor extitisset, pro quibus quidem debitis et pecuniis idem Paulus medietatem nove domus cum turri, videlicet porcionem suam in dicta civitate Posoniensi penes parvum vicum, ubi transitur ad maccella, existentem et habitam cum utilitatibus et pertinenciis suis universis pro pignore obligasset, et quod idem Paulus eadem debita et pecunias in iam dictis literis contenta et contentas supradicto Stephano, filio condam Petri iudicis, et domine Anne uxori sue et ipsorum heredibus adhuc solvere teneretur. Et quia dictus Isaac iudeus racione premissorum debitorum suorum, in quibus idem Stephanus pro ipso Paulo, ut premittitur, ipsius iudei debitor extitisset, tempore quo dictus Paulus in Posonio presens fuisset, a iudice et iuratis civibus eiusdem civitatis satisfaccionem et iusticiam ipsius civitatis a predicto Stephano sibi plerumque impendi postulasset, et licet idem Paulus quamplures terminos coram iudice et iuratis civibus predictis ad redimendum prefatum Stephanum a supradicto Isaac iudeo assumpsisset, tamen ipse Paulus eundem Stephanum a prelibato iudeo et a dictis debitis redimere non curasset, et hoc antequam predictum literatorium mandatum dicti domini Iodoci marchionis dictis iudici et iuratis civibus venisset. Et cum idem iudex et iurati cives idem literatorium mandatum ipsius domini marchionis transgredi nolentes, ipse eciam Stephanus pro memoratis debitis suis a prefato Paulo intra metas dicte civitatis Posoniensis non aliud pignus,

nisi solum predictam medietatem nove domus pro pignore habuisset, ideo ipsi iudex et iurati cives ad ipsum literatorium mandatum predicti domini marchionis eandem medietatem eiusdem nove domus cum universis utilitatibus et pertinenciis suis pro premissis debitis et pecuniis, pro quibus supradictus Stephanus pro prenarrato Paulo memorati iudei debitor extitisset, manibus eiusdem Isaac iudei statuissent et assignassent, iure dicte civitatis Posoniensis mediante, ita quod idem Isaac iudeus ipsam medietatem nove domus pro eisdem debitis et pecuniis suis cuicunque voluisset vendendi omnimodam habuisset facultatem. Et dum hec providus vir magister Stephanus, filius condam dicti Iacobi iudicis Posoniensis, frater scilicet uterinus dicti Pauli percepisset, in medio consilii dicte civitatis exsurgendo dixisset, quod eadem medietas nove domus, eo quod a sua medietate esset divisa, pre omnibus ceteris hominibus sibi ad emendum de iure pertineret. Et sic dictus Isaac iudeus eandem medietatem nove domus cum omnibus pertinenciis et utilitatibus suis in presencia dictorum iudicis et iuratorum civium pretacto Stephano filio condam Iacobi iudicis pro quingentis florenis in auro ad unum terminum sibi deputatum solvendis vendidisset. Et cum idem terminus venisset, ipse Stephanus, filius condam Iacobi iudicis, eandem florenorum summam predicto iudeo solvere non voluisset, ideo idem Stephanus ipsam medietatem nove domus cum turri et cum omnibus suis pertinenciis et utilitatibus prelibato iudeo voluntarie atque libere resignasset, ita, quod idem Isaac iudeus eandem medietatem nove domus cum universis suis utilitatibus et pertinenciis ceteris hominibus, quibuscunque voluisset, vendendi plenam et omnimodam habuisset potestatem. Et cum tandem ipse iudeus sepedictam medietatem nove domus cum suis pertinenciis ceteris hominibus pro pretactis quingentis florenis vendere non potuisset, ipsi eciam predicti iudex et iurati cives animadvertentes, quod si ipsa medietas nove domus cum turri in medio dicte civitatis situata ad manus aliorum hominum devenisset, per quos ipsa turris in vigili custodia non haberetur, per quod ipsi civitati periculum immineret, ideo supradicti iudex et iurati cives propter vigilem debitamque custodiam per ipsos fiendam predictam medietatem nove

domus cum turri et cum universis pertinenciis et utilitatibus suis pro quadringentis et quadraginta septem florenis in auro predicto Isaac iudeo integraliter datis et persolutis, ut dicebat, ab eodem Isaac iudeo pro pretorio seu domo consilii rite et racionabiliter empcionis titulo comparassent. In quorum omnium premissorum memoriam presentes pendentis et autentici sigilli nostri munimine duximus roborare. Datum feria quarta proxima ante festum conversionis beati Pauli apostoli, anno domini millesimo tricentesimo octuagesimo septimo.

Hátlapján : Item litere super novam domum magnam cum turri. Későbbi irással: Pretorium civitatis relutum anno 1386 et 1387. Eredeti, hártyán, lila és zöld zsinegről függő pecsét töredékeivel. Pozsony város levéltára Lad. XXII. nro 3. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

69.

1388 márczius 12, Brünn. Jodocus morva őrgróf levele a pozsonyiakhoz, a melyben figyelmezteti kötelességükre a béke fentartása érdekében és ennélfogva helyteleníti, hogy a husvétot megelőző szombaton egyesek a zsidókat lakásaikon vakmerően megtámadták. Ennélfogva meghagyja, hogy kötelességszerűen az ilyen támadásokat meggátolják s intézkedjenek, hogy a zsidókat az ilyen napokon ne háborgassák

Jodocus, dei gracia marchio et dominus Moravie, iudici, magistro civium, iuratis et civibus in Posonio, nostris fidelibus dilectis, graciam nostram et omne bonum. Fideles dilecti, cum vobis et singulis nostris subditis de comodo pacis providere teneamur, cur iudei in civitate vestra morantes per quosdam vesania ductos absque nostra voluntate debe(ant) (m)olestari? Nam, ut intelleximus, diebus cene dominice, parasceves et vigilie resurreccionis ipsius domini nostri, quidam dictos iudeos inquietare absque causa consueverunt, super ipsos prefatis diebus in domibus et commodis eorum impetum temerarium facientes. Idcirco vestre discrecioni seriose precipientes nostre gracie mandamus sub obtentu, quatenus omnes et singulos tales huiusmodi insultum super ipsos iudeos facere

volentes utique debeatis cohibere, taliter disponentes, secundum quod videbitur vobis, ut prefati iudei nullo modo in predictis diebus per quempiam debeant impediri, presencium nostro sub appresso sigillo testimonio literarum. Datum (Brune), feria quarta proxima ante dominicam letare, anno domini octoagesimo octavo. Per dominum marchionem Iodocum.

Eredeti, papir, hátlapjára nyomott papirfedelü pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nro. 75. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

1388 október 4 l. Függelék.

70.

1392 október 24, Nagyszombat. Zsigmond király, tekintetbe véve a pozsonyiak előadását, hogy az igen nagy befektetéssel művelt szőlőiket, melyeknek helyreállításához zsidóktól vették föl a pénzt, fagy érte — elrendeli, hogy a fölvett kölcsöneik után erre az évre esedékes kamatokat elengedi, de kiköti, hogy az eredeti tőkét sértetlenül visszafizessék.

Propria commissio domini regis.

Nos Sigismundus, dei gracia rex Hungarie, Dalmacie, Croacie etc., marchioque Brandenburgensis etc., notum facimus universis presentes inspecturis, quod quia fideles cives et hospites ac universi populi nostri de Posonio vineas ipsorum in presenti anno cum maxima pecuniarum quantitate, sicuti iidem nostre asserunt maiestati, a iudeis dicte civitatis nostre causa mutui receptarum et habitarum, super quam non modica usura crevisse iam perhibetur, coli fecerunt et coluerunt, in vinisque eorundem indifferenter propter frigidi temporis invasionem indicibilia dampna perpessi fore celsitudini nostre astruuntur, ideo nos ad ipsorum humilimam et devotam supplicacionis instanciam nobis porrectam, exinde omnes et singulas usuras, que dumtaxat, ut premittitur, in anno presenti super iamdictam pecuniarum quantitatem crevissent et multiplicate haberentur, eisdem civibus et hospitibus ac cunctis populis nostris

de dicto Posonio duximus graciose relaxandas, ita videlicet, quod iidem cives et hospites ac singuli populi nostri principalem seu capitalem pecuniam dictorum iudeorum nostrorum ex integro eisdem persolvere teneantur harum nostrarum testimonio literarum. Datum Tyrnavie, feria quinta proxima post festum undecim milium virginum, anno domini millesimo trecentesimo nonagesimo secundo.

Eredeti, hártya, szövege alá nyomott letöredezett vörös viasz pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nro. 3. Dr. Gárdonyi Albert másolata. Fejér, Cod. Dipl. X. 8. 342. l.

71.

1393 julius 24, Buda. Zsigmond király Gara Miklós, macsói bánnak azt a kiváltságot adja, hogy ő és János testvére, valamint örököseik Kőszeg városukban külföldről hozott zsidókat tarthassanak, nekik vallásuk szabad gyakorlatát megengedhessék és fölöttük kényük-kedvük szerint rendelkezhessenek, a nélkül, hogy az ország bármely hatóságának hozzászólása lenne.

Sigismundus, dei gracia rex Hungarie etc., marchioque Brandenburgensis etc., memorie comendamus etc., quod nos recensitis et in nostre maiestatis memoria digna mentis meditacione revolutis preclaris fidelitatibus, laude dignis obsequiis, sincerisque et virtuosis meritis nostri magnifici viri domini Nicolai de Gara, pridem bani Machoviensis, quibus idem maiestati nostre et sacro regio diademati in nonnullis nostris prosperis scilicet et adversis agendis, sub diversitate locorum et temporum, non parcendo suis rebus, personam suam crebrius mortis exponendo casibus, studuit et in posterum anhelat (complacere). Volentes itaque premissorum intuitu favore prosequi gracioso, animo deliberato et de certa sciencia nostre maiestatis, sano ad id fidelium baronum et procerum nostrorum accedente consilio, eidem domino Nicolao, ac per eum Johanni fratri suo uterino, ipsorumque heredibus et posteritatibus universis hanc singularem graciam duximus faciendam et fecimus presencium per vigorem, ut ipsi a modo in antea (!) universos et quoslibet iudeos de partibus externis, utpote Almanie, Bohe-

mie et aliis quibusvis ad oppidum eorum Kewzewg vocatum, in comitatu Castriferrei habitum, introducendi, inibique collocandi, tenendi, possidendi ipsosque iudeos iuxta eorum ritum et consuetudinem conservandi, taxandi, et de eisdem uti maluerint disponendi, liberam, omnimodam et absolutam habere debeant facultatem et potestatem. Magister thavarnicorum nostrorum, thesaurarius, iudices iudeorum, seu quicunque officiales regii in factis seu causis huiusmodi iudeorum nullam hactenus materiam seipsos ingerendi seu intromittendi habebunt, nec dedebunt modo aliquali. Eapropter vobis fidelibus nostris, viris magnificis cuiusvis status, regni nostri baronibus, et presertim dictis magistro thavarnicorum et thesaurario nostris iudicibusque iudeorum nostrorum pro tempore constitutis et in futurum constituendis firmissimo damus regio sub edicto, quatenus prefatos iudeos in dicta Kewzewg moraturos in factis, causis et racionibus quibusvis, ullo unquam tempore iudicare, seu vestro astare compellere iudicatui, aut quoquo modo impedire vel aggravare nequaquam presumatis, gracie nostre sub obtentu. Datum Bude, feria quinta proxima post festum beate Marie Magdalene, anno domini millesimo trecentesimo nonagesimo tercio.

A M. T. Akad. könyvtárában, Czeh János kéziratai közt, X. köt. 59. sz. alatt. Kiadta Kohn 415. l.

72.

1396 február 23, Visegrád. Zsigmond király levele a székesfehérvári káptalanhoz, a melyben arra való hivatkozással, hogy Salamon fehérvári zsidó a saját és a magyarhoni zsidók nevében előtte említést tett arról, miszerint káptalanjuk sekrestyéjében megvannak a szabadságukat biztosító levelek, a káptalant fölszólítja, hogy e leveleket kikeressék és azokat úgy Salamonnak, mint más magyarhoni zsidóknak biztonságuk és jogaik érdekében kiszolgáltassák.

Sigismundus, dei gracia rex Ungarie, Dalmacie, Croacie etc. marchioque Brandenburgensis etc., fidelibus suis capitulo ecclesie Albensis salutem et graciam. Dicit nobis Salamon iudeus, hospes civitatis nostre Albensis suo ac ceterorum

iudeorum in dicto regno Ungarie commorancium (nomine), quod quedam litteralia instrumenta, factum libertatis ipsorum concernencia, in vestra sacristia seu conservatorio ecclesie vestre reposita haberentur, quorum alia paria eorundem pro ratihabicione libertatum ipsorum et prosecucione iurium eorundem summe ipsis forent necessaria. Super quo fidelitati vestre firmiter precipientes mandamus, quatenus dicta litteralia instrumenta in dicta vestra sacristia seu conservatorio, ut premittitur, diligenter requiri et reinveniri faciatis, requisitorumque et reinventorum alia paria eorumdem predicto Salamoni et aliis iudeis in dicto regno nostro residentibus pro securitate iurium eorundem in transumpto dare emanari et facere debeatis. Aliud non facturi. Datum in Wysegrad, feria quinta proxima ante dominicam reminiscere, anno domini millesimo trecentesimo nonagesimo sexto.

Zsigmond király 1422 augusztus 10-iki oklevelébõl. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 19. Fejér, Cod. Dipl. X. 2. 348. l.

73.

1396. A székesfejérvári káptalan bizonyitja, hogy Zsigmond királytól a fenti (72. szám) fölszólitást vette és ennélfogva a szabadságlevelét fölkereste, a hol IV. Béla zsidó privilegiumát megtalálta. Ezt a privilegiumot saját átiratában adja át a káptalan Salamon és Magyarhon többi zsidó számára.

Capitulum ecclesie Albensis, omnibus Christi fidelibus presentibus quam futuris, presencium noticiam habituris, salutem in salutis largitore. Ad universorum igitur noticiam harum serie volumus pervenire, quod nos literas serenissimi principis domini, dei gracia regis Ungarie inclyti, domini nostri metuendi, mediocri sigillo suo consignatas, summo cum honore recepimus in hec verba: (V. ö. 72. sz.) Nos itaqua preceptis ipsius domini nostri regis semper obedire cupientes, ut tenemur, predicta litteralia instrumenta annotatorum iudeorum, iura et libertates eorum concernencia, in nostra sacristia requiri fecimus diligenter et in quodam registro nostro antiquo, more solito in nostra sacristia reposito, tenorem cuiusdam

privilegii olim Bele regis quarti infrascripte continencie invenimus, cuius quidem privilegii tenoris continencia hec erat: (V. ö. 22. sz.) Nos igitur preceptis ipsius domini nostri regis semper obedire cupientes, ut tenemur, literalia instrumenta, factum libertatis iudeorum concernencia, in nostra sachristia seu conservatorio ecclesie nostre diligentur requiri fecimus, et in quodam registro nostro antiquo, more solito in nostro conservatorio reposito, invenimus tenorem cuiusdam privilegii olim domini Bele regis quarti, cuius quidem privilegii aliud par de ipso nostro registro de verbo ad verbum transsumi et transcribi, et presentibus nostris litteris privilegialibus inseri fecimus, et predicto Salamoni iudeo et aliis in presenti regno Hungarie comorantibus in nostro transcripto, in forma nostri privilegii concessimus, mandata tamen regia predicta in nullo excedere volentes. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes litteras seu presens privilegium, pendentis et authentici sigilli nostri maioris munimine reboratas, eidem Salamoni iudeo et aliis in presenti regno commorantibus duximus concedendas. Datum et actum anno domini millesimo trecentesimo nonagesimo sexto. Honorabilibus et discretis viris Johanne Zudar, decretorum doctore, preposito, domino et prelato nostro, Nicolao de Pok cantore, Petro custode et Georgio dicto Wass decano ecclesie nostre existentibus.

Zsigmond király 1422 augusztus 10-én kelt okleveléből. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 19. Fejér, Cod. Dipl. X. 2. 383.

74.

1397 junius 27. A pozsonyi káptalan előtt Monostori Berzethe László tiltakozik, mert Wolff ausztriai zsidó az ez évi junius 24-én nem jelent meg kétszáz arany forint harmadrészére rugó adósságának felvételére.

Nos capitulum ecclesie Posoniensis damus pro memoria, quod Ladislaus, filius magistri Nicolai dicti Berzethe de Monostor, ad nostram personaliter adiens presenciam, in sua et predicti Nicolai patris ac domine Anne matris suorum per-

sonis, per formam protestacionis nobis significavit, quod ipse et predicti magister Nicolaus et domina Anna, iuxta continenciam literarum nostrarum obligatoriarum, cuidam iudeo Wolff nomine de Austria in festo nativitatis beati Johannis Baptiste proxime preterito in tercia parte ducentorum florenorum in auro solvere teneretur, et predictus iudeus Wolff per ipsum tota die legitime expectatus, ad tollendam et recipiendam terciam partem dictorum ducentorum flonerorum in auro in condigna estimacione equorum, quos nos oculata fide conspeximus, non venisset neque misisset, et se de continenciis dictarum literarum nostrarum obligatoriarum exemisset et exclusisset, petens nos ut super huiusmodi protestacione literas nostras memoriales sibi ac predictis Nicolao nec non domine Anne dare dignaremur. Presentes eidem dedimus iusticia requirente. Datum tercio die predicti festi nativitatis beati Johannis Baptiste, anno domini millesimo trecentesimo nonagesimo septimo.

Hátlapján: Pro magistro Nicolao dicto Berzethe de Monostor et aliis intrascriptis contra iudeum Wolff de Austria, super facto neglecciones tercie partis ducentorum florenorum in auro, festo nativitatis beati Joannis Baptiste recipi debende protestatorie.

Eredeti, papir, zárlatán pecséttel. Fejér, Cod. Dipl. X. 8. 432. l.

75.

XIV. század végén. Vogel zsidó levele Pozsony város hatóságához, melyben Fridel haimburgi zsidóval egy szöllő körül folytatott perében halasztást kér.

Den erbern, weisen, dem richter und dem rat, gemain ze Prespurkch, embet ich Vogel der jud vleizzig meinen willigen undertenigen dienst ze aller zeit. Wizzt umb die sach, so Fridel der jud von Hewmburkch mit mier ze sprechen hat von eines weingarten wegen, lazz ich ewr erberchent wizzen, das ich ieczund zu ew nicht chomen mag, wannd ich Stewzzen nicht aufgericht han seiner geltschuld, darumb er mich auf-

genomen hat von graf Toman und mich darumb von im nicht lazzen wil. Darumme mich ehafft nott ierret und auch chain sicherhait han von dem chunig, noch von graf Tomann, darum pitt ich ew, das ier das recht aufschiebt und auch enthaltet uncz, das mein sach richtig wierd, und auch gelaitt und sicherhait hab von dem chunig und von graf Tomann, so will ich denne gern zu ew chomen und wil mich ewrs rechtens haltten, das mier darumb gesprochen wiert von ew.

Kívül: Den erbern, den weisen, dem richter und dem rat, gemain ze Prespuerkch.

Eredeti, papiron, zárlatára nyomott pecsét maradványaival. Pozsony város levéltára Lad. LX. nr. 150. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

76.

XIV. század végén. Stewzz bécsi zsidó levele Pozsony város hatóságához, hogy Voglein zsidó és Fridlein haimburgi zsidó közötti pert halaszszák el.

Den erbern, weisen, dem richter und dem rat, gemain der stat ze Prespurkch, embet ich damit der Stewzz der jud ze Wienn vleizzichleich meinen dienst. Ich lazz ew wizzen umb das recht so geschehen sol zwischen Voglein dem juden meinem frewnt und Fridlein dem juden von Hainburch von eines weingartens wegen, das ich denselben Voglein vom mier nicht lazzen wil von der geltschuld wegen, darumb ich in von graf Tomann aufgenomen han, darumb so pitt ich ew vleizzig, das ier das recht aufschiebt, wannd in erhafft nott ierret und auch chainen sicherbrief von dem chunig und von graf Tomann hat und sein ding unrichtig ist, darumb so sennt ich ew den brief verslozzen mit meines richter hern Ulrechs des Rozzleins aufgedrukchten insigil.

Kívül: Den erbern, weisen dem richter und dem rat gemain der stat ze Prespurkch.

Eredeti, papiron, zárlatára nyomott pecsét töredékeivel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 67. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

77.

1400 április 28, Győr. A győri káptalan bizonyítja, hogy Harkai Péter az azelőtt Ayzel zsidónál négyszáz arany forintra elzálogosított Harka és Egred birtokait Sopron városánál ötszáz arany forintért elzálogosítja, miután ugyancsak Sopron a birtokokat Ayzeltől, a kamatok beszámításával, ötszáz forinton kiváltotta.

Capitulum ecclesie Jauriensis omnibus Christi fidelibus, presentibus pariter et futuris, presencium noticiam habituris, salutem in omnium salvatore. Sagax humane nature adinvenit providencia, ut res gesta oblivione preventa ne labatur ab hominum memoria, verum patrocinio scripturarum solidata ad posterorum memoriam dirigatur per scripta perpetuo duratura Proinde ad universorum tam presencium quam futurorum noticiam harum serie volumus pervenire, quod vir nobilis Petrus, filius Stephani de Harka, civis Sopronien-sis, ad nostram personaliter veniens presenciam organo vive vocis sponte et libere confessus extitit eo modo, quod ipse porciones suas possessionarias in eadem possessione Harka et in possessione Egredi ipsum rite concernentes, existentes in comitatu Sproniensi et in commetaneitate tenuti civitatis Soproniensis, que quidem porciones possessionarie olim a pluribus retroactris temporibus pro nonnulis suis necessitatibus adhoc tunc ipsum urgentibus sublevandis Ayzel iudeo et suis fratribus ac heredibus de Nova Civitate, mediantibus certis literis super huiusmodi contractu confectis, pro quadrigentis florenis auri boni et iusti ponderis pignori obligate extitissent, et nunc ab ipsis iudeis et eorum potestate ne graviores pene facto in premisso accrescerent, eedem porciones possessionarie per cives eiusdem civitatis Soproniensis, unacum usuris super dicta sumpma agregatis, pro quingentis florenis auri similiter boni iusti ponderis, seu pecunia equivalenti redempte haberentur, easdem porciones possessionarias cum cncutis suis utilitatibus, videlicet terris arabilibus, cultis et incultis, silvis, aquis, nemoribus, pratis, pascuis, et quibuslibet aliis pertinenciis quovis nominis vocabulo vocitatis, eisdem civibus Soproniensibus presentibus et futuris pro premissis quingentis florenis auri modo premisso boni et iusti ponderis seu pecunia equivalenti pignori

obligasset, ymo obligavit nostri in presencia possidendas, tenendas pariter et habendas tamdiu, donec pro premissa sumpma pecunie ab eisdem civibus per eundem obligantem aut ipsius heredes et successores redimerentur. Assumpmens nihilominus idem Petrus obligans prenominatos cives et ipsorum successores in dominio harum porcionum possessionariarum et suarum pertinenciarum temporum in processu contra quoslibet impetitores, si qui fierent, tueri et defensare propriis suis laboribus et expensis. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes literas nostras privilegiales, pendentis et autentici sigilli nostri maioris munimine roboratas, eisdem duximus concedendas. Datum feria quarta proxima post festum beati Georgii martiris, anno domini millesimo quadrigentesimo, honorabili et circumspectis viris dominis Andrea preposito, item reverendissimo in Christo patre et domino domino Valentino canonico ecclesie Quinqueecclesiensis, iura lectoris ecclesie nostre gubernante, Mychaele cantore, Demetrio custode, ceterisque dominis in dicta ecclesia nostra deo iugiter famulantibus et devote.

Eredeti, hártyán, szövege alá nyomott veres viaszpecséttel. Sopron város levéltára C. 38. Hazai okmánytár, IV. k. 240. l.

78.

1400 november 29. Morva-Ostrau. Zsigmond király megerősíti a győri káptalannak 1400-ban kelt s Ayzel zsidóra vonatkozó oklevelét. (V. ö. 77. sz.)

Commissio propria domini regis.

Sigismundus, dei gracia rex Ungarie, Dalmacie, Croacie etc., marchioque Brandenburgensis etc., memorie commendantes tenore presencium significamus quibus expedit universis, quod nobilis vir Petrus, filius Stephani de Harka, civis Sopproniensis, nostri accedens in presenciam culminis, exhibuit nobis quasdam literas capituli ecclesie Jauriensis cum pendenti sigillo eiusdem, super obligacione porcionum possessionariarum in eadem Harka et in possessione Egred ipsum Petrum rite ut dicitur concernencium, per eundem condam cuidam Ayzel iudeo pro quadrigentis florenis auri impignorata-

rum, ac demum per cives eiusdem civitatis unacum usuris superinde agregatis pro quingentis florenis similiter auri redemptarum, sicque per prefatum Petrum ipsis civibus pro eisdem quingentis florenis eciam obligatarum confectas, tenoris infrascripti. Supplicavit quoque idem Petrus nostre maiestati, ut easdem nostris literis inseri faciendo ac ipsas ratas et firmas habendo, eisdem nostrum consensum regium prebere dignaremur pariter et assensum, quarum tenor talis est: (V. ö. 77. sz.) .... Nos itaque dicti Petri peticionibus tamquam legitimis pie inclinati, pretactas literas non abrasas nec viciatas, sed omni prorsus prava suspicione carentes, nostris presentibus literis de verbo ad verbum inseri facientes ac ipsas, in quantum rite emanate existunt, ratas atque gratas habere volentes, eisdem consensum nostrum prebuimus et prebemus assensum, salvo iure alieno, presencium nostrarum testimonio literarum, Datum in descensu nostro campestri iuxta Osztrov terre Moravie, in vigilia festi beati Andree apostoli, anno domini millesimo quadrigentesimo supradicto.

Eredeti, hártya, szövege alá nyomott veres viaszpecséttel. Soproni levéltár C. 38. Hazai okmánytár, IV. k. 264. l.

79.

1401 május 18, Bécs. Vilmos osztrák herczeg bizonyítja, hogy Pokfusz Oszvald s a Németújhelybe való Izsák zsidó között egyezség jött létre, melynek értelmében Pokfusz magát kötelezi, hogy soproni házát és megyesi szőlőjének ezidei termését átengedi Izsáknak tartozása fejében.

Wir Wilhelm, von gottes gnaden herzog ze Osterreich, ze Steyr, ze Kernden und ze Krain, graf ze Tyrol etc., bekenen, als uns getrewr Oswalt der Pokchfues ains tails und Isakch der jud von der Newstat des andern von der geltschuld wegen, die der egenante Pokchfues demselben juden schuldig ist, willickleichen hind uns sind gegangen und uns gelobt habent, was wir darumb zwischen in auzsprechen, daz si das auf baiden tailen genzleich steten halten und wolfüren wolten. Also haben wir darumb zwischen in auzgesprochen und sprechen auch wissent-

leich mit dem brief des ersten, daz der egenante Pokchfues den vorgenanten juden das haws, gelegen ze Odenburg gegen dem kloster, uber sol richtig machen, daz im daz für sein geltschuld ledikleich anzuspruch beleibe. Wir sprechen auch, daz der weingarten gelegen ze Medwisch dem egenanten Pockfues auch ledigleich soll beleiben, ausgenommen des weins, der düz gegenwurtigen jars darinen wachset, der sol dem egenanten juden gevallen, und soll auch derselb Pockfues dem vorgenanten weingarten diez jars ungeverlich pawen. Auch sprechen wir daz der Pockfues den egenanten juden das vorgenante haus und auch die wein, die dicz jars in dem vorgenanten weingarten wachsend, sol richtig machen vergwissen und verguten. Und wann er das getan hat, so sol im derselb jud sein geltbrief unverzogenleich widergeben mit urkund diez briefs. Geben ze Wien, under unsern kleinen insigl, wan wir yetz des grossen bey uns nicht haben, an mittichen nach sand Pangracientag, anno domini millesimo quadringentesimo primo.

Dominus dux per Haidl cancellarium suum.

Eredeti, papiron, zárlatára nyomott veres pecséttel. Hazai okmánytár, IV. 242. l.

80.

1401 november 15. Aribaistaler Mihály Isserlein brucki zsidótól három font bécsi pénzt vesz kölcsön. Ennek fejében elzálogosítja jeulsi birtokát és a mennyiben az adósság ebből behajtható nem volna, a hitelező jogosított a különbözetet az adós bármely osztrák vagy magyar birtokán lefoglalni.

Ich Michel der Aribaistaler ze Jeuls und mein hawsfraw und alle unser erbn, wir vergechen und tun kunt offenleich an dem prieff, daz wir unverschaidenleich gelten sullen Isserlein dem juden ze Prukk an der Leyta und allen seinen erben drew phunt wienner phenning, der wir sew weren sullen an sand Cholmans tag, der nu schierist chumpt. Tun wir dez nicht, so get furbaz auf ain isleich phunt sechs phenning ze gesuech alle wochen, und wann die obgenanten juden nach dem vorgenanten tag hauptguts und schadens nicht lenger peyten wollent und ir gut an uns vordernt, so sulle wir sew weren an alle

widerred, daz lub wir in ze laisten mit unsern trewn. Wir haben auch den vorgenanten juden fur hauptgut und fur schaden ze rechtem phant gesaczet mit gunst unser erben ze der czeit, da wir ez wol getun mochten, und mit Andres dez Stokcherawer hant, dieczeit richter und perkchmaister ze Jeuls, ain virtel hoff ze veld und ze dorff geligen daselbs ze nest Thamann dem Weinzurel. Also waz den obgenanten juden an dem vorgenanten phant abget, das sullen sew unverschaidenleich haben auf uns und auf alle dem gut, daz wir haben in Osterreich und in Ungern, wir sein lebentig oder tod. Und wann ich obgenanter Michel nicht aygens insigil hab, so geben wir in den prieff ze ainem waren urkunt der sach, versigilt mit dez obgenanten Andres insigil und mit der erbern Achaczen des Hannawer, die czeit phleger ze Prukk, die der sach czeugen sind mit yren anhangunden insigiln, yn an schaden. Der prieff ist geben nach Christi gepurde virczehenhundert jar darnach in dem ersten jar, dez erichtags nach sand Mertentag.

A szöveg alatt a tulajdonos jegyzése:

[3] מיכל ארביימטלער מיאלו (? משטהבר)

A szöveg alatt: Per ipsum.

Eredeti, hártyán, két függő pecséttel. Véghely-gyűjtemény a Nemzeti Múzeum levéltárában. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

81.

1404 május 1. Aribaistaler Mihály Isserlein brucki zsidótól hét font bécsi pénzt vesz kölcsön s ennek fejében zálogba adja jeulsi birtokát. A mennyiben az adósság ebből behajtható nem volna,följogosítja hitelezőjét, hogy bármely magyar vagy osztrák birtokán a különbözetet lefoglalhassa.

Ich Michel der Aribaistaler ze Jewls und mein hausfraw und all unser erben, wir vergehen und tun kund offenleich an dem priff, das wir unverschaidenleich gelten sullen Isserlein dem juden ze Prukk an der Leyta und allen seinen erben syben phunt wienner phenning, der wir sew weren sullen an dem weinnachttag, der nun schierist kumpt. Tun wir des nicht, so get fuerbas auf ain ysleich phunt sechs phenning ze gesuech

alle wochen, und wann die obgenanten juden nach dem vorgenanten tag hawbtguts und schadens nicht lenger peiten wellent und ir gut an uns vodernt, so sullen wir sew weren an alle widerred, das lub wir in ze laisten mit unsern trewn. Wir haben auch den vorgenanten juden fur hawbtgut und fur schaden ze rechtem phant gesaczet, mit gunst unser erben zu der zeit, do wir ez wol getun machten und mit Tamans Zechmaister hant, dyezeit richter und perigmaister ze Jewls, ain halbs viertail lehen, gelegen doselbs ze nost Andre dem Honigler. Alzo was den obgenanten juden an dem vorgenanten phant abget, das sullen sew unverschaidenleich haben auf uns und auf alle dem gut, das wir haben in Osterich und in Ungern, wir sein lemptig oder tod. Und wan ich obgenanter Michel nicht aigner insigil hab, daruber so geben wir in den priff ze ainen waren urkund der sach, versigilt mit der erbern purger chlain statinsigil ze Prukk an der Leyta, dye der sach zeugen sind mit irem anhangunden insigil, yn an schaden. Der priff ist geben nach Christi gepurt vierczehenhundert jar darnoch in dem vierden jar, an sand Philipps tag.

A szöveg alatt a tulajdonos jegyzése:

מיכל אריביםטלער מ״אלז.[4]

Eredeti, hártyán, függő pecséttel. Véghely-gyűjtemény a Nemzeti Múzeum levéltárában. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

82.

1404 október 13. Sybenprunner Péter Isserlein brucki zsidótól huszonhét font bécsi pénzt vesz kölcsön s ennek fejében birtokait elzálogosítja.

Ich Peter der Sybenpruner ze Jewls und mein hausfraw und alle unser erben, wir vergehen und tun kund offenleich an dem briff, das wir unverschaidenleich gelten sullen Isserlein dem juden ze Prukk an der Leyta und alle seinen erben zway und zwaynczigk phunt wienner phenning, der wir sew weren sullen zu zwayn tagen: sechs phunt an sand Michels tag, der nun schierist kumpt, und sechtzehen phunt an dem weinnachttag, der darnach schierist kumpt uber ain gancz jar. Tun

wir des nicht, so get furbas auf ain ysleich phunt sechs phenning zu gesuech alle wochen, und wann die obgenanten juden noch dem vorgenanten tag hawbtguts und schadens nicht lenger onpeiten wellent und ir gut an uns vodernt, so sullen wir sew weren an alle widerred, das lub wir in ze laisten mit unsern trewn. Wir haben auch dem vorgenanten juden fur hawbtgut und fur schaden ze rechtem phant gesaczt mit gunst unser erben zu zeit, do wir es wol getun machten und mit Tamans Zechmaister hant, die zeit richter und perigmaister ze Jewls, ain halbs lechen ze veld und ze dorff mit allen nuczen, ze nost der Swarczn Enderlin, und ain halben weingarten gelegen am Hekelsperig auch mit allen nuczen, ze nost Pladlein Pekchen. Also was den obgenanten juden an den vorgenanten phanten abget, das sullen sew unverschaidenleich haben auf uns und auf alle dem gut, das wir haben in Osterreich und in Ungern, wir sein lemptig oder tod. Und wann ich obgenanter Peter nich aignes insigil hab, und daruber so geben wir in den briff ze ainem waren urkund der sach versigilt mit des erbern manes insigil Andre des Stokcherawer und mit der erbern purger chlain statinsigil ze Prukk an der Leyta, dy der sach zeugen sind mit ieren anhangunden insigiln, yn an schaden. Der briff ist geben nach Christi gepurd vierczehenhundert jar darnach in dem vierden jar, an sand Cholmans tag.

A szöveg alatt a tulajdonos jegyzése:

פיטר זיבענברונער מיאלז

Eredeti, hártyán, egy függő pecséttel, a másik elveszett. Véghely-gyűjtemény a Magyar Nemzeti Múzeum levéltárában. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

83.

1404 deczember 21. Wadel Henrik Isserlein brucki zsidótól négy font bécsi pénzt vesz kölcsön s ennek fejében két szőlőjét elzálogosítja. Az esetleges különbözetet más osztrák vagy magyar birtokain is behajthatja.

Ich Hannrich der Wadel ze Jewls und mein hausfraw und alle unser erben, wir vergehen und tun kund offenleich an dem briff, das wir unverschaidenleich gelten sullen Isser-

lein dem juden ze Prukk an der Leyta und alle seinen erben vier phunt wienner phenning, der wir sew weren sullen an sand Merten tag, der nun schierist kumpt. Tun wir des nicht, so get furbas auf ain ysleich phunt sechs phening ze gesuech alle wochen, und wann die obgenanten juden noch dem vorgenanten tag hauptguts und schadens nicht lenger enpeiten wellent, und ir gut an uns vodernt, so sullen wir sew weren an alle widerred, das lub wir in ze laisten mit unsern trewn. Wir haben auch den vorgenanten juden fur hauptgut und fuer schaden ze rechtem phant gesaczt mit gunst unser erben zu der zeit, do wir es wol getun machten, und mit Mertems Kesser hant, die zeit richter und perigmaister ze Praittenprun, ain viertail weingarten gelegen am vodernperig ze nost dem Chegler und ain viertail weingarten gelegen an Pluemsangel ze nost Jannsem Payr. Also was den obgenanten juden an den vorgenanten phanten abget, das sullen sew unverschaidenleich haben auf uns und auf alle dem gut, das wir haben in Osterreich und in Ungern, wir sein lemptig oder tod. Und wann ich obgenanter Hannrich nicht aigens insigil hab, und daruber so geben wir in den briff ze ainem waren urkund der sach, versigilt mit der erben purger chlain statinsigil ze Prukk an der Leyta, die der sach zeugen sind mit irem anhangunden insigil, yn an schaden. Der briff ist geben noch Christi gepurd vierczehenhundert jar darnach in dem vierden jar, an sand Tamans tag.

A szöveg alatt a tulajdonos jegyzése:

[6] הירכלבאדל מיאלז

Eredeti, hártyán, függő pecséttel. Véghely-gyűjtemény a Nemzeti Múzeum levéltárában. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

84.

1405 május 12. Salman János Isserlein brucki zsidótól hatvanhárom font bécsi pénzt vesz kölcsön.

Ich Janns der Salman, vischer ze Jewls und mein hausfraw und all unser erben, wir vergechen und tun kund offenleich an dem brieff, das wir unverschaidenleich gelten sullen Isserlein dem juden ze Prukk an der Leyta und allen seinen

erben an sechtzigk drew phunt wienner phenning, der wir sew weren sullen an sand Michels tag, der nun schierist kumpt. Tun wir des nicht, so get furbas auf ain ysleich phunt drey phenning ze gesuech alle wochen und wan die obgenanten juden nach dem vorgenanten tag haubtguts und schadens nicht lenger peyten wellent, und ir guet an uns vadernt, so sullen wir sew weren an alle widerred, das lub wir in ze laisten mit unsern trewn. Es sullen auch die obgenanten juden haubtgut und schaden unverschaidenleich haben auf uns und auf alle dem guet, das wir haben in Osterreich und in Ungern, wir sein lebentig oder tod. Und wan ich obgenanter Janns nicht aigens insigel hab, darüber so geben wir in den brieff ze aynem waren urchunt der sach, versigilt mit der erbern purger chlain statinsigil ze Prukk an der Leyta, die der sach zeugen sind mit yrem anhangunden insigil, yn an schaden. Der brieff ist geben noch Christi gepurd vierczehenhundert jar darnach in dem fünften jar, an sand Pangretzen tag.

A szöveg alatt a tulajdonos jegyzése:

[7] ינו ולמן (. . . .) מיאלז

Eredeti, hártyán, függő pecséttel. Véghely-gyűjtemény a Nemzeti Múzeum levéltárában. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

85.

1405 julius 4, Sopron (?) Miklós mester, Magyarország altárnokmestere és Geus Péter, Zsigmond királynak Sopronba küldött, a zsidó ügyekben teljhatalommal felruházott megbizottai elismerik, hogy a 3000 arany forint és 500 kamara forintból, a mely öszszeggel a király a soproni zsidókat megbirságolta, 1000 arany forintot fölvettek. A nevezett összeget a királyi ügyletek elintézésére fordították.

Ich mayster Nicklas, Lucas sun, dyzeit undertarnyckmayster in Ungerland und ich *Peter von Geus,* wir vergehen offenleich mit dem briff und tun chunt allen, dy in sehent oder herent lesen, alz uns der durchleuchtigiste hochgeporen fürste und here, herr *Sigmund, von gots gnaden kunyg* ze Ungern etc., unser gnediger herre, in ettleichen seinen sachen

und gescheften gesendt hat gen Odenburg und darynn mit seinem vollen gewalt sunderleich *von wegen der juden* dasselbs, dy er und wir an seiner stat beschatzt haben und von in nemen sullen und wellen noch dem abpruch, so sy mit uns getan haben, *umb drey tawsend guter rotter guldein und umb funif hundert chammerguldein, ze hundert newn pheningen ze rayten,* nach rat und weysung der erbern, weysen, des burgermayster, richter und dez rats ze Odenburg dasselbige gelt uns emphalen ist, in ze nemen und gescheffte dez egenantn unsers gnedign herren damitt auzzerichten und ze geben, wo dez hin verschafft ist von seinen gnaden. Also haben uns dyselbigen juden ze Odenburg an der sum gelts, alz vorbenant ist, recht und redlich auzgericht, berayter tawsend güter roter guldein, davon sagen wir sy umb also vil gelts quyt, ledig und los, mit urchund dez briffs, versigltn mit unsern payder aufgedruckten insigiln, der gebn is dez samstags an sand Ulreichn tag, anno etc. quadringentesimo quinto.

Eredeti, papiron, két sötétzöld kis viaszpecséttel. Sopron város levéltára Lad. XV. et P. fasc. III. nr. 109. Kiadta Pollák 260. l.

86.

1405 október 13. Sibenprunner Péter Isserlein brucki zsidótól kölcsön vesz 25 font bécsi pénzt s ennek fejében birtokát elzálogosítja. Az esetleges külömbözetet bármelyik magyar vagy osztrák birtokán hajthatja be.

Ich Peter der Sibenprwnner ze Jewls und mein hausfraw und all unser erben, wir vergehen und tun kund offenleich an dem brieff, das wir unverschaidenleich gelten sullen Isserlein dem juden ze Prukk an der Leyta und allen seinen erben funf und zwantzigk phunt wienner phenning, der wir sew weren sullen an sand Michels tag, der nun schierist kumpt. Tun wir des nicht, so get furbas auf ain ysleich phunt sechs phenning ze gesuech alle wochen, und wan dy obgenanten juden noch dem vorgenanten tag haubtguts und schadens nicht lenger peyten wellent, und ir guet an uns vadernt, so sullen wir sew weren an alle widerred, das lub wir in ze laisten mit unsern

trewn. Wir haben auch den vorgenanten juden fur haubtgut und für schaden zu rechtem phant gesatzet mit gunst unser erben ze der zeit, do wir es wol getun mochten, und mit Tamans Zechmaister hant, diezeit richter und pergmaister ze Jewls, ain viertail hoff mit aller zugehorung, gelegen daselbs ze nost Andre dem Honigler und drew viertail weingarten gelegen am Hekklesperg ze nost dem froleich. Also was den obgenanten juden an dem vorgenanten phanten abget, das sullen sew unverschaidenleich haben auf uns und auf alle dem guet, das wir haben in Osterreich und in Ungern, wir sein lebentig oder tod. Auch wan ich obgenanter Peter nicht aigens insigil hab, daruber so geben wir in den brieff ze ainem waren urchund der sach versigilt mit der erbern purger chlain statinsigil ze Prukk an der Leyta, die der sach zeugen sind mit ihrem anhangunden insigil, yn an schaden. Der brieff ist geben nach Christi gepurd viertzehenhundert jar darnach in dem funften jar, an sand Cholmans tag.

A szöveg alatt a tulajdonos jegyzése:

פיטר ויבענברונער מיאלז [8]

Eredeti, hártyán, függő pecséttel. Véghely-gyűjtemény a Nemzeti Múzeum levéltárában. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

87.

Tata. 1406 (?) Zuborius de Nasser királyi főkincstartó levele Sopron városához, a melyben arra való hivatkozással, hogy a király őt bízta meg a zsidó adók behajtásával, figyelmezteti a várost a deczember körül esedékes zsidó adó behajtására annál is inkább, mivel ellenkező esetben a polgárok vagyonát foglalja le.

Salutacione decenti iugiter premissa . . . Amici nobis sincere cari et dilecti. Noveritis, quod cum nos a regia firmis habuerimus in mandatis maiestate, ut solicitudinem et diligenciam omnimodam adhibere deberemus ad excipiendam pecuniam *iudeorum regalium* vestri in medio commorancium, quibus hoc tempore regie maiestati solvere obligantur, quamobrem universitatem vestram presentibus diligenter (rogamus), quatenus iuxta unum (!) et formam literarum regalium cum presentibus

vobis directarum, *eosdem iudeos ad satisfaccionem ipsius pecunie compellere et astringere velitis, alias si eos commiseritis inconpullos (!), res et bona vestrorum civitensium (!) procul dubio fient detentiva.* Scripta in Thata, feria quinta proxima post festum beate Lucie virginis. Zuborius de Nasser, sumpmus thesaurarius regie maiestatis et castellanus Budensis.

Eredeti, papiron, zárlatán zöld pecséttel. Sopron város levéltára Lad. VIII. et H. f. II. nr. 49. Kiadta Pollák 216. l,

---

88.

1406 február 3. Walich Konrád Isserlein brucki zsidótól kölcsön vesz kilencz font bécsi pénzt, minek fejében birtokát zálogba adja. A külömbözetet egyéb magyar vagy osztrák birtokain hajthatja be.

Ich Chwnrat der Walich ze Jewls und mein hausfraw und all unser erben, wir vergechen und tun kund offenleich an dem brieff, das wir unverschaidenleich gelten sullen Isserlein dem juden ze Prukk an der Leyta und allen seinen erben newn phunt wienner phenning, der wir sew weren sullen an sand Merten tag, der nun schierist kumpt. Tun wir des nicht, so get furbas auf ain ysleich phunt sechs phenning ze gesuech alle wochen, und wan die obgenanten juden nach dem vorgenanten tag haubtguts und schadens uns nicht lenger peyten wollent und ir guet an uns vodernt, so sullen wir sew weren an alle widerred, das lub wir in ze laisten mit unsern trewn. Wir haben auch den vorgenanten juden fur haubtgut und fur schaden ze rechtem phant gesatzet mit gunst unser erben ze der zeit, do wir es wol getun mochten, und mit Taman des Zechmaister hant, diezeit richter und pergmaister ze Jewls, ain vierteil hoff mit aller zugehorung ze veld und ze dorff, gelegen daselbs ze nost Cholman dem Zingrel. Also was den obgenanten juden an dem vorgenanten phant abget, das sullen sew unverschaidenleich haben auf uns und auf alle dem guet, das wir haben in Osterreich und in Ungern, wir sein lebentig oder tod. Und wan ich obgenanter Chwnrat nicht aigens insigil hab, daruber so geben wir in den brieff ze ainem waren urchund der sach versigilt mit

der erbern purger chlain statinsigil ze Prukk an der Leyta, dy der sach zeugen sind mit irem anhangunden insigil, yn an schaden. Der brief ist geben nach Christi gepurd viertzehen hundert jar darnach in dem sechsten jar, an sand Blasii tag.

A szöveg alatt a tulajdonos jegyzése:

„קונרוט באלה מיאלז ט״לטרי

Eredeti, hártyán, függő pecséttel. Véghely-gyűjtemény a Nemzeti Múzeum levéltárában. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

89.

1406 szeptember 7. Székesfejérvár. A székesfejérvári káptalan bizonyítja, hogy a Budára való Saul és a Pestre való Saul, jelenlegi fejérvári lakosok megjelentek előtte s kérték, hogy a székesfejérvári káptalanban levő zsidó kiváltságleveleket számukra és az összes magyarhoni zsidók számára újra átirassák. A káptalan a kérelemnek eleget tesz és a nagyobb biztosság kedveért a kiváltságlevelet átírja és megerősíti.

Capitulum ecclesie Albensis omnibus Christi fidelibus tam presentibus quam futuris, presencium noticiam habituris, salutem in omnium salvatore. Ad universorum noticiam harum serie volumus pervenire, quod Sawl de Buda et alter Sawl de Pest iudei, nunc habitatores civitatis Albensis, ad nostram venientes presenciam exhibuerunt nobis quasdam literas nostras privilegiales tenoris et continencie per omnia infrascipti, petentes nos debita cum instancia, ut easdem de verbo ad verbum transcribi et transsumi, et presentibus aliis literis nostris, similiter privilegialibus, inseri facere dignaremur pro eisdem ac universis iudeis in regno Hungarie commorantibus ad cautelam, quarum tenor talis est: (V. ö. 73. sz.) .... Nos itaque peticionibus annotatorum utrorumque Sawl iudeorum honorabiliter inclinati predictas alias literas nostras privilegiales de verbo ad verbum transcribi et transsumi et presentibus literis nostris aliis privilegialibus inseri fecimus pro eisdem utroque Sawl et aliis iudeis universis in predicto regno Hungarie commorantibus uberiorem ad cautelam, communi iusticia svadente. In cuius rei memoriam firmitatemque

perpetuam, presentes concessimus literas privilegiales, pendentis et authentici sigilli nostri maioris munimine roboratas. Datum in vigilia festi nativitatis virginis gloriose, anno domini millesimo quadringentesimo sexto. Honorabilibus et circumspectis dominis Nicolao preposito, domino et prelato nostro, Nugerio utriusque iuris doctore lectore, Stephano cantore, Henricio custode, Stephano de Sirmio decano ecclesie nostre existentibus.

Zsigmond király 1422 augusztus 10-én kelt okleveléből. Eredetie Pozsony város levéltárában Lad. XX. nr. 19. alatt. Fejér, Cod. Dipl. X. IV. 562—564. lap.

90.

1407 márczius 18. Junkher Péter nagyszombati, Rauchenwarter Ulrich és Trelitsch András pozsonyi lakosok kölcsön vesznek Harthman budai polgártól 240 forintot.

Ich Junkher Peter burger zu Tyrna, und ich Ulreich Rauchenwarter und ich Andre Treletsch bayd burger zu Prespurg, wir bekennen alle drey offenlich mit dem brief, daz wir unverschaidenlich gelten sullen und schuldig sein den erbern Harthman burger zu Ofen auf dem perig und seinen erben czwaihundert und viertzik, ye ein guldem fur hundert und sechczig new phenning zu raytten, der wir sew unverczogenlich richten und wern sullen auf sand Gorgen tag, der nu schirist kumpt an allez gewer. Tetten wir des nicht, was si dann des vorgenanten wns gelcz schaden nemen zu cristen oder zu juden, mit nachraysen und mit potschafften oder mit zerung, oder wie der schad genant moht sein, das ir einer bey seinem trewen ungesworen gesprehen moht, denselben schaden mit sambt dem hawptgut sullen wir in genczlich ablegen und widerkeren, und sullen auch sy das haben auf uns unverschaydenlich und auf allem unserm gut, so wir haben in dem lannd ze Ungern, oder wo wir ez haben, wir sein lebentig oder tod, und dasselbig gelt haben wir muezzen nemen an der stathant ze Prespurg, das wir haben muezzen geben unserm gnedigem hern dem kunig. Und doruber so geben wir ich obgenanter Junkher Peter burger zu Tyrna und ich Ulreich Rauhenwarter und ich Andre Trelitsch bayde burger zu

Prespurg dem obgenanten Hartman und seinem erben den brieff zu einem warn urkund der sach, versigilten mit unsern aygen aufgedruckten petschafften, darunder wir uns verpinden alles das stett zu haben und zu volfuren, das oben an dem brieff geschriben stet, der geben ist nach Christi gepurd vierczehenhundertz jar und darnach in dem sybenten jare, des freitags vor dem palmtag.

Hátlapján: Das synd dy prieff, dy uber dy von Tyrna und uber dy von Prespurch sprechent. Eredeti, papiron, szövege alá nyomott három pecséttel. Véghely-gyűjtemény a Nemzeti Múzeum levéltárában. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

91.

1409 január 9. Aribaistaler Mihály Isserlein brucki zsidótól kölcsön vesz három font bécsi pénzt s ezért birtokát zálogba adja.

Ich Michel der Aribaistaler ze Jeuls und mein hausfraw und all unser erben, wir vergehen und tun kunt offenleich mit dem brieff, das wir unverschaidenleich gelten sullen Isserlein dem juden ze Prukk an der Leyta und allen seinen erben drew phunt wienner phenning, des wir sew weren sullen an sand Merten tag, der nu schierist kumpt. Tun wir des nicht, so get furbas auf ain ysleich phunt sechs phenning ze gesuech alle wochen und wan die obgenanten juden nach dem vorgenanten tag haubtguts und schadens nicht lenger peyten wellent und ir guet an uns vadernt, so sullen wir sew weren an alle widerred, das lub wir in ze laisten mit unsern trewn. Wir haben auch den vorgenanten juden fur haubtgut und fur schaden ze rechten phant gesatzet mit gunst unser erben ze der zeit, do wir es wol getun mochten. und mit Niclas Gramer hannt, diezeit richter und pergmaister ze Jeuls, ain viertail hoff ze veld und ze dorff, gelegen daselbs ze nost Andre dem Honigler und mit allen nutzen, und was wein in den vorgenanten phanten wirt, die mag der vorgenant jud nemen an seiner geltschuld judischen oder christnschen, oder sy sullen in seiner gewer ligen, und was den vorgenanten juden an dem vorgenanten phant abget, das sullen sew unverschaidenleich

haben auf uns und auf alle dem guet, das wir haben in Osterreich und in Ungern, wir sein lebentig oder tod. Und wan ich obgenanter Michel nicht aigens insigil hab, daruber so geben wir in den brieff ze einem waren urkunt der sach versigilt mit der erbern purger chlain statinsigil ze Prukk an der Leyta, die der sach zeugen sind mit irem anhangunden insigil, yn an schaden. Der brieff ist geben nach Christi gepurd viertzehenhundert jar darnach in dem newntten jar, an sand Erharts tag.

A szöveg alatt a tulajdonos jegyzése:

מיכל ארבייסטלער [10]

Eredeti, hártyán, függő pecséttel. Véghely-gyűjtemény a Nemzeti Múzeum levéltárában. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

92.

1409 február 25. Weydner János Isserlein brucki zsidótól kölcsön vesz hat font bécsi pénzt s ennek fejében birtokát zálogul leköti.

Ich Janns der Weydner zu Jeuls und mein hausfraw und all unser erben, wir vergehen und tun kunt offenleich mit dem brieff, das wir unverschaidenleich gelten sullen Isserlein dem juden zu Prukk an der Leyta und allen seinen erben sechs phunt wienner phenning, der wir sew weren sullen an dem weinnacht tag, der nu schierist kumpt. Tun wir des nicht, so get furbas auf ein ysleich phunt sechs phenning ze gesuech alle wochen, und wan die obgenanten juden nach dem vorgenanten tag haubtguts und schadens nicht lenger peyten wellent und ir guet an uns vadernt, so sullen wir sew weren an alle widerred, das lub wir in ze laisten mit unsern trewn. Wir haben auch den vorgenanten juden fur haubtgut und fur schaden zu rechtem phant gesaczet mit gunst unser erben ze der zeit, do wir es wol getun mochten, und mit Niclas Gramer hant, diezeit richter und pergmaister ze Jeuls, ain halbs lehen ze veld und ze dorff, gelegen daselbs ze nost dem Wenigen Jansen. Also was den obgenanten juden an dem vorgenanten phant abget, das sollen sew unverschaidenleich haben auf uns und auf alle dem guet, das wir haben in Osterreich und in Ungarn, wir sein lebentig oder tod.

Und wan ich obgenanter Janns nicht eigens insigil hab, daruber so geben wir in den brieff ze ainem waren urkunt der sach, versigilt mit der erbern purger chlain statinsigil ze Prukk an der Leyta, die der sach zeugen sind mit irem anhangundem insigil, yn an schaden. Der brieff ist geben nach Christi gepurd vierczehenhundert jar darnach in dem newntten jar, an sand Mathias tag.

A szöveg alatt a tulajdonos jegyzése:

יענז ווידנער מיאלז"

Eredeti, hártyán, függő pecséttel. Véghely gyűjtemény a Nemzeti Múzeum levéltárában. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

93.

1409 márczius 17. Pannauer Miklós és Walich Miklós Isserlein brucki zsidótól három font bécsi pénzt kölcsön vesznek s ennek fejében birtokaikat elzálogositják.

Ich Niclas der Pannawer und ich Niclas der Walich ze Jewls und unser hausfrawen und unser erben, wir vergehen tun kunt offenleich mit dem brieff, das wir unverschaidenlich gelten sullen Isserlein dem juden ze Prukk an der Leyta und allen seinen erben drew phunt wienner phenning, der wir sew weren sullen an sand Merten tag, der nu schierist kumpt. Tun wir des nicht, so get furbas auf ain ysleich phunt sechs phenning ze gesuech alle wochen, und wan die obgenanten juden nach dem vorgenanten tag haubtguts und schadens nicht lenger peyten wellent und ir guet an uns vadernt, so sullen wir sew weren an alle widerred, das lub wir in ze laisten mit unsern trewn. Wir haben auch den vorgenanten juden fur hauptgut und fur schaden ze rechtem phant gesatzet mit gunst unser erben ze der zeit, do wir es wol getun mochten, und mit Niclas des Gamer hannt, diezeit richter und pergmaister ze Jeuls, ain halbs lehen ze veld und ze dorff gelegen daselbs, ze nost Stephan dem Weydner, und mit allen nutzen, und mit Chwnraten des Walichs hannt ze Jeuls die nutz aus einem halben weingarten gelegen am Neytperig ze nost der Jerusalenern. Also was den obgenanten juden an den vorgenanten phanten abget, das

sullen sew unverschaidenleich haben auf uns und auf alle dem guet, das wir haben in Osterreich und in Ungern, wir sein lebentig oder tod. Und wan wir obgenant payd Niclasen nicht aigner insigil haben, daruber so geben wir in den brieff ze ainem waren urkunt der sach, versigilt mit der erbern purger chlain statinsigil ze Prukk an der Leyta, die der sach zeugen sind mit irem anhangunden insigil, yn an schaden. Der brieff ist geben nach Christi gepurd viertzehenhundert jar darnach in dem neunten jar, an sand Gedrawtten tag.

A szöveg alatt a tulajdonos jegyzése:

[12] ניקל פאננויער ניקל באלח מיאלז

Eredeti, hártyán, függő pecséttel. Véghely-gyűjtemény a Nemzeti Múzeum levéltárában. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

94.

1409 május 31. Özv. Maurer Pálné Isserlein brucki zsidótól kölcsön vesz két font bécsi pénzt s ennek fejében birtokát zálogba adja. Az esetleges különbözet más magyar vagy osztrák birtokain is behajtható.

Ich Agnes, Paulems des Mawrer seligen witib, und all mein erben, wir vergehen und tun kunt offenleich mit dem brieff, das wir unverschaidenleich gelten sullen Isserlein dem juden ze Prukk an der Leyta und allen seinen erben zway phunt wienner phenning, der wir sew weren sullen an dem weinnachttag, der nu schierist kumpt. Tun wir des nicht, so get furbas auf ain ysleich phunt drey phenning ze gesuech alle wochen, und wan die obgenanten juden nach dem vorgenanten tag haubtguts und schadens nicht lenger peyten wellent, und ir guet an uns vadernt, so sullen wir sew weren an alle widerred, das lub wir in ze laisten mit unsern trewn. Wir haben auch den vorgenanten juden fur haubtgut und fur schaden zu rechtem phant gesatzet mit gunst unser erben ze der zeit, do wir es wol getun mochten, und mit Chwnnraten des Walichs hannt zu Jeuls ain viertail weingarten gelegen am Latesperig, ze nost Seyfrieden dem Pinter. Also was den obgenanten juden an dem vorgenanten phant abget, das sullen sew unverschaidenleich haben auf uns und

auf alle dem guet, das wir haben in Osterreich und in Ungarn, wir sein lebentig oder tod. Und wan ich obgenante Agnes nicht aigens insigel hab, daruber so geben wir in den brieff ze ainem waren urkunt der sach, versigilt mit der erbern purger chlain statinsigil ze Prukk an der Leyta, die der sach zeugen sind mit irem anhangunden insigil, yn an schaden. Der brieff ist geben nach Christi gepurd viertzehenhundert jar darnach in dem newntten jar, an sand Petronellen tag.

A szöveg alatt a tulajdonos jegyzése:

אגנעז פאולין מאורערין מעיר הימבח [13]

Eredeti, hártyán, függő pecséttel. Véghely-gyűjtemény a Nemzeti Múzeum levéltárában. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

95.

1409 november 25. Walich Konrád és Miklós Isserlein brucki zsidótól kölcsön vesznek 26 font bécsi pénzt, s ennek fejében szőlőjüket elzálogosítják.

Ich Chunrat der Walich und ich Niclas der Walich sein sun ze Jeuls und unser hausfrawn und all unser erben, wir vergehen und tun kunt offenleich mit dem brieff, das wir unverschaidenleich gelten sullen Isserlein dem juden ze Pruckk an der Leyta und allen seinen erben zwanitzigk phunt wienner phenning, der wir sew weren sullen auf das nagst kunftig lesen, tun wir des nicht, so get furbas auf ain ysleich phunt sechs phenning ze gesuech alle wochen und wan die obgenanten juden nach dem vorgenanten tag haubtguts und schadens nicht lenger peyten wellent und ir guet an uns vadernt, so sullen wir sew weren an alle widerred, das lub wir in ze laisten mit unsern trewn. Wir haben auch den vorgenanten juden fur haubtgut und fur schaden ze rechtem phant gesatzet mit gunst unser erben ze der zeit, do wir es wol getun mochten und mit meines obgenanten Chwnraten hannt ainen halben weingarten gelegen an dem Grutzenberg ze nost Mertun dem Schalan und ainen halben weingarten gelegen an dem andern Hunrperig ze nost Jannsen dem Henclingern, und mit allen nutzen, es mugen auch die vorgenanten juden die vorgenanten nutz und

wein nemen judischen oder christnischen. Wer aber, das sy der wein nicht nemen wollten, so sullen wir sy niderlegen in ir gwerschafft und dieweil die wein nicht verchaufft werent, dieweil sol chain gesuech auf das vorgenant gelt gen. Und was obgenanten juden an den vorgenanten phanten abget, das sullen sy unverschaidenleich haben auf uns und auf alle dem guet, das wir haben in Osterreich und in Ungern, wir sein lebentig oder tod. Und wan wir obgenant Chwnrat und Niclas nicht aigen insigil haben, daruber so geben wir in den brieff ze einem waren urkunt der sach, versigilt mit der erbern purger chlain statinsigil ze Prukk an der Leyta, die der sach zeugen sind mit irem anhangunden insigil, in an schaden. Der brieff ist geben nach Christi gepurd viertzehenhundert jar darnach in dem newntten jar, an sand Kathrein tag.

A szöveg alatt a tulajdonos jegyzése:

[14] קונראט באלה אונד ניקלו באלה מיאלו

Eredeti, hártyán, függő pecsétje elveszett. Véghely-gyűjtemény a Nemzeti Múzeum levéltárában. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

96.

1410 április 24. Aribaistaler Mihaly Isserlein brucki zsidótól kölcsön vesz három font bécsi pénzt s ennek fejében birtokát elzálogositja.

Ich Michel der Aribaistaler ze Jeuls und mein hausfraw und all unser erben, wir vergehen und tun kunt offenleich mit dem brieff, das wir unverschaidenleich gelten sullen Isserlein dem juden ze Prukk an der Leyta und allen seinen erben drew phunt wienner phenning, der wir sy weren sullen an sand Merten tag, der nu schierist kumpt. Tun wir des nicht, so get furbas auf ain ysleich phunt sechs phenning ze gesuech alle wochen, und wan die obgenanten juden nach dem vorgenanten tag haubtguts und schadens nicht lenger peyten wollent und ir guet an uns vadernt, so sullen wir sy weren an alle widerred, das lub wir in ze laisten mit unsern trewn. Wir haben auch den vorgenanten juden fur haubtgut und fur schaden ze rechtem phant

gesatzet mit gunst unser erben ze der zeit, do wir es wol getun mochten, und mit Niclas des Vaschangs hannt, diezeit richter und pergmaister ze Jeuls, ain viertail lehen ze veld und ze dorff, gelegen daselbs ze nost dem Honigler. Also was den obgenanten juden an dem vorgenanten phant abget, das sullen sy unverschaidenleich haben auf uns und auf alle dem guet, das wir haben in Osterreich und in Ungarn, wir sein lebentig oder tod. Und wan ich obgenanter Michel nicht aigens insigil hab, daruber so geben wir in den brieff ze ainem waren urchund der sach, versigilt mit der erbern purger chlain statinsigil ze Prukk an der Leyta, die der sach zeugen sind mit irem anhangunden insigil, in an schaden. Der brieff ist geben nach Christi gepurd vierczehenhundert jar darnach in dem zehenten jar, an sand Gorigen tag.

A szöveg alatt a tulajdonos jegyzése:

[15] מיכל ארבייסטלער מיאלז

Eredeti, hártyán, függő pecséttel. Véghely-gyűjtemény a Nemzeti Múzeum levéltárában, Dr. Gárdonyi Albert másolata.

97.

1410 május 18, Semcz. Kanisai György várkapitány levele Pozsony városához, a melyben elmondja, hogy cseklei jobbágyai a végső szegénység kikerülésére pozsonyi zsidóknál kölcsönpénzt vettek föl fekvőségeikre. Most, hogy vissza akarják váltani, a zsidók pénzük után magas kamatot is kérnek. Arra kéri tehát a várost, járjon közbe, hogy igen magas kamatot ne kelljen fizetniök.

Prudentes et circumspecti vicini et amici nobis honorandi. Supplicant nobis pauperes iobagiones nostri in Cheklees commorantes in eo, qualiter iidem et certi ex ipsis ob evitandam extremam paupertatem eorum certas res et vineas ipsorum pro certis quantitatibus pecuniarum manibus iudeorum in civitate illa Posoniensi inhabitancium immisisset (!) et dedissent sub spe redempcionis, pro nunc vero illas pecuniarum quantitates, pro quibus manibus dictorum iudeorum res et vineas eorum dederant certi iobagionum nostrorum, restituere et exsolvere parati essent, tamen iidem iudei pro eisdem quantitatibus

pecuniarum ipsis restituere recusant omnino, nisi maximam atque superfluam usuram ad illas quantitates pecuniarum rogant. Rogamus igitur amicicias vestras presentibus diligenter, quatinus velitis partes vestras taliter inter dictos pauperes nostros iobagiones et iudeos ponere, quod ipsi pauperes iobagiones nostri non solvant talem magnam et superfluam usuram, sed per ordinacionem vestre amicicie facilius possint et queant e manibus dictorum iudeorum eliberari. Quod ut iidem facere velint, iterum rogamus respectu nostre amicicie, necnon ulterius (!) complacencie et bone vicinitatis, unde ab eisdem eciam bonam expectabimus relacionem. Ex opido nostro Semch, in festo sancte et individue trinitatis, anno domini etc. quadringentesimo (?) decimo. Georgius de Kanysa banus et capitaneus etc.

Kívül: Prudentibus et circumspectis Johanni Lochoperger iudici civitatis Posoniensis et Wolfgang Derilar iudici iudeorum in eadem civitate Posoniensi inhabitancium, amicis nobis honorandis.

Eredeti, papiron, zárlatára nyomott pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 65. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

98.

1410 május 29, Csepreg. Rozgonyi Simon országbiró bizonyító levele, miszerint Harkai István fia Péter és neje Erzsébet előtte megjelentek és élőszóval bevallották, hogy a nagy szükségtől hajtva Sopron városának eladták a sopronmegyei Harka és Egred községekben levő birtokaikat. E birtokok eredetileg zsidóknál voltak elzálogosítva, de a soproniak kiváltották és mint elzálogosított birtokot mostanig is birták.

Nos comes Symon de Rozgon, iudex curie domini Sigismundi, dei gracia regis Hungarie etc., memorie commendamus, quod Petrus filius Stephani de Harka et nobilis domina Elizabeth vocata consors eiusdem, personaliter coram nobis comparentes, ministerio vive vocis confessi sunt in hunc modum, quod ipsi urgente necessitate possessiones eorum Harka predictam et Egred vocatas in comitatu Sproniensi prope civitatem Soproniensem habitas et existentes, quas iudex, iurati et universi cives dicte civitatis Soproniensis a manibus iudeorum elibe-

rassent, nunc apud manus eorundem iudicis, iuratorum et universorum civium in pignore habitas, demptis porcionibus possessionariis in eisdem possessionibus empcionis titulo ipsos contigentibus, cum omnibus et singulis earundem utilitatibus et pertinenciis universis, eisdem civibus Soproniensibus iure perpetuo irrevocabiliter possidendas, tenendas et habendas vendidissent et tradidissent, ymo vendiderunt et tradiderunt coram nobis harum nostrarum vigore et testimonio literarum. Datum in Chepregh, octavo die festi sacratissimi corporis Christi, anno domini millesimo quadrigentesimo decimo.

Esedeti, hártyán, pecsét nyomaival. Soproni levéltár C. 44. Hazai okmánytár IV. k. 264.

99.

1410 november 16. Aribaistaler Mihály Isserlein brucki zsidótól kölcsön vesz 34 font bécsi pénzt s ennek fejében birtokát elzálogositja.

Ich Michel der Aribaistaler ze Jeuls und mein hausfraw und all unser erben, wir vergehen und tun kunt offenleich mit dem brieff, das wir unverschaidenleich gelten sullen Isserlein dem juden ze Prukk an der Leyta und allen seinen erben dreizzigk und vier phunt wienner phenning, der wir sy weren sullen an sand Merten tag, der nu schiërist kumpt. Tun wir des nicht, so get furbas auf ain ysleich phunt sechs phenning ze gesuech alle wochen, und wann die obgenanten juden nach dem vorgenanten tag haubtguts und schadens nicht lenger peyten wollent und ir guet an uns vadernt, so sullen wir sy weren an alle widerred, das lub wir in ze laisten mit unsern trewn. Wir haben auch den vorgenanten juden fur haubtgut und fur schaden ze rechtem phant gesatzet mit gunst unser erben ze der zeit, do wir es wol getun mochten, und mit Niclas des Vaschangs hant, diezeit richter und pergmaister ze Jeuls, ain viertail hoff mit aller zugehorung gelegen ze Jeuls ze nost Andre dem Honigler. Also was den obgenanten juden an dem vorgenanten phant abget, das sullen sy unverschaidenleich haben auf uns und auf alle dem guet, das wir haben in Osterreich und in Ungern, wir

sein lebentig oder tod. Und wan ich obgenanter Michel nicht aigens insigil hab, daruber so geben wir in den brieff ze ainem waren urchund der sach, versigilt mit der erbern purger chlain statinsigil ze Prukk an der Leyta, die der sach zeugen sind mit irem anhangunden insigil, in an schaden. Der brieff ist geben nach Christi gepurd vierczehenhundert jar darnach in dem zehenten jar, des suntags nach sand Merten tag.

A szöveg alatt a tulajdonos jegyzése:

[16] מיכל ארבייטסלער מיאלז

Eredeti, hártyán, függő pecséttel. Véghely-gyűjtemény a Nemzeti Múzeum levéltárában. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

100.

1411 julius 9. Pozsony város hatósága Mendlem fia Kysam gráczi zsidótól 108 font bécsi pénzt vesz kölcsön.

Ich Ulreich Rawhenwarter, dizeit statrichter zu Prespurkch, ich Chonrat Kyczmagen burgermeyster, ich Mert Protesser und ich Weniger Hanns, beyd mitgeswarner purger daselbs zu Prespurch, wir vergehen und tun chund offennlich mit dem brief allen lewten gegenwurtigen und chunftigen, das wir und all unser erben mit gesampter hannt und unverschaidenlich schuldig bleiben und gelten sullen an der stathannt, armer und reycher daselbs zu Prespurch, Kysam dem juden, Mendlems des juden son von Gretz, und allen seinen erben hundert phuntt und acht phuntt alles wiener phenning, der wir sy unverczogenlich richten und weren sullen auf sant Gilgen tag schirist chunftig. Tetten wir des nicht, so get furbaz alle wochen auf ein iglich phuntt drey phenning zu gesuch der vorbenanten munzze. Stund aber das vorbenant gelt nach dem egenanten tag so lanng auf gesuch, das son dy vorbenanten juden verdrusse, wanne sy uns danne darumb manend, so sulle wir sy richten und weren des obgenanten gelts beyde haubtguts und gesuchs an allen chrieg und an alles recht. Tetten wir des nicht, so sullen unserr zwen aws uns iglicher mit aym chnecht und mit aym phert an alle waygrung laysten gen Haymburch in dy stat in ein erber gasthaws und sullen da-

rinne ligen und laysten, als inneligens und laystens recht ist und des lanndes recht zu Osterrich, und sullen auch daraws nicht kumen, es sein danne dy vorbenante juden irs vorbenanten haubtguts und gesuchs genczlichen ausgericht und beczalt an alle irrung und alle widerred. Sy sullen auch haubtgut und schaden haben unverschaidenlichen auf uns und allen unsern guetern, dy wir haben in dem lande zu Hungern oder wo wir dy haben, es sein erib oder varundgueter, wy dy genant sind oder wo dy glegen sind, das geloben wir in alles ze leysten und stet ze halden mit unsern trewn an alles gever, wir sein lembtig oder tod, und wer uns mant mit dem brief, dem sullen wir alles gepunden sein, das vorgeschrieben stet an dem brief, recht als dem vorbenanten juden selben. Und daruber so geben wir in den brief zu aym offenn urchund und waren geczewgen der sach, besigelt mit der stat zu Prespurch anhangunden insigel, das wir zu gezewgnusse der obgenanten sach an den brief gehangen haben. Geben nach Christi gepurde vierczehenhundert jar darnach in dem ayndleften jar, des nesten phincztags vor sant Margaretentag der heyligen junkchvrawen.

Hátlapján: Der brieff ist gelest von Troselin der iudin von Haymburg umb II. t. tt. und XVII. tt. hat gelest Kunth Kiczmagen von den Ethsen.

Eredeti, hártyán, függő pecsétje elveszett. Véghely-gyűjtemény a Nemzeti Múzeum levéltárában. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

101.

1412 január 17. Czistler Márton és András, Vaschang Frigyes és Marichvelder Miklós Isserlein brucki zsidótól kölcsön vesznek 11 font bécsi pénzt s ennek fejében egy szőlőjüket elzálogosítják.

Ich Mert der Czistler und ich Andree der Czistler und ich Fridrich der Vaschang und ich Niclas der Marichvelder ze Jeuls und unser hausfrawn und all unser erben, wir vergehen und tun kunt offenleich mit dem brieff, das wir unverschaidenleich gelten sullen Isserlein dem juden ze Prukk an der Leyta und allen seinen erben aindleff phunt wienner phenning, der wir sew weren sullen ze zwain tagen: sechshalb phunt an sand Michelstag, der nu schierist kumpt, und sechschalb phunt an

sand Michels tag, der darnach am nagsten kunftig wirt uber ain gancz jar. Tun wir des nicht, so get furbas auf ain yslaich phunt sechs phenning ze gesuech alle wochen, und wan die obgenanten juden nach dem vorgenanten tag haubtguts und schadens nicht lenger peyten wellent und ir guet an uns vadernt, so sullen wir sew weren an alle widered, das lub wir in ze laisten mit unsern trewn. Wir haben auch den vorgenanten juden fur haubtgut und fur schaden ze rechtem phant gesaczet mit gunst unser erben ze der zeit, do wir es wol getun mochten, und mit Niclas Walichs hannt ze Jeuls an ein grafft ain gantzen weingarten gelegen am Latesperig ze nost dem Vierkeppel und mit allen nuczen, es mag auch der vorgenante jud die vorgenanten nucz und wein nemen von uns judischen oder christnischen. Und was in an dem vorgenanten phant abget, das sullen sy unverschaidenleich haben auf uns und auf alle dem guet, das wir haben in Osterreich und in Ungern, wir sein lebentig oder tod. Und wan wir allobgenant nicht aigner insigil haben, daruber so geben wir in den brieff ze ainem waren urchund der sach, versigilt mit der erbern purger chlain statinsigil ze Prukk an der Leyta, die der sach zeugen sind mit irem anhangunden insigil, in an schaden. Der brieff ist geben nach Christi gepurd vierczehenhundert jare darnach in dem zwelifften jare, an sand Antonn tag.

A szöveg alatt a tulajdonos jegyzése:

[17] עירטל ציסטלער אנדר ציסטלער
ורירי‍ך ואישנג ניקל מארחפילדער
מיאלז

Eredeti, hártyán, függő pecséttel. Véghely-gyűjtemény a Nemzeti Múzeum levéltárában. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

102.

1412 julius 4. Paffurter Tamás Isserlein brucki zsidótól 63 font bécsi pénzt vesz kölcsön s ennek fejében birtokait elzálogositja.

Ich Taman der Paffurtter ze Jeuls und mein hausfraw und all unser erben, wir vergehen und tun kunt offenleich mit dem brieff, das wir unverschaidenleich gelten sullen Isserlein dem

juden ze Prukk an der Leyta und allen seinen erben sechtzigk und drew phunt wienner phenning, der wir sew weren sullen von sand Merten tag, der nu schierist kumpt, uber ain gancz jar. Tun wir des nicht, so get furbas auf ain ysleich phunt sechs phenning ze gesuech alle wochen, und wan die obgenanten juden nach dem vorgenanten tag haubtguts und schadens nicht lenger peyten wellent und ir guet an uns vadernt, so sullen wir sew weren an alle widerred, das lub wir in ze laisten mit unsern trewn. Wir haben auch den vorgenanten juden fur haubtgut und fur schaden ze rechtem phant gesetzet mit gunst unser erben ze der zeit, do wir es wol getun mochten, und mit Jannsen des Sneyder hant, diezeit richter und pergmaister ze Jeuls, ain viertail hoff ze veld und ze dorff, gelegen daselbs ze nost Andre dem Honigler und mit allen nüczen, es mugen auch die vorgenanten juden die obgenanten nucz und wein von uns nemen judischen oder christnischen. Wer aber, das sy den wein von uns nicht nemen wellent, so sullen wir sew niderlegen in ir gwerschafft und sol chain gesuech auf das vorgenant gelt gen uncz, das sy verchaufft werent. Und was den obgenanten juden an dem vorgenanten phant abget, das sullen sy unverschaidenleich haben auf uns und auf alle dem gut, das wir haben in Osterreich und in Ungern, wir sein lebentig oder tod. Und wan ich obgenanter Taman nicht aigens insigil hab, daruber so geben wir in den brieff ze ainem waren urkund der sach, versigilt mit der erbern purger chlain statinsigil ze Prukk an der Leyta, dy der sach zeugen sind mit irem anhangunden insigil, in an schaden. Der brieff ist geben nach Christi gepurd viertzehenhundert jar darnach in dem zwelifften jar, an sand Ulreichs tag.

A szöveg alati a tulajdonos jegyzése:

[18] תמן פאחבורטער מיאלז וס (?רג)

Eredeti, hártyán, függő pecséttel. Véghely-gyűjtemény a Nemzeti Múzeum levéltárában. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

103.

1412 szeptember 3, Buda. Zsigmond egy Smylo nevű emberét Sopronba küldi az ottani zsidó ügyek rendezése végett. Midőn

Sopront erről értesiti, egyuttal meghagyja a város birójának s tanácsának, hogy Smylo intézkedéseit pontosan hajtsák végre.

Sigismundus, dei gracia Romanorum rex semper augustus ac Hungarie etc. rex, fidelibus suis iudici, iuratis ac universis civibus civitatis nostre Sopronensis salutem et graciam. Quia nos fidelem nostrum, nobilem Smylonem Weconczky, racione cuiusdam disposicionis inter iudeos in dicta civitate nostra Soproniensi existentes fiende, superinde inibi duximus destinandum, ideo fidelitati vestre firmissime precipimus ac mandamus, quatenus agnitis presencium continenciis, disposicioni ipsius Zmiloni inter ipsos iudeos per ipsum fiende modis omnibus acquiescere et eidem optemperare faciatis. Secus non faciatis in premissis. Presentes autem sigillo nostro maiori, quo ut rex Hungarie utimur, fecimus consignari. Datum Bude, sabbato proximo post festum beati Egidii abbatis, anno domini millesimo quadringentesimo duodecimo, regnorum nostrorum etc. Hungarie vicesimo quinto, Romanorum vero secundo.

Egykorú másolat Sopron város levéltárában. Kiadta Kohn 446.

104.

1413 január 8. Wotschacher Ulrich Isserlein brucki zsidótól kölcsön vesz 64 font bécsi pénzt s ennek fejében birtokait elzálogositja.

Ich Ulrich der Wotschacher ze Jeuls und mein hausfraw und all unser erben wir vergehen und tun kunt offenleich mit dem brieff, das wir unverschaidenleich gelten sullen Isserlein dem juden ze Prukk an der Leyta und allen seinen erben sechtzigk und vier phunt wienner phenning, der wir sy weren sullen an dem weinnachttag, der nu schierist kumpt. Tun wir des nicht, so get furbas auf ain ysleich phunt sechs phenning ze gesuech alle wochen, und wan die obgenanten juden nach dem vorgenanten tag haubtguts und schadens nicht lenger peyten wellent, und ir guet an uns vadernt, so sullen wir sew weren an alle widerred, das lub wir in ze laisten mit unsern trewn. Wir haben auch den vorgenanten juden fur haubtgut

und fur schaden ze rechtem phant gesatzet mit gunst erben ze der zeit, do wir es wol getun mochten, und mit Jannsen des Sneyder hannt, diezeit richter und pergmaister ze Jeuls, ain gancz lehen ze veld und ze dorff, gelegen daselbs ze nost dem pharchoff. Also was den obgenanten juden an den vorgenanten phant abget, das sullen sy unverschaidenleich haben auf uns und auf alle dem gut, das wir haben in Osterreich und in Ungern, wir sein lebentig oder tod. Und wan ich obgenanter Ulreich nicht aigens insigel hab, daruber so geben wir in den brieff ze ainer waren urchund der sach, versigilt mit der erbern purger chlain statinsigil ze Prukk an der Leyta, die der sach zeugen sind mit irem anhangundem insigil, yn an schaden. Der brieff ist geben nach Christi gepurd vierczehenhundert jar darnach in dem drewtzehenten jar, an sand Erharts tag.

A szöveg alatt a tulajdonos jegyzése:

[19] בוטשחער מ׳אלז לטרין סד

Eredeti, hártyán, függő pecséttel. Véghely-gyűjtemény a Nemzeti Múzeum levéltárában. Dr. Gárdonyi Albert masolata.

105.

1413 márczius 29. Pachfurter Tamás Isserlein brucki zsidótól kölcsön vesz négy font bécsi pénzt s ennek fejében szőlőjét elzálogositja.

Ich Thoman der Pachfurter ze Jeus und mein hausfraw und alle unser erben, wir vergehen und tun kund offenleich mit dem brieff, das wir unverschaidenleich gelten sullen Isserlein dem juden ze Prukk an der Leyta und allen seinen erben vier phunt wienner phenning, der wir sy weren sullen an dem faschangktag, der nu schirist kumpt. Tun wir des nicht, so get furbas auf ain ysleich phunt sechs phenning ze gesuech alle wochen, und wan die obgenanten juden nach dem vorgenanten tag haubtguts und schadens nicht lenger peyten wellent, und ir gut an uns vadernt, so sullen wir sy weren an alle widerred, das lub wir in ze leisten mit unsern trewn. Wir haben auch den vorgenanten juden fur haubtgut und fur schaden zu rechtem phant gesaczet mit gunst unser erben ze der zeit, do wir es wol

getun machten, und mit Jannsen Sneyder hant, diezeit richter und pergmeister ze Jeus, ain viertayl weingarten ze fraythof gelegen, ze nechst dem Sthairim. Also was den obgenanten juden an dem vorgenanten phant obget, das sullen sy unverschaydenleich haben auff uns und auff alle dem gut, das wir haben in Osterreich und in Ungern, wir sein lebentig oder tod. Und wan ich obgenanter Thoman nicht aygens insigil hab, daruber so gebn wir in den brieff ze ainem waren urkund der sach, versigilt mit der erbern purger chlein statinsigil ze Prukk an der Leyta, die der sach zeugen sind mit irem anhangunden insigil, in an schaden. Der brieff ist geben nach Christi gepurd vierzehenhundert jar darnach in dem dreyzehenten jar, ze mitterfasten.

A szöveg alatt a tulajdonos jegyzése:

[20] תמן פאהפורטער מיאלז

Eredeti, hártyán, függő pecséttel. Véghely-gyűjtemény a Nemzeti Múzeum levéltárában. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

106.

1413 deczember 6. Zsigmond király értesíti Sopron városát, hogy teljesíti kérelmüket s megengedi nekik, hogy az örökösök nélkül elhalt Harky Péter, immár a király tulajdonába átment s a soproni zsidók 500 forintnyi kölcsönével megterhelt birtokát a zsidóktól kiválthassák és örök időkre megtartsák.

Sigmundus, dei gracia Romanorum rex semper augustus ac Hungarie etc., fidelibus nostris iudici et iuratis civibus nostre civitatis Sopproniensis totique communitati civitatis eiusdem salutem et graciam. Ex relacione culmini nostre maiestatis facta per fidelem nostrum Johannem dictum Ilsung, unum concivem et nuncium specialem, intelleximus attente, quod bona universa condam Petri dicti Harky propter seminis defectum et alias de iure ad nostram maiestatem fuissent et essent devoluta, que bona per eundem Petrum, dum adhuc ageret in humanis, inter iudeos Soppronienses pro quingentis florenis denariorum nostrorum novorum obligata et impignorata fuissent, ne ad manus contingeret devenire alienas, in favorem nostre regie maiestatis de manibus iudeorum pretactorum redimere

voluissetis et in vestram potestatem gubernando conservare usque ad nostrum adventum felicem aut quousque a nobis aliud haberetis in mandato. Super quo pro parte virum (!) predictum Johannem Ilsung, vestrum nuncium, literatoria supplicacio humiliter nobis extitit porrecta. Nos igifur supplicacioni vestre, tamquam iuste et iuris consone, merito et racionabiliter inclinati, ut premissa facere possitis, vobis ex benignitate nostra regia consensum prebere duximus pariter et assensum. Fidelitati igitur vestre serenissimo regio commitimus sub edicto mandantes, quatenus receptis presentibus, nullo alio nostro super hoc expectato mandato, vos universa bona prefati Petri de Harky, sive in possessionibus sive in porcionibus possessionariis aut aliis rebus quibuscunque existant, que, ut prefertur, per seminis defectum et alias de iure ad nostram maiestatem devoluta dinoscuntur, licite et secure de manibus iudeorum Sopproniensium predictorum pro preattactis quingentis florenis redimere, et ipsorum bonorum possessionarium vos secure intromittere poteritis (!) et debeatis, ipsaque bona . . . . . et gubernare auctoritate nostra regia, quam vobis plenius attribuimus in hac parte tamdiu, quousque aliud a nobis habueritis et receperitis in mandato. Secus nequaquam facturi. Presentes eciam pro firmitate premissorum aput (!) vos volumus remanere. Datum Bude, in festo beati Nicolai confessoris, anno domini millesimo trecentesimo tredecimo, regnorum nostrorum anno Hungarie etc. vigesimo septimo, Romanorum vero quarto.

A győri káptálan 1414. évi átiratában. Soproni levéltár VIII. H. II. 42. alatt. Kiadva: Hazai okmánytár II. 198. l.

107.

1417 január 8. Pachfurtter Tamás Isserlein brucki zsidótól kölcsön vesz 18 font bécsi pénzt s ennek fejében szőlőjét elzálogosítja.

Ich Thaman Pachfurtter ze Jeuls und mein hausfraw und all unser erben, wir vergehen und tun kund offenleich mit dem brieff, daz wir unverschaidenleich gelten sullen Isserlein dem juden ze Prukk an der Leyta und allen seinen erben achczehen phunt wienner phenning, der wir sew weren sullen an dem

weinnachttag, der nun schirist kumpt. Tun wir des nicht, so get furbaz auff ain issleich phunt sechs phenning ze gesuech alle wochen, und wann die obgenannten juden nach dem vorgenanten haubtguts und schadens nicht lenger peyten wellent und ir gut an uns vadernt, so sullen wir sew weren an alle wiederred, daz lub wir in ze laisten mit unsern treun. Wir haben auch den vorgenanten juden fur haubtgut und fur schaden ze rechtem phant gesaczt mit gunst unserer erben ze der zeit, da wir ez wol getun mochten und mit Jannsens Posinger hant, diezeit richter und perigmaister ze Jeuls, ain virtail weingarten in auff langen gelegen, ze nost Jorigen dem Pachfurtter, und ain virtail weingarten gelegen ze freythoff, ze nost dem Scharn von Hainburg, und mit allen nuczen, es mugen auch die obgenanten juden die vorgenanten nucz und wein von uns nemen judisch oder christnisch. Wer aber daz sew der wein von uns nicht nemen wellent, so sullen wir sew niderlegen in ir gewerschafft, und sol die zeit chain gesuech darauf gen uncz, daz die wein verchaufft werdent. Und waz den obgenanten juden an den vorgenanten phanten abget, daz sullen sew unverschaidenleich auff uns und auff alle dem gut, daz wir haben in Osterreich und in Ungern, wir sein lebentig oder tod. Und wann ich obgenanter Thaman nicht aygens insigil hab, daruber so geben wir in den brieff ze ainem waren urchund der sach, versigilt mit der erbern purger chlein statinsigil ze prukk an der Leyta, die der sach zeugen sind mit irem anhangunden insigil, yn an schaden. Der brieff ist geben nach Christi gepurde virzehenhundert jar darnach in dem sibenczehentten jare, an sand Erharts tag.

A szöveg alatt a tulajdonos jegyzése:

[21] תמן פאחפרטטר יאלו י״ח לטרי

Eredeti, hártyán, függő pecséttel. Véghely-gyűjtemény a Nemzeti Múzeum levéltárában. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

108.

1417 márczius 1, Buda. Jakab, Olnodi Zudar Péter fia elismeri, hogy magára vállalja azon 400 forintnyi adósságot, melylyel testvére Simon József budai zsidónak tartozott. Az adósságra 50 forintot már fizetett, a többit három egyenlő részletben az év leforgása alatt visszafizeti. A mennyiben egy-egy részlettel adós maradna, a részlet után a törvényesen megállapított zsidókamat szedhető. Ha egyetlen egy részletet sem törlesztene, a budai városbiró az adós vagyonából kielégitheti a hitelezőt.

Nos Jacobus, filius Petri bani dicti Zwdar de Olnod, memorie commendamus, quod nos debitum quadragintorum (!) florenorum nove monete condam Symonis, filii ipsius Petri bani, fratris nostri carnalis, quibus ipse Joseph iudeo Budensi solvere tenebatur, super nos assumpmendo, eidem iudeo pecunia de eadem quinquaginta florenorum monete predicte et in prompto persolvimus, residuam vero partem, videlicet tricentos et quinquaginta florenos, in tribus terminis infra declarandis, in primo utputa in festo penthecostes centum et decem et septem, in secundo autem scilicet in die festi beati Jacobi apostoli totidem, in tercio siquidem in festo beati Michaelis archangeli terminis proxime sese sequentibus similiter centum decem et septem florenos monete premisse persolvere assumpsissemus et harum vigore assumpmimus tali sub obligamine, ut si primum terminum, utputa festum penthecostes, insolutum pretermitterimus, ex tunc super ipsam pecuniam, quam in ipso termino persolvere deberemus ipsi Joseph iudeo, more iudaico usura augeatur, infra secundum terminum ipsius solucionis, scilicet festum beati Jacobi apostoli; ubi autem in ipso secundo termino, puta in die festi sancti Jacobi, pecuniam annotatam eidem Joseph persolvere non possemus, extunc modo consimili usura eiusdem pecunia crescat et augmentetur infra predictum festum beati Michaelis archangeli; si autem omnes terminos solucionis insolutos pretermitteremus, extunc iudex civitatis Budensis nostri ex parte de premissis annotato Joseph exhiberet atque possit omnimodam satisfaccionem harum nostrarum literarum vigore mediante. Datum Bude, feria secunda proxima post dominicam

invocavit, anno domini millesimo quadringentesimo decimo septimo.

Zsigmond király 1420 április 14-én kelt okleveléből. Véghely-gyűjtemény a Nemzeti Múzeum levéltárában. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

109.

1417 julius 4. Orig Mátyás és János Isserlein brucki zsidótól kölcsön vesznek 16 font bécsi pénzt s ennek fejében birtokukat elzálogosítják.

Ich Mathes der Orig und ich Janns der Orig sein pruder ze Jeus und unser hausfrawen und all unser erbn, wir vergehen und tun kunt offenleich mit dem brieff, das wir unverschaidenleich gelten sullen Isserlein dem juden ze Prukg an der Leyta und allen seinen erben sechtzehen phunt wienner phenning, der wir sew weren sulln ze zwain tagen, acht phunt an sand Michels tag, der nu schierist kumpt, und acht phunt an dem phingsttag, der darnach an nagsten kunftig wirt. Tun wir des nicht, so get furbas auf ain ysleich phunt sechs phening ze gesuech alle wochen, und wan die obgenanten juden nach dem vorgenanten tag haubtguts und schadens nicht lenger peyten wellent und ir guet an uns vadernt, so sullen wir sew weren an alle widerred, das lub wir in ze laisten mit unsern trewn. Wir haben auch den vorgenanten juden fur haubtgut und fur schaden ze rechtem phant gesatzet mit gunst unser erben ze der zeit, do wir es wol getun mochten, und mit Jannsen Sneyder hannt, diezeit richter und pergmaister ze Jeus, ain halb lehen ze veld und ze dorff, gelegen daselbs ze nost dem pharhoff und mit allen nuczen, es sulln auch die obgenanten juden von uns nemen einen dreyling. Wer aber das sy in nicht nemen wollent, so sullen wir in niderlegen in ir gwerschafft und sol chain gesueh auf das vorgenant gelt gen die zeit untz, das der wein verchaufft wirt. Und was den obgenanten juden an dem vorgenanten phant abget, das sullen sy unverschaidenleich haben auf uns und auf alle dem guet, das wir haben in Osterreich und in Ungern, wir sein lebentig oder tod. Und wan wir obgenant Mathes und Janns nicht aigen insigel haben, daruber

so geben wir in den brieff ze ainen waren urchund der sach, versigilt mit der erbern purgern chlain statinsigil ze Prukg an der Leyta, die der sach zeugen sind mit irem anhangunden insigil, in an schaden. Der brieff ist geben nach Kristi gepurde viertzehenhundert jar darnach in dem sibentzehenten jar, an sand Ullreichstag.

A szöveg alatt a tulajdonos jegyzése:

[22] מאטהיז אונד ינו אריג מיאלז ט״ז לטר״

Eredeti, hártyán, töredezett függő pecséttel. Véghely-gyűjtemény a Nemzeti Múzeum levéltárában. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

110.

1419 junius 9. Aspmer István pozsonyi polgár Isserlein brucki zsidótól kölcsön vesz 18 font bécsi pénzt, minek fejében gyümölcsös kertjét zálogul leköti.

Ich Stephan Aspmer mitburger zu Prespurg und all mein erben, wir vergechen und tun kund offennleich mit dem brief allen leuten gegenwurtigen und kunfftigen, das wir unverschaydenleich schuldig bleyben und gelten sullen Isserlein dem juden von Pruck an der Leytta und Tockhen seiner hausfrawn und iren payden erben achczehend phunt swarczer wienner phennig, oder je fur ein swarczen wienner phening ze raytten zwen panckhartten hungerischer munze, die gib und geb sein zu Prespurg, der wir sy unverczogenleich richten und wern sullen auf sand Petronellen tag, der schierist kunfftig wirt. Tette wir des nicht, so get furbas zu einer jegleichen wochen auf ein jegleich phunt swarczer wienner phening zwen swarcz wienner phening zu gesuch, oder je fur ein swarczen wienner phening zwen panckhartten, alz vorgeschriben stet, und setzzen in fur das obgenannt gelt ze phanntt bayde fur hauptgut und gesuch mit wolbedachtem muet zu der zeit, do wir es mit recht wol getun machten, recht und redleich unsern ledigen und freyn pawmgartten genannt die Schottenaw, gelegen vor der stat zu Prespurg im wirde enhalm des arms, der von der Tunaw rynnet, gegen des Marczolf pawmgartten uber, mit sampt den fruchten die darynne wachsund sein von aym jar zum an-

dern, als lang biz das die obgenannten juden irs haubtgucz und gesuchs davon genczleich beczalt werden, und auch mit allen den nuczzen und rechten, die zu dem vorgenanten pawmgartten die Schottenaw genannt gehorund sein, ausgenommen des gruntrechts, das man alle jar jerichleich davon der stat zu Prespurg raychen und geben sol zu rechter zeit, wann sich das gepurt ze geben, an alles verziehen nach der statrecht und gewonhart zu Prespurg. Stund aber vorgenannt gelt so lang auf gesuch nach deme genanntten tag, das sein die juden verdruzze, die oben an dem brief benannt sein, wanne sy uns dann darumb monent, so sullen wir sy richten und wern gancz und gar hauwtguts und gesuchs an allen krieg und an alles recht. Tette wir des nicht, so sullen sy von den obgenannten phannd gancz und gar gewert werden, und sullen auch allen iren frumen damit schaffen mit versetzen, mit verschawffen alssnerr, das sy haubtgucz und gesuchs genczleich davon beczalt werden. Und was in an den obgenannten phannd icht abgieng an hauptgut oder an gesuch, das sullen sy unverschaidenleich haben auf uns und allen unsern guetern, die wir haben in dem lannde ze Hungern oder wo wir die haben, wir sein lembtig oder tod, das luben wir in alles ze laysten und stet ze haben mit unsern trewn an alles gever, und wer uns mont mit dem brief von der obgenannten juden wegen, dem sulle wir alles des gepunden sein, das vor an dem brief geschriben stet recht als den obgenannten juden selber, und darüber so geben wir in den brief zu einem offenn urchund und waren geczeugen der sach, versigillten mit der stat ze Prespurg anhangunnden insygil, das man durch unser vleizzigen gepete willenn an den brieff gehangen hat der stat an schaden, darunder ich mich obgenanter Stephan Aspmer verpinde für mich und all mein erben alles das stett ze halden und ze volfuren, das oben an dem brief geschriben stet, der geben ist nach Christi gepurd vierczehenhundert jar und darnach in dem newnczehenden jar, des nachsten freytags nach dem heyligen phingsttag.

A szöveg alatt a tulajdonos jegyzése:

[23] שטפן אשפנער מפרישפורג י״ח לטרי׳

Eredeti, hártyán, függő pecsétje elveszett. Véghely-gyűjtemény a Nemzeti Múzeum levéltárában. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

111.

1419 deczember 21. Buda. Zsigmond király levele Palóczy Mátyás borsodmegyei főispánhoz, a melyben meghagyja, hogy szolgáltasson igazságot József budai zsidónak, a miért Olnodi Zudar Jakab az említett Józsefnek a neki járó 1500 forintot az adóslevélben a neki meghatározott igéretek daczára sem fizette ki.

Sigismundus, dei gracia Romanorum rex semper augustus ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. rex, fideli nostro egregio viro Mathyus de Palowcz, inter ceteros honores comiti comitatus Borsodiensis et castellano castri nostri Diosgewr vocati, vel vicecomiti ipsius comitatus predicti, salutem et graciam. Dicit nobis Joseph iudeus in civitate nostra Budensi commorans graviter conquerendo. quomodo Jacobus Zudar de Olnud sibi certa quantitate pecuniarum, utputa mille et octingentis florenis nove monete nostre, racionabilibus ex causis debitorie teneretur, quos scilicet mille et octingentos florenos numeri predicti seu pecunie sumpmam iuxta continencias literarum suarum obligatoriarum in terminis literis in eisdem expressatis sibi solvere minime curasset, nec tandem ipso sepius postulante curare voluisset et nec vellet de presenti in suum preiudicium et dampnum valde magnum. Et quia nos ipsi Joseph iudeo ex parte dicti Jacobi Zudar super huiusmodi suis debitis satisfaccionem ordine iuris exigente fieri volumus congruentem, igitur fidelitati vestre firmiter precipientes mandamus, quatenus receptis presentibus et prefato Jacobo Zudar vestri vocato in presenciam, auditisque parcium allegacionibus et obieccionibus ac habitis superinde legittimis probacionibus eidem iudeo secundum suas probaciones ex parte ipsius Jacobi meri iuris et iusticie, ac de rebus et bonis eiusdem super premissis debitis debite et condigne satisfaccionis complementum, dilacione et recusa ac favore quibuslibet proculmotis, impendere et exhibere debeatis auctoritate nostra vobis presencium serie in hac parte attributa et iusticia mediante. Aliud non facientes in premissis.

Presentes autem sigillo nostro maiori, quo ut rex Hungarie utimur, fecimus consignari, quas perlectas reddite presentanti. Datum Bude, in festo beati Thome apostoli, anno domini millesimo quadringentesimo decimonono, regnorum nostrorum anno Hungarie etc. tricesimo tercio, Romanorum vero decimo.

Eredeti, papir, hátlapjáról a pecsét letőredezett. A pecsét helyén: Relacio Piponis de Ozora comitis Themesiensis. Véghely-gyűjtemény a Nemzeti Múzeum levéltárában. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

112.

1420 április 14. Buda. Zsigmond király átiratja József budai zsidó adóslevelét. (V. ö. 108. sz.)

Nos Sigismundus, dei gracia Romanorum rex semper augustus ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. rex, memorie commendamus, quod Josef iudeus, inhabitator civitatis nostre Budensis, ad nostram veniens presenciam exhibuit nobis quasdam literas magistri Jacobi, filii Petri Zwdar bani de Olnod, patentes, sigillo eiusdem proprio ab intus consignatas, tenoris infrascripti, supplicans nobis, ut series earundem de verbo ad verbum transscribi et transscriptum sub consignacione sigilli nostri mediocris eidem dari facere dignaremur, quarum tenor is est: (V. ö. 108. számot.) . . . . . Nos itaque iustis supplicacionibus ipsius Joseph iudei per ipsum nobis porrectis pie exauditis tenorem predictarum literarum ipsius iude (!) Jacobi Zwdar de verbo ad verbum transscribi et transscriptum, in quantum rite forent emanate, eidem Joseph ub consignacione dicti sigilli nostri mediocris dari fecimus uberiorem ad cautelam. Datum Bude, octavo die festi pasce domini, anno eiusdem millesimo quadrigentesimo vigesimo.

Eredeti, papiron, hátlapjára nyomott pecsét töredékeivel. Véghely-gyűjtemény a Nemzeti Múzeum levéltárában. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

113.

1420 augusztus 28, Buda. Bakán György, budai várnagy és országos alzsidóbiró, felszólítja Sopron város tanácsát, tartsa meg és védelmezze az ottani Emarlein zsidót, a király további intézkedéseig, házának birtokában.

Mein freundleichen grus zuvor. Ich las euch wissen, wie das unsers heren des grossen groffen brieff, die man euch gesant hat, so pit ich euch, das ir noch derselben brieff laut den Emarlein den juden, gesessen zu Odenburg, behalten wellet bei seinem haws, darin er sitzlich ist, mit aller tzugehorung an alle hynderniss und irrung, pis auf unsers genadigen herrn des chonigs tzukumfft und ir im darinne behulffleuch seyt. Domit phleg uns got. Geben zu Offen, des nechsten mitichen noch Bartholomei, anno etc. millesimo quadringentesimo vigesimo. Von mir Iorig Backan, purckgroff in der vesten zu Offen, unterjudenrichter zu Hungarn im landt.

Kívül: Prudentibus et circumspectis viris magistro civium, necnon iudicii (!) et iuratis civibus civitatis Soproniensis, amicis nobis dilectis.

Eredeti, papiron, zárlatán kicsiny, zöld viaszba nyomott pecséttel. Sopron város levéltára Lad. IV. et D., fasc. 1. nr. 81. Magyar-Zsidó Szemle, 1891. évf. 65. l. Közli Dr. Kohn Sámuel.

114.

1421 április 6, Brünn. Zsigmond király meghagyja összes alattvalóinak, hogy Isserl brucki zsidónak járó összes tartozásaikat fizessék ki; megparancsolja egyszersmind a pozsonyi birónak, hogy a fizetésekről nyugtatványt adjon, az összeg felét mindig a király számára foglalván le.

Relacio Nicolai de Peren magistri agazonum regie maiestatis.

Wir Sigmund, von gotes genaden Römisscher könig alli czeit eyn merer und der Ungrisschen und Pehemisschen landen, Dalmacie, Croacie etc. eyn könig, allen gemaynichlichen gegenwurtigen und czukumpfftigen unsern getrewen und aller-

liebsten, den herren rittern und knechten, pfflegern, amptlewten, steten, merkten oder dorffern und iren vorwezern, richtern und purigern dasselbenst, wie die benant oder wo die gesessen oder wonhefftig sein, unser heil und unser genade bevor. Wenne wir von besunderlicher genaden wegen durich dez rechtens willen steticlichen pfflichtig sein allen unseren getrewen und undertenigen, ez sei cristen oder juden, gnediclichen bevor czu sein, auffczuholden und sye in allen iren notdurfticlichen zachen czu beschirmen, wenne daz zache ist, daz der jude Isserl genant von Prukch, vormals in Österreich wonhefftig gewezen, und noch etlicher czwang seiner widerdrusse und suderkörung (!) dasselbenst in Österreich seine geldschuld under im gelassen hat czwisschen etlichen cristen, die weren ynnewenig unser landen oder auzzerhalben ander landen gesessen, durich dez willen ir geldschuldbriffe und ir judenpuch, darynne dieselbig ir geldschuld geschriben stet, im enczogen und genommen worden sein czu grossen scheden, und wir dach nicht wollen unser getrewen an schulde und an zachen lassen bessweren und schedhefftig czu beleiben, davon wir euch gemayniclichen den vorgenanten ernstichen geputen und anders nicht gehabt wollen haben, wenne und wie offt der vorgenant Isserl jud von Prukch oder oder (!) sein anwold an seiner stat euch gemayniclichen oder iczlichen und euch besunderlichen oder die ewren mit der crafft diser gegenwurtigen unser briffen besuchen, dermonen oder anruffen wird, sein geldschuld von denselbigen seinen geldschuldigern in ewrem mittel gesessen mit dem rechten czu fardern, und auff sie czaigen werden, demselbigen Isserl jud oder seinen anwold an seiner stat in unserm nomen creffticlichen an alli ariglist und an allen czwaiffel mit dem rechten beholffen wollet sein seiner geldschuld von in czu widerfaren und dieselbigen seine geldschuldiger, auff die er weizund oder czaigund wird, czu der bezalung derselbigen seiner geldschuld, hawpgut und gesuch strenglichen czu halden und ernstlichen underweizen mit dem rechten, daz er der geldschuld nicht schedhefftig werd derfunden noch besehen, sunder geruchen wollen czu beczalen an alles widersprechen, mit zolich underschaidung alzo, daz wir von besunderlichen czu getrewn wegen dem

erbern manne dem richter von Prespurg genczlichen enpffelihen mit disen gegenwurtigen briffen pey derselbigen farderung und eynnemung der obgenanten geldschuld gegenwurtig czu sein an der stat unser königlichen genaden, halben teil von iczlicher geldschuld besunderlichen für uns von dem vorgenanten Isserl juden einczunemen und czu enpfohen (!) furpaz unser königlichen maiestat, oder wem wir daz beschaiden oder enpfelihen werden czu geraichen und czu geantwerten mit quitt-, loz- und vreysagung der urkund der briffe dez vorgenanten richters von Prespurg von unsern besunderlichen königclichen genaden wegen mit sampt der quittung dez vorgenanten Isserls judens durich eyner sichrer auzweizung und geczewgnuzz willen. Und anders in den zachen nicht tueret tun pey der maydung unsers czornes und behaldung unser königclichen genaden. Und nach der uberhorung diser unser briffen wollen wir und geputen dem weizer derselbigen briffe widerczugeben, czu geraichen und czu geantwurten an alles widersprechen. Datum in civitate nostra Brunna in marchionatu Moravie, die dominico proximo post beati Ambrosii confessoris, ab anno dominice incarnacionis millesimo quadringentesimo vigesimo primo, regnorum nostrorum anno Hungarie etc. tricesimo quinto, Romanorum undecimo et Boemie primo.

Eredeti, hártyán, szövege alá nyomott papirfedelű pecséttel. Posany város levéltára Lad. XX. nr. 8. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

115.

1421 április 6, Brünn. Zsigmond király rendelete összes alattvalóihoz, hogy a Hainburgból kiüldözött Haubel zsidónak járó tartozásaikat fizessék ki; meghagyja egyszersmind a pozsonyi birónak, hogy e fizetésekről nyugtatványt adasson, egy harmadrészt a király számára tartván fel.

Relacio Nicolai de Peren magistri agazonum regie maiestatis.

Wir Sigmund, von gotes genaden Rőmisscher kőnig alli czeit eyn merer, und der Ungrischen und Behemisschen landen, Dalmacie, Croacie etc. eyn kőnig, allen gemayniclichen gegen-

wurtigen und zukumpfftigen unseren getrewen und allerliebsten den herren rittern und knechten, pfflegern, amptlewten, steten, merkten oder dörffern und iren vorwezern, richtern und purigern dasselbenst, wie die benant, oder wo die gesessen, oder wonhefftig sein, unser heil und unser genade bevor. Wenne wir von besunderlicher genaden wegen durich dez rechtens willen stetichlichen pfflichtig sein allen unseren getrewen und undertenigen, ez sey cristen oder juden, gnediglichen bevor czu sein, auffczuhalden und in allen iren notdürfftichlichen zachen (!) czu beschirmen, wenne daz zache ist, daz der jude Hawbel genant von Hainburkch, vormals in Österreich wonhefftig gewezen, und noch etlicher czwang seiner widerdrüsse und suderkörung (!) dasselbenst in Österreich seine geldschuld under im gelassen hat czwisschen etlichen cristen, die weren ynnerwenig unser landen oder auzzerhalben ander landen gesessen, durich dez willen ir geldschuldbriffe und ir judenpuch, darynne dieselbig ir geldschuld geschriben stet im enczagen und genomen worden sein czu grossen scheden, und wir doch nicht wollen unser getrewen an schulde und an zachen lassen besweren und schedhefftig czu beleiben, davon wir euch gemayniclichen den vorgenanten ernstlichen geputen, und anders nicht gehabt wollen haben, wenne und wie offt der vorgenant Hawbel jude von Hainburkch oder sein anwold an seiner stat euch gemayniclichen oder ieczlichen under euch besunderlichen oder die ewren mit der crafft dieser gegenwurtigen unser briffen besuchen, dermonen oder anruffen, wird sein geldschuld von denselbigen seinen geldschuldigern in ewrem mittel gesessen mit dem rechten czu fordern und auff sie czaigen werden, demselbigen Hawbel juden oder seinen anwold an seiner stat in unserem nomen creffticlichen an alli ariglist und an allen czwaiffel mit dem rechten beholfen wollet sein seiner geldschuld von in czu widerfaren wnd dieselbigen seine geldschuldiger, auff die er weizund oder czaigund wird, zu der beczalung derselbigen seiner geldschuld, hawpgut und gesuch strenglichen czu halden und ernstlichen underweizen mit dem rechten, daz er der geldschuld nicht schedhefftig werd derfunden noch begehen, sunder geruchen wollen czu beczalen an alles widersprechen, mit zolicher unterschaidung alzo, daz wir

von besunderlichen czu getrewen wegen dem erbern monne, dem richter von Prespurg, genczlichen enpffelihen mit disem gegenwurtigen briffen pey derselbigen forderung und eynnemung der obgenanten geldschuld gegenwurtig czu sein an der stat kőniglicher genaden, dritteil von iczlicher geldschuld besunderlichen für uns von dem vorgenanten Hawbel juden eynczunemen und czu enpfehen furpaz unser kőnigclichen maiestat oder wem wir daz beschaiden oder empfelihen werden czu geraichen und czu geantwerten mit quitt-, loz- und vreysagung der urkund der briffe dez vorgenanten richters von Prespurg von unsern besunderlichen königclichen genaden wegen mit sampt der quittung dez vorgenanten Hawbels dez juden durich eyner sichrer auzweizung und geczewgnuzz willen. Und anders in den zachen nicht tueret tun pey der maydung unsers czornes und behaldung unser königclichen genaden. Und noch der uberhőrung diser unser briffen wollen wir und geputen dem weizer derselbigen briffe widerczugeben czu geruchen und czu geantwerten an alles widersprechen. Datum in civitate nostra Brunna in marchionatu Morawie, die dominico proximo post festum beati Ambrosii confessoris, ab anno dominice incarnacionis millesimo quadringentesimo vigesimo primo, regnorum nostrorum anno Hungarie tricesimo quinto, Romanorum undecimo et Boemie primo.

Eredeti, hártyán, szövege alá nyomott papirfedelű pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 7. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

116.

1421 junius 29, Pozsony. Zsigmond király levele Csanád városához, melyben elmondja, hogy Mussel egykori bécsi, jelenleg budai zsidó panaszt tett nála, miszerint Stefel és Ipoly csanádi polgárok tőle bizonyos összeget kölcsön vettek, a melyet a kölcsönző mérhetetlen kárára visszafizetni nem akarnak, jóllehet valamennyien irásban ismerték el adósságaikat. Fölszólítja tehát a várost, hogy Stefel és Ipoly polgártársaikat adósságaik megfizetésére kényszerítsék. Ha azt nem tennék, a király Dósa csanádi püspökhöz

fordulna, hogy a hatóságot a királyi parancs végrehajtására kényszerítse.

Commissio propria domini regis.

Sigismundus, dei gracia Romanorum rex semper augustus ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. rex, fidelibus nostris iudici, iuratis civibus civitatis Chanadiensis salutem et graciam. Dicitur nobis in persona Mwssel iudei alias in civitate Vyenensi, nunc vero in civitate nostra Budensi residentis, quomodo Sthephel et Ipolitus concives vestri sibi certis pecuniarum quantitatibus debitorie essent obligati, de qua sibi hucusque nullam curavissent exhibere satisfaccionem in ipsius preiudicium et dampnum non modicum, que premissa certis literis eorum obligatoriis superinde confectis asserit posse comprobare. Et quia nos ipsum Mwsel iudeum in premissis dampnum pati nolumus aliquale, igitur fidelitati vestre firmissime comittimus et mandamus regio nostro sub edicto, quatenus mox presentibus visis ex parte dictorum Stephel et Ipoliti eidem Mwsel iudeo super dictis debitis secundum tenorem literarum obligatoriarum coram vobis in specie producendarum iudicium et iusticiam ac omnimodam satisfaccionem impendere et exhibere debeatis, alioquin commisimus et serie presencium firmiter comittimus reverendo in Christo patri domino Dose, episcopo ecclesie Chenadiensis, ut ipse vos ad premissa facienda arcius compellat et astringat. Aliud igitur non facturi in premissis. Presentes perlectas reddi iubemus presentanti. Datum Posinii, in festo beatorum Petri et Pauli apostolorum, anno domini millesimo quadringentesimo vigesimo primo, regnorum nostrorum anno Hungarie etc. tricesimo quinto, Romanorum undecimo et Bohemie primo.

Eredeti, papiron, szövege alá nyomott letöredezett pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 41. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

117.

1421 julius 24, Pozsony. Zsigmond király levele a pozsonyiakhoz, a melyben elmondja, hogy Izrael, Haybel és Áron zsidók, egykor brucki, most pozsonyi lakosok panaszt tettek nála, miszerint több

pozsonyi polgár Izrael és Árontól, továbbá Teyhterl zsidóasszonytól, a ki tartozásainak jogát Haybel zsidóra ruházta át, kölcsönpénzt vettek föl, a mit visszafizetni nem akarnak. Fölszólítja tehát a várost, hogy e levél vétele után azonnal igazságot szolgáltassanak és ha a zsidók állításaikat bizonyítani tudják, fizettessék meg a nekik járó adósságokat, a miről az adósoknak nyugtatvány adandó.

Commissio propria domini regis.

Sigismundus, dei gracia Romanorum rex semper augustus ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. rex, fidelibus nostris dilectis, providis viris iudici et iuratis civibus civitatis nostre Posoniensis salutem et graciam. Pro parte Izraël alias in Pruk, Haybel et Aron iudeorum, nunc in eadem civitate nostra Posoniensi habitancium, dictum est nostre maiestati, quod quidam forent homines vestri concives et alii in eadem civitate nostra commorantes, qui ipsis Izraël et Aron, necnon quondam Teyhterl iudee mulieri, que debitorum suorum debita prefato Haybel commisisse dicitur, certis debitis seu pecuniarum sumpmis obligarentur, et nunc tales debitores ipsorum de ipsis debitis eisdem satisfacere recusarent in eorum dampnum et preiudicium valde magnum. Et quia nos ipsis iudeis per ipsorum debitores satisfaccionem volumus exhiberi, ideo fidelitati vestre firmiter precipiendo mandamus, quatenus statim visis presentibus, ex parte omni illorum vestrorum concivium, et aliorum hominum in vestri medio habitancium, quos prefati iudei ipsis debitores nominaverint et hoc legittimis probacionibus docuerint, eisdem iudeis super ipsis debitis plenam satisfaccionem exhibere debeatis, et habita satisfaccione huiusmodi debitorum, eisdem satisfacientibus sub sigillo dicte nostre civitatis literas expeditorias dare et emanari facere studeatis. Quos quidem satisfacientes, quibus, ut predicitur, vos literas vestras expeditorias dederitis, et nos super ipsa satisfaccione quitos habere volumus et habemus expeditos, presencium literarum nostrarum testimonio mediante, quas sigillo nostro maiori, quo ut rex Hungarie utimur, fecimus consignari. Datum Posonii predicta, in vigilia festi beati Jacobi apostoli, anno domini millesimo quadringentesimo vigesimo primo, regnorum

nostrorum anno Hungarie etc. tricesimo quinto, Romanorum vero undecimo.

Hátlapján: Civitati Posoniensi. Eredeti, papiron, hátlapjára nyomott letöredezett pecséttel. A pecsét alatt: Commissio propria domini regis. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 42. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

118.

1421 szeptember 30, Pozsony. Zsigmond király levele az ország rendjeihez, különösen Garai Miklós palatinus, Kanisai István ajtónállómester, Fraknói Pál és másokhoz, a melyben őket értesiti, hogy Izrael, Heubel és Áron pozsonyi zsidók panaszt emeltek, miszerint soproni és egyebütt lakó jobbágyaik, továbbá ausztriai polgárok, a kik itt birtoktulajdonosok és mint ilyenek adósai Heubelnek a reá Thaterlről szállt örökség révén, nekik adósságaikat megfizetni nem akarják, jóllehet követeléseiket bizonyitani tudják. Nevezett zsidók már több izben kérték a nekik járó összegeket, királyi levelek is fölszólitották az adósokat fizetésre, de a fölszólitásnak mindeddig még eleget nem tettek. Sőt olyanok is vannak az adósok között, a kik a királyi letiltás ellenére (inhibicio) a kötelezvényeket megvásárolják és a zsidókat nagyon megkárositják.

Relacio Johannis de Risemberg.

Sigismundus, dei gracia Romanorum rex semper augustus, ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. rex, fidelibus nostris universis et singulis, prelatis, baronibus, comitibus, castellanis, nobilibus ipsorumque officialibus, item civitatibus et liberis villis ipsorumque rectoribus, iudicibus et villicis, et presertim magnificis Nicolao de Gara dicti regni nostri Hungarie palatino et Stephano de Kanisa alias magistro ianitorum nostre maiestatis, necnon Paulo de Frachno et nobili domine relicte condam Wolfardi de Wereskw, item Petro Kethendarff, Johanni Thompek, Henrico dicto Slaudersperger alias castellano de Kewcze et Iunginer de Jerendarff, ac iudici et iuratis civibus nostre civitatis Sopronìensis, salutem et graciam. Dicitur nobis in personis Israhel ac Hewbel et Aron iudeorum in civitate nostra Posoniensi commorancium gravi cum querela, quomodo nonnulli forent cives ac populi et iobagiones in

predicta Soproniensi et eciam aliis nostris regalibus ac vestris civitatibus ac opidis et villis commorantes, quidam autem in nostris ac vestris civitatibus opidisque et villis hereditates habentes, et in tenutis illustris principis Alberti ducis Austrie filii nostri carissimi residentes, qui eisdem iudeis exponentibus et presertim ipsi Hewbel in ipsum a condam domina iudea Thaterl predecessore ipsius (in ipsum) devolutis certis debitis et pecuniarum quantitatibus causis ex racionabilibus debitorie obligarentur, que iidem iudei certis et evidentibus documentis, demptis literis et libris registrorum iudaycalium, pridem per Australes tempore expulsionis eorundem iudeorum de tenutis ducis Austrie predicti per ipsum ducem facte ab ipsis receptis et inibi per ipsos derelictis, asserunt se posse manifeste comprobare. de quibus debitis talismodi debitoris eisdem iudeis nec ad ipsorum repeticiones, nec ad nostrum literatorium mandatum satisfaccionem impendere curavissent et exhibere. Quamplures eciam essent ex eisdem debitoribus dictorum iudeorum, qui post inhibicionem nostre maiestatis per nos et per vos, scilicet Nicolaum palatinum nostre maiestatis in persona supor redempcione literarum eorum obligatoriarum super talismodi debitis pro eorundem iudeorum parte confectarum et per ipsos in dicto Austria amissarum eis factam literas ipsorum obligatorias, non obstante premissa inhibicione, redemissent et sic a solucione huiuscemodi debitorum se precavere nitterentur atque vellent in preiudicium eorundem iudeorum et dampnum valde magnum. Supplicatum itaque extitit nostre maiestati in personis eorundem iudeorum, ut ipsis circa premissa de remedio dignaremur providere opportuno. Et quia unicuique, quod suum est, iusticia reddi requirit, igitur vestre universitati et vestrorum cuiuslibet fidelitati firmissime precipimus et omnino volentes mandamus, quatenus dum et quamprimum per prefatos iudeos exponentes vel alterum eorum, aut cives et hospites ipsius nostre civitatis Posoniensis aut alterum ipsorum civium eorundem iudeorum nominibus serie presencium requisiti fueritis, tunc mox et in continenti ex parte omni talium civium et iobagionum vestrorum et alterius status hominum vestre iurisdiccioni subiectorum, hereditatesque sub eisdem vestris iurisdiccionibus haben-

cium et in Austria residenciam faciencium, necnon illorum, qui post premissam nostram inhibicionem, si quas literas obligatorias super debitis premissis pro eorundem iudeorum parte confectas et in dicta Austria derelictas et ab ipsis ablatas redemissent, quos iidem exponentes sibi ipsis debitores fore nominaverint et aliquibus debitis iidem iudei vel eorum nominibus cives pretacte nostre civitatis Posoniensis harum ostensores legittimis comprobacionibus mediantibus debitores poterint comprobare, super talismodi debitis eisdem iudeis vel civibus dicte civitatis nostre Posoniensis supradictis eorum nominibus, literis predictis obligatoriis non obstantibus, per quoscumque debitores eorundem iudeorum post nostram inhibicionem per nos, ut predicitur, superinde factam redemptis, quas literas iidem iudei post predictam nostram inhibicionem redemptas fore poterunt comprobare, plenam iusticiam et debitam satisfaccionem, debitores vero eorundem iudeorum, qui hereditates, ut predicitur, in regno nostro Hungarie predicto sub vestris iurisdiccionibus... habent et in Austria residenciam faciunt personalem, super satisfaccione huiusmodi debitorum ipsis iudeis fienda amonere et ipsis terminum solucionis super eisdem debitis prefigere, qui si eadem debita iuxta vestram vel alterius vestrorum, cuius interest, ammonicionem expedierint, bene quidem, alioquin absencia eorum non obstante de hereditatibus ipsorum sub vestris iurisdiccionibus existentibus eisdem iudeis super debitis probabilibus congruam satisfaccionem impendere et exhibere debeatis. Quibus quidem super predictis debitis satisfacientibus literas expeditorias per iudicem et iuratos cives dicte nostre civitatis Posoniensis sub sigillo eiusdem civitatis nostre Posoniensis dare et emanari facere commisimus et presencium serie committimus. Quos quidem satisfactores, quibus ut predicitur, dicti iudex et iurati cives ipsius nostre civitatis Posoniensis literas expeditorias dederint, et nos super ipsa satisfaccione quitos habere volumus et habebimus expeditos, presencium literarum nostrarum testimonio mediante. Que si feceritis, bene quidem, alioquin serie presencium committimus fidelibus nostris comiti vel vicecomiti et iudicibus nobilium illius comitatus, in quo aliquis vestrorum prefatis iudeis iuxta premissam nostram

commissionem iusticiam facere recusaverit, ut ipsi, scita prius veritate premissorum, vos et quemlibet vestrorum ad premissa efficaciter facienda auctoritate nostra presentibus ipsis attributa in hac parte mediante compellant et astringant. In casu autem, quo vos vel alter vestrorum aut huiusmodi comitatus comes vel vicecomes et iudices nobilium in premissorum nostrorum mandatorum debita execucione tepidi fueritis vel alter vestrorum fuerit aut extiterint, eisdem civibus id duximus committendum, iimo committimus per presentes, ut ipsi cives Posonienses vel alter eorum eorundem iudeorum nominibus res et bona civium et iobagionum vestrorum, qui scilicet in exhibicione premisse iudiciarie satisfaccionis ipsis iudeis fienda tepidi extiterint, ubicunque easdem repperire poterint et invenire, presencium vigore arestare et in aresto tamdiu conservare valeant atque possint, quousque ipsis iusticia et iudiciaria satisfaccio modo supradicto ex parte illorum, quorum intererit, amministrabitur quoad plenum. Secus igitur facere non ausuri in premissis. Presentes eciam post earum lecturam reddi iubemus presentanti. Datum Posonii predicta, sabbato proximo post festum beati Michaelis archangeli, anno domini millesimo quadringentesimo vigesimo primo, regnorum nostrorum anno Hungarie etc. tricesimo quinto, Romanorum duodecimo et Bohemie secundo.

Eredeti, hártyán, szövege alá nyomott, papirfedelü pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 10 abc. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

119.

1421. Buda városának törvénykönyvéből. Ötvenedik fejezet.

A városi irnoknak zsidóktól kétszeres dij jár.

Von des statschreibers schreiblonn.

Item von christen phandtprieff, dy da merglich sach perüren denarios 100

— — — — — — — — — — — —

Item von der juden phantprieff semper duplum

— — — — — — — — — — — —

Michnay és Lichner, Ofner Stadtrecht 53. lap.

120.

A gonosz, Istent eláruló zsidók kötelesek boraik után, akár saját terményük, akár vásárlás után szerezték, a városnak adót fizetni.

191. §.

Wy dye juden schollen gehen unnd claider anntragen und von iren weyn.

Dye juden, dye sneiden, hartneckygen, stinkunden gotis verreter, schollen von allen iren wein, dy yn iren gekauftin oder verstanden erb sein, mit der statlosung geben. Auch von den wein, dy sy kauffenn von den leuten, sullen vider dy juden, nach dye christen, von den sye den wein pestellet haben, auff das, das an der statlosung, nichtis apgehe.

Idézett helyen, 113. lap.

121.

A zsidó dolgozzék úgy, mint a keresztény, és ne szedjen kamatot. A ki arra kényszeriti, az itélet napján számot fog adni cselekedetéről.

192. §.

Von der aigenschaft der juden, das nicht sullen gesuch nemenn.

Von der judengesuch vil ich nitcz sagen, wen sye sullen nach gepot, sam dy christen, arbaiten, unnd keyn gesuch nemen von ymand. Wer das uber yn verhangt, oder andern czunemen, der verantwurt dasselbig am jungsten tage.

Idézett helyen, 114. lap.

122.

A zsidók oly ruhát viseljenek, a melyről fölismerhessék: ruhájuk fölött vörös köpenyt, azonkívül sárga foltot, a melyet eltakarni nem szabad.

193. §.

Von iren claidern, dy sy schollen tragen und gewant.

Dy juden schollent auch gewant tragen, dapey man sy irkennet: uber ander ir klaider eynen rothen mantel, unnd an

der aller sichersten stadt eynen gilben fleck, den man nit műg uberspannen.

Idézett helyen, 114. lap.

123.

Zsidóknak tilos keresztények között áruikat eladni. A mennyiben zálog van náluk, azt a hét egyik napján a zsidó-utczában árusíthatják. Ha másutt árulnak, a hatóság áruikat elkobozza.

194. §.

Vonn der judennmarckt.

Und schullen auch keyn dyngk nyndert fern nach nahent untter dy christen tragen. Was sy verstanden phant haben, dy sullen sy ainst in der wochen in der judengassen feyl haben. Werden sy anderswo pegrieffen, das gericht yn nemen, was sy feil haben.

Idézett helyen, 115. lap.

124.

A zsidók évente egyszer kötelesek adósleveleiket a városházán bemutatni és a hatóság az adósokkal azt tudatja.

196. §.

Von den juden phanttprieff.

Dye juden sullen alle ire phantprieff ainsten yn dem jar auffpieten vor gerichte auff dem rathausz, unnd der richter sol den menschen das lossen wissen, uber welchen dye prieff sagent: auf dasz dy posen juden mit arger list icht dye christen ummb ir erb pringen. Unnd dy vorhalten prieff sullen furpasz nichten craft habenn.

Idézett helyen, 116. lap.

125.

Zsidónak tilos nyujtott kölcsönért miseruhát, kelyhet vagy bármily templomban használt szert zálogul elfogadni. Szintúgy tilos lopott vagy rabolt tárgyakra kölcsönt adni.

197. §.

Dasz sy nit sullen leyn auf kirchgereth.

Von der judenphant, darauf sy nicht leyen sullen. Sy sullen nit leyen auf meszgewant, kelich ader pucher unnd kasel, nach auf allisz, das in der kirchen genüteżt wirt; wen das nymant vorsetczt, es sey dan gestolen aber geraubet. Darnach auch in eyner gemeyn sullen sy nicht leyen auf kainerlay gut, das da sey geraubt oder gestolenn.

Idézett helyen, 116. lap.

126.

Senkit sem szabad megölni, sem keresztényt, sem zsidót, sem pogányt. Nem elég, ha valaki zsidó vagy pogány voltára hivatkozik. Ha bevádolják, akkor esküszik, és bűnösség esetében fejét veszti.

258. §.

Von manchfeltigenn todschlagen, wy dye gerichtet werden.

Nymant schol todtenn an gerichte mit frevel, esz sey christenn, heid ader jude. Wan isz ist nicht gnűg, ap eyner sprech, er ist eyn jude, eyn ketczer ader eyn haid: man vindt darnach, unnd wirt darnach genant manslechtig. Wirt ymant peclagt, er műsz emprechen unnd gestehen selb 48 unnd schweren salb 25, er alleyn vorhyn unnd y drey nach ym. Felt er, ader eyner an dem aid: man schlecht ym ap seyn haupt auff dem krautmargkt.

Idézett helyen, 142. lap.

127.

Ha valakiről a boszorkányság esete legelőször bebizonyul, ültessék létrára és tegyenek fejére zsidókalapot, a melyre szent angyalok festve vannak. Reggeltől estig egy pénteki napon álljon egy olyan helyen, a hol a nép legnagyobb része meg szokott fordulni. Aztán bocsássák szabadon és az esetet vegyék föl a városi jegyzőkönyvbe.

331. §.

Von ansprecherin, czaubern ader liplerinn.

Der damit vormerct wirt unnd uberwundenn, czum ersten mal sal man yn setczen auf eyn leiter, und eynen gespitzten judenhut sol er haben auf dem haupt, daran dy heilgen engil seyn gemalt, damit er ummbget. Also schol er stehen vonn morgen fru uncz auf mittentag an eynen freitag, so dy maiste gemeyn desz volkisz ap unnd zuget; darnach sol man yn ledig lossen, also ap er verschweret den irsal meher czu thun. Unnd das schol man allesz in der statpuch verschreiben auff dasz, ap er mir pegrieffen wurde, so schol man ynn prennen, sam eynen ketczer.

Idézett helyen, 178. lap.

128.

Senkinek, vendég vagy külföldi, sem szabad áruit zsidónak eladni vagy vele üzleti összeköttetésbe lépni. A ki azt megteszi, elveszti a zsidónak eladott áruját.

425. §.

Nymandt sol mitt juden schaffen pey seinen guttern.

Item kain auszlender ader gast schol seyn kauffmanschacz kainem juden verkauffen, nach keinen wechsil unnd handil mit den juden haben nach treiben schol. So der kaufman pegriffen wirt, der ist verfallenn dy war, die er verkauft hat dem judenn.

Idézett helyen, 214. lap.

129.

1422 augusztus 10, Buda. Zsigmond király átirja József budai zsidónak és általa az összes magyarhoni zsidóknak a IV. Bélától adott és a székesfehérvári káptalantól már többször átirt privilegiális leveleket.

Nos Sigismundus, dei gracia Romanorum rex semper augustus ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. rex, memorie commendantes tenore presencium significamus quibus expedit universis, quod Joseph iudeus, inhabitator civitatis nostre Budensis, in suo ac universorum iudeorum personis ad nostram veniendo presenciam exhibuit nobis quasdam literas capituli ecclesie Albensis privilegiales tenoris infrascripti, supplicans nostre maiestati, ut series earundem de verbo ad verbum transscribi et transscriptum sibi sub appensione sigilli nostri mediocris dari facere dignaremur, quarum series hec est: (V. ö. 89. számot.) Nos itaque iustis suplicacionibus prefati Joseph iudei per ipsum in suo ac ceterorum iudeorum personis nobis factam (!) pie exauditis, tenorem predictarum literarum dicti capituli Albensis privilegialium de verbo ad verbum transscribi et transscriptum sibi sub appensione dicti sigilli nostri mediocris dari fecimus uberiorem ad cautelam communi iusticia requirente. Datum Bude, in festo beati Laurencii martiris, anno domini millesimo quadringentesimo vicesimo secundo.

Hátlapján egykorú irással: Litere iudeorum pro eorum libertate. Eredeti, hártyán, vörös és kék zsinegről függő ép pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 19. Dr. Gárdonyi Albert másolota.

130.

1426 május 1, Sopron. Kophel soproni zsidó elismeri, hogy Sopron város neki fizette ki a József (német-ujhelyi) zsidónak járó 127 magyar arany forintot. Az összeg fölvételét a polgármester és zsidóbiró pecsétjével, valamint az ő saját aláirásával bizonyitja.

Ich Kophel der jud, yz gesesen zu Odenburg, bekenn offenlich mit diesem brife, das mich die ersam, weisen, der

burgermaister, richter und rate, auch die ganze gemain der stat zu Odenburg verricht und bezalet habend an der geltschuld 127, *Josephn dem juden* schuldig beleibent, hundert und siben und zwanzig ungrischer guld gut und en volln swerer, und sag auch sy, ir erben und nachkohm anstat des vorgenanten Josephn des benanten summ geld quit, ledig und los vor all anspruch mit urkond. Besigle mit des erbern, weisn *herr Galusch Petrenns, diezeit burgmaister und judenrichter, aufgedrucktn petschad*, den ich darumb vleissig gebetn hab, im und seine erbn on schadn. Darzu ich auch mit *mein handgeschrifft mein zusigel* auch an disen brife bezaichnd hab. Geben an eritag nach Vitalis, anno domini millesimo quadringentesimo vigesimo sexto.

[24] יעקב ב״ר מרדכי ז״ל
צדוק ב״ר אחי . . ז״ל

Eredeti, papiron, zöld viaszpecséttel. Sopron város levéltára Lad. XIX. fasc. I. nr. 32. Kiadta Pollák 262. l.

131.

1426 október 25, Luntemburgi tábor. Albert osztrák herczeg oklevele, melyben azon alkalomból, hogy Zsigmond magyar király a haimburgi és brucki zsidók összes követeléseit a pozsonyi polgároknak ajándékozta, a saját területén levő hasonló követelések felét is nekik adja, másik felét magának kötvén ki.

Wir Albrecht, von gotes gnaden herczog ze Österreich, ze Steir, ze Kernden und ze Krain, markgraf ze Merhen und grave zu Tirol etc., bekennen fur uns und unser erben und tun kunt offenleich mit dem brief von der geltschuld wegen, die man etwenn unsern juden, die zu Haimburg und zu Prukg auf der Leytta gewonet habent, in dem kunigreich zu Ungern schuldig ist, und die der allerdurchleuchtigist furst, unser lieber genediger herr sweher und vater, her Sigmund, Römischer, zu Ungern und zu Behem etc. kunig, den erbern, weisen, unsern besunder lieben, den burgern gemainicleich zu Prespurg gegeben und damit begnadet hat, und wan wir ettleich brief und juden-

pucher auf dieselben geltschuld haben und derwartn, daz dieselb geltschuld dest erfurderlicher und nuczleicher wert inbracht, habent dieselben burger zu Prespurg an uns begeret und gepeten, daz wir unsern willen und gunst darczu geruchten zugeben. Nu haben wir angesehen ir fleissige gepete und haben dadurch und von sundern gnaden unsern willen und gunst darczu gegeben und geben auch wissentleich mit dem brief in solicher mass, was derselben geltschuld sey, es sey auf brieven, judenpühern oder kuntscheften, oder wie die geweist und ungeverleich mag eingevordert und inpracht werden, daz wir denselben bürgern gleich halben tail derselben geltschuld geben, doch also, daz si uns, unsern erben und nachkomen oder anwelten den andern halben tail derselben geltschuld genczleich raihen und geben an widerrede angeverd. Doch auzgenomen der achthundert und ains und zwainczig phunt phenning ungrischs gelts, die in der obgenanten geltschuld sind gevallen, und der ain tail auf des egenanten unsers gnedigen hern des kunigs zerung vor zeiten gangen ist, und der ander tail den burgern daselbs ist beliben, die sullen denselben burgern beleiben, und die egenante tailung nicht geczogen noch geraitt werden, wan wir in die haben nachgelassen, und was auch zerung, die wissentleich gemacht wirdet, auf das inpringen solicher geltschuld und auf den juden geen wirdet, die sol von der sume, die uns baiderseytt von der obgemelten geltschuld gevallen wirdet, von jedem tail halbe sume auzgerichtt und beczalt werden ungeverleich mit urkunt des briefs. Gebenn im veld vor Luntemburg, an freitag vor sant Symons und sant Judas tag, nach Kristi gepurde vierczehenhundert jar darnach in dem sechs und zwainczigisten jare.

Eredeti, hártyán, hártyáról függő pecsétje elveszett. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 76. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

132.

1431 október 18, Buda. Egy Farkas nevű soproni zsidó Zsigmond király előtt megjelenik és kéri, engedné meg, hogy a székesfejérvári káptalan zsidó privilegiális levelét neki átirják. A király a kérés teljesítését elrendeli.

Nos Sigismundus, dei gracia Romanorum rex semper augustus ac Ungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. rex, memorie commendamus, quod Ffarkas iudeus, in nostra civitate Sopronienst commorans, ad nostram veniens presenciam exhibuit nobis quasdam literas privilegiales capituli ecclesie Albensis, continentes libertates et consuetudines iudeorum, supplicans nobis, ut easdem in literas nostras de verbo ad verbum transumi et transcribi faciendo, tenorem earumdem ipsis iudeis concedere dignaremur, quarum literarum tenor et est talis: (V. ö. 89. számot.) Nos igitur supplicacionibus annotati iudei Ffarkas in hac parte auditis, predictas literas privilegiales capituli ecclesie Albensis de verbo ad verbum presentibus transcribi et transsumi facientes, tenorem earumdem prefatis iudeis duximus concedendas, presencium testimonio mediante. Datum Bude, in festo beati Luce evangeliste, anno domini millesimo quadringentesimo tricesimo primo, regnorum nostrorum anno Hungarie quadragesimo quinto, Romanorum vigesimo secundo et Bohemie duodecimo.

Fejér, Cod. Dipl. X. 7. 337. l.

133.

1436 november 4. Prága. Jakab pozsonyi és Nicol budai zsidó, mint a magyar zsidóság képviselői, Zsigmond király előtt megjelennek s kérik, hogy a székesfejérvári káptalan által átirt IV. Béla király privilegiális levelét a maga részéről is megerősítse. A király e kérésnek eleget tesz s saját pecsétjével ellátott levélben elrendeli: 1. Zsidók között fölmerült ügyeket a zsidóbiró vagy annak helyettese csak az akkori zsidó esküdtekkel egyetemben intézhet el. 2. A zsidók mindenütt tartoznak a királyi adót

megfizetni. 3. Az adószedők nem szedhetnek vámot zsidó halottak után, a midőn azokat az egyik községből a másikba szállítják. 4. Ha előzetesen megegyezés nem történt, akkor zsidóktól vett kölcsönnél a keresztény minden száz denár után heti két denárnyi kamatot fizet. 5. Zsidó csak annyi vámot fizet, a mennyit lakóvárosának vagy falujának keresztény lakója.

Sigismundus, dei gracia Romanorum imperator semper augustus, ac Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie, Rame, Servie, Gallicie, Lodomerie, Comanie Bulgarieque rex, omnibus Christi fidelibus, presentibus pariter et futuris, presens scriptum inspecturis, salutem in omnium salvatore. Ordo svadet ea, que rite processerunt, illibate conserventur; equitatis ad apicem pertinent cesaree atque regalis sublimitatis, ut et iusta petita ad exaudicionis graciam admittantur. Proinde ad universorum tam presencium quam futurorum noticiam harum serie volumus pervenire, quod Jacobus in Posonio et Nicol iudei in Buda commorantes nostri culminis accedentes in conspectum, suis ac ceterorum universorum iudeorum, ubilibet intra ambitum nostri regni Hungarie predicti commorancium, nominibus et in personis exhibuerunt et presentarunt nobis quasdam literas nostras mediocri sigillo nostro, quod alias apud comitem capellarum nostrarum Budensem pro tempore existentem habebatur, et impendenti consignatas, tenorem literarum capituli ecclesie Albensis requisitarum et inventarum, ordinem quarumdam aliarum literarum iamfati capituli, continenciam certarum literarum privilegialium olim inclyti regis Bele quarti super libertatibus et prerogativis iudeorum prenotatorum confectarum et emanatarum in se continentes, tenoris subsequentis, supplicantes idem Jacobus et Nicol iudei, nominibus et in personis quibus supra, ut easdem nostras literas gratas, ratas et acceptas habendo nostrisque privilegialibus sub pendenti nostro autentico sigillo emanandis verbotenus inseri faciendo, pro eisdem nostris iudeis ipsorumque heredibus et posteritatibus universis innovando, perpetue valituras dignaremur confirmare, quarum tenor est talis: (V. ö. 132. számot.) Nos igitur humillimis annotatorum Jacobi et Nycol iudeorum supplicacionibus an-

tefatis, per ipsos nominibus et in personis quibus supra, modo antelato nostre subiective oblatis maiestati, imperiali regalique benignitate exauditis clementer et admissis, prescriptas nostras literas non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, immo mere et sincere veritatis integritate prepollentes, presentibusque de verbo ad verbum insertas, quoad omnes earum continencias, articulos et clausulas acceptamus, approbamus et ratificamus, easque nihilominus simul cum universis libertatibus et prerogativis atque omnibus et singulis clausulis et articulis superius in dictarum literarum nostrarum tenoribus lacius explicatis et contentis, cum horum articulorum et clausularum adieccionibus, primo videlicet, quod quilibet iudeorum iudex pro tempore constitutus aut eius substitutus universa iudicia inter ipsos iudeos fieri debencia, ipsumque iudicem iudeorum concernencia, pariter cum iuratis iudeis tunc temporis constitutis discutere et definire debeat. Item et illi iudei ubivis intra ambitum dicti regni nostri Hungarie in quorumcunque magnatum possessionibus comorantes ad censuum maiestati nostre de medio iudeorum provenire debencium contribucionem condignam seu solucionem convenientem absque omni contradiccione facere teneantur. Item quemadmodum tributarii, prout in uno articulo superius expressatur, ita et eodem modo tricesimatores a cadaveribus iudeorum, per ipsos iudeos de uno loco ad alium locum deferendis nihil debeant exto quere. Item si christianus pignus aliquod absque convencione iudeo pro pecuniis tradiderit, vel pecuniam sine convencione a íudeo ad usuram accomodaverit, extunc ipse christianus iamfato iudeo pro usura de singulis centum denariis ebdomatim singulos duos denarios solvere teneatur. Item quilibet iudeus, dum ad aliquod tributum pervenerit, de persona sua propria non plus solvere teneatur, nisi tantum, quantum deberet solvere unus christianus in illa civitate seu possessione inhabitans, ubi iudeus commoratur. Quos articulos et clausulas ad humilis supplicacionis instanciam predictorum iudeorum, clausulis et articulis in tenoribus literarum prenarrati quondam regis Bele contentis, de plenitudine nostre regie potestatis et gracia speciali duximus advertendum (!) pariter

et adnectendum (!) mera auctoritate et potestatis plenitudine ex certaque sciencia nostre maiestatis, pro prefatis universis iudeis, ipsorumque heredibus et posteritatibus universis innovantes, perempniter valituras confirmamus presentis scripti nostri patrocinio mediante. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes concessimus literas nostras privilegiales, pendentis et authentici sigilli nostri minoris, quo uti Romanorum imperator utimur, aliis nostris sigillis, tam scilicet maiori dupplici, quam eciam minori secreto, quibus uti rex Hungarie utimur, tempore exitus nostri de regno Hungarie ad has Bohemie partes nuper facti apud fidelem nostrum venerabilem dominum Matthiam summum cancellarium regni Hungarie nostre maiestatis certis racionalibus ex causis dimissis et derelictis, munimine roboratas. Datum Prage, per manus venerabilis magistri Stephani de Byk, archidiaconi cathedralis et canonici ecclesie Zagrabiensis, absente nunc prefato domino Matthia cancellario nostro, onus vicecancellarii quoad regnum nostrum Ungarie predictum ex speciali nostre maiestatis commissione atque mandato supportantis, fidelis nostri dilecti, anno millesimo quadringentesimo tricesimo sexto, tercio nonas Novembris, regnorum nostrorum anno Hungarie quinquagesimo, Romanorum vero vigesimo septimo, Bohemie decimo septimo, imperii vero anno quarto. Venerabilibus in Christo patribus dominis Georgio archiepiscopo Strigoniensi, Colocensi, Spalatensi ac Jadrensi sedibus vacantibus, Petro de Rozgon Agriensis, fratre Johanne Varadiensis, Georgio Lépes Transsilvaniensis, Zagrabiensi sede vacante, fratre Heynrico Quinqueecclesiensis, Simone de dicta Rozgon Wesprimiensis, Clemente Jauriensis, Waciensi et Chanadiensi sedibus vacantibus, Georgio Nitriensis, Jacobo Sirmiiensis, Jose Bosnensis, Tinniniensi sede vacante, Vito Corbaviensis, Johanne de Dominis Segniensis ecclesiarum episcopis, ecclesias Dei feliciter gubernantibus, Sibinicensi, Nonensi, Scardonensi, Traguriensi, Makariensi et Farensi sedibus vacantibus. Item magnificis Mathia de Polocz predicti regni nostri Hungarie palatino, comite Stephano de Bathor iudice curie nostre, Petro Chéh de Léva et Ladislao de Chaak waiwodis nostris Transsilvaniensibus, Stephano de Frangepan Wegle, Segnie et Madruzie comite, ac Mathkone de

Thallocz regnorum nostrorum Dalmacie et Croacie predictorum, ac eodem Mattkone, Desew et Ladislao de Gara Machoviensibus banis, Johanne de annotata Rozgon thavernicorum, Emerico et Joanne de Marcalli ianitorum, Joanne et Stephano de Peryn dapiferorum, Paulo et Joanne de Compolth de Nana pincernarum, Laurencio de Hederwar agazonum nostrorum magistris ac Stephano et Georgio de prescripta Rozgon comitibus Posoniensibus. aliisque quam pluribus regni nostri comitatus tenetibus et honores.

Fejer, Cod. Dipl. X, 7, 787.

134.

1438 május 2, Bécs. Albert levele Pozsony városához. Wendtur Gáspár pozsonyi zsidóbiró elfogta Salmant, Mertlein zsidó fiát, a midőn a szentlőrinczi plébánoshoz ment, hogy ott a keresztséget fölvegye és a vagyonától megfosztotta, a melyet most sem akar neki visszaadni. Meghagyja tehát a hatóságnak, hogy Salmant Wendtur ellen megvédje és kényszerítse Wendturt, hogy Salman vagyonát neki kiszolgáltassa és azontúl sem bántalmazza.

Albrecht, von gotes gnaden romischer kunig, zu aller zeiten merer des reichs, ze Hungern, Dalmacien und Croacien etc. kunig, erwelter kunig ze Behem, herzog ze Osterreich und marggraf ze Merhern etc. Erbern, weisen und lieben getrewen. Uns hat furbracht Salman, Metleins des juden ze Prespurg sun, der sich von judischen irrsal zu dem waren kristenleichen gelauben keren und die tauff an sich nemen vil, wie unser getrewer Caspar der Wendtur, unser judenrichter ze Prespurg in, als er sich mit etwie ... seins guts zu dem pharrer zu sanct Larennzen daselbs durch underweisung des heiligen kristenleichen gelauben het gefuget, gevangen und im solich sein gut genomen hab, des er von im nicht kann bekomen, als ir das an der zedel hierin beslossen werdet vernemen. Emphelhen wir ew und vellen ernstleich, sey dem also, das ir mit dem egenanten unsern judenrichter von unsern volgen ernstleich

schaffet und darzu haltet, daz er dem egenanten Salman sein gut, was er im des genomen hab, genzleich und anverziehen widergebe, und in auch hinfur an seinem leib und gut nicht bekumer oder beswere in alem weis. Daz ist ernstleich umser maynung. Geben zu Wienn, an freytag nach sanct Philipps und sanct Jacobs tag, anno domini etc. tricesimo octavo, unserer reich des Romischen und ze Hungern etc. in dem ersten jar, under unserm insigel, daz wir in unserm furstentum Osterreich geprauchen. Commissio domini regis
Schochterl referente.

Kívül: Den erbern, weisen, unsern lieben getrewen, dem burgermaister, dem richter und dem rate ze Prespurg. Eredeti, papir, zárlatára nyomott vörös pecsétje letöredezett. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 77.

135.

1438 május 5, Baden. Albert király tudatja Sopron város tanácsával, hogy teljesitette Vleischhakher György ama kérelmét, miszerint a zsidó hitelezőinek járó kamatok fizetése alól egészen fölmentessék. Kéri a várost, hogy ezen intézkedését az ottani zsidókkal tudassa.

Albrecht, von gotes gnaden romischer kunig, zu allen zeiten merer des reichs, ze Ungern, Dalmacien, Croacien etc., erwelter kunig ze Behem, hertzog ze Ostereich und markgraf ze Merhn etc. Erbern, weisen und getrewn lieben. Als ew villeicht wissentlich ist, daz unser getrewer Jorg der Vleischhakher und burger zu Ödenburg unsern juden daselbs merkleichen schuldig ist, darumb nu grosser gesuch auf in ist komen, und ob er denselben juden solchen gesuch solt betzalen, daz er darumb in gantzes verderben keme, lassen wir ew wissen, daz wir denselben Vleischhakher solchs gesuchs begeben haben und manen, daz sich dieselben unsere juden an der rechten haubtsume sullen lassen begnugen. Emphelhen wir ew und vellen ernstleich, daz ir mit den egemelten juden und judin, den er schuldig ist und die er zu erkennen geben ... von unsern wegen bestellet, daz si sich an den haubtsummen lassen begnugen, und in daruber nicht verrer andringen. Das ist

gentzleich unser maynung. Geben ze Paden, an montag sant Gorthartstag, anno etc. tricesimo octavo, unser reich des Romischen und ze Ungern etc. in dem ersten jare, under unsern secret.

Commissio propria domini regis.

Kívül: Den erbern, weisen, unsern lieben getrewn, dem burgermeister, dem richter und dem rat ze Odenburg.

Eredetie Sopron város levéltárában Lad. XLVIII. et Y. Y. fasc. I. nr. 3. Kiadta Kohn 417. l.

136.

1438 május 26. Bécs A Budáról származó Kis Jakab és Jakab pozsonyi zsidók az országos zsidóság képviseletében Albert királynak Székesfehérvárott történt koronáztatása alkalmából bemutatják Zsigmond király levelét, a melyben IV. Béla zsidó privilegiumait ujabb és kedvezőbb kiegészítésekkel kiadta, kérik, erősítené meg ő is. Albert király meggyőződvén arról, hogy a bemutatott okirat hiteles, készségesen tesz eleget a zsidók kérésének s megerősíti az előbbi királyoktól adott jogokat úgy számukra, mint utódaikra.

Nos Albertus, dei gracia Romanorum rex semper augustus, et Hungarie, Dalmacie, Croacie etc. rex, electusque rex Bohemie et dux Austrie etc., memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit universis, quod venientes nostre maiestatis in conspectum Jacobus parvus in Buda et alter Jacobus iudei in Posonio commorantes, suis ac ceterorum universorum iudeorum nostrorum, ubilibet infra ambitum prefati regni nostri Hungarie commorancium, nominibus et in personis, exhibuerunt et presentaverunt nobis quasdam litteras privilegiales quondam excellentissimi laudande memorie principis domini Sigismundi, imperatoris Romanorum, ac dicti regni nostri Hungarie etc. regis, soceri et predecessoris nostri carissimi, sigillo suo minori autentico, quo ut Romanorum imperator utebatur, impendenti consignatas, seriem quarundam litterarum aliarum suarum, mediocri sigillo suo, quod per comitem capellarum Budensem pro tempore constitutum teneri consueverat, consignatarum, tenorem litterarum capituli ecclesie Albensis, continenciam aliarum litte-

rarum eiusdem capituli, ad litterarium sue maiestatis mandatum in sacristia seu conservatorio eiusdem ecclesie Albensis requisitarum et inventarum, seriem quarundam aliarum litterarum privilegialium olim incliti Bele regis quarti super libertatibus et prerogativis iudeorum prenotatorum confectarum et emanatarum in se continentes, tenoris subsequentis, supplicantes iidem uterque Jacobus iudei, nominibus et in personis quibus supra, ut easdem litteras prefati quondam imperatoris et regis ratas, gratas et acceptas habendo, nostrisque litteris sub pendenti nostro autentico sigillo emanandis verba inseri faciendo, pro eisdem nostris iudeis, ipsorumque heredibus et posteritatibus universis innovando, perpetue valituras dignaremur confirmare, quarum tenor sequitur in hec verba: (V. ö. 133. sz.) Nos igitur humillimis annotatorum utriusque Jacobi iudeorum supplicacionibus inclinati pretactis, per ipsos nominibus et in personis quibus supra modo antelato nostre subiective porrectis maiestati, regali benignitate exauditis clementer et admissis, prescriptas litteras annotati quondam Sigismundi imperatoris et regis non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, iimmo mere et sincere veritatis integritate pollentes, presentibusque de verbo ad verbum insertas, quoad omnes earum continencias, clausulas et articulos, superius in dictarum litterarum ipsius condam domini imperatoris et regis tenore lacius explicatos et contentos, mera auctoritate et potestatis plenitudine ex certaque sciencia nostre maiestatis, prefatis nostris iudeis universis ipsorumque heredibus et posteritatibus innovando, perhemniter valituras confirmamus, presentis scripti patricinio mediante. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam, presentes concessimus litteras nostras privilegiales, pendentis et authentici sigilli nostri minoris, quo ut rex Romanorum utimur, altero sigillo nostro Hungarie similiter autentico, quo ut rex Hungarie utimur, tempore exercitus nostri de regno Hungarie ad has nostras Austrie partes nuper facti, aput fidelem nostrum reverendissimum in Christo patrem dominum Georgium archiepiscopum Strigoniensem et aule regni nostri Hungarie nostre maiestatis summum cancellarium certis et rationalibus ex caussis dimissis et relictis, munimine roboratas. Datum Wienne,

feria secunda proxima post festum ascensionis domini, anno eiusdem millesimo quatringentesimo tricesimo octavo.

Fejér, Cod. Dipl. XI. 115.

137.

1438 augusztus 27, Buda. Erzsébet királyné levele Pozsony város hatóságához, melyben értesiti, hogy a Mölkből való Pál mester az ő (a királyné) levelével hozzájuk megy nénje, a ki zsidóasszony és gyermeke ügyében. Ő majd elmagyaráz nekik mindent és a királyné a hatóságnak meghagyja, hogy mindenben segitségére legyenek s igy a nénjét, mint nénje gyermekét neki kiszolgáltassák.

Commissio propria domine regine.

Elisabet, von gots gnaden kunigin zu Hungern, Dalmacien, Croacien, herzogin ze Ostereich und ze Steier, marggrefin zu Merhern etc. Fursichtigen und erbern, getrewen lieben. Der erber gelert unser getrewer lieber maister Paul von Melkch, weiser des briefs, yecz zu ew kumbt von einer judinn, seiner muemen, und judenkinds wegen, als er ew die sach aigenleich erberattern und zu erkennen geben wirdet. Emphelhen wir ew und schaffen ernstlich, das ir im dieselben judinn und judenkind, wo er ew darauf zaige, zu seiner handen antwurtet an verziehen, und im umb all sach, so er mit in ze reden hat, kain irrung nicht tut oder zegestatt. Das ist unser ernstlich maynung. Geben zu Ofen, an mittichen vor sanct Augustins tag, anno domini etc. tricesimo octavo.

Kívülről: Den fursichtigen und erbern, unsern getrewen lieben, dem statrichter, judenrichter und rat unserer stat zu Prespurg.

Papir, zárlatára nyomott papirfedelű pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 78.

138.

1439 julius 14. Buda. Albert király elengedi Nagyszombat és környéke lakóinak azokat a kamatokat, melyeket a zsidóknak járó adósságaik után fizetni tartoznának. Kiköti azonban, hogy az

adósok a legközelebbi Miklós-napjáig (deczember 6) adósságaikat kifizessék.

Relacio domini Laurencii de Hedrehwar palatini.

Albertus etc. memorie commendamus per presentes, quod nos tum ad humillime supplicacionis instanciam fidelium nostrorum iudicis, iuratorum et ceterorum universorum civium et hospitum nostre civitatis Tyrnaviensis, nobis per eos propterea subiective oblatam, tum eciam ex gracia speciali ac de nostre regalis potestatis plenitudine, universas et quaslibet usuras, quibus iidem iudex, iurati ceterique cives et hospites ipsius civitatis nostre Tyrnaviensis, sicut et populi ac iobagiones, in quibusvis villis et possessionibus ad eandem nostram Tyrnaviensem civitatem spectantibus commorantes, quibuscunque iudeis intra ambitum regni nostri Hungarie ubicunque existentibus, racione et pretextu quorumcunque debitorum per eosdem iudeis ipsis aut alicui eorum quandocunque aut quomodocunque usque in presenciarum accomodatorum, ultra pecuniam capitalem debitorie obligarentur, eisdem singillatim duximus penitus et per omnia graciose relaxandas, imo relaxamus presencium per vigorem, ita tamen et sub hac condicione, quod memorati iudex etc. super totali pecunia capitali, que iidem seu aliqui ex ipsis annotatis iudeis seu aliquibus ipsorum quacunque ex causa usque modo debitorie obligarentur, eisdem usque festum beati Nicolai confessoris proxime venturum inclusive computando, plenariam et omnimodam impendere debeant satisfaccionem, alioquin presens nostra gracia seu usurarum graciosa relaxacio ipsis minime videatur suffragari. Quocirca vobis universis iudeis presens negocium concernentibus firmissime precipiendo mandamus, quatenus prefatos iudicem etc. ad solucionem usurarum, quibus iidem seu aliqui ex ipsis etc. etc. Datum Bude, secundo die festi beate Margarethe virginis et martyris, anno domini millesimo quadringentesimo tricesimo nono.

Eredetie Nagyszombat város levéltárában. Hajnik Imre másolata.

139.

1440 márczius 12, Komárom. Kapy János panaszt tesz Erzsébet királynénál, hogy a budai zsidó-utczában, a Szombat-helyen levő két házát Zsigmond király tőle átvette és a jelenleg bennök lakó zsidóknak adta, a nélkül, hogy megfizette vagy egyéb kárpótlást adott volna neki. Ennek következtében Erzsébet felszólítja Hédervári Lőrincz nádort, a zsidók biráját, illetve ennek albiráját, hogy ezt az ügyet vizsgálja meg és intézze el; abban az esetben pedig, ha a felek egyike az ő itéletében meg nem nyugodnék, hozzá, Erzsébethez, terjeszsze fel.

Commissio propria domine regine.

Elizabeth, dei gracia regina Hungarie, Dalmacie, Croacie etc. Austrieque et Stirie ducissa, necnon marchionissa Moravie, fideli nostro magnifico Laurencio de Hedrehwar, palatino dicti regni nostri Hungarie et iudici iudeorum nostrorum aut ipsius viceiudici salutem et graciam. Veniens nostre maiestatis in conspectum fidelis noster egregius Johannes, filius quondam Andree literati de Kapy, nostre exposuit serenitati in hunc modum, quod dudum quondam serenissimus princeps dominus Sigismundus, Romanorum imperator ac Hungarie etc. rex, genitor noster carissimus, quasdam duas domos suas in civitate nostra Budensi, in vico iudeorum, loco scilicet sabbati, que alias quondam Jacobi literati, castellani castri Strigonensis prefuissent, quasque nunc quidem iudei inhabitarent existentes iniqui, iuste (!) et indebite ab eodem Johanne recepisset, et prefatis iudeis, absque ulla solucione eidem Johanni facta, contulisset in preiudicium iuris ipsius Johannis valde magnum. Et quia unicuique, quod suum est, iusticia reddi iubet, ideo fidelitati vestre firmiter precipientes mandamus, quatenus statim receptis presentibus, prefatis iudeis sed et dicto Johanne de Kapy seu eorum legittimis procuratoribus coram vobis, simul cum omnibus eorum iuribus, si qua eedem partes super iamfatis domibus haberent, accersitis visisque huiusmodi iuribus ipsarum parcium, id faciatis in premissis, quid iuri et iusticie videbitur expedire. Si qua autem ipsarum partium de vestro huiusmodi iudicio non fuerit contenta, extunc ipsam causam cum serie vestre adiudicacionis in presenciam

nostre maiestatis sine gravamine aliquali transmittere debeatis, partibus eisdem coram nobis comparendi terminum in vestris litteris prefigentes congruentem. Aliud facere non ausuri. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in Komaran, in festo beati Gregorii pape, anno domini millesimo quadringentesimo quadragesimo.

Eredeti, papiron, papírral leragasztott vörös pecsét nyomaival. Báró Jeszenák-levéltár a Nemzeti Múzemban. Kiadta Kohn 421. l.

140.

1440 junius 2, Győr. Erzsébet királyné meghagyja a pozsonyi zsidóknak, hogy mindenféle adójukat, melyet a királyi kincstárnak befizetni tartoznak, a kelettől számítva egy éven át Pozsony városának szolgáltassák be. A királyné adójukat Pozsony városának szánta azokért a szolgálatokért, melyeket a város megerősítése és jó karban tartása körül tanusitottak.

Commissio propria domine regine.

Nos Elizabeth, dei gracia regina Hungarie, Dalmacie, Croacie etc., Austrieque et Stirie ducissa, necnon marchionissa Moravie etc., vobis universis iudeis in civitate nostra Posoniensi commorantibus harum serie committimus et mandamus, ut omnes et singulos proventus et redditus a data presencium usque unius integri anni cursum, de medio vestri fisco regio provenire solitos et consuetos, fidelibus nostris iudici et iuratis civibus dicte civitatis nostre Posoniensis, quibus huiusmodi redditus et proventus annuales pro subsidio custodie et conservacionis eiusdem civitatis nostre deputavimus, dare, ministrare et assignare, respondereque de eisdem effective et plenarie debeatis. Secus facere non presumatis. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Jaurini, octava die festi corporis Christi, anno eiusdem millesimo quadringentesimo quadragesimo.

Eredeti, papiron, szövege alá nyomott pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 23. A./p. Dr. Gárdonyi Albert másolata. Kiadta Teleki, X. 84. l.

141.

1440 deczember 8, Sopron. Erzsébet királyné meghagyja Sopron városának, hogy miután az isteni törvény szerint a keresztények zsidók és pogányok fölött előnyben részesítendők, ennélfogva azon keresztény lakosoknak, kiknek a város falain kívül levő házaikat erődítési tekintetekből lerontották, kárpótlásul adja át az ottani zsidók összes házait; a házak kiosztásánál pedig igazságosan s részrehajlatlanul járjon el.

Commissio propria domine regine.

Nos Elizabeth, dei gracia regina Hungarie, Dalmacie, Croacie etc., ac Austrie et Stirie ducissa, necnon marchionissa Moravie etc. Cum dictante lege divina christicole et populi orthodoxe fidei iudeis et gentibus preferri debeant et amplius honorari, ut fides exinde meritum videatur ubertatum reportare; annuentibus itaque et digna meditacione pensatis fidelitatibus et fidelium obsequiorum gratuitis et proficuis complacenciis fidelium nostrorum civium et hospitum nostrorum in civitate nostra Sopronìensi, extra portas seu muros ipsius civitatis nostre interioris alias commorancium et domos tunc habencium, quorum scilicet domus seu curie propter cauciorem predicte civitatis interioris custodiam et conservacionem existunt desolate et destructe, nuncque per edes alienas seu domos iidem coacti sunt cum eorum pueris egentes latitare, volentes eorum oppressioni et incommoditati in visceribus misericordie occurrere, gracioso cum favore vobis fidelibus nostris circumspectis magistro civium, iudici iuratisque civibus sepefate civitatis nostre Soproniensis annuendo concedimus ac precipiendo mandamus, quatenus equitatis tramite et iusticia observatis, singulas domos iudeorum pariterque fundos quatuor curiarum, in quibus tales iudeos volumus dumtaxat et non pluribus domibus permanere, antedictis civibus et hospitibus nostris, oliim extra portas et muros civitatis interioris domos habentibus et commorantibus, unicuique iuxta sua merita et aliqualem recompensam dampnorum suorum, secundum exigenciam sui status fideliter et conscienciose, amore, odio, favoreque quibuslibet postergatis, in hac parte distribuere, ipsosque ad dictas domos locare et disponere taliter debeatis, ut amplius ab huiusmodi

divagacione domibus in alienis videantur esse supportati, ex ipsaque nostra tali provisione disposicioneque graciosa senciant aliquantisper se fore premiatos, providendo tamen ne favore vel odio aut quovis quesito colore gravamen aut preiudicium aliquale per vos committatur in hac parte. Datum Sopronii, in festo concepcionis beate Marie virginis gloriose, anno domini millesimo quadringentesimo quadragesimo.

Eredetie Sopron város levéltárában Lad. XLVIII et Y. Y. fasc. I. alatt. Kiadta Kohn 422. l.

142.

1441 márczius 13, Pozsony. Erzsébet királyné, Albert özvegye, tudatában annak, hogy Pozsony városa sok kárt szenvedett, a midőn a lengyel Ulászló és szövetségeseivel szemben fia László jogainak védelmére kelt, átengedi a királyi kamarához tartozó pozsonyi zsidók részéről tiz éven át fizetendő összes jövedelmeket, kamarai nyereségeket és adókat a városnak csekély kárpótlásul azokért a szolgálatokért, melyeket neki és fiának tettek. Ennélfogva a zsidókat illető minden biráskodást abban a tiz évben a pozsonyiakra ruházza át.

Commissio propria domine regine.

Nos Elizabeth, dei gracia regina Hungarie, Dalmacie, Croacie etc., ac Austrie et Stirie ducissa, necnon marchionissa Moravie etc., significamus tenore presencium, quibus expedit, universis, quod nos debitum respectum habentes ad illas laudandas fidelitates gratuitaque et accepcione digna obsequia, quibus fideles nostri circumspecti iudex, iurati ceterique cives et hospites civitatis nostre Posoniensis cum omni sinceritatis fervore, presertim in hiis impacatis disturbiorum temporibus, in quibus nonnulli regnicole nostri, nobiles scilicet et ignobiles, rebellionis ducti calcaneo in labem infidelitatis prolapsi, Wladislaum regem Polonie, notorium nostrum emulum, nostra ac preclarissimi principis domini Ladislai, predicti regni Hungarie etc. regis, filii nostri predilecti, domini eorum naturalis, iura et gubernacula eiusdem hereditaria surripere et sibipsi (!) usurpare ac appropriare machinantem, ad prefatum regnum

nostrum temerarie ausi sunt subintroducere et contumaciter attemptarunt nobis contraire, serenitati nostre ac prefato filio nostro eiusque sacre corone regie eciam, quampluribus emulis et infidelibus nostris dictam civitatem nostram Posoniensem hostiliter, gencium ingeniorumque et armorum pluralitate, diversis modis acquisitis et adinventis crebrius invadentibus et eandem oppugnare et subintrare attemptantibus, non sine magnarum expensarum dampnorumque suscepcione eisdem resistere studuerunt, nobisque et predicto filio nostro ac eius sacre corone fidelitatis constanciam per omnia curaverunt exhibere. Quorum consideracione, licet iidem multo plura antidotorum premia a nobis reportare mererentur, tamen ut votis eorundem aliquantisper ad presens, prout in futurum largius intendimus, occurrere videamur, universos et quoslibet census, lucra et proventus a iudeis eiusdem scilicet civitatis nostre Posoniensis nunc ibidem habitantibus et in futurum usque infrascriptum terminum illac (!) causa morandi advenientibus, qui et que camere nostre regie de iure aut consuetudine deberent provenire, cum plena iurisdiccione nostra hinc infra decem annos post sese sequentes pro relevamine et in aliqualem recompensam expensarum antefatorum civium, hospitum et cohabitatorum antelate civitatis nostre Posoniensis, de mera plenitudine nostre potestatis duximus committendos, committimusque eorum potestati et dicioni per presentes. Quocirca vobis fidelibus nostris universis et singulis prelatis, baronibus, comitibus, nobilibus, castellanis, officialibusque et aliis cuiusvis status et condicionis hominibus prefati regni nostri Hungarie firmis nostris damus in mandatis, quatenus a modo in posterum, infra prefixi termini debitam complecionem, in preassertis iudeis nullum ius nullamve proprietatem, iurisdiccionem et iudicatum, quocunque colore acquisito vobis usurpare appropriareque presumatis seu aliquis vestrorum presumat, iimmo nec sitis ausi modo aliquali, sed omnem iurisdiccionem potestatemque in ipsis iudeis exercere debentes (!) preallegatis civibus et hospitibus nostris exequi permittatis et permitti faciatis. Secus facere non ausuri gracie nostre sub obtentu. Datum Posonii, secundo die festi beati Gregorii pape, anno domini millesimo quadringentesimo quadragesimo primo.

Hátlapján egykorú irással: Der brief lautt uber den freytung der begabnuss der judenn, so uns dye unser genedigiste fraw dy kunigin gegebn hat auf zehen jar. Actum anno quadragesimo primo, die festi beati Gregorii.

Eredeti, hártya, szövege alá nyomott pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 6 *a*. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

143.

1441 junius 25, Bécs. Fridrik, ausztriai herczeg, mint Sopron zálogbirtokosa, a nevezett városnak meghagyja, hogy az ottani zsidók zsidó-utczában levő tizenhat házát és zsinagógáját el ne vegyék, keresetükben és régi szokásaikban őket ne háborgassák, a kölcsönöket pedig, melyeket a várfalakon kívül állott, de később erődítési tekintetekből lerontott házakra tőlük fölvettek, nekik megfizessék.

Wir Fridrich, von gots genaden Romischer kunig, zu allen zeiten merer des reichs, hertzog zu Osterreich, ze Steir und ze Krain, grave ze Tirol etc., embieten unsern liben getreun Sigmunden von Ebersdorf, unsern haubtman zu Odenburg, dem burgermeister, richter und rate daselbs unsere genad und alles gut. Wir emphelhen ew ernstlich und wellen, ob yemand wer unsern juden daselbst zu Odenburg an iren sechtzehen hewsern, in der judengasse daselbs gelegen, darynen sy dan ytz wonhafft und gesessen sein, oder verrer verlassen heten, oder an irer judenschül oder handlay irrung oder beswerung tun wolte, das ir des mit nichte gestattet, sunder sy von unsern wegen dabey vestichlich haltet, schermet und beleiben lasset, als von alter herkomen ist. Wir wellen auch, no ew diselben unsere juden antzaigen, da man in gelten sol auswendig der rinkchmaur daselbs zu Odenburg, darumb sy dann brief und urkund habn, oder in irem judenpuch verschriben, oder des man in sunst anlangnen ist, das ir von unsern wegen mit denselben oder demselben ernstlich schaffet und sy dartzu haltet, das sy diselben unser juden solcher irer geltschult umb haubtgut und gesuch furderlich ausrichten und unklaghafft machen; wo man in aber in langen stund, daz ir in dann gen den oder dem furderlich und unverzogens recht nach inne-

haldung irer kundschafft schaffet, ergen und widervaren lazzet, daran tut ir unser ernstlichen mainung. Geben zu Wienn, an suntag nach sand Johanstag zu sunnewennden, anno domini etc. quadragesimo primo, unseres reiches im andern jare, und er unseren insigil, daz wir in unsern furstentumen bizher gebrauchen. Comissio propria domini regis.

Egykorú másolat Sopron város levéltárában Lad. XLVIII. et Y. Y. fasc. I, nr. 6. Kiadta Kohn 423. l.

1444 l. Függelék.

144.

1447 márczius 11. Ó-Buda. Hunyadi János kormányzó arról értesül, hogy Pozsony városa az ottani zsidóktól nyomasztó adókat csikart ki s többeket közülök börtönbe vettetett, jóllehet ők régi királyi jogaik alapján ezen adókat fizetni nem kötelesek. A kormányzó tehát szigorúan meghagyja, hogy a város önhatalmúlag ne szorítsa őket adófizetésre, személy- s vagyonbiztosságukat többé meg ne sértse és a királyi szabadságlevelek által biztosított jogaikat tiszteletben tartsa.

Johannes de Huniad, regni Hungarie gubernator etc., prudentibus ac circumspectis viris iudici, iuratis, consulibus ceterisque civibus civitatis Posoniensis salutem cum favore. Gravem querelam universorum iudeorum in eadem civitate Posoniensi residencium intelleximus displicenter, quod licet ipsis libertatibus eorundem requirentibus, per dominos reges Hungarie eis graciose concessis, nullos census, taxas seu contribuciones super ipsos quipiam, dempta regia serenitate, imponere valuerint, tamen vos nunc, non obstantibus huiusmodi eorum libertatibus, valde onerosam et multum grande (!) taxam super ipsos imposuissetis, quam exigere et extorquere niteremini et velletis, iimo ipsos iudeos propter non solucionem huiusmodi taxarum in personis captivassetis, et captos in vestris vinculis et carceribus conservaretis eciam de presenti, in eorundem iudeorum libertatis derogamen manifestum. Supplicatum itaque exstitit ipsis iudeis per nos in premissis remedium adhiberi oportunum. Et quia nos prefatos iudeos, exhibentes

literarum privilegialium dominorum regum Hungarie, coram nobis in specie facta (!), in supradictis libertatibus usos, fruitos, et gavisos fore comperimus, nolumusque ipsos iudeos contra eorundem libertates per vos quomodolibet impediri, propterea dilecciones vestras requirimus vobisque auctoritate gubernacionis nostre firmiter comittimus, quatenus mox, visis presentibus, a modo in posterum prenotatos iudeos ad dandos et solvendos aliquos census, taxas et contribuciones in vestri medium (!) arcere et compellere, racioneque non solucionis eorundem ipsos in personis, hereditatibus rebusque et bonis eorum quibusvis impedire, molestare et dampnificare nullatenus velitis et nec presumatis, sed eosdem in eorum antiquis libertatibus conservare et defendere, prenotatosque iudeos captivos de huiusmodi vestra captivitate illesos abire permittere debeatis. Si enim vos quitcunque accionis vel questionis contra prefatos iudeos habetis, vel racionibus quibuscunque habere speratis, vos, assumptis duobus ex iudeis pocioribus vobiscum, quibus presentibus venire volumus, ad nos accendo, ex parte eorundem iudeorum sine dilacione iudicium et iusticiam faciemus et exhibebimus, prout dictabit ordo iuris. Aliud non ausuri facere in premissis. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in Weterobuda, feria sexta proxima ante dominicam oculi, anno domini millesimo etc. quadragesimo septimo.

Eredetie Pozsony város levéltárában Lad. XX, nro. 79. Kiadta Kohn 424. l.

145.

1449 julius 3, Buda. Hunyadi János kormányzó Pozsony városának, minthogy a maga költségén lövészeket s hadiszereket állított ki a törökök ellen, az ottani zsidó-jövedelmeket, melyeket bizonyos határidőre Erzsébet királyné a nevezett városnak ajándékozott, további két évre átengedi. Meghagyja továbbá a pozsonyi zsidóknak, hogy mindennemű adóikat a város pénztárába fizessék.

Nos Johannes de Hwniad, regni Hungarie gubernator etc., memorie comendamus tenore presencium significantes quibus incumbit universis, quod nos annuencie et permissioni serenis-

sime principis domine Elizabet, pie memorie regine dicti regni Hungarie, domine nostre graciose, per ipsam, ut nobis narratur, prudentibus et circumspectis viris iudici ac iuratis ceterisque civibus civitatis Posoniensis, de censu et daciis iudeorum in eadem civitate Posoniensi comorancium, usque ad certos annos graciose concessis, in quantum in nobis existit, nostrum prebemus consensum benevolum pariter et assensum. Nichilominusque consideratis et in memoriam nostram revolutis multimodis fidelitatibus et fidelium serviciorum gratuitis meritis, et singulari conplacencia antefatorum iudicis, iuratorum ceterorumque civium ipsius civitatis Posoniensis, per ipsos sacre huius regni Hungarie corone et expost nobis sub locorum et temporum varietate, presertim anno proxime elapso in subsidium nostri specialis exercitus contra sevissimos Turcos, nominis Christi persecutores ac invasores huius regni et inimicos speciales, instauratis diversis bombardiis atque ingenis, sed et notabilibus machinis, eorundem omni diligencia ac maximiis (!) cum expensis appromtuatis nobis subvenerunt atque impensis, horum itaque intuitu ultra illos annos in dictis literis domine regine expressatos, a die expiracionis termini premisse gracie eiusdem domine regine incipiendo, usque et per duos annos integros post sese consequenter affuturos, prenotatos iudeos Posonienses simul cum omnibus eorum censibus et proventibus, prout et quemadmodum in ipsis literis antelate domine regine limpidius continentur, memoratis iudici ac iuratis ceterisque civibus sepefate civitatis Posoniensis duximus annuendos et concèdendos, imo annuimus et concedimus per presentes. Quocirca vobis omnibus et singulis iudeis regalibus in predicta civitate Posoniensi existentibus et comorantibus harum serie firmiter precipimus et mandamus, aliud habere nolentes, quatenus habita presencium noticia, a modo inposterum — iuxta et secundum prescriptarum literarum prelibate domine regine, sed et presencium literarum nostrarum graciosarum continencias — usque ad annos superius specificatos, universos census et proventus vestros memoratis iudici ac iuratis ceterisque civibus iamfate civitatis Posoniensis et nemini alteri, aliis literis nostris harum in contrarium cuipiam datis vel dandis non obstantibus quibus-

cunque, dare, aministrare, obedire et obtemperare modis omnibus debeatis locis debitis et temporibus oportunis. Aliud non facturi. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude, tercio die festi visitacionis beate Marie virginis gloriose, anno domini millesimo quadringetesimo quadragesimo nono.

Comissio propria domini gubernatoris.

Eredeti, papiron, a kormányzó nagyobb pecsétjével. Pozsony város levéltára Lad. XX, nro. 80. Kiadta Kohn 425. l.

146.

1450 november 6, Pozsony. Hunyadi János kormányzó fölmenti a pozsonyiakat az ottani zsidóktól fölvett összes kölcsönök s egyéb adósságok visszafizetése alól, és a nevezett zsidóknak bármily néven nevezendő követeléseiket semmisnek nyilvánítja.

Nos Johannes de Hwnyad, regni Hungarie gubernator etc. memorie comendamus per presentes universis, ex quo universi iudei civitatis Posoniensis apud iudicem et magistrum civium iuratosque cives et totam comunitatem eiusdem civitatis extitissent, ob hoc nos prefatos iudicem, magistrum civium iuratosque cives et totam comunitatem de et super omnibus et singulis florenis et pecuniarum quantitatibus, quos ipsi hucusque ab eisdem iudeis nomine mutui, aut aliam qualemcunque ad racionem civitatis tantummodo levassent, recepissent et petivissent, quietos et expeditos atque satisfactos comittimus, volumusque, ut ipsi iudei per ipsos iudicem, magistrum civium iuratosque cives ac totam comunitatem huiusmodi florenorum et pecuniarum quantitates requirere non valeant et neque possint harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum Posonii predicta, secundo die festi beati Emerici ducis, anno domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo. Comissio Joannis gubernatoris.

Eredeti, papiron, a kormányzó pecsétjével. Pozsony város levéltára Lad. XX, nro. 17. Kiadta Kohn 426. l.

147.

1452 deczember 19. Pozsony. Hunyadi Jánosnak a nagyszombati zsidókhoz intézett levele, melyben tudtukra adja, hogy a nagyszombati polgárok részéről ellenük tett azon panasz ügyében, miszerint érthetetlen okokból magukat a város őrzésének kötelességei alól kivonni akarják, úgy intézkedett, hogy Pán László és Temeshy Bálint városi kapitányoknak meghagyta, kényszerítsék őket ebbeli kötelességeik teljesítésére

Iohannes de Hunyad etc. universis et singulis cuiusvis status et condicionis et preeminencie hominibus et signanter iudeis in civitate Tyrnaviensi commorantibus salutem et dileccionem. Exponunt nobis iudex, iurati ceterique cives dicte civitatis regalis per modum querele, quod cum ipsi ab antiquo tempore dominorum regum hiis libertatibus et libertatum prerogativis usi et gavisi fuissent, ut cuiuslibet status et condicionis homines et signanter iudei in dicta civitate commorantes secundum ordinem vigilaciones seu custodias pro defensione dicte civitatis facere debeant, nunc autem nonnulli ex vobis et signanter vos iudei, nescitur qua intencione ducti, ipsas vigilaciones seu custodias ad profectum seu defensionem dicte civitatis regalis secundum ipsum ordinem et consuetudinem antiquam minime facere velletis in grande preiudicium dicte civitatis et libertatis ipsorum derogamen valde magnum. Et quia nos ipsam civitatem in antiquis libertatibus etc . . . . Ladislao Pan de Hathva et Valentino Themeshy capitaneis nostris dicte civitatis Tyrnaviensis presentibus et futuris, ut ipsi vos et quemlibet vestrorum et signanter vos iudeos eciam cum gravaminibus vestris ad premissa peragenda arcius compellant et astringant nostra in persona et auctoritate. Datum Posonii, feria tercia proxima ante festum beati Thome apostoli, millesimo quadringentesimo quinquagesimo secundo.

Eredetie Nagyszombat város levéltárában. Hajnik Imre másolata.

148.

1453 február 6, Pozsony. V. László, hogy az iránta tanusitott hűsége miatt több rendbeli kárt vallott s elszegényedett Pozsony városát megjutalmazza és kárpótlást nyujtson neki, valamint azért, mert az országba jövetelekor Pozsonyban pihent meg legelőször: a nevezett városnak s polgárainak elengedi a zsidóktól fölvett kölcsönök után járó összes kamatokat, azon feltétel alatt, hogy a szóban forgó kölcsönök tőkéjét a legközelebbi Szt. János napjáig visszafizessék. Az országban lakó összes zsidóknak pedig meghagyja, hogy ezeket az általa elengedett kamatokat a pozsonyiaktól ne merjék behajtani.

Nos Ladislaus, dei gracia Ungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. rex, necnon Austrie et Stirie dux marchioque Moravie etc., memorie comendamus per presentes, quod cum hiis superioribus disturbiorum temporibus providi ac circumspecti cives et incole huius civitatis nostre Posoniensis pro fide et obsequiis maiestati nostre constanter exhibitis plurima dampna, nocumenta, gravamina et pressuras sustinuerint, quibus exigentibus eadem civitas in magna debita, cives vero eiusdem in gravem inopiam devenerunt: idcirco tum ex hac racione, tum vero ob singulare decus ac prerogativam et honorem huius primi ingressus vel pocius regressus nostri in hoc regnum nostrum Hungarie, quo ingressu principium descensus nostri ac prima requies in hac ipsa civitate extitit ad sublevanda dictorum civium debita atque gravamina, eisdem hanc specialem graciam fecimus, quod ex parte omnium iudeorum ubicunque in regno nostro Hungarie commorancium, qui videlicet in hac ipsa civitate nostra Posoniensi apud quoscunque cives eiusdem qualiacunque debita habent pro presenti, totalis usura, que supra capitalem pecuniam adhuc solvenda restat, hac vice deponatur eisdem civibus ac eorum cuilibet relaxetur, quia et nos ista una et prima vice deponimus et relaxamus omnia ipsa debita civium nostrorum preatactorum, quibus nunc antefatis iudeis obligantur, ad solam capitalem sumam reducentes presencium per vigorem. Ita tamen, quod universi et singuli debitores preatactorum iudeorum huiusmodi capitalem pecuniam, qua eisdem

iudeis iuxta eorum consuetas et legittimas demonstraciones et probaciones obligantur, usque ad festum nativitatis beati Joannis Baptiste nunc venturum inclusive, plenarie et efficaciter solvere et expedire teneantur, alioquin presens nostra gracia eis minime videatur suffragari. Quocirca vobis iudicibus et rectoribus iudeorum, necnon senioribus et universis iudeis nostris tam in hac civitate nostra, quam aliis quibuscunque locis comorantibus harum serie firmiter precipimus, quatenus prefatos cives et inhabitatores sepedicte civitatis nostre Posoniensis, contra formam premisse gracie nostre, usurarum preatactarum exaccionibus aut peticionibus impedire et vexare nullatenus presumatis, sed super preatacta capitali vestra pecunia et suma modo quo supra contenti, eosdem super solucione earundem usurarum liberos permittatis et permitti faciatis. Presentes perlectas pro expedicione dictorum civium apud eosdem volumus remanere. Datum Posonii, in festo beate Dorothee virginis et martiris, anno domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo tercio, regni autem nostri anno tredecimo.

Comissio propria domini regis.

Eredetie Pozsony város levéltárában, Lad. XX, nro. 17b. Kiadta Kohn 427. l.

149.

1453 február 9, Pozsony. Farkas és Major budai zsidók V. László királynak a saját és a magyarországi zsidók nevében bemutatják Zsigmond és Albert királyoktól megerősitett, valamint a székesfehérvári káptalan átiratában hitelesitett IV. Béla privilegiális levelét és V. Lászlótól is annak megerősitését kérik. A király annak elismerésével, hogy a bemutatott privilegiális levelek hitelesek, ezeknek szóról-szóra való átirását elrendeli és azokat a maga részéről is megerősiti.

Nos Ladislaus, dei gracia Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. rex, Austrieque et Stirie dux, necnon marchio Moravie etc., memorie commendamus tenore presencium significantes quibus incumbit universis, quod nostre serenitatis

venientes in presenciam Farkasius et Mayor iudei in civitate nostra Budensi commorantes, suis necnon ceterorum universorum nostrorum iudeorum ubilibet intra ambitum prefati regni nostri Hungarie residencium nominibus et in personis exhibuerunt et presentaverunt nobis quasdam literas privilegiales quondam excellentissimi principis domini Alberti, Romanorum predictorumque regnorum nostrorum regis, genitoris nostri carissimi, felicis reminiscencie, propter absenciam tunc sigilli sui regni Hungarie sigillo suo, quo ut rex Romanorum utebatur, impendente consignatas, tenorem cuiusdam privilegii olim serenissimi principis domini Sigismundi, Romanorum imperatoris ac Ungarie etc. regis, avi nostri pii recordii, suo minori sigillo, quo ut Romanorum imperator usus fuisset, consignati, seriem quarundam aliarum literarum suarum mediocri sigillo suo, quod per comitem capellarum Budensem pro tempore constitutum tenere consueverat communitarum, continenciam literarum capituli ecclesie Albensis, tenorem aliarum literarum eiusdem capituli ad literatorium dicti quondam domini Sigismundi avi nostri mandatum in sacristia seu conservatorio eiusdem ecclesie Albensis requisitarum et inventarum, seriem quarundam aliarum nostrarum iamfati capituli, ordinem certarum literarum privilegialium olim excelsi principis regis Bele quarti super libertatibus et prerogativis prescriptorum iudeorum confectarum et emanatarum in se continentes tenoris infrascripti, suplicantes idem Farkasius et Mayor iudei, in personis quibus supra, nostre maiestati humili precum cum instancia, ut easdem literas ipsius condam domini Alberti regis patris nostri ratas, gratas et acceptas habendo litterisque nostris verbotenus inseri faciendo, pro iisdem nostris iudeis ipsorumque heredibus et posteritatibus universis innovando, perpetue valituras confirmare dignaremur, quarum tenor sequitur et est talis: (V. ö. 89., 132., 133. és 136. számokat.) Nos autem humilimis antefatorum Farkasii et Mayor iudeorum suplicacionibus, per ipsos nominibus et in personis quibus supra, modo premisso nostre subiective porrectis maiestati, regia benignitate exauditis clementer et admissis, prescriptas literas annotati condam domini Alberti condam regis, patris

nostri, non abrasas, nec cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, iimmo mere et sincere veritatis integritate prepolentes presentibusque de verbo ad verbum insertas, quoad omnes earum clausulas, continencias et articulos acceptamus, ratificamus et approbamus, easque nichilominus simul cum pretactis universis libertatibus et prerogativis aliisque omnibus et singulis articulis superius in tenore dictarum litterarum ipsius condam domini Alberti regis, genitoris nostri diffusis, expressis et contentis, sciencia nostre maiestatis, de prelatorum et baronum nostrorum consilio, pro iamfatis universis iudeis nostris ipsorumque heredibus universis innovando perpetue valituras confirmamus, salvo iure alieno. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes concessimus literas nostras privilegiales, pendentis et autentici sigilli nostri secreti, quo ut rex Ungarie utimur, munimine roboratas. Datum Posonii, feria quinta proxima post festum purificacionis beate Marie virginis, anno domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo tercio, regni autem nostri tredecimo.

Kaprinai, Hungaria diplomatica I. 462. l.

150.

1453 május 3, Nagyszombat. Hunyadi László levele a pozsonyiakhoz. A pozsonyiak Myssel nagyszombati zsidót hatvan arany forint le nem fizetése miatt zaklatják. Hunyadi László ennélfogva szigorúan meghagyja a pozsonyiaknak, hogy addig is, a míg a nevezett Myssel a királytól fölmentvényt vagy nyugtatványt bemutat, őt semmiképpen ne zaklassák. E meghagyásának betartását már a maga iránti tiszteletből is követeli.

Ladislaus de Hwnyad, comes perpetuus Bystriciensis, necnon regnorum Dalmacie et Croacie banus. Prudentes et circumspecti viri, nobis grate et sincere dilecti. Scitis, qualiter iudeum Myssel dictum, inhabitatorem civitatis Tirnaviensis, super solucione sexaginta florenorum auri privaveritis, quare easdem vestras dilecciones presentibus attente rogando requi-

rimus, quatenus prefatum iudeum Myssel interim, quousque a serenissimo domino nostro rege sibiipsi libertates vel expeditorias impetrare valuerit, ut ipsum et in posterum racione huiusmodi negocii preteriti quispiam molestare non audeat, pro predictorum sexaginta florenorum auri non solucione in nullo impedire, molestare vel quoquomodo dampnificare non permittatis, iimmo pocius ob respectum nostri protegere velitis. Ex Tyrnavia, in die invencionis sancte crucis, anno etc. millesimo quadringentesimo quinquagesimo tercio.

Kivül: Prudentibus et circumspectis viris, magistro civium, necnon iudici, iuratis, ceterisque civibus civitatis Posoniensis, nobis grate et sincere dilectis.

Eredeti, papiron, zárlatára nyomott vörös viaszpecsét nyomaival. Pozsony város levéltára Lad. XXXVII/2. nro. 24e/5. Dr. Gárdonyi Albert másolata. Kiadta Teleki, X. 385. l.

151.

1453 junius 2, Bécs. V. László előbbi (1453 febr. 6-iki) levelére vonatkozással, értesíti a zsidókat, hogy a határidőt, melyet adósságaik kamatnélküli visszafizetésére a pozsonyiak számára kitűzött, meghosszabbította, még pedig úgy, hogy Szt. János napján csak a tőke egyik felét, másik felét pedig csak jövő Szt. Márton napján tartoznak lefizetni. Megtiltja tehát a zsidóknak, hogy ezen rendelet ellenére eljárjanak.

Commissio domini regis.

Ladislaus, dei gracia Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. rex, Austrieque et Stirie dux, necnon marchio Moravie etc, universis iudeis in civitate nostra Posoniensi residentibus graciam nostram regiam. Licet pridem, vigore aliarum literarum nostrarum, certis ex causis fidelibus nostris civibus et inhabitatoribus dicte civitatis nostre Posoniensis omnem usuram, que ipsorum parte pro eorum debitis vobis provenire deberet, relaxavimus et comiserimus, ut ipsi capitalem summam pecunie, quibus vobis obligare perhibentur, plene et integre in festo beati Johannis Baptiste proxime venturo persolvere deberent: tamen nunc, mutata nostre maiestatis intencione, ipsis civibus, inhabitatoribus dicte civi-

tatis nostre Posoniensis, ad eorum suplicacionis instanciam de novo graciose annuimus, ut ipsi medietatem predicte capitalis pecunie, absque cum suis usuris solucione, in predicto festo beati Johannis Baptiste proxime venturo, aliam autem medietatem in festo beati Martini confessoris similiter proxime venturo sine aliqua prorogacione persolvere debeant et teneantur. Quapropter vobis et cuilibet vestrum firmiter comittimus et mandamus, quod annotatos cives et inhabitatores civitatis nostre Posoniensis aut alterum ipsorum, contra premissam nostram graciosam annuenciam, aliquo quesito colore impedire, molestare et dampnificare nequaquam presumatis, gracie nostre sub obtentu. Presentes quoque post earum lecturam semper reddi iubemus presentanti. Datum Wienne, sabbato proximo post festum sacratissimi corporis Cristi, anno eiusdem millesimo quadringentesimo quinquagesimo tercio, regni autem nostri anno quartodecimo.

Comissio domini regis, domino comite Cilie referente.

Eredetie Pozsony város levéltárában Lad. XX. nro. 81. Kiadta Kohn 428. l.

152.

1453. Bécs. V. László király értesiti Hunyadi Jánost és fiát Lászlót, valamint a nagyszombati kapitányokat, hogy ő már egyszer elengedte a Nagyszombat, szintúgy a hozzá tartozó négy falu és a Mária-apáczáktól a zsidóknak járó kamatokat. Rendelete végrehajtására súlyt helyez és ennélfogva meghagyja nekik, hogy annak értelmében intézkedjenek.

Ladislaus etc. fidelibus nostris magnificis Iohanni de Hunyad, pridem gubernatori et Ladislao filio eiusdem, comitibus Bistricensibus, item egregiis Ladislao de Hattva et Valentino Themezkezy, capitaneis eorum in civitate Tyrnaviensi constitutis salutem et graciam. Licet nos universam usuram, que super rebus et bonis fidelium nostrorum civium et inhabitatorum dicte civitatis nostre Tyrnaviensis et quatuor villarum ad eandem pertinencium, necnon religiosarum dominarum

sanctimonialium monasterii beate Marie virginis in eadem civitate constitutarum, per eos iudeis in eadem civitate commorantibus impignoratis hactenus excrevit, eisdem civibus ac populis, sed et ipsis sanctimonialibus ex gracia speciali novissime relaxaverimus, ita ut dicti iudei in restituendis huiusmodi rebus sola capitali pecunia contenti sint, tamen sicuti nunc in personis dictorum civium, populorum et sanctimonialium nobis exponitur, vos ipsos, parvipensa dicta nostra gracia, ad instanciam dictorum iudeorum ad solvendas usuras, iam, ut supra fertur, per nos relaxatas, compellere velletis in preiudicium ipsorum atque dampnum. Et quia nos dictam nostram graciam et relaxacionem omni modo volumus vigorosas permanere, igitur fidelitati vestre firmiter precipiendo mandamus, quatenus pretactos cives, populos et sanctimoniales ad solvendam dictam usuram, que hactenus super prefatis eorum rebus excrevit, ad instanciam quorumcunque iudeorum nullatenus compellere, nec propterea impedire presumatis, sed committatis prefatis iudeis, quibus et nos committimus per presentes sub pena gravissima indignacionis nostre, ut ipsi capitali eorum pecunia contenti, nullas usuras a prefatis civibus, populis et sanctimonialibus contra formam premisse gracie nostre petere presumant, nec sint ausi modo aliquali. Presentes autem perlectas reddi iubemus presentanti. Datum Vienne, feria secunda proxima post . . . ., millesimo quadringentesimo quinquagesimo tercio.

Eredetie Nagyszombat város levéltárában. Hajnik Imre másolata.

153.

1454 julius 4, Prága. V. László meghagyja a pozsonyi zsidóknak, hogy, régibb szokás szerint, ezentúl is járuljanak hozzá az ottani erőditések jó karban tartásához, a város őrizetéhez s egyéb közterhek viseléséhez.

Ladislaus, dei gracia Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. rex, ac Austrie ac Stirie dux, necnon marchio Moravie etc., universis iudeis in civitate nostra Posoniensi constitutis et commorantibus graciam nostram regiam. In personis fide-

lium nostrorum circumspectorum iudicis, iuratorum ceterorumque civium et totius comunitatis civitatis nostre Posoniensis nobis exponitur per hunc modum, qualiter vos, qui certam partem illius civitatis nostre habitatis, quieteque et securitate, secundum statum vestrum et consuetudinem, tamquam in loco tuto et bene munito libenter utimini atque gaudetis, et nonnullocies iam per eosdem cives in eo moniti, ut aliqualem contribucionem pro reparacione fortificacioneque seu edificacione murorum, ac excubiis seu vigiliis, necnon aliis comunibus necessitatibus ipsius civitatis nostre Posoniensis in eorum medium (!) more prius consueto facere et expedire deberetis, temeritatis audacia ducti, semper surda auri pertransiendo, de huiusmodi eorum monicionibus nichil curassetis et nec curaretis eciam de presenti, suplicatumque extitit nobis in personis eorundem exponencium, ut eis circa premissa remedium adhiberemus opportunum. Et quia ex quo vos et quilibet vestrum quiete et securitate, ad instar aliorum inhabitatorum prefate nostre civitatis, utimini et gaudetis, dignus arbitramur, ut ad ea, que huiusmodi quietis ac securitatis sunt conservativa, et contribuere et omni alio possibili adiutorio adesse debeatis; ideo universitati vestre harum serie firmissime mandamus, aliud habere nolentes, quatenus amodo deinceps in omnibus talibus rebus et necessitatibus occurentibus, que vobis cum prefatis civitatensibus comunes sunt, eisdem vos coadaptare et conformare, pro custodiaque seu vigiliis civitatis prefate, more prius solito, vigiles et custodes tempore debito dare, ac in ipsorum medium, prout iustum est et necessitas rerum emergencium exegerit, condignam contribucionem temporibus oportunis sine aliquali difficultate facere debeatis. Et aliud pro quiete et bono vestro non faciatis in premissis. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Prage, feria quarta proxima post festum visitacionis beate Marie virginis gloriose, anno domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo quarto, regnorum autem nostrorum anno Hungarie etc. quintodecimo, Bohemie vero primo.

Comissio domini regis

Eredeti, hártyán. Pozsony város levéltára Lad. XX. nro. 20. Kiadta Kohn 429. l.

154.

1456 április 24. Buda. V. László arról értesiti a nagyszombati zsidókat, hogy azon adózásokon kivül, melyeket a királyi kincstárnak a budai zsidókkal közösen fizetnek, mindazon szolgálatokat is kell végezniök, a melyeket a városi hatóság a város fentartása érdekében reájuk szab.

Ladislaus etc. vobis universis et singulis iudeis, in civitate nostra Tyrnaviensi residentibus et commorantibus, firmiter committimus et mandamus, quatenus preter illos proventus seu census nostros regales, aut quascunque alias contribuciones, quas cum iudeis civitatis nostre Budensis nobis et fisco nostro regio facere tenemini et consuevistis, alios census vestros, si qui sunt, ac eciam servicia, si qua ex aliqua consuetudine vestra facere debetis, iudici iuratisque civibus dicte civitatis nostre Tyrnaviensis pro conservacione civitatis nostre predicte dare, solvere et exhibere debeatis. Secus non facturi. Datum Bude, in festo beati Georgii martiris, millesimo quadringentesimo quinquagesimo sexto.

Eredetie Nagyszombat város levéltárában. Hajnik Imre másolata.

155.

1456 julius 11. Német-Ujhely. III. Frigyes császár, mint Sopron zálogbirtokosa, szemére lobbantja Sopron városának, hogy mindeddig nem tettek eleget annak a levélnek, melyet Heinreich Schrutawerrel küldött Musel zsidó gyermek, Nacham zsidó fia kiadatása ügyében. Minthogy a városnak biráskodási joga a zsidók, mint kamaraszolgák fölött nincsen, ennélfogva szigorúan meghagyja Sopron városának, hogy Musel zsidó gyermeket, Nacham zsidó fiát, adja át Reinprecht Reichenburger étekfogónak, a ki az ő kezeihez fogja őt szolgáltatni. Ha valakinek a fiura igénye volna, majd ő méltányosan intézkedni fog. A város szabadalmaiban kár nem esik.

Fridreich, von gots gnaden Römischer kayser, zu allen zeiten merer des reichs, herzog ze Osterreich und ze Steir etc. Erbern, weisen, getrewn, lieben. Als wir ew dem burgermaister,

richter und rat *vor des knaben wegen genant Muschel, Nachams des juden sun,* vormale geschriben und empholhen haben, denselben knaben unserm getrewn lieben *Reinprechtten Reichenburger unserm drugsessen* zu unsern hannden uberzeantwurtten, und nachmaln unsern getrewn *Heinreichen Schrutawer* unsern turhuter mit unsern glaubbrief hinab von derselben knaben wegen haben geschikcht uns den noch ze anttwürtten, das ir aber alles veracht und uns denselben juden nicht geantwurt habt, das uns frömbd nymbt und nicht gevellet. *Nachdem ir über unsre juden und kamerknecht* nicht ze richten habt, also emphelhen wir ew ernstlich und wellen, daz ir noch on lennger verziehen denselbn judenknaben bemelten Reichenburger zu unsern hannden antwurttet. Vermaint dann yemand zu denselben spruch ze haben, sein wir willig die ze hörn, oder schaffen ze hörn und verrer darinn ze handeln naich ainnpillichen, und sol ew solh antwürttung an ewrn freyhaiten unvergriffenlich und on schaden sein. Davon so tut darinn dhainn annders nicht, das main wir gar ernstlich. Geben zu der Newnstat, an sambstag vor sand Margrethen tag, anno domini etc quinquagesimo sexto, unsers kayserttumbs im fünften jare.

Commissio domini
imperatoris in causa.

Külzetén Sopron városához czimezve, zárlatán vörös pecséttel. Eredetie Sopron város levéltárában Lad. K. fasc. III. nro. 145. Kiadta Pollák 263. l.

156.

1458 junius 19, Buda. Farkas, Nyul és Hozman budai zsidók a saját és a magyarországi zsidók nevében bemutatják Albert királynak V. Lászlótól megerősitett privilegiális levelét és kérik azoknak Mátyás király részéről való megerősitését. A király a bemutatott leveleket hitelesnek találja és a kérelmezők óhajának eleget tesz.

Mathias, dei gracia rex Hungarie, Dalmacie, Croacie etc. memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit universis, quod nostre maiestatis venientes in conspectum Forkthasius, Niwl et Hozman iudei in civitate nostra Budensi commorantes, suis necnon ceterorum univer-

sorum iudeorum nostrorum, ubilibet infra ambitum prefati regni nostri Ungarie residencium, nominibus et in personis exhibuerunt et presentarunt nobis quasdam literas privilegiales quondam serenissimi principis domini Ladislai, Hungarie, Dalmacie, Croacie etc. regis, predecessoris nostri, felicis recordacionis, secreto sigillo suo, quo ut rex Hungarie usus est, impendenti consignatas, quibus mediantibus idem condam dominus Ladislaus rex, quasdam literas similiter privilegiales condam serenissimi principis domini Alberti, Romanorum et Ungarie ac dictorum regnorum nostrorum regis, patris sui et predecessoris nostri, propter absenciam sigilli, quo ut rex Ungarie utebatur, sigillo suo, quo ut rex Romanorum usus est, impendenti communitas, pro pefatis iudeis ipsorumque heredibus et posteritatibus ad eorum humilem supplicacionem innovando confirmasse dinoscitur, tenoris infrascripti, supplicantes iidem Farkasius, Niwl et Hoffman iudei, in personis quibus supra, nostre maiestati humillima precum cum instancia, ut easdem literas ipsius condam Ladislai regis, predecessoris nostri, ratas, gratas et acceptas habendo, literis nostris verbotenus inseri faciendo, pro eisdem nostris iudeis ipsorumque heredibus et posteritatibus universis innovando, perpetuo valituras confirmare dignaremur, quarum tenor sequitur et est talis: (V. ö. 149. sz.) Nos igitur humilimis antelatorum Farkazii, Nywl et Mayor iudeorum, per ipsos nominibus et in personis quibus supra, modo premisso nostre subiective porrectis maiestati, regia benignitate exauditis, clementer admissis, prescriptas literas annotati condam domini Ladislai predecessoris non abrasas, non concellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, ymmo mere et sincere veritatis integritate prepollentes, presentibusque de verbo ad verbum insertas, quoad omnes earum continencias, clausulas et articulos acceptamus, approbamus et ratificamus, easque nichilominus simul cum pretactis universis libertatibus et prerogativis aliisque omnibus et singulis clausulis et articulis, superius in tenore dictarum literarum ipsius condam domini Ladislai regis predecessoris nostri clarius expressatis et contentis, ex certa sciencia nostre maiestatis, de prelatorum et baronum nostrorum consilio, pro iamfatis universis nostris iudeis ipsorumque heredibus et posteritatibus universis inno-

vantes perpetue valituras confirmamus, salvo honore alieno et iure. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes concessimus literas nostras privilegiales, pendentis et autentici sigilli nostri secreti, quo ut rex Ungarie utimur, munimine roboratas. Datum Bude, feria secunda proxima ante festum beati Johannis Baptiste, anno domini millesimo quadringentesimo quinguagesimo octavo.

Kaprinai, Hungaria diplomatica I. 461. l.

1459 február 2 l. Függelék.

157.

1460 julius 25, Bécs. III. Frigyes császár, mint Sopron zálogbirtokosa, arról értesülvén, hogy a soproni zsidókat különféle módon zaklatják, meghagyja Sopron városának, hogy az itteni zsidókat, a régi szokáshoz híven, ne háborgassák tovább, nehogy ezen háborgatások által Sopronból elhajtassanak.

Fridrich, von gots gnaden römischer kaiser, zu allen zeittn merer des reuchs, zu Hungern, Dalmacien, Croacien etc. kunig, zu Osterreich, ze Steyr etc.

Erbern, weisen, getrewn, lieben. Wir vernemen, wie unser juden zu Odemburg in meniger weeg beswert werden. Emphehlen wir ew ernstlich und wellen, daz ir darob seitt, damit sy hinfur solher beswernuss vertragen beleiben, und gehaltten als von altter ist herkomen, daz auch ir selbs in solh beswernuss auch nicht tut, *damit sy dadurch daselbs zu Ödemburg nicht vertriben werden, sunder hinnder uns beleiben mugen.* Daran tut ir unser ernstliche maynung. Geben zu Wyenn, an sand Jacobs tag im snyt (!), anno domini etc. sexagesimo, unsers kaisertumbs im neuwnnten jar. Cominissio domini imperatoris propria.

Kívül: Den erbern, weisen, unsern getrewn lieben, dem burgermaister, richtter und rat zu Odemburg.

Eredeti, papiron, zárlatán veres pecséttel. Sopron város levéltára Lad. K. fasc. III. nr. 190. Kiadta Pollák 264. l.

158.

1462 május 22. Buda. Mátyás király figyelmezteti a nagyszombati kapitányokat, hogy bazini és szentgyörgyi Zsigmond és János grófok már egyszer az ő meghagyására elengedték a nagyszombatiak és a környékbeliektől a zsidóknak járó kamatokat és ők mindazonáltal azon a czímen a polgárokat zaklatják. Ismételten adja tehát tudtukra, hogy említett rendelete ellenére cselekedni ne merészeljenek.

Mathias etc. fidelibus nostris universis et singulis capitaneis nostris in civitate nostra Tirnaviensi nunc constitutis et in futurum constituendis salutem et graciam. Nostre datur intelligi maiestati, quomodo vos nonnullos cives et inhabitatores dicte civitatis nostre Tirnaviensis, necnon et alios externos homines ad instanciam iudeorum in eadem civitate nostra Tirnaviensi existentes racione et pretextu certarum usurarum, quas alias fideles nostri magnifici Iohannes et Sigismundus comites de Bozyn et de Sancto Georgio tempore capitaneatus ipsorum dictis civibus prefate civitatis nostre Tyrnaviensis, sicut et dictis externis hominibus relaxaverunt et remiserunt, in persona rebusque et bonis ipsorum impedire, molestare et dampnificare velletis et niteremini in preudicium et dampnum ipsorum valde magnum. Et quia nos dictam usuram per annotatos Iohannem et Sigismundum comites tempore dicti capitaneatus ipsorum memoratis civibus nostris et dictis externis hominibus modo premisso relaxatam eodem modo et nunc relaxamus, sicuti per eosdem comites fuit extunc relaxata, ideo fidelitati vestre harum serie firmiter precipiendo mandamus et committimus, quatenus receptis presentibus annotatos cives et inhabitatores dicte civitatis nostre Tyrnaviensis, sicut et alios quoscunque extraneos homines racione non solucionis dicte usure modo premisso ipsis relaxate in personis impedire, rebusque et bonis ipsorum ad instanciam dictorum iudeorum arrestare seu detinere, contra formam premisse nostre ac dictorum comitum relaxacionis, nullatenus presumatis, nec sitis ausi modo aliquali, gracie nostre sub obtentu. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude, feria tercia proxima

post festum sacratissimi corporis Christi, anno domini millesimo quadringentesimo sexagesimo secundo.

Eredetie Nagyszombat város levéltárában. Hajnik Imre másolata.

159.

1464 junius 4. Farkas, Nyul és Jakab budai zsidók a saját és a magyarországi zsidók nevében bemutatják V. Lászlónak már Mátyástól is megerősitett azon zsidó privilegiális levelét, a melyet Alberttól kaptak s kérik, hogy azt a maga részéről is nekik szóról szóra átirja. A király a bemutatott leveleket hitelesnek találván, azokat a maga részéről is, a mások jogainak épségben tartásával, megerősiti.

Mathias, dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Servie, Gallicie, Lodomerie, Comanie Bulgarieque rex, omnibus Christi fidelibus presentibus et futuris presencium noticiam habituris salutem in omnium salvatore. Ad universorum noticiam harum serie volumus pervenire, quod nostre maiestatis venientes in presenciam Farkas, Niwl et Jacob iudei, in civitate nostra Budensi commorantes, in ipsorum et ceterorum universorum iudeorum nostrorum, ubilibet intra ambitum prefati regni nostri Hungarie residencium, nominibus et in personis exhibuerunt et presentaverunt nobis quasdam literas nostras patentes, secreto sigillo nostro, quo ante felicem coronacionem nostram utebamur, impendenti consignatas, continentes in se confirmative tenores quarundam literarum quondam serenissimi principis domini Ladislai regis Hungarie, immediati predecessoris nostri, quibus mediantibus idem Ladislaus rex similiter quasdam literas privilegiales quondam serenissimi principis domini Alberti, Romanorum et Ungarie regis, patris sui et predecessoris nostri, prefatis iudeis ipsorumque heredibus et postateritatibus universis perpetuo valituras confirmasse dinoscitur, tenoris infrascripti, supplicantes maiestati nostre prefati Farkas, Niwl et Jacob iudei, nominibus et in personis quorum supra, humili precum cum instancia, ut nos easdem literas et omnia in eis contenta gratas, ratas et acceptas habere literisque nostris privilegialibus de

verbo ad verbum inseri et inscribi facere ac pro iisdem nostris iudeis ipsorumque heredibus et posteritatibus universis innovando perpetuo valituras confirmare dignaremur, quarum tenor talis est: (V. ö. 156. sz.) Nos humillimis supplicacionibus antefatorum Farkas, Nywl et Jakob iudeorum, per ipsos in eorum ac aliorum universorum iudeorum, intra ambitum regni nostri Ungarie pretacti videlicet (!) residencium, nominibus et in personis nostre modo quo supra porrectis maiestati regia benignitate exauditis et clementer admissis, prescriptas literas nostras non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, presentibusque literis nostris de verbo ad verbum sine diminucione et augumento aliquali insertas, quoad omnes earum continencias, clausulas et articulos, eatenus, quatinus eedem legittime et rite existunt emanate, acceptamus, approbamus et ratificamus, easque nichillominus et omnia in eis contenta ex certa et mera maiestatis nostre sciencia, de prelatorumque et baronum nostrorum consilio, pro prefatis iudeis nostris ipsorumque heredibus et posteritatibus universis innovantes, perpetuo valituras confirmamus presentis scripti nostri patrocinio mediante, salvis iuribus alienis. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes literas nostras privilegiales, pendentis et autentici sigilli nostri duplicis munimine roboratas, eisdem concessimus et duximus concedendas. Datum per manus reverendissimi in Christo patris domini Stephani, ecclesiarum Collocensis et Bachiensis archiepiscopi, aule nostre summi cancellarii, fidelis nostri dilecti, anno domini millesimo quadringentesimo sexagesimo quarto, pridie nonas Junii, regni nostri anno septimo, coronacionis vero primo, venerabilibus in Christo patribus dominis Dionisio cardinali Strigoniensi, eodem domino Stephano Collocensi archiepiscopis, Ladislao Agriensi, Johanne Varadiensi, Nicolao Transsylvaniensi, Zagrabiensi sede vacante, Johanne Quinqueecclesiensi, Alberto Vesprimiensi, Augustino Jawriensi, Vincencio Waciensi, Alberto Chanadiensi, Thoma Nitriensi, Boznensi sede vacante, Urbano Seremiensi, Marco Thininiensi, Segniensi sede vacante, Nicolao Modruziensi ecclesiarum episcopis, ecclesias dei feliciter gubernantibus; item magnificis Michaele Orsaag de Guth regni nostri Ungarie predicti palatino, Emerico de Zapolia

regni Bozne gubernatore, Nicolao Walk et Johanne Pangracz de Dengeledt waywodis Transsylvanis, comite Ladislao de Palocz iudice nunc nostro, eodem Emerico de Zapolia Dalmacie, Croacie et Sclavonie regnorum nostrorum, et prefato Nicolao de Wilak Machoviensi banis, honore banatus Zewriniensis vacante, Johanne de Rozgon thavernicorum, Benedicto de Turocz ianitorum, Emerico de Palocz prefata pincernarum, Ladislao de Bathor dapiferorum, Ladislao de Caniza et Bartoldo Ellerbach de Monyorokerkh agazonum nostrorum regalium magistris, Andrea Pamkwrch Pozoniensi et Petro de Zakell Demeziensi comitibus aliisque quam pluribus regni nostri comitatus tenentibus et honores.

Kaprinai, Hungaria diplomatica, I. 461. l.

160.

1467 január 8, Nagyszombat. Mátyás király egyrészt a pozsonyiak kérelmére, másrészt saját királyi kegyelmétől indittatva féléri halasztást engedélyez a pozsonyi polgároknak azon adósságaik visszafizetésére, melyekkel a Pozsonyban és külvárosaiban lakó zsidóknak tartoznak. Elrendeli továbbá, hogy úgy a pozsonyi biró és esküdtek, mint az említett zsidók a maguk kebeléből két-két embert válaszszanak, a kik az adósságot és az utánok járó kamatot lelkiismeretesen és mindkét fél megelégedésére meghatározzák. Fölszólítja tehát Alsólindvai Miklós pozsonyi grófot és Pehem Tamás zsidóbirót, hogy a királytól kijelölt határidőn belül senkit zaklatni ne engedjenek.

Commissio domini regis.

Nos Mathias, dei gracia rex Hungarie, Dalmacie, Croacie etc., memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit universis, quod nos tum ad humillimam supplicacionem fidelium nostrorum prudencium et circumspectorum iudicis, iuratorum ceterorumque civium civitatis nostre Posoniensis per eos nobis propterea factam, tum vero ex gracia speciali solucionem cuiusdam summe pecunie, qua certi ex ipsis civibus ipsius civitatis nostre et in suburbio eiusdem com-

morantes, iudeis similiter in eadem civitate nostra commorantibus, ac eciam usure, que super eadem summa pecunie excrevisset, infra medium annum a dato presencium literarum nostrarum computandum duximus prorogandam, imo prorogamus per presentes. Ita tamen, quod prius ipsi iudex ac iurati et ceteri cives duos cives ex ipsis in dicta civitate nostra commorantibus, prefati autem iudei similiter duos iudeos ex ipsis eligant, qui tam capitalem summam pecunie ipsis iudeis debitam, quam eciam usuram, que super eadem excrevisset, taliter et ita conscienciose limitent, ut cuilibet parti iusticia observetur, et tandem iuxta eandem limitacionem huiusmodi summam pecunie ac usuram elapso dicto medio anno dictis iudeis persolvant. Quocirca vobis fidelibus nostris magnifico Nicolao filio Bani de Alsolindwa comiti Posoniensi eiusque vicecastellanis in castro nostro Posoniensi constitutis seu constituendis, item Thome Pehem iudici prefatorum iudeorum harum serie firmiter mandamus, quatenus receptis presentibus prefatos cives dicte civitatis nostre Posoniensis vel eorum alterum occasione premissorum, ultra predictam commissionem nostram ac limitacionem per prefatos duos cives ac alios duos iudeos faciendam, ad instanciam prefatorum iudeorum intra vel extra iudicium infra tempus prefixum contra premissam nostram prorogacionem ac limitacionem impedire et perturbare non audeatis. Datum Thirnavie, feria quarta proxima post festum epiphaniarum domini, anno eiusdem millesimo quadringentesimo sexagesimo septimo, regni nostri anno nono, coronacionis vero tercio.

Pozsony város levéltárából közli Teleki, XI. k. 227. l.

1472 okt. 15 l. Függelék.

161.

1475 április 28, Pozsony. Mátyás király a pozsonyiak azon kérelmére, hogy mentse föl őket azon kötelezettségek alól, hogy a pozsonyi zsidók panaszaira nem pozsonyi polgárokat is tartóztathassanak le, mivel ez az eljárás nekik fáradságos, ők pedig már amugy is sokat szenvedtek az ellenségekkel folytatott háborák miatt, elrendeli, hogy semminemű zsidó panaszára más, a városon kivül

lakó polgárt maguk elé ne idézzenek, ilyen polgárt le ne tartóztassanak. Ha zsidónak panasza van valami adósa ellen, panaszolja be azon hatóságnál, melynek hatósága alá tartozik.

Commissio propria domini regis.

Mathias, dei gracia rex Hungarie, Bohemie etc., fidelibus nostris prudentibus et circumspectis magistro civium ceterisque civibus et toti communitati civitatis nostre Posoniensis salutem et graciam. Ex querela pro parte vestri nobis porrecta displicenter multum intelleximus, quod vos propter detencionem hominum forensium ad requisicionem iudeorum in civitate nostra prefata Posoniensi commorancium iudeis ipsis obligatorum per circumvicinos graves hactenus iniurias et damna non mediocra tollerassetis, et nisi de hiis graciose provideremus, eciam in futurum pati deberetis. Volentes vos ab huiusmodi sufferendis iniuriis et damnis sublevare et exonerare, attento maxime, quod eciam per varios incursus hostium non parva discrimina et pericula suscepistis, vobis hanc gracie nostre specialis prerogativam duximus concedendam, iimmo concedimus per presentes, quod vos de cetero neminem externum hominem ipsis iudeis obligatum ad quantamcunque instantissimam requisicionem iudeorum prefatorum detinere, captivare, aut in personis, rebus sive bonis eorundem molestare et damnificare teneamini, nec sitis obligati aliquo iure. Si quid vero ipsi iudei contra aliquem agere habuerint, requirant debitores suos coram illo, cui debitor ipse subiectus est. Datum Posonii, feria sexta proxima ante festum beati Petri martiris, anno domini millesimo quadringentesimo septuagesimo quinto, regnorum nostrorum anno Hungarie etc. decimo octavo, Bohemie vero sexto.

Egykorú másolat, papiron. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 64. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

162.

1475 április 28, Pozsony. Mátyás király levele a pozsonyiakhoz, melyben értesíti, hogy kedvtelenséggel veszi tudomásul a pozsonyi polgárok panaszát, mert jóllehet a jó kereszténynek tilos zsidóval

érintkezni, mégis sokan vannak, a kik zsidóknál zálogosítják el fekvőségeiket, a melyeket a zsidók a kölcsön ideje alatt használnak és még azonkívül kamatokat is szednek utánuk. Ezek a fekvőségek olykor kiváltatnak ugyan, de olykor az eredeti tulajdonostól elidegeníttetnek az elzálogosító szégyenére és az egész keresztény nép nagy megbotránkozására. Minthogy a király alattvalói jólétéről gondoskodni tartozik, az ilyen nyilvános botrányok elkerülésére elrendeli, hogy ezentúl minden keresztény, a ki fekvőségeit zsidónál elzálogosítja, kipuhatoltassék és büntetéssel sujtassék; a zsidó pedig, a ki fekvőségre kölcsönöz, veszítse el a kölcsönadott összeget, és a fekvőségre való jogát. E tekintetben teljhatalmat ad nekik.

Commissio propria domini regis.

Mathias, dei gracia rex Hungarie, Bohemie etc., fidelibus nostris prudentibus et circumspectis magistro civium, consulibus, ceterisque civibus et toti communitati civitatis nostre Posoniensis salutem et graciam. Querelâm vestram in eo nobis porrectam magna cum animi nostri displicencia intelleximus, quod licet inhibitum sit a iure, ut quilibet bonus christianus conversaciones iudeorum quantum poterit fugiat, sunt tamen nonnulli inter vos, qui iudeis ipsis multa bona eciam hereditaria, utputa domos, promontoria, vineas, agros, prata et similia impignorant, et ultra utilitatem illam, quam ipsi iudei de huiusmodi bonis hereditariis pro tempore suscipiunt, ipsa bona usure committunt, que nonnumquam in multis annis redimi non possunt, nonnunquam vero ab heredum verorum possessione perpetue alienantur, in periculum anime impignorantis et perniciem et extremam miseriam heredum et totius christiani populi scandalum manifestum. Nos vero, qui subditorum nostrorum utilitati consulere semper consuevimus, nolumus in regno nostro talia scandala et privata damna inter ipsos subditos nostros quoquomodo suscitari, fidelitati vestre harum serie firmiter precipiendo mandamus, aliud nullo modo habere volentes, quatenus a modo imposterum si aliquos christianos, qui prefata bona hereditaria ipsis iudeis impignoraverint et huiusmodi mandatorum nostrorum in contrarium fecerint, inter vos comperieritis, quod ut publice proclamare

faciatis vobis per presentes committimus, tales debitis penis afficiatis; iudei vero ipsi, qui super huiusmodi bona hereditaria, vineas videlicet et promontoria, agros, prata et cetera similia, quibus iusti heredes succedere debent, pecunias dederint, ut amittant pecuniam suam et possessionem bonorum, pro quibus ipsas pecunias prestabunt, auctoritate nostra presentibus vobis in hac parte attributa, liberam concedimus facultatem, quod perpetue a vobis et successoribus vestris pro edicto necessario volumus firmiter observari. Datum Posonii, feria sexta proxima ante festum beati Petri martiris, anno domini millesimo quadringentesimo septuagesimo quinto, regnorum nostrorum anno Hungarie etc. decimo octavo, Bohemie vero sexto.

Hátlapján egykorú irással: Quod iudei non debent succedere super bona hereditaria, scilicet super domos et vineas.

Eredeti, papiron, szövege alá nyomott papirfedelű pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 12. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

163.

1475 május 19, Buda. Mátyás király egyrészt mások kérelmére, másrészt figyelembe véve a pozsonyi polgárok nagy szegénységét, melyet ők a nagy adózással megokolnak, elrendeli, hogy a pozsonyi polgárok fölmentessenek a zsidóknak járó adósságaik utáni kamat felétől. Kiköti azonban, hogy a tőke és az utána járó kamatok második felét még ez év szt. Mihály napjának (szeptember 30.) első hetében fizessék ki. Meghagyja tehát a zsidóknak, hogy a kamatok egyik felét kérni ne merészeljék és hogy minden polgárnak, ha ez a tőkét és a kamatok felét lefizette, a náluk elzálogositott tárgyakat kiszolgáltassák. A rendelet végrehajtása, ellenőrzésével a pozsonyi ispánt és alispánt bizza meg.

Commissio propria domini regis.

Nos Mathias, dei gracia rex Hungarie, Bohemie etc., memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit universis, quod nos tum ad nonnullorum fidelium nostrorum humillime supplicacionis instanciam per eos pro parte universorum civium et incolarum civitatis nostre Posoniensis no-

stre propterea porrecte maiestati, tum vero consideratis inopia et paupertate ipsorum civium, in quas ipsi propter varias taxarum exacciones devenisse dicuntur, directam medietatem universarum et quarumlibet usurarum, que super pecuniis et aliis quibuslibet rebus per ipsos cives aut alterum eorum qualitercunque et a quibuscunque iudeis in eadem civitate nostra Posoniensi commorantibus levatis et receptis hucusque excrevissent, ex speciali nostra gracia et de nostre regie potestatis plenitudine eisdem civibus et cuilibet eorum duximus remittendam et relaxandam, immo remittimus et relaxamus presencium per vigorem, ita tamen, quod capitalis pecunia cum altera medietate predictarum usurarum per eosdem cives infra octavum diem festi beati Michælis archangeli proxime venturi ipsis iudeis plene et sine ullo defectu persolvantur. Quocirca vobis prefatis iudeis in prefata civitate nostra Posoniensi commorantibus harum serie firmiter precipiendo committimus et mandamus, quatinus memoratos cives et incolas eiusdem civitatis nostre ad solucionem predicte medietatis universarum usurarum per nos modo premisso relaxatarum artare et compellere nullatenus presumatis, sed eisdem civibus et incolis, rehabita capitali pecunia et medietate predictarum usurarum, infra terminum predictum universas res eorundem civium aut alterius ipsorum vobis impignoratas sine defectu aliquali reddere et restituere debeatis; alioquin presentibus stricte committimus fidelibus nostris comiti nostro Posoniensi et eius vicecomiti ac iudicibus vestris, ut ipsi vos ad observanda huiusmodi mandata nostra arcius compellant et astringant auctoritate nostra presentibus ipsis in hac parte attributa mediante. Secus ergo non facturi. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude, feria sexta proxima ante festum sancte trinitatis, anno domini millesimo quadringentesimo septuagesimo quinto, regnorum nostrorum anno Hungarie etc. decimo octavo, Bohemie vero septimo.

Hátlapján egykorú irással: Litera pro medietate usure iudeorum Posoniensium.

Eredeti, papir, szövege alá nyomott papirfedelű pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 11. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

164.

1482 márczius 19, Buda. Mátyás király levele a pozsonyiakhoz, a melyben értesiti őket, hogy Mendel zsidó prefectus előadása szerint Bijnperg György pozsonyi polgár neki bizonyos összeggel tartozik, a melynek behajtására Mendel saját megbizottját, Jósát küldi. Fölszólítja tehát a pozsonyi hatóságot, hogy Bijnperg György Mendelt előnyben tartozik részesíteni az összes hitelezői fölött és az ő megbizottjának, Jósának köteles első sorban a Mendelnek járó adósságokat kifizetni.

Commissio propria domini regis.

Mathias, dei gracia rex Hungarie, Bohemie etc. Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti. Exposuit maiestati nostre providus Mendel, prefectus iudeorum nostrorum, qualiter quidam Gyewrewg Bijnperg, inhabitor illius civitatis nostre Posoniensis, eidem nonnulla pecuniarum summa debitorie foret obligatus, pro quibus mittit idem Mendel ad vos hunc iudeum Josam hominem suum. Mandamus igitur fidelitati vestre firmiter, quatenus statim visis presentibus eidem Jose iudeo in persona prefati Mendel ex parte memorati Gyewrewg de omnibus debitis, in quibus eidem Mendel obligaretur, ante omnes creditores suos, iuxta sua obligamina ipsi Mendel facta, omnimodam satisfaccionem impendere debeatis, iure et iusticia mediantibus. Secus nullo modo facturi. Datum Bude, feria tercia proxima post dominicam letare, anno domini millesimo quadringentesimo octuagesimo secundo.

Kívülről: Prudentibus et circumspectis iudici et iuratis civibus civitatis nostre Posoniensis, fidelibus nobis dilectis.

Pozsony város levéltárából közli Teleki XII. k. 213. l.

165.

1483 május 31, Buda. Mátyás király arról értesült, hogy egy bizonyos Kremniczer Mihály még mint zsidó Balázs győri püspöktől kölcsönt vett föl, a mely miatt a püspök kérelmére már kikeresztelkedése után elfogták. Minthogy azonban a király a főpapok és országnagyok véleményei meghallgatása után megtudta, hogy a kereszténynyé lett zsidó nem kényszeríthető azon adósságok meg-

fizetésére, melyeket még zsidó korában tett, mert a keresztény vallás fölvételével otthagyott mindent, a mivel birt és igy adósságait is — elrendeli, hogy az említett Mihályt ezen adósság megfizetése alól fölmentsék s követeli, hogy a rendelet vétele után azonnal szabad lábra helyezzék s ne merjék többé akár Balázs püspök, akár mások kérésére zaklatni.

Commissio propria Domini Regis.

Mathias, dei gracia rex Hungarie, Bohemie etc. Prudentes et circumspecti fideles nobis sincere dilecti. Quia nos causam illam, quam agit fidelis noster reverendus in Christo pater frater Blasius, suffraganeus Jaurinensis, contra Michaelem Kremniczer racione quorundam debitorum per eundem adhuc eotunc, quo in iudaismo versabatur, ab ipso Blasio episcopo contractorum, cuius eciam occasione ipsum nunc ad instanciam eiusdem Blasii episcopi per vos captum esse intelligimus, superioribus annis per certos prelatos et barones nostros revideri et examinari feceramus, et quia eotunc ipsum Michaelem ex declaracionibus dictorum prelatorum et baronum nostrorum ad solvendum debitum in iudaismo contractum non esse astrictum cognoveramus, utpote qui suscepta fide christiana reliquit omnia, que habuit, atque eciam debita simul cum creditis amisit. Ob hoc nos quemadmodum tunc ipsum Michaelem a solucione huiusmodi debiti ex deliberacione ipsorum prelatorum et baronum nostrorum penitus et per omnia expeditum declaraveramus, ita eciam presentibus volumus et fidelitati vestre firmiter precipientes mandamus, quatenus statim visis presentibus ipsum Michaelem Kremniczer de captivitate liberum emittere, de ceteroque previa racione ad instanciam ipsius Blasii episcopi vel aliorum quorumpiam nullo unquam tempore impedire, turbare seu dampnificare presumatis. Presentes autem, si opus fuerit, pro vestra poteritis expedicione reservare. Datum Bude, sabbato proximo post festum sacratissimi corporis Christi, anno eiusdem millesimo quadringentesimo octuagesimo tercio.

Kivülről: Prudentibus et circumspectis magistro civium, iudici et iuratis civibus civitatis nostre Posoniensis, fidelibus nobis dilectis.

Pozsony város levéltárából közli Teleki XII. k. 246. l.

166.

1484 április 12. Mandl zsidó nyugtatványt ad 450 forintról, mely összeget Kassa város tanácsa neki megfizetett.

Ich Mandl jud pekene für mich und all meine erben, das ich enpfangen hab von den ersamen und weisen hern magistrat und statt von Kaschau vir und halb hundert gulden ungarisch, dieselben sum gulden sag ich obgenanter Mandl jud di ersamen hern genug, quyt, ledig und los. Des zu urkunt gyb ich ihn den brihff mit ajgnem fürgedruckten petschafte, der da geben is zu osstern am montag nach dem heyligem palmtag, im 84 jar.

Eredetie Kassa város levéltárában fasc. B. 572 sz. alatt. Az okirat alatt zöld viasz-pecsét, mely ember-főt mutat. A pecsétnyomó, úgy látszik, eredetileg metszett drágakő volt, melyet pecsétgyűrűbe illesztettek. Kiadta Kohn 430. l.

167.

1484 junius 23, Buda. Mátyás király meghagyja az ország hatóságainak, különösen a fejérvári birónak, Porkoláb Bertalannak, hogy Monyorókereki Elderboch János jobbágyait, a hol rájok akadnak, tartóztassák le, lefoglalt vagyonukkal, vagy magukkal vitt árúikkal pedig elégitsék ki Mendel zsidó-praefectust, míg ez ily módon be nem hajtotta azon összeget, melyet a nevezett Elderboch tőle kölcsön vett, de a szerződésileg kikötött határidő lejártával neki vissza nem fizetett.

Mathias, dei gracia rex Hungarie, Bohemie etc. fidelibus nostris universis et singulis prelatis, baronibus, comitibus, castellanis, nobilibus ipsorumque officialibus, item civitatibus, oppidis et villis eorumque rectoribus, iudicibus et villicis et signanter circumspecto Bartholomeo Porkolab, iudici civitatis nostre Albensis, futuris eciam iudicibus eiusdem civitatis nostre, quibus presentes ostenduntur, salutem et graciam. Ex gravi querela Mendel, prefecti iudeorum regni nostri, intelleximus, qualiter egregius Iohannes Elderboch de Monyorokerek certam summam pecunie ab eodem exponente in credenciam levasset, quam quidem summam, licet ipse ad

certum tunc deputatum terminum, iam vero dudum elapsum, mediantibus litteris suis obligatoribus sub sigillo suo constitutis eidem exponenti reddere et exsolvere promiserit, tamen ipse Johannes Elderboch, immemor promissionibus, non curatis eciam suis obligacionibus exinde factis, sibi de ipsa summa nullam hucusque satisfaccionem impendere curasset et nec modo curaret. Ob hoc nos, accepta supplicacione ipsius Mendel, eidem id duximus annuendum, quod ubicunque iobagiones eiusdem Johannis Elderboch, tam in civitatibus nostris et nundinis liberis quam eciam in bonis vestris, homines et familiares dicti Mendel, presencium scilicet ostensores, reperire poterunt, eosdem in personis detinere, res quidem et bona ipsorum arestare et ab eisdem huiusmodi debita sua integre recipere et extorquere possit et valeat. Quamobrem fidelitati vestre et cuilibet vestrum harum serie firmiter precipientes mandamus, quatenus dum et quando homines et familiares predicti Mendel vos vel alterum vestrum cum presentibus requisitos habuerint: statim omnes et singulos iobagiones prenotati Johannis Elderboch eciam in civitatibus et nundinis liberis detinere, resque et bona eorumque mercimonialia arestare et tamdiu in aresto tenere debeatis, donec et quousque de omnibus debitis predicti Mendel iuxta eiusdem legittimas comprobaciones satisfactum fuerit quoad plenum, auctoritate nostra presentibus vobis in hac parte attributa mediante. Secus facere non ausuri. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude, in vigilia festi nativitatis beati Iohannis Baptiste, anno domini millesimo quadringentesimo octogesimo quarto, regnorum nostrorum anno Hungarie vigesimoseptimo, Bohemie vero sextodecimo.

Eredeti, papiron, papirfedelű vörös viaszpecséttel. Országos levéltár dipl. oszt. 18978 sz. Kiadta Kohn 431. l.

168.

1484 deczember 18, Buda. Mátyás király meghagyja az ország hatóságainak, hogy Monyorokereki Elderbach János birtokait és jobbágyait az ország egész területén Mendel zsidó prefectus javára lefog-

lalják, miután Elderbach a Mendellel szemben fönnálló fizetési kötelezettségeinek többszörös fölszólitás daczára sem tett eleget.

Mathias, dei gracia rex Hungarie, Bohemie etc., fidelibus nostris universis et singulis prelatis, baronibus, comitibus, castellanis, nobilibus ipsorumque officialibus, item civitatibus, oppidis et villis earumque rectoribus, iudicibus et villicis, quibus presentes ostenduntur, salutem et graciam. Ex querelis Mendel prefecti iudeorum intelleximus, qualiter egregius Johannes Elderbach de Monyorokerek certam summam pecunie ab eodem in credenciam levasset, quam quidem summam, licet ipse ad certum terminum tunc deputatum, iam vero dudum elapsum, mediantibus literis suis obligatoriis sub sigillo suo confectis eidem exponenti reddere et exolvere promiserit, quia tamen idem Johanes Elderbach per ipsum Mendel pluries requisitus, non curatis suis obligaminibus ac promissionibus exinde factis, sibi de ipsa summa nullam hucusque satisfaccionem impendere curavisset et nec modo curaret, ob hoc nos concessimus ipsi Mendel iudeo, ut ubicunque res et bona iobagionum eiusdem Elderbach tam in civitatibus nostris et nundinis liberis, quam eciam in bonis vestris homines seu familiares sui, presencium scilicet ostensores, reperire poterunt, illico arestare et in personis detinere ac debita sua per eosdem integre rehabere possit et valeat. Quamobrem fidelitati universitatis vestre et cuilibet vestrum harum serie firmiter precipiendo mandamus, quatenus dum et quando homines predicti Mendel vos aut alterum vostrorum cum presentibus requisitos habuerint, extunc statim ipsos iobagiones prenotati Johannis Elderbach, ut premissimus, in nundinis et civitatibus liberis in personis detinere resque et bona eorundem mercimonialia arestare et tamdiu in aresto tenere debeatis, donec et quousque de huiusmodi debitis suis sibi satisfactum fuerit quoad plenum. Secus non facturi. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude, sabbato proximo ante festum beati Thome apostoli, anno domini millesimo quadringentesimo octuagesimo quarto, regnorum nostrorum Hungarie etc. anno vigesimo sexto, Bohemie vero quintodecimo. Relacio magistri Thome de Erdewd prepositi Titulensis.

Az oklevél alján : Relacio reverendi domini thesaurarii. Thomas. Eredeti, papiron, szövege alá nyomott papirfedelű pecséttel. Orsz. levéltár dipl. oszt. 19012. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

1486 márczius 5 l. Függelék.

169.

1488 deczember 19, Bécs. Mátyás király meghagyja Czobor Imre pozsonymegyei ispán és nagyszombati kapitánynak, intézkednék, hogy a mennyiben a Nagyszombat és környékéről kivándorolt polgárok visszajönni akarnának, ezek a zsidóknak járó tartozásaik fejében csak a készpénzben kapott kölcsönöket legyenek kötelesek visszafizetni ; kamatok vagy kamatokból keletkezett adósságok behajtására segédkezet ne nyujtsanak, sőt behajtását megakadályezni kötelesek.

Ad relacionem Emerici Czobor, comitis castri et comitatus Posoniensis.

Mathias etc. memorie commendamus per presentes, quod nos ex declaracione nonnullorum fidelium nostrorum intelligentes civitatem nostram Tirnaviensem et eiusdem pertinencias ex eo maxime esse desolatas, quod plurimi earundem incole propter debita ab iudeis contracta usurarum excrescenciam diffugere et ad alia loca se moraturos transferre coacti essent, ob hoc nos cupientes hanc desolacionis ruinam per debitam provisionem reparare, universis et singulis illis civibus populisque et incolis, qui his superioribus temporibus de ipsa civitate nostra et eiusdem pertinenciis, sive extra Hungariam sive intra, ad aliorum bona, occasione huiusmodi debitorum et usurarum se moraturos transtulerunt, iudeisque in eadem civitate nostra commorantibus debitores remanserunt, quiqui ex eisdem rursus ad eandem civitatem nostram vel suas pertinencias redierint, id graciose duximus annuendum et concedendum, ut iudeis ipsis in huiusmodi reditu ipsorum summam dumtaxat capitalem per eosdem a iudeis ipsis in parata pecunia levatam reddere sint obligati, a solucione vero usure et summe ex capitali pecunia excrescentis penitus sint liberati

et absoluti habeantur. Imo annuimus et concedimus liberamusque et absolvimus presencium per vigorem. Quocirca vobis fidelibus nostris egregio Emerico Czobor, comiti Posoniensi et capitaneo prescripte civitatis nostre Tirnaviensis, necnon iudici et iuratis civibus eiusdem civitatis nostre harum serie firmissime precipimus et mandamus, quatenus prefatos cives et populos, si qui ex eisdem, ut premittitur, ad illam civitatem nostram vel pertinencias eiusdem rursus moraturi redibunt, ad instanciam prefatorum iudeorum ad solucionem alicuius usure, dempta dumtaxat summa capitali, artare et compellere aut eosdem propterea in personis rebusque et bonis eorundem quibusvis impedire, turbare seu quovismodo dampnificare nullo unquam tempore presumatis, et hoc volumus eciam per futurum capitaneum ac iudicem et iuratos cives eiusdem civitatis nostre firmiter observari. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Vienne, feria sexta proxima ante festum beati Thome apostoli, millesimo quadrir gentesimo octagesimo octavo.

Eredetie Nagyszombat város levéltárában. Hajnik Imre másolata.

170.

1489 aug. 5. Kassa. Izrael (sáros) pataki zsidó a tanácsnál letiltatja Mendel zsidó nevében Kromer, más néven Rymer János ingó és ingatlan vagyonát.

Vorboth Israhel juden von Patak: Am mitwoch sancti Dominici hot geton en vorpoth Israhel jude in namen Mendel Judas sun seynes herrn auf alle und itzliche beweglich und unbewegliche gutter des Hanns Kromers alias Rymer genannt of so vil, als gutte rechenung czivischen in wirt awszweisen. Cum scitu dominorum consilii.

Kassa város jegyzőkönyvéből. Kemény Lajos másolata.

171.

1489 aug. 5, Kassa. Izrael pataki zsidó föloldja özvegy Lazarus Dorottyát azon kezesség alól, melyet elhalt férjével egyetemben

Bryz Jánosért vállalt huszonhárom forint erejéig. Egyuttal kimondja a birói határozat, hogy Lazarus Jánosné betáblázása Bryz birtokaira, ezentúl Izrael javára iratik át.

Nota. Lazarus Bognerin und Israhel jüd. Am genannten tage sancti Dominici hot Israhel jüde von Pothak frey gesaget dy toguntsame frawe Dorotheam, Lazarus Bognars dem gott genod verlossene wittib, von wegen der burgschaft, als sy mit sampt irem genannten manne etwan geburget hatten vor den erbaren Hans Bryz, nemlich umb fl. XXIIII, welche summa geldis der genannte Israhel jüd hewtlangs gesehen hot of den gemelten Hans Brisz, welcher den do kegenwertig was und aldo versprochen hot, er wolde dyselben fl. XXIIII. genczlich zalen dem obemelten Izrahel juden of Michaelis negstkunftig und unverczöglich in aller mosze, als des oftgenanten Hanns Brisz schultbrife inhelt oder lawt. Actum coram dominis consilii tunc apud dominum Fillach constitutis. Auch ist hybey begriffen wurden, das das vorpoth der Lazarus Bogneryn egenanten, welchis am firtn blatt hyfuren geschreben stehet, zustehen soll dem oftgemelten Israhel jwden alzo, das er der erste seyn sol mit dem vorbot hoff des genannten Hans Brisz gutter, als dem dy Lazarus Bogneryn dorauf dy erste gewest ist vor allen andern, nochdem das buch awsweist. So hat auch der Israhel jud do versprochen den brif von der burgschaft wegen zu entwerten der Lazarus Bogneryn und hynfur sy ungehyndert zu lossen etc.

Kassa város jegyzőkönyvéből. Kemény Lajos másolata.

172.

1490 április 7. Bécs. Beatrix és Corvin János levele a nagyszombatiakhoz, a melyben figyelmeztetik, hogy a zsidók úgy Nagyszombatban, mint másutt a királyi kincstár tulajdonát képezik, a minélfogva őket se bántani, se megkárosítani ne merjék. Tudtukra adja, hogy a mennyiben ily megkárosítások történnének, őket anyagi felelősségre fogja vonni.

Beatrix regina Hungarie ac Iohannes Corvinus dux etc., fidelibus nostris prudentibus ac circumspectis iudici ac iuratis

ceterisque civibus ac toti communitati civitatis nostre Nagzombath salutem et graciam. Cum nos iudeos nostros in illa civitate nostra commorantes, qui eciam alioquin ad cameram et fiscum nostrum de iure spectare et pertinere dinoscuntur, ab omni turbacionis molestacione et quovis impedimento vestro et cuiuslibet vestrum salvos permanere cupiamus; fidelitates vestras igitur requirimus eisdemque nihilominus serie presencium firmissime committimus, quatenus eosdem iudeos nostros impedire, turbare vel eisdem molestias aliquas vel quoquomodo dampna inferre nullomodo audeatis, quin pocius eosdem nomine et persona nostra contra quoslibet illegitimos impetitores tueri et protegere modis omnibus debeatis et aliter, prout nobis complacere contenditis, in hoc non faciatis, alioquin certi sitis, quod nos huiusmodi damna seu impedimenta, que si ipsis fierent, ea in sortem bonorum vestrorum computanda fore curabimus. Presentibus vero perlectis exhibenti restitutis. Datum Vienne, feria quarta post dominicam ramispalmarum, anno domini millesimo quadringentesimo nonagesimo.

Eredetie Nagyszombat város levéltárában. Hajnik Imre másolata.

173.

1490 április 16, Sopron. Simon zsidó és felesége, Söndl, hajdani győri lakosok, Sopron város fölszólítására beismerik, hogy a városnak szükségén segitendő, 800 magyar arany forintot ajándékoztak neki, a miért a város nekik a kiérdemelt halálbüntetést elengedi. Kötelezik továbbá magukat a városnak az ő ügyükből származó mindennemű költségét megtériteni és igérik, hogy a város ellen semminemű királyi szabadalmat nem fognak kieszközölni. Öt tanu héberül erősiti meg, hogy Simon és felesége önszántukból kötelezték magukat a fentiekre.

Ich Symon der jwd unnd ich Schöndl sein hausfraw, emallenn wohnhaftig gesessen zw Raab unnd nw umb auf diezmal hindern di ersamen, fursichtigenn unnd weisenn herrn burgermaister, richter unnd rat unnd di ganzenn gemain der stat zu Odennburg angeherscht haben, bekennenn für unns, unnser eribenn, rat, helffer (!) unnd kummen, wer die sein oder

gesein mochtn, christenn oder juden, geistlich oder weltlich, niemand nicht ausgenommen, noch hindan gesetzt, sundern all hie imbegriffenn, das wir mit wolbedachten mut unnd mit unnsrem gutlichen willen, ungenoth, ungeschazt unnd unbezwunngen, nur allain angesehen ettwo gevesen merkliche notturfft, so denselben herrn von Odennburg unnd gemeiner stat von wegen des abganngs weilenden des durchleuchtigstenn fursten unnd herrenn herren Mathiasen, von gotz gnaden zu Hungernn unnd zu Behem etc. kunig, herzogenn tzw Osterreich, unnsers genedigistenn herren leblichen gedachtniss, anliegunt gewesen ist, den vorgenanten herren von Odenburg unnd gemainer stat tzw sohlhenn ihrenn notenn achthundert guldenn ungarisch geben unnd geschencklit haben, in der mass, vorm unnd maynung, dass ich vorgenanter Symon jud, main hausfrau, unnser beder eribenn, noch nymants von unsernn wegen, di benanthen summa gulden von den gedachtn herren von Odenburg, gemainer stat, noch irem nachkomen itz noch hinfur nicht vordernn sullen noch wollen, gar in khaynerley weg noch ways, wiewohl unnd ich egemelter Symon jud wider di vorgenanten herenn von Odenburg unnd gemayne stat ettwas ain grosse unnd grobe verhandlung gethan habe, darumb ich dann verrer an mainem hals unnd gut ze straffen schuldig gewesen war, derselben straff sie mich dann von wegen derselben mainer aigenwilligen unnd wilkurlichen verwilgung, als vorn bemelt ist, begenad unnd gutlichem nachgeben haben. Wan aber das ich genanter Symon jud, main hausfraw, unnser beder erben, oder yemands von unnsernn wegenn, die benannte summa guldein an die bestimbten herenn von Odemburg, gemaine stat oder an ihr nachkomen ervordereten unnd ersuchen woltenn, wie sich das begab oder sew in zerunng, nachraisenn unnd scheden, brachten wenig oder vil, alsdann seinn unns die benannten herenn von Odennburg oder ir nachkomen der bermanung summa guldn nicht schuldig noch pflichtig zw antwurten, sundern sy sullenn allenthalben uberal an allen ennden der gemeltenn sachen halben widerung, behalts unnd gebungen nicht haben. Auch geloben wir in bei unnser judishkait unnd starken ayd dieselben scheden, zerunngenn unnd nachraisenn, oder was sy des schaden namen, wie auch der

schąd genant sai, wunderklain oder gross, wenig oder vil, ganzlichen abzulegen, widerkern, nabtragen unnd in das an aller stat richtig machen. Wir sullen noch wellen, noch niemands von unnsren wegenn, wider dieselben herrnn von Odennburg oder ir nachkommen der berurten sachen halben gar khainerlai freihait noch commiss'on von den landesfürstenn in Hungern oder Osterreich auf grund nicht geniessen, noch damit behelfenn gar in khainnerlai weg. Unnd ob wir aber dawider rãten, unnd die lanndesffürsten ir rat oder yemand anndernn darumb anlangen wurdenn, das der benannten sachenn halben wider di von Odennburg sein wurde, verpinden wir uns hirmit wissenlich in crafft des brieffs, als ess unnd sich das begab, dann alspald in die straff der kamer des lanndesfursten darumb zu straffen verfallen gepunden sein sullen unnd wellen. Des zu waren urkund unnd . . . . dächtniss hab ich vorgeschribenner Symon jud für mich, mein hausfrawe. all unnser beder eribenn unnd menigklichs von onnsrenn wegenn disenn brief mit meiner aignenn judischen hantgeschrift gekrefftigt unnd bestettigt, unnd zu mern sicherhat unnd gezeugniss, haben wir vleissig gebetenn die beschaidnen juden maister Jäklein juden, Wolffen den juden, Salmen juden, Moises juden unnd Märhlein den juden, dizeit all gesessen zu Odennburg, das sy auch in judischer hanntgeschrifft unden an den brieff geschriben haben, darunder wir unns unnd all unnser eriben auch für menigklich von unsern wegen bei unserm starkhen ayd, so wir dem hochstenn got geschwornn unnd zu antwurten haben unnd auf unnser judischkait verpinden alles das war, vesst unnd unwiderruflich zw haldenn, so vor an dem brieff geschriben ist treäulichen unnd ungefärlichen. Geben zw Odennburg, an freytag nach dem heiling osstertag, anno domini millesimo quadringentesimo nonagesimo.

[25] נחנו ח"מ מעידים ש[שלח] ? אותנו שמואל
בר אלעזר המכונ' שמעון ואשתו שינדל
לחתום כתב דלעי' איך שהוא רצונו
ורצון אשתו בלתי היזק שלנו וזה
אני מקיימין בחתימת' ידינו
יעקב ב"ה ר"ב יצחק פראג ז"ל"ה"ה
בנימיז בר סעדיה ז"ל

שלמה בר אלעזר ז״ל
משה בר חיים ז״ל
מרדכי בר יעקב ז״ל [1].
איך שמן (sic) יודא פקען מיט מי
הונטגשריבט אונ׳ אופ (sic)
מיינן יודישקוייט דז איך
אליש דז אן דיזען בריפא גשריבנט
שטינט אונפרפרוכן הלטן וויל
טרויילך אונ׳ אונקפערליך אונ
אונט[ר] מיינ גוער ויל. שמא׳ בר אלעזר

Eredeti, papiron. Sopron város levéltára Lad. XLVIII et Y. Y. fasc. I. nr. 7. Kiadta Pollák 264. l.

174.

1458—90. Mátyás király arról értesül, hogy a nagyszombati zsidók azon jogaik ellenére, miszerint nekik csak nagyszombatiaktól szabad borokat vásárolniok, mindig máshonnan is szerzik be boraikat, a mi nem felel meg a törvényeknek stb.

Nos Mathias etc. memorie commendantes tenore presencium significamus quibus expedit universis, quod pro parte et in persona fidelium nostrorum circumspectorum iudicis et iuratorum ceterorumque civium civitatis nostre Tyrnaviensis expositum extitit maiestati nostre, quod quamvis iudei nostri in medio ipsorum constituti et commorantes vina forensia sive extranea in sortem interesse sive usurarum recollecta in ipsam civitatem nostram nunquam fuerint liberi et securi importare et collocare, sed ea solummodo, que ab incolis ipsius civitatis nostre collegissent, iuribus et libertatibus ipsius civitatis nostre id semper moderantibus, nunc tamen iudei prefati nacta sibi quadam presumcione non solum illa vina, que in ipsa civitate nostra et ab eiusdem colonis colligerent, sed eciam longe forensia et ab aliorum nobilium extraneorum populis et iobagionibus modo premisso congesta introducere et collocare contenderent, que res premissis iuribus et libertatibus ipsius civitatis et civium nostrorum plurimum et maxime derogaret etc. . . .

Eredetie Nagyszombat város levéltárában. Hajnik Imre másolata.

175.

1490 április 21. Buda. Sopron városa az ottani zsidóságot börtönbe vetette, kijelentvén, hogy csak azon feltétel alatt fogja őket szabadon bocsájtani, ha elengedik adósaik összes tartozásait. Beatrix, Mátyás özvegye és Corvin János, Mátyás fia, rosszalják a városnak ez eljárását, különösen azért, mivel a zsidók a királyi kamarához tartoznak s így őket inkább védeni, mint támadni kellene. Meghagyják tehát Sopronnak, hogy az elfogott zsidókat azonnal bocsássák szabadon: ha pedig nem a fentemlített, hanem más oknál fogva jártak el így, azoknak, kiknek a zsidók ellen jogos keresetük van, ők maguk fognak igazságot szolgáltatni.

Beatrix, dei gracia regina Hungarie etc. Ioannes Corvinus, dux Liptoviensis etc. Prudentes et circumspecti fideles et amici nobis dilecti. Accepimus non sine gravi displicencia, qualiter vos universos iudeos in illa civitate commorantes captivassetis et captos detineretis, eosdemque de huiusmodi captivitate nullomodo aliter dimittere velletis, priusquam universos debitores ipsorum simpliciter quittos et expeditos redderent. Quod profecto vehementer nobis displicet potissimum ex eo, ex quo ipsi iudei, quos taliter turbatis, non ad alium, quam ad cameram regiam pertinent, et ideo eosdem moderno tempore, hoc est quando istud regnum principe caret, magis defendere quam turbare deberetis. Quamobrem rogamus et hortamur vos, nichilominusque comittimus vobis, ut acceptis presentibus, statim universos ipsos iudeos de huiusmodi captivitate, quos, ut prefertur, sive ex premissa sive alia quacunque ex causa captos detinetis, absque aliquali pactacione liberos modis omnibus et sine aliquali dilacione dimittere velitis et debeatis, ubi si eosdem iudeos non propter premissam, sed propter aliam quandam causam captos detineretis, nos ex parte eorundem omnibus contra ipsos querulantibus iudicium et iusticiam, ac tandem plenariam eciam satisfaccionem impendi et administrari faciemus. Aliud igitur nullatenus facere audeatis. Datum Bude, feria quarta proxima post dominicam quasimodo, anno domini etc. nonagesimo.

Necnon prelati et barones eiusdem regni Hungarie cum eisdem constituti.

Két töredezett pecséttel lezárt eredetie Sopron városa levéltárában Lad. 48 et Y. Y. fasc. I. nr. 8. Kiadta Kohn 432. l.

176.

1490 szeptember 15, Székesfehérvár. Corvin János rendelete, miszerint az összes tatai zsidókat számüzi, mert a vallásos törvényekkel ellenkezik, hogy a zsidók, a keresztre feszített Krisztus ellenségei keresztényekkel együtt lakjanak és velök társalogjanak. Minthogy ebben a tekintetben a vallásos törvények ellen vétkezni nem akar, másrészt meg látja, hogy a zsidók úgy a városi lakókat, mint a jobbágyokat uzsoráskodásaikkal szegénységre juttatják, ennélfogva szigorúan meghagyja Orosz Mihály és Borsway Péter Tata város kapitányainak, hogy a mennyiben zsidók még Tatán laknak, azokat onnan számüzzék, vagyonukat és házaikat elfoglalják és saját érdekük szem előtt tartásával ezek fölött rendelkezzenek.

Nos Iohannes Corvinus, Sclavonie, Lypthovie et Oppavie dux etc., natus serenissimi principis condam domini Mathie, Hungarie, Bohemie regis, ducisque Austrie etc. felicis reminiscencie, tenore presencium significamus quibus expedit universis, quod nos iudeos in civitate nostra Thatha residentes istinc reiicere statuimus ex eo, quoniam considerando sacris legibus contrarium esse, iudeos crucifixi Christi inimicos christianis simul cohabitare et cum eisdem conversari, nolentes nos sacrosanctis legibus in hoc offensus esse, preterea ex eo, quia iudei ipsi omnes fere opidanos nostros et reliquos iobagiones circum commorantes usurarum exaccionibus enervaverunt, nobisque ex hoc et aliter plurima dampna feneracionibus eorundem iudeorum emersa esse conspeximus: propterea vobis egregiis Michaeli Oroz de Chychyr et Petro Borsway castellanis castri nostri Thatha seriosius committimus, quatenus iudeos omnes in dicto opido nostro commorantes, si qui adhuc istinc superessent, removeatis et reiiciatis, resque et bona ac domos dictorum iudeorum in prefato opido nostro habitas pro vobis recipiatis, et illa que malueritis ad usum et commodum vestrum retinentes, vendendi et statuendi

habeatis facultatem plenariam, harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum in Albaregali, altero die festi exaltacionis sancte crucis, anno domini millesimo quadringentesimo. Johannes Corvinus dux manupropia.

Közli Wenczel Gusztáv, Tata fénykora 7. l.

177.

1490 szeptember 25, Székes-Fehérvér. II. Ulászló meghagyja Sopron város tanácsának, hogy Simon zsidót, a ki Mátyás halála után Sopronba ment lakni és ott minden igazságos és törvényes ok nélkül feleségével és gyermekeivel együtt bebörtönöztetett és 900 frt értékű vagyonától megfosztatott, bocsássa szabadon és vagyonát haladék nélkül adja vissza. A király senkinek sem engedheti meg, hogy az ő birodalmában bárkit is zaklasson vagy vagyonától megfoszszon.

Ladislaus, dei gracia rex Hungarie, Bohemie etc., fidelibus nostris prudentibus et circumspectis iudici et iuratis ceterisque civibus civitatis nostre Soproniensis salutem et graciam. Ex querelis providi Simonis iudei, coram nobis depositis accepimus, quod cum ipse hiis superioribus diebus, post mortem videlicet serenissimi condam domini Matthie regis pie memorie, fratris nostri carissimi, simul cum uxore ac liberis et bonis suis universis, se ad illam civitatem nostram contulisset moraturum, nescitur quibus respectibus, *sine omni vera et legittima causa, vos eundem Simonem iudeum, imo et uxorem et liberos suos captivari et detineri, universas res et bona in valore octingentorum florenorum autem auferri fecissetis, et modo quoque uxorem et liberos suos in vestra captivitate servaretis et detineretis,* in preiudicium eiusdem exponentis et dampnum satis ingens. Unde supplicatum extitit maiestati nostre pro parte dicti iudei, ut nos eidem de remedio providere dignaremur opportuno. Quia vero nos neminem regnicolarum nostrorum, cuiuscunque condicionis existat, per quempiam turbari rebusque et bonis suis privari volumus, ideo volumus et fidelitati vestre harum serie firmiter precipientes

mandamus, quatenus acceptis presentibus, si res sic se habet, prout maiestati nostre expositum est, uxorem prefati Simonis iudei simul cum liberis suis de vestra captivitate libere emittere, res eciam universas ab eisdem ablatas integre reddere et restituere sine ulteriori prorogacione debeatis. Si vero aliqua difficultas in detencione prefati iudei uxorisque ac liberorum suorum, necnon rerum ablatarum vobis videretur, volumus et fidelitati vestre comittimus, ut nobis suo ordine rescribere teneamini, ut tandem nos sciamus, intellectis racionibus detencionis huiusmodi, quid iuris facere cum ipso iudeo et ad eum pertinentibus rebusque suis debeamus. Secus igitur facere non presumatis. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in civitate nostra Albensi, feria quinta proxima post festum beati Matthei apostoli, anno domini millesimo quadringentesimo nonagesimo, regnorum nostrorum Hungarie etc. anno primo, Bohemie vero vigesimo.

Eredeti, papiron, rányomott vörös viaszpecséttel. Sopron város levéltára Lad. XLVIII et Y. Y. fasc. I. nr, 9. Kiadta Pollák 286. l.

178.

1490 október 1, Tata. Tata város polgárai közhírré teszik, hogy Corvin János egyrészt a zsidók uzsoráskodásai miatt származott károk, másrészt pedig a zsidókkal való érintkezés folytán keletkező lelki betegségek, melyek a Jézus ellenségeivel való érintkezés következtében a keresztényekre ragadnak, figyelembevételével elhatározta, hogy a zsidókat Tata városából száműzi és az öregebb Mózes és Ábrahám két házát az összes hozzátartó földekkel és rétekkel Orosz Mihály városi kapitánynak ajándékozza oda Corvin János iránti hű szolgálatai fejében. Egyúttal jelentik, hogy Orosz Mihályt említett hű szolgálataiért polgártársuknak fogadják és megengedik neki, ha akarja, hogy ezen házak bármelyikén lakjék, vagy ha úgy akarja, ezeket akárkinek örök áron eladhassa.

Blasius Kalmar iudex, Petrus Vylhalm, Blasius Bartha, Emericus Zabo, Paulus Elye, Andreas Meuzaros et Michael Varga, (nec non) Michael Farkas, Johannes Sywegh, Franciscus Zendi, Benedictus Boros, Blasius Thar, Gregorius Few-

cyen, cives opidi O-Thata nuncupati, ad perpetuam rei memoriam. Presencium insinuacione noverint universi presentes litteras inspecturi, quia illustris Johannes Corvinus, Lypthovie et Oppavie dux et dominus noster, natus videlicet serenissimi principis condam domini Mathie, Hungarie etc. regis, solliciori et vigilanciori cura, pia mentis intencione intendens non tantum dampna rerum ex multiplici ac varia feneracione et usurarum exaccione, sed et animarum letales et corruptos atque pestiferos morbos, quibus ipsi iobagiones nostri oppidi predicti ex cohabitacione iudeorum, inimicorum videlicet Jesu Nazareni, christianorum omnium regis gravabantur, vulnerabantur et inficiebantur; qua consideracione ductus ipsos iudeos e medio nostri eiecit et expulit, duasque domos, videlicet Moysis maioris et Abrahe, egregio Michaeli Oroz de Chychyr, alias castellano castri de eadem Thata, ob fidelium ipsius serviciorum eidem domino nostro favoroso impensorum, tradidit, dedit et assignavit, cum omnibus terris, videlicet arabilibus et incultis ad easdem pertinentibus, iure sui patronatus habendas, inhabitandas et possidendas presentibus et futuris temporibus irrevocabiliter perpetuo. Nos quoque ob ipsius egregii Michaelis Oroz iamfati placidam favorabilitatem et benevolam pietatem ad nos et concives nostros ostensam, eundem in nostrum concivem recipimus, et hic in nostri medio in premissis domibus inhabitare consensimus pari et unanimi consilio. Quod si maluerit, extunc eidem concedimus, ut easdem domos, cuicunque voluerit, apto se tempore offerenti, venalem faceret et venderet, condigni precii estimacione pensata, perpetuo in filios filiorum habendas, inhabitandas et possidendas nullo unquam penitus contradicente. Pro cuius testimonii firmitate appensione sigilli oppidi nostri, quo in talibus usi sumus, duximus consignandam. Datum in iam dicto oppido O-Thatha, feria sexta proxima post festum beati Michaelis archangeli, anno domini millesimo quadringentesimo nonagesimo.

Eredeti, hártya, fehér és kék zsinegről függő pecséttel. Kiadta Wenczel, Tata fénykora 8. l.

179.

1490 deczember 2, Nagyszombat. II. Ulászló, Menlein (Mendel) zsidó közbenjárásával, 400 forintnyi kölcsönt akart fölvenni a pozsonyi zsidóktól. Erre a pozsonyi zsidók nem akarnak ráállani; II. Ulászló tehát meghagyja Pozsony városának, hogy az illető zsidókat börtönbe vesse és fogva tartsa mind addig, míg a kivánt kölcsönt meg nem adják.

Comissio propria domini regis.

Wladislaus, von gots gneden zu Hungern, Behmen und etc. kunig, markgrave zu Mehren. Fuersichtigen, liben getrewen. Wir fugen euch hiemite wissen und euch nicht verhalten willen, daz wir Menlein jud zu den juden bey ewch zu Presburg mit etlicher werbung von uns an sie abgefertiget haben, uns zu unsern mergklichen anliegen vierhundert gulden ungerisch zu leihen, also gibt uns der obgenant Menlein jud zu versteen, wie er an denselben juden bey euch gar nichst habe erlangen und awsrichten mogen. Und so uns danne alle andre juden mit solichen unserem begere nicht verlassen haben und zu willen gewest sein, befehlen wir euch ernstlich, die obgenanten juden bey ewch hartiglich derwegen halden, und si zu gefengknus einnen, bissolange das sie unns in einen solichen zu willen werden und uns in unsern mercklichen nottdurft die vierhundert gulden ane alles awsreden leihen. Thut ir hier in unser ganz wolgefallen und ist unser ernste meynunge. Geben zu Ternaw, am freitag vor Barbara, unserer reiche des hungerishen yme ersten und dez behemischen im zwanzigsten jaren.

Eredetie Pozsony város levéltárában Lad. 20, nro 43. Kiadta Kohn 435. l.

180.

1491 május 9, Buda. II. Ulászlónak Pozsonyban állomásozó századparancsnoka jelentést tett, hogy zsoldosai ottani keresztényeknél s zsidóknál zálogba vetették pánczéljaikat, ijjaikat s egyéb fegyveröket. Ulászló felszólitja a várost, intézkedjék, hogy a zálogvevők azonnal adják ki a nálok elzálogositott hadi szereket; a fölvett összegeket pedig tartsák számon és tudassák vele, mire ő azokat ki fogja fizetni.

Wladislaus, von gots gneden zu Hungern und Behmen etc. kunig, markgrave zu Meheren etc. Fursichtigen, lieben getrewen. Wir werden bericht von unsern rottenmeister und getrewen den Plewen, iczt bey ewch in unser stat Presburg, wie dieselben drabanten und soldner in seiner rotten alle ire gereth von harnasch, armbrusten und sunst ander ir gerethe eynes teiles under cristen und juden versetz haben, und so wir sy dane iczundt awff dismol in unsern gescheffftn und besten bederffende sein, befelhen wir ewch mit ernslichen fleiss darawff, wolleth doran sein und brunstlich mit cristen und juden, wo sy also das ire verseczt haben, verchaffen, das in das ire ane alles verziehen awsgegeben werde, und dieselbe summa solicher schult zusammen raiten und uns die zu unsern handen uberantwurten lassen, wellen wir ewch soliche summa gnüglich bezalen, und alles ewch werten zu eberantworten (!) vorschaffen. Hierinnen kein anders thut, ist unsers befelh und beste meynung. Geben zu Ofen, under unnsern secret, am montag for ascensionis domini, unser reiche des hungerischen yme ersten und des hehemischen im zwanzigsten jaren. Comissio propria domini regis.

Eredetie Pozsony városa levéltárában Lad. XXXVII, fasc. II. nro. 26 i. Kiadta Kohn 433. l.

181.

1491 julius 10, Fejérvár alatt. II. Ulászló értesiti Pozsony városát, hogy Posa Blasiust, ottani polgárt, megbizta, hogy néhány pozsonyi zsidót, szükség esetén erőszakkal is, Budára küldjön fel

hozzá, mivel az országra nézve fontos ügyet akar velök elintézni; felszólítja a pozsonyi hatóságokat, hogy Posát megbízása végrehajtásában erélyesen támogassák.

Comissio propria domini regis.

Wladislaus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc. Prudentes et circumspecti fideles, sincere nobis dilecti. Quoniam nos ob causas satis necessarias et pergraves fideli nostro Blasio Posa vestro concivi per alias nostras literas districte comisimus et mandavimus, quod nonullos ex iudeis, qui in illa nostra civitate Posoniensi agunt et inhabitant, Budam omni via et modo eciam invitos mittat, habemus enim quippiam negocii, quod pro regni huius comodo cum eis tractandum erit, et idcirco requirimus fidelitates vestras eisdemque nichilominus comittimus et mandamus, ut in hac causa iudeorum prefato Blasio Posa in aliqua parte non resistatis, verum pocius eidem auxilio et adiumento esse velitis et debeatis, quod ipse Blasius Posa, viribus vestris adiutus, comodius nostre comissioni satisfacere, cicius eciam ad nos iudeos ipsos demittere queat. Et videte, ne hoc negocium quovismodo pertinacia vestra aut perturbetur aut impediatur, quoniam certi sitis, quod a vobis bono et equo animo accipere postea non possemus. In hoc igitur aliud nulla racione faciatis. Datum in castris exercitus nostri sub obsidione civitatis Alba-Regalis, die dominico proximo ante festum beate Margarethe virginis et martiris, anno domini etc. nonagesimo primo.

Kívül: Prudentibus et circumspectis iudici iuratisque civibus civitatis nostre Posoniensis etc. fidelibus sincere nobis dilectis.

Eredeti, papiron, hátlapján vörös viaszpecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nro 13. Kiadta Kohn 434. l.

182.

1491 deczember 7, Buda. II. Ulászló újra kiadja Simon, soproni zsidónak az ő jogai biztosítására ama, ugyancsak II. Ulászló által 1490 szeptember 25-én Székes-Fehérvárott kiállított, Sopron város tanácsához intézett oltalmazó levelét.

Nos Wladislaus, dei gracia rex Hungarie, Bohemie etc., memorie commendamus, quod providus *Simon iudeus* perso-

naliter nostram personalem veniens in presenciam, exhibuit nobis et presentavit quasdam literas nostras perceptorias sub secreto sigillo nostro, ad relacionem reverendi domini prepositi Albensis, in papiro patentali emanatas, supplicans maiestati nostre, ut tenorem earundem tansscribi et transsumi facientes, eidem iuris sui ad cautelam dare et concedere dignaremur, quarum tenor talis est: (V. ö. 176. sz.) Unde nos supplicacionibus prefati iudei per eum . . . . maiestati nostre porrectis inclinati, tenorem prescriptarum literarum nostrarum preceptoriarum de verbo ad verbum sine diminucione et augmento aliquali presentibus literis nostris transcribi et transsumi facientes, eidem iudeo iuris sui ad cautelam duximus concedendas, communi iusticia observata. Datum Bude, in vigilia festi concepcionis beatissime Marie virginis, anno domini millesimo quadringentesimo nonagesimo primo.

Eredeti, papiron, rányomott vörös viaszpecséttel Sopron város levéltára Lad. XLVIII et Y. Y. fasc. I. nr. 9. Kiadta Pollák 268. l.

183.

1492 márczius 22, Buda. II. Ulászló Farkas, soproni zsidónak és a többi zsidóknak azon panaszára, miszerint néhai Harb Kristóf soproni polgár a város polgármesterének és tanácsának tudtával őket 130 arany forint erejéig kizsarolta s még azonkivül a neki kölcsönbe adott hatvan arany forinttal is adósuk maradt, meghagyja Sopron város polgármesterének és tanácsának, hogy a kizsarolt zsidókat elégítse ki Harb Kristóf vagyonából.

De comissione domini regis.

Wladislaus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., fidelibus nostris prudentibus et circumspectis magistro civium ac iudici et iuratis civibus civitatis nostre Soproniensis salutem et graciam. Expositum extitit maiestati nostre *in persona iudei Farkas dicti* universorumque aliorum iudeorum, inhabitatorum illius civitatis nostre ad modum gravis querele, qualiter circumspectus condam *Cristoforus Harb dictus,* concivis vester, superioribus diebus, cum in humanis agebat,

centum et triginta florenos auri super ipsos iudeos minus iuste ac indebite ad scitum vestrum exegisset et extorsisset, preterea predicti iudei exponentes, ipsi condam Cristoforo adhuc superviventi, sexaginta florenos auri mutuo ac sub spe restitucionis accomodavissent, quas quidem summas florenorum memoratus Cristoforus Harb, quoad supervixisset, eisdem exponentibus sepius petentibus, reddere ac restituere recusasset, in grave preiudicium pretactorum iudeorum ac dampnum manifestum. Quare supplicatum extitit maiestati nostre, pro parte pretactorum, ut ipsis superinde de remedio providere dignaremur opportuno. Unde nos sicuti neminem regnicolarum nostrorum, ita nec prefatos iudeos sub dicione nostra existentes, suis rebus et pecuniis per quempiam indebite privari volumus, fidelitati igitur vestre, harum serie firmiter precipientes comittimus et mandamus, quatenus mox, visis presentibus, de rebus et bonis predicti condam Cristofori Harb annotatis iudeis exponentibus racione predictorum florenorum auri plenam ac omnimodam satisfaccionem impendere modis omnibus debeatis et teneamini, auctoritate nostra presentibus vobis in hac parte attributa et iusticia mediante. Secus non facturi. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude, feria quarta proxima ante dominicam oculi, anno domini millesimo quadringentesimo nonagesimo secundo, regnorum nostrorum Hungarie etc. anno secundo, Bohemie vero vigesimoprimo.

Eredeti, papiron, szövege alá nyomott veres viasz pecsétje letöredezett. Sopron város levéltára Lad. XLVIII. fasc. I. nr. 10. Kiadta Pollák. 270. l.

184.

1492 május 18. Kassa. Izrael pataki zsidó letiltatja Bryz János házát.

Vorboth Israhel jud von Pothak. Am geschriben freitag feria sexta post Sophie) hot er lossen thun en vorbot of Hans Bryz haws, welchs er vom Alexandro Schnyczer gewegselt hot of dem steg.

Kassa város jegyzőkönyvéből. Kemény Lajos másolata.

185.

1493 április 15, Buda. II. Ulászló király hivatkozva nagy pénzszükségére, meghagyja a pozsonyiaknak, legyenek segítségére Mendel prefectus embereinek azon pénzek behajtásában, melyek lefizetésére a pozsonyi zsidók kötelezve vannak.

Commissio propria domini regis.

Wladislaus, dei gracia rex Hungarie, Bohemie etc. Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti. Quia nos urgente rerum nostrarum et regni gravi necessitate, prout iam vos latere minime credimus, certam summam pecunie ad universitatem iudeorum citissime exolvendam imposuimus, quare volumus et fidelitati vestre harum serie firmissime mandamus, quatenus acceptis presentibus illam pecunie summam, que ad illos iudeos in ipsa civitate nostra residentes per providum Mendel prefectum iudeorum imposita, et iuxta eorum limitacionem per eos dari deputata est, ab eisdem per omnia eorum onera et gravamina ac remedia opportuna exigi et hominibus ipsius Mendel dari et supercitissime administrari facere debeatis et teneamini. Aliud nullo modo facturi. Datum Bude, feria secunda proxima post dominicam quasimodo etc., anno etc. nonagesimo tercio.

Hátlapján: Prudentibus et circumspectis iudici et iuratis civibus civitatis nostre Posoniensis, fidelibus nobis dilectis.

Eredeti, papiron, zárlatára nyomott pecsét maradványaival. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 44. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

186.

1493 május 5, Buda. II. Ulászló király szemrehányásokat tesz a pozsonyiaknak, hogy jóllehet utóbbi időben szigorúan meghagyta nekik, miszerint Mendel zsidó prefectus embereinek kezökre járjanak azon összegek behajtásában, melyeket a pozsonyi zsidók a királynak fizetni tartoznak, ők a parancs teljesítésében lanyhák voltak. Ennélfogva meghagyja, hogy Mendel embereinek halaszthatatlanul megtegyenek mindent, akár fogságba vetéssel, akár más súlyos büntetések kivetésével, hogy az adót behajthassák.

Commissio propria domini regis.

Wladislaus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc. Pru-

dentes et circumspecti fideles nobis sincere dilecti. Superioribus diebus mandaveramus fidelitatibus vestris, ut taxam illam, quam providus Jacobus Mendel prefectus iudeorum nostrorum super iudeos in illa civitate nostra Posoniensi commorantes ex commissione nostra pro regni necessitate imposuisset, de medio ipsorum iudeorum citissime hominibus ipsius Mendel per ipsum ad id deputatis extradari facere deberetis, tamen vos, prout intelligimus, in administracione huiusmodi taxe hactenus tepidi et negligentes fuissetis, non considerantes quanta necessitate peccuniarum impresenciarum pro regni nostri conservacione indigeamus. Ideo fidelitati vestre rursus mandamus firmissime, quatinus acceptis presentibus, alio mandato nostro superinde non expectato, taxam huiusmodi super ipsos iudeos modo premisso impositam hominibus dicti iudei Mendel de medio ipsorum iudeorum tam per captivaciones, quam et alia gravamina, absque omni mora et difficultate extradari facere modis omnibus debeatis et teneamini, et aliud nullo modo nullaque racione facere presumatis. Datum Bude, die dominico proximo post festum invencionis sancte crucis, anno domini etc. nonagesimo tercio.

Kívül: Prudentibus et circumspectis iudici, iuratis civibus civitatis nostre Posoniensis, fidelibus nobis sincere dilectis.

Eredeti, papiron, zárlatára nyomott papirfedelű pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 45. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

187.

1493 julius 26, Kassa. Izrael pataki zsidó a biró beleegyezésével letiltja Cromer János pénzét, mely Bertalan gyógyszerésznél van.

Vorbot Israhel jud von Pothak. Am sunobent negst noch Jacobi hat er eyn verboth geton of das gelt Hanns Cromers, wels unter Bartholomeo aptheker ist etc. nemlich of fl. XL. Cum scitu domini iudicis.

Kassa város jegyzőkönyvéből. Kemény Lajos másolata.

188.

1493 julius 26. II. Ulászló, Mendel Jakab zsidó-praefectusnak, mint a magyar zsidóság képviselőjének kérelmére IV. Béla zsidótörvényét s e törvények Albert és V. László és utoljára Mátyás által történt megerősítését a maga részéről is elismeri és megerősiti.

Wladislaus, dei gracia Hungarie, Bohemie etc. rex, necnon Slesie et Lucemburgensis dux, marchio Moravie et Lusacie, omnibus Christi fidelibus presentibus pariter et futuris, presencium noticiam habituris, salutem in salutis largitore. Ad universorum noticiam harum serie volumus pervenire, quod nostre maiestatis veniens in presenciam providus Jakobus Mendl, filius quondam iudei Mendel, prefectus iudeorum nostrorum, suo ac ceterorum universorum iudeorum nostrorum, ubilibet intra ambitum huius regni nostri Hungarie commorancium, nominibus et in personis exhibuit et presentavit nobis quasdam litteras serenissimi principis quondam Mathie, regis Hungarie et Bohemie, immediati predecessoris nostri bone memorie, in pergameno sub dupplici et novo autentico sigillo suo privilegialiter confectas, quibus mediantibus idem quondam dominus Mathias rex litteras suas similiter privilegiales, continentes in se confirmative tenores quarundam litterarum serenissimi principis quondam domini Ladislai, consimiliter regis Hungarie, predecessoris sui, quibus mediantibus idem quondam dominus Ladislaus rex quasdam litteras modo simili privilegiales serenissimi principis domini Alberti, Romanorum et Hungarie regis, patris sui et predecessoris nostri, pro prefatis iudeis ipsorumque heredibus et posteritatibus universis innovando, perpetuo valituras confirmasse annoscebatur tenoris infrascripti, supplicans idem Mendell iudeus, nominibus et in personis quorum supra, maiestati nostre humiliter, ut easdem litteras dicti quondam Mathie regis et omnia in iis contenta ratas, gratas et acceptas habentes, litterisque nostris privilegialibus de verbo ad verbum inseri et inscribi facere, ac pro eisdem iudeis nostris ipsorumque heredibus et posteritatibus universis innovando, perpetuo valituras confirmare dignaremur, quarum quidem litterarum tenor talis

est: (V. ö. 159. sz.) Nos igitur humillima supplicacione prefati Jacobi Mendell, suo ac universorum aliorum iudeorum nostrorum, ubivis intra ambitum huius regni nostri Hungarie commorancium, nominibus et in personis, nostre modo quo supra porrecta maiestati, regia benignitate exaudita et clementer admissa, prescriptas litteras dicti quondam domini Mathie regis non abrasas, non cancellatas, nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vicio et suspicione carentes, presentibusque litteris nostris privilegialibus de verbo ad verbum sine diminucione et augmento aliquali insertas, quoad omnes earum continencias, clausulas et articulos, eatenus, quatenus eedem rite et legitime existunt emanate, viribusque earundem veritas suffragatur, acceptamus, approbamus et ratificamus, easque nichilominus et omnia in eis contenta pro prefatis iudeis nostris ipsorumque heredibus et posteritatibus universis novando (!) perpetuo valituras confirmamus presentis scripti nostri patrocinio mediante, salvis iuribus alienis. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras privilegiales, pendentis et autentici sigilli nostri dupplicis munimine roboratas, eisdem duximus concedendas. Datum per manus reverendissimi in Christo patris domini Thome, episcopi ecclesie Jauriensis ac postulati Agriensis ecclesiarum, summi et secretarii cancellarii aule nostre, fidelis nostri dilecti, anno domini millesimo quadringentesimo nonagesimo tercio, septimo kalendas Augusti, regnorum nostrorum Hungarie anno tercio, Bohemie vero vicesimo tercio, venerabilibus in Christo patribus dominis Hyppolito Eysthensi de Arragonia electo et confirmato Strigoniensi, Petro Collocensi archiepiscopis, eodem Thoma postulato Agriensi, Oswaldo Zagrabiensi, Valentino Waradiensi, Ladislao Transilvaniensi, Sigismundo Quinqueecclesiensi, prefato Thoma Jawriensi, Joanne Vesprimiensi, Luca Chanadiensi, Nicolao de Bathor Watziensi, Antonio Nitriensi, Stefano Syrmiensi, Gabriele electo Boznensi, Briccio electo Tiniensi, Christophoro Modruziensi, Michaele electo Segniensi ecclesiarum episcopis, ecclesias dei feliciter gubernantibus; item magnificis Stefano de Zapolya comite Zepuziensi et regni Hungarie palatino, honore iudicatus curie nostre vacante, Ladislao de Lossontz et Bartolomeo Dragphy de Beltek waiwodis nostris

Transilvanis ac generali supremoque capitaneo parcium regni nostri inferiorum, Emerico de Derenschinn et Joanne Both regnorum nostrorum Dalmacie, Croacie et Slavonie, Georgio More de Chula et Francisco Balaza de Gyarmath Zewriniensibus banis, Petro Gereb de Weingarth et Nicolao Bannphy de Lindva ianitorum, Ladislao de Egerwara thavarnicorum, Georgio de Canyza et Joanne Bebek de Pelzewtz pincernarum, Emerico de Perin dapiferorum, Johanne Ernst de Schathornya agazonum, Blazio de Raskha cubiculariorum nostrorum regalium magistris aliisque quam pluribus curie et regni nostri officia tenentibus et honores. Wladislaus rex manu propria scripsit.

Eredetie a pozsonyi, valamint a kassai városi levéltárban. Kiadta Kohn 435. l.

189.

1493 október 24, Budán. Szapolyai István nádor bizonyitja, hogy Monyorókereki Elderboch János saját bevallása alapján, néhai Mendel előljáró Izsák és Jakab nevű fiainak és Simon, győri zsidónak bizonyos összegekkel tartozik, melyeknek visszafizetése ügyében nevezett hitelezőivel újabb szerződést köt. Az újabb megállapodás értelmében monyorokereki Elderboch János magát kötelezi, hogy a 2100 arany forintnyi adósságot egy év leforgása alatt 3—3 havi részletben lefizeti. A harmadik részlet 600, az első kettő és az utolsó 500—500 arany forint. Ha egy év leforgása alatt bármilyen okból nem fizetne, az adósság után kamat is jár s a hitelezőknek jogában áll ezt Elderboch minden néven nevezendő vagyonán behajtani. A hitelezők végül kijelentik, hogy Elderboch János minden náluk levő más adóslevele érvénytelen.

Nos Stefanus de Zapolya, comes perpetuus terre Scepusiensis, regni Hungarie palatinus et iudex Comanorum, memorie commendamus, quod magnificus Johannes Elderboch de Monyorokerek ab una ac Isaac et Jacob, filii quondam Mendel principis iudeorum Bude commorancium, necnon Simon de Jaurino iudeis partibus ab alia coram nobis personaliter constituti, sunt confessi in hunc modum, quod ipsi composicionem et ordinacionem nonnulorum proborum virorum pro racione certorum debitorum ac usure superinde excres-

centis, quibus idem Johannes Elderboch dicto quondam Mendel et filiis eiusdem predictis ac Simoni de Jaurino iudeis obligabatur, ad talem devenissent unionem, immo devenerint coram nobis, quod ipse Johannes Elderboch prefatis Isaac, Jacob et Simoni iudeis duo milia et centum florenos auri infra revolucionem unius anni integri in quatuor terminis modo subscripto solvere deberet et teneretur, ita quidem, quod primo in festo nativitatis domini proxime venturo quingentos florenos auri et postquam elapsis tribus mensibus post predictum festum nativitatis domini reliquos quingentos florenos auri, in tercio autem termino solucionis, iterum elapsis tribus mensibus, sexingentos florenos auri, in quarto autem et ultimo termino ipsius solucionis, similiter elapsis aliis tribus mensibus post predictam terciam solucionem, quingentos florenos auri, hic Bude, semper coram probis viris et idoneis, sine aliqua usura dare et persolvere deberet et teneretur, tali obligaminis vinculo mediante, quod si idem Johannes Elderboch dicta duo milia et centum florenos auri in dictis quatuor terminis post sese sequentibus superius specificatis infra pretactam revolucionem annualem iamfatis Isaac, Jacob et Simoni iudeis dare et persolvere nollit, non possit, aut non curaverit quoquomodo, extunc, elapsa ipsa revolucione annuali, iamfatus Johannes Elderboch prescripta duo milia et centum florenos auri pariter cum usura, post dictam revolucionem annualem more ipsorum iudeorum superinde excrescente, prelibatis iudeis plenarie et integre et sine aliquo defectu dare et exsolvere deberet et teneretur. Et insuper memorati Isaac, Jacob et Simon iudei, solum vigore presencium, de bonis et possessionibus prefati Johannis Elderboch ubivis habitis, tam de prescriptis duobus milibus et centum florenis auri, capitali scilicet pecunia ipsorum, quam eciam de usura post dictam revolucionem, ut prefertur, annualem superinde excrescenti, usque comodam et plenariam satisfaccionem libere requirere, recipere et habere, iobagiones quoque eiusdem Johannis Elderboch in personis detinere, res eciam et bona eorundem ubique locorum arrestandi et auferendi habeant potestatis facultatem. Universas insuper et quaslibet litteras fassionales, obligatorias, sub quacunque forma verbo-

rum super quibusvis debitis inter prefatum quondam Mendel et alios iudeos prescriptos ac prefatum Johannem Elderboch hucusque confectas, memorati Isaac, Jacob et Simon iudei vanas, cassas et viribus carituras reliquissent et commisissent, iimmo reliquerunt et commiserunt harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante. Datum Bude predicta, feria quinta proxima ante festum beati Demetrii martyris, anno domini millesimo quadringentesimo nonagesimo tercio.

Eredeti, papiron, papirfedelű pecséttel. Országos levéltár dipl. oszt. 20,084. sz. Kiadta Kohn 438. l.

190.

1494 január 10, Buda. II. Ulászló Mendel Jakab zsidó-praefectus, mint a magyar zsidóság képviselője számára, a fentebbi (1493 julius 26-iki) oklevelet hitelesen átiratja.

Wladislaus, dei gracia rex Hungarie, Bohemie etc., memorie commendamus tenore presencium significantes quibus incumbit universis, quod nostre maiestatis veniens in presenciam providus Jakobus Mendell, quondam iudei Mendell, prefectus iudeorum nostrorum, suo ac ceterorum universorum iudeorum, nostrorum ubilibet intra ambitum huius regni nostri Hungarie commorancium, nominibus et in personis exhibuit et presentavit nobis quasdam litteras nostras in pergameno sub dupplici novo et autentico sigillo nostro privilegialiter confectas, continentes in se confirmaciones privilegiorum quondam serenissimorum principum Hungarie regum, predecessorum nostrorum, prefatis iudeis ipsorumque heredibus et posteritatibus universis concessis (!) et confirmatis (!) et nostras, supplicans maiestati nostre humiliter, ut easdem litteras nostras transsumi et transscribi facere eidem dignaremur, quarum quidem litterarum tenor is est, qui sequitur: (V. ö. 188. számot.) Nos igitur humillima supplicacione prefati Jakobi Mendell, suo ac universorum aliorum iudeorum nostrorum, ubivis intra ambitum regni nostri Hungarie commorancium, nominibus et in personis, nostre modo quo supra porrecta maiestati, regia benignitate exaudita et clementer admissa, prescriptas

litteras nostras non abrasas, non cancellatas, nec aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vicio et suspicione carentes concessimus, per fidelemque nostrum Joannem notarium cancellarie nostre transsumi, exemplari, ac in publicam transsumpti formam redigi et transscribi fecimus et mandavimus, volentes et decernentes, quod presenti nostro transsumto publico de cetero ubique locorum, in iudicio vel extra stetur, illisque detur et exhibeatur talis et tanta fides, qualis et quanta dictis originalibus superius insertis cum presenti transsumto auscultatis et collacionatis data fuit et adhibita, daturque et adhibetur seu daretur et adhiberetur, si fuissent exhibite et ostense. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presens transsumtum nostrum, in maiorem eius fidem et robor pendentis et autentici sigilli nostri regii munimine roboratum, duximus concedendum. Datum Bude, die decimo Januarii, anno domini millesimo quadringentesimo nonagesimo quarto, regnorum nostrorum Hungarie quarto, Bohemie vero vicesimo quarto.

Eredetie a pozsonyi, valamint a kassai városi levéltárban. Kiadta Kohn 439. l.

191.

1494 május 30, Kassa. Opitzer János, Kassa hadnagya elismeri, hogy százhetvenöt magyar forintot Schwarcz Mandel zsidótól kölcsön vett és abban állapodtak meg, hogy Opitzer az adósságot három részletben lefizeti. Az első (50 frt) a legelső Miklós napon, a másodikat (62 1/2 frt) a reá következő pünkösdkor és az utolsó részletet ismét Miklós napján. Bármely részlet be nem tartása az egész fizetést teszi esedékessé. Az összeg biztositására két házát és két gönczi szőlőjét nála zálogositja el.

Herr Hans Opitzer mit Swarcz Mendel jüden. Es ist zu wissen, nachdem der ersam herr Hanns Opiczer, dyzeit rotmann dyser stat, gutwillig eynbekant hot, das er eigener schult schuldig sey dem Schwarcz Mendel juden floren ungerische 1 C und LXXV, derhalbenn er sich mit dem genannten Mendel juden also vertragen und vorricht hot, das er im geben und czalenn soll als mit parem gelde af Nicolai negst-

könftig floren fünfczig und dornoch, of phingsten em beczalenn sol dy helfte der schult, dy noch den forgemelten L guldenn bleybet, nemlich floren LXIII, unnd das leczte gelt, als wyder LXIII floren, dy will er und sall beczalenn of Nicolai dornoch negstfolgend, und mit solcher unterscheit, wurde herr Hanns Opiczer nicht halden, so wirt er flichtig seyn dy summa gar of eynmol zu beczalen, desgleichen werde er den andern aber den dritten tag nicht halden, so ist er schuldig dy summa untereyns zu beczalen, und dofor verseteczt er dem obemelten juden dy hewser, eyns neben herr Cristof Schillinger, das ander bey der N. Tropparin und dy czwen weyngartenn zu Göntcz gelegen, und darzu habenn auch voryowort herr Hans Opiczers hausfrau und ir sun Peter Briger. Actum feria sexta infra octavas corporis (Christi), anno quo supra. Ad consensum dominorum consilii inscriptum.

Kassa város jegyzőkönyvéből. Kemény Lajos másolata.

192.

1494 nov. 19 (vagy 26.), Kassa. Izrael, pataki zsidó a biró beleegyezésével letiltja Krugler Miklós összes ingó és ingatlan vagyonát.

Vorboth Israel jud von Pothak. Am mitwoch am achten tag beate Elyzabet nochmittag, als dy freyung aws was, hot er vorbot geton of alle gutter beweglich und unbeweglich des Nicles Kruglers, domino iudice sciente.

Kassa város jegyzőkönyvéből. Kemény Lajos másolata.

193.

1495, május 1, Visegrád. II. Ulászlónak tudomására jutott, hogy Baythmiller Lajos, soproni városkapitány, önhatalmúlag rendkívüli adót vetett ki az ottani zsidókra és annak egy részét már be is hajtotta; meghagyja tehát a nevezett városnak, hogy ez adó további beszedését meg ne engedje, a már beszedettet pedig a legutolsó fillérig adassa vissza a zsidóknak, s vegye őket védelme alá a városkapitánynak és közegeinek erőszakoskodása ellen.

Wladislaus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., fidelibus nostris prudentibus et circumspectis iudici et iuratis

civibus civitatis nostre Sopronìensis salutem et graciam. Intelleximus non sine gravi displicencia, qualiter quidam factor et officialis, per magnificum Lodovicum Baythmiller, capitaneum illius civitatis nostre, in medium vestri deputatus, quandam taxam ad iudeos nostros in illa civitate nostra comorantes imposuisset, et iam de facto certam quantitatem pecuniarum racione huiusmodi taxe ab eisdem exegisset; unde volumus et fidelitati vestre harum serie districte precipimus et mandamus, quatenus statim et in continenti, acceptis presentibus, restancias huiusmodi taxe ab eisdem iudeis nostris dicto officiali exigere non permittatis, sed et exactas per ipsum Petrum ab eisdem iudeis nostris de minimo usque ad maximum reddi et restitui facere, ac ipsos iudeos contra eundem protegere et tueri modis omnibus debeatis, auctoritate nostra regia presentibus vobis in hac parte attributa mediante. Secus igitur non facturi. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in Wissegrad, in festo beatorum Philippi et Jacobi apostolorum, anno domini millesimo quadringentesimo nonagesimo quinto. Wladislaus rex manu propria subscripsit.

Eredetie Sopron város levéltárában Lad. XLVIII. et Y. Y. fasc. I. nr. 12. Kiadta Kohn 446. l.

194.

1496 deczember 12, Buda. Tamás szentgyörgyi és batini gróf szerződése Mendel Jakab zsidó prefectussal, miszerint Tamás gróf a Mendelnek járó hátralevő összeget a következő évben három részletben megfizeti Prentl pozsonyi zsidónál, Mendel zsidó viszont a Simon zsidótól kapott Tamás gróf adósleveleit kiszolgáltatja. Tamás gróf kezesekül egyebek között Prentl zsidót is megnevezi és kötelezi magát, hogy a határidő be nem tartása esetén minden forint után hetenkint egy magyar fillért kamat fejében fizet. A megállapodások megszegését 400 frtnyi büntetés követi. A szerződés hitelességét egyebek között Tamás gróf és Prentl zsidó pecsétjei bizonyítják.

Vermerkht ain abred und spruch, so beschechen ist zwischen des wolgeboren und grosmechtigen herrn hern Thoman

grafen zu Sand Gerorigen und Bosingen an ainem und des furnanbbeschaiden Jacoben Mandln obrister der judischhait am andern tail als hernach volgt begrifen.

Item am ersten ist beret, das graf Thoman der schuld, so er Mandlen juden schuldig beliben ist, einhalt ainer verschreibung daruber ausgangen, die da inen helt funfzehen hundert gulden, daran graf Thoman ausgericht, beczalt und Mandln juden geben hat funft halb hundert gulden und die ubermass, so er noch schuldig beleibt, das dan aindlefthalb hundert gulden bringt, dafur ausrichten von wegen nachlassung des tuppl und gesuech, bezalen sol zwelf hundert gulden zu dreyen tagen schierst kunftig des siben und newnczigissten jars, zu sand Gerorigen tag vier hundert gulden, zu sand Johanns tag ze sunebenden vier hundert gulden und ze weichnachten nachst darnach volgund die leczt beczalung und ausrichtung tun sol vier hundert gulden und zwo kueffen wein, solche beczalung sol beschechen zu Prespurg in der statt, das gelt bei Prentl juden erlegt werden.

Item mer ist beret, das Mandl jud den tuppl und gesuech inhalt der verschreibung, so auf die funfzehen hundert gulden gangen wern, gancz ab und ledig begibt, sol auch furan ab und kraftloss sein.

Item mer ist beret, das Mandl jud alle brief und verschreibungen, so er in seiner gewalt hat, herkomen von Symon juden und andern welherlay weis, die warn und sein, die graf Thoman furan zu schaden komen mochten, heraus geben, graf Thoman antworten, der kain behalten sol.

Item mer is beret, das graf Thoman Mandln juden umb die zwelf hundert gulden auf die vorbestymbten drey tag der bezalung vergenugen und darumb porigschaft tun mit den hernach volgunden: den edlen Petern Hasler, Sigmunden Misdhulber burgkgraf zu Altenburg, Hannsen Oder burgkgrafen auf Theben, Gerorigen Derren burgkgrafen auf Bibersburg, Hainrichen Walden, Casparn Schach, Hannsen Presing und dem beschaiden Prentlen juden und verner den markht und gemain zu Schatmanstorf, auch das dorf und gemain zu Reczestorf zu furhant einseczen und darumb yeczt vor weichnachten zu Prespurg diser sachververtigung tun und volen-

den sol. Es sollen auch die, so neben graf Thoman porig sein, auch richter und gemain zu Schatmanstorf und Raczestorf sich umb solh porigschaft zu Presburg in das judenbuech einschreiben lassen.

Item mer ist beret, ob graf Thoman auf die bestymbten tag nicht bezalung tat und damit verzug, so sol als dan gesuech darauf gen alle wochen auf ain gulden ain hungrischen phennig.

Item mer ist beret, welcher tail solhen spruch und tading nicht hielt, der sol dem andern haldenden tail vier hundert gulden zu pen verfallen sein.

Item der obgeschriben sach, darauf dan der wolgeborn graf Thoman und Mandl jude wilkurlichen hindergang tan, haben sein spruchlewt gewesen die edlen Sigmund Misdhulber burgkgraf zu Altenburg, Hainrich Wald, Caspar Schach und der beschaiden Prentl jud. Zu bekreftigung stet beleibunden sachen ist diser beretter spruch und hindergang verfertigt, mit des wolgeborn herrn graf Thoman und Mandlen juden als selbstholden und der vor berurten spruchlewt aigen aufgedrukhten petschaden ververtigt, der oberurten sach yeder tail in geleichen lawt ain aufgesniten zetl hat. Geben zu Ofen, an erichtag sand Luxyentag, anno domini LXXXXVI.

Eredeti, papiron, hat reányomott — egy vörös, a többi kisebb pedig zöld viaszos — pecséttel. Orsz. levéltár dipl. oszt. 24575.

195.

1497 márczius 30, Buda. Szapolyai István, szepesi gróf, Magyarország nádora, fölszólítja Sopron városát, hogy azon németujhelyi zsidókat, a kik lakhelyükről máshová szándékoznak költözködni, legalább három hónapig hagyja háboritatlanul Sopron városában, nehogy kellemetlenségeknek vagy zaklatásoknak legyenek kitéve.

Stephanus de Zapolya, comes perpetuus Scepusiensis ac regni Hungarie palatinus etc., prudentibus et circumspectis magistro civium, iudici, iuratis civibus civitatis Sopronienses, salutem et honorem. Intelleximus, *qualiter certi iudei ex Nova*

Civitate regis Romanorum ad alia loca sese transferre volunt moraturos, eam ob rem rogamus vos, eisdemque auctoritate regia, qua impresenciarum fungimur, nihilominus committimus, quatenus, *dum prefati iudei de Nova Civitate ad vos et illam civitatem regiam applicuerint, eosdem pecuniis ipsorum saltem ad tres menses, ut scilicet interea iidem aliqua loca, quo sese diverti habeant, querere possint, pacifice uti et morari permittatis et permitti faciatis,* providentes eciam, ne aliqua impedimenta aut vexaciones per civitatenses aut alios quospiam interea eisdem inserantur. Et iterum rogamus et committimus, in hoc aliud non facturi. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude, feria quinta proxima post festum resurreccionis domini, anno eiusdem millesimo quadringentesimo nonagesimo septimo.

Eredeti, papiron, angyalt ábrázoló kis veres pecséttel. Sopron város levéltára Lad. VIII. et H. fasc. III. nr. 138. Kiadta Pollák 271. l.

196.

Sopron, 1497 április 19. Dresing Tamás Sopron város tanácsa előtt kinyilatkoztatja, hogy mindazon adósságok, a melyekkel ő Caszariel zsidónak tartozott, semmisek és érvénytelenek, hanem Caszariel helyett Sleml cseh zsidó veszi át a hitelező szerepét, a kinek ha Márton napjáig (november 11) le nem fizeti a nyolcz frt tíz schilling és tíz fillérnyi tartozását, akkor fél háza és fél szőlője a hitelező birtokába megy át. A régi hitelező Caszariel a rá vonatkozó részt héberül erősíti meg.

Anno domini millesimo quadringentesimo nonagesimo, am mitichen nägst vor sand Georgn tag des heyligen martrer, haben die herrn des rats durch vleissig gebete bayder partey *herrn Thoman Dresing* vom *Cassariel judn* und sein erbn umb alle schuld und verschreibn, so er im gewesen ist, enthobn und der benant jud hat sich solher nachgeschrihen schuld bey dem bemelten herrn Thoman Dresing underfangen, das benant her Thoman dem obgeschribn *Sleml Behem judn* oder sein erbn in nagstkunftigen sand Mertentag erligen und bezalln soll VIII guld X β und X phening per 1 floren,

für phandt seyt des gemelt herr Thoman Dresing dem benantn judn sein halb haws in der stat neben dem herrn Kramer gelegn und sein halber weingartn im Rinnstl neben herrn Wonishtn und herr Wilibalda grunt weingartn ledig und frey. Ob aber oftgemelter herr Thoman selbe geelt nit zu den bemeltn tag dem juden erlegn, alsdan mag der jud zu dem beschribn halbs haws und halbn weingartn steen und damit alle mit anndern seinen gut mit versetzen, verkauffn, wi in verlesst, handln treulick und ungeverlich. Es soll auch der Cassariel noch sein erbn oder yemand von seinen vettern kkainerlay anordnung oder zwespruch brieflich noch mundlich zu dem oftbenant Thoman Dresing oder sein erbn habn. Erlegt aber der obgenant herr Thoman die sum gelt zw kehrt zeyt, so is ihm sein versezt halb haws und weingart wiederumb gefreyt. Damit nach seinen willn wir im verlesst zu handln auch treulich und ungeverlich. Als das obgeschribn ist, das ist mein gut will und bestat das mit main . . . hantgeschrift Toma Dreising.

[25] הנני מודה לכל רואי ושמעי כתיבת ידי עם חתימתי שנאי פטר
ימוחל העירון טאמש מהיו[ם] והלאה מכל תביעות שבעולם שהפה
וכול לדבר ואין לי ולירשי שום תביעה עליו בעולם רק הוא שילם
אותי עד גמירא ואם כתבים עליו המשמיעים על שמי קודש זה היום
בטלין ומבוטלין לא שרירין ולא קיימין נכתוב ונחתום היו[ם] י[ום]
ד׳ איר י״ד בחודש מזל נאום אשר בר יהודה המכונה כשריאל.

Eredetie Sopron város levéltárában Lad. IX et J. prot. nr. 2 et B. Kiadta Pollák 272. l.

197.

1499 november 28. Miksa császár meghagyja Sopron város tanácsának, hogy a bécsi szent Ágoston klastrom templomából elveszett 24 font értékű oltárteritőt, mely állitólag a soproni zsidóknál van elzálogositva, nyomozza ki, és ha az csakugyan a zsidóknál van, vegye el tőlük és kárpótsás nélkül adja azt vissza a nevezett kolostornak.

Maximilian von gots gnadn Römischer kunig.

Getrauen lieben. Unns haben die erbern, christlichen, unnser lieben, andächtigen . . . der prior und convent zu sand Augus-

tin zu Wienn anbracht, wie in an sand Augustinstag nagstnn erschinen in irm gotshaus ain altartuch bey vierundzwanzig phundt phening wert umpfcombd und den juden bey ew zu Ödenburg verzezt sein sulle. Und wann ew aber und menigklich zu verhenngn nicht geburet, das solh gut, so zu der ere gottes geordent, dermassen in der widerwertigen hennde beleiben sulle, demnach begern wir an ew mit vleis und ernst bevelhend, so fuer den sachen allso ist, daz ir dann bey den gemellten juden darob seyt und sy mit ernnst darzu halltet, damit sy den vorgenannten closterlewtn das berurt altartuch unverzogenlich on entgeltnuss zu iren hannden antwurtten und volgen lassen und darin kainen vleis spart. Daran tut ir unns zusambt der billikait gut gevallen. Geben an phinztag nach sand Kathrinen tag. anno domini in nonagesimo octavo, unnser reiche des römischen im virzehennden und des hungrischen im zehenden jarenn.

Commissio domini regis.

Kívül: Unnsern getreien lieben, dem bürgermeister, richter und rate zu Odenburg.

Eredeti, papiron, vörös pecséttel. Sopron város levéltára Lad. XLVIII et Y. Y. fasc. I. nr. 13. Kiadta Pollák 273. l.

198.

II. Ulászló tárnokjogi czikkei hatodik pontja:

1499. Ha keresztény zsidó ellen panaszt emel, akkor a budai várnagy elé viszi ügyét; ha zsidó keresztény ellen, akkor a városi hatóság előtt pereskedik. Ha a zsidó az itélettel nincs megelégedve, ügyét a tárnokmesternél fölebbezi. Három forinton alóli ügyben fölebbezésnek nincsen helye.

Wladislaus dei gracia Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie, Rame, Servie, Gallicie, Lodomerie, Comanie, Bulgarieque rex, ac Slesie et Lucemburgensis dux, necnon Lusacie et Moravie marchio etc.

Articulus 6. Ubi christiani cum iudeis et iudei cum christianis litigant et de appelacione eorundem.

Postremo statuimus, quod cum iudei per christianos pro debitis aut aliis negociis citati fuerint, extunc ipsi christiani huiusmodi citacionem in presenciam castellani Budensis facere et causas eorum ibidem prosequi, iudei vero contra christianos agere volentes, coram iudice et iuratis civitatis talis loci, in quo ipsi christiani residenciam fecerint, negocia ipsorum prosequi teneantur. Etsi iudei in sede vel iudicio civitatis se gravatos senserint, vel de iudicis iudicio non contenti fuerint, possunt appelare in sedem magistri tavernicorum vel alias, prout libertas vel consuetudo illius civitatis vel loci requirit. Et si causa non extendat se ultra trecentos florenos, tunc illam, ut premissum est, ulterius appellare non valeant.

Kovachich Márton, Codex authenticus iuris tavernicalis 50. l.

199.

Ugyanez a czikk Pozsony város jogkönyvében németül:

6. Zu letzt setzen wir, das wen die juden durch die cristen omb schulden oder ander hendl geladen werden, als den die cristen sulche ladung in die gegenwirdigkayt des castellans zu Offen machen, ond ire sach dasselben nachkomen, aber die juden wider die cristen klagen wellende vor dem richter ond geschwornen burgern sulches ends, in welchem die cristen wanung haben, iren hendlen nach zu komen schuldig sein, ond ob die juden in dem stul oder gerichte der stat sich beswert erfunden werden, oder fon dem gericht des richters nit benigig wern, mugen appellieren an den stul des maysters tawernicorum, oder sunst als freyung ond gewonhayt derselben stat oder endes erfordert, ond ob die sach sich nit austreckht iber III guld, den so sullen sie, die als vorgemelt ist, weyder appellieren nit mugen.

Kiadta Király János, Pozsony város joga a középkorban 427. l.

200.

1500 október 8, Buda. II. Ulászló értesíti a pozsonyiakat, hogy Mendel Jakab zsidó prefectus leküldte emberét, a ki az ottani

zsidókon bizonyos összeget fog behajtani. Meghagyja tehát, hogy segítségére legyenek és a mennyiben a zsidók a fizetésre való készségükben lanyháknak mutatkoznának, alkalmazzanak kényszert és szükség esetén le is tartóztathatnak egyeseket.

Commissio propria domini regis.

Wladislaus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., fidelibus nostris prudentibus et circumspectis iudici ceterisque iuratis civibus civitatis nostre Posoniensis salutem et graciam. Quia de voluntate et mandato nostre maiestatis providus iudeus Jacobus Mendel prefectus iudeorum ad illos iudeos nostros in illa civitate nostra commorantes certam summam, certam summam (!) pecunie per hominem suum presencium exhibitorem imponi faciet, quare volumus et fidelitati vestre harum serie firmissime committimus et mandamus, aliud habere nulla racione volentes, quatinus acceptis presentibus huiusmodi taxam ad ipsos iudeos modo premisso per prefatum Mendel impositam de medio ipsorum iudeorum, si forte in administracione et extradacione huiusmodi taxe tepidi et negligentes forent, per omnia onera et gravamina, et si opus fuerit eciam per detenciones personarum eorundem, homini prefati iudei Mendel per eundem ad id deputati quamprimum extradari et administrari facere modis omnibus debeatis et teneamini, et aliud nullo modo facere presumatis. Presentes vero superinde pro vestra expedicione reservetis. Datum Bude, feria quinta proxima post festum beati Francisci confessoris, anno domini millesimo quingentesimo.

Eredeti, papiron, szövege alá nyomott papirfedelű pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 82. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

201.

1502 junius 10, Buda. Mendel Jakab, a zsidók praefectusa. II. Ulászlónál jelentést tett, hogy a pozsonyi zsidókat kövekkel dobálják és tettleg bántalmazzák, a városi hatóságok pedig nemcsak hogy igazságot nem szolgáltatnak nekik, de még börtönnel s pénzbirsággal is fenyegetik őket. Minthogy pedig a zsidók régi idők óta a királynak, s utána a tárnokmesternek főhatalma alatt

állnak, II. Ulászló a nevezett városnak szigorúan meghagyja, hogy többé ne merje őket büntetés alá fogni, hanem inkább bántalmazóik ellen védelmezze őket.

Comissio propria domini regis.

Wladislaus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., fidelibus nostris prudentibus et circumspectis magistro civium ac iudici ac iuratis ceterisque civibus civitatis nostre Posoniensis salutem et graciam. Expositum est maiestati nostre in persona providi Jacobi iudei, Mendel prefecti iudeorum, quomodo nonnulli forent in medio vestri, qui iudeos istic in medio vestri comorantes, quosdam ex eis dilapidarent, alios vero verberarent, et dum ipsi iudei nostri impropreandi causa ad vos venirent, nullam ipsis iusticiam neque iudicium ex parte illorum, qui ipsis nocumenta inferunt, faceretis, sed pocius ipsis minas captivitatis et pecuniarum extorsiones imponeretis. Scitis autem bene, quod iudei ipsi semper et ab antiquo sub potestate nostra et post maiestatem nostram magistro thavernicorum nostrorum extiterant et nunc existunt, ob hoc nolumus, ut aliquis vestrum super prefatos iudeos nostros eciam inpresenciarum dominetur. Volumus idcirco et fidelitatibus vestris harum serie firmissime comittimus et mandamus, quatenus a modo deinceps nullus vestrum prefatis iudeis nostris, in medio vestri comorantibus, minas captivitatis et extorsiones pecuniarum imponere contra iusticiam presumat, sed pocius eosdem contra quoslibet illegittimos inpetitores protegere debeatis. Secus non facturi. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude, feria sexta proxima ante festum beati Barnabe apostoli, anno domini millesimo quingentesimo secundo.

Eredeti, papiron, szövege alá nyomott pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nro. 46. Kiadta Kohn 447. l.

202.

1503 márczius 14, Buda. Egy kikeresztelkedett, azután ismét visszatért s újra kikeresztelkedett zsidónak amaz állítása alapján, hogy a keresztény hit elhagyására soproni zsidók csábították, eze-

ket börtönbe vetették. Minthogy a zsidók a királyi kamara bíráskodása elé tartoznak, II. Ulászló ezt az eljárást rosszalja és felszólítja a soproni hatóságokat, hogy a bebörtönzötteket minden nehézség támasztása nélkül azonnal szabadon bocsássák, a zsidók ügyeit, elintézés végett, elébe terjeszszék s azokba ne avatkozzanak.

Wladislaus, dei gracia rex Hungarie, Bohemie etc. Prudentes et circumspecti fideles nobis sincere dilecti. Intelleximus non sine displicencia, qualiter vos his diebus iudeos nostros in illa civitate nostra Sproniensi commorantes ex eo, quod his superioribus diebus quidam christianus, alias vero iudeus, filius iudei Salamonis, relicto iudeorum pravo consorcio, fidem christianam recepisset, eaque non multo tempore tenta, rursum iudeorum consorcium intrasset, et denique iterum iudeorum legi renuncians in medium christianorum se contulisset, allegans christianum ipsum fraudulenter iudeis deceptum et ad fidem iudaicam conversum fore, captivassetis et captos alios sub fideiussoria caucione nonnullorum proborum emisissetis, alios vero eciam impresenciarum in carceribus vestris detineretis. Cum autem iudei ipsi ad solius maiestatis nostre cameram et iurisdiccionem pertineant, volumus idcirco et fidelitati vestre harum serie firmissime committimus et mandamus, quatenus statim et in continenti, acceptis presentibus, iudeos huiusmodi, tam scilicet illos, qui sub fideiussoria sunt, quam eciam illos, qui in captivitate apud vos previa vel alia quacunque ex causa habentur, simpliciter et sine omni difficultate et subterfugio liberos exmittere et exmitti facere modis omnibus debeatis et teamini, nec vos de cetero de ipsis iudeis nostris ingerere seu intromittere audeatis. Si quid autem accionis contra eosdem vel ipsorum alterum vos habere pretenditis, coram nostra maiestate vel illo, cui nos cusam huiusmodi cognoscendam commiserimus, iure et consuetudine regni nostri requirente prosequatis, et vobis iusticia non deerit. Aliud iterum atque iterum committimus in hoc non facturos. Datum Bude, feria tercia proxima post dominicam reminiscere, anno domini millesimo quingentesimo tercio.

Eredetie Sopron város levéltárában Lad. XLVIII. et Y. Y. fasc. I. nr. 11. Kiadta Kohn 448. l.

203.

1503 május 6, Buda. II. Ulászló király egyrészt több alattvalójának kérelmére, másrészt ismervén a sok baj folytán keletkezett szegénységet, saját érzelmeitől indíttatva, elrendeli, hogy úgy Pozsony, mint az ország más helyén lakók fölöldassanak azon összegek kamatainak fizetése alól, melyeket a zsidóktól bármikor és bármiképen kölcsön kaptak. Föltételül azonban kiköti, hogy az eredeti összeget a legközelebbi Márton napjáig (november 11.) lefizessék. A mennyiben az adósok közül egyesek birtokainak az értéke kisebb volna a kölcsönvett összegnél, a zsidók ezzel beérjék és kötelesek összes adósleveleiket a hatóság jelenlétében megsemmisíteni. A jövőben zsidó csakis zálogra adhat kölcsönt és ingatlanokat semmiképen nem foglalhat le. Ezen törvénynek szemmel tartását szivére köti Raskai Balázs kincstárnok- és Mendel zsidóprefectusnak.

Nos Wladislaus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit universis, quod nos cum ad nonnullorum fidelium nostrorum supplicacionem, per eos pro parte fidelium nostrorum universorum civium et incolarum civitatis nostre Posoniensis nostre propterea factam maiestati, tum vero miserati inopiam et paupertatem eorundem, in quam ipsi per hec tempora ob multas et varias eorum incommoditates devenisse dicuntur, omnem illam usuram, quam iidem cives nostri aut eorum quippiam iudeis, tam in eadem ipsa civitate nostra quam alias ubivis in hoc regno nostro existentibus, super pecuniis ab eisdem qualitercunque et quocunque tempore mutuo et in credenciam levatis solvere deberent, plenarie et integre remittendam graciose duximus et relaxandam, immo remittimus et relaxamus presencium per vigorem, ita tamen, quod tales, qui hoc modo ipsis iudeis obligantur, capitalem summam ab eisdem iudeis levatam ipsis usque ad festum beati Martini episcopi hoc anno affuturum integre et sine defectu deponere et persolvere, et sese a talibus debitis extricare (!) teneantur et sint obligati. Quod si quippiam ex eisdem debitoribus ad tantam inopiam devenissent, quod residua illorum bona et res ipsam summam capitalem attingere non possent, nichilominus iudei

ipsi eiuscemodi ipsorum pauperum bonis, ex quo usque modo ad summam capitalem usuram ab eis receperunt, contenti esse debeant, et insuper librum seu registrum eorum, in quo nomina talium debitorum continentur, coram toto consulatu ipsius civitatis nostre, ubi eciam iudicem ipsorum iudeorum huic rei interesse volumus, producere et in publico eosdem debitores ex ipsis registris delere, universas eciam et singulas literas obligatorias vel manuscripta ipsorum civium, debitorum videlicet, quas scilicet iidem superinde eisdem iudeis quocunque tempore dedissent, in specie eisdem reddere et restituere, ac vanas et cassas pronunciare teneantur. Quod si aliquas forte dolose utcunque et sinistre apud se reservarent sew occultarent, quibus imposterum fortassis uti vellent vel possent, exnunc tales nullius roboris et momenti esse volumus, decernentes, ut a modo deinceps iidem iudei prefatis civibus nostris aut eorum altero, qui scilicet peccunias ab eis levare voluerint, non ad hereditates aut bona ulla immobilia, sed solummodo ad pignora et bona mobilia aliquas peccunias et quidem coram certis civibus eiusdem loci ad hoc deputatis iuxta librum superinde conficiendum dare aut mutuare possint; talia vero sua debita aut usuram exinde excrescendam postea nunquam in bonis immobilibus querere valeant aut possint quoquo modo, sed tantummodo de pignoribus et bonis mobilibus, ut prefertur, contenti esse teneantur. Quocirca vobis fideli nostro magnifico Blasio de Raska, thavernicorum nostrorum regalium magistro ac castellano huius castri nostri Budensis eiusque vicecastellanis, preterea provido iudeo Mendel prefecto iudeorum nostrorum, ceteris eciam quibuscunque iudicibus et iusticiariis eorundem iudeorum, presentibus scilicet et futuris, harum serie firmissime committimus et mandamus, quatinus a modo deinceps prefatos cives nostros aut eorum quempiam racione non solucionis prescriptarum usurarum ad instanciam prefatorum iudeorum intra vel extra iudicium in personis aut rebus et bonis eorum quibusvis impedire, turbare sew damnificare nullo modo nullaque racione presumatis, de cetero vero eosdem cives nostros in premissis limitacionibus et graciosis concessionibus nostris illibate tenere et conservare modis omnibus debeatis et teneamini, et aliud nullo modo facere presumatis.

Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude, sabbato proximo post festum invencionis sancte crucis, anno domini millesimo quingentesimo tercio. Relacio magnifici Johannis Bornemiza, thezaurarii regie maiestatis etc.

Eredeti, papiron, szövege alá nyomott pecsétje letöredezett. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 83. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

204.

1503 junius 20. Pozsony városa, az ottani zsidók kárára, II. Ulászlótól bizonyos levelet nyert, mely, mint utólag kitünt, merőben ellenkezik a zsidók kiváltságaival, minek következtében Ulászló a zsidó-praefectusnak más levelet adott, melyben meghagyja Pozsony városának, hogy a közte és a zsidók közt fölmerült viszályt igazságosan intézze el. Anna királyné, hivatkozással a király e levelére, a maga részéről is inti a várost, hogy a fenforgó viszály kiegyenlítése végett odautazó zsidó-praefectussal méltányos egyezségre lépjen.

Anna, dei gracia regina Hungarie, Bohemie etc., prudentibus et circumspectis iudici iuratisque civibus civitatis nostre Pozoniensis, fidelibus nobis dilectis, salutem et graciam. Intelleximus ex prefecto iudeorum fidelitates vestras nuper a maiestate, domino et conthorale nostro charissimo, quasdam litteras contra iudeos, vestris fidelitatibus cohabitantes, extraxisse in preiudicium eorum valde magnum; postquam tamen sua maiestas privilegium illorum, quod eotunc sue (maiesta)tis forte non sucurrerat memorie, diligencius inspexisset, easdem litteras in oppressionem ipsorum nimiam datas esse cognovit. Quapropter eidem prefecto, velut asseruit, sua maiestas alias literas dedit, quibus precipit, ut subortam inter fidelitates vestras necnon ipsos iudeos differenciam ita componatis, ne vel fidelitates vestre vel ipsi iudei nimium agraventur. Itaque nobis quoque supplicatum per eosdem extitit, quod et nos eosdem iuxta privilegia eorum tueri dignaremur. Iustam igitur ipsorum supplicacionem existimantes, fidelitates vestras requirimus per presentes, ut differenciam, quam cum eisdem habetis, tali modo concordare conemini, quod non sit ipsis nimium onerosum.

Vadit enim ad id vobiscum una perficiendum pretactus prefectus iudeorum, quem scimus omnia pro parte iudeorum subiturum, que debet et facere poterit. Idcirco vestre quoque fidelitates bonam concordiam non aspernentur, gratam nobis rem in eo facturi. Secus enim vobis facientibus certum habetote, quod nos sepedictos iudeos per vos contra equitatem oprimi damnificarique nequaquam permittemus, sed eosdem iuxta sua privilegia defendere manutenereque . . . . . . Datum Bude, vigesima die mensis Junii, anno domini millesimo quingentesimo tercio. Comissio propria domine regine.

Eredetie, a királyné nagyobb pecsétjével, Pozsony város levéltárában Lad. XX. nro. 85. Kiadta Kohn 449. l.

205.

1503 junius 22, Buda. II. Ulászló király értesíti a pozsonyiakat, hogy kérésükre a zsidók ügyében nekik bizonyos engedményeket megadván, Mendel zsidó prefectus arra figyelmeztette, hogy ezek mellett a zsidók Pozsonyban nem maradhatnának. Mendel tehát ajánlkozott, hogy ő megegyezést akarna létrehozni és abból a célból személyesen leutaznék. A király ennélfogva Mendelt hozzájuk küldi s arra kéri őket, hozzanak létre olyan megegyezést, mely lehetővé tegye, hogy ők ne károsodjanak és hogy a zsidók is a város lakóinak megmaradhassanak.

Commissio propria domini regis.

Wladislaus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc. Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti, Superioribus diebus, dum hic constituebamini, bene vobis constat, quales literas, certos articulos et annuencias nostras ex parte iudeorum istic in civitate nostra residencium in se continentes ad vestram supplicacionem vobis concessimus. Post discessum autem vestrum venit ad nos providus iudeus Mendel, prefectus iudeorum nostrorum, referens atque humillime nobis supplicans, quod videlicet hoc pacto iudei illi istic in civitate nostra permanere non possent, et propterea cuperet super articulis sive continenciis earundem ipsarum literarum nostrarum eosdem iudeos vobiscum concordari facere, per seque eciam in persona

ob id ad vos proficisci; ipsum igitur cum presentibus ad vos misimus. Quare dum idem Mendel illo ad vos venerit, cum eo et reliquis illis iudeis super eiuscemodi rebus in literis nostris contentis bono modo concordetis et talem limitacionem atque disposicionem superinde cum eisdem faciatis, unde vobis et illi civitati ingens aliquod dampnum et incommodum non fiat, et ut eciam iidem iudei istic permanere valeant. Datum Bude, feria quinta proxima ante festum nativitatis beati Johannis Baptiste, anno domini millesimo quingentesimo tercio.

Hátlapján: Prudentibus et circumspectis magistro civium ac iudici et iuratis ceterisque civibus civitatis nostre Posoniensis, fidelibus nobis dilectis.

Eredeti, papiron, zárlatára nyomott pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 84. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

206.

1503 szeptember 27, Sopron. Idősb Izsák, soproni zsidónak az öreg Ssenil, cseh zsidó és az öreg Merhel rabbi előttemezésével kiállított nyilatkozata, melynek értelmében Zirkendorfer Jánosnak nála elzálogositott pecsétgyűrűjével ezentúl kiállított adóslevelek érvényteleneknek nyilvánittatnak; az ilyen adóslevelek fölmutatója megbüntettessék.

Ich Isaak jud der eltrer gesessen zu Edemburg bekhenn fur mich und all mein erbenn, nachdem mir der edl Hanns Zirkendorffer sein petschadring versetzt hat, das ich den benanten Zirkendorffer und all sein erben sag fur mich und all mein erbinn mit ledig und frey, und ob ainigerley schreiben oder schuldbriff mit demselben petschadring verfertigt khunftiglich von ainem judn furgewaist wird, solln all khraftlos, tod und ab sein. Auch der jud, so solh briff furbricht, soll darumb nach erkhenntnuss des . . . gestrafft werden treulich und ungeverlich. Act am mitwochen vor Michaelis, anno im XV und drittn jare, in gegenwertigkait des Sleml alten Behem judn und des altn Merhell rabi judn.

[27] נאו'[ם] יצחק בן ההר"ר של'[מה].

Eredetie Sopron város levéltárában Lad. IX. et J. Prot. ant. nr. 2 et NB. Kiadta Pollák 274. l.

207.

Buda, 1503 november 26. Ráskay Balázs, királyi tárnokmester bizonyítja, hogy Csethneki János előtte megjelent és előadta, hogy a szükségtől hajtva, Fekete Mendel, budai zsidótól száz arany forintot vett föl, azon föltétel alatt, hogy ha bizonyos határidőre meg nem téríti, a kölcsönvett összegnek kétszeresét tartozik fizetni.

Nos Blasius de Raska, thavernicorum regalium magister et in causis in presencia palatinali vertentibus per serenissimum principem dominum Wladislaum dei gracia regem Hungarie et Bohemie et dominum nostrum graciosissimum iudex deputatus, memorie commendamus, quod egregius Johannes de Chytnek coram nobis personaliter constitutus est confessus in hunc modum, quomodo ipse, quadam ardua necessitate compulsus, a provido iudeo Fekethe Mendel, in civitate Budensi commoranti, nomine veri mutui et sub spe restitucionis centum florenos auri parata in pecun:a recepisset et acommodasset, quos quidem centum florenos auri eidem iudeo Fekethe Mendel in die medii quadragesime, fide sua christiana mediante, plenarie reddere et persolvere asumsisset, iimo asumpsit nostro in conspectu, tali obligamine interposito, quod si ipse Johannes de Chythnek termino in predicto dictos centum florenos auri prefato iudeo Fekethe Mendel effective reddere et persolvere negligeret quoquo modo, extunc mox et in continenti, elapso ipso termino, solum vigore presencium in duplo eorundem centum florenorum auri contra eundem iudeum Fekethe Mendel convinceretur et convictus haberetur eo facto. Ad que premissa idem Johannes de Chytnek se sponte obligavit coram nobis, vigore et testimonio presencium mediante. Datum Bude, die dominico proximo post festum beate Catherine virginis et martyris, anno domini millesimo quingentesimo tercio.

Kivül: Joannis de Chytnek super centum florenis a iudeo Budensi Fekete Mendel mutuo levatis.

Eredetie, szétmállott vörös viaszos pecsét nyomaival, az országos levéltárban, dipl. oszt. 21,230. sz. Kiadta Kohn 450. l.

208.

1504 szeptember 29, Buda. Telegdy István királyi kincstárnok értesíti Pozsony városát, hogy II. Ulászló az ország összes zsidóságára rendkívüli adót vetett. Ez adónak a pozsonyi zsidóktól való behajtására a zsidó-praefectus, Mendel Jakab kiküldötte megbízottját, kinek a városi hatóságok mindenben segítségére legyenek, hogy az adót, a mint a nevezett Mendel azt kivetette, a zsidók egyéb adóival együtt behajthassa, minthogy a király nagy pénzszükségben van.

Prudentes et circumspecti amici nobis honorandi. Scitis, quod dominus noster rex ad omnes liberas civitates huius regni taxam imposuit, inter ceteras et ad iudeos huius regni, pro cuius quidem solucione Jacobus Mendel prefectus iudeorum hominem suum ad exigendam huiusmodi taxam a iudeis in illa civitate vestra Posoniensi comorantibus deputavit. Quare rogamus vos et nihilominus de voluntate et mandato eiusdem domini regis requirimus et committimus, (ut) iuxta limitacionem dicti Mendel huiusmodi taxam ad manus sui vel ipsius ad id deputati, cum oneribus alias consuetis, exigi faciatis, quoniam nunc regia maiestas vehementissime indiget pecuniis. Aliud non faciatis. Datum Bude. in festo beati Michaelis archangeli, anno domini millesimo quingentesimo quarto.

Stephanus de Thelegd, thesaurarius regius.

Eredetie Pozsony város levéltárában. Kiadta Kohn 451. l.

209.

1504 november 30, Buda. II. Ulászló király értesíti Pozsony városa hatóságát Mendel Jakab panaszáról, miszerint Bayzawor Tamás pozsonyi polgár Nyzel Jakab budai zsidónak, Mendel rokonának, bizonyos összeggel tartozott. Nyzel ezt az összeget több ízben kérte a még élő Bayzawortól. Most, hogy meghalt, örökösein akarja behajtani az adósságot s minthogy az igazságszolgáltatást senkitől eltagadni nem lehet, kéri Pozsony városa hatóságát, hogy Nyzelnek igazságot szolgáltassanak.

Commissio propria domini regis.

Wladislaus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., fide-

libus nostris prudentibus et circumspectis magistro civium ac iudici et iuratis ceterisque civibus civitatis nostre Posoniensis salutem et graciam. Expositum est maiestati nostre in persona providi Jacobi iudei Mendel, prefecti iudeorum nostrorum, qualiter alias circumspectus condam Thomas Bayzawor concivis vester cuidam Jacobo Nyzel, consanguineo ipsius Mendel, in civitate nostra Budensi commoranti, certa summa pecuniarum mansisset obligatus, et licet idem Jacobus Nyzel iudeus a prefato condam Thoma Bayzawor, dum in humanis egisset, huiusmodi debita sua sepius repecierit, tamen idem condam Thomas huiusmodi debita eidem iudeo hucusque reddere distulliset. Nunc autem idem iudeus Nyzel ab heredibus et consanguineis et aliis eciam, ad quos bona et hereditates ipsius condam Thome Bayzawor devoluta existunt, huiusmodi debita sua iure mediante requirere ac ex parte eorum eciam iudicium et iusticiam a vobis habere vellet. Cum autem iusticia ipsa communis cuipiam non debeat abnegari, ideo fidelitati vestre harum serie firmiter precipiendo mandamus, quatinus acceptis presentibus ex parte prefatorum heredum et consanguineorum dicti condam Thome Bayzawor et aliorum eciam, ad quos, ut premittitur, bona ipsius Thome devoluta existunt, iuxta legittimas comprobaciones et evidencia documenta ipsius Jacobi Nyzel iudei, condignum iudicium et iusticiam debiteque satisfaccionis complementum facere et impendere debeatis et teneamini, et aliud nullo modo facturi. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude, in festo beati Andree apostoli, anno domini millesimo quingentesimo quarto.

Eredeti, papiron, szövege alá nyomott pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 57. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

210.

1505 febr. 3, Kassa. Schewczlich János a biró beleegyezésével letiltja Izrael pataki zsidó összes birtokait, különösen az Eyben Mártonnénál levőket. Ugyanezt teszi Ferber János a neki Izraeltől járó száz forint miatt.

Vorbot Johannis Schewczlichs. Am tag beati Blasii hat hergeton eyn heimlich vorbot auff alle gütter wnd schult des

juden Israhel vom Potak, wo ader bey wem sie weren und czu vorausz bey der Merten Eyben. Cum scitu domini iudicis.

Vorbot Hanns Ferbers. Eadem die hat hergeton eyn vorbot auf alle gütter und schult des juden Israel vom Potak von wegen fl. 1 C.

Kassa város jegyzőkönyvéből. Kemény Lajos másolata.

211.

1505 julius 19, Buda. II. Ulászló király értesíti Pozsony városát, hogy Zsigmond Glogovia és Oppavia herczegének közbenjárására elengedi a kamatokat azon összeg után, melyet Keszler Kristóf pozsonyi polgár kölcsön vett néhai Prentel és Hayndel zsidóktól. Meghagyja tehát Pozsony városának, hogy sem Prentel özvegyének, sem Hayndelnek, sem azok örököseinek segédkezet ne nyujtsanak, hogy azok akár Keszler Kristóf, akár örököseitől a kölcsönösszeg után járó kamatokat követelhessék. Az eredeti kölcsönösszeget azonban Keszler Kristóf megtériteni köteles.

Commissio propria domini regis.

Nos Wladislaus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit universis, quod nos ad peticionem simul et intercessionem illustrissimi principis domini Sigismundi, Glogovie et Oppavie ducis etc., germani nostri charissimi, compacientes eciam paupertati fidelis nostri circumspecti Cristoffori Keszler, inhabitatoris civitatis nostre Posoniensis, in quam idem per varia infortunia devenisse perhibetur, omnes usuras, que super certis summis peccuniarum, per ipsum Cristofforum a certis iudeis nostris Posoniensibus, presertim vero a iudea scilicet condam iudei Prentel necnon iudeo Hayndel levatarum et receptarum, hucusque excrevissent et quibus idem Cristofforus eisdem iudee ac iudeo ipsorumque heredibus obligasse dicitur, eidem Cristofforo et consequenter suis heredibus duximus de speciali nostra gracia regia relaxandas, immo relaxamus presencium per vigorem, ita tamen, quod ipse Cristofforus Keszler super ipsis peccuniis capitalibus ipsorum iudeorum, ab ipsis modo premisso receptis et levatis, eisdem iudeis satisfaciat

cum effectu. Quocirca vobis fidelibus nostris prudentibus ac circumspectis magistro civium ac iudici et iuratis civibus prefate civitatis nostre Posoniensis, cunctis eciam iudicibus et comitibus prefatorum iudeorum nostrorum presentibus et futuris, harum serie strictissime precipiendo mandamus, quatenus acceptis presentibus prefatum Cristofforum Keszler ipsiusque heredes racione premissarum usurarum, que, ut prefertur, super pecuniis dictorum iudeorum ab eisdem per eundem Cristofforum levatis hactenus excreverunt, contra formam huiusmodi nostre specialis gracie, ad instanciam prefatorum iudee relicte iudei Prentel necnon iudei Hayndel ipsorumque heredum aliorumque quorumcunque iudeorum, intra vel extra iudicium in personis rebusque et bonis ac hereditatibus suis quibusvis impedire, iudicare vel dampnificare nusquam et nequaquam presummatis, nec sitis ausi modo aliquali, gracie nostre sub obtentu. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude, sabbato proximo ante festum beate Marie Magdalene, anno domini millesimo quingentesimo quinto, regnorum nostrorum Hungarie etc. anno decimosexto, Bohemie vero tricesimoquinto.

Eredeti, papiron, szövege alá nyomott pecséttel. Pozsony város evéltára Lad. XX. nr. 47. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

212.

1505 szeptember 12, Buda. II. Ulászló Pozsony város oltalmába és védelmébe ajánlja Mendel Jakab zsidó-praefectus családját, melyet az bizonyos okoknál fogva Pozsonyba küld, hogy egy ideig ott tartózkodják.

Comissio propria domini regis.

Wladislaus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., fidelibus nostris prudentibus et circumspectis magistro civium, necnon iudici et ceterisque civibus civitatis nostre Posoniensis salutem et graciam. Quia providus Jacobus iudeus Mendel, prefectus iudeorum nostrorum, his diebus consortem, necnon filios et filias ceterosque fratres et consaguineos suos, certis et racionabilibus ex causis, ad illam civitatem nostram

Posoniensem mittere habet, ideo fidelitati vestre harum serie firmiter precipiendo mandamus, quatenus, dum et quando prefati consors necnon filii et filie ceterique consanguinei ipsius iudei Mendel in medium vestri consequenterque illam civitatem nostram Posoniensem aplicuerint, eosdem ibidem pacifice stare, morari et pausare permittatis et permitti facere atque eosdem contra omnes illegitimos impeditores nostra in persona tueri eciam et protegere modis omnibus debeatis et teneamini. Secus non facturi. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude, feria sexta proxima post festum nativitatis beatissime Marie virginis, anno domini millesimo quingentesimo quinto.

Eredeti, papiron, a király nagyobb pecsétjével. Pozsony város levéltára Lad. XX, nro. 48. Kiadta Kohn 451. l.

213.

1505 deczember 18. Buda. Mendel Jakab zsidó prefectus panaszt emel II. Ulászló királynál, miszerint egyes nemesek az ő Izrael nevű gondnokát folyton bántalmazzák, a miért az illető birtokokhoz tartozó pozsonyi zsidókat nem akarja szabadon bocsátani. A király tehát meghagyja a pozsonyiaknak, hogy Izraelt ne bántsák. A mennyiben valami panaszuk volna ellene, emeljék azt törvényes úton és az igazság nem fog elmaradni.

Commissio propria domini regis.

Wladislaus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., fidelibus nostris prudentibus et circumspectis magistro civium, necnon iudici et iuratis ceterisque civibus civitatis nostre Posoniensis salutem et graciam. Exponitur maiestati nostre in persona providi Jacobi iudei Mendel, prefecti iudeorum nostrorum, quomodo nonnulli essent nobiles et alii possessionati homines, qui iudeum Israel familiarem ipsius Mendel, in eadem civitate nostra Posoniensi commorantem, ex eo, quod ipse iudeos ipsos in dicta civitate nostra commorantes ad bona ipsorum nobilium et aliorum possessionatorum hominum moraturos dimittere nollet, diversis obprobriis et minis in dies afficere non cessarent. Ideo fidelitati vestre harum serie firmi-

ter precipiendo mandamus, quatinus a modo deinceps prefatum iudeum Israel, familiarem ipsius Mendel, contra quoslibet illegittimos impetitores nostra in persona protegere et defensare debeatis. Si qui enim quitquam accionis vel questionis contra ipsum iudeum Israel habent vel habuerint, hii id coram iudice suo ordinario legittime prosequantur, ex parte cuius iusticia non deerit. Secus non facturi. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude, feria quinta proxima post festum beate Lucie virginis et martiris, anno domini millesimo quingentesimo quinto.

Eredeti, papiron, szövege alá nyomott pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 49. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

214.

1506 január 22, Buda. Pozsonyi zsidók II. Ulászlónál panaszt tesznek egyes zsidók ellen, hogy a várost elhagyva, máshová telepednek le. Minthogy a király saját kézzelfogható megkárosítását nem tűrheti, ennélfogva szigorúan meghagyja Pozsony városának, hogy az ottani zsidók közül ne engedjen senkit se elköltözködni, az elköltözötteknek járó adósságokat, még ha a városi adóskönyvben jegyeztettek is, ne hajtsa be, sőt foglalja le vagyonukat a korona javára; őket magukat pedig, ha szerét ejtheti, fogja el s vesse börtönbe.

Comissio propria domini regis.

Wladislaus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., fidelibus nostris circumspectis magistro civium ac iudici et iuratis civibus civitatis nostre Posoniensis salutem et graciam. Ex gravi querimonia universorum et singulorum iudeorum nostrorum in illa civitate nostra Posoniensi commorancium accepimus non sine displicencia, qualiter nonnulli essent iudei inter ipsos iudeos exponentes, qui temeritate quadam ducti, ex illa civitate nostra exeuntes, sese ad bona aliorum transferrent moraturos in dampnum nostrum manifestum. Quia vero nos minime id pati eisdem volumus, ut ipsi iudei nostri ex illa civitate nostra exeant et seipsos potestati ac dominio aliorum subdant, ideo mandamus fidelitati vestre

harum serie firmissime, ut acceptis presentibus et rebus sic stantibus, a modo deinceps ex illis iudeis nostris ibidem Posonii, ut prefertur, comorantibus, qui ex eadem civitate nostra exire vellent, quemcunque ipsorum exire permittere nullo modo permittatis, et illa eciam debita ipsorum iudeorum, que apud vos et in regestro vestro conscripta haberentur, ipsis iudeis ex illa civitate nostra exire volentibus extradare et restituere minime presumatis. Si qui autem ipsorum iudeorum ex illa civitate nostra iam discessissent, resque et bona talium iudeorum in eadem civitate nostra Posoniensi reperiri invenirique possint: extunc domos atque res et quelibet alia bona talium iudeorum discedencium pro maiestate nostra occupare, et ipsos eciam iudeos profugientes, si comprehendi poterint, captivare et captos atque detentos, usque aliam et ulteriorem informacionem nostram, in ipsa captivitate nostra tenere et conservare modis omnibus debeatis et teneamini. Et aliud nullo modo facere audeatis. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude, in festo beati Vincencii martiris, anno domini millesimo quingentesimo sexto.

Eredeti, papiron. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 86. Kiadta Kohn 452. l.

215.

1506 szeptember 6, Óvár. Péter, szt.-györgyi és bazini gróf, országbiró tudatja Pozsony városával, hogy mindazon zsidókat, kik a nevezett városból az ő birtokaira mentek lakni, a király parancsára onnét kiutasította, s meghagyta nekik, hogy előbbi lakhelyükre térjenek vissza; ő maga oly zsidókat, kik a király tulajdonához tartoznak, többé be nem fogad.

Wir Peter, grawe zu sand Georgen und ze Bösing etc., kuniglicher majestat ze Hungern obrister hofricter und waida in Sibenburgen etc., enbietten allen und yeden in was wirdigkeit, adels, stands, ambts oder wesens der ist, und vernemlichen dem burgermayster, richter, rate und inwonerung der stat Presburg unsern grues, guetten willen und verkhunden offenlich mit disen brief, daz wir aus bephelch hungrisch kuniglicher maiestat, unsers allergenedigisten herrn, die juden,

so sich aus der stat Presburg auf unser grwnt, wo die gelegen seint, hinzogen, gesetzt haben, gantzlich gewrlaubt und von denselben unsern grundten wegk ze ziechen geschafft, verers auf allen unser herschaft kainen ze halten gestatten, so hungrisch kunigliche maestat etc., unsern allergenädigisten herrn zegehörend, auch sy weiter in unsern beschirmung nicht halten, sondern gantz ausgeschlossen und von uns frey und ledig abzeschaiden, gezelt sein wiederumb an die ortt, da sy dann vor gewont und gewesen sein, zu ziechen. Mit urkhundt des brieffs mit unsern ze endt der geschrift fuergedrugkten secret, ververtigt ze Altenburgk, am sonntag vor unser lieben frawen tag der geburt, der myndern ziel im sechsten jar.

Peter grawe etc. manu propria.

Alatta: Collacionata et auscultata est hec copia per me magistrum Ulrich Frymel notarium publicum et scribam civitatis Posoniensis, atque cum suo vero originali concordat de verbo ad verbum, necnon in huius rei fidem me propria manu subscripsi.

Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 27. Kiadta Kohn 453. l.

216.

1506. Virágvasárnap előtti héten (márczius végén vagy április elején). Péchy Balázs óbudai biró és Zsidó János, Igaly János, Nagy Bálint, továbbá Gyöngyössy Miklós óbudai polgárok bizonyítják, hogy Márton óbudai zsidó a nála elzálogosított Szentjakabfalva területén levő szőlőt harminczöt arany forintért eladta Ragusius Istvánnak és Margit nejének.

Nos Blasius Pechy iudex, necnon Iohannes Sydo, Iohannes Igaly, Valentinus Nagh et Nicolaus Gyengyessy cives civitatis reginalis Veteris Budensis, memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit universis, quod perfidus Martinus iudeus de Buda ab una, parte vero ex altera similiter Stephanus de Ragusio dictus Barbel similiter de Buda, coram nobis personaliter constituti, per eundem videlicet Martinum iudeum oraculo vive vocis confessum et propositum extitit in hunc modum, quomodo vineam sibi impignoratam

existentem in possessione sew territorio Zentyakabfalwa habitam, cui ab oriente fluvius Danubalis, ab occidente via regnicolarum, a septemtrionali vero partibus via communis convicinarii, asseruit prefato Stephano de Ragusio dicto de Buda et domine Margareth coniugi sue ac suis heredibus heredumque successoribus et posteritatibus universis pro XXXV florenis auri puri, plene prius persolutis et receptis ab eodem, dedisset, vendidisset et ascripsisset, iimmo dedit, vendidit et ascripsit coram nobis iure perpetuo et irrevocabiliter possidendam, tenendam pariter et habendam, nullo penitus contradictore apparente. Assumpmens insuper eundem Stephanum de Ragusio dictum de Buda et dominam (Margareth) coniugem suam suosque successores universos in pacifico dominio eiusdem vinee contra quoslibet contradictores protegere et conservare propriis suis laboribus et expensis . . . . rum omnium testimonium presentes nostras literas sigillo nostro pendenti munitas et roboratas . . . . Stephano de Ragusio et domine Margarethe coniugi sue duximus assignandas. Datum feria . . . . . . ante dominicam ramispalmarum, anno domini millesimo quingentesimo sexto.

Eredeti, hártyán, függő pecsétje elveszett. Ugy látszik, a főpecséttől jobbra és balra volt még egy-egy függő pecsét, melyek egyikének zöld zsinegje megmaradt. Országos levéltár dipl. oszt. 21,546. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

217.

1507 február 3, Buda. Handel zsidó panaszt tesz II. Ulászlónál, hogy a midőn egynehány adósát, nevezetesen Lazarecz pozsonyi polgár örököseit bepörölte, a hatóság érthetetlen okokból igazságot nem szolgáltatott, sőt Handeltól a kötelezvényeket átvette és azokat még most is magánál tartja. A király tehát meghagyja a pozsonyiaknak, hogy az említett Handelnek iratait rögtön kiszolgáltassák és ügyében késedelem nélkül itéletet hozzanak.

De commissione domini regis.

Wladislaus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., fidelibus nostris prudentibus et circumspectis magistro civium ac iudici et iuratis civibus civitatis nostre Posoniensis salutem et

graciam. Exponitur maiestati nostre in persona Handel iudei in eadem civitate nostra Posoniensi commorantis, quod cum ipse superioribus diebus pro faciendo iudicio et iusticia ex parte certorum creditorum suorum et signanter heredum et successorum circumspecti condam Lazarecz concivis vestri ad domum illius civitatis cum literis obligatoriis ipsius Lazarecz intrasset, tunc vos, nescitur quibus respectibus, nedum ipsi iudeo iusticiam et iudicium ex parte dictorum heredum et successorum ipsius condam Lazarecz fecissetis, verum eciam literas ipsas obligatorias ab eodem iudeo abstulissetis et recepissetis, easdem apud vos teneretis et conservaretis eciam de presenti. Ideo fidelitati vestre harum serie firmiter precipiendo mandamus, quatinus acceptis presentibus et premissis suo modo se habentibus, huiusmodi literas obligatorias, ab eodem iudeo per vos indebite ablatas et receptas, eidem iudeo reddere et restituere atque eciam ex parte heredum et successorum prefati condam Lazarecz iuxta legittimas comprobaciones et evidencia documenta ipsius Handel iudei bonum et rectum iudicium et iusticiam facere et impendere debeatis et teneanimi. Secus non facturi. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude, in festo beati Blasii episcopi et martiris, anno domini millesimo quingentesimo septimo.

Eredeti, papiron, szövege alá nyomott pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 50. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

218.

1508 január 5, Buda. Kheppl András pozsonyi polgár leégett háza újból való fölépíthetésére valami zsidótól három forintnyi kölcsönt vett föl, és a kölcsön biztosítására egyik telkét és szőlőjét lekötötte. A kölcsönösszeg kamatja idővel tizenkét forintra emelkedett. A hitelező most a törvény segítségével az eredeti kölcsönösszeget behajtatta, a miért Kheppl azzal a kérelemmel járul a királyhoz, intézkednék, hogy a kamatok lefizetése alól megszabaduljon. II. Ulászló király a kérelmező kívánságát teljesíti és egyben értesíti a pozsonyiakat, hogy a hitelező zsidónak a kamat

behajtására segédkezet ne nyujtsanak, föltéve, hogy az eredeti kölcsönösszeget kiegyenlítette.

Wladislaus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., fidelibus nostris prudentibus et circumspectis iudici et iuratis civibus civitatis nostre Posoniensis salutem et graciam. Exponitur maiestati nostre in persona fidelis nostri circumspecti Andree Kheppl concivis vestri, qualiter ipse alias a quodam iudeo in illa civitate nostra commoranti, pro reformacione cuiusdam domus sue per incendium ignis conflagrate, tres florenos sub spe future solucionis recepisset, et quendam fundum suum ac vineam eidem in pignus dedisset et super huiusmodi tres florenos usura iam ad duodecim florenos excrevisset ultra capitalem summam, qui quidem iudeus anno transacto super ipsum exponentem tres florenos cum medio exegisset et nisi id pecuniarum exolvisset, vineam quoque eiusdem exponentis arestari fecisset in eiusdem exponentis preiudicium atque damnum. Unde supplicatum extitit maiestati nostre in persona dicti exponentis, ut sibi super prescripta usura graciam facere atque ipsum impeticione dicti iudei eliberare dignaremur. Accepta igitur supplicacione eiusdem exponentis, eidem premissam usuram, que super prefatos tres florenos excrevit, generose duximus remittendam et relaxandam, ita tamen, quod de capitali summa ipsum iudeum contentum reddere debeat et teneatur. Immo remittimus et relaxamus per presentes. Mandamus igitur fidelitatibus vestris harum serie firmissime, ut a modo prefatum exponentem ad instanciam dicti iudei racione premisse usure iudicare vel vestro stare iudicatui compellere, aut ipsum racione non solucionis huiusmodi usure in persona rebusque et bonis suis intra vel extra iudicium contra formam premisse nostre generose relaxacionis impedire, turbare seu quovismodo damnificare nusquam et nequaquam presumatis, nec sitis ausi modo aliquali, gracie nostre sub obtentu. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude, feria quarta proxima ante festum epiphaniarum domini, anno eiusdem millesimo quingentesimo octavo.

Relacio venerabilis magistri Philippi More prepositi, secretarii regie maiestatis. Prepositus More manu propria.

Eredeti, papiron, szövege alá nyomott pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 51. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

219.

1508 márczius 10, Buda. Myshylber Ágoston, egykori pozsonyi polgár özvegye Margaréta panaszt tesz II. Ulászló királynál, miszerint ő egykor pénzszükségben lévén, hatvan forintot érő ezüstértékeit Handel pozsonyi zsidónál elzálogosította és jóllehet ő a kölcsönösszeget visszafizetni akarta, Handel az elzálogosított értékeket kiadni vonakodik és kamat fejében az ezüst értékét meghaladó összeget követel. A király egyrészt mások kérelmére, másrészt saját akaratából indíttatva, meghagyja a pozsonyiaknak, hogy Handel zsidót az elzálogosított tárgyak kiadására kényszerítsék és egyedül a kölcsönösszeg követelésére való jogát elismervén, a kamatokra való igényeit el ne ismerjék, az özvegyet Handel ellen minden módon megvédjék.

Wladislaus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., fidelibus nostris prudentibus et circumspectis magistro civium ac iudici et iuratis civibus civitatis nostre Posoniensis salutem et graciam. Exponitur nobis in persona honeste domine Margarethe, relicte quondam Augustini Myshylber olim concivis vestri, qualiter alias ipsa domina exponens quadam necessitate compulsa certas res suas, utputa nonnulla clenodia argentea, sexaginta florenos auri valencia, cuidam iudeo Posoniensi Handel nuncupato pignori obligasset, et quamvis ipsa domina exponens summam capitalem huiusmodi, pro quibus dicta clenodia sua modo premisso eidem iudeo fuerant impignorata, reddere et restituere ipsi iudeo presto fuerit et parata, tamen idem iudeus, nescitur quali consideracione ductus, bona sua huiusmodi ipsi domine exponenti usque modo reddere et restituere minime voluisset, sed ab eadem domina exponente pro usuris exinde excrescentibus tantam summam florenorum, que valorem dictorum clenodiorum omnino excederet, exigere et extorquere ac ipsam ad earundem eciam usurarum solucionem cogere et compellere vellet et niteretur in damnum suum manifestum. Unde nos cum ad supplicacionem nonnullorum

fidelium nostrorum nostre propterea factam maiestati, tum vero moti pietate nostra regia, de et super premissis usuris superinde qualitercunque excrescentibus eidem domine exponenti graciam et misericordiam duximus faciendas speciales ac usuras easdem ipsi domine omnino remittendas et relaxandas, ita tamen, quod prefatus iudeus summam capitalem ab ipsa domina exponente rehabeat et habita superinde solucione et satisfaccione, ad solucionem ipsarum usurarum dictam dominam exponentem cogere et compellere nullo modo possit. Quocirca volumus et mandamus fidelitati vestre harum serie firmiter, quatinus acceptis presentibus pretacta clenodia argentea ipsius domine exponentis eidem per prefatum iudeum pro prescripta summa sua capitali integre et sine omni penitus defectu reddi et restitui facere debeatis, neque ipsam dominam exponentem ad solucionem huiusmodi usurarum ad instanciam ipsius iudei contra formam premisse gracie nostre artare et astringere presumatis, sed eandem adversus ipsum iudeum omnino defendere et protegere debeatis, et aliud facere non audeatis. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude, feria sexta proxima ante festum beati Gregorii pape, anno domini millesimo quingentesimo octavo.

Ad relacionem venerabilis magistri Philippi More prepositi, secretarii regie maiestatis. Preporitus More manu propria.

Eredeti, papiron, szövege alá nyomott pecsétje elveszett. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 53. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

220.

1508 május 4, Buda. II. Ulászló király értesíti a pozsonyiakat hogy egy Judane nevű pozsonyi özvegy Budán meghalt és halála előtt szóbelileg úgy intézkedett, hogy a Budán lakó Salamon zsidó az ő egész vagyona és különösen a fölött, melynek nagy része a Pozsonyban lakó Mózes zsidónál van, rendelkezzék; hogy Salamon az így hátrahagyott örökségéből összes adósságait kifizesse. Minthogy tehát az özvegy vagyonának nagy része a pozsonyi Mózesnél van, elrendeli, hogy a hatóság Salamon testvérének

Jakabnak kezére járjon, hogy az elhaltnak nála levő vagyonát minden fennakadás nélkül sértetlenül kiszolgáltassa.

Commissio propria domini regis.

Wladislaus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., fidelibus nostris prudentibus et circumspectis iudici et iuratis ceterisque civibus ac toti consulatui civitatis nostre Posoniensis salutem et graciam. Expositum extitit maiestati nostre in persona circumspecti Salomonis iudei, hic in civitate nostra Budensi commorantis, quomodo relicta quondam domina Judane nunccupata, que istic in civitate nostra Posoniensi commorabatur et his superioribus diebus hic Bude decessisset, in ultima sua voluntate ipsum exponentem omnium rerum et bonorum suorum ubivis existencium, et presertim apud manus cuiusdam Moysis iudei istic Posonii commorantis relictarum et repositorum, exequutorem prefecisset et constituisset, ita videlicet, quod huiusmodi res et bona, veluti verus et indubitatus exequutor ipsius quondam domine Judane, ad manus suas recolligat et exigat, ac ex illis omnibus creditoribus eiusdem domine ipse exponens satisfaciat et provideat ad illas, iuxta arbitrium et voluntatem ipsius decedentis. Cum autem, ut premissum est, ipsa relicta Judane apud manus prelibati cuiusdam Moysis iudei istuc Posonii commorantis certas res et bona reliquisse dicatur, ipse exponens nomine executorio pro repetendis reportandisque ad se iisdem rebus et bonis misit istuc quendam Jacobum iudeum fratrem suum, presencium scilicet ostensorem; volumus igitur vobisque per presentes firmiter committimus et mandamus, ut statim, habita presencium noticia, prefato Moysi iudeo committatis et eum omnino commonefaciatis, ut res et bona prefate relicte quondam Judane, ut prefertur, apud manus eiusdem Moysis relictas et reposita, semota omni occasione dilacioneque et defectu aliquali, manibus memorati Jacobi iudei dare et assignare curet et debeat. Quod si forte quovis quesito colore facere nollet, faciatis ipsi Jacobo ex parte eiusdem Moysis verum et indilatum iudicium ac omnimodam et plenariam iusticiam. Et secus in his facere non debeatis. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude, feria quinta proxima post festum

invencionis sancte crucis, anno domini millesimo quingentesimo octavo.

Eredeti, papiron, szövege alá nyomott pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 54. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

221.

1509 október 4. Az esztergomi káptalan oklevele, melyben Fekethe Mendel budai zsidó kijelenti, hogy miután Korothnai István és Gergely adósságait Bakócz Tamás esztergomi érsek stb. 4000 forintban magára vette, a nevezetteket mindennemű kötelezettségük alól felmenti.

Nos capitulum ecclesie Strigoniensis memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit universis, quod perfidus Mendel Fekethe nuncupatus Bude residens coram nobis personaliter constitutus declaravit et sponte confessus extitit in hunc modum, quomodo ipse superioribus hiis annis certam florenorum summam ad diversas literatorias obligaciones egregii Stephani et condam Gregorii fratris sui carnalis, filiorum scilicet condam egregii magistri Johannis de Korothna, alias prothonotarii palatinalis, seorsum et diversis temporibus eisdem Stephano et Gregorio in excrescencia usurarum et sub pena dupli duplati, more et instar scilicet iudeorum, dedisset et accomodasset, et insuper idem Stephanus nonnullas subas et alias vestes suas sericeas scilicet et laneas ac nonnullas cuppas argenteas inauratas, necnon picaria coclearia et alias res et bona sua mobilia hereditaria eidem Mendel et cuidam alteri iudeo Jane vocato similiter sub priori fenore impignorasset, quas et que idem Mendel apud se de voluntate prefati Jane iudei hactenus habuisset et tenuisset, que quidem summa florenorum simulcum duplo duplati ac excrescencia usurarum ad nonnulla milia florenorum se extenderet, de quibus nec idem Stephanus, sed neque prefatus condam Gregorius, cuius bona et universa iura possessionaria in eundem Stephanum fratrem suum derivata et condescensa forent, nullam prorsus hactenus fecissent satisfaccionem. Ex quo autem ipse Mendel eundem Stephanum iam tandem gravare et vigore literarum

obligatoriarum prefati condam Gregorii fratris sui in forma camere apostolice coram reverendissimo in Christo patre domino Petro cardinale Regino, tunc in hoc regno legato apostolico factarum, excommunicari facere ob non satisfaccionem decrevisset, reverendissimus in Christo pater et dominus dominus Thomas cardinalis et archiepiscopus Strigoniensis, patriarcha Constantinopolitanus etc., dominus et prelatus noster, pro ipso Stephano affine scilicet suo partes suas interposuisset et cum eodem Mendel in quattuor milibus florenis pro totali summa concordasset, et solucionem huiusmodi quatuor milium florenorum idem dominus cardinalis ipsi Mendel et dicto Jane iudeo imposterum fiendam ad se recepisset, et de eisdem eosdem Mendel et Jane iudeos contentos reddere promisisset. Ob hoc idem Mendel Fekethe pro se et dicto Jane iudeo de promissione prefati domini cardinalis et patriarche plene confisus prefatas vestes, argentaria et alias quaslibet res eiusdem Stephani sibi impignoratas restituisset et fidem eciam atque omnem obligacionem tam eiusdem Stephani, quam eciam dicti Gregorii fratris sui relaxasset, et iamdictos quatuor milia florenos auri non ab ipso Stephano vel alio quocunque, sed ab eodem reverendissimo domino nostro cardinale et patriarcha sibi persolvi expectando, prefatum Stephanum de Korothna ac universos heredes et posteritates fratresque et consanguineos eiusdem utriusque sexus de et super predictis quatuor milibus florenis, scilicet totali predicto debito, quo dicti Stephanus et condam Gregorius frater eiusdem et quicunque alii ad ipsos pertinentes eisdem Mendel Fekethe et Jane iudeis tenebantur, quitos et expeditos modisque omnibus absolutos reddidisset et commisisset, literas eciam obligatorias et quascunque cauciones, recogniciones et scripturas, previis racionibus ipsi Mendel Fekethe et dicto Jane iudeo, cuius onus in hac parte idem Mendel super se recepisset per prefatos Stephanum et condam Gregorium de Korothna datas et concessas, cassas et vanas viribusque carituras reliquisset, iimo reddidit et commisit ac reliquit co am nobis harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in festo beati Francisci confessoris, anno domini millesimo quingentesimo nono.

II. Lajos király 1517 október 6-iki okleveléből. Véghely-gyűjtemény a Nemzeti Múzeumban. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

222.

1510 február 9, Buda. Peréni Imre nádor és királyi helytartó oklevele, melyben Fekethe Mendel budai zsidó elismeri, hogy Bakócz Tamás esztergomi érsek stb. neki, Korothnai István és Gergely összes adósságait kifizette.

Nos Emericus Peren, comes perpetuus comitatus Abawywariensis, regni Hungarie palatinus et iudex Comanorum ac serenissimi principis domini domini Wladislai, dei gracia regis Hungarie et Bohemie etc., domini nostri generosissimi, impresenciarum in absencia sue maiestatis locumtenens, memorie commendamus per presentes, quod circumspectus iudeus Mendel Fekethe dictus Bude commorans coram nobis personaliter constitutus sponte et libere est confessus et retulit in hunc modum, quod quia sibi reverendissimus dominus Thomas cardinalis Strigoniensis et patriarcha Constantinopolitanus etc., de et super universis debitis et pecuniarum summis, posita racione quattuor milia florenorum faciendis, quibus videlicet egregii Stephanus et condam Gregorius de Korothna frater eiusdem eidem iudeo hactenus debitores et obligati extitissent, plenam atque omnimodam impendisset satisfaccionem, ideo idem Mendel Fekethe iudeus superinde ad plenum contentus, super huiusmodi solucione et satisfaccione universorum debitorum eorundem Stephani et condam Gregorii de Korothna tam eundem dominum Thomam cardinalem, quam eciam prefatos Stephanum et condam Gregorium de Korothna quitos, expeditos et modis omnibus absolutos reddidisset et commisisset, universas eciam literas super prescriptis debitis fassionales et obligatorias pro parte eorundem Stephani et Gregorii Korothnay hactenus quomodocunque, qualitercunque, ubicunque et sub quibus formis verborum emanatas, vanas, cassas, frivolas et viribus carituras reliquisset et commisisset, immo quitum et expeditum reddidit et commisit, easdemque literas vanas et cassas reliquit coram nobis harum nostrarum vigore et testimonio

literarum mediante. Datum Bude, feria sexta proxima post festum beate Dorothee virginis et martiris, anno domini millesimo quingentesimo decimo.

II. Lajos 1517 február 11-iki okleveléből. Véghely-gyűjtemény a Nemzeti Múzeum levéltárában. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

223.

1511 julius 4. Buda. Buzlay Mózes, királyi udvarmester értesíti a pozsonyiakat, hogy a király, tekintettel Zacharias zsidó orvos érdemeire, eleget tesz kérésének és fölmenti őt a zsidó köpeny viselése alól. Midőn a városi hatóságot erről értesíti, egyuttal arra is kéri, hogy Zachariást szükség esetén másokkal szemben is megvédjék a zsidó viselet kényszere ellen.

Prudentes ac circumspecti amici nobis dilecti! Quia is iudeus de Posonio, nomine Zacharias, quem nos ex voluntate regie maiestatis, domini nostri gratiosissimi, huc Budam vocari fecimus, tum regie maiestati, tum nobis et vestris amiciciis nonnulla servicia sua iuxta sue sciencie exigenciam exhibuit et exhibet eciam in posterum, qui velit tali prerogativa speciali uti et gaudere, ut ipse a deportacione capucii instar aliorum iudeorum liber et exemtus haberetur, proinde petimus vestras amicicias presentibus, quatenus nostri contemplacione ipsum Zachariam medicum a deportacione capucii liberum pariter et exemtum habere velitis, et dum opus fuerit, contra alios in hac re defendere velitis, nam non latet vestras amicicias, quod in negociis vestris, dum opus fuit, non defuimus, neque de cetero deesse volumus. Datum Bude, feria sexta inter octavas festi visitacionis Marie, millesimo quingentesimo undecimo. Moises Buzlay de Gergelaka,

magister curie regie maiestatis et comes.

Prudentibus et circumspectis iudici et iuratis ceterisque civibus civitatis Posoniensis, amicis nobis dilectis.

Ungarisches Magazin, I. 116. lap.

224.

1511 julius 6, Buda. Buzlay Mózes, kir. udvarmester, kit a király a pozsonyiak védelmével különösen megbizott, tudatja a nevezett várossal, hogy II. Ulászló fölmentette Zakariás, pozsonyi zsidó orvost a zsidó-köpeny viselése alól, hogy így nagyobb biztosságban járhasson a betegekhez. A város tehát ne bántalmazza, illetőleg meg ne engedje, hogy a nevezett Zakáriást bántalmazzák, ha zsidó-köpeny nélkül jár.

Prudentes et circumspeti amici nobis honorandi. Sciatis, quod nos ex comissione et mandato speciali regie maiestatis. domini nostri graciosissimi, iudeos in Posonio comorantes in ipsorum iustis et legittimis iuribus tenere et protegere tenemur; ob eam causam maiestas sua circumspecto Zakarie medico et phisico iudeo id graciose indulsit, quod ipse sine capuceo procedere et ire valeat atque possit, ut eo tucius et securius infirmos visitare queat. Quare amicicias vestras rogamus, quatenus amicicie vestre paciencius habeant, ut idem sine capucio ire et transire possit, et quod minus eundem offendere, turbare aut quovis modo impedire permittatis. Datum in castro Budensi, die dominico proximo post festum visitacionis virginis Marie, anno domini millesimo quingentesimo undecimo.

Moyses Buzlay de Gergelaka manu propria.

Eredeti, papiron. Pozsony város levéltára rendezetlen okiratai közt. Kiadta Kohn 454. l.

225.

1511 julius 6, Buda. Podmanyni János, kir. főkamarás és pozsonyi gróf, tudatja Pozsony városával, hogy a király Zakariás pozsonyi zsidó orvost a zsidósüveg viselésének kötelezettsége alól felmentette.

Prudentes et circumspecti amici nobis honorandi. Sciatis, quod nos ex commissione et mandato speciali regie maiestatis, domini nostri generosissimi, iudeos in Posonio commorantes in ipsorum iustis et legittimis iuribus tuere et protegere tenemur, ob eam causam maiestas sua circumspecto Zakarie medico et phisico iudeo id generose indulsit, quod ipse sine capucio procedere, ire valeat atque possit, ut eo tucius et

securius infirmos visitare queat. Quare amicicias vestras rogamus, quatenus amicicie vestre pacienciam habeant, ut idem sine capucio ire, transsire possit, atque a nemine eundem offendere, turbare aut quovis modo impedire permittatis. Datum in castro Budensi, die dominico proximo post festum visitacionis virginis Marie, anno domini millesimo quingentesimo undecimo. Johannes de Podmanyn, cubiculariorum regalium magister et comes Posoniensis etc.

Hátlapján: Prudentibus et circumspectis iudici ac iuratis civibus civitatis Posoniensis, amicis nobis honorandis.

Eredeti, papiron, zárlatára nyomott pecséttel. Pozsony város levéltára. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

226.

1511 augusztus 22, Buda. II. Ulászló király levele a pozsonyiakhoz, melyben szemükre lobbantja, hogy jóllehet Podmaniczky János főkamarás útján meghagyta nekik, hogy a míg őt oda nem küldi, az ottani zsidókat semmiképpen zaklatni ne merészeljék, ők mégis, a mint azt a zsidók panaszolják, a királyi parancs figyelmen kivül hagyásával, a király nagy boszuságára, vagyonuk egy részét lefoglalták. Elrendeli tehát, hogy a zsidóknak a lefoglalt dolgokat visszaadják és a mennyiben bizonyos követeléseik volnának, azoknak behajtásával várjanak, a míg a rövid idő mulva hozzájuk utazó Podmaniczky odaérkezik, a ki a király megbizottjaként nekik igazságot fog szolgáltatni.

Commissio propria domini regis.

Wladislaus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., fidelibus nostris prudentibus et circumspectis magistro civium ac iudici et iuratis ceterisque civibus civitatis nostre Posoniensis salutem et graciam. Nuper vos hic apud nos existentes mandaveramus vobis medio fidelis nostri magnifici Johannis Podmaniczky, magistri cubiculariorum nostrorum, ut interea donec eundem illo ad vos hinc a nobis expediremus, iudeos ibidem commorantes nullo modo impedire aut turbare auderetis, nunc autem ex supplicacione eorundem iudeorum accepimus, qualiter vos non curata ipsa nostra mandata, certas res ipsorum abstu-

lissetis, quod nobis displicuit audisse. Quare fidelitati vestre harum serie firmiter mandamus, quatenus acceptis presentibus huiusmodi res a prefatis iudeis per vos ablatas eisdem reddi et restituere integre et restitui facere debeatis, differencias autem, que istic inter vos et ipsos iudeos agitur (!), idem Johannes Podmaniczky, qui brevi illic constituetur ex iussu et mandato nostro, inter vos bono modo revidebit et adiudicabit. Secus igitur nullo modo facere presumatis. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude, feria sexta proxima post festum beati regis Stephani, anno domini millesimo quingentesimo undecimo.

Kivül: Presens litera regia presentata est feria quarta post Egidi, anno domini etc. undecimo.

Eredeti, papiron, szövege alá nyomott papirfedelű pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 52. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

227.

1511 október 21. Dóczy Ferencz kötelezi magát, hogy paplant ad a nádornak, ha ez Dienessy Tamással való perében a pert az ő javára eldönti. A paplant a per eldöntéseig Mendel zsidó prefectusra bizza.

En Ferencz Doczy adom emlekezethre, hogh en fogattam adnya nadrespan wramnak egh paplanth yllyen ok alath és zerzes alath, hogh amy nemw perry en welem wagyon Dyenesy Thamasnak az warady lectornak es az w atthyaffyaynak, Zadorlaka es hozzyaya thartozo wegyel (!), ki Zadorlaka masth en kezemnel wagyon, azth ew kegyelme nadryspan wram weelek meg zerzy es engemet en akarathom zerenth weelek meg zerzewtteth, kyrewl meges ffoghadok hythemre, hogh ha az en akarathom zerenth ew kegyelme engemeth weelek megh zerzewtteth, az fellywl mondoth paplanth Meendel kezebe adom, ky mosth az sydoknak elewthek yarorjok, hol kedygh ew kegyelme en akarathom zerenth megh nem zerzeneye es engemeth ew weelek az fellywl meghmondoth peresekkel megh nem zerzewttethne en akarathom zerenth. tohath ew kegyelmenek semmywel ne tharthozzam. Ky lewel

kewlth thyzeneghezer zywz napyan, ezer ewthzaz thyzenegh ezthendewbe.

Egykorú másolat. Országos levéltár. N. R. A. 1659. 70. Hazai oklevéltár I. 452. l.

228.

1511 november 30, Buda. II. Ulászló levele a pozsonyiakhoz, melyben értesiti, hogy előbbi igéretét még mindig nem teljesitheti és nem küldheti Podmaniczky Jánost, főkamarást, a kinek a közöttük és a zsidók közötti ügyekben igazságot kellene szolgáltatni. Mendel zsidó prefectus kérelmére a békés kiegyenlítés ügyében újból ír nekik és tudtukra adja, hogy a levél átadójával, Fekete Mendellel, kit az előbb nevezett Mendel leküld, tárgyaljanak és a panaszlott dolgokat vele úgy kiegyenlítsék, hogy a zsidóknak panaszkodásra többé okuk ne legyen.

Wladislaus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., fidelibus nostris prudentibus et circumspectis magistro civium ac iudici et iuratis ceterisque civibus et toti consulatui civitatis nostre Posoniensis salutem et graciam. Quamvis nos his proximis diebus per alias nostras vobis mandaverimus, ut in negociis et causa inter vos ab una ac iudeos istic commorantes ab alia partibus habitis interim, donec fidelis noster magnificus Johannes Podmaniczky magister cubiculariorum nostrorum illuc iret, supersedere deberetis; sed quia nondum a nobis ipsum Podmaniczky mittere potuimus, supplicavit autem nobis Mendel prefectus iudeorum nostrorum, ut vobis pro concordia cum ipsis iudeis amplectenda scribere dignaremur: mandamus igitur fidelitati vestre harum serie firmiter, ut acceptis presentibus cum isto Mendel Fekethe; presencium scilicet ostensore, quem prefatus alter Mendel in suo et ceterorum iudeorum personis illuc misit, de eisdem negociis iuste et bono modo ac taliter concordare debeatis, ut amplius maiestati nostre iidem iudei conquerendi contra vos non habeant occasionem. Secus nullo modo facturi. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude, in festo sancti Andree apostoli, anno domini millesimo quingentesimo undecimo.

Relacio magistri Francisci prepositi Transsilvaniensis se-

cretarii regie maiestatis. Relacio Petri Korlaczky. Franciscus prepositus.

Kívül: Presens litera regia presentata est feria sexta ante festum sancti Thome apostoli, anno etc. undecimo.

Eredeti, papiron, szövege alá nyomott papirfedelű pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 52*a*. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

229.

1512 április 3, Buda. II. Ulászló levele a pozsonyiakhoz, melyben elmondja, hogy Mendel Jakab zsidó prefectus panaszképpen előadta, miszerint Wolfgang bozini és szentgyörgyi gróf egy pozsonyi zsidót valami ügy miatt elfogatott, a zsidó a fogságból megszökött s jóllehet otthon hajlandónak mutatkozott a törvény elé állani, a gróf őt mégis újból bebörtönöztetni akarja. Mendel tehát az összes zsidók nevében arra kérte a királyt, hogy régi jogaik figyelembevételével, a király a zsidót megvédelmezze. Ulászló ennélfogva elrendeli, hogy a zsidót Wolfgang gróf börtönéből kiszabadítsák és őt bántalmazni ne engedjék. Az ellene levő panaszt pedig emelje a gróf a rendes zsidóbiró előtt és az fog neki igazságot szolgáltatni.

Commissio propria regis.

Wladislaus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., fidelibus nostris prudentibus ac circumspectis magistro civium ac iudici et iuratis ceterisque civibus et toti communitati civitatis nostre Posoniensis salutem et gratiam. Expositum est maiestati nostre in persona providi Jacobi Mendel, prefecti iudeorum nostrorum, qualiter fidelis noster spectabilis et magnificus Wolffgangus, comes de Bozin et de sancto Georgio, quendam iudeum, istic Posonii commorantem, racione quorundam negociorum captivari fecisset, qui quidem iudeus licet ex huiusmodi captivitate prefati Wolffgangi comitis utcunque eliberatus domum aufugisset, ubi iam iuri stare paratus esset, tamen idem Wolffgangus comes ipsum iudeum a vobis expetere et rursus captivare vellet. Supplicavit igitur maiestati nostre idem Jacobus Mendel in personis universorum iudeorum istic commorancium, ut eosdem taliter potencia mediante

opprimi facere non permitteremus, sed in antiquis iuribus eorundem ipsos conservare et protegere ac tueri dignaremur. Accepta igitur supplicacione ipsorum, nolentes eosdem per quempiam indebite turbari et opprimere, mandamus fidelitati vestre harum serie firmiter, ut acceptis presentibus dictum iudeum, ex captivitate prefati Wolffgangi comitis eliberatum, eidem Wolffgango nullo modo extradare vel aliter qualitercunque ipsum vel eorum alterum impedire sive dampnificare permittere debeatis, sed si quid accionis cum eodem iudeo vel eorum altero habuerint, id iure mediante coram iudice ipsorum ordinario prosequi et requirere debeant, cui iudicium et iusticia non deerit. Secus non facturi. Presentibus perlectis exhbentii restitutis. Datum Bude, sabbato proximo ante dominicam ramispalmarum, anno domini millesimo quingentesimo duodecimo.

Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 55. Seress László másolata

---

230.

1512 április 27. Trencsén. Hedvig, Zápolya István özvegye, arról értesült, hogy bizonyos Benes zsidó a pozsonyi prépost és káptalan jobbágyait holmi tartozások miatt letartóztatta. Ennélfogva fölszólítja a tanácsot, hogy a foglyokat kiszabadíttassa, de nem akarván semmi igazságtalanságot, elrendeli, hogy a feleket törvény elé idézzék, igazságos ítéletet hozzanak és azután intézkedjenek.

Hedwiges, illustris domini Stephani de Zapolya comitis et palatini relicta etc. ... quidam iudeus Benes subditos et colonos domini prepositi et capituli Posoniensis racione cuiusdam debiti arrestare fecisset, attamen ne utrisque partibus aliqua iniuria committatur, volumus igitur et vobis committimus, quatenus primum ipsos subditos de ipsa arrestacione liberos ea lege dimittatis, ut coram vobis in iudicio termino per vos eisdem prefixo comparere et iuri astare teneantur et tandem inter utrasque partes verum et rectum iudicium secundum deum et eius iusticiam iuxta legitimas approbaciones utriusque partis facere debeatis et teneamini. Secus non facturi. Ex arce nostra Trenchiniensi, feria tercia proxima post festum beati

Marci evangeliste, anno domini millesimo quingentesimo duodecimo.

Eredetie Nagyszombat város levéltárában. (Acta iudiciaria.) Hajnik Imre másolata.

231.

1512 május 3. Buda. Herendi Miklós királyi kincstárnok felszólítja Pozsony városát, hogy az odautazó zsidó-praefectussal, Mendel Jakabbal, békés úton intézze el a város s az ottani zsidók közt fölmerült egyenetlenségeket. A zsidók ugyanis, ha őket tovább is bántalmazzák, Mendel jelentése szerint, Pozsonyt elhagyják s a szepesi gróf védelme alá állnak, mi a királyi kincstárt nem csekély mértékben károsítaná.

Prudentes et circumspecti amici nobis dilecti. Transivit istuc Jacobus Mendel prefectus iudeorum pro componendis et aplanandis illis differenciis, que inter vos et iudeos istos Posonienses vertuntur. Rogamus itaque vos et nihilominus de voluntate et mandato maiestatis sue requirimus vos, quatenus differencias ipsas, quas cum dictis iudeis habetis, cum ipso Mendel bono modo componere et conplanare velitis et debeatis, nec eo facto, quo hactenus, eos turbetis. Intelleximus enim ex ipso Mendel, quod pene quottidie multa improperia et conquestus fierent per iudeos istius civitatis Posoniensis, et quod si ab hiis turbacionibus non desisteritis, omnes simul et semel istinc recedent et se in manus domini comitis Scepusiensis tradent. Quod si fieret, vos ipsi considerare potestis, quantum damnum maiestas regia pateretur, et ubi tempore necessitatis aliquid habere possit? Ipsi enim iudei sunt camera et thesaurus maiestatis sue ad presens. Rursum itaque rogamus vos, velitis cum ipso Mendel omnes istas differencias bono modo componere et conplanare, pro quo nos quoque, post maiestatem regiam, vobis conplacere studebimus. Hec est eciam voluntas sue maiestatis. Sic ex literis maiestatis sue intelligetis. Bene valete! Ex Buda, feria secunda in festo invencionis sancte crucis, anno millesimo quingentesimo duodecimo.

Nicolaus de Herend thesaurarius regius.

Kívül: Prudentibus et circumspectis iudici, iuratis ceterisque civibus civitatis Posoniensis, amicis nobis dilectis.

Eredeti, papiron, zárlatára nyomott pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 35. Kiadta Kohn 455. l.

232.

1512 május 9, Visegrád. Podmanini János, pozsonyi gróf s királyi főkamarás felszólítja Pozsony városát, hogy az ottani zsidók közt kitört régi viszályok elintézése végett Pozsonyba utazó Mendel zsidó-praefectusnak mindenben segédkezzék.

Prudentes et circumspecti amici nobis dilecti. Multis iam vicibus providus iudeus Mendel, prefectus iudeorum, regie maiestati, domino nostro graciosissimo, querimonias fecit de illis dissensionibus et controversiis, que illic inter illos iudeos Posonienses continue suboriuntur, propterea modo vadit illic, ut huiusmodi dissensiones et subortas controversias bono modo disponat et ordinet. Rogamus igitur vestras amicias diligenter, quatenus velitis eidem Mendel in disponendis huiusmodi negociis auxilio adesse et iuvamine, ne huiusmodi discordie suborte diucius protrahantur et maiorem inferant sedicionem. Secus, rogamus, ne feceritis. Datum ex Wyssegrad, dominica cantate, anno millesimo quingentesimo duodecimo.

Joannes de Podmanin comes, Posoniensis
et cubiculariorum regalium magister.

Eredetie Pozsony városa levéltárában, a rendezetlen okiratok közt. Kiadta Kohn 459. l.

233.

1512 aug. 27, Kassa. Izrael, pataki zsidó letiltatja Egidius vagyonát huszonhárom forintra.

Feria sexta post Bartholomei. Israhel jud von Patak auff den Egidium Glaszer fl. XXVIII. in XIIII. tagen.

Kassa város jegyzőkönyvéből. Kemény Lajos másolata.

234.

1513 április 5, Buda. Herendi Miklós, királyi kincstárnok értesíti Pozsony városát, hogy Oroszlán pozsonyi zsidót illeti meg a jog, hogy az ottani zsidóktól a királynak járó adót behajtsa. Fölszólítja tehát Pozsony városát, hogy Oroszlánnak az adók behajtására mindenütt segítségére legyenek.

Prudentes et circumspecti amici nobis dilecti. Habet Orozlan iudeus de medio iudeorum in illa civitate Posoniensi commorancium censum regie maiestatis exigere, quapropter rogamus vos et nichilominus de voluntate et mandato sue maiestatis requirimus, quatenus eidem Orozlan iudeo in exaccione dicti census iudeorum Posoniensium omni vestro auxilio adesse velitis, cum per eum requisiti fueritis, ut cicius et facilius dictum censum maiestatis regie exigere possit. Aliud igitur ne feceritis. Datum Bude, feria tercia proxima post festum beati Ambrosii doctoris, anno etc. millesimo quingentesimo decimo tercio. Nicolaus de Herend thesaurarius regius etc.

Hátlapján: Prudentibus et circumspectis iudici et iuratis ceterisque civibus civitatis Posoniensis, amicis nobis dilectis.

Eredeti, papiron, zárlatára nyomott pecséttel. Pozsony város levéltára. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

235.

1513 május 15, Buda. Beryzlo Péter, veszprémi püspök, királyi kincstárnok értesíti a pozsonyiakat, hogy a király bizonyos kikerülhetetlen kiadások fedezésére, a melyek különösen a határvárak révén keletkeztek, az országban lakó zsidókra rendkívüli adókat rótt ki. E rendkívüli adók Pozsony zsidóira eső része behajtására Mendel Jakab zsidóprefectust küldte és kéri a pozsonyiakat, hogy az adó behajtásában Mendelnek mindenképpen segítségére legyenek.

Prudentes et circumspecti amici nobis honorandi. Volumus vos non latere, quia nos de voluntate serenissimi domini nostri regis ob multiplices et quidem inevitabiles necessitates sue maiestatis et huius regni, maxime vero castrorum finitimorum, ad universos iudeos in hoc regno Hungarie ubili-

bet commorantes certam et quidem bonam summam pecunie pro taxa extraordinaria imposuimus, pro cuius quidem taxe exaccione misimus ac deputavimus unacum homine circumspecti Jacobi Mendel prefecti iudeorum ad iudeos in ista civitate Posoniensi residentes hominem nostrum presencium ostensorem. Quare rogamus et hortamur vos, nichilominusque de mandato domini nostri regis requirendo, quatinus acceptis presentibus.............. dicti hominis nostri prefato homini ipsius Jacobi Mendel iudei.............. dicte taxe iudeorum istius civitatis vestre Posoniensis omni auxilio et iuvamine adesse et ipsos iudeos ad id omnino artare et compellere velitis et debeatis. Aliud non facturi. Et presentes pro vestra reservetis expedicione. Datum Bude, in festo penthecostes, anno domini millesimo quingentesimo tredecimo. Petrus Beryzlo episcopus Wesprimiensis, thezaurarius regius etc.

Kívül: Prudentibus et circumspectis iudici et iuratis ceterisque civibus civitatis Posoniensis, amicis nobis honorandis.

Későbbi irással: Berislaus episcopus Wesprimiensis.

Eredeti, papiron, elmosódott irással, zárlatára nyomott papirfedelű piros pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 104. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

236.

1513 junius 11, Buda. II. Ulászló levele a pozsonyiakhoz, a melyben elmondja, hogy Benesius nagyszombati és Kadel pozsonyi zsidó közötti peres ügyben a rendes biróság nagyszombati birókat jelölt ki maga helyett. S jóllehet Kadel ügyének elvesztése és száz forintnyi büntetés terhe alatt magát a kijelölt biróság itéletének alávetette, mégis titokban Nagyszombatból megszökött. Nemsokára Kadel meghalt és Benesius ennélfogva megfosztatott követelményeinek pörös úton való behajtásától, jóllehet azoknak jogosságát a nagyszombati rendes biróság bizonylataival igazolni tudja. Figyelmezteti tehát a pozsonyiakat, hogy Benesius keresetét Kadel hagyatékából elégítsék ki.

Commissio propria domini regis.

Wladislaus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., fidelibus nostris prudentibus et circumspectis magistro civium ac

iudici et iuratis civibus civitatis nostre Posoniensis, necnon iudici iudeorum nostrorum ibidem residencium salutem et graciam. Relatum est maiestati nostre pro parte cuiusdam Benesii iudei Tirnaviensis, quod quum ipse racione cuiusdam controversie inter ipsum et iudeum quendam nomine Kadel istic Posonii residentem eundem iudeum Kadel in presenciam iudicum ordinariorum suorum citasset visumque eisdem iudicibus extitisset alios iudices in dicta civitate nostra Tirnaviensi subdelegare, idem Kadel licet comparuerit coram ipsis iudicibus delegatis obligaveritque se sub pena amissionis cause et sub pena centum florenorum se velle stare iudicio coram ipsis iudicibus Tirnaviensibus, non obstante tamen predicta obligacione, postmodum clam aufugit ex ipsa Ternavia neque satisfecisset huiusmodi sue obligacioni. Accidit autem post aliquot dies, ut predictus Kadel ex hac vita decederet, sicque idem Benesius rebus, que per eum iure obtineri poterant, frustratus fuisset, que omnia testimonio iudicis ordinarii iudeorum Ternaviensium comprobare posset. Quapropter supplicatum maiestati nostre extitit superinde, quatenus iusticiam per vos superinde impendendam et administrandam mandare dignaremur. Nos igitur volentes omnibus eque iusticiam ministrari, mandamus fidelitati vestre harum serie, ut iuxta obligacionem predictam dicti Kadel, alia iura et documenta probabilia ipsius Benesii, eidem super negocio premisso iudicium et iusticiam facere et administrare et satisfaccionem de rebus ipsius Kadel iudei eidem Benesio iure et iusticia admittente impendere debeatis. Aliud nullo modo facturi. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude, in festo beati Barnabe apostoli, anno domini millesimo quingentesimo tredecimo.

Eredeti, papiron, szövege alá nyomott papirfedelű pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 87. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

237.

1513 november 4, Buda. II. Ulászló Mendel Jakab zsidó-praefectus jelentésére megtudja, hogy az esztergomi érsek tizedszedője a zsidókat szokatlan új fizetésekre akarja kényszeríteni. Minthogy ő a zsidókat régi jogaikban zavarni nem akarja, felszólítja Pozsony városát, hogy az ottani, valamint a másutt lakó zsidókat védelmezze az említett tizedszedő ellen.

Commissio propria domini regis.

Wladislaus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., fidelibus nostris prudentibus et circumspectis magistro civium necnon iudici et iuratis ceterisque civibus civitatis nostre Posoniensis salutem et graciam. Expositum est maiestati nostre in persona providi Jacobi Mendel, prefecti iudeorum nostrorum, qualiter modernus decimator vinorum et bladorum reverendissimi domini cardinalis Strigoniensis istic constitutus quasdam novitates contra antiquas libertates et consuetudines iudeorum nostrorum istic commorancium in medium eorum introducere, ipsosque ad quasdam insolitas et inconsuetas soluciones cogere et asstringere vellet. Et quia nos sicuti alios subditos nostros, sic et ipsos iudeos in eorum vetustis libertatibus et consuetudinibus conservare volumus, ideo fidelitati vestre harum serie firmiter percipiendo mandamus, quatenus acceptis presentibus prefatos iudeos nostros in dicta civitate nostra et eciam aliis in locis commorantes contra et adversus prefatum decimatorem in antiquis ipsorum libertatibus et consuetudinibus tueri, protegere et defensari modis omnibus debeatis et teneamini, auctoritate nostra regia presentibus vobis in hac parte attributa et iusticia mediante. Secus non facturi. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude, feria sexta proxima post festum omnium sanctorum, anno domini millesimo quingentesimo tredecimo.

Eredetie Pozsony város levéltárában Lad. XX. nr. 56. Kiadta Kohn 457. l.

238.

1514 junius 21, Buda. II. Ulászló meghagyja Sopron városának, hogy az ottani zsidókat a keresztes hadnak és bárki másnak törvénytelen támadásai ellen védelmezze.

Commissio propria domini regis.

Wladislaus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., fidelibus nostris prudentibus et circumspectis magistro civium ac iudici et iuratis ceterisque civibus et toti communitati civitatis nostre Soproniensis salutem et graciam. Quia nos iudeos in ipsa civitate nostra residentes in nostram regiam recepimus proteccionem et tutelam specialem, viceque et in persona nostre maiestatis vestre commisimus tuicioni et proteccioni, volumus idcirco et fidelitati vestre harum serie firmiter precipiendo mandamus, quatenus, acceptis presentibus, prescriptos iudeos in dicta civitate nostra Soproniensi commorantes, tam contra cruciferos, quam alios quoscunque illegitimos impetitores tueri, protegere et indempniter manutenere debeatis et teneamini, nostre maiestatis in persona et auctoritate nostra presentibus vobis in hac parte attributa et iusticia mediante. Secus non facturi. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude, feria quarta proxima post festum sacratissimi corporis Christi, anno eiusdem millesimo quingentesimo decimo quarto.

Eredetie Sopron városa levéltárában XLVIII. et Y. Y. fasc. I. nr. 14. Kiadta Kohn 458. l.

239.

1514 julius 31, Buda. II. Ulászló sereget gyűjtvén a parasztlázadók ellen, rendkívüli adót vetett a pozsonyi zsidókra, a melynek behajtásával Mendelt, a zsidók praefectusát bizta meg. Minthogy a zsidók, a praefectus jelentése szerint, az adót eddig meg nem fizették, a király ennek behajtására ismét a zsidó-praefectust, Mendel Jakabot bízta meg, a ki a maga megbizottját küldte oda. II. Ulászló felszólítja Pozsony városát, hogy Mendel emberének az említett adó behajtása végett mindenben segédkezzék s az általa

megnevezendő zsidókat a zsidó-praefectushoz Budára küldje s általában Mendel embere minden szavának hitelt adjanak.

Comissio propria domini regis.

Wladislaus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., fidelibus nostris magistro civium ac iudici et iuratis ceterisque civibus civitatis nostre Posoniensis salutem et graciam. Mandaveramus hiis diebus provido iudeo Mendel, prefecto iudeorum nostrorum, ad presentem expedicionem contra malefactores aliquam summam pecunie a iudeis istius civitatis Posoniensis exigi, quam nondum ab eisdem exsolutam intelligimus. Rursus igitur mandavimus prefato Mendel, ut huiusmodi summam pecunie a prefatis iudeis per hominem suum citissime exigi faciat. Quare fidelitati vestre harum serie firmissime comittimus et mandamus, quatenus acceptis presentibus prefato homini dicti Mendel, presencium scilicet ostensori, in exaccione dicte summe pecunie auxilio adesse et eosdem iudeos ad exsolucionem ipsius summe pecunie et administracionemque manibus prefati hominis Mendel modis omnibus adstringere et compellere, et aliquos eorum, quos idem homo dicti Mendel vobis nominaverit, huc Budam ad eundem Mendel mittere et accersiri facere, et quidquidem homo ipsius Mendel, presencium, ut prefertur, ostensor, nomine ipsius domini sui Mendel dixerit, credere debeatis. Secus non facturi. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude, feria secunda proxima post festum beate Anne matris Marie virginis, anno domini millesimo quingentesimo decimo quarto.

Eredetie Pozsony város levéltárában Lad. XX. nr. 58. Kiadta Kohn 458. l.

240.

1514, Buda. Mivel gyakran történik, hogy zsidóknak keresztények ellenében esküt engednek, azért a zsidóeskü mintáját közli. Megjegyzi, hogy a zsidó, ha esküt tesz, köpenybe öltözve és fején kaluppal mezitláb a nap felé fordul, kezét a törvénykönyvre teszi. Esküjének szövegében ártatlansága bizonyitásában az eget és a földet teremtő élő Istenre hivatkozik. Ha abban, a mivel a keresztény vádolja, bünös volna: nyelje el a föld, mint Dátánt és Abi-

ront, érje szélütés és bélpoklosság, mint a sziriai Naámánt; érje nehéz nyavalya, vérfolyás, rögtöni gutaütés; ragadja el hirtelen halál, veszszen el testestől, lelkestől és vagyonostól és ne jusson sohase Ábrahám kebelébe: a törvény, melyet Mózes a Szinájhegyen adott, semmisítse meg és Mózes öt könyvének az írása semmisítse meg. Adonáj és az istenség hatalma törülje el, ha nem igaz a mit mondott.

Forma iuramenti iudeorum contra christianos prestandi.

TITULUS XXXVI.

Item quamquam ex parte iudeorum non sit instituti mei quicquam annotare, cum iudei varia et diversa habere dignoscantur super eorum legibus privilegia, plerisque in locis saluti contraria, et alias perniciosum videatur de usuris iudicare: ex quo tamen sepenumero contingit iudeis contra christianos iuramentum imponi et adiudicari, formam igitur iuramenti iudeorum in calce opusculi huius apponendam censui.

§. 1. Ubi sciendum, quod iudeus iuramentum prestare volens contra solem verti et nudipes stare debet, chlamyde vel pallio indutus, et pileum iudaicum in capite suo habens, volumenque legis (quod tabulam Moysis vocant) manu sua tangat atque teneat, et sic dicat:

§. 2. Ego t. iudeus iuro per deum vivum, per deum sanctum, per deum omnipotentem, qui fecit cœlum et terram, mare et omnia, que in eis sunt, quod in hac causa, qua me hic christianus inculpat, innocens sum penitus et immunis. Et si reus sum: terra me absorbeat, que Dathan et Abyron absorbuit. Et si reus sum: paralysis & lepra me invadat, que precibus Helisei Naaman Syrum dimisit, et Jezii, puerum Helisei invasit. Et si reus sum: caducus morbus, fluxus sanguinis et gutta repentina me tangat, & mors subitane me rapiat, dispeream que in corpore et anima ac rebus meis, et in sinum Abrahe nunquam perveniam. Et si reus sum: lex Moysi in monte Synai sibi data me deleat, et omnis scriptura, que in quinque libris Moysi scripta est, me confundat. Et si istud iuramentum meum non est verum et iustum: me deleat Adonay et sue deitatis potencia. Amen.

Csiky Kálmán, Werbőczy Tripartituma 538. l.

241.

1515 julius 26, Bécs. Miksa, ausztriai herczeg, mint Németország császára, tudatja Magyarország rendeivel s összes hatóságaival, hogy ő, II. Ulászló tudtával és beleegyezésével, Mendel Jakab zsidó-praefectust és családját, valamint az összes magyarországi zsidókat különös védelme alá vette. Felszólítja őket, hogy Ulászló halála esetére a nevezett zsidókat hagyják meg jogaik és kiváltságaik élvezetében és őket semmi szin alatt bántalmazni ne merjék.

Maximilianus, divina favente clemencia electus Romanorum imperator semper augustus, Germanie ac Hungarie, Dalmacie, Croacie etc rex, archidux Austrie, dux Burgundie, Brabancie comesque palatinus etc . . . quod nos tanquam Romanorum imperator, cui omnes iudei immediate sunt subiecti, accedente ad consensum et voluntatem serenissimi principis domini Wladislai, Hungarie et Bohemie regis, fratris consanguinei et principis, electoris nostri charissimi, Jacobum Mendl hebreum, tanquam aliorum hebreorum in regno Hungarie supremum, una cum familia sua et omnibus hebreis per totum regnum Hungarie ubique existentibus, in nostram proteccionem et salvam guardiam suscepimus, prout tenore presencium suscipimus, decernendo et hoc cesareo edicto statuendo, quod prefatus Mendl cum familia sua et ceteris hebreis deinceps in proteccione, tutela et salva guardia nostra universis et singulis privilegiis, graciis, immunitatibus, iuribus et consuetudinibus, quibus ceteri subditi nostri et qui in salva guardia nostra sunt utuntur, uti, frui et gaudere possit. Quocirca mandamus universis et singulis principibus tam ecclesiasticis quam secularibus, archiepiscopis, episcopis, ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus, militibus, clientibus, capitaneis, locumtenentibus, presidiis, prefectis oppidorum, villarum et locorum, communitatibus ac rectoribus eorundemque (!) ceterisque officialibus quibuscunque regno Hungarie subiectis, cuiuscunque status, gradus, et condicionis exstiterint, ut prefatum Mendl cum familia sua et hebreis omnibus predicta proteccione, salva guardia et tutela, preterea omnibus graciis, privilegiis, immunitatibus, iuribus et consuetudinibus, ut prefertur, nunc et antea, maxime si contingeret prefatum

fratrem et consanguineum nostrum ex humanis decedere (quod deus avertere velit), liberė uti et frui premittant, nec in aliquo, vel in corporibus vel in bonis, perturbent aut molestent, nec ab aliis perturbari aut molestari sinant, sed ipsos in omnibus locis, ubi nunc habitant, quiete et libere morari permittant, quousque per nos et serenissimum Ludovicum, regem Hungarie et Bohemie, predicti fratris et consanguinei nostri filium, ipsis aliter permissum extiterit. Et quicunque requisiti fuerint, defendant et manuteneant ipsisque, quociescunque opus fuerit, de securo et salvo conductu, gvidis et cohorte ductoria provideant, ad nostrum et predicti fratris et consanguinei nostri mandatum (et) complacenciam bene gratam. Si quis autem contravenire presumserit, se indignacionem nostram et prefati fratris et consanguinei nostri serenissimique Ludovici filii sui se noverit incursurum, harum testimonio litterarum, sigilli nostri appensione munitarum. Datum in civitate nostra Viennensi, die vigesima sexta mensis Iulii, anno a nativitate domini millesimo quingentesimo quintodecimo, regnorum nostrorum Romani tricesimo, Hungarie vero vigesimo sexto.

Ad mandatum domini imperatoris proprium.

Kivül: Maximilian freiheit dem juden zu Hungern gegeben.

Egykorú másolat Sopron városa levéltárában Lad. XLVIII et Y. Y. fasc. II. nr. 60. Kiadta Kohn 459. l.

242.

1515 augusztus 15, Tata. Ulászló figyelmezteti a zsidók praefektusát, valamint a soproni zsidókat Sopron város azon panaszára, hogy a város falainak felépítéséhez és tatarozásához ők hozzájárulni nem akarnak; továbbá, hogy saját házaikat teljesen elhanyagolják és romba dőlni hagyják. Meghagyja tehát nekik, hogy a város falainak fölépítésére és tatarozásához hozzájáruljanak és saját házaikat se hanyagolják el teljesen, mert különben a várost teljhatalommal fogja felruházni, hogy kényszerítse a zsidókat az építésre.

Commissio propria domini regis.

Wladislaus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., fidelibus nostris providis *prefecto iudeorum ceterisque universis*

iudeis nostris in civitate nostra Sopproniensi commorantibus salutem et graciam. Ex querelis et supplicacione fidelium nostrorum magistri civium ac iudicis et iuratorum civium civitatis nostre Sopproniensis intelleximus, qualiter vos a laboribus et reformacione murorum et meniorum ipsius civitatis nostre, que assidue per eosdem cives nostros istic non sine magnis impensis eorum fieri necessarie debet, abstraheretis, nec aliqua onera solucionum tempore hostilitatis sew disturbiorum, necessitate ipsa urgente, in eorum medium dare contribuereque velletis. Intelligimus preterea domos et habitaciones vestras in eadem civitate nostra per incuriam et negligenciam vestram adeo esse vetustate ruinatas et desolatas, ut ex quibusdam illarum, que desolate et neglecte hoc modo existunt, iam eciam *ortos* facere cepissetis. Nos vero nolentes ullo pacto civitatem ipsam nostram negligencia huiusmodi vestra in ea parte, quam inhabitatis, magis desolari, mandamus igitur et committimus vobis et vestrum cuilibet harum serie strictissime, quatenus a modo et deinceps murum et menia predicta dicte civitatis nostre Soproniensis, *retro et penes* domus vestras et ad partem vestram se extendentem et pertinentem, ac eciam domus et habitaciones vestras quam primum debito modo pro vestro posse reficere reformareque, et si eciam quocienscunque hostilitates sew disturbia aliqua civitati ipsi nostre evenerint, omnes labores expensasque et onera cum ipsis civibus et incolis nostris una equaliter ferre subireque modis omnibus debeatis et teneamini; nam alioquin dabimus tandem eisdem civibus nostris plenam auctoritatem nostram, ut vos ad premissa facienda per omnia onera et gravamina vestra arcius cogant et compellant. Secus itaque facere nulla racione presumatis. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in oppido nostro Thatha, in festo assumpcionis beatissime virginis Marie, anno domini millesimo quingentesimo decimo quinto.

Külzetén: Juden sullen mitleidn habn mit gemainer stat Odenburg.

Eredeti, papiron, szövege alá nyomott veres viaszpecséttel. Sopron város levéltára Lad. LV. fasc. II. nr. 37. Kiadta Pollák 275. l.

243.

1516 január 16. Buda. II. Lajos király levele a pozsonyiakhoz, a melyben elmondja, hogy Mendel Jakab prefectus panaszolja, miszerint II. Ulászló halála után az ottani város a zsidók régi jogai ellenére ellenük új törvényeket alkalmazott, a mit ő is helytelenít. Elrendeli tehát, hogy a zsidókat ugyanazokban a jogokban és privilegiumokban hagyják meg, melyeknek birtokában Ulászló idejében is voltak. A ki zsidó részről bármily bántalmazásban is részesülne, emeljen panaszt a királyi udvarnál és igazságot fog találni.

Commissio propria domini regis.

Ludovicus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., fidelibus nostris prudentibus et circumspectis magistro civium ac iudici et iuratis civibus et consulatui civitatis nostre Posoniensis salutem et graciam. Conqueritur nobis providus Jacobus Mendel, iudeorum nostrorum prefectus, quomodo ab eo tempore, quo felicis recordacionis dominus et genitor noster charissimus ex humanis decessit, diversas novitates et articulos contra iudeos nostros et eorum privilegia adinvenire non desisteretis in preiudicium ac (!) antiquarum eorundem libertatum et dampnum valde magnum, quod nos displicenter accepimus. Volumus itaque et fidelitatibus vestris harum serie firmiter committimus et mandamus, quatinus visis presentibus eosdem iudeos nostros in suis libertatibus, quibus tempore genitoris nostri usi sunt, et penes eorum privilegia conservare et protegere debeatis, auctoritate nostra presentibus vobis in hac parte attributa et iusticia mediante. A quibus quidem iudeis nostris, si quitquam gravis impedimenti accepissetis, in curia nostre maiestatis requiratis, ubi iudicium et administracio iusticie vobis non deerit. Secus non facturi. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude, in festo beati Marcelli martiris, anno domini millesimo quingentesimo decimo sexto.

Eredeti, papiron, szövege alá nyomott papirfedelű pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 88. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

244.

1516 márczius 12. Trencsén. Zápolya János özvegye, Hedvig, figyelmezteti a nagyszombatiakat a zsidók azon panaszára, miszerint jogaikat semmibe se veszik. Fölszólítja tehát a nagyszombatiakat, hogy a míg az ellenkezőről meg nem győzik, a zsidókat jogaikban meghagyják.

Hedwigis ducissa Thesseniensis, condam domini Stephani de Zapolya comitis et palatini Hungarie relicta. Prudentes et circumspecti nobis sincere dilecti. Quoniam nostri iudei Thyrnavienses iura habent a priscis regibus pro eorum usu et libertatibus concessa, que per suam maiestatem regiam confirmata et corroborata sunt, que per vos in multis articulis non conservari per iudeos nostros nobis exponitur, quare committimus vobis, ut usque ad nostram alciorem informacionem ac differenciarum inter partes futuram decisionem prefatos nostros iudeos in eorum iuribus et libertatibus conservetis et conservare permittatis. Nos autem tempore ad id apto eam differenciam revideri curabimus, quemadmodum vobiscum hic egimus coram. Secus non facturi. Ex arce nostra Trenchiniensi, in festo divi Gregorii pape, anno domini millesimo quingentesimo decimo sexto.

Eredetie Nagyszombat város levéltárában. Hajnik Imre másolata.

245.

1516 szeptember 7, Buda. II. Lajos levele, melyben előadja, hogy Bulczudoffer Vitus szorult helyzetében pozsonyi zsidóktól pénzt vett kölcsön, a melyet mindmáig visszafizetni nem képes és minthogy a kamat összege egyre nő, félő, hogy nem is lesz abban a helyzetben, hogy ezt visszafizethesse. Kéri tehát a királyt, eszközölné ki számára a kamatok elengedését. A király figyelembe véve a kölcsönzőnek Ulászló és saját maga iránti szolgálatait, továbbá királyi kegyelmet gyakorolva, elengedi a kamatokat és elrendeli, hogy a kölcsönző elzálogositott tárgyait az eredeti összeg megfizetése után visszakaphassa.

Lodovicus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., fidelibus nostris prudentibus et circumspectis magistro civium,

iudici ac iuratis civibus civitatis nostre Posoniensis salutem et graciam. Expositum est maiestati nostre in persona fidelis nostri nobilis Viti Bulczudoffer, quomodo ipse hiis superioribus temporibus pro certis et arduis suis necessitatibus, protunc ipsum summe urgentibus, evitandis certas res suas argenteas et alia supellectilia quibusdam iudeis nostris Posoniensibus pro certa pecuniarum summa impignorare coactus fuisset, quas usque in hunc diem propter carenciam pecuniarum redimere non valuisset, quarum quidem usura iam in tantum excrevisse dicitur, ut si eidem aliqua relaxacio non fieret, extunc nunc quoque eas res suas redimere minime posset. Accepta igitur supplicacione eiusdem exponentis maiestati nostre superinde facta, intuitu eciam serviciorum eiusdem exponentis imprimis condam paterne ac deinde nostre maiestati exhibitorum ac ex gracia nostra speciali, eandem summam usure, que super ipsis rebus suis impignoratis crevisse fertur, omnino relaxandam duximus et relaxamus per presentes. Quocirca fidelitati vestre harum serie firmiter mandamus, quatinus prescriptas res eiusdem exponentis modo premisso impignoratas, per eosdem iudeos, apud quorum manus res ipse habentur, pro capitali dumtaxat summa, nullam prorsus exinde recipiendo usuram, eidem exponenti extradari facere debeatis et teneamini, auctoritate nostra presentibus vobis in hac parte attributa mediante. Secus non facturi. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude, in vigilia festi nativitatis beate virginis Marie, anno domini millesimo quingentesimo decimo sexto.

Relacio magistri Francisci Aczel secretarii regie maiestatis. Franciscus Aczel.

Eredeti, papiron, szövege alá nyomott papirfedelü pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 79. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

246.

1517 márczius 20, Buda. Mendel zsidó-praefectusnak Jakab nevü fiát Pozsonyban a zsidó-köpeny és csuklya viselésére kényszerítik. Minthogy azonban II. Ulászló a nevezett Mendelt és gyermekeit a zsidó-öltözet viselése alól kivételesen fölmentette, II. Lajos Po-

zsony városát felszólítja, hogy a nevezett Jakab zsidót e királyi kegyelem élvezetében ne háborgassa, azonkívül pedig adósaival szemben igazságot és elégtételt szerezzen neki.

Prudentes et circumspecti amici nobis dilecti. Accepimus, qualiter vos Jacobum iudeum, filium providi Jacob Mendel, Budensem, illic in civitate Posoniensi residentem, ad portandum et ferendum pallium et capucium, habitum et discrimen iudeorum compelleretis. Sciatis autem serenissimum dominum Wladislaum, priorem regem Hungarie felicis memorie, id prefato Mendel et liberis eius concesisse, ut in signum prefecture ipsius, nec ipse nec filii sui ad deferendum huiusmodi capucium, quod vulgo iudeorum impositum est, a quopiam cogi et compelli possint, quod serenissimus dominus modernus rex Hungarie per literas maiestatis sue vobis declaravit. Proinde hortamur vos, ut quemadmodum regie litere sonant, prefato Jacobo iudeo in hoc pacem relinquere velitis, ne graciam, quam regia maiestas illi concessit, vos per vim eripere videamini. Deinde faciatis, ut de certis debitoribus suis ipsi Jacobo iudeo iusticia cum satisfaccione administretur. Ex Buda, feria sexta proxima ante dominicam letare, millesimo quingentesimo decimo septimo.

Ladislaus Zalkanus
episcopus Vaciensis et thesaurarius regni.

Eredetie Pozsony városa levéltárában, Lad. 38, fasc. 2, no. 14. Kiadta Kohn.

247.

1517 április 30, Buda. II. Lajos értesíti a pozsonyiakat, hogy a király pénzszükséglete folytán az országban lakó zsidókra kirótt adót Mendel Jakabbal hajtatja be. Minthogy a pozsonyi zsidókra száztíz forint esedékes, fölszólítja a pozsonyi hatóságot, hogy e levél vétele után azonnal hívják össze Pozsony tehetősebb zsidóit és kényszerítsék őket minden módon, hogy a nevezett Mendel Jakab kezéhez a száztiz forintot lefizessék.

Commissio propria domini regis.

Ludovicus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc. Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti. Cum hoc tempore

variis necessitatibus urgeremur, imposueramus ad iudeos nostros generaliter per totum hoc regnum nostrum certam summam pecuniarum, quam integre iam et ad plenum a Jacobo Mendel prefecto iudeorum exigi fecimus. Quoniam autem in solucione huiusmodi summe ad iudeos istius civitatis nostre Posoniensis centum et decem floreni cedere debent, propterea volumus et fidelitati vestre harum serie firmissime mandamus, quatinus statim acceptis presentibus, convocatis pocioribus iudeorum ad pretorium eiusdem civitatis, eos ad solvendos predictos centum et decem florenos, et manibus hominis eiusdem Jacobi Mendel, presencium ostensoris, sine aliquali dilacione assignandos per omnia onera et alia quevis opportuna remedia cogere et compellere modis omnibus debeatis. Secus nulla racione facere presumatis. Datum Bude, feria quinta proxima ante dominicam jubilitate (!), anno domini millesimo quingentesimo decimo septimo.

Hátlapján: Prudentibus et circumspectis iudici et iuratis civibus civitatis nostre Posoniensis, fidelibus nobis dilectis.

Eredeti, papiron, zárlatára nyomott papirfedelű pecsétje letöredezett. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 89. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

248.

1517 április 30, Buda. Az ország összes zsidóságára kivetett rendkívüli adót a zsidó-praefectus, Mendel Jakab már behajtotta, csak még a soproni zsidóság nem fizette meg a rája kivetett 80 forintot. II. Lajos ennek következtében felszólítja a nevezett város tanácsát, idézze maga elé a vagyonosabb zsidókat és kényszerítse őket, hogy a nevezett összeget a zsidó-praefectus kiküldött emberének lefizessék.

Commissio propria domini regis.

Ludovicus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc. Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti. Cum hoc tempore variis necessitatibus urgeremur, imposueramus ad iudeos nostros generaliter per totum hoc regnum nostrum certam summam pecuniarum, quam integre et ad plenum exigi iam fecimus a Jacobo Mendel prefecto iudeorum. Quoniam autem

in solucione huiusmodi summe ad iudeos istius civitatis nostre Soproniensis octoaginta floreni cedere debent, propterea volumus et fidelitati vestre harum serie firmissime mandamus, quatenus statim acceptis presentibus, convocatis pocioribus iudeorum ad pretorium eiusdem civitatis, eos ad solvendos predictos octoaginta florenos et manibus hominis eiusdem Jacobi Mendel assignandos, presencium videlicet ostensoris, per ommia onera et alia quevis oportuna remedia cogere et compellere modis omnibus debeatis. Aliud nulla racione facere presumatis, Datum Bude, feria quinta proxima ante dominicam iubilate, anno domini millesimo quingentesimo decimoseptimo.

Eredetie Sopron város levéltárában, Lad. XLVIII. et Y. Y. fasc. I. nr. 15. Kiadta Kohn 462. l.

249.

1518 április 20, Buda. II. Lajos király írja a pozsonyi tanácsnak, hogy Oroszlán zsidónak, a pozsonyi zsidók birájának bizonyos elintézendő ügyei vannak Lakamperger pozsonyi polgárral, a miért is őt megkérte, hogy érdekében eljárjon. A király ezt meg is teszi és kéri a pozsonyiakat, hogy a levél vétele után azonnal gyűlölség és rossz indulat nélkül, a melylyel zsidókkal szemben eljárni szoktak, egyedül az igazságot, a melyet mindenkivel szemben kell alkalmazni, gyakorolják. Senki iránti jóakaratból ne foszszák meg jogaitól. A tanuk kihallgatásánál, az itélet hozatalánál vegyék figyelembe a pozsonyi zsidóknak királyi őseitől adott jogokat és ezek szerint itéljenek.

Commissio propria domini regis.

Ludovicus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., fidelibus nostris prudentibus et circumspectis iudici et iuratis civibus ac toti consilio civitatis nostre Posoniensis salutem et graciam. Expositum est maiestati nostre pro parte providi iudei Orozlan, iudicis iudeorum nostrorum Posoniensium, quomodo ipse certas causas et differencias cum quodam concive vestro Lakamperger cognominato racione certorum negociorum coram vobis motas haberet. Supplicatum itaque

extitit maiestati nostre pro parte eiusdem iudei Orozlan, ut pro faciendo sibi in illis opportuno iudicio in favorem sui vobis scriberemus. Cuius supplicacione exaudita fidelitati vestre harum serie mandamus firmiter, quatinus acceptis presentibus omni odio et malo animo, quo plerique, ut sunt homines, variis affectibus erga ipsos iudeos sunt, favoreque alterius partis posthabitis, solam iusticiam, que unicuique, quod suum est, reddi iubet, intuendo, prefato iudeo nostro Orozlan in defendendo iure suo omni auxilio adesse debeatis, neque favore cuiuspiam allecti ipsum in iuribus suis opprimere audeatis, preterea in examinandis et recipiendis testibus quorumcunque contra dictum iudeum nostrum Orozlan causancium et in administrandis iudiciis in causis eiusdem privilegia et libertates per divos condam reges Hungarie, nostros scilicet predecessores, universitati istorum iudeorum nostrorum Posoniensium concessos, modis omnibus observare et secundum illas procedere debeatis. Secus in premissis nulla racione facturi. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude, feria tercia proxima post dominicam misericordia domini, anno eiusdem millesimo quingentesimo decimo octavo.

Eredeti, papiron, szövege alá nyomott papirfedelű pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 60. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

250.

1518 junius 19, Buda. II. Lajos király Mendel zsidó-praefectustól azt az értesitést kapja, hogy az ottani zsidók szentgyörgynapi, 90 forintot kitevő adórészleteit mind máig nem fizették ki és a hatóság Mendel gyakori kérése daczára sem segédkezik neki az összegek behajtásában. Minthogy a király úgy saját udvartartása kielégitése, mint a határvárak fölszerelése érdekében az összeget nem nélkülözheti, szigorúan meghagyja Pozsony városának, hogy a rendelet vétele után azonnal lássanak hozzá, hogy az emlitett összeg Mendel Jakab vagy rokona, Fekete Ábrahám kezéhez jusson.

Commissio propria domini regis.

Ludovicus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., fidelibus nostris prudentibus et circumspectis iudici et iuratis civi-

bus civitatis nostre Posoniensis salutem et graciam. Exponitur nobis in persona Jacobi Mendel, iudeorum nostrorum prefecti, qualiter illam summam pecunie, scilicet nonaginta florenos, que nobis pro festo beati Georgii martiris proxime preterito ex censu sive taxa de medio iudeorum nostrorum Posoniensium provenire debebat, ad sepissimas ipsius Jacobi Mendel requisiciones non curatis, curie nostre et castrorum nostrorum finitimorum necessitatibus, in hunc usque diem ad manus ipsius aut hominis sui administrari facere minime voluissetis. Quoniam autem universas taxas iudeorum regni nostri, ob presentes nostras et curie nostre et presertim castrorum finitimorum necessitates, nobis pro predicto festo beati Georgii martiris provenire debentes, quamprimum exigi et administrari facere volumus, mandamus igitur fidelitati vestre harum serie firmiter, quatinus acceptis presentibus prescriptam summam pecunie nonaginta florenorum ad manus prefati Jacobi Mendel aut Abraham Feketlie familiaris sui, presencium scilicet ostensoris, absque omni dilacione et procrastinacione, per omnia onera et gravamina in his fieri solita administrari facere modis omnibus debeatis et teneamini. Secus non facturi. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude, sabbato proximo post festum beatorum Viti et Modesti martirum, anno domini millessimo quingentesimo decimo octavo.

Papir, szövege alá nyomott papirfedelü pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 90. Dr. Gárdonyi Albert másolata. Kiadta Kohn 462. l.

251.

1518 szeptember 21, Buda. László váczi püspök, királyi kanczellár védlevele Mendel zsidó-praefectus, valamint veje, Jakab, továbbá Fekete József, Kis Salamon és a Tatára való Szarvas és József számára.

Ladislaus, dei et apostolice sedis gracia episcopus Vaciensis, regius cancellarius, universis et singulis dominis prelatis, baronibus, egregiis et nobilibus comitibus, castellanis, tricesimatoribus, tributariis et theloneatoribus ac aliis quibusvis officialibus, item civitatibus, oppidis et villis, iudicibus

et villicis ac alterius cuiusis status hominibus, ubilibet existentibus, presentes visuris, salutem et paratam complacendi voluntatem. Noverint dominaciones vestre, quod serenissimus dominus dominus Ludovicus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie, dominus noster graciosissimus, nobis commisit ad supplicacionem quorundam iudeorum suorum infrascriptorum, ut quidem maiestati sue beneplaceret, hos iudeos suos Mendel prefectum iudeorum, Josephum Nigrum, Jacobum generum prefati Mendel, Salomonem Parvum, Zarwas et Josephum de Thata in nostram proteccionem unacum rebus et bonis suis omnibus et familiis eorundem reciperemus et pro viribus nostris eosdem in eorum privilegiis et libertatibus, eisdem a divis regibus, maiestatis sue predecessoribus graciose concessis et per maiestatem suam confirmatis, tutaremur (!), quatenus ipsi nos requirerent. Nos itaque volentes mandato sue maiestatis satisfacere, prefatos iudeos, intuitu primum regie maiestatis deinde eciam nostre, velint habere commendatos, ac dum et quando iidem iudei regie maiestatis aut aliquis ex ipsis aut servitores vel ad ipsos pertinentes ad dominaciones vestras vel ad dominia, terras, civitates, oppida, villas, territoria, officia, tricesimas, tributa vel thelonea, vel in medium vestri pervenerint, eosdem benivole admittere, pacifice tractare et eosdem secundum vim privilegiorum suorum manutenere ac in eisdem privilegiis et libertatibus eorum tam novis quam antiquis, eisdem maiestate a regia et ab aliis divis regibus concessis, contra omnes violentos et oppressores protegere et defendere velitis. Subditis autem nostris omnibus, ubicunque sint et his litteris requirantur, ut premissa efficiant et predictos iudeos tueantur, per presentes committimus. Facient in his dominaciones vestre maiestati regie imprimis et haud nobis rem valde gratam. Datum Bude, in festo beati Mathei, anno domini millesimo quingentesimo decimo octavo.

Eredetie a bécsi cs. k. levéltárban. Kiadta Kohn 463. l.

252.

1518 szeptember 27, Buda. II. Lajos meghagyja Sopron városának, hogy az ottani zsidóságnak Szt. Mihálynapi adóját haladéktalanul hajtsa be és adja át e levél felmutatójának, Mendel Jakab zsidó-praefectus megbizottjának.

Ludovicus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc. Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti. Sciatis, quod nos in presenciarum pecuniis ob varias necessitates nostras plurimum indigemus. Quare volumus et fidelitati vestre serie presencium firmissime mandamus, quatenus, acceptis presentibus, censum festi sancti Michaelis nunc instantis, de medio iudeorum nostrorum isthic commorancium nobis provenire debentem, omni dilacione et quesita excusacione postposita, exigi facere et ad manus hominis Jacobi Mendel, iudeorum nostrorum prefecti, presencium scilicet exhibitori, plene et integre promptissime administari facere debeatis, secusque nulla ratione facere presumatis. Datum Bude, feria secunda ante festum sancti Michælis archangeli, anno millesimo quingentesimo decimo octavo.

Ujabbkori másolat, Sopron városa levéltárában Lad. XLVIII. et Y. Y. fasc. I. nr. 16. Kiadta Kohn 464. l.

253.

1519 május 30, Buda. Mendel Jakab zsidó-praefectus jelentést tett II. Lajosnál, hogy Briccius zsidó a budai zsidók börtönéből megszökött és a szentgyörgyi meg bazini grófok birtokán tartózkodik, a hol a pozsonyi zsidók megkárositására törekszik. A király meghagyja Pozsony városának, hogy mihelyt teheti, tartóztassa őt le és szolgáltassa ki az ottani zsidóknak, hogy Mendelnek Budára küldhessék. A pozsonyi zsidók pedig Oroszlán zsidónak, kit Mendel mint helyettesét hozzájuk küldött, mindenben engedelmeskedjenek.

Commissio propria domini regis.

Ludovicus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., fidelibus nostris prudentibus et circumspectis magistro civium, iudici

et iuratis civibus civitatis nostre Posoniensis salutem et graciam. Exponit nobis providus Jacobus Mendel, iudeorum nostrorum prefectus, qualiter quidam iudeus nomine Briccius, qui propter suos excessus hic Bude in custodia ipsorum iudeorum habitus fuisset, superioribus diebus clam hinc aufugisset et nunc in bonis comitum de Sancto Georgio et de Bozyn demoraretur, unde multas iudeis nostris Posonii demorantibus inferre cepisset iniurias, suplicavit quoque nobis dictus Mendel, ut iudeis nostris Posoniensibus superinde providere dignaremur. Fidelitati igitur vestre harum serie mandamus firmiter, quatenus acceptis presentibus dictum iudeum Briccium, cum primum invenire poteritis, detineatis et ad manus iudeorum nostrorum Posoniensium tradatis, huc Budam transmittendum dicto Mendel. Commitatis preterea dictis iudeis Posoniensibus, ut iudeum Orozlan, quem ipse Mendel in medio ipsorum loco sui eisdem se prefecisse dicit, audire et eidem in licitis, iustis et consuetis omnibus obtemperare debeant. Aliud non facturi. Presentes vero pro vestra superinde poteritis expedicione reservare. Datum Bude, feria secunda proxima ante festum ascensionis domini, anno eiusdem millesimo quingentesimo decimo nono.

Eredeti, papíron. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 91. Kiadta Kohn 465. l.

254.

1519 jun. 10. Kassa. Kukelbrecht János, Greff Mátyás és Czehenperger Wolfgang városi tanácsos bizonyítják, hogy a pataki zsidó Izrael az ő jelenlétükben elismerte, hogy az organista Márton az Izraelnek járó adósságokat mind kifizette.

Martinus organist myt dem juden Israhel genannt. Es ist zew wissen, das am freytag vor tphyngsten in kegenwertickeit der namhaftigen herrn des rottis, haben dy N. herrn Michel Kukelbrecht, Mathias Greff und Wolfgang Czehenperger, dy czeyt rattmann gelawpert und bekant, das in yrem beywesen im hawsz des vorgedochten herrn Michel Kukelbrechts der jud Iszrahel genannt von Potack den ersamen Martinum organist etlicher schult halben frey, queyt und gancz ledyg

gesagt hatt. Derhalben noch in noch seyn erbnemenden weyter nicht zew bekummern oder anfechten, dorumb von grösserer sicherheyt wegen ist es ausz vorwilligung des genannten Israhel hyereyn zew vormerken befolen worden.

Kassa város jegyzőkönyvéből. Kemény Lajos másolata.

255.

1519 október 2, Buda. II. Lajos levele a pozsonyiakhoz, a melyben elmondja, hogy a levél fölmutatója azon zsidóadók ügyében jár el, melylyel a pozsonyi zsidók már az elmult Szt.-Mihály napja óta tartoznak. Figyelmezteti tehát a pozsonyiakat, hogy a levél átadójának mindenben hitelt adjanak és a mit a király nevében kér, azt hajtsák végre.

Commissio propria domini regis.

Ludovicus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc. Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti. Dicet vobis nomine nostro nonnulla homo noster, presencium ostensor, in negocio census festi sancti Michælis iam preteriti, de medio iudeorum nostrorum istic demorancium nobis exigendi. Quare fidelitati vestre harum serie firmiter mandamus, quatinus habitis presentibus ea, que prefatus homo noster vobis nomine nostro referet, fide indubia credere atque exequi debeatis. Aliud nullo modo facturi. Datum Bude, die dominico proximo post festum beati Michaelis archangeli, anno domini millesimo quingentesimo decimo nono.

Hátlapján: Prudentibus et circumspectis magistro ac iudici et iuratis civibus civitatis nostre Posoniensis, fidelibus nobis dilectis.

Eredeti, papiron, zárlatára nyomott papirfedelű pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 61. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

256.

1520 junius 24, Buda. Mendel Jakab zsidó-praefectus a maga és a magyarországi összes zsidóság nevében Báthory István nádornak élte fogytáig négy részletben fizetendő évenkénti négyszáz

forintot igér, hogy a zsidók ügyeit továbbra is pártfogása alá vegye.

Nos Jacobus Mandel prefectus ceterique primates et universitas iudeorum ubilibet in hoc regno Hungarie constitutorum et commorancium, sponte et libere fatemur et recognoscimus per presentes, quod quia spectabilis ac magnificus dominus Stephanus de Bathor, regni Hungarie palatinus et iudex Comanorum ac comes Themesiensis etc., mandatis et comissionibus regie maiestatis, domini nostri graciosissimi, pro parte nostra sibi litteratorie iniunctis, satisfacere volens, in plerisque rebus et negociis nostris pro tempore emersis, contra violenciam nonnullorum illegitimorum impetitorum nostrorum, auctoritate et in persona regie maiestatis iureque et iusticia mediante, nos hactenus studuit indempniter preservare, prout et deinceps locis et temporibus semper opportunis in omnibus iustis iuribus nostris patrocinium eiusdem nobis profuturum speramus: ideo nos quoque ingratitudinis vicio apud eundem dominum palatinum desuper conviciari nolentes, sed pocius eidem domino palatino propterea obnoxii esse atque indissolubili quodam nostre subinserte promissionis vinculo nosipsos sibi devinciri volentes, ipsi domino palatino vita sibi comite in singulis annis singulos quadringentos florenos, in quatuor terminis infranotandis, utpote ad beati Michaelis archangeli centum, deinde et nativitatis domini similiter centum, ad beati siquidem Georgii martyris simili modo centum et ad beati Jacobi apostoli festivitates consimiliter centum florenos, paratis in pecuniis sine omni defectu solvere promisimus et assumpsimus, immo promittimus et assumpmimus per presentes, tali obligaminis vinculo interserto, quod si nos huiusmodi summam prescriptorum quadringentorum florenorum ipsi domino palatino modo premisso persolvi debencium in prescriptis quatuor terminis, in toto vel in parte, premisso modo persolvere nollemus, non possemus aut non curaremus quovis modo, extunc in duplo eiuscemodi summe forte persolvi negligentes convincamur et convicti habeamur ipso facto, et mox, elapso huiusmodi solucionis termino, idem dominus palatinus tam ipsam summam

non solutam, quam eciam dupplum eiusdem summe, solum vigore presencium mediante, super nos pro se extorquendam et exigendam omnimodam habeat potestatis facultatem. Ad que omnia premissa nos spontanea nostra obligamus voluntate harum nostrarum subscripcione propriarum manuum duorum iudicum nostrorum ordinariorum, in nostra vernacula lingua myster vocatorum, consuetudine nostra requirente consignatarum, vigore et testimonio litterarum mediante. Datum Bude, in festo nativitatis beati Johannis Baptiste, anno domini millesimo quingentesimo vigesimo.

[28]דוד ב"ר אברהם ז"ל שמש דק"ק אובן י"ץ
אהרן ב"ר גמליאל ז"ל הי"ד שמש דק"ק אובן י"ץ.

Kivül: Jacobus Mandel, supremus iudeorum Budensium sese obligat ad quadringentos florenos quotannis domino Stephano Bathori palatino regni Hungarie solvendos.

Eredeti, papíron. Orsz. levéltár dipl. oszt. 23411. sz. Kiadta Kohn 466. l.

257.

1520 deczember 14, Buda. Báthory István nádor figyelmezteti Pozsony városát, hogy a király ottlétekor megtiltotta, hogy a pozsonyi zsidókat a zsidó-öltözet viselésére kényszerítsék. Minthogy Mendel praefectus panaszolja, hogy a pozsonyi zsidókat még mindig kényszerítik a zsidó-öltözet viselésére — jóllehet ők ez alól épen úgy föl vannak mentve, mint a budaiak — ennélfogva meghagyja Pozsony városának, hogy az ottani zsidókat ne kényszerítse a zsidó-öltözet viselésére és közülök senkit se mentsen föl a zsidó-praefectus által reá kivetett adó fizetése alól.

Prudentes et circumspecti nobis dilecti. Noveritis, quod cum regia maiestas istic Posonii constituebatur, comissum erat vobis, ne iudeos ibi comorantes ad ferenda capucia compellere audeatis. Nunc autem intelleximus ex querimonia Jacobi Mandl, iudeorum prefecti, quomodo vos eosdem iudeos Posonienses, qui eadem libertate, qua iudei Budenses, fruuntur, ad portanda capucia cogere intenderetis. Requirimus itaque et nichilominus hortamur vos, quatenus ab huiusmodi intencione vestra penitus supersedeatis, non enim vestrum

est illo onere iudeos offendere. Requirimus eciam vos, quod nullum iudeum ibi ad solucionem census cum (!) tempore per ipsum Mendel ad eum impositi liberum et exemptum fieri permittatis, sed omnes et singulos, nullis exceptis, preter omnem favorem et tutelam ad persolvendum censum ad manus hominis dicti Mendel adstringatis. Secus non facturi. Datum Bude, feria sexta proxima post festum beate Lucie virginis, anno domini millesimo quingentesimo vigesimo.

Stephanus de Bathor, palatinus et comes.

Kivülről: Prudentibus ac circumspectis iudici ac iuratis civibus civitatis Posoniensis nobis dilectis.

Eredetie Pozsony város levéltárában, Lad. XX. nr. 34. Kiadta Kohn 467. l.

258.

1520 deczember 17. Buda. Várdai Pál levele a pozsonyiakhoz, a melyben Mendel zsidó prefectus panaszára, miszerint az ottani zsidókat zsidóköpeny, ú. n. csuklya viselésére kényszerítik, arról értesíti a pozsonyiakat, hogy ez alól a magyar zsidók az egész országban föl vannak mentve. Ha netalán arra mégis kényszerítik a zsidókat, ez nem törvényes. Ennélfogva a király megbízásából fölszólítja őket, hogy e levél vétele után szándékukkal fölhagyjanak. Ellenkező esetben magukra zúditják a király haragját. Egyúttal arról is értesíti őket, hogy egyes zsidók elég vakmerően, a királynak járó adót fizetni nem akarják és kéri, hogy ezt minden eszköz igénybevételével behajtsák.

Prudentes et circumspecti domini et amici nobis dilecti. Ex Jacobo Mendel, prefecto iudeorum, regie maiestati (!) super id et ceteris dominis consiliariis sue maiestatis conquerendo intelleximus, qualiter vos iudeos istos Posonienses ad gestiendum et ferendum capucium (quod vulgaliter cuclya vocatur) compelleretis, id, quod hoc tempore nullibi hac in Hungaria per eosdem ferri auditur, per regiam maiestatem in hac parte libertati. Si itaque alibi ad ferendum hoc ipsum capucium non astringuntur, neque istic ad id compellendi sunt, de qua re scripsit ad vos dominus palatinus lacius. Propterea nos quoque vos rogamus et de mandato regie maiestatis, domini

nostri graciosissimi, eciam requirimus, quatenus intellectis literis eiusdem domini palatini ad vos cum presentibus missis ab huiusmodi proposito vestro omnino supersedeatis, nec id contra voluntatem et mandatum sue maiestatis et consiliariorum eiusdem facere audeatis, pro quo (si faceretis) incureretis indignacionem maiestatis sue. Preterea intelleximus aliquos iudeos istic esse, qui nescitur qua fiducia et libertate freti, censum regium in medium aliorum iudeorum solvere nollent. Volumus itaque et de mandato eiusdem domini regis vobis committimus, quatinus hos tales iudeos ad solucionem huiusmodi census regii quam citissime per omnia onera et gravamina eorundem solita astringere et compellere velitis et debeatis. Secus non faciatis. Datum Bude, feria secunda proxima ante festum beati Thome apostoli, anno domini millesimo quingentesimo vigesimo. Paulus de Warda electus Wesprimiensis, thesaurarius regius.

Kivül: Prudentibus et circumspectis iuratis ceterisque civibus civitatis Posoniensis, amicis nobis dilectis. Későbbi irással: Ofen, Paulus de Warda electus Wesprimiensis, anno 1520.

Eredeti, papiron, nagyon elmosódott irással, pecsétje letöredezett. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 66. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

259.

1521 február 15, Buda. Egy Pelez nevü zsidó, ki a budai zsidóknál zálogba vetett arany- és ezüstnemüekkel megszökött a zsidó-praefectus fogházából, Pozsony környékén bujdosik. II. Lajos felszólitja a nevezett város hatóságait, hogy a szökevényt kerítsék kézre és szolgáltassák ki az ottani zsidó-birónak. Egyúttal arra is felhivja figyelmöket, ne türjék, hogy az ottani zsidókat zaklassák azért, mert úgy öltözködnek, mint a budai zsidók. Ruházatuk meghatározása csakis a király dolga. Ha netalán valaki őket a zsidóöltözet viselésére kényszeriteni akarná, ezt nevezzék meg a királynak.

Commissio propria domini regis.

Ludovicus, dei gracia rex Ungarie et Bohemie etc. Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti. Intelleximus ex Jacobo Mendel, iudeorum nostrorum prefecto, quendam iu-

deum nomine Pelcz, qui proxima estate ex captivitate eiusdem Mendel Bude elapsus, cum multis et variis rebus aureis et argenteis christianorum tam nobilium quam ignobilium et presertim familiarium nostrorum, iudeis ipsis pignori locatis, clam aufugisset, in istis partibus nunc vagari et latitari. Que quidem res ut recuperari et illis, quorum fuerunt, restitui possint, mandamus fidelitati vestre harum serie firmiter, ut cumprimum iudeus ipse Pelcz uspiam in istis partibus inveniri poterit, eum captivare captumque ad manus iudicis iudeorum nostrorum Posoniensium tradere debeatis detinendum pro recuperandis rebus premissis. Ceterum ex eodem Mendel intelleximus, istic non deesse aliquos, qui iudeos nostros Posonienses non cessarent valde turbare, quod alio non uterentur iidem habitu, quam iudei nostri Budenses. Quibus, ut qui ad fiscum nostrum regium pertinent, habitum imponere et modum vestium prescribere cum solius maiestatis nostre sit: mandamus vobis iterum firmiter, ut si qui eosdem iudeos nostros ad mutandum habitum cogere niterentur, et propterea aliqua iniuria ipsos afficerent, nobis eos nominatim rescribatis. Unde nos tandem providebimus, ut iudei nostri in pace et tranquilitate manere possint. Aliud in premissis nullo modo feceritis. Datum Bude, feria sexta post (?) festum Valentini martyris, anno domini millesimo quingentesimo vigesimo primo.

Kivül: Prudentibus et circumspectis magistro civium, iudici et iuratis civibus civitatis nostre Posoniensis, fidelibus nobis dilectis.

Eredetie Pozsony város levéltárában. Lad. XX. nr. 62b. Kiadta Kohn 468. l.

260.

1521 márczius 26, Buda. Egy Pelcz nevű zsidó, többrendbeli tolvajlás elkövetése után, Magyarországból megszökött és Bécsben tartózkodik, hol hamis vádakat emel pozsonyi hitsorsosai ellen. II. Lajos felszólítja Pozsony városa hatóságait, vegyék oltalmuk alá az ottani zsidókat, kiket Pelcz rágalmai következtében kárositanak és bántalmaznak.

Ludovicus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., fidelibus nostris magistro civium, iudici et iuratis civibus civi-

tatis nostre Posoniensis salutem et graciam. Conqueritur nobis providus Jacobus Mendel, iudeorum nostrorum prefectus, qualiter quidam iudeus nomine Pelcz, nunc Vienne degens, qui locum morandi ex hoc regno nostro, ob quedam furta per illum comissa, illuc transferre et mutare coactus fuisset, varios et falsos de iudeis nostris istic Posonii comorantibus, inter quos eciam aliquando moram habuisset, in medium vulgi istius civitatis nostre disseminare solitus esset sermones, unde prefati iudei nostri non parum sepenumero acciperent iniuriam et damna, quorum quieti et paci ut consulere dignaremur, nobis suplicatum est. Cum itaque iudeos prefatos, ut qui ad erarium nostrum pertinent, nostrum sit tueri, mandamus vobis harum serie firmiter, ut eosdem iudeos nostros contra mendacia dicti Pelcz, que ille de ipsis facere dicitur, nostra auctoritate ab omni iniuria semper tueri et protegere debeatis. Aliud nullo modo facere presumatis. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude, feria secunda proxima post dominicam ramispalmarum, anno domini millesimo quingentesimo vigesimo primo.

Eredeti, a király nagyobb pecsétjével. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 62. Kiadta Kohn 469. l.

261.

1521 április 11. Buda. II. Lajos meghagyja Pozsony városának, hogy Mendel Jakab megbizottját, ki a szt. György-napi rendes, valamint a rendkivüli zsidó-adó behajtása végett Pozsonyba utazik, tisztsége teljesitésében minden módon támogassa.

Commissio propria domini regis.

Ludovicus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc. Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti. Miserunt providi Jacobus Mendel, iudeorum nostrorum prefectus, iuratique iudei nostri Budenses hunc hominem ipsorum, presencium ostensorem, ad iudeos nostros istic comorantes, pro exigendo nobis de medio eorum censum festi sancti Georgii instantis taxamque ad universitatem iudeorum nostrorum de voluntate nostra superioribus diebus extraordinarie impositam. Cum ita-

que nobis in presencia valde opus sit pecunie, mandamus vobis firmissime, quatenus requisiti presentibus, homini dictorum Mendel et iuratorum iudeorum, qui vobis presentes reddidit, in exigendo censu festi sancti Georgii taxaque extraordinaria auxilio esse, et ut necessitatibus nostris ita exigentibus id cicius fieri possit, ipsos iudeos, adhibito quovis oportuno et solito remedio, eciam compellere sciatis. Aliud ne feceritis. Datum Bude, feria quinta proxima post dominicam quasimodo, anno domini millesimo quingentesimo vigesimo primo.

Kivülről: Prudentibus et circumspectis magistro civium, iudici et iuratis civibus civitatis nostre Posoniensis, fidelibus nobis et dilectis.

Eredeti, papiron. Pozsony város levéltára Lad. XX, nr. 92. Kiadta Kohn 470. l.

262.

1521 május 25, Buda. II. Lajos értesülvén arról, hogy a zsidókat Sopronban a néptömeg nyugtalanitja és bántalmazza, meghagyja a polgármesternek és a tanácsnak, hogy a zsidókat a zavargók ellen megvédelmezzék, őket régi szabadalmaikban és szokásaikban megtartsák és adósaikkal szemben nekik igazságot szolgáltassanak.

Commissio propra domini regis.

Ludovicus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., fidelibus nostris prudentibus et circumspectis magistro civium, iudici et iuratis civibus civitatis nostre Sopronienis salutem et graciam. Quamvis nos et per concives vestros, qui superioribus diebus liberarum civitatum causas iudicantes hic Bude constituebantur, de molestacione iudeorum nostrorum istic Sopronii comorancium, vobis mandare voluerimus; tamen cum illi nobis insciis discesserint, *dictos vero iudeos nostros Sopronienses a vulgo istius civitatis nostre infestari et inquietari intelligamus,* vobis per presentes *mandamus* firmissime, ut acceptis presentibus *eosdem iudeos nostros ab omnibus turbatoribus defendere, et in antiquis eorum libertatibus et consuetudinibus conservare, ipsisque ex parte omnium debitorum suorum iudicium et iusticiam administrare debeatis,* auctoritate nostra regia presentibus vobis in hac parte concessa et

iusticia mediante. Secus facere ne presumatis. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude, sabato proximo ante festum sancte trinitatis, anno domini millesimo quingentesimo vigesimo primo.

Eredeti, papiron, szövege alá nyomott veres pecséttel. Sopron város levéltára Lad. M. fasc. III. nr. 122. Kiadta Pollák 276. l.

263.

1521 junius 2, Buda. II. Lajos, minthogy a pozsonyi zsidókat ismételt tilalma ellenére büntelenül zaklatják, védelmökre Bán Imre udvarnokot küldi oda, kinek a nevezett város hatóságai mindenben engedelmeskedjenek.

Commissio propria domini regis.

Ludovicus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc. Prudentes ac circumspecti fideles nobis dilecti. Intellecta iudeorum nostrorum istic comorancium assidua turbacione, qua ex ista civitate nostra afficerentur, vobis magistro civium, iudici et iuratis civibus, ut unumquemque ipsorum iudeorum nostrorum turbatorem auctoritate nostra iusticiaque mediante coerceretis, non semel mandavimus. Cum autem intelligamus eosdem iudeos nostros in dies magis ac magis turbari, misimus tandem in medium vestri fidelem nostrum egregium Emericum Ban, aulicum nostrum, presencium exhibitorem, per quem de turbacionibus dictorum iudeorum nostrorum vobis nonnulla nunciamus. Mandamus itaque vobis harum serie firmiter, ut omnibus hiis, que idem aulicus et nuncius noster vobis nomine nostro in premissis dicet, fidem habere et satisfacere debeatis. Aliud facere nullo modo presumatis. Datum Bude, in dominica intra octavas sacratissimi corporis Christi, anno domini millesimo quingentesimo vigesimo primo.

Kivül: Prudentibus et circumspectis magistro civium, iudici et iuratis ceterisque universis civibus et incolis civitatis nostre Posoniensis, fidelibus nobis dilectis.

Eredeti, papiron. Pozsony város levéltára, Lad. XX. nr. 93. Kiadta Kohn, 470. l.

264.

II. Lajos király budai dekrétumából.

1521. Minden az ország bármelyik területén lakó zsidó után fejenkint egy forintnyi zsidóadó fizetendő; a szegények adóját a gazdagok kötelesek pótolni.

Articulus 12. Taxa iudeorum per capita.

§. 1. Item quod iudei ubicunque et in quorumcunque bonis residentes et constituti, per singula capita seu de singulis capitibus, hoc est viri et mulieres ac iuvenes pueri et puelle, solvant florenum unum.

§. 2. Iuxta tamen rerum suarum exigenciam, ut pauperes a dicioribus in huiusmodi contribucionibus adiuventur.

Kovachich Miklós, Sylloge decretorum. I. 294. l.

265.

1522 január 23-ika után (?) Sopron. Sopron városának a királyhoz (II. Lajoshoz) intézett kérvénye, melyben egyebek közt a zsidóknak — kiknek száma a négyszázat fölülmulja — Sopronból való kiüzhetését kérelmezi.

Serenissime rex et domine domine graciosissime. Supplicantes maiestati vestre serenissime in personis fidelium subditorum eiusdem magistri civium, iudicis, iuratorum ac totius communitatis maiestatis vestre Soproniensis in eo, quomodo ipsi supplicantes et universa civitas super modum gravantur super multitudine hebreorum, ortodoxe fidei hostium, in dies magis ac magis invalescentium, quorum hodierno die *ultra quadringenti, senes cum iunioribus* computando, optimum ac amenissimum civitatis vicum inhabitantes, et penitus nihil in fracturis illius reparantes, quique usura eorum detestabili omnes substancias et cruorem ex miseris christianis, quas duris eorum laboribus perquirunt, exigunt et qui christianos nonnisi afficiunt ac secum ad delicta trahunt. *Quare sacra maiestas vestra dignetur dictos supplicantes et miserum populum Soproniensem a tali cede et quottidiana peste perfidissimorum iudeorum*

generosissimis et oppurtunis remediis liberare et eosdem iudeos procul ab urbe depellere, pro qua sacra maiestas vestra celestem triumphum in immortali gloria consequetur.

Item dicti supplicantes nuperrime a serenissima maiestate vestra supplicatorias et intercessorias literas de et super traduccione ducentorum vasorum vini, que ipsis per modernos consiliarios Nove Civitatis revocata est, ad illustrissimum principem Ferdinandum impetrarunt, cum quibus dicti supplicantes suam illustrissimam clemenciam in civitatem Insbrugk in comitatu Tyrolensi sitam concomitabantur et abhinc cum comissariis literis iterum ad consiliarios Nove Civitatis remissi taliter sonantibus, quod si talis ipsorum supplicancium traduccio et privilegium provincialibus et inhabitatoribus Austrie non foret obnoxia, tunc ipsis supplicantibus huiusmodi vinorum suorum traduccio permitteretur, donec sua celsitudo per eosdem dominos consilarios suos de hac re plenius informaretur. Ita certe domini consiliarii ipsis supplicantibus centum tantummodo vasa vini pro presenti anno traducenda permiserunt, quoad suam illustrissimam clemenciam omnimode informarent. Cum autem dicti domini consiliarii ab ipsis supplicantibus desuper verissimam acceperunt informacionem, quas compassiones dicti supplicantes cum inclita domo Austrie annuis vicibus sufferrent, et quomodo ipsi supplicantes culta eorum vina quattuor aut ad summum quinque miliaria tantum in ultimis confinibus super rippam Danubii superioris Altenburge archiducatus Austrie sine aliquali deposicione aut ducillo traducerent, et quod inde provincialibus nihil damni oriretur, immo *serenissimo principi Ferdinando ultra tercentum florenos lucri camere sue annuatim pervenirent,* ideo ipsi supplicantes serenissimam maiestatem vestram iterum atque iterum petunt, *quatenus sacra maiestas vestra dignetur ipsis coram illustrissimo principe Ferdinando* generosissimis intercessionibus et comendacionis literis subvenire, ut iam dicta privilegia sua ab eodem recuperare et facilius exorare possent.

Item dicti supplicantes ab illustrissimis quondam Hungarie regibus bonis literis privilegiati sunt, ut ipsi singulis annis vicesimam decimarum frugum, que de decimis reverendi domini episcopi Jauriensis proveniret, in universo comitatu

Soproniensi percipere haberent, ita, ut iidem supplicantes ipsam vicesimam pro reparacione civitatis perpetuo valeant possidere. et ad hec quondam illustrissimi reges Hungarie medietatem *tributi super lacum Fertew,* pro reparacione et conservacione turris in eadem civitate stantis et existentis, eisdem supplicantibus concesserunt, quam medietatem tributi dicti supplicantes pacifice et quiete percipere valeant; sed eedem libertates ipsis supplicantibus per dominos *episcopos et dominos de Canysa* ac eorum officiales ante aliquot annos iniuste ac preter omnem equitatem detracta sunt. Ideo dicti supplicantes serenissimam maiestatem vestram tamquam principem et dominum eorum generosissimum petunt, quatinus sacra maiestas vestra dignetur ipsis supplicantibus super dictas et omnes suas libertates cum omnibus et singulis suis redditibus et proventibus iterum adiudicare et restitutere et generosissime secundum continenciam literarum superinde confectarum renovare et confirmare et renovatas ac confirmatas observare et ab aliis observari facere, ut iidem supplicantes civitatem sacre maiestatis vestre Soproniensem in fracturis suis frucciosius reparare ac reficere possent, cui si non velocius suffragatur, corruet.

Item dicti supplicantes multa et gravissima damna et depopulaciones in personis et rebus ac possessionibus et villis suis ad eosdem pertinentibus *per illa intestina bella pene duodecim annos durancia* acceperunt et perpessi sunt, ideo iidem supplicantes sacram maiestatem obnixe petunt. eosdem *de annuo censu, et iobagiones suos ab universis taxis et subsidiis et contribucionibus ad decennium generosissime relaxare* et exemptos habere, quatinus edes, tuguria, prata ac vineta eorum, e quibus se rusticano labore sustinere debent, fertiliori modo reparare et excolere possent, pro quibus omnibus sacratisima maiestas vestra mercedem a deo optimo maximo copiosam accipiet.

Eiusdem serenissime maiestatis vestre fideles *subditi cives Sopronienses.*

Egykoru fogalmazvány, papiron. Sopron város levéltára Lad. XLVIII. et Y. Y. fasc. II. nr. 74. Kiadta Pollák 277. l.

266.

1522 január 13-ika után (?), Sopron. Sopron város tanácsának kérelme Mária királynéhoz, hogy támogassa az ő testvérénél, Ferdinánd osztrák herczegnél a borszállitmány ügyében beadott kérvényét, továbbá, hogy a városnak fölsorolt kérelmeit, különösen pedig a zsidóknak Sopronból való kiűzésére vonatkozó könyörgését támogassa a királynál (II. Lajosnál).

Durchleuchtigiste, grossmächtige königin, genadigist fraw und lanndfurstin. Wir haben der königlichen maiestet, unnserm allergenadigistem herren und lanndfürsten, unnser und gemeiner stat swär obligen von artigeln zu artigkln zu erkhenn geben, das unns ir königlich maiestet bei dem durchleuchtigisten fursten, ertzherzogen Ferdinando, römisch erwehlten königswirde, bruder, unnser weinfur halben die IIC dreiling, die wir ob den funffzig jarn gehabt, mit genadigistem furbit und furdrungen erschieslich sein wolle, damit unns und gemeiner stat dieselben durch ihrer furstlichen durchlaucht camerrate nit widerruft und aufgehebt werde.

Item das ire konigliche maiestet die verstogkhten juden, die veinde des christlichen volkhes, von hinnen abweghtun und erlauben liesse, *der uber vierhundert ober unns ligen, und die lustigist und gelegenneste gassen in der stat innehaben, die si gar niderreissen und in abpaw komen lassen, die ain gantz jar mit gemain stat nichts mitleide, sonnder frei ir lebe in mussgang vertzern und mit irm verdambten vucher das blut und herte arbait aus dem armen volkh säugen, davon sie der königklichen maiestet gaben, ire klaine khindlein ernern und ire heuser erbawen sollen, und dieweil dise rauber zwischen unns sitzen und mit irm wücher die armen christen ermorden und verderben, ist onmüglich, das diese ewre königliche maiestets stat in aufnemen komen möge.*

Item das uns und gemainer stat mitsambt unnsern armen hindersässen irer königlichen maiestet unnser jerlich zinnss auch al gewondlich und ungewondlich stewer auf zehen jar genadigist nachliesse, dasselb gelt wollten wir von jar zu jar an bawe gemainer stat, demnach dieselb an gemawer und türmen in abpaw komen, getrewlichen anlegen.

Item das unns ir königliche maiestet die seemawt auf dem see, die gleich halbe zu gemainer stat statturm gehört, widergäbe, wie wir die von den durchleuchtigisten königen zu Hungern innhalt irer brief und sigl gehabt, die unns durch die graven von Kanysa vor etlich jarn entwert und gewelltiglich entzogen ist wordn.

Item das unns ire königliche maiestet den zwaintzigisten tail des traidzehennds, den wir von den zehennden des hochwirdigen herrn bischof zu Raab in der gantzen spannschafft Ödenburg mit seinen genaden zu emphahnn haben, widergäbe, der unns dann von den heiligen königen zu Hungern innhalt gueter brief und sigl mitsambt obgerurter seemawt zu gemainer stat gebaw und unnderhalt und onwiderruflich geben wordn, der wir aber etlich jar herdurch geweltige entwerung des pischof und herrn, auch derselbn ambtleut, weder geniessen noch gebrauchen mögn.

Lanngt darauf an ewre königwirde von unndtertänigsten rat und gemain unssern diemütigist gebethe, ewre königliche maiestet welle unns in disen und anndern unnsern beswärden und freihaiten, die in viel artigklen geschmellert und gemainer stat entwendt, und in frömbd hennde kommen sein, *und zumb allermaisten der jüdn halben bei irer königlichen maiestet ferdrung thun* und unnser genädigiste furbitterin sein, und genaigten willen beweisen, damit wir berürter unnser entzogen freihaitn widrumben erlangen und die zu gemainer statnutz gebrauchen mögen, das wellen wir wm ewre königliche maiestet gnedigisten frawen und landesfurstin mit leib und gut zu verdienen geflissen sein.

Ewr königlichen maiestet gehorsamen

burgermaister, richter,
rat und gemain zu
Ödemburg.

Kivül: *Der von Odemburg supplicacion*
an die lanndesfurstin.

Egykoru fogalmazvány, papiron Sopron város levéltára. Lad. XLVIII. et Y. Y. fasc. II. nr. 74. Kiadta Pollák 280. l.

267.

1522 május 20. Trencsén. Zápolya György értesíti Schaffer Jakabot, hogy, miután a zsidók és maga Zápolya is óhajtja, kinevezi Nagyszombat zsidóbirájának. Felhatalmazza tehát, hogy zsidóügyekben biráskodjék és a mennyiben nehézségei támadnának, ő mindenben támogatni fogja.

Georgius de Zapolya, comes perpetuus de Scepus. Circumspecte nobis sincere dilecte. Quia iudei nostri Tyrnavienses optarunt vos eligi in iudicem iudeorum, et nobis gratum est, ut vos iudicatui illorum presitis. Quare vobis committimus, ut curam illorum gerere et iusticiam illis administrare iuxta consuetudinem et iura ipsorum, et debita exigere more hactenus observato et ipsos in ipsorum iuribus conservare debeatis. Si autem in aliquo habebitis impedimentum et resistenciam a quocunque, nos vobis auxilio et proteccione esse volumus. Ex arce nostra Threnchiniensi, feria tercia ante rogacionum, anno domini millesimo quingentesimo vigesimo secundo.

Kívül: Circumspecto Iacobo Schaffer, civi et iudici iudeorum nostrorum Tyrnaviensium, nobis dilecto.

Eredetie Nagyszombat város levéltárában. Hajnik Imre másolata.

268.

1522 augusztus 7. Branch. Korláthkewy Péter királyi udvarmester és komáromi ispán levele Schaffer Jakab nagyszombati zsidóbiróhoz, a melyben figyelmébe ajánlja azon, már több zsidóbiróhoz intézett rendeletét, miszerint megtiltja, hogy zsidók az ő jobbágyainak kölcsönt adjanak, vagy akár üzleti viszonyba lépjenek és ő nem is fogja engedni, hogy a jobbágyok a zsidóknak fizessenek. A zsidók azonban semmivel sem törődnek s követeléseikkel jobbágyait annyira zaklatják, hogy azok — a mint a Nádasba való Rohon János esete is mutatja, a ki egy forintért már husz forintot és egy tehenet fizetett és még mindig tartozik — Ausztria és Morvaországba menekülnek. Fölszólítja tehát, figyelmeztesse a zsidókat, hogy jobbágyaival semmiféle kölcsön- vagy kereskedelmi viszonyba ne lépjenek, mert ő azt meg nem engedi. Ha netalán valami pa-

naszuk volna, jelentsék be nála, a ki jelenleg Branchban van, és ő igazságot szolgáltat. Ha a zsidók hozzá nem jönnének, a zaklatásuk ellen erősen tiltakozik.

Iacobo Schaffler, iudeorum iudici Tyrnaviensi etc. Petrus Korlathkewy, magister curie regalis, comes Comaromiensis etc. Non recordamur, scripserimusne tibi, qualiter iobagiones nostri a iudeis de Tyrnavia multas iniurias suscipiunt vel non? Venit tamen nobis in mentem, quod aliis iudicibus ipsorum scripseramus rogavimusque eosdem, ut iudeos ad hoc tenerent, ut nullum penitus nemini neque in credencia, neque in mutuo dare vel quid commercii cum iobagionibus nostris habere deberent eo, quod nihil ipsis solvi permitteremus. Iidem autem non curantes de huiusmodi sortibus suis, non supersedent, sed iobbagiones nostros propterea in tantum molestant, ut de bonis nostris aufugere cogantur, sicuti anno abhinc tercio simul et semel sex eorum aufugere cogerentur, nunc quoque unum iobbagionem de Nádas Iohannem Rohon turbant, qui pro suscepto ab ipsis floreno uno iam florenos 20 et unam vaccam solvit, de quo adhuc non contentantur, et sic iobbagiones nostri ad partes illas ire non audent, timentes turbaciones et huismodi captivitates, sed ad Moraviam et Austriam aufugiunt. Quamobrem rogamus te vehementer, quatenus dictos iudeos ad hoc teneas, ut ipsi nihil iobagionibus nostris dare, neque quicquam commercii habere debeant, nam id ipsis non permittemus, si quid dederint. Si vero quis eorum contra iobagiones nostros habet aliquid, nos dominium supra eos habemus et nunc hic sumus in castro nostro Branch constituti, scripsimus ipsis iudeis, ut veniant et coram nobis id, quod contra nostros iobbagiones habent, declarent, quibus omnimodum ius ex parte iobagionum nostrorum faciemus. Si autem non venerint et deinde iobagiones nostros molestaverint, protestamur nos fuisse ad quevis iusta paratos; nam nos pati nolumus, ut posthac aliquem eorum turbare audeant vel captivari faciant: quod si fecerint, ubicunque vel iudeum vel hominem Tyrnaviensem invenerim, cum eo agimus, sicuti vos et ipsi iudei cum hominibus et iobagionibus nostris agere consueverint. Datum ex castro nostro Branch, feria tercia in festo

Marie nivis, anno domini millesimo quingentesimo vigesimo secundo.

Eredetie Nagyszombat város levéltárában. Hajnik Imre másolata.

269.

1522 szeptember 24. Esztergom. Kailod Jakab esztergomi kanonok panaszt tesz N. Jakab nagyszombati zsidóbirónál, miszerint az ottani zsidók a dézsma idején máshová hajtják kecskéiket, hogy így a dézsma alól megszabaduljanak. Kéri a birót, intézkedjék, hogy kára megtérüljön.

Salutem. Circumspecte mihi dilecte. Sunt nonnulli ex iudeis istic commorantibus, qui haberent capras, quas tempore decimacionis et ante exaccionem et numeracionem ipsarum ad diversas villas pellere facerent, nec quippiam ab illis nobis solverent. Idcirco rogo vestram agilitatem, quatenus de ipsis capris, qui adhuc obligantur, ad satisfaciendum compellat. Si feceritis, bene quidem, alioquin nisi solverint, cogitavi de remedio, quid facturus sim hac de re. Bene valere opto feliciores ad annos. Strigonii, feria secunda in festo sancti Mauricii et sociorum ejus, anno domini millesimo quingentesimo vigesimo secundo. Magister Iacobus Kailod, canonicus ecclesie Strigoniensis m. p.

Kívül: Circumspecto Iacobo N., iudici iudeorum in Tyrnavia commorancium, sibi dilecto.

Eredetie Nagyszombat város levéltárában. Hajnik Imre másolata.

270.

1522. Czathu. Viczeny András kéri Schaffer Jakab nagyszombati zsidóbirót, kisérelne meg valami kiegyezést Werbói Jakab és Márkus zsidó között a közöttük levő tartozási ügyben. Werbóy ugyanis nincs abban a helyzetben, hogy a kitüzött napon fizethessen.

Iacobo Schaffler, iudeorum iudici Tyrnaviensi etc. Retulit mihi Iacobus de Werban, quod dominacio vestra scripserat ex parte debiti, quod prefatus Iacobus teneretur Marco iudeo, ubi

percepi, quod debuit comparere festo scilicet Procopi. Qui cum Iacobus, videlicet ostensor presencium, propter arduum negotium tunc temporis non potuit parere, peto id nolite egre ferri, sed modo comparet una cum debito. Pro quo dominacionem vestram supplicat tamquam amicum meum carissimum, quod inter Iacobum et inter Marcum iudeos velletis convencionem congruam facere et in finem bonum deducere etc. Millesimo quingentesimo vigesimo secundo. Andreas Viczeny castellanus castri Czatha.

Eredetie Nagyszombat város levéltárában. Hajnik Imre másolata.

271.

1523 julius 29, Buda. Mendel Izrael zsidó-praefectus jelentést tett II. Lajosnál, hogy néhai Glebitz, pozsonyi halász özvegye valahogy királyi levelet eszközölt ki, mely őt felmenti mindennemű zsidó-adósságai fizetése alól. II. Lajos megsemmisiti e véletlenül kiadott s az igazsággal meg nem férő levelet. Egyúttal újból meghagyja Pozsony városa hatóságainak, a mint azt már egyszer Trepka András utján elrendelte, hogy az ottani zsidókat egy Lénárt nevű kitért zsidó zaklatásai ellen erélyesen védelmezzék.

Commissio propria domini regis.

Ludovicus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., fidelibus nostris prudentibus et circumspectis magistro civium, iudici et iuratis civibus civitatis nostre Posoniensis salutem et graciam. Exposuit nobis providus Israel Mendel, iudeorum nostrorum prefectus, quomodo quedam mulier Posoniensis, relicta cuiusdam piscatoris Glebicz dicti, procurasset utcunque pro se ad vos quasdam literas nostras dari, que declararent omnia eiusdem debita et usuram illarum, que deberet iudeis nostris Posoniensibus, nos eidem plene relaxasse et condonasse, ut scilicet ea de libro iudeorum apud manus iudicis eorundem delere et expungi facere deberetis. Quod cum sit indignum et ex improviso concessum et forte eciam male procuratum, nolumus observari. Mandamus itaque vobis, ut debita mulieris prefate et usuram illorum de libro iudeorum absque iusta satisfaccione extrahere et expungi facere nequaquam presumatis. Ceterum

conqueritur nobis idem Israel Mendel, quemadmodum esset istic quidam Leonardus, incola istius civitatis nostre, de iudeo in cristianum conversus, qui iudeos nostros istic commorantes et verbis et factis continue turbare et variis iniuriis afficere non cessaret, quare iterum mandamus vobis firmiter, uti eciam tempore diete proxime preterite per egregium Andream Trepka, magistrum curie nostre, vobis hic coram iussimus, ut ipsos iudeos nostros Posonienses ab omni iniuria et turbacione authoritate nostra defendere et ipsum Leonardum ac eciam alios a turbandis iudeis nostris prohibere et coërcere debeatis Aliud in premissis facere ne presumatis. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude, feria quarta post festum beate Anne matris Marie, anno domini millesimo quingentesimo vigesimo tercio.

Eredeti, papiron, szövege alá nyomott pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 94. Dr. Gárdonyi Albert másolata. Kiadta Kohn 471. lap.

272.

1523 szeptember 20, Esztergom. II. Lajos levele a pozsonyiakhoz, a melyben értesíti, hogy sok budai zsidó a pestistől való félelmében Pozsonyba menekült. Fölszólítja a pozsonyiakat, hogy mindazon zsidókat, a kik Budáról vagy máshonnan, a hol pestis van, oda jöttek, kiűzzék. Különbön azt az eljárást keresztényekkel szemben is alkalmazzák és tartsák magukat mindenben a levél átadójának parancsaihoz, a ki a király meghagyását velök közölni fogja.

Commissio propria domini regis.

Ludovicus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc. Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti. Intelleximus iudeos Budenses in maiori numero pre timore pestis Posonium confugisse, volumus igitur et fidelitati vestre firmissime committimus et mandamus, quatinus statim visis presentibus omnes illos iudeos, qui de Buda vel aliunde, ubi pestis viget, illuc venerunt, mox expelli facere debeatis, non obstantibus quibuscunque literis nostris eisdem forsitam datis. Alios eciam, si qui venirent de locis infectis, non solum iudeos, sed et cristianos, intromittere nullo modo presumatis, prout lacius dedi-

mus informacionem homini nostro, presencium videlicet ostensori, a quo omnia intelligetis, cuius dictis, de mandato nostro vobis referre commissis, fidem prestare mandatisque nostris obedire modis omnibus debeatis. Aliud facere non audeatis. Datum Strigonii, in vigilia beati Mathei apostoli, anno domini millesimo quingentesimo vigesimo tercio.

Hátlapján: Prudentibus et circumspectis iudici et magistro civium iuratisque civibus civitatis nostre Posoniensis, fidelibus nobis dilectis. He litere presentatc sunt per dominum Stephanum Atzel, sabatho post Mathei, circa horam vesperarum infra terciam et quartam, ne iudei intrent ex Bude et immissi expellantur. Datum anno 23o.

Eredeti, papiron, zárlatára nyomott pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 95. Dr. Gárdonyi Albert másolata. Kiadta Kohn 472. l.

273.

1523 november 8, Pozsony. II. Lajos előadja, hogy soproni zsidók már több izben, de különösen újabb időben egyre panaszkodnak azon bántalmazások miatt, melyekben részük van. Minthogy a soproni polgárok ezen eljárása a zsidók régi jogállásával nem egyeztethető össze, kérik a királyt, hogy jogaiknak a soproniaknál érvényt szerezzen. A király tehát figyelembe véve azt, hogy a zsidók jogait már az ő elődei és ő is megerősítették, a zsidók kérelmének eleget tesz. Nem tűri tehát, hogy a soproni polgárok a zsidókat bármilyen eljárással is zaklassák. A városi hatóságnak föladatává teszi, hogy úgy a jelenben, mint a jövőben senki a zsidókat személyükben vagy vagyonukban bántalmazni ne merje. Hagyják meg őket régi jogaikban, mert a király nem akarja, hogy az a viszony, mely atyja halála óta közte és a zsidók között fennáll, megakadjon.

Nos Ludovicus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., memorie comendamus tenore presencium significantes quibus expedit universis, quod iudei nostri in civitate nostra Soproniensi commorantes sepe antea, maxime tamen nunc persecuciones et opressiones, quas tam in personis, tam in bonis et rebus eorum a civibus et incolis eiusdem civitatis Soproniensis paterentur, lamentabiliter exponentes maiestati

nostre, declararuntque huiusmodi persecuciones et oppressiones indigne ac de facto contraque antiqua iura et prerogativas eorum ipsis inferri, supplicantes maiestati nostre humillime, ut eosdem ab indigna illicitaque vexacione atque persecucione prefatorum civium et incolarum civitatis nostre Soproniensis vindicare, ac in iuribus et prerogativis eorum manutenere dignaremur. Cum autem ex suscepto regiminis nostri officio ad id astricti sumus, ut iura ac libertates, ratas scilicet ac firmas, cuiusvis status ac condicionis subditorum nostrorum observemus, prefatorum vero iudeorum Soproniensium privilegia, a divis regibus predecessoribus nostris ipsis iudeis concessa, et paterna maiestas et nos iam antea confirmaveramus: dictorum iudeorum supplicacionem hac in parte admittendam duximus, nolentes pati, ut in posterum eosdem prefati cives nostri Sopronienses vel expulsione vel alia quavis infestacione territare et opprimere possint, eo presertim, quod universi iudei in hoc regno nostro constituti pertineant ad cameram fiscumque nostrum regium. Quare vobis fidelibus nostris prudentibus et circumspectis magistro civium, iudici et iuratis civibus et inhabitatoribus predicte civitatis nostre Soproniensis presentibus et futuris harum serie mandamus firmissime, quatenus a modo deinceps iudeos nostros Soprononienses modernos et futuros neque in personis, neque in bonis et rebus ipsorum quibusvis audeatis molestare, persequi, impedire et damnificare, sed eosdem penes antiqua ipsorum privilegia libere et quiete permittatis vivere. Nolumus tamen ipsos ab eo vinculi tenore dimovere, quo obligantur nobis, quoque eos post mortem paterne maiestatis invenimus. Secus itaque, sub indignacionis nostre gravissime pena, facere in premissis nullo modo nullaque racione presumatis. Presentes vero post earum lecturam exhibentibus mandamus reddi. Datum Posonii, die dominico proximo ante festum Martini episcopi et confessoris, anno domini millesimo quingentesimo vigesimo tercio, regnorum nostrorum Hungarie et Bohemie etc. anno octavo. Ludovicus rex manu propria.

Egykorú másolat Sopron város levéltárában. L. XLVIII. et Y. Y. fasc. II. nr. 62. Kiadta Kohn 473. l.

274.

1524 január 30, Pozsony. II. Lajos Mendel Izrael országos zsidó praefektus révén egy ártatlanul bebörtönzött soproni zsidó esetéről értesülvén, meghagyja Sopron város polgármesterének és tanácsának, hogy az illető zsidót tüstént bocsássák szabadon, személyében és vagyonában ne bántsák. Ha van valami ügyök ellene, azt az ő rendes birósága előtt végezzék el vele.

Commissio propria domini regis.

Ludovicus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., fidelibus nostris, prudentibus et circumspectis magistro civium, iudici et iuratis civibus civitatis nostre Soproniensis, salutem et graciam. Expositum est maiestati nostre in persona *Izraelis Mendel, prefecti iudeorum nostrorum,* qualiter his diebus quendam iudeum istic commorantem ad calumniosa verba unius mulieris indebite et nullis suis culpis exigentibus captivassetis et in eadem captivitate duriter modo quoque teneretis. Nos vero nolentes ipsum iudeum per vos indebite opprimi permittere, *mandamus* fidelitati vestre harum serie firmiter, quatinus statim visis presentibus eundem *ex huiusmodi captivitate absque aliquali esione corporis* et damno rerum suarum dimittere, et si quid cum illo agere habueritis, iure mediante *coram iudice suo ordinario* requirere debeatis. Secus igitur facere non ausuri. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Posonii, sabbato proximo post festum conversionis beati Pauli apostoli, anno domini millesimo quingentesimo vigesimo quarto.

Eredeti, papiron, szövege alá nyomott veres pecséttel. Sopron város levéltára Lad. M. fasc. III. nr. 135. Kiadta Pollák 282. l.

275.

1524 márczius 24. Buda. II. Lajos tudatja Kassa városával, hogy az ottani pénzverő főnökének János, erdélyi vajda ajánlatára Izsák zsidót kinevezte. E minőségben már Várday Pál veszprémi püspök is alkalmazta s reméli, hogy működése a városnak nem lesz ártalmára. Meghagyja tehát, hogy e levél vételével számára lakásról gondoskodjanak, őt magát pedig minden támadás ellen megóvják.

Ludovicus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc. Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti. Cum iam cusio-

nem novarum monetarum in ista civitate Cassoviensi inchoare fecimus, necessarium est quempiam, qui artem cusionis perfecte sciat, istic preficere. Que ut commodius posset continuari, providum Isac iudeum, quem sufficienti prudencia et huius rei sciencia ac magisterio optime preditum esse intelleximus, ad hoc officium a spectabili ac magnifico domino Joanne, wayvoda nostro Transsylvaniensi etc. accepimus, eumque fidelis noster reverendus dominus Paulus de Warda, episcopus ecclesie Wesprimiensis, thesaurarius noster, una cum servitore suo in eadem camera constituto, in ista cusione prefecit, quem sua industria nobis usui, vobisque in nihilo nocumento fore confidimus. Propterea volumus et fidelitatibus vestris firmiter precipiendo mandamus, quatenus habita presencium noticia, ipsi Isac iudeo de hospicio competenti et pacifico habitaculo providere, et eum ab omni impedimento defendere et protegere debeatis. Secus nulla racione facturi. Datum Bude, in die cene domini, anno eiusdem millesimo quingentesimo vigesimo quarto.

Thesaurarius manu propria.

A túluldalon: Prudentibus et circumspectis iudici et iuratis ceterisque civibus civitatis nostre Cassoviensis, fidelibus nobis dilectis. Ludovici regis intimatum significaus iudeum Isac pro monetario Cassovia esse constitutum.

A budapesti egyetemi könyvtárban őrzött Kaprinai-féle kéziratok közt, XVII. B. kötet, 4°, 209. l. CXXX. sz. Eredetie Kassa város levéltárában, 1059. sz. Kiadta Kohn 474. l.

276.

1524 május 18, Buda. II. Lajos levele a pozsonyiakhoz, a melyben figyelmezteti őket, hogy azt a zsidót, a kit Izrael zsidó prefectus Pozsonyban hagyott, mindenben támogassák. Különösen legyenek segítségére az adók behajtásában s figyelmeztessék a zsidókat, hogy őt úgy tartoznak meghallgatni és ugyanúgy kötelesek neki engedelmeskedni, mintha maga Izrael volna ott.

Ludovicus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., fidelibus nostris, prudentibus et circumspectis iudici et iuratis civibus civitatis nostre Posoniensis, salutem et graciam. Suppli-

catum extitit maiestati nostre pro parte providi iudei Israel, prefecti iudeorum nostrorum, ut iudeum, quem ipse in persona sua inter iudeos Posonienses reliquit, proteccioni vestre commendare dignaremur. Qua supplicacione exaudita volumus et fidelitati vestre harum serie firmiter mandamus, quatinus in quibuscunque negociis et causis, iustis scilicet et legittimis, prefatus iudeus patrocinium vestrum requisiverit, eundem in persona et auctoritate nostra regia ac iusticia mediante iuvare et protegere debeatis, presertim in exigenda ab ipsis iudeis taxa, quando illa nomine nostro ipsis imposita fuerit, comittendo eisdem, ut eundem iudeum, veluti personam prefati Israhel prefecti ipsorum, in omnibus audire et eidem obedire debeant. Secus ne feceritis. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude, feria quarta proxima post festum penthecostes, anno domini millesimo quingentesimo vigesimo quarto.

Egykorú másolat, papiron, pecsét nélkül. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 63. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

277.

1524 október 16, Buda. II. Lajos értesíti a pozsonyiakat, hogy Izrael zsidó prefectus a maga emberét Pozsonyba küldte, hogy az elmult Szt.-Mihály napján esedékes és a megelőző év hátralékos zsidóadóját hajtsa be. Fölszólítja tehát a hatóságot, hogy ezeket az adókat három napon belül a legnagyobb szigorral azokon a gazdag zsidókon hajtsák be, a kiket Izrael kiküldöttje megnevez. A mindenünnen fenyegető veszélyek és a kikerülhetetlen szükségletek semmiféle halogatást nem tűrnek és ha a hatóság késedelmeznék, rajtuk követelné a király az adót és azonkivül azok a zsidók, a kiket Izrael kiküldöttje megnevez, vagyonvesztés terhe alatt a király előtt megjelenni kötelesek.

Commissio propria domini regis.

Ludovicus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., fidelibus nostris, prudentibus et circumspectis magistro civium, iudici et iuratis ceterisque civibus civitatis nostre Posoniensis salutem et graciam. Quoniam providus Israel, prefectus uni-

versorum iudeorum nostrorum, hominem suum, presencium scilicet ostensorem pro exaccione census festi beati Michaelis archangeli proxime preteriti et pro restanciis census anni preteriti iudeorum nostrorum Posoniensium misit, propterea volumus et fidelitati vestre harum serie firmiter comittimus et mandamus, quatenus statim, acceptis presentibus, predictum censum ordinarium ipsorum iudeorum nostrorum simul cum restanciis super certos pociores iudeos nostros, quos idem presencium ostensor vobis nominaverit, infra trium dierum spacia sine omni favore ac per omnia opportuna remedia exigere et ad manus eiusdem hominis prefecti iudeorum nostrorum dare, assignare et administrare debeatis et teneamini, quia impresenciarum pericula undique imminencia et tot inexplicabiles necessitates nostre nullam moram paciuntur; nam alioquin certi sitis, quod si secus facere attemptaveritis, predictum censum iudeorum nostrorum super vos irremissibiliter et per omnia opportuna remedia exigi faciemus. Et exacto huiusmodi censu, illi iudei, quos idem homo prefecti iudeorum similiter vobis nominaverit, illi iudei (!) sub pena amissionis omnium bonorum suorum, unacum ipso ad nos venire debeant et teneantur. Secus nullo modo facere audeatis. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude, in festo beati Galli confessoris, anno domini millesimo quingentesimo vigesimo quarto.

Eredeti, papiron, szövege alá nyomott pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 96. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

278.

1525 előtt, Sopron. Sopron városa védekezik Handel zsidó vádjai ellen, ki azzal a panaszszal fordult az országtanácshoz, hogy az ő feleségét egy Dorothea nevű asszony megölte és kirabolta, de a város a gyilkosnőt meg nem büntette, s neki — Handelnek — igazságot nem szolgáltatott.

Sacre regie maiestatis etc. consilarii et commissarii etc., domini magnifici et graciosi etc. Super querelis pro parte Handel iudei propositis exponimus, quod quidem constat, dictam

Dorotheam in uxore dicti Handel iudei perpetrasse facinus, de quo narrat, verum tunc temporis, cum dicta Dorothea captiva teneretur et ad supplicium destinata esset, casu supervenit illustris dominus Georgius marchio Brandenburgensis, qui more principum et dominorum suas primarias et seriosas preces ad magistrum civium et senatum Supproniensem exposuit, petendo in graciam sui, dictam Dorotheam liberari et super perpetrato facinore absolvi, et has preces non semel, sed iterum seriosius exposuit. Quibus precibus primariis nos moti fuimus et dictam Dorotheam a pena et carcere absolvimus, et ipsa sepefata Dorothea usque in presentem diem hic nobiscum conversata est et hodie conversatur. Et est preter et absque eo, quod ipse Handl iudeus ab ea hora usque modo contra dictam Dorotheam aliquam querelam pro suo interesse coram nobis proposuerat, unde indebite contra nos tanquam super denegata iusticia conqueritur. Et ideo in quantum dictus Handl iudeus contra dictam Dorotheam aliquod interesse pretendit, poterit coram nobis in prima instancia aut coram alio quocunque iudice iusticiam querere.

Secundo conqueritur predictus iudeus, quomodo dicta Dorothea obligata sit sibi in octo florenis ipsi Dorothee mutuatis, super quo articulo similiter respondemus, nobis de eodem mutuo nihil constare, neque coram nobis per dictum iudeum aliquam querelam ab eo tempore interpositam. Atque ideo in quantum dictus Handl contra dictam Dorotheam aliquam accionem habet, poterit eam coram nobis querere, et parati sumus sibi contra dictam Dorotheam iusticiam facere, et uti facere teneatur, nos ad ius referimus.

Tercio dictus iudeus querulatur, quomodo dicta sua uxor tunc cum interficeretur, apud se habuerit duos florenos Hungaricales in auro, item duas uncias auri et duo talenta denariorum, super quo articulo exponimus, quod Martinus Sighart, illius temporis iudex, apud sic interfectam iudeam nihil reperit: verum ipsa Dorothea forte illi iudee abstulerat duos florenos Hungaricales in auro, fybulum seu ornamentum cinguli seu zone muliebris, et in moneta XXV aut circa cruciferos, que iudex illius pro iure suo reservavit.

Et est propter id et absque eo, quod dictus iudeus usque

in presentem diem, de quo nobis constat, aliquid reiecerit. Et ideo, in quantum dictus iudeus occasione illorum aliquod interesse pretendit, poterit contra dictum Martinum Sighart coram nobis aut alio quocunque competente iudice ius et iusticiam querere, nos sibi contra ius in nullo refragaturi. (!)

Atque ut ita singula fieri debeant et nos ab impeticione iudei absolvi (!), graciosis dominacionibus vestris declaranda proponimus, salvo iure alia non contraria deducendi. Et super quibus nos gratiosis magnificis dominacionibus vestris humiliter commendamus magister civium, iudex et iurati Sopronienses.

Egykorú fogalmazvány. Sopron város levéltára Lad. XLVIII et Y. Y. fasc. II. nr. 74. Kiadta Kohn 477. l.

279.

1525 május 5. Buda. Thurzó Elek, királyi tárnokmester és kincstárnok meghagyja Szerencsés Imre budai és Polyák Pál fejérvári harminczadosaknak, hogy a harminczadok jövedelmeiből fizessék ki azt a négyezer forintot, melylyel a királyné bizonyos kereskedőknek a tőlük vett posztódarabok és selyemárúkért tartozik.

Nos Alexius Thurzo de Bethlenfalva, magister thavernicorum, thesaurarius regius etc. recognoscimus per presentes, quod reginalis maiestas ad facta sue maiestatis a certis mercatoribus levavit diversas res in pannis et rebus sericeis, in valore quattuor milia florenorum, quos nos eidem maiestati sue de proventibus tricesimarum Budensium et Albensium ad plenum reddere et restituere obligavimus. Eam ob rem volumus et nichilominus harum serie vobis egregiis Emerico Zerenchees et Paulo Poliaak, tricesimatoribus prefatarum tricesimarum Budensium et Albensium, comittimus et mandamus, quatenus illos quatuor milia florenos de proventibus earundem tricesimarum et in persona nostra reddere et restituere velitis et debeatis. Aliud non faciatis. Presentes autem pro vestra superinde reservantes expedicione. Datum feria sexta proxima post

festum invencionis sancte crucis, anno domini millesimo quingentesimo vigesimo quinto. *Alexius Thurzo*
P. H. *thesaurarius regius* m. p.

Eredeti, papiron, pecséttel. Kívül három sor cursiv zsidóirás látható. Monum. Hung. Historica, I. k. 31. l.

280.

1525 deczember 21, Buda. II. Lajos a pozsonyiak panaszaiból arról értesül, hogy az ottani zsidók a városnak adott jogokkal meg nem egyezően posztóneműekkel, lovakkal és másféle árúkkal kereskednek. Meghagyja tehát szigorúan, hogy olyan tárgyakkal, a melyekkel való kereskedésre az előbbi királyoktól engedélyt nem kaptak, kereskedni ne merjenek. Ha netalán a város polgárainak adott jogok ellenére cselekednének, a király súlyosan meg fogja őket büntetni.

Commissio propria domini regis.

Ludovicus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., providis iudeis nostris Posoniensibus graciam nostram regiam. Ex supplicacione fidelium nostrorum prudentum et circumspectorum iudicis, iuratorum ceterorumque civium et inhabitatorum civitatis nostre Posoniensis intelleximus, qualiter vos in medio ipsorum in emendis vendendisque rebus ac negociacionibus et questibus vobis prohibitis nullo modo abstineretis, nam et pannis et equis et aliis cuiusvis generis mercibus questum faceretis et negociaremini aliaque multa contra libertatem istius civitatis nostre exercere non cessaretis. Mandamus itaque vobis firmissime, ut deinceps vos ad ea, que vobis antiquitus per predecessores nostros et per nos concessa non fuerunt, nullo modo intromittere audeatis, alioquin si quid in posterum contra prescriptam libertatem civium nostrorum excesseritis, ita, ut merebimini, vos severe et graviter puniemus. Secus igitur facere nullo modo audeatis. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude, in festo beati Thome apostoli, anno domini millesimo quingentesimo vigesimo quinto.

Eredeti, papiron, szövege alá nyomott pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 97. Dr. Gárdonyi Albert másolata. Kiadta Kohn 476. l.

281.

1526 április 8, Buda. II. Lajos elismeri, hogy Szerencsés Imre tanácsosától ezerötszáz forintot vett kölcsön. A kölcsönösszeg biztosítására leköti számára a harminczadok jövedelmét s azokat sem ő magától el nem veszi, sem másokkal el nem véteti, a míg a fentemlített s az azon kívül neki járó adósságokat abból ki nem elégiti.

Nos Ludovicus, rex Hungarie et Bohemie etc., recognoscimus per presentes literas nostras, quod nos hiis diebus ad certas necessitates nostras recepimus mutuo a fidele nostro egregio Emerico Zerenches, consiliario nostro, in monetis novis florenorum mille et quingentos, super quorum restitucione ut idem de nobis cercior esse possit, assecuravimus ipsum, et nihilominus eidem in verbo nostro regio promisimus, quod tricesimam nostram Posoniensem, quam ipse simul cum filialibus tricesimis nostris ad illam pertinentibus a nobis tenet, in nulla omnino mutacione auferemus, neque auferri faciemus, sed ipsum in officio huiusmodi pacifice conservabimus et conservari faciemus tamdiu, donec tam prescriptam summam pecunie, quam eciam alias pecunias suas nobis credendas excipere de illius proventibus ad plenum poterit. Imo assecuramus et promittimus harum nostrarum propria manu nostra subscriptarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum Bude, in dominica quasimodo, anno domini millesimo quingentesimo vigesimo sexto.

Ludovicus rex.

Monum. Hung. Historica, I. k. 32. l.

282.

1526 julius 20, Buda. II. Lajos király elismeri, hogy a pozsonyi harminczad jövedelmét az egyház ezüstedényeinek visszaszolgáltatására szánta s hogy addig, a míg az egyház igényei kielégítve nincsenek, a pozsonyi harminczad jövedelmét igénybe nem veszi. De minthogy a török Péterváradot teljes erejével ostromolja, szükséges, hogy a harczoló Tomori kalocsai érseket és kapitányt segítse,

fölkérte az ő hívét Szerencsés Imrét, hogy neki biztosíték ellenében egy bizonyos összeget kölcsönözzön. Szerencsés a királyi kérésnek eleget tesz és 10,000 frtot rendelkezésére bocsát, a mely összeg biztosítására a király a pozsonyi és a hozzátartozó harminczadot leköti s megigéri, hogy Szerencsés adósságának kiegyenlítése után a harminczad jövedelme az egyház ezüstedényeinek visszaszerzésére fog fordíttatni. A harminczadokra Szerencséstől több kölcsönt ezentúl fölvenni nem fog.

Nos Ludovicus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., recognoscimus per presentes literas nostras, quod quamvis nos ad restitucionem et refusionem argenteriorum, de ecclesiis regni nostri summa necessitate cogente exceptorum, integram tricesimam nostram Posoniensem usque illud tempus, quo ecclesiis eisdem de argentiriis huiusmodi satisfieri posset, deputaverimus, eaque fuerit nostra voluntas, nihil quicquam de proventibus illius tricesime cuicunque dare, donec omnibus ecclesiis de exceptis argenteriis plenaria satisfaccio non fieret; verum cum cesar Turcorum cum totis viribus suis hoc regnum nostrum intraverit, Waradinumpetri obsideri fecerit, ut et laboranti illi castro et reverendissimo in Christo patri domino Paulo de Thomor, ecclesiarum Colocensis et Bachiensis canonice unitarum archiepiscopo, capitaneo nostro et nazadistis nostris extremam pacientibus inopiam succurrere possemus, requisivimus fidelem nostrum egregium Emericum Zerenches, consiliarium nostrum, ut nobis aliquam summam pecunie sub certa assecuracione ordinaret, qui mandato nostro obsequi et necessitati periclitantis regni nostri subvenire volens, ordinavit nobis decem millia florenorum in bona moneta, prefato domino Colocensi et nazadistis mittenda. Pro huiusmodi igitur summe rehabicione ipsum Emericum Zerenches tali modo duximus assecurandum, quod tricesimam ipsam et filiales ad eandem pertinentes ab ipso interim nullo modo et nulla occasione auferamus, quousque ipse summam prescriptam decem millia florenorum bone monete ex tricesima ipsa et filialibus eiusdem tricesimis plene non exceperit. Volentes nihilominus ecclesias ipsas de refusione et recuperacione huiusmodi argenteriorum esse securas, promisimus in verbo nostro regio,

quod cum primum prescripta decem millia florenorum de medietate tricesime Posoniensis explebuntur, illico proventus eiusdem tricesime ad exolucionem predictorum argenteriorum convertemus, nec volumus, quod idem Emericus Zerenches ad racionem prescripte tricesime nobis vel thesaurariis nostris aliquid amplius accomodet, et si forte accomodaret, illius refusionem a nobis non speret necque expectet. Immo assecuramus non obstantibus literis nostris in contrarium harum antea datis vel dandis, et promittimus harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum Bude, feria sexta proxima ante festum beate Marie Magdalene, anno domini millesimo quingentesimo vigesimo sexto.

Ludovicus rex.

Monum. Hung. Historica, I. k. 36. l.

283.

1526 junius 6, Buda. II. Lajos levele a pozsonyiakhoz, a melyben elrendeli, hogy Fekete Mendelt elfogják és neki kiszolgáltassák.

Commissio propria domini regis.

Ludovicus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc. Egregii ac prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti. Volumus et fidelitati vestre harum serie firmiter committimus et mandamus, quatenus iudeum Fekethe Mendel nuncupatum statim visis presentibus captivare et captivum ad nos mittere debeatis. Aliud facere non audeatis. Datum Bude, feria quarta inter octavas corporis Christi, anno domini millesimo quingentesimo vigesimo sexto.

Hátlapján: Egregiis tricesimatoribus eorumque vicetricesimatoribus ac prudentibus et circumspectis iudici et iuratis civibus civitatis nostre Posoniensis, fidelibus nobis dilectis.

Eredeti, papiron, zárlatára nyomott papirfedelű két pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 98. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

284.

1526 junius 28, Sopron. Sopron város tanácsa a király meghagyásából fölszólítja a Kis-Martonban tartózkodó soproni zsidókat, nevezetesen Vischl Jakabot, Köpplt és Gerstlt, hogy ha csak életüket és vagyonukat elveszteni nem akarják, tüstént, a levél átadójával egyszerre, jelenjenek meg Sopronban.

Unsern grues bevor. Aus bevelhe der königklichen maiestat, unnrers allergenädigisten herren und lanndfursten, unns hierinnen verlihen, erfordern wir eu juden mit nomen Jacob Vischl, Köppl und Gerstl, mitsambt allen anndern juden von Ödennburg, so an jetzo bey eu in der Eysneinstat sein, das ir all und ewr jeder besunder angesicht dies brieffs von stund an und on allen verzug und ausrede mit disem unnsern poten hieher und anhaimbs kumbt und kain annders zu thun furnembet, bei verlierung ewer leib und gueter. Geben zu Ödennburg, am phintztag vor sant Peter und Pauls tag der heiligen zwelffpoten, anno etc. im vigesimo sexto. N. burgermaister, richter und ratte der statt Ödennburg.

Eredeti, papiron, zárlatán kis veres pecsét nyomaival. Sopron város levéltára Lad. XLVIII. f. I. nr. 19. Kiadta Pollák 283. l.

285.

1526 szeptember 11, Pozsony. Mária királyné tudatta volt Sopron városával, hogy kiküldi egyik emberét, a kinek megbizást ad az ottani zsidók vagyonának hováforditása ügyében; Sopron városa ezt be nem várva, lefoglalta a zsidók vagyonát. A királyné ezért most oda küldi emberét és meghagyja a városnak, hogy a zsidók lefoglalt vagyonát mutassák meg a kiküldöttnek, hogy aztán határozhasson a fölött, hogy mitevők legyenek vele.

Maria dei gracia regina Hungarie et Bohemie etc.

Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti. Intelligimus vos iudeorum illorum, qui in medio vestri degunt, bona occupavisse. Sciatis maiestatem nostram his diebus per concives et fratres vestros huc ad nos missos eam vobis comissionem et mandatum dedisse, ut hominem nostrum, quem istuc mitte-

mus, expectaretis, cuius medio dature essemus vobis informacionem, quid essetis facturi. Quem vos istuc non expectastis, sed, ut intelligimus, res et bona ipsorum iudeorum occupastis. Nunc mitimus istuc ad vos hunc hominem nostrum, quare volumus et fidelitati vestre firmiter committimus, quatenus statim acceptis presentibus universas res et bona ipsorum iudeorum, que per vos occupata sunt, eidem homini nostro ostendere debeatis, ut qualia illa sint, intelligere possimus. Nos postea videbimus, quid illis sit faciendum. Aliud ne feceritis. Datum Posonii, feria quarta proxima post festum nativitatis beate Marie virginis, anno domini millesimo quingentesimo vigesimo sexto. Maria regina.

Eredeti, papiron, zárlatán veres pecsét nyomaival. Sopron város levéltára Lad. XLVIII. f. I. nr. 20. Kiadta Pollák 284. l.

286.

1526 szeptember 23, Pozsony. Sopron város polgármestere megjelent volt néhány soproni polgárral Mária királyné előtt és előadták, hogy mivel a soproni zsidók jószántukból ott akarják hagyni a várost, engedje meg a királyné, hogy a zsidókat elereszthessék, pénzüket és ezüstjöket azonban a város és ország szükségletei számára visszatarthassák. A királyné belátva, hogy nem méltányos a zsidók részéről, hogy zavaros időkben elhagyják azt a várost, a hol nyugalmas időkben mindent élveztek, engedett volt a soproniak kérelmének. — Mivel azonban a soproniak tényleg a zsidókat erőszakkal, akaratuk ellenére egytől-egyig elűzték, vagyonukat pedig így a királyné szándéka ellenére vették el tőlük; tehát a királyné meghagyja Sopron város tanácsának, hogy az elűzött zsidókat ismét fogadják be, ereszszék be őket házaikba, javaikat adják nekik vissza és engedjék őket keresetük után járni, különösen ha késznek nyilatkoznak a városi terhek hozzájárulásához. Ha van valami okuk a sopronaknak, a miért a zsidókat meg nem tűrhetik, adják ezt elő irásban és a királyné méltányosan fog itélni.

Mandatum reginalis maiestatis pro recipiendis iudeis, presentatum in vigilia sancti Michaelis archangeli, anno etc. 26. — Datum post Matthei apostoli, 1526.

Maria dei gracia regina Hungarie et Bohemie etc., fidelibus nostris prudentibus et circumspectis magistro civium, iudici et iuratis civibus, necnon toti communitati civitatis nostre Sopronii ensis salutem et graciam. Veneratis ad nos superioribus diebus vos magister civium cum aliquibus civibus vestris, ut inter cetera exposueratis, iudeos proposuisse omnia bona eorum ex ista civitate auferre, et ipsos eciam velle istinc emigrare. Nos itaque existimantes iniquum esse, ut ipsi iudei, qui quieciori tempore vestrorum commodorum fuerint participes, in hiis adversitatibus labores quoque, sumptus et pericula una vobiscum nolint suscipere, adductis vestris supplicacionibus concesseramus, ut eosdem iudeos, si sua sponte vellent emigrare, nequaquam prohiberetis, pecuniam tamen et si quid haberent argenti, pro istius civitatis ac regni necessitatibus retineretis. Vos tamen undecunque moti prefatos iudeos invitos ac nolentes usque ad unum expulistis, bonaque et res eorum, ut accepimus, abstulistis contra permissionem ac propositum nostrum. Mandamus igitur vobis firmissime, ut acceptis presentibus, prefatos iudeos rursus in civitatem ac domos suas admittatis eosque inter vos, sicuti a temporibus divorum regum consueverunt, vivere ac iusta eorum debita repetere et exigere sinatis, bona ipsorum et universas res, quas abstulistis, eisdem integre restituatis, presertim cum se ad onera istius civitatis una vobiscum ferenda paratos exhibent. Quod si quas habetis causas, propter quas tolerare istic iudeos non possetis, volumus, ut eas sigillatim ad nos in scriptis mittatis, nosque id, quod equum fuerit, rebus ex utraque parte bene cognitis, faciemus. Secus ne feceritis. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Posonii, die dominico proximo post festum beati Mathei apostoli, anno domini millesimo quingentesimo vigesimo sexto. Maria regina.

Másolata Sopron város levéltárában Lad. XLVIII et Y. Y. f. II. nr. 61. Kiadta Pollák 285. l.

287.

1526 (?) október 9, Pozsony. II. Lajos özvegye, Mária levele a pozsonyiakhoz, a melyben tudtukra adja, hogy mások panaszai és saját tapasztalata arról győzte meg, hogy Pozsony városa polgárai

szegény sorsra jutottak s ezt nem okozza más, mint az itt lakó zsidók nagy száma, a kik csunya kereseteikkel és uzsoráskodásukkal a polgárságot hálójukba kerítették. Egyrészt tehát azért, másrészt pedig, mivel a szerencsétlen csata után, melyben II. Lajos a katholikus hitért harczolva, a kereszténység ellenségétől megöletett, ők a városban nem maradtak, hanem előreküldvén vagyonukat, máshová menekültek. Ezeket megfontolva és Bátori István meg mások tanácsára hallgatva, elrendeli, hogy a várossal együtt nem érző zsidókat többé be ne bocsássák. ott maradt házaikat adják el annak, a ki ezeket venni akarja, értéküket pedig fordítsák a város kijavítására. Kiköti azonban, hogy ha ő vagy utódjai ebből kifolyólag reájuk adót vetnének ki, ők ezt megfizetni kötelesek. Kiűzhetik továbbá az itt maradt zsidókat is, de ha házaikat eladják, az azokból befolyó ár nekik szolgáltassék ki, nehogy kétszeres károsodás: kiűzetés és vagyonvesztés legyen az osztályrészük.

Nos Maria, dei gracia regina Hungarie et Bohemie etc., memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit universis, quod nos ex supplicacione fidelium nostrorum prudentum et circumspectorum iudicis et iuratorum civium huius civitatis nostre Posoniensis intelligentes et propriis eciam oculis nostris cernentes magnam esse huius eiusdem civitatis nostre inopiam et paupertatem, civium iacturam et domorum ruinam, eamque non alia ex causa evenisse, quam ex iudeorum, quorum magna hic esset frequencia, vita flagiciosa turpique et usurario questu, quibus eosdem cives nostros omnemque populum sibi devinxissent et illaqueassent. Tum igitur ex eo, tum vero quia post eam cladem funestissimam, quam serenissimus et clarissimus dominus et maritus noster Ludovicus rex felicis memorie exactis diebus pro fide catholica viriliter decertans ab hostibus fidei cum multo suorum sanguine accepit, iidem ipsi iudei metu perculsi communem cum civibus nostris fortunam expectare noluerunt, sed premissis prius suis opibus, rebus et bonis, domos suas vacuas reliquerunt et sua sponte alio aufugerunt, ideo ex deliberacione et consilio domini Stephani de Bathor palatini etc. ac aliorum consiliariorum nostrorum annuendum et conceden-

dum eisdem civibus nostris Posoniensibus duximus, ut ipsi iudeos illos, qui adversam et prosperam fortunam cum ipsis civibus nostris simul pati noluerunt et qui cum rebus eorum et bonis aufugerunt, a modo in posterum ad hanc civitatem non admittant domosque eorum hiis, qui eas emere voluerint, libere vendant, et illarum precia ad reformacionem et fortificacionem huius ipsius civitatis fideliter convertant (ita tamen, quod si nos vel futuri reges Hungarie censum huius ipsius civitatis nostre Posoniensis racione domus ipsorum iudeorum sunt augmentaturi, teneantur ipsi cives hoc oneris ad beneplacitum nostrum aut futurorum regum subire). Annuimus preterea propter maiorem huius ipsius civitatis commoditatem, ut illos eciam iudeos, qui aliorum perfugarum sunt hic reliquie, in hac civitate non teneant, domos tamen eorum vendant et illarum precia ipsis restituant, ne damnum et exclusionis et domorum suarum simul paciantur. Imo annuimus et concedimus harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediantibus. Datum Posonii, in festo beati Dionisii martyris. Maria regina m. p. (L. S.) Nicolaus Olah secretarius.

Kivül: Exemplum literarum serenissime regine Marie anni 1526. super amplius non admittendis in civitatem Posoniensem iudeis.

Másolat. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 29. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

288.

1526 október 12, Pozsony. Mária királyné Sopron fejlődését és vagyonosodását előmozditandó, meghagyja, hogy az ottani zsidóknak járó kamatokat ne fizessék meg, de a tőkét egy év leforgása alatt igen is ki kell nekik fizetni.

Nos Maria, dei gracia regina Hungarie et Bohemie etc., memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit universis, quod nos tum ex gracia illa speciali, qua subditorum nostrorum fidelium inopie et paupertati subvenire consuevimus, tum eciam ut civitas nostra Sproniensis et edificiis et opibus augeatur, universam illam usuram, ad quam solvendam cives, populi et incole civitatis predicte Soproniensis iudeis illis, qui in medio eorum habitarunt, in hunc diem obli-

gati fuerunt, eisdem subditis et civibus nostris Sopronienslbus, quicunque hi sunt, duximus remittendam et relaxandum (!), ita tamen, quod summam capitalem ipsis iudeis plene infra unius anni integri spacium persolvere teneantur. Imo annuimus et concedimus per presentes. Quocirca vos fideles universos et singulos iudices et iusticiarios regni huius nostri, cuiuscunque sint status et condicionis, hortamur et requirimus eisdemque et cuilibet eorum harum serie committimus, quatenus prefatam nostram relaxacionem graciosam modo premisso factam eisdem civibus, populis et colonis ipsius civitatis Soproniensis et cuilibet ipsorum firmiter et inviolabiliter observare et per quoscunque subditos nostros observari facere omnibus modis debeatis et teneamini, aliud gracie nostre sub obtentu nullo modo facturi. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Posonii, feria quarta proxima post festum beati Dionisii confessoris, anno domini millesimo quingentesimo vigesimo sexto. Maria regina etc. Nicolaus Olah secretarius.

Eredeti, papiron, szövege alá nyomott veres pecséttel. Sopron város levéltára Lad. XLVIII. f. I. nr. 18. Kiadta Pollák 286. l.

289.

1526 október 14, Pozsony. Sopron városa, miután Mária királynétól engedélyt kért volt, hogy a Sopronból önkényt távozni akaró zsidók eleresztését engedje meg, most másodizben fordul a királynéhoz, hogy a már tényleg elűzött zsidókat ne kelljen többé soha visszafogadnia. A királyné ezt meg is engedi, de csak azon föltétel alatt, hogy ha Sopron a reá háruló terheket magára veszi, továbbá a zsidóknak járó tartozásait egy év leforgása alatt kifizeti, a zsidók házait megbecsülteti és becsárban megvásárolja.

Maria, dei gracia regina Hungarie et Bohemie etc., fidelibus nostris prudentibus et circumspectis magistro civium, iudici et iuratis ceterisque civibus civitatis Soproniensis salutem et graciam. Venerant ad maiestatem nostram temporibus superioribus certi fratres et concives vestri, quorum medio significaveratis maiestati nostre iudeos illos, qui in eadem civitate habitarent, de medio vestri *sua sponte exire velle*, suplicaveratisque maiestati

nostre, ut *cum ipsi eorum voluntate exire vellent,* hinc eorum migracioni consensum preberemus. Nunc rursus mittentes ad maiestatem nostram certos concives vestros suplicastis humiliter, ut cum eosdem iudeos de medio vestri dimiseritis vel pocius eliminaveritis, vos et civitatem istam ab ulteriore impeticione ipsorum iudeorum liberare dignaremur. Nos vero, quia ex suplicacione vestra iudeos intelleximus ex ista civitate iam exivisse et eandem civitatem Sopronienseni ex iudeorum absencia multum utilitatis multumque incrementi et augmenti tam opibus quam diviciis habituram, suplicacionibus vestris clementer consensimus et ex deliberacione totius consilii nostri annuimus, ut iudei ipsi a modo deinceps intra istam civitatem Soproniensem non accipiantur, hac tamen condicione, quod ea onera, que vel nos vel futuri reges Hungarie ad vos et istam civitatem sunt imposituri, vel census vestros constitutos vel ordinarios augmentaturi, ex tunc teneamini ea onera ad beneplacitum nostrum et futuri regis subire, et quod credita universa ipsorum iudeorum per omnes concives vestros et eciam alios dicioni vestre subditos eisdem sine omni impedimento infra unius anni integri spacium integre persolvi faciatis, quod domus ipsorum iudeorum in medio vestri existentes per communes homines estimari et limitari faciatis et illarum precia, si tales essent in medio vestri, qui propter eorum paupertatem precia earundem domorum ante annum (quod fidei vestre committimus) solvere iudeis non possent, extunc statim elapso anno absque ulteriori termino et ullo licium processu eisdem integre persolvi faciatis. Quapropter volumus et fidelitati vestre committimus, ut in hac nostra annuencia et limitacione, quam vestri concives coram maiestate nostra nomine et in persona vestra sese firmiter observaturos promiserunt, futuris semper temporibus permanere debeatis eamque excedere nullo modo presumatis. Aliud nequaquam facturi. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Posonii, feria sexta proxima post festum beati Dionisii martiris, anno domini millesimo quingentesimo vigesimo sexto. Maria regina etc. — Nicolaus Olah secretarius.

Eredeti, papiron, szövege alá nyomott veres pecséttel. Sopron város levéltára Lad XLVIII et Y. Y. f. I. nr. 21. Kiadta Pollák 287. l.

290.

1526 november 10, Sopron. József és Janus, a soproni zsidó község előljárói, mint az elűzött zsidók felhatalmazottai, megigérik Sopron város tanácsának, hogy úgy a soproniakkal, valamint az oda tartozó falusiakkal szemben fönnálló követelésükre, úgyszintén Sopronban hagyott házaikra vonatkozólag Mária királyné parancsa szerint fognak eljárni és másutt nem fognak pert indítani ellenük, csakis a soproni törvényszék előtt, ha az adósságaik esedékességére kitűzött egy évi terminus elmulik.

Wir die hernach benant *Joseph und Janusch, oberkait verwalter und gewallttrager gemainer vertriben judischait von Odenburg,* versprechen und geloben in craft dis brieffs fur unns und obgemellt gemein jud, das wir unns mit unnd gegen den ersamen, fursichtigen, weisen und(!) burgermaister, richter, ratt, auch gemainer burgerschaft und inwonern und iren hindersässen, dorfleutten der bemellten statt Ödennburg, so unns lautt unnser schuldbücher oder ausserhalb denselbn schuldig und zu thun seyn, desgleichen unnser verlassnen heuser wegen zu Odenburg ligundt, in mass und gestallt hallten willen und sullen, wie unnsere maiestat frau die kunigin und in ihrer maiestat brieven derhalb ausganngen zu hanndln und thun bevolhen und gebeten hat. Und daz wir jetz und in jarsfrist gemellte unnsere gellter zu Ödenburg und der dörffer zu berurter stat gehörig, umb augenzagnen(!) unnser gelihn schuldn und richtn erkhen, in kainen andern gericht, noch frembden herrschafften, wann zu Ödennburg beklagen, ersuchen oder ferwennden wellen oder mögen, alles nach hochgenannter königlichen maiestet briefen und ausgeganngen bevelhen vermögen treulich, ungevärlich. *Zu urkunt haben wir in unnsern und gemainer judischait namen diesen br[ief] mit unnsern aigen betschaftn verfertigt und unnser baid nämen mit unnser hannd in hebreisch schrift hirunder gestellt.* Beschehen auf dem rathauss zu Odennburg, am freitag nachst vor Martini, anno domini vigesimo sexto.

Másolat, papiron. Sopron város levéltára Lad. XLVIII et Y. Y. fasc. II. nr. 64. Kiadta Pollák 290. l.

291.

Az 1526. év harmadik harmadában, Sopron. Sopron városa a Ferdinánd által kinevezett helytartótanácsnál panaszt emel az ottani zsidók ellen.

Regie maiestatis Hungarie atque archiducalis serenitatis Austrie etc. causarum generales commissarii, reverendissimi, reverendi, magnifici domini graciosi.

Onera et gravamina, que contra gentem Hebreorum habemus et que deponere aut auferre sine speciali regie maiestatis auxilio non possumus, urgente necessitate ad regie maiestatis et dominacionum vestrarum noticiam deducere compellimur, hec sunt:

Primum, quod iudei ab antiquo nonnisi quattuor domus seu areas seu curias, ut vocant, inhabitare possunt aut debent; iidem tamen hodie fere sedecim domos cum magno numero hominum inhabitant, ac quottidie cum advenis iudeis se adaugmentant.

Secundum, quod ipsi iudei ab antiquo et hodie singulis annis aliquam certam summam pecuniarum in subsidium et loco stewrr dare tenentur, quam pecuniam aliquot annis dare et solvere recusant; eciam hoc attentendo, quod numerus eorum auctus, et ob hoc ipsi iudei ad pristinum numerum redigi aut debent, aut taxa augeri.

Tercium, quod ipsi iudei se intromittant in negociaciones civium et ad quas se intromittere non debent, specifice quod vendunt pannos meliores, quos dicunt graves, particulatim, et alios, quum tamen tantum ipsis permissum sit pannos viliores Boemicos et tantum moderate vendere, unde fit, ut ammodo nullus pannicida hic sit, aut eciam se cum negociacione panni se intertenere possit.

Quartum, quod ipsi iudei vestes novas christianis vendunt, unde fit, quod artifices nostri se suis laboribus intertenere non possunt, et pauperes christiani cogantur ab ipsis iudeis vestes novas emere.

Quintum, quod ipsi iudei sunt institores et tamquam institores inter christianos negociaciones tractant, ut eciam

institores nostri se cum communitate Sopronienai intertenere non possunt.

Sextum, quod ipsi iudei victualia, et que ad forum portantur aut portari debent, emunt et emunt, ut iterum cui vendant, in communitatis gravamen.

Septimum, quod in occultis locis contrahunt cum uxoribus et familia civium pignora et usuras consituendo, unde familia et alii occasionem habet et habent delinquendi, et propterea graves iniurie exoriuntur, et de gravioribus timendum.

Octavum, quod in festis diebus nostris et solemnioribus in publico apparent, homines et subditos nostros ad vendiciones aut empciones invitantes, et res, si que in forum portantur, preemunt.

Et quamquam forte plura alia gravamina contra eos haberemus, et quibus providere non possumus: supplicamus tamen reverendissimis etc. vestris dominacionibus, quatenus super predictis gravaminibus nobis de oportuno remedio et remediis et manutencione eorundem graciose providere velint.

Earundem reverendissimarum
dominacionum vestrarum subditi
magister civium,
iudex et iurati Sopronienses.

Egykorú fogalmazvány. Sopron város levéltára Lad. 48. et yy. fasc. 1. nr. 19. Kiadta Kohn 479. l.

292.

1526 körül. A zsidók beadványa Salm pozsonyi grófhoz, a melyben pontról pontra czáfolják azokat a vádakat, melyeket a pozsonyi polgárok ellenök emeltek. Kiemelik, hogy mindenkitől megvetve alig tengetik életöket, hogy a keresztények náluknál is nagyobb uzsorások.

Contra primum. Primo tempore regis Ludovici pie memorie hic Posonii ullos iudeos fuisse, imo propter bella intestina a propriis edibus et bonis sponte discessisse, quas ne nunc quidem maiestati sue sacratissime solutas esse arbitramur.

Contra secundum. Secundo, quod dicunt nos miseras et abioctas personas nostra usura cives perdere eorumque bona minuere, in perdicionem deducere, fit nobis iniuria manifestissima. Nam spectabilis magnifica dominacio vestra scit nos pauperes et despectos iudeos esse apud omnes homines, qui nos vix et nostros miseros liberos ne fame pereamus protegere possumus. Quibus ergo rebus nos miseri iudei civibus nocemus, imo hactenus ipsis eorum voluntate profuimus.

Contra tercium. Tercio re ipsa probabimus cives ipsos maiores usurarios esse iudeis nobis: at quia figulus figulum, ut dicitur, sic usurarius usurarium odit, inde colligitur, quia malint omnem usuram in se et suos transferri posse.

Contra quartum. Quarto dicunt se habere privilegia, ne iudei cum civibus commercia habeant et ut omnes hinc abìgantur. Quomodo hoc esse possit, nos simplices et miseri animadvertere non possumus. Imo dicunt impossibile esse, eos nostris commerciis carere posse. Primo, quia manifeste non audent usuram exercere, sed per nos miseros ut instrumenta exercent. Et quia ipsi soli cives hospicia iam a multis annis offerebant, dabant et elocabant, imo concedebant hospicia iudeis, et hoc in ipsa civitate propter eorum proprium commodum et privatam quandam utilitatem. Quare etsi habuissent privilegia, ut opinantur, hoc facto labefactassent, destruxissent in nihilumque redigissent privilegium nos miseros iudeos abigendi velle propter utilitatem privatam. Inde accesseramus eos, graciam regalem a regibus datam, ut dictitant, ob commercia nobiscum iudeis utilitatemque privatam quorundam dumtaxat contractam in perniciem civium miserorum amisisse, nihili estimasse, et volenti non fieri iniuriam certum est.

Contra quintum. Quinto quod dicunt nos esse causas, ut latrones, fures hic divagentur, sustententur primoque profosum in testimonia adducunt, unum testem nullum esse certum. Sed esto si vivit et re ipsa probet nos dedisse ansam, ut talia fierent, et perducimus rem ad ipsos cives, ut ipsi hoc re et veritatis euchomio comprobent, et si probaverint, et vitam et bona nostra omnia cedant in fiscum vestre spectabilis magnificencie.

Kivül: Hec volunt iudei contra civitatem comiti Echio pro infor-

macione dare, ego vero volui vestre egregie dominacioni ea manifestare, quia video esse contra cives. Más kézzel: Judeorum querimonie contra civitatem.

Papiron, zárlatára nyomott pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 68. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

293.

1526. A soproniak kérelme Máriához, intézkednék, hogy a kiűzött zsidók ügyében kiküldött Leichenbach Vilmos és Oláh Miklós, a kik őket már ki is hallgatták, itéleteiknél a kérvényezők szegénységét figyelembe vegyék.

Durchleichtigste kunigin maiestet etc. Als wir verschiene zeit auf königlicher maiestet gnedigsten bevehl und begnadung dy juden aussgetrieben, und zwischen uns und diesen juden etlich irrung haben, der ursache uns von königlicher maiestet herr Wilhelm von Leichenbach und Nicolaus Olah zw commissarien gebn sein, disselb uns nun verhort etc., ist unser underthenigist bitte, königliche maiestet gerueche in anseehung unsser armuet, getreure willig dienst und gehorsam uns gegen den gedachten comissarien gnedigelich bevelhn, damit wir uber und wider königliche maiestet begnadigung nit beschwert, sondern darinn gnedigelich gefürdert werdn, das wir umb königliche maiestet mit allen gehorsam verdienen wolln.

Eredeti fogalmazvány. Sopron város levéltára eredetiéből irott másolat dr. Kohn Sámuel tulajdonában.

294.

1527 január 11, Pozsony. Mária királyné a Sopronból elűzött zsidók panaszából értesül, hogy a soproniak még nem adták vissza a zsidóktól elvett lajstromokat, a melyek adósságaikat tartalmazzák, továbbá vagyonukat és zálogaikat sem; azért a várost megdorgálja és meghagyja neki, hogy a nevezett tárgyakat haladéktalanul szolgáltassák ki a zsidóknak; ne juttassák a dolgot annyira, hogy a zsidók újabb panasztételre kényszeríttessenek.

Maria, dei gracia regina Hungarie et Bohemie etc., fidelibus nostris prudentibus et circumspectis magistro civium, iudici et iuratis ceterisque civibus civitatis Soproniensis salutem et

graciam. Suplicarunt maiestati nostre iudei illi, qui prius in ista civitate degebant, vos registra super creditis eorum emanata bonaque, res et pingnora ipsorum nondum restituisse. Scitis nos eam vobis per eos concives vestros, qui tunc ad nos venerant fecisse relacionem, ut premissa omnia ipsis iudeis restitueretis, quod nondum vos fecisse moleste ferimus. Quare volumus et fidelitati vestre harum serie committimus, quatenus statim acceptis presentibus registrum ipsorum iudeorum, bona, res, debita et pingnora secundum contenta registrorum ipsorum, que per vos occupata fuere, eisdem integre reddere et restituere debeatis et super his concordetis cum eis, *ne ad nos conquestum iterum venire cogantur.* Aliud igitur ne feceretis. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Posonii, feria secunda proxima post festum beati Pauli primi heremite, anno domini millesimo quingentesimo vigesimo septimo. Maria regina.

Külzetén: Presentirt suntag nach sand Pauls tag seiner bekherung etc. im 27 durch herrn haubtman Zuber Forchtenstain.

Sopron város levéltára Lad. XLVIII et Y. Y. f. II. nr. 63. Kiadta Pollák 291. l.

295.

1527 január 11, Pozsony. Mária értesíti a soproni tanácsot, hogy az onnan kiűzött zsidók panaszt tettek nála, miszerint a soproni hatóság az adósok lajstromát és egyéb javaikat nekik kiszolgáltatni nem akarják, jóllehet a királyné ezeknek kiadatását elrendelte. Meghagyja tehát, hogy a zsidóknak az adósságok lajstromát lehetőleg úgy kiszolgáltassák, nehogy a zsidók eléje még egyszer panaszszal járuljanak.

Wir Maria, von gotts gnaden kunigin zw Hungern und Becheim etc. enpiethen unsern getrewen fürsichtigen und weysen burgermeister und richter und andern geshworenen burgern der statt Odenpurg unsern kuniglichen gnadentlichen grues. Es ist unser maiestät ain supplication zwgestellt und uberanttwurdt werden von juden, so vormal zw ewer statt Ödenpurg gesessen und in welchem sy sich beclagen, das ir innen die register irer schulden und auch andere guetter, hab und pfand vorhaltenn und nit geben und haimgestellt habentt,

alsdann soliche durch uns euren burgern, so dathzumahll gegenwerttig gewessenn, bevolchen ist worden. Namblich als ir woll wist, den vorgemeltenn juden ire benandten guetter zwo veranttwortten und widerzwgeben, ab welchen so ir jetzt no nit habt gettann, einen sondergrosse missvallen tragen, darumb wellen wir und bevelchen hiemitt ewer trewen ernstlich, das ir in ansechen dieses bevelchs bald den obgenannten judenn irr register, guetter, hab, schulden und pfand nach lautt und inhalt irrer register, so den von euch ingehalten, gantz und gar widerstellen und uberlieffern wollen. Auch ist unser ernstlich manung, das ir euch dermassen mit inen vertragen und concordiren sollen, das sy nitt meer zw clagen furkhomen miessentt. Anderst sollt ir nit handlen. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Presburg, am montag nach sanct Paul des erstenn einsidel tag, anno etc. 27-ten.

Sopron város levéltára eredetiéből irott másolat, a megelőzőnek német fordítása, dr. Kohn Sámuel tulajdonában.

296.

1527 január 31, Pozsony. Mária levele a soproniakhoz, a melyben szemükre lobbantja, hogy kiadott rendeleteit még mindig nem hajtották végre és az adóslajstromok kiadatását a zsidók számára azoknak nagy kárára napról napra halogatják. S ezt annál is jobban fájlalja, mert nem tudja az okot, a miért az ő meghagyásait semmibe sem veszik. Ennélfogva elrendeli, hogy az adósok lajstromát kiszolgáltassák és a zsidók egyéb ügyeiben és a királyné meghagyása szerint járjanak el. Ellentmondást nem fog tűrni. Egyúttal értesitsék, mért nem vették semmibe rendeleteit, hogy az esetleges panaszokat jóvátehesse.

Maria, dei gracia regina Hungarie et Bohemie etc., serenissimi principis domini Ferdinandi, eadem gracia Hungarie et Bohemie regis, infantis Hispaniarum, archiducis Austrie, ducis Burgundie, marchionis Moravie, comitis Tirolis, ac sacri Romani imperii vicarii generalis etc. in Hungaria locumtenens, prudentibus et circumspectis magistro civium, iudici et iuratis ceterisque civibus civitatis Soproniensis, salutem et graciam. Ex querelis et supplicacionibus iudeorum illorum, qui alias in

medio vestri degebant, intelligimus, quod licet nos diebus superioribus per litteras comiserimus vobis, ut registra super eorum creditis conscripta, que in manibus vestris essent, eis redderetis, credita eciam ipsorum iuxta limitacionem nostram, quam mediantibus literis nostris vobis dari fecimus, eis persolvi faceretis, vos tamen et restitucionem registrorum et persolucionem creditorum de die in diem protraheretis, non minimum ipsis iudeis facientes huiusmodi dilacione vestra damnum, quod gravi a vobis animo accepimus; nescimus enim causam, cur literas et mandata nostra iam aliquocies ad vos hac de re data silencio et absque aliquo effectu preterire audeatis, vel si quid est impedimenti, cur de eo nos certos aut per literas aut hominem vestrum non reddideritis? Quare supplicacione ipsorum iudeorum accepta hortamur vos et nihilominus comittimus, quatenus acceptis presentibus sine mora ulteriore registra ipsorum iudeorum eis reddatis, credita eciam eorum secundum limitacionem nostram super hac re factam eis restitui faciatis, in rebus eorum eciam aliis . . . . facientes. Alioquin volumus, ut causam nobis rescribite, cur tot mandata nostra nihili faciatis, qua intellecta cogitabimus de remedio opportuno, ne iudei ipsi, quibus eciam ut aliis iusticia administrari debet, ne (!) in eorum rebus iustis damnum paciantur. Aliud igitur ne feceretis. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Posonii, feria quinta proxima ante festum purificacionis beate Marie virginis, anno domini millesimo quingentesimo vigesimo septimo. Maria regina.

Egykorú másolat. Sopron város levéltára eredetiéből irott másolata Dr. Kohn Sámuel tulajdonában.

297.

1527 február 5, Pozsony. Mária királyné testvérének, I. Ferdinánd királynak felhatalmazásából felszólítja kismartoni Fürst Ernőt, fraknói Teuffel Mátyást és soproni Ritschauer Gáspárt, hogy a Sopron város tanácsa és a kiűzött zsidók közt huzódó per ügyében tűzzenek ki határnapot, hallgassák ki a tanúkat és szolgáltassanak mindkét félnek igazságot.

Copy der comission auf den von Ernst, Mathystn Theufel und Casparn Ritschauer, date in vigilia sancte Dorothee, 1527.

Wir Maria, von gottes gnaden kunigin zue Hungern und Behem etc., enbietten denn gestrengen, edlenn und vestenn herr *Ernsten von Furst in der Eisenstatt* und *Matheo Teiffell zu Forchtenstain* hableuten, auch *Casper von Rittschauer oberster uber die fuessknecht zu Ödenpurg* unnsern gruess etc. Es ist unser maynung, das wir die sach, so zwischenn unsern getrewen fursichtigenn und weysenn burgermaister, richter und den geschwornen burgern der statt Ödenpurg ains taills und des andern der judenn, so vormals auch zue Ödenpurg gewondt, sich erhebtt hatt und gefuret ist, aus crafft und beywessenn des durch (!) durchleuchtigisten fürsten und hern hern Ferdinanden, zu Hungern und Behem etc. khunig, unsers lieben brueders, so wir dan in dem vall bei unss habenn, ewer revision bevolhen, ja vill meer sy also durch diessenn brieff euch bevolgenn wöllen habenn. Darumb ermanent wir euch und anstatt unsers engemelten brueders khunig Ferdinanden etc. bevelchenn, wie das ir bayd obbenentt partheyen auff ain gewissen und bestimpten rechten termin oder tag für euch cytiren und beruffen, alda zw verhören, iren baydenn allegaten clag und antwurtt uber all die hendel und sachenn, so sie zwsamen habent, zwzwlassen, ainer jetlichenn parthey glaubwürdig anzaigung und zygen, darnach auss sollichs gott und seiner gerechtigkaitt nach erkennen, beyurtln, determinirn, und was pillich und recht erleyden mag, aussprechenn und volenden sollent, darzw wir den unsern vollenn gewalt und auctoritett in crafft diss brieffs euch ubergebenn, pillich und recht in diesem vall zu handln. Presentibus perlectis restitutis. Datum Prespurg, an sant Dorotheen abentt, im tausent fünffhundertt und im siebenundzwainzigisten jar.

Másolata latinul és németül Sopron város levéltárában. Lad. XLVIII et Y. Y. fasc. I. nr. 29. Kiadta Pollák 292. l.

298.

1527 február 16. Esztergom. János király rendelete Szentgyörgyi és Bazini Wolfgang grófhoz, a melyben — hivatkozással Cseh Jakab nagyszombati zsidó abbeli panaszára, hogy pozsonyi adósai a neki

járó tartozást kifizetni nem akarják — elrendeli, hogy az említett gróf őt jogos és igazságos követeléseinek behajtásában minden eszközzel támogassa.

Johannes, dei gracia rex Hungarie, Dalmacie, Croacie etcetera, fideli nostro magnifico Wolfgango comiti de sancto Georgio et de Bozyn salutem et graciam. Expositum est nobis in persona providi Jacobi Cheh iudei, inhabitatoris civitatis nostre Tirnaviensis, quemadmodum haberet idem Jacobus nonnullas res suas in manibus civium Posoniensium, quas ad sepissimas eiusdem requisiciones hactenus reddere et restituere iidem Posonienses recusassent, prout recusarent eciam in presencia, in preiudicium eiusdem Jacobi manifestum. Nos itaque nolentes quemcunque subditorum nostrorum suis iustis rebus destitui, fidelitati vestre harum serie firmissime committimus et mandamus, ut dum et quando prefatus Jacobus iudeus iure et iusticia mediante dictas res suas requirere voluerit, eidem in iustis iuribus suis auxilio et iuvamine adesse, ipsumque in recuperacione suorum bonorum protegere, tueri et defendere modis omnibus debeatis et teneamini iure et iusticia mediante. Secus non facturi. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Strigonii, sabatho proximo post festum beati Valentini, millesimo quingentesimo vigesimo septimo.

Kívül: Paria literarum Jacobi Judei Tirnaviensis.

Egykorú másolat, papiron. Pozsony város levéltára Lad. 38. f. 2. nr. 15. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

299.

1527 február 16, Esztergom. János király levele a nagyszombati hatósághoz és az ottani zsidóbiróhoz, a melyben figyelmezteti Izsák praefectus ama panaszára, miszerint a nagyszombatiak semmibe sem veszik azt a régi idők óta fennálló jogszokást, mely szerint a zsidóknak jogukban áll bármilyen rendű és rangú ember letartóztatását követelni, ha adósságát kiegyenlíteni nem akarja. Azonkívül az országban dívó szokás ellenére egy régi pénzdarab helyett csak két rézdarabbal hajlandók fizetni. Meghagyja tehát, hogy egy

régi pénzdarab egyenértéke, mint mindenütt az országban, három rézpénz.

Ioannes etc. fidelibus nostris prudentibus ac circumspectis iudici et iuratis civibus civitatis nostre Tyrnaviensis, necnon iudici iudeorum in eadem civitate commorancium, salutem et graciam. Exposuit nobis providus Isaak, prefectus iudeorum in hoc regno nostro existencium, quemadmodum preteritis temporibus inter vos et iudeos dicte civitatis quedam differencie orte et suscitate fuissent, sed vos ita cum eis et ea condicione concordati fuissetis, ut ipsi iudei, dum et quandocunque voluissent, pro iustis et manifestis debitis eorum bona ac res cuiuscunque status et condicionis hominis arrestare ac detinere possent, de qua concordia vestra literas eciam sub sigillo eiusdem civitatis eisdem dedissetis et multo tempore huiusmodi arrestacione usi fuissent, in presencia tamen ipsos in hac concordia et concessione vestra conservare minime velletis. Preterea eisdem iudeis cives et incole eiusdem civitatis pro debitis eorum non secundum constitucionem huius regni, in qua nunc ubique utuntur, sed duas monetas cupreas pro una bona solvere vellent, neque vos tales debitores ad iustam solucionem et satisfaccionem ab ipsis iudeis sepius requisiti constringere curaretis in preiudicium et dampnum ipsorum exponencium manifestum. Quare volentes nos eosdem iudeos nostros, quousque nobis visum fuerit, in sua libertate conservare, et omnibus id, quod suum est, reddi et restitui; fidelitati igitur vestre harum serie firmissime committimus et mandamus, ut acceptis presentibus eosdem iudeos nostros in pristina concordia vestra iuxta continenciam literarum vestrarum superinde confectarum continere et si qui eisdem aliqua summa debitores extiterent, secundum statuta et constituciones huius regni nostri, hoc est tres cupreas monetas pro una veteri bona, aut veteres et antiquas pro tribus cupreis solvere et restitui facere modis omnibus debeatis et teneamini, iure et iusticia mediante. Secus nulla racione facturi. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Strigonii, sabbato proximo post festum beati Valentini martiris, anno domini millesimo quingentesimo vigesimo septimo.

Eredetie Nagyszombat város levéltárában. Hajnik Imre másolata.

300.

1527 márczius 3, Sopron. Maul zsidó és felesége Jochebed, hajdani soproni lakosok, elismerik, hogy az Uj-utczában Jänndel és Izsák házai között levő házukért, a melyet Sopron városa a királyi parancs értelmében megbecsültetett és Leonhart Péter soproni polgárnak eladott, a vételárt a nevezett vevőtől hiány nélkül fölvették és a háznak telekkönyvi átirásába beleegyeznek.

Ich Maul jude, weilend zu Ödemburg wonhaft und ich Jochabed sein hausfrau, bekhennen für unns und unnser baider erben unverschaidenlich mit disem brief, nachdem die ersamen, fürsichtigen und weisen herrn *Mert Sighart burgermaister, Paul Jorig derzeit stadtrichter* und ain ersamer rate zu Ödemburg unnser behausung zu gemellt statt Ödemburg, zwischen *Jänndel und Isaak* der juden heusern in der Neugassen gelegen, aus kuniglicher maiestat bevelh lautt brieflich urkund zwischen egenannten von Ödennburg und gemainer judischait ausganngen durch gemain und ägedächtlich maister und gesworn werkleuth schätzen und beteuern lassen, welhe behausung die genannten herrn von Ödemburg dem erbern *Leonharten Peter, burger* zu Ödemburg und seinen erben mit unnserm guetn willen und wissen zu kauffen geben haben, derselb Leonhart Peter und sein erben haben unns und unnsern erbn obgemellten unnser behausung nach lautt gemellt schätzung redlich und aufrichtigklich bezallt, und unns diselbn summa gellts on alln abganng und schaden zu friden gestellt. Sogen darauf gedachten Leonhartn Peter und sein hauswirtin und ir baid erbn berürter summa gellts aller ding gantz quitt, ledig und loss, wellen inen auch dieselb behausung hiemit craft dies brieffs aus unnser und unnser erbn in und irer erben nutz und gever frey, ledigklich aufgeben und eingeantwortet habn. Also dies ain ersamer rate zu Ödenburg in crafft dies brieffs ubbenannt unnser behausung in irn und gemainer stat grundbuch on unnser gegenwert, on nutz und giwer schreibn lassen sullen, wie gewonhait und recht ist. In solhem allem wollen wir ainem ersamen rate und gemaind statt Ödemburg kainerley widerred noch einträg machen in ewig zeit, auch nichts wider ir grundbuch und dise unnser quittung zu reden noch furzunemen in

kain weyse ungevärlich. Gebn *under mein genannts Maul juden aigen petschaft* und meine obgedacht hausfrauen hieundengeschriebener hanndschrift mit hebreischen buchstaben. Act Odennburg, suntog nachst vor dem aschermitich, anno domini im XV und XXVIIte.

[29] אליז דאז אין דיזין פריב ורשריבן שטענט
איז גרוד מיינר מועל יודין אונ׳ זיינר הוזביט
איך יוחביד (sic) אונ׳ זיינד פיידר גוטרבילין אונ׳ בולגביל.
דוז פינ[קס] איז מיט מיינער אייגי הונטגשריבנט.

Kívül: Leonhárden Petters kauffbrieff umb die behausung in der Neugassen vom Maul juden.

Eredeti, papiron, barna pecséttel. Sopron város levéltára Lad. XLVIII et Y. Y. fasc. I. nr. 26. Kiadta Pollák 293. l.

301.

1527 husvét hetében. A Sopronból elűzött zsidóknak I. Ferdinánd király és Mária özvegy királyné által kirendelt biztosokhoz intézett panaszlevele, a melyben Sopron városa ellen panaszt emelnek, a miért hogy őket, a kik évszázadok óta a városban minden kötelezettségüknek eleget tettek és legutóbb is Lajos királynak a törökök elleni háborújához 500 arany forintot adó fejében fizettek, a városból oly kegyetlenül kiüldözte. Jóllehet a város még a kiüzést sem tudta törvényes rendelettel igazolni, még a zsidók mindennemü javait is visszatartotta. Lepecsételt lakásaikat feltörte, adósaik lajstromát elrabolta, szőlejüket leszüretelte, teheneiket elhajtotta. Mindezekért 8000 frtnyi kárpótlást követelnek, úgyszintén házaikba való visszahelyezésüket is sürgetik. Ha ez nem sikerülne, úgy tiltakoznak jogaik elkobzása, házaik, templomuk, temetőjük eladása, elzálogositása avagy lerontása ellen.

Kunigklicher maiestat, unnsers allergnedigisten herren und lanndsfurstn, und in nomen der kuniglichn maiestat, unnser allergnedigistn frauen Maria, kunigin zu Hungern und Beham etc., allerliebsten herren und brueder auctoritet *verordnet commissarii,* gestrenng, edlen und eerenvest genadig herrn. Wir geben ewer gnaden swärlich und in aller unntertanigkhait zu

vernemen *wider und gegen burgermaister, richter und ratte,* auch gemain der statt Oedenburg nachvolgend maynung.

Nachdem unnsern vorelltern ettlich vil hundert jar her zu Ödenburg fridlichen gesessen, da alwegen mit allen khaisern und khunigen, was unnsern vorelltern oder uns auferlegt wordn ist, es sey mit steuer, ausleg oder anders wie allweg, demselben wilkörlich nachkomen, und gehorsam gelebt *und yetzt neulichn vergangen kunig Ludwign seligen wider den tyrannen den turrkhen funffhundert flor ungrisch stewer gegeben,* die wir dann als arm judn nit gehabt haben, sunder alle unnser armut angriffen, unnser klainiater versetzt, die unns dann verstannden und noch auf heutigen tag nit beihenndig haben oder lössen haben mugen. Alain das die von Ödemburg unns allso gewelltigklichen ausstriben, so doch die klaineter ob den tausent flor hungrisch werdt gewesen, *und die von Ödenburg alain nit mer dan VIC hungrisch in khrig gegeben habend,* so seind wir, gnedig herrn, von kaiser Maximilian hochloblicher gedächtnuss und durch annder kunig von Hungern von ainem bis auf den andern bestätt, auch in sunderhait von dem theuren kunig Ludwig folgn, legennd unnser confirmation hiemit zu erkhanntnus der sachen ein mit «A» verzaichnet. (V. ö. 273. sz.) Gnedig gebietennd herrn, yetzt verschinen *in dem XXVI-ten jar vergangen* nach dem laydigen traurigen faal kunig Ludwigs *ist burgermaister und ratte zu Ödenburg mit sambt irer gemain zuegefaren,* on angesehen unnserer freihait oder confirmation, die wir von ainem khunig bis auf den anndern gehabt habendt, *als selbs anclager und richter, unns auf ainstund on rechtmässig gegrundt ainicherlay ursachen,* unnser weib und kind gewelltigklich mit gefasster vor bei gutem lanndsfrid, bei guter gerechtigkeit, auch bei guter oberkeit unns unpillichen, wider alle recht, wider alle pillichait *von dem unnsern gedrungen und getriben, und in ainer stund die von Ödenburg unnterstanndn unns arm leut unnsre hab und gueter aus irem aignem frävendlichen gewalt unnterstanden und unnterfangen.*

Habend wir arm juden begert, sy sollend uns doch anzaigen, aus ves gewallt oder gerechtigkheit sye des hanndlend oder tuend, habend die von Ödenburg gesagt sye thuend es aus

gnuegsamen bevelh unnser gestrengen frau kunigin. Darauf haben wir begert unns denselbn bevelh darumben sehen zu lassen, das ist unns wider alle pillichait von inen abgeslagen worden. Darumb haben wir sye wider umb gott und der pillichait wegen gebethn, sy sollend unns all gefängklich annemen und behalltn, allain unnser zween passiren lassen zu unnsrer allergnedigistn frauen kunigin und unns veranntworten lassen und zu anntwort kumen, ob wir in irer königlichen maiestet versagt wordn wärend. Sölhes alles, gnedige herrn, ist unns von denen von Ödenburg abgeschlagen worden, *suender habendt mit unnsern armen weib und kinder per fort auf ain stund hinweg ziehen muessen, haben wir annders unsser leib und leben fristn und nit verlieren* wollen, *und haben, gnedige herrn, von ainen jedem wogen von der meyl zufuhren ain gulden geben muessen unnd unns die von Ödenburg mit der geleichen worten furgehalten, wir sollen sehen, das mir von unnsern guetern nichts hinweg furen sollten, dann man unns an dem walld wider besuechen wurde, und so man es erfinden wurde, soll wir all unnser leib unnd gueter, weib und kinder verlieren, und habend also, gnedige herrn, nichts darum nemen mögn, dann ain jeder ain wenig seines undergewanndtl. Vil arm leut von unns haben die wägen nit zu bezallen gehabt,* da habend sye unnss, das sye ain tail unnser gut haben mussen verkhauffen, was vier oder funff flor reinisch werdt ist gewesen, umb 1 flor reinisch muessen geben.

Und weiter, gnedige herrn, *haben wir den von Ödennburg unsere slüssl zu unnsern vollen heusern und guter uberantwortn muessen und da in unnseren beywesen einem jedem judn in seinem hausz seine truhen und gemächer verschlossen und verpetschaft und die heuser dergeleichen, haben uns darauf zuegesagt, wir sollend kein sorg haben, es solle alles bewart bis auf unnsre widerkunft fridlich beleiben.* Aber, gnedige herrn, *da wir widerkumen seind, da seind unnsere heuser und unsere kämer, und gemächer auch trühen alle offen gewesen, unnsere guter nichts gefunden, sunder alle verloren.*

Sind also, gnedige herrn, die von Ödenburg in dem unn-

sern gewalltiglichen auch fräventlichen nach irem willn und wolgefalln umbganngen, *unnsere registerbuecher sich gemächtigt, in welchen buechern und registern unns umb Ödenburg ettlich vil tausent gulden aufrechte schuld unns zu thun schuldig ist,* dieselbigen schulden alweg in das buech yenes gesworenen richters, *den sy unns gesetzt haben,* eingeschriebn wordn, welche dann söliche unnsere richter gegen denjenigen, die unns zu thun schuldig gewesen, aus gewallt der von Ödenburg und alter gewohnhait zu bezallung unnserer gellter verholffen hat. Wann, gnedige herrn, es allwegen mit ausgedrugkhten worten begriffen und eingeschribn wordn: item das Hanns oder Peter ist auf den tag schuldig XX flor, zallt er nit auf den tag oder den beschribnen tag, so geet der zins weiter an. Soliches ist alwegen ainem durch unnseren richter verkhundt worden. So sind wir, gnedige herrn, leider umb solich schulden khumen, das wir von inen on recht als gewelltigklichen ausgetrieben wordn sindt. *Nachdem dann die von Ödenburg unns unpillichen darein gefurt haben,* begerend wir solichen schaden aller pillichait nach uns zu bezalln schuldig zu sein, *auch annder cost und schäden, so unns bei unnsrer gnedigen kunigin zu Hungern und Behaim darauf gangen ist, und noch tägliche geet, dass dann in summa pringt ob den VIII M. gulden unns zu bezalln schuldig.*

Weiter, gnedige herrn, *so habend die von Ödenburg unns unnsern weingarten auf unnserm freithof gelesen bis in die XX emer wein,* die wir von inen auch begehrend, *auch unnser vieh, das uns ausstätt bis in die XX khue.* Zu dem annderm, gnedige herrn, so begeren wir an ewer gnaden wider die von Ödenburg, das sy ihre unndterthanen darzue halltend, weliche unns schuldig seind zu thun, das sy darob seyend, das wir von inen bezallt werden.

Zu dem dritten, gnedige herrn, so begerend wir an ewer gnaden, das die von Ödenburg unns *bei unnsern heussern und allte gerechtigkhait wider einkhumen, beruellich sitzen und wonen lassendt.* Wann aber unns solches nit gedeihen wollte, das wir dann unns in khainerlei weg versehend, *so protestiren wir hiemit offentlichen, das wir unnsern rechtmässig anforderung in kainerlay weg begeben haben wollendt,*

sunnder unnser aygenthumb vorbehallten thuend, soliches nach gelegenhait der zeit zu ersuechn, wie sich geburt, und begeren an ewre gnaden, *dass die von Ödenburg unnsre heuser, schul und freythof unbekhumbert lassen,* weder mit verkauffen, versetzen, verprechn oder sunst in annder weeg damit hanndlen.

Und das soliche ale unnsere obangezaigt begern billich und rechtmässig sey, wellen wir unns ewre gnaden und herrschaft rechtlich endschaidn lassen mit vermelldung ferrer aller rechtlich behelff, freihait und notdurft vorbehalten dise unnsre clag zu mynndern, zu mern, gar zu verkheren, wie es unns am besten gesehen sein willn.

Euer gnaden und herrschaft arm. verlassen, unndertänig und vertriben judischait von Ödenburg.

Külzetén: Abschrift clag der vertribnen juden von Ödenburg wider die von Ödennburg.

Másolat, papiron, Sopron város levéltára Lad. XLVIII et Y. Y. fasc. II. nr. 74. Kiadta Pollák 295. l.

302.

1527 április 28, Pozsony. Mária királyné visszavonja azon rendeletét, a melyet Fürst Ernő, Teufel Mátyás és Ritschauer Gáspárhoz intézett volt a soproni polgárok és a Sopronból kiűzött zsidók közt fenforgó per elintézésére vonatkozólag, és pedig azért, mert időközben értesült, hogy a magyar jog szerint ezt csak született magyarok végezhetik el, és igy ő nem akarja megszegni azon igéretet, a mit bátyja (Ferdinánd) a hazai jog megtartása tekintetében tett a magyaroknak. Maga a királyné igéri, hogy ezen ügyet május 19-én el fogja intézni.

Maria, dei gracia regina Hungarie et Bohemie etc., magnificis *Ernestho Fuersth in Eysensthath, Matheo Theufel in Forchtenstayn capitaneis ac Caspari Rytschauer, capitaneo peditum Sopronii existencium,* salutem. Quamvis superioribus diebus per literas nostras causam illam, que inter cives nostros Sopronienses ac iudeos illos, qui antea Sopronii habitabant,

est mota, vobis commiseramus *revidendam*, quia tamen postea intelleximus hanc ipsam revisionem secundum iura, libertates et consuetudinem huius regni non posse fieri per aliquos externos iudices, sed eos qui sint Hungari; nolentes igitur assecuracioni illi, quam serenissimus dominus rex frater noster charissimus dominis Hungaris super observacione iurium et libertatum eorundem fecit, refragari, hortamur vos et requirimus, ut acceptis presentibus a prosecucione huius cause supersedere et vos intromittere ad eam revidendam nequaquam debeatis, sed relinquatis eam revisioni et cognicioni nostre, quam nos hic *ad dominicam cantate proxime venturam* inter ipsas partes secundum iura, libertates et consuetudinem regni huius Hungarie revideri et unicuique parcium iusticiam administrari faciemus. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Posonii, in dominica quasimodo, anno domini millesimo quingentesimo vigesimo septimo. *Maria regina.*

Eredeti, papiron, veres viaszpecséttel. Sopron város levéltára Lad. XXII. et W. fasc. I. nr. 5. Kiadta Pollák 303. l.

303.

1527 május 15, Pozsony. Mária királyné meghagyja Sopron városának, hogy halaszsza el a soproni zsidókkal való együttes megjelenést, a melyre a királyné fölszólította volt őket, addig az időig, a mikor királyi testvére (Ferdinánd) meg fog érkezni. A vitás kérdés majd akkor mindkét fél javára igazságosan fog elintéztetni.

Maria, dei gracia regina Hungarie et Bohemie etc., fidelibus nostris prudentibus et circumspectis magistro civium, iudici et iuratis ceterisque civibus civitatis Sproniensis salutem et graciam. Commiseramus vobis diebus superioribus, ut vos et iudei illi, qui antea istic in medio vestri habitabant, *ad dominicam cantate proxime venturam coram nobis comparerent*, et nos causam inter vos motam revideri hic faceremus; nunc tamen certis et racionabilibus ex causis mote causam hanc ad adventum serenissimi domini regis fratris nostri charissimi differendam et prorogandam duximus differimusque et proro-

gamus per presentes. Quare hortamur vos et requirimus, ut istic domi vestre nunc maneatis, nec est opus, quod in hac causa ad nos veniatis, sed expectetis adventum maiestatis regie fratris nostri, quo tempore causa ipsa inter vos revidebitur ita, ut utrique parti iusticia administrabitur. Aliud ne feceritis. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Posonii, feria quinta proxima ante dominicam cantate, anno domini millesimo quingentesimo vigesimo septimo. *Maria regina.*

Másolat, papiron. Sopron város levéltára Lad. XLVIII et Y. Y. f. II. nr. 66. Kiadta Pollák 304. l.

304.

1527 julius 20, Bécs. Ferdinand meghagyja Weisspriach Jánosnak és Teuffl Mátyás, fruknói kapitánynak, hogy ámbátor a Sopronból elűzött és az ő jószágaikra letelepedett zsidók érdekében megparancsolta volt, hogy azokat minden jogtalanság ellen meg kell védelmezni és adósságaik beszedését lehetővé tenni: mégis mivel a dolgokról más informácziót nyert, daczára az előbbi királyi parancsnak, az adósokat nem szabad elfogni avagy elzárni, hanem az elfogottakat is szabadon kell bocsátani.

Ferdinand etc. Edler lieber getrewer. Wiewol wir dir hievon geschriben und bevolhen haben, die juden, so nach abganng unsers vorfar kunig Ludwigs zu Hungern und Beheim etc. löblicher gedechtnuss durch burgermeister, richter und rat unnser stat Odenburg vertriben worden sein, *und je eins teil sich in deiner herrschaft nidergelassen, vor unrechtem gwalt zu schutzen und schirmen,* inen auch in aller anndern zimlichen und geburlichen handlung und sachen, unnd sonnderlich *mit einnembung ir schulden hilflich, furdersam und beystenndig zu sein,* so sein wir doch der sachen seyder annderst, dann unns die juden furbracht bericht worden; damit sich dann nyemanndt pillicher weisz zue beclagen hab oder mag, darauf so bevelhen wir dir, daz du die von Odenburg, unangesehen angezaigte unnsers bevelhs, wider ir brief und sigl, von unnser freuntlichen lieben schwester *Anna, zu Hungern und Beheim kunigin* wittib etc., ausgeganngen, und unnz aus angestellte der ver-

ordneten comissarien und weyttern handlung *nit arrestirest, dringest oder zucht zuzuhanndln furnemest,* auch die aufgehalten burger irer widerstellung und angelobens ledig zu lassen und kain annders thust, davon beschicht unnser ernnstliche maynung. Geben in unnser stat Wien, den xx tag Juli, anno etc. im xxvii, unnser reiche im ersten.

An herrn Hanns von Weisspriach in simili.

Matheusen Teuffl haubtman zum Forchtenstain.

Másolat, papiron, Sopron város levéltárában. Lad. XLVIII. et Y. Y. fasc. II. nr. 68. Kiadta Pollák 305. l.

305.

1527 augusztus 15, Német-Ujhely. Reichenpach Vilmos és Oláh Miklós, úgy is mint a király kiküldöttjei, úgy is mint a soproniak és az általuk elűzött zsidók részéről szabadon választott biróság 1527 augusztus 29. napját tüzik ki, a midőn a zsidó hitelezőknek a lajstromba beirt adósságaikra és vagyonukban szenvedett kárukra vonatkozólag itélkezni fognak. De az elűzés és visszahelyezés kérdését, a zsinagóga, temető ügyét érinteni nem kivánják.

Wir *Wilhalm von Reichenpach* ritter etc. und *Nicolas Olah secretarius* etc. bekennen als irungen und spenn zwischen den ersamen fursichtign und weisen burgermeister, richter, ratt und der ganzen gemeind der statt Odenburg an ainen und der judenhait, so zu Odenburg da nächstn vergangen sechsundzwanzigisten jar ausgetriben sein, anderstail sich halten, ernstlichen *von wegen der schuld,* so die verurten burger zu Odenburg obgemelten judn laut ires puechs oder register an eingeschrieben haubtguet und erkhen nach laut desselbn puechs zu thun schuldig sein, *auch dem gesuech davon und am anderen der schaden halber,* so die judn an iren haben und guettern, die sy zu Odenburg in obgemelter anschreibung in iren heusern gelassen, geliten und empfangen, haben die obgemelten baid parteien unns nit allein von königlichen maiestet zu Hungern und Behaim etc., unnsern allergnedigisten herrn, irer irrung halben sunderlich verordnet comissarien, sonder auch

als denen sy obgedachter ir spenig sachen in der guet frei, wilkirlich, ausser recht nach unserm guete bedunckhen entlich zu vergleichen ganzlich stellen und sezen wollen, ersuecht und gebeten, sy mit unserm guetlichen spruch zu entschaidn, dabey baid parteyen entlich und on alle verrer, ein und widerred beleiben und besteen woln. *Und wiewol wir sollicher und dergleichen sachen gern entladen weren,* denocht obgemelten baid parteyen zu guet und das sy uns iren handgegebe guete treuen zugesagt und gelobt, haben wir wir (!) sollich ir schribtig zwesuchen in der guetigkait ansprechen oder machen, dabey geutlich unt entlich on alle wegerung zu beleiben und demnach zu kumen. Auch das wir zwo oder drey oder mer personen nach unserm gefallen zu uns, ob wir wollen, einfodern und mitsambt denselben oder für uns selb allein sollichen guetlichen ausspruch thun mugen, uns zugeben und bewilligt, haben wir sollichen ausspruch zu thun angekommen und inen darauf diesen abschied geben, das sy mit genuegsamer gewalt, von denen die sollich sachen betreffe, ob ettlich selb persenlich nit erscheinen műgen auf den phintztag nach Bartholomey negs kunfftig, der do ist der neunundzwanzigist tag dis monats Augusti zu fruer tagzeit in der Neustatt vor unss erscheinen und unsern spruch oder beschaid alsdan vernemen sollen. Doch so ist von wegen austreibung der judn zu Odenburg und irer widereinsezung, auch der judnschuel, freythof und heuser halben, die die obgemeltn judn noch zu Odenburg haben, und aller ander sachen, ausserhalben obgemelter zwaier artikl, beiden parteyen und iedem tail besunder gegn dem andern sein recht, gerechtigkait deshalbn guetlich vorbehaltn, dann wir unss in diesen auszusprechen nit haben belad noch annemen wollen zu urkunt mit unseren betschafften und handzeichen verfertigt. Beschechen in der Neustatt, am freytag nach assumptionis Marie, was der funffsehend tag Augusti anno etc., tausend funffhundert und im siben und zwainzigisten. *Wilhalm Reichenpach. Nicolaus Olah secretarius manu propria subscripsit.*

Eredeti, papiron, két kis pecséttel (W. R. W. R. jegygyel az egyik, a másik lovasalakkal) Sopron város levéltára Lad. XLVIII. et Y. Y. fasc. I. nr. 23. Kiadta Pollák 306. l.

306.

1527 szeptember 12-ike előtt, Sopron. Sopron városának a Mária által kirendelt királyi biztosokhoz intézett beadványa, melyben a zsidók panaszai és követelései ellenében kijelenti, hogy csakis azon két pont fölött hajlandó tárgyalásba bocsátkozni, a melyet Pozsonyban Mária királyné tanácsa előtt tárgyalt a zsidókkal, t. i. a Sopronból kiűzött zsidók pénzköveteléseit és házaikban és vagyonukban szenvedett károkat illető kérdések fölött. Minden egyéb panaszszal, így magával a kiűzetés kérdésével szemben, Mária királyné engedélylevelére hivatkozik.

Kunigklich maiestat etc. *verordnet commissarii,* edl, gestreng und vesst gnedige herrn. Auf der vertribn juden von Ödenburg erlanngten bevelh und zweifelhaftign vermainthn clag, so sy eieren gnaden *an verschinen erichtag in osterfeyertagen wider unns eingelegt,* gebn wir ewer gnaden zu erleuterung desselben bevehls und ablainung berurter klage in aller unndertainigkeit zu vernemen.

Genädig herrn, *als unnsere gesanndten am jungstn mit den juden vor der königlichen maiestet unnser gnedigisten frawen räten zu Bresburg in verhör gestanden,* daselbs ist weder von ausstreiben der juden, noch irer heuser und einsetzens oder des aigenthumbs zu erwidern und zu erneiern gar nichts tractirt wordn, wann des und alles anders, so wir mit und gegen inen gehanndelt, haben wir nicht aus aigner bewegnus geton, sunnder es ist der königlichen maiestet und derselbn räte bevelh, willen und maynung gewest. In derselben verhör ist auf der partheyen furbringen alain der zwaien nachfolgendn artigklen halbn disputirt und getaidingt und darauf durch unnser gnedign herrn die rate in obgemellten zwaien arrtigkhln mitt ainer commission zwischen unns zu handln beschlossn wordn.

Der erst artigkl ist von der judnlehen und gelltschuldn in iren buchern begriffen. Namlich das die juden solch ir schulden sambt dem vermischtem allerhöchstem wucher, den uns die königliche maiestet gnedigist nachgelassen, von uns und den unsern wollten bezallt haben nach vermugen irer schuldbuecher, und vermainten uns durch sunder practigk

und iren langen verzug von königlichen maiestet relaxation und genaden zu dringen, das wir aber mit nichtn thun und zuegeben wellen, dieweil wir wissen, das die armen leute offt wenige schuld vier oder sechsmale soviel, als die haubtsumma gewest, verwuchert, und steen nichts destweniger mit der haubtsumma und ainen grossen hauffen wucher im judenbuch geschribn.

Die judn mugn auch nit vernaynen, ire bücher mit höchstem wuchers wucher vermengt seyen. Darauf soll durch ewer gnaden als verordnet commissarii erkhennt werden, und an den juden auch den armen christen iren gelltern aigentlich erfragt und erkhundt, wievil der juden bargellt und lehen sey, das haist die königliche maiestet das creditum, lehen oder haubtsumma, *und ob die christen inen des geständig* und im erstn odern andern lehen sovil in parem gellt aufgehebt haben oder nicht, wan die königliche maiestet will nit, das wir und irer maiestet arm leut alhie den aufgeloffen wucher bezallen sullen, wie brief vermugen.

Der annder artigkl gnedige herrn ist, das die judn vor königlichen maiestet von verlust ihrer guter nach ihrem abzug geschrien und uns beclagt haben, darumb uns doch nichts wissen ist, wann wir haben ihnen all ier gueter, an die klainhait und phanndt, sovil inen durch die unnsern versetzt, nach laut königlicher maiestet bevelh, *auch unnser gnedigen herrn Francsen von Bathyan, irer maiestat rat, als gesanndten zu unns*, mundlich informacion frey, ledig folgen lassen, wie sye nit vernaynen mugen, dieselben ire guter mit inen zu fueren oder zu treiben, wie sy gelust und gelangt hat.

In disem lesstcn artigkl warde durch königliche maiestet rate verschafft, ob die juden jemand irer verlust halben mit warhafftiger beweisung anzaigen möchten, sölhes soll nur vor ewer gnaden als comissarien gehandlt werden.

Auss disen obgemelltn zwen artigkl, daran der stritt all gelegen, ist in der verhör von ainer commission tractirt, und die auf ewer gnaden sambtlichen gestellt, aber dieselb commission oder bevelh ist der handlung ungemäss und zu weitleuffig stregkht sich in alle sachen, so sich zwischen unns und inen begeben haben und ewer gnaden als hochständig ver-

nemen. *dan wir haben der andern sachen halben auf der königlichen maiestet bevehl und erlanngten endschied mit den juden nichts mer zu schaffen, mugen uns auch weiter uber diese nit furnemen.* Res semel extincta amplius non reviviscit.

Darumb, gnedige herrn, will uns nit geburen auf diesen bevelh und der juden vermainter klag weiter einzulassen, und erst mit vil einlegen und schrifften umbgeen, der kains von nöten, dann uns will ir lange red nichts bekhumbern.

Ewer gnaden haben lautt vernomen in königlichen maiestat brieve, was uns und den judn fur ain endliche endscheid durch ire maiestet gebn worden: die judn in die stat Ödenburg mit stätem anwesen furen nymer einzenemen oder nyderzelassen, inen ire credita, das sein ire bare lehen on allen aufgeloffen wucher inner jarsfrist zu bezallen, ire heuser, darinnen sy gewonet, durch gmaine wergkhleut zu beteuern und schätzn ze lassen, die mit christen und burgern zu stifften, die sollen solh schatzung und den werdt der heuser ain yed nach seynen vermugen auffs lenngst in jarsfrist on alle klag und notaiding zu der judn hannden erlegen und raichen.

Dises enndlichen entschieds wir unns bisher gehallten, demnach gelebt, wellen uns des auch furrn ewigklich betragen, uns die judn darum nit dringen noch treiben lassen, hoffen auch die königliche maiestet werd uns dabey handhaben, wie sy gnediglich geton hat.

Aber der obgemelltn zwaier artigkhln halben, nämlich der credita oder haubtsumma und der verlust irer guter oder hausrats, wie sie anzaigen, mögen wir ewer gnaden zu comissarien auf unns gesanndten bewilligung uberaus voll leid, der auch begerrende, *aber das austreiben der juden und annders, so wir lautt königlichen maiestet geschäfft gehandelt, welln wir nit verantworten. Allein der soll und wirts veranntwortn, der es mit uns geschaft und zu thun macht geben hat.*

Es mugen auch die juden ire plunder oder verlust, wie sy sagen, an unns und gemaine stat nit erfordern, denn wir inen nichts genommen, sunnder, wie vermellt, das sy in primato und sunderlich die, *so inen ihr schadens zuegefügt möchten, beklagen vor ewer gnaden hie zu Odenburg,* fernemen wie sich geburdt.

Dann zu volfurung und auftrag gemellter II artigkln sein wir als gehorsame berait und willig, wellen sölhes auch hiemit protestirt haben, das an unns auf egeton unnser mundtlich und dise erpiete der commission halben kain verzug beschehn und welln unns ausserhalb offtgemellt II artigkln weder gutlich noch rehtlich mit den juden eingelassen haben.

Thuen unns darauf als gehorsame ewer gnaden bevelhen dersselbn ewer gnaden gehorsamme

burgermeister, richter
und rate zu Ödenburg.

Kívül: Der von Ödemburg antwort wieder die
commission und der vertribnen juden clag.

Másolat, papiron. Sopron város levéltára Lad. XLVIII et Y. Y. fasc. II. nr. 74. Kiadta Pollák 299. l.

307.

1527 szeptember 12, Német-Ujhely. Sopron városa és az elűzött soproni zsidók közt fönforgó pör úgy intéztetik el, hogy mindazon adósságokat, a melyek az évenkint e czélra választott zsidóbiró előtt a zsidókönyvekbe és lajstromokba föl lettek véve, kötelesek a soproniak 1527-ik év október 12-ikéig kifizetni, azonban a beírt főösszeg után kiderülendő kamatokat nem. A zsidók által fölpanaszolt károkat illetőleg, a melyeket soproni házaikban szenvedtek, 1527 szeptember 30-ika tüzetik ki határidőül a tárgyalásra, a mikor mindkét fél előadhatja bizonyítékait.

Zwischen burgermeister, richter, ratt und der gemaind der statt Odenpurg an einem und den ausgetribenen juden daselbst anders tails sprechen wir, das die von Odenpurg der ausgetriben judenheit schulden, von der von Odenpurg darzu sonderlich jerlichen geschwornen judenrichter verordnet in iren piechern und registern fur haubtgut und erken eingeschriben, nach laut derselben puecher oder register auff den zwölfften tag Octobris negs künfftig dis sibenndzwainzigisten jars zu bezaln schuldig sein und dartzu ihre underthan ausserhalb der statt Ödenpurg sollichs auch zu thun halten sollen, aber den gesuech von demselben eingeschriben hauptgut endteken

sollen die von Odenpurg den juden zu bezalen nit schuldig sein.

Dan von wegen der schäden, die die juden sich beklagen in iren gietern, die sy zu Odenburg in iren heusern gelassen und sollen geliten haben, dieweil sich paid parteyen desshalben zu beweysung erpoten, sprechen wir, das sie zu derselben zu volfieren zugelassen und was yede partey deshalben zu geniessen vermaint, hie *zwischen montag post Michaelis negst künfftig* vor uns hie in der Neustat fürpringen solle und darnach durch uns spruchleut verret geschehen, das sich gepurt.

Und ob die obgemelten parteyen dieser sachen oder dieses unsers spruchs unverstand oder irrungen gegen ainander desshalben haben würden, so behalten wir uns als spruchleut hierin, bevor sollicht allzeit mit verrerm unserm spruch und entschit zu erletern. Actum des zwelfften tags Septembris, anno etc. im sibeinundzwainzigisten. — Wilhelm von Reichenpach manu propria. Nicolaus Olah, secretarius manu propria. (P. H.) (P. H.)

Eredeti, papiron, szövege alá nyomott két pecséttel. Sopron város levéltára Lad. XLVIII. et Y. Y. f. I. nr. 24. Kiadta Pollák 308. l.

308.

1527 szeptember 12, Német-Ujhely. A fenti oklevél latin szövege.

Inter magistrum civium, iudicem, senatum et communitatis civitatis Sopronìensis ab una et expulsos iudeos ibidem parte altera pronunciamus, quod Sopronienses expulsorum iudeorum debita, que per iudicem iudeorum a Sopronìensibus quottanis ad id ordinatum in libris et registris ipsorum pro capitali sorte inscripta sunt, secundum continenciam eorumdem librorum sive registrorum ad duodecimum diem Octobris proxime venturum anni illius vicesimi septimi persolvere debeant et teneantur, et cum hoc eciam subditos suos extra civitatem Soproniensem ad huiusmodi solucionem coger edebeant, sed usuram de eadem summa vel sorte capitali inscripta iidem Sopronienses iudeis persolvere non teneantur.

Et de damnis, quibus idem iudei se conqueruntur perce-

pisse in bonis ipsorum, que Sopronii in domibus eorum reliquerunt, et quoniam ambe partes eam ob rem uti se probacionibus iactitarunt, pronunciamus, ut ad eandem scilicet probacionem posse quendam admitti, et quicquid utraque parcium in ea re commoditatis habere pretenderit, a datis presentibus ad secundam feriam proxime post festum sancti Michaelis coram nobis hic in Nova Civitate proponere debeant ac postea per nos arbitros ulterius fieri quod oportebit.

Et si prememorate partes presentem decisionem et laudum nostrum minus callerent, aut invicem eos errores habere contingeret, ex tunc reservamus nobis, ut arbitris huiusmodi scilicet, errores cum ulteriori laudo et decisione nostra declarare et liquidare. Actum duodecima die Septembris, anno etc. vicesimo septimo

Wilhelm Reichenbach
Nicolaus Olah
secretarius m. p.
subscripsit.

Egykorú másolat. Sopron város levéltára eredetiéből irott másolata dr. Kohn Sámuel tulajdonában.

309.

1527 szeptember 25, Német-Ujhely. Oláh Miklós megköszöni a soproniak által neki küldött vadkanhust és igéri, hogy majd megszolgálja. Egyben visszaküldi az általuk kért zsidó adósságok lajstromát, úgyszintén a zsidók és a soproniak közt fönforgó ügyben hozott itéletet is átszármaztatja a soproniaknak.

Prudentibus et circumspectis dominis magistro civium, iudici et iuratis Sproniensibus, amicis honorandis.

Prudentes et circumspecti amici honorandi. Facile intelligo amorem in me amiciciarum vestrarum. E carnibus apri silvestris ad me missis, de quibus habeo eisdem gracias relaturus omnibus amicicie officiis, dum occasio se obtulerit, humanitatem amiciciarum vestrarum in me non obliviscar. Mandatum vestrum, quod prius ad nos in negocio iudeorum attuleritis, remisimus vobis. Misimus eciam ad vos sentenciam, quam inter iudeos et amicicias vestras tulimus, unacum registro

crediti iudeorum, quod nunc a nobis optastis. Valete. Nova Civitate, vigesima quinta Septembris, millesimo quingentesimo vigesimo septimo. Nicolaus Oláh, archiepiscopus Strigoniensis, secretarius.

Eredeti, papiron, zárlatán kis veres pecsét. Sopron város levéltára Lad. XLVIII. et Y. Y. f. I. nr. 28. Kiadta Pollák 309. l.

310.

1527 november 12, Székes-Fehérvár. Ferdinánd értesülve arról, hogy a Sopronból kiűzött zsidók egyeseket letartóztatnak, meghagyja a főnemeseknek és azok hivatalnokainak, hogy a zsidók kérelmére, ha azok régi adósságaikat akarják visszaszerezni, senkit le ne hagyjanak tartóztatni, mert ez a város privilegiumába ütközik. Ha a zsidóknak valami ügyük van, úgy Sopron birája előtt végezzék azt el.

Commissio propria domini regis.

Ferdinandus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., princeps Hispaniarum, archidux Austrie etc., fidelibus nostris universis et singulis dominis prelatis, baronibus, comitibus, castellanis, nobilibus ipsorumque officialibus, item civitatibus, oppidis et villis ac alterius cuiusvis status et condicionis hominibus et quibusvis subditis nostris salutem et graciam. Expositum est maiestati nostre in personis fidelium nostrorum prudentum et cirsumspectorum magistri civium ac iudicis et iuratorum ceterorumque civium civitatis nostre Soproniensis, qualiter ipsos et incolas villarum eorundem *iudei alias Sopronii habitantes in bonis et territoriis vestris arrestare vellent, prout et de facto iam nonnulos eciam ex eis arrestassent* et dampno affecisent preter omnem iuris et consvetudinis huius regni nostri equitatem; nam si iudei aut quicunque alii contra prefatos cives nostros aut subditos eorum aliquid agere haberent, id tum iuxta continencias decretorum huius regni nostri, *tum ex libertatibus et privilegiis dicte civitatis nostre Soproniensis coram iudice eiusdem civitatis iudicie (!) agere deberent,* non autem sic passim arrestare. Volentes igitur dictos cives nostros Sopronienses, sicut et ceteros sub-

ditos nostros, in eorum libertatibus et antiquis consvetudinibus ex gracia nostra conservare, fidelitati vestre harum serie firmiter committimus et mandamus, quatenus acceptis presentibus quociescunque et quandocunque prefatos cives Sopronienses aut eorum subditos ad terras, tenutas, loca, officia officiolatusque vestros cum rebus ipsorum venire contigerit, ipsos et eorum bona ad instanciam prefatorum iudeorum nullo modo arrestare aut arrestari facere audeatis, neque presumatis modo aliquali, quin pocius huiusmodi graciam nostram et privilegia eorundem civium eis integre et omnimode observare debeatis. Quod si prefati iudei debita ipsorum, si que sunt, repetere aut recuperare volunt, id iure mediante et coram iudice prefate civitatis nostre Soproniensis exequi debeant et teneantur. Secus nulla racione facere presummatis. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Albe Regali, feria secunda in festo beati Martini episcopi et confessoris, anno domini millesimo quingentesimo vigesimo septimo.

Eredeti, papiron, szövege alá nyomott pecséttel. Sopron város levéltára Lad. XLVIII. et Y. Y. fasc. I. nr. 22. Kiadta Pollák 310. l.

311.

1527 deczember 3. Kassa. János zsidó letiltatja Schrőter Andrásné Csiszár Benedeknél levő nyolcz forintját.

Am dinstag vor Barbare hot der Schido Janosch eyn vorbot geton off floren 8. bey dem Zcyszár Benedick von wegen der Endres Schröteryn.

Kassa város jegyzőkönyvéből. Kemény Lajos másolata.

312.

1527 deczember 28. Ferdinand király Helczl György és Lerchenfelder György nemeseknek hűségük fejében ajándékozza Izsák zsidó nagyszombati, a zsidó-utczában levő házát, mivel Izsák mindig Zápolya János pártját fogta és most is, hogy feleségével és

gyermekeivel Lengyelországba menekült, még mindig Zápolya érdekében jár el.

Anno domini quo supra Strigonii in festo beatorum innocencium martirum ad manuscripcionem propriam domini regis date sunt littere, quibus mediantibus maiestas sua domum Isaak iudei, in civitate nostra Tirnaviensi, in platea iudeorum existentem habitam, ex eo, quod idem Isaac iudeus his diebus cum coniuge ac liberis, rebusque et bonis suis faccionem Joannis de Zapolya sequendo clandestina sese fuga Poloniam contulisse, ibique partes illius et nunc fovendo proditorem agere dicitur, nobilibus Georgio Helczl ianitori suo ac alteri Georgio Lerchenfelder, simul cum cunctis utilitatibus contulit, salvis iuribus civitatis et libertate, pro fidelibus serviciis eorundem.

Országos levéltár, Lib. Reg. I. k. 72. l.

313.

1527 (?) Nagyszombat polgárainak panasza a zsidók ellen, hogy nemcsak kiszipolyozzák, hanem még foglalkozásaikat is elveszik tőlük, a mennyiben mindenféle kereskedést űznek: vesznek és eladnak. Áruikat hitelbe adják városiaknak és künnlakóknak s azután kamatot szednek az így adott kölcsönök után. A kamatot az összeghez csatolják és addig nem kérik pénzüket, míg a kamat a tőkével nem egyenlő. Csak azután követelik tartozásaikat és lefoglalják a házakat és szőlőket.

Item iudei in civitate existentes non modo exhauriant facultates civium et inhabitatorum, verum et questum et negociacionem occludunt eosque omnifario genere questus preveniant, emunt merces, coemunt res mechanicas et iterum vendunt, hocque sub pretextu vilioris precii, nam prestant res et merces suas civibus, immo eciam exteris nomine mutui, ut usuram duplicem et triplicem precio rei credite appetant. Deinde debitores simplices et doli inscii solucionem differunt, computantes summam capitalem et usuram manere simul, facientes unam summam capitalem, hancque non petunt, nisi iterum tanta usura accreverit, quanta erat summa hec secunda

capitalis, deinde impetunt debitores et vexant pro solucione, qui cum non sint solvendo, aliunde coguntur vel domus aut vineas aut alias res suas imposture iudeorum huiusmodi tradere seque, uxores et liberos necessario victu spoliare etc.

Eredetie Nagyszombat város levéltárában. Hajnik Imre másolata.

314.

1527 Magyar-Óvár. Mária levele Ferdinandhoz, a melyben hivatkozván azokra a királytól is ismert okokra, a melyek őt a mult évben arra birták, hogy a pozsonyiak kérelmének eleget tegyen és az azelőtt Pozsonyba lakott zsidókat oda többé be ne eresszse, melegen ajánlja a királynak, hogy a pozsonyiak ezideig abban az ügyben kifejezett óhaját kielégitse és Mária tavalyi rendeletét érvényben hagyja.

Ad regiam maiestatem Hungarie et Bohemie etcetera. Dum anno superiore venissemus Posonium, non sine racionabilibus ex causis annueramus ex totius consilii nostri deliberacione civibus nostris Posoniensibus, ut iudei, qui antea in medio eorum habitassent, ad eos non immitterentur, quibus autem racionibus ducte fuerimus, ut ex consilii nostri deliberacione id faceremus, maiestas vestra et ex literis nostris et ex dominis consiliariis, quorum aliqui sunt nunc apud maiestatem vestram, intelligere poterit. Miserunt nunc ad nos cives ipsi Posonienses, suplicantes, ut literas nostras in huius cause commendacionem ad maiestatem vestram daremus, quare commendamus eos et negocium eorum iustum, quod contra iudeos habent, maiestati vestre, et rogamus eandem, velit ipsos Posonienses ab ipsorum iudeorum molestacione liberare, literasque nostras ex consilio emanatas in vigore relinquere, nam hoc modo augmento et commoditati illius civitatis maiestatis vestre Posoniensis optime erit provisum. Eandem felicissime valere optamus, Cui nos unite commendamus, Datum in arce nostra Owar etc.

Hátlapon: Excellentissimo domino. Papir, egykorú másolat. Pozsony városi levéltár Lad. 20. nr. 30*b*. és Országos levéltár Lymbus IV. sorozata.

315.

1528 január 29-ike előtt, Sopron. Sopron városának kérelme Mária királynéhoz, hogy hosszabbitsa meg egy évvel vagy legalább a legközelebbi karácsonyig ama határidőt, a melyet a zsidóadósságok kifizetésére szabott és a meghosszabbitás idejére kamatot ne kelljen fizetniök a tőke után.

Durchleuchtigiste, grosmächtigiste kunigin, allergenadigiste frau. Ewre künigliche maiestet hat unns nach austreibung der juden von hinnen unnder andern diss sunder gnad und wolthat ertzaigt, das wir denselben juden auf die treffliche schuldn, so unser vorelltern und wir bemellten juden schuldig worden, welche sich *dann bis in vier tausent guldein* erstregkhen oder ettwas hinuber, *alain den ergkhen plos und recht lehen on allen versessen und aufgeloffen wuecher betzallen sullen,* welches also durch ewre kunigliche maiestet zwischen unnser und der judenhait mit guten brief und sigeln becrefftigt ist worden. Zu derselben des rechten lauttenn ergkhen bezallung sein wir den juden berurt ir schulden, darumben inen als offt gewisse phanndt und erbstugkh. auch nachvolgend all unnser hab und gueter in iren schuldpuechern verschriebnen. erputig gewest, unns des auch auf heutigen tag erpietend. Aber die juden zumb merem tayll wollen sich *mit gellt und phemberten* (!) ire verschribnen phanndten nach unnsern armen stattn nit vermugen lassen, thuend das alain umb gevärlicher verlengerung und merers wucher willen, damit sy uns gar vermainen zu verderben, wie sy dann bisher unnd under ainem schein der dienstperkait all unnser und viel arme christen hab und guter hinder sich gebracht haben. Erfordern und nemen von unns von ainem jedem phunt phennig wochenlich ain kreutzer zu gesuech. also pringen I M. guld ain jedes jarn VIII C. LXVI tl. V *β* und zehen phenig wuecher, wie möcht uns dann muglich sein on sunder gnad und privilegien sölcher schulden abzukhumben? Wie wol unns ewre maiestet ein jar lang zu solher zallung bestimbt, *so sein wir durch dasselb ganntz jar in disputation und chrig wuecher und erkhens halben mit den juden gestannden, so lanng bis unns wnnser genadigen herrn, kuniglichen maiestet commisari, zu der Neu-*

stat mit irm spruch entschaiden haben, damit ist dasselb jar auch on frucht verrugkt.

Über solches alles hat *her Georg von Weisbriach* seinen juden vor unnser in offen rate yetzt Margarethe verganngen verpoten, das sich kain jud furon mit seinen furphandten sol bezallen lassen, auch keinen phenig an iren verkaufften heusern von uns aufzuhebn *bey penne aushenngkens,* das alles wider ewrer maiestet limitacion, brief und sigl ist. Wir arm leut muessen die grossen schulden mit gellt und erbstugkn abrichten, darauf uns erstlich die juden ire lehen und gellt fergestreckht. Und ist in allen lehencontracten recht, wann der gellt nit zu bezallen hat, das alsdann der creditor (gleubiger) oder lehenher auf seine verschribene phanndt greifft, zumb erstn varenden, dann die ligunden, das sich aber die juden, zumal aus des von Weisbriach verpietn, mit nichte gebrauchen welln, wie sy doch pillich thuen sullen.

Darauf pitten wir ewre kunigliche maiestet unser genadigist frauen, die welln sich unnser noch genadiglich erparmen, und ain lennger zyl von Jacobi schirist kunfftig uber ain jar, oder hietz auf nächst kunfftigen weihenachten ze verleihen und zuegeben, damit hietz auf dieselb zeit kain wucher auf unnseren schulden wuchsen.

Wolt sich aber ewre maïestet des nit beladen oder unnderfahen, begeren wir mit aller unndertanigkait unns solches bey khuniglicher maiestet, unnserem allergenadigistem herrn und landsfürsten, zu erlanngen, und so wir unnser erpauten frucht, so unns der herr heier waxen lassen, aus den erblein gefächsent, damit und darum hoffen wir die judn (unangesehen des Weisbriach verpot) mit gellt und irn phandten nach aines jeden armen man aigenschaft und vermugen abrichten und bezallen lassen. Das wellen wir ewre kuniglichen maiestet mit unnsern weib und kindern in ewig zeit gegen got ze verdienen geflissen sein, der wir unns mit gnedigister aufrichtung und erlanngung diser unnserer gebeth gehorsamest thun bevelhen.

Ewer kuniglichen maiestat unndertanigisten

burgermaister, richter, rate und gemainde, sambt

gemainer stätt hindersässen

zu Odenburg.

Külzetén: Der von Ödenburg supplication umb freiheit juden wuchers halben.

Másolat, papiron. Sopron város levéltára Lad. XLVIII. et Y. Y. fasc. II. nr. 74. Kiadta Pollák 311. l.

316.

1528 január 29, Buda. I. Ferdinánd király a soproniak hű szolgálatait megjutalmazandó, elengedi azon félévi kamatot, a melyet Mária királyné levele értelmében a Sopronból kiűzött zsidóknak kellene fizetniök.

Comissio propria domini regis.

Ferdinandus, dei gracia rex Hungarie et Boemie etc., infans Hispaniarum, archidux Austrie etc., fidelibus nostris universis et singulis dominis prelatis, baronibus, comitibus, castellanis, nobilibus ac prudentibus et circumspectis iudicibus, iuratis quarumcunque civitatum, oppidorum et villarum, ac alterius cuiusvis status hominibus presentes visuris, salutem et graciam. Quoniam nos considerantes servicia fidelia fidelium nostrorum prudentum et circumspectorum iudicis et iuratorum civium civitatis nostre Soproniensis, *per eos hoc presertim tempore, quo nos deo duce in regnum hoc nostrum Hungarie intravimus, non sine gravibus et magnis eorum sumptibus et expensis exhibuerunt, exhibentque et in presencia,* solucionem usure, quam iidem iuxta litteras serenissime principis domine Marie, regine Hungarie et Boemie etc., sororis nostre charissime, superinde confectas, iudeis ex ipsa civitate nuper eiectis solvere deberent, ex gracia nostra speciali eisdem civibus intra spacium sex mensium a data presencium computandarum relaxandam duximus, ita ut ipsi cives nostri intra tempus predictum nullam usuram eisdem iudeis solvere teneantur, immo relaxamus presencium per vigorem. Quocirca fidelitati vestre et vestrum cuilibet mandamus firmiter, ne prefatos cives nostros aut aliquem eorum ad instanciam dictorum iudeorum racione huiusmodi usure impedire molestare seu damnificare audeatis, sed eisdem huiusmodi graciosam nostram relaxacionem observare debeatis. Secus non facturi. Presentibus perlectis exhi-

benti restitutis. Datum Bude, feria quinta proxima ante festum purificacionis beatissime virginis Marie, anno domini millesimo quingentesimo vigesimo octavo.

Eredeti, papiron, leragasztott nagy koronás pecséttel. Sopron város levéltára Lad. XLVIII. et Y. Y. fasc. I. nr. 31. Kiadta Pollák 314. l.

317.

1528 február 16, Esztergom. Ferdinánd leirata Nagyszombat városához, a melyben, tekintettel arra, hogy a város napról-napra jobban elszegényedik a zsidók azon eljárásából kifolyólag, miszerint a törvényes formák megkerülésével adósaikat bebörtönözteti, elrendeli, hogy ezután előzetes törvénybeidézés és itélet nélkül adósokat elfogni ne lehessen.

Nos Ferdinandus etc. memorie commendantes tenore presentium significamus quibus expedit universis, quod quia fideles nostri prudentes ac circumspecti iudices et iurati ceterique cives et tota communitas civitatis nostre Tyrnaviensis nobis exponi fecerunt, qualiter in non modicas ex eo civitas ipsa nostra Tyrnaviensis a multis temporibus devenisset desolaciones, magnaque ipsi exponentes passi essent in diesque paterentur incommoda et detrimenta, quod iudei in eadem civitate nostra commorantes debitores eorum forenses et qui ipsis extra eandem civitatem nostram et in bonis aliorum aliquam pecunie summam deberent, non requisitos, uti secundum formam generalem decreti huius regni nostri deberent, coram iudicibus et dominis eorum terrestribus, passim per ipsos exponentes in eadem civitate nostra arrestari facerent, unde eisdem exponentibus non aliud, quam vicinorum suorum inimicicie et odium eveniret. Nos accepta et admissa superinde tamquam iusta ipsorum exponencium supplicacione, cupientesque commodo et quieti eorundem opportune consulere, habito maturo consilio talem pro parte ipsorum exponencium fecimus deliberacionem, sicque statuendum duximus et generaliter annuendum, ut a modo deinceps iudei in ipsa civitate nostra Tyrnaviensi commorantes debitores ipsorum quoscunque forenses et externos iuxta formam ipsius decreti coram iudicibus et dominis ter-

restribus eorum requirere iuris ordine debeant, et istic tam iusticiam quam satisfaccionem expectare, quodque iudex et iurati atque cives dicte civitatis Tyrnaviensis tales debitores iudeorum forensium scilicet et externorum ad instanciam ipsorum iudeorum in personis rebusque et bonis arrestare non debeant neque ad id faciendum cogi a quopiam possint. Immo statuimus et annuimus harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum Strigonii, in dominica sexagesime, millesimo quingentesimo vigesimo octavo. Ferdinandus m. p.

Eredetie Nagyszombat város levéltárában. Hajnik Imre másolata.

318.

1528 február 26, Esztergom. Ferdinand király Gazdag Jakab és Nagy Izrael zsidók a budai zsidó-utczában levő házait, melyeket Zápolya János Csák Mihálynak ajándékozott volt, pandi Angyal János, Mátyás és Balázs testvéreknek adományozza.

Anno domini quo supra Strigonii, feria quarta in capite ieiunii, ad commissionem propriam domini regis date sunt littere, quibus mediantibus maiestas sua donacionem illam, quam ante felicem coronacionem suam super domibus et curia iudeorum, ac super domibus aliorum iudeorum in eadem curia commorancium, puta Jacobi Gazdag et Israelis Nagh in civitate Budensi, in platea iudeorum existentibus habitis, egregiis Joanni, Mathie ac Blasio Angyal de Pand, fratribus uterinis, quas videlicet Joannes de Zapolya comes Scepusiensis egregio Michaeli de Chaak alias donasse dicitur, vigore aliarum literarum suarum donacionalium superinde confectarum fecisse dinoscebatur, ratam, gratam et acceptam habendo, eandemque confirmando, prefatas domos eisdem ac eorum heredibus et posteritatibus universis pro fidelibus serviciis denuo contulit. Salvo iure alieno.

Országos levéltár. Lib. Reg. I. k. 120. l.

319.

1528 február 26, Esztergom. Ferdinánd király Olasz Dávid és a kikeresztelkedett Szerencsés Imre Ábrahám nevű fiának a budai zsidó-utczában levő kuriáit Fychor Jánosnak, Thurzó Elek familiárisának adományozza.

Anno domini quo supra Strigonii, feria quarta in capite ieiunii, ad commissionem propriam domini regis, date sunt littere, quibus mediantibus maiestas sua illam donacionem suam, quam super curia tota et domibus Bude in platea iudeorum existentibus et habitis, que iudeorum David Itali et Abraham, filii Emerici Zerenches, condam ex iudeo baptisati, aliorumque iudeorum in eadem curia existencium, que videlicet usque ad murum civitatis prefate Danubium versus sunt, egregio Joanni Fychor familiari magnifici Alexii Thurzo de Bethlenffalwa, iudicis curie regie, vigore aliarum litterarum donacionalium superinde confectarum ante felicem coronacionem suam fecisse dinoscebatur, ratam, gratam et acceptam habendo, eandemque confirmando, eidem et heredibus ac posteritatibus universis easdem domos denuo contulit fidelibus pro serviciis, salvo iure alieno.

Crszágos levéltár. Lib. Reg. I. k. 120. l.

320.

1528 márczius 24-ike után, Sopron. Sopron városának a helytartótanácshoz a Sopronból kiűzött zsidók panaszára benyujtott válasza, a melyben régi hűségük és áldozatkészségükre hivatkozván, a kiűzés megokolására felhozza a zsidók elleni régi sérelmeket, a zsidók privilegiumainak erejét gyöngiteni igyekszik és hivatkozva Mária királyné 1526. évi október 14-iki mandátumára, tiltakozik az ellen, hogy a királyi engedélylyel és kanczelláriai jóváhagyással kiűzött zsidóknak Sopronba való visszahelyezése általában szóvá tétessék.

Sacre regie maiestatis etc. *consiliarii et comissarii,* reverendissimi, reverendi, magnifici et graciosi domini. Contra et adversus suplicacionem et querulas iudeorum, qui aliquando in

medio nostri habitabant, per viam excepcionis et aliorum remediorum nobis competencium deducimus.

Primo rogamus et suplicamus, quod magnifici et graciosi domini vestri considerare velint, quod nos et maiores nostri semper summa fide apud divinos reges Hungarie fuimus et habiti sumus, quod multis literis testimonialibus et privilegiis a quadringentis et ultra a quingentis annis docere possumus, quibus testatum relictum est, quod nos non solum sanguinem nostrum, sed et sanguinem liberorum nostrorum pro salute regni et regum exposuimus.

Et ultra non minore et integritate erga serenissimos archiduces Austrie, ubi honestas et racio expostulabat et permittebat, nos et nostra exhibuimus, cuius rei alios testes in presenciam non allegabimus, quam divorum et sacratissimorum imperatorum Fridrici tercii et Maximiliani memoriam, *et testis nobis deus sit, quod sine commemoracione aut exprobracione cogimur allegare serenissimam reginam Mariam adhuc iuventam et invictissimum et serenissimum regem Ferdinandum, dominum nostrum clementissimum.*

Et hec ideo comemorare oportuit, ut magnifici et graciosi domini vestri intelligerent *nos non minori favore dignos, quam ipsos iudeos.* Tacemus in presenciam onera, que in dies pro felici regni statu nobis imponuntur et quottidie subimus.

Consequenter rogamus et suplicamus magnificas et graciosas dominaciones vestras, quod considerare velint gravamina et iniurias, quibus iam retro et a multis annis onerati fuimus per cohabitacionem iudeorum, et quod ideo nunc referimus, ut intelligant que gravamina iudei nobis intulerunt.

Primum, quod ab antiquo *iudei nonnisi quatuor domos seu areas, seu curias ut vocant, et eas in suburbio inhabitaverunt.* Et est preter id et absque eo, ut a quingentis annis in medio nostri et civitatis huius habitaverint aut desuper privilegia habuerint aut habeant. Et nescitur quibus modis, nisi forte temporibus bellorum ex commiseracione *intra muros tandem recepti sunt,* atque successu temporis cum advenis iudeis se augmentaverunt, ut *infra muros tredecim domos sibi acquisiverint,* et numero essent quasi quadrigenti et amplius

ita, ut fere equarent numerorum christianorum intra muros inhabitancium.

Inde ipsi iudei sic augmentati *intromiserunt se in negociaciones,* que ad solos cives spectabant, vendebant pannos meliores et alias merces, unde factum est, quod *nullus pannicida* hic se intertenere potuit, et reliqua negociacio quasi sublata fuit. *Sic vendebant vestes novas, emebant victualia,* ut rarius venderent, et ea omnia vendebant . . . . interea populo ad usuras.

Consequenter autem multa mala sunt, quod in ocultis locis cum uxoribus et familia civium *contrahebant pignora* et usuras constituentes, unde familia et alii occasionem sumebant delinquendi et furandi.

Et quod gravissimum fuit, et quod magnifice graciose dominaciones vestre considerare velint, quod *tanta multitudo hominum ex iudeis se sola usura intertenebant et ex ea ditabant,* et quod de singulis decem florenis annua usura fuit quatuor floreni et XX. denarii.

Et si quandoquidem aliquis debitor tantam usuram solvere non potuit, adiunxit iudeus debitas usuras priori sorti et aucta est sors, et per consequens aucta est usura, *et data usura de usuris,* ita ut in dies miser propterea de possessionibus pelleretur.

Quis vero est, qui non videat per hunc modum cives exhauriri et ad summam inopiam deduci et deductos esse?

Et hec et alia gravamina quamplurima sepe coram sancte memorie Vladislao et Ludovico regibus conquesti sumus, et nunc exponere voluimus, ut magnifice dominaciones vestre intelligerent, ex quibus causis homines huius civitatis depauperati sunt.

Accedebat ad hec mala, quod cum sancte memorie Ludovicus rex contra Turcas proficisci vellet, ut pociores ex iudeis fugam arriperent *ad Ferream Civitatem,* unde per nos specialibus literis et minis revocati sunt. Deinde *cum miserabilis clades nunciabatur, reperti sunt duo onusti currus cum rebus iudeorum ad fugam parati. Unde necessitate regente causam iudeorum ad serenissimam reginam Mariam tunc Posonii agentem deduximus, et obtinuimus, quod possemus*

iudeos expellere, quod fecimus iuxta instruccionem nobis datam.

Et hoc *non solum nobis permissum fuit, sed et civitati Posoniensi,* et satis mirandum est, quod iudei undequaque expulsi, in nullum locum reduccionem adeo petunt, quam in civitatem istam.

Habent itaque reverendissime et magnifice dominationes vestre seriem geste rei et... brevissime ad obiecta iudeorum...

Primum nobis de privilegiiis iudeorum non constat adeo, ut propter privilegia intra muros recepti sint. Quod vero privilegium Maximiliani imperatoris allegant, cum alia allegare possumus, tum sufficiat una clausula in eodem privilegio posita: et quousque per nos etc. aliter provisum fuerit. Ex qua clausula inferimus et concludimus, quod disposicio super statu iudeorum est libere penes regiam maiestatem, qua serenissima reginalis maiestas usa est, et *nobis clementer permisit ipsos iudeos expellere.*

Quo facto ipsi iudei literas restitucionis a reginali maiestate impetraverunt, quarum data est dominica post Mathei apostoli anno etc. XXVI. Verum cum tota civitas propter huiusmodi restitucionem gravaretur et in periculum deduceretur, ipsa reginalis maiestas vocatis nobis et vocatis iudeis et intellectis utriusque partis illustri domino Georgio marchione Prandenburgensi allegacionibus, per viam decreti et plene cognicionis una cum domino palatino regni et aliis consiliariis declaravit, iudeos in posterum non recipiendos in civitatem nostram, atque utrique parti literas dandas declaravit et quas literas hic offerimus, quarum data feria sexta proxima post Dionisii martiris anno 26.

Ac ultra reginalis maiestas huiusmodi expulsionem iudeorum in multis literis testata se gratam et firmam habere: ita usuras remisit, bona ac debita restitui mandavit etc. Ita non fecisset, nisi expulsionem ratam habere voluisset. Et quod negari non potest, quin hec expulsio per reginalem maiestatem nobis ex iustis causis et bono iure permissa fuerit, unde in dubium revocari amplius non decet.

Accedit quod serenissimus et gratiossimus rex et dominus noster in die felicissime coronacionis sue omnibus regnicolis

promisit donaciones et concessiones et alia per reginalem maiestatem tempore sue viduitatis et usque ad in diem facta, eadem et grata et firma se habiturum.

Unde et super permissis predictas literas ac decreta contra hanc pretensam et temerariam peticionem iudeorum, qui se restitui petunt, itaque excepcione indicata, exponimus. Et ea in serenissimum et clementissimum dominum et regem nostrum confidencia sumus, quod si ipsi iudei expulsi non essent, tum hodie nobis graciose eam permitteret, multo . . . quod eosdem ad civitatis et civium inhabicantium depauperacionem reduceret.

Protestantes, quod huiusmodi expulsionem, auctoritate reginalis maiestatis factam, et per regiam maiestatem graciose per medium supremi cancellarii ratificatam et per omnes regnicolas ratam habitam in dubium revocare aut ad disputacionem exponere non intendimus, et ut humillime speramus, non tenemur.

Ceteras narraciones iudeorum, que ad conclusionem querelarum nihil faciunt, et quia *coram aliis commissariis disputare et terminare sunt,* et ita se non habent, ut narrantur, ideoque easdem simplici verbo negamus, itaque ad hanc peticionem impertinentes.

Unde debita cum instancia petimus nos ab hac iudeorum impeticione et vexacione absolvi una cum refusione expensarum, super quibus nos graciosis et magnificis dominacionibus vestris humillime commendamus. Salvo iure, alia si opus fuerit deducendi.

Magister civium, senatores et iurati cives Sopronienses.

Kívül: Erst antwort der von Odenburg auf der vertriben juden clag und begern.

Másolat, papiron. Sopron város levéltára Lad. XLVIII et Y. Y. fasc. II. nr. 74. Kiadta Pollák 317. l.

321.

1528 márczius 25, Kis-Marton. Handl, hajdan soproni, most kismartoni zsidó, panaszt emel a helytartótanácsnál Sopron városa ellen, a miért a svproni hatóság az ő feleségének, Gundának gyilkosát, Hamer János feleségét, Dorottyát szabadon bocsátotta. Mivel felesége áldott állapotban volt és így két lélek veszett él, de meg azonfelül öt kis árva siratja a meggyilkolt anyát, azért kárpótlás és fájdalomdij fejében 1000 aranyat követel.

Reverendi atque magnifici viri. Humillime rogo magnificencias vestras hanc miserabilem subsequentem querulam grate audire velint.

Contigit an[*te*] *Bartholomei anno XXIII,* quod dederim accomodate uxori cuiusdam *Joannis Hamer, Dorothee* nominis, in suburbio hic Sopronii moranti, octo talenta denariorum, que Dorothea mihi pro suma predicta duas tunicas, unum pallium et unum peplum impignoravit. Longo tempore postea prefata Dorothea ad uxorem meam venit, eamque, ut dicta vestimenta eidem duos dies festos daret, rogavit. Exactis diebus festis uxor mea ad eam exivit, atque ut eidem dicta pignora iterum restitueret, amice regavit. *Que sepedicta Dorothea primum malleo, ut forte, uxorem meam ad caput . . ., postea arrepto gladio eandem ubique vulneravit atque uxor mea Gunda, que puerum in utero ad septimum mensem portavit, cecidit et interfecta est.*

Quare dominum iudicem hic *Martinum Sighart* et totum magistratum pro iusticia administranda imploravi, et eandem ut homicidam iure mediante expensis meis incarcerari feci. Successu temporis domini cives Soprouienses etc. voluntatem meam sepedictam Dorotheam sine satisfaccione e carcere emiserunt, neque cives neque alius mulieris loco pro isto homicidio duarum personarum. uxoris et pueri, quem in utero gestavit, usque in hodiernum diem mecum concordaverat.

Et ita perditis octo talentis ac duobus florinis Ungaricalibus in auro, et duabus unciis argenti, duobus talentis in minuta pecunia, que uxor mea secum habuit, carui et adhuc careo, privatus sum et adhuc privor. Ideo dominaciones vestras magnificas et honoris et iusticie amatores propterea imploro,

magnificencias vestras . . . innocentem terribilemque mortem et uxoris mee et pueri in utero eius, pro quibus domini cives hic perpetuo nullis bonis mihi satisfacere possunt.

Et ita quinque pueri mei, tunc temporis admodum parvuli, propter matris amissionem fidelitate materna, qua facilius educati fuissent, privati sunt. Preterea ultra debitum et ea, que uxor mea secum habuit, multa exposita, nihil nec mihi nec meis est compensatum.

Confido itaque in dominos et magnificencias vestras, dominos cives Sopronienses ex suo, *sine consensu et voluntate mea,* sepedictam homicidam libere amiserant, iuste debere et obligatos esse . . . . et in conpensatos ac contributos damni doloris mei passi *mille ducatos* mihi Sopronienses dare . . .

magnificencie vestre obedientissimus

Handl iudeus
in civitate volgo
die Eysnenstat dictus

Kívül: Handl iudei querula contra Sopronienses, presentata 25 Marcii 1528.

Másolat, papiron. Sopron város levéltára. Lad XLVIII. et Y. Y. fasc. II. nr. 74. Kiadta Pollák 315. l.

322.

1528 márczius 31. A Sopronból kiűzött zsidóknak második, a helytartótanácshoz intézett beadványa, a melyben a soproniak vádjait czáfolják, és a rajtuk elkövetett jogtalanság ellen protestálnak, káruk megtérítését és jogaikba való visszahelyezésüket követelik.

Kuniglicher maiestet zw Hungern unnd Behaim, unnsers gnedigistn hern, *rat unnd regenten,* hochwirdig, wolgeboren etc.

Gnedige herrn. Wie wiessenlich wier di hern von Odenwurg zw antwurd pracht, so mügen sy doch gegen ieren peweystn gewald wider unnsere freyhaittn, darinn inen ist bevolhen ob unns zw haltten und uns sy selbst mit unns heuser vercheuflich gehandlt, *nichtz nitt zu recht genueg fürpringen,*

das in hett gepurt dermassn' mit grund und wie recht ist wider unns zu hanndln.

Zum andren *so ist es nichtz nitt, das wier in willens seyen gewest das unser zw flechnen, wir haben auch unsern oberstn der zeyt zu ierem burgermaister geschuckt und im lassn sagen, dass wier pei gemainer stat under den irn unser leib, hab und gutt wolln lassn, so haben sy die wägen, so sy für judisch guet angesprochen, besuecht und durchaus nichts nitt verhannden.*

Weitter als die herren von Odinburg furpringen, von unser gnedigsten frauen der khunigin von Ungern wittib unns zu vertrayben inen erlaubt zu sein, *so ist doch durch unnsern missgunner ir maiestet der sachen nit mitt grunde pricht wordn, wie offenbar am tag, das wir mitt willn seyen weg-zogen oder es in unnser tag willens gewest wern. Darauf ire maiestet bevolen und mit in verschaft hat uns wider einzusetzn, wie wier dessn ewer gnaden ain copie uberanntword.* Wollen uns den pevelh, so die von Odinwurg erworbn wider uns, darum sy selbst gangen diser zeit, nitt achtn zu veranttwortn von nötn sein.

Dagegen wir vor unser gnädigistn frauen unser notturft furzupringen nit genuegsam verhörtt sein, will unns zu restituiren in unser heuser und zusetzen nit bekhumern, was sy unpillichs wider unns furbringen, seyd ier geiebte handlung mit unserer freyhaittn, widr recht ist uns austriben haben gehandlt, sunder mitt gewalt, denselben gewalt wir jezt am hechsten anfechten und beclagn, begern restituirt zu werdn. Vermainen als dann die von Ödnburg spruch zu unns zu haben, es sey umb gesuech, freyhait oder das wir in der stat heuser haben oder das wir von in haben wollen weichen, oder das wir der commissari handlung seimig sein soln gewest, wollen wir in, so wir restituirt werden, umb all anspruch anworttn und einsten, das sy uns dagegen umb unsere spruch uns auch rechtens, wie wir sein, sich verbundn, dan diser zeitt wir nichts nitt von iern gewalt ewer gnaden clagen, begern, restitutis spoliatis possessionibus.

Wir khunden gnedige herrn nitt glaubn iern plossen worttn, als haben kunigliche maiestet unnser gestrenger her in versprochen uns nitt mer einzuschaffen, seyt sein maies-

tet nit anlangen und durch sein maiestet khain narration von verhaiss uns nit mer ein zu vernemen furbringen.

Damit aber ewer gnaden sehen der hern von Odenburg haismiltigkhait und *das iere rädelfierer die maistn sein, die unns schuldig und von in nit bezalln mügen wordn* khunnen, nit leider das wier einkhumen solten, *so ist inen nit zu glauben, das wir die stat ermer gemacht, wan wir nach khainen schukhen gellt von unns zu entlehnen, sunder sy von in selbs khumen zu unns und ob wir nit hie warn, so lieffen oder reitn sy uns nach in die Eysenstat, gen Kobldorf oder anderst, wo sy gellt zu entlehnen wissen.*

Und das kunigliche maiestett unser nit entgelt oder die von Odenburg, so setzen ewer gnaden unser clagen, wie wir zinst und gesteurt haben, auch was wir gemainer stat und den iern guntz pewisn, wie sy sich aber gegn uns gehaltn, ist scheinparlich am tag, haben on dem noch khain aufhörn, sunder *diwail wir hie vor ewer gnaden zu handlung gegen in steen, darinn alle sachen in nie pesten sollen, haben sy ains unnserer heuser verkhauft, und seind unns frolich unser sinagog und unser voreltern begrebnuss, so vor sechshundert jarn gewest, zu erstörn* noch in tagen, derinn ewer gnaden hin sein, dabei khain grundt iere furpringene verstandn wierd.

Wollen also protestiert habn dieser zeit auf iren undienstlich fürpringn zu verhindernuss unser restitution zu veranttwortten nit schuldig sein, und begern in alweg ewer gnaden wölln in ansehung, das die stat nit der von Oduburg, sunder kuniglichen maiestet zugehortt und *das wir als kunigliecher maiestet khamerguett sein hieher gefraitt, uns nitt zu vertreyben macht gehabt haben,* versehen uns gentzlich gegen iere gewalt. ewer gnaden werden uns in unsere heuser einschaffen mitt allen unsern freyhaitten und empfrembtn guettern. Vermainen alsdann die von Odnwurg, das nitt billich wir bei inen sie unnsere wonung haben sollen, so stetz inen bevor uns mitt fueg vor kuniglicher maiestet ewer gnaden zu beclagen und von hinnen zu vertreibn per sententiam, wollen allso dissmals, was nitt veranttwort worden, zu veranttwurttn unwirdig achtn, protestirn waiter uns zu khain disputation einzulassen.

verstehen unns ewer gnaden werdn unns unverhinderter einred gegen irem gewalt einzunemen verschaffen, unns unsere heuser und das unser widerzugeben, sambt ablegung unser erlittner costn und schädn, spot unnd schmach, auch die gewaltsame handlung uns in all weg ienen vorbehaltn. Salvo iure addendi, minuendi, mutandi et alienandi, quodque opus erit et iuris est.

ewer gnaden underthenigst judischhaitt von
Odnburg.

Kívül: Der juden andrer schrift gegen Odnburg
31 Martii anno 28.
Den von Odenburg verzühalten,
das sy fürderlich yer antwurt
darauf thun.

Másolat, papiron. Sopron város levéltára Lad. XLVIII et Y. Y. fasc. II. nr. 74. Kiadta Pollák 322. l.

323.

1528 április 1, Sopron. I. Ferdinánd által a magyar és osztrák peres dolgok, valamint a zsidó ügyek kiegyenlítésére kinevezett nyolcz tagú törvényszék igazságot tesz József zsidó és Sopron városa közt (pécsi) Boltos Mátyás ügyében, a ki József zsidónál elzálogosította volt ezüstjét, a melyet a város hatalmába kerített és Boltosnak váltságdíj nélkül kiadott.

Wir der durchleuchtigisten, grosmechtigisten fürstn und herrn herrn Ferdinande, zu Hungernn unnd Behem kunig, erzthertzogen zu Osterreich, Steir, Kharnadta und Crain, unnsers etc. herrn *rat unnd commissari,* so von irer kuniglich maiestet auf den fürgenomen tag, auff sonntag oculi in der vasstn, gen Odennburg von wegen aller und jedlicher sveer beruerts kunigreichs Hungern unnd der lanndts zw Osterreich underthanen zwitrahtn, sveer irrungen, die sich bisher verloffen unnd zuegetragen haben, zu erhoven, guetlich unnd rechtlich zu entschaidn, verordnt *Dietrich bischoff zu der Neustat, Andre brobst zu Gran, Georg von Criechfunstain (!) von Mueraw, erbkamerer in Karnadta und marschall in Steir,*

Michael Lerfor . . . Joachim marschall zw Reuchenaw, Lancer brocurator der nieder österreichischen lanndenn, Stephan Amade hawbtman zu Altenburg unnd Johann Euspruran (!) doctor, anwaldt der stat Wienn, bekennen offennlich mit dem brieff, das wir under andern in der sachen sich halltent zwischen *Joseph jüden* an ainem und burgermaister, richter unnd rat zw Odennburg anderstaills von wegen ettlicher silberer pfandt, so *Bolthos Mathias* gemelltem juden umb funffzig gulden versetzt, welher phanndt sich die von Odennburg mit andern beruerts *unnd ander juden phanndt* zu den zeit, als sy von Odennburg ausgetriben worden, understandn, unnd genannt Bolthos Mathias auff unnser maiestat brawen der khunigin von Hungern wittib bevelh on bezalung des haubtguets wider bemellts jüden willen frey, ledig hirausgeben, auff beder tail klag, antwurt, redt unnd widerredt, darinnen wir die tail genuegsam verhört, unnd sonderlichen auff *kuniglicn maiestet sundern bevelh unns derhalben uberanntwurt,* der lautter in sich hallt *solhe sachen mit der billigkait zu entschaiden,* in recht erkannt und gesprochen, das gemellten von Odennburg nit geburt der juden phanndt on bezallung des haubtguets auff der khunigin bevelh, daraus sy billich ir underricht gethan hetten, unnd wider gedachts juden willen den Bolthos Mathias hinaus zugeben; sein derhalben schuldig demselben juden sein haubtguet die funffzig on allem ferrern auffschub zu bezallen schuldig, und sind die expennss aus bevorlichen ursachen zu baiden taill gegen einander aufgehebt und vergleicht treulich unnd ungevärlich. Urkhundt geben wir inn diesenn brieff mit unnser aller zu rugkh auffgedruckten pedtschadenn verwart. Gebenn zu Odennburg, am erstenn tag Aprilis, anno etc. im achtundzwaintzigisten jarn.

Eredeti, hátlapjára nyomott papirfedelű 7 vörös pecséttel. Sopron város levéltára Lad. XLVIII. fasc. I. nr. 32. Kiadta Pollák 325. l.

324.

1528 április 28 előtt, Sopron. Sopron város hatóságának beadványa a Ferdinánd által kinevezett törvényszékhez, a melyben a zsidóknak Sopronba újból való befogadása ellen tiltakoznak. Tiltakozásukat azzal okolják meg, hogy a zsidók kiűzését Mária királyné azért engedte meg, mert belátta, milyen károkat okoztak a zsidók és a kiűzetés módozatainak megbeszélése végett annak idején maga Batthyányi Ferencz volt Sopronban a királyné megbizásából, a ki különben is a kiűzetést helybenhagyta, hogy a soproniaknak a hozzá való hűségét megjutalmazza. A zsidók állítása, hogy a királyné által elrendelt vizsgálat nem terjedt ki mindenre valótlan és sértést foglal a királyné ellen. Maga Ferdinand is megerősitette a királyné intézkedéseit és a kanczellária útján is megigérte, hogy a zsidók visszafogadását elrendelni nem fogja, a mely igéret megmásitására semmi ok fenn nem forog. Hozott itélettel szemben állván, annak megmásitása ellen annál is inkább tiltakoznak, mivel abból botrány támadna, minthogy Magyarország egy városa ellen sem terveznek ilyen merényletet: a budaiak és pozsonyiaknak sem kell visszafogadniok a városukból kiűzött zsidókat.

Regie maiestatis consiliarii et comissarii etc., domini graciosi, nos innovamus nostram peremptoriam excepcionem et breviter eam recapitulando exponimus, quod reginalis maiestas consideratis damnis et iniuriis, quibus a iudeis longo tempore affecti sumus, graciose permisit eosdem ex medio nostri excludere. Quodque deinde reginalis maiestas consiliarium et nuncium suum magnificum dominum dominum Franciscum de Bothyan ad nos misit, dando modum et formam eosdem expellendi, et secundum quam instruccionem nos procedimus. Quibus sic expulsis reginalis maiestas una cum consiliariis suis et negocio plene examinato, huiusmodi expulsionem ratam habuit et confirmavit.

Quod vero iudei proponunt negocium plene examinatum non fuisse, in eo iniuriam reginali maiestati faciunt, nam intellectis nostris gravaminibus et quorum copias hic offerimus, ac consideratis nostris obsequiis et fidelitatibus, huiusmodi expulsionem ex quacunque causa actam ratam habuit et confirmavit, de et super quo articulo nos in literas (!) reginalis

maiestatis referimus, et si opus fuerit, ad probandum per ipsos dominos tunc sue reginalis maiestatis consiliarios offerimus.

Et consequenter probare possumus regiam maiestatem tempore sue felicissime coronacionis per decretum pronunciasse, omnia gesta et acta per reginalem maiestatem rata et firma se habituram.

Et ultra ipsam regiam maiestatem per medium cancellarii regni Hungarie, tum aliis sue regie maiestatis consiliariis graciosam relacionem dedisse, scilicet iudeos in civitatem Sopróniensem nunquam recipiendos.

Et quamquam causa iudeorum magnificis et graciosis dominacionibus vestris commissa sit decidenda, tamen ita commissa non intelligitur, ut priora conclusa et confirmata rescindi debeant aut prius rite iudicata et gesta retractari, illud enim non est secundum iusticiam causam tractare. Neque rescriptum iudeorum, quo negocium tractandum committitur, clausulas derogatorias prius gestorum et conclusorum.

Iure ergo opponimus causam prius esse decisam, atque ideo ab impeticione iudeorum, quatenus restitucionem tangit, nos absolvendos, nam in aliis articulis alii commissarii.

Addimus preterea, si causa restitucionis prius decisa non est, tunc restitucio fieri non debet, ubi iminet aut timetur scandalum, quale ex hac restitucione omnino timendum foret. Et eo maxime, quod nulla alia civitatum regni Hungarie graveretur hoc nostro, nam contra Posoniensem et Budensem nihil tale attentatur, imo graciose eis permissum est, iudeos amplius non recipere, et nos nihil commisimus, quare contra prius graciose permissa et concessa et conclusa et ratificata et confirmata gravari debeamus.

Cetera ad presens disputare aut defendere non intendimus sicut non tenemur, unde in presenciarum ea tanquam ad causam inutilia obmittimus, quibus nos magnificis et graciosis dominacionibus vestris humiliter commendamus.

Magister civium, iudex et iurati
Sopronienses.

Egykorú fogalmazvány. Sopron város levéltárából kiirt másolat dr. Kohn Sámuel tulajdonában.

325.

1528 decz. 5. Bécs. I. Ferdinánd megparancsolja az ország főembereinek és kivatalnokainak, különösen pedig Sopron város tanácsának, hogy a Sopronból kiűzött zsidóknak mindenféleképlegyenek segitségükre, hogy behajthassák adósságaikat, a melyekkel nekik főnemesek, zászlós urak és mások tartoznak, a kik Sopron városán kivül magyar és német földön laknak, a zsidóknál pedig zálogot nem hagytak, hanem tartozásuk csupán a szokásos zsidókönyvbe van bejegyezve.

Ain general bevelh für die vertribn juden zu Ödenburg sy irer gelichen schulden zu bezalen. Abschrifft ist abgelaint durch die kunigliche miaestet auf der von Odenburg underricht und beschwerden.

Wir Ferdinand, von gotes genaden zu Hungern und Behaim etc. kunig, infant in Hispanien, erthertzog zu Österreich, hertzog zu Burgundt, zu Steir, Kernnten, Chrain und Wurttemberg etc., grave zu Tiroll etc., empieten allen unsern lanndtmarschalhen, grofen, freien herren, rittern, khnechten, annwesern, vitzthumben, phlegern, burggraven, lanndtsgraven, dreissigern, lanndtrichtern, burgermaistern, richtern, räten, burgern, gemainden und sunst allen andern unnsern undtherthanen und getreuwen, in was wirden, stannds oder wesens, und in unsern kunigreichen, furstenthumben und landen wonhafft und gesessen sein, unndertenigelich clagweis zu erkhennen geben, wie das sy *ettlichen des adels, pauersleuten und andern personen auswendig der von Odenburg gebiet auf dem hungrischen und deutschen sesshafftig pargellt furgestregtht und gelihen,* von denen sie kain phanndt eingenomen, sonndern solch schulden bey dem ihenen, so ienen von dem rat daselbst zu Ödenburg zu dem judenrichter verordnet und *nach altem herkhumben und gebrauch in das gedenckbuech eingeschriben worden seien,* beleiben lassen. Welche gelter ains tails inen geferlichait des wegs zu besuechen ferrgelesen sein, und unns deshalben umb unnser genadige hilff und fursehung undtertanig und diemuetig ist angerueffen und gebethen, die wir inen die ansehung der pillichait mittzutaillen sonderlichen genaigt sein, und emphelhen demnach euch allen und nur jedem und in sunderhait bur-

germaister, richter und rate unnser stat Ödenburg mit ernst und wellen, dass ir obgedachten juden oder irn vollmächtigen annwälden auf ir anlangen und ersuechen *gegen ire geltern und schuldnern wie obgemellt, wo sy die bey oder unnder euch betreten, und inen oberwentermassen ze thun schuldig sein, und sy euch antzaigen werden, gegen inen mit verpot und annder ir zimlich und pillich ansuechen hilflich und furdersam seit*, und sy darzue haltet, das sy sich umb die angezaigten schulden, wie die alten herkumben, und gebrauch nach im gedengkhbuech begriffen und eingeschriben sein, mit inen vertragen, und ferderliche betzallung thuen, und von fernen schaden und unnotdurfftiger rechtfertigung verhuetten. Wo aber solches nicht vermitten beleiben koundt, alsdann unvertzogelich recht und alle pillichait ergeen lasset, und darinn nyemannds kainen gevarlichen aufschub noch aufzug gestattet, noch hinigen vertziehet oder seumig erscheinet, daran thuet ir sambt der pillichait unnser ernstliche maynung. Geben in unnser stadt Wien, am fünfften tag des monats December, anno domini fünfftzehenhundert und im xxviiiten, unserer reiche des hungerischen im andern und behaimischen im drittn. Ferdinandus.

Ad mandatum serenissimi domini regis in concilio.

Másolata Sopron város levéltárában. Lad. XLVIII et Y. Y. f. II. nr. 70. Kiadta Pollák 327. l.

326.

1528, Sopron. Sopron városának a kiűzött zsidók elleni panaszlajstroma, a melyet I. Ferdinánd király elé az okból terjeszt, hogy a zsidóknak Sopronba való visszahelyezését örökre tiltsa meg.

Beschwerden gemainer stat Ödenburg widr die ausgetriben judenhait aufs kurtzist begriffen.

Gemaine judenhait im gantzen königreich Hungern haben ettwo kuniglicher maiestet all miteinand jerlich nit mer als XIIC hungrisch guld in ir camer gedient, aber herwiderumb haben sy mit iren uberschwengklichen wuecher und manigfeltigen iren betrüglichen handlungen und arglisten von

kuniglicher maiestet armen leuten und armer lanndschaft uber hundertmall tausend guld jerlich abgezogen und nit allain auf var und guet und schreinphandt geliehen, sund auf aller der armen christen hauser, hof, weingärten und anliegende guet und inen die zumb furpfandt in îre schuldbuecher lassen einschreiben.

In der stat Ödenburg sein vor austreibung *uber vierdhalbhundert juden alt und jung* gewesen und da gewonet. der kainer nichts gearbeitt, alain mit wuecher ernert, dardurch auch hochlich bereicht haben. *Dann ettlich juden und unnder inen gewesen und noch in der gegend auf andrer herrn gueter wonen, der ir ainer uber VIIIC gellt und von ainem jedem phunt phenig wochelich vier wiener phenig zu gesuech nymbt, und do si mit aigem rugken sitzen,* nemen si von denselben irer herren armen undertanen 1 tl. ϑ wochelich zween ϑ zu gesuech. Ist dabei abzunemen, was si jerlich fur gelt aufzuheben haben, *offt ain jud mer werd ain gut landherr,* das zu glaubwirdigem schein hernach ettlicher armer leut zu Odenburg judenschuldn aufs kurzist vermergkht sein.

C. Mert Schaden mitburger zu Odenburg hat von *Jsaac juden* ain suma gelts endlehend, die mitsambt dem zusamen geslagen wuecher so hintz auf das zil der zallung darauf gangen XLIII tl ϑ bracht und *in des genanten juden schuldbuech* eingeschriben, dieselb schuld ist angestanden inns anndr jar und hat gewuechert mit der haubtsumma ain hundert und VI tl ϑ. Ander und sunst klainen judenschulden hat er bezalt IIC tl ϑ und ist inen noch ain mergklich geltschuld zu thuen. darumb er und sein erben in der judenpuech geschriben steen und zu bezallung der obgerurten schuld hat er pest weingarten umb 90 tl ϑ verkauffen, das gelt zu des richters handen auf des juden verpot nyderlegen muessen.

C. Niclas Letzelt ettwon mitburger zu Ödenburg hat von *Koppl juden* endlehend XXVI tl ϑ, davon er in funff jaren ungeverlich 43 tl ϑ gesuech geben und stet noch in des juden schuldbuech umb 37 tl ϑ. Mer sagt er. daz in der genant jud fur gereicht wenden lassen der 38 tl ϑ halb. und so er nit zu bezallen gehabt, hab der jud ains phannds begert einzuschreiben. hat ime der Letzelter ain sein fuchswamben schauben (!) und

ain silbergürtl gesetzt und geben muessen und stet noch mit den 38 tl im judenpuech geschriben. Er hatt auch sein hauss von diser schuld vegen in der stat gelegen mussen verkhauffen von seinem handwerch kumbn, und mit weib und kindern in armut und herte dinstperkgait gedigen.

C. Marks Christan burger zu Ödenburg von *Manusch juden* VII β ϑ und III metzen habern endlehend, daran er im an wuecher XIIII β ϑ und IIII emer maisch im lesen geben, welches im der jud alles ablaugnet, uber solhes ist es angestand bei VIII jaren und das gemelt I tl ϑ hat in acht jaren X tl ϑ gewuechert mit wuechers wuecher, darumb stet in des Manusch juden schuldbuech geschribn, macht aller wuecher X tl VI β und IIII emer maisch.

C. Hanns Krembser ettwan burger zu Ödenburg von der *Malka judin* endlehend VIII tl ϑ, daran er mit der weil gebn 30 tl ϑ wuecher. Zu lest hat in die judin angesprochen und 80 tl ϑ von im haben wellen, hat er mit ir abprechen muessen umb 40 tl ϑ, die er ir zalt und derhalben sein hauss und weingartn hingeben muessen, gar verdorben und von Odenburg khumben.

C. Christan Hofer mitburger zu Ödenburg von *Judel juden* be VI tl ϑ endlehen ist angestand bei VI jaren, hat er den wuecher, so auf die VI tl ϑ gangen, zusamen geraitt, der hat ain grosse summa bracht, die hat der jud auf gebethe erberer leut hietz auf XXIII tl ϑ und III β ϑ gelassen, darumbn der Hofer und sein erben mit all irm hab und guet in des judenpuech geschribnn steen.

C. Hofer bekhent, hab von *Manusch juden* ain rocktuech umb zehen β ϑ genomen auf porgschaft, ist angestand, daz es 20 β ∂, uber daz hat im der Manusch mer I tl ϑ gelihen, das alles hat VIII tl 4 β ϑ gewuechert, ist darumb im judenpuech geschriben.

C. Cristan Joachim von Odenburg *von Koppl und Gerstel den juden* endlehen erstlich III tl ϑ, darnach ain hauss von inen keuflich angenomen, daran er inen 20 tl ϑ schuldig beliben, an denselben er inen jerlich zum lesen und sunst most und gelt geben, daz er bei seinen treuen sagt, er im jener XII oder XIIII jaren uber VC tl ϑ geben hab und jetzt sein haus,

hof, weingartn und all sein guet verkauffen muessen umb desselben judn schulden, das er sein weib und kind von allen irn guetenn gestossen, wie si mit gurtl umbfangen das menigklich wissen und offenlich vor augn sein.

Joachim dem *Manusch juden* zalt III tl ϑ lehen, darauf im der jud zugesagt inn auss dem schuldbuech lassen ausschreiben, dasselb nit geton, stet noch im puech, yetzt laugnet im der jud die III tl ϑ gar ab und begert im die noch ainst zu bezalln.

Jacob Guetman zu Odenburg *von Manusch jud* 7 tl ϑ endlehend, daran er im mit der zeit zalt VI tl ϑ und funf emer most, den emer zu phuntn, nachmaln ain tag zu ubrigen bezallung mit einand auf Martini gemacht, sol er dem jud 23 tl, so auss den 7 tl ϑ erwaxn, bezallen, stet noch im puech geschriben. Dieselben 7 tl ϑ haben 26 tl ϑ gewuechert, und sogar der arme man, sover er den jud zalln, muess er von allem seinem gutlein geen mit laren handn.

Jacob Hunger burger zu Odenburg endlehend vom *Händl juden* VIII tl ϑ ist angestanden ins andr jar, hat im der jud XXXVIII tl ϑ geraitt. Er und andr leut sovil mit gebeth am juden erlangt, das er es auf 17 tl ϑ gelassen, die er nit strags zu bezallen gehabt, hat er dem juden mit der zeit 24 tl ϑ an egemelt schuld geben und ist im noch 1 tl ϑ schuldig, aber er stet noch umb alle schuld in des juden schuldpuech geschriben.

Als die kunigliche maiestet zu Hungern hochloblichen gedechtnuss wider die turgkhen ain lanndsteuer im vergangen XXVItn jar angeslagen, seind die juden sundlich die reichen und angesessnen von Odenburg und ab dem hungrischen gebiet mit irem guet in die Eisneinstat beflohet, das sich der burgermaister zu Odenburg im rat uber sy beschwert, daz si on erlaubnuss und vorwissen sein als purgermaister von dannen ziehen, in demselben seind kuniglicher maiestet gesanndtn und potschafft anss die juden mit bevelh gen Odenburg khumben, die angeslagen landsteur wellen emphahen, ist nit mer als einer angesessenen juden anhaimbs gewesen. Also haben wir vom rat hinueber in die Eisneinstat geschriben, die fluchtigen juden bei grossen peenen anhaimbs gefordert etc. und wie slacht mit den turgkhen in anno XXVItn zum Mohácz ver-

loren, haben die odenburgerischen juden aber die erst flucht gemacht, ettlich wägen mit guetern geladen, dieselbn von dannen zu verflöhen, daran si durch gericht zu Ödenburg verhindert und bezwungen, dieselbe wider in ihre heuser zu fueren.

Michael Puellendorffer burger zu Odenburg hat verschiner zeit ain dinstmagd in sein kramb gehabt, die haben ettlich judin corrumpirt und uberredt ir silbrein ringl und gessperlein gebn und dem Puellendorffer dieweil aus seinem gewelb an leinbat, pheffer und andren phemberten haimlich undergangen und entragen, biss in die IC tl ϑ, ee wan er das ist gewar wordn, aber im ist nichts widerkert worden.

Im XXIIIItn jar vergangen hat ain judin Pauln Kramer burger zu Odenburg ain krambdiernlein uberret und betrogen, mit silbrein ringlein und dieweil auss desselben gewelb gantze stuek leinbat, pheffer und andres gestolln. Im haben die juden nochmals, wie die judin zu geschran worden und entrunnen, ain tail pheffer widerkert.

Raubgueter, gestollen guet und endfrombdtn kirchgueter und alls andre unrecht gut, werdn den judn zugetragen, die lösen si umb ain schnod gelt an sich, wie hoch inen des in iren alten freiheiten und priefen verpoten ist, machen damit vil dieb, wo sie wonen, auch rauber und kirchpruchl, das ettwon die armen burgschaft vor solhen posen leuten nichts sicher gewesen. Und so ain purger solh guet, daz im endfrombd wordn bei inen gefunden, haben si den thater nit wollen anzaigen, noch daz guet on guelt widerkheren, sund furgeben mit ungrundt, sie wären darfür gefreit

Vor zeitn, ee wann die juden hin uberhanndt genomen, seindt vier gwandschneid und zwelf kramer zu Ödenburg gewesen, wol behauste reiche purger, nu waren vor austreibung der juden die tuechhändler und all ander handthierung sogar an die juden khumben, das sich nit zwen kramer und ain gwandschneider hetn künnen erneren.

So haben die juden wider gemainer stat löblich herkumen zu abnemen der christen und der manschaft und die juden aufnemen allerlay war und frag von gueten, thuechen und ander phembertn gefurt, den christen dieselben auf wuecher verkaufft,

das offt ain arm man ain rocktuech von inen uber 20 β ∂ gekaufft, und wuecher darauf waxen lassen, daz er zulest mit 24 tl ∂ nit bezallen mögen, wann die judnhandl sein gleich so wol wuecherlich als ir gellt ausleihen.

An den hohen festen haben si under herrnsingen zeit, das die christen zu kirchen gewesen, allerlei phembert furgekaufft, huener, genss, mel, getraid, die auf theurung gehaltn und den armen wider verkauft uber ainer oberkait manigfeltig verpot.

Die juden sein mitten in der stat Odenburg gesessen XIII heuser inngehabt, die paulos liegen lassen, zwischen der purgerschaft frey gesessen, *kain robot, wacht noch hilfgelt* zu gemeiner stat gebn noch geton, auch sunst nichts mitgeliten. *Inen war fur robat, wacht ain gelt jerlich zu geben angelegt,* daz si in sechtzehen jarn nit ausgericht haben.

Was grosser schäden und verderben haben den nachpern und unsern umbsassen in der landschaft geton und andern unsern mitburgern, dern si vil von iren erben und heuslichen veren getriben mit iren verdambten wuecher und betrigen, welches die armen christen digkh mit haissen zährenn bewaint, das die juden oft schulden von inen erfordert on ainich vorgeend lehen etc. oder ain bezalt schuld widerzallen muessen.

Urban Hunger mitburger zu Odenburg endlehend *von Joseps juden* 13 tl ϑ ist angestandn bei zwaien jaren, haben miteinand abgeraitt auf wuechers wuecher, ist er dem juden schuldig worden 40 tl ϑ, stet darumb im judenpuech geschriben. Sagt er habs nit zu bezallen, er muss nagkhat davon geehn, in sein all sein gutlein verprunnen. Summa wuechers in zwaien jaren von 13 tl ϑ facit 27 tl ϑ.

Jacob Lederer burger zu Odenburg endlehen von *Manusch* juden in bar gelt V tl ∂, mer von im genomen in thuech und andern phembertn, daz es in summa XV tl ∂ bracht hat, ist angestandn untz in sechs jar lang. In denselben VI jaren hat im der Ledrer mit seinem zug ross und wagen mit holtz und sand, kalchstain vil fuer thuen lassen, im darzue in barem gelt 59 tl ϑ auch geben und auf zwee man harnach, darnach mit einandr abgereitt, nach ausgang der VI jar hat die schuld dennoch 79 tl ϑ bracht, so im der Ledrer ist schuldig worden.

Uber solhes ist lenngs angestanden, daz si sich nit haben mugen vergleichen, darnach hat der jud von im ain hundert und XX tl ϑ begert im verschinen XXVItn jar, auch nichts weniger nemen wollen, unangesehen daz der Lederer mitten der zeit *ainen khunigklichen brief von kunig Ludwig seliger gedachtnus erlangt*, daz er dem juden nit mer vom die haubtsumma di 15 tl ϑ zu bezallen schuldig wäre gewesen. In summa dises Ledrer mit seinen kindern hat ain schon burgernarung gehabt, aber der jud hat im nur mit diesem lehen der 15 tl ϑ schir davon geholffen.

Aller obgemellter judenlehen hier innbegriffen, bringt an hundert LVIII tl ϑ, die haben gewuechert ain tausent zway phunt und sechs schilling ϑ, wuecher macht IMII. tl. VI. β. ϑ.

Allergenadigister kunig und lanndsfurst dise hivor ermellt sachen und hanndlungen der juden halben haben wir ewer kuniglichen maiestet kurtzlich anzaigen und mit grundt verinneren wellen, damit ewer maiestet dester pass und grundlicher in erkantnuss dieser sachen khumben möge, was schad, nachtail, leibs und guets verderben nur kuniglIche maiestet armen undertanen von beywonung der juden erwaxen, und daz noch höher zu erwegen, auch den tod und ewig verdamnuss der christenseelen, so mit den juden gemeinschaft mit wuecher, lehen und hänndlen und in andr weg ires ergerlichen lebens haben, das nu alls wünche und den christen gemain für kain sundt pracht und vil andre ergernuss. Wan die juden die grössten ketzer sein, lestren des namen Jesu Christi, veindt der jungkhfrauen Maria und der ganzen christenhait, dann Christum nennen si als ainen erhennghten, auss unrainem eebruch geboren, die gebenedeit sein gepererin ain gmein weib, *ain thlüa* in irer sprach, so pitten sie teglich rach uber al christen miteinand also sagend: Es soll kein hail sein den getaufften, got sol si verderben und zerstreuen und zu schande machen. Und ob man in vergangen geschichten suecht, findet man, wie si mit dem hochwirdigsten sacrament zu *Passaw*, zu *Pewrwach und jetzt im XXVIIItn jar zu Haimburg* in Österreich gehandelt, da ain jud auf dem Marchfeld von ainem christen die kepssen, so er in der kirch zu Haimburg gestolen, sambt XIII partigkln gekaufft etc. Wer möcht ir poshait ge-

nuegsam ergrunden, erzellen und beschrieben. Diess zu *Pressla* mit durchstechung der hostien, zu *Triend* mit dem unschuldigen kindlein, hie zu *Odenburg*, da ain scherergesell ain schöner jüngling vor XVI jahrn ungeverlich in der judengassen und liecht zeit verloren worden. Item in *Stein* zu *Rogkasspurg*, *Gratz* mit falschen briefen, sigiln, petschaft abstechen, handschriftn nachschreibend und in andern ewer maiestet erbland ubels gehandelt. In summa alle schmach, spott, schandt und nachtail und nichts guets ist der christenhait von anbegynn von den juden beschehen, auch manigklich abzihung irer gueter biss auf heutigen tag etc.

Bitten ewre kunigliche maiestet, welln uns mit widereinsetzung der juden nit mer belestigen lassen, sund unns unnserer diemutigen gebeth *sundlich unsrer gnedigisten frauen bestattung und genadig furpeth geniessen*, wie in ewig zeit dabey beleiben lassen, damit wir derselben irer maiestat genadenreich furschrift bei eur kuniglichen maiestet fruchtperlichen genossen zu haben emphinden, begern wir ub ewer kuniglichen maiestet unsern gnedigistn hern und lanndfursten mit unnsern geflissen dinstn und ewiger getrewheit zu verdienen.

Ewer kuniglichen maiestet getrewn undertanigistn
burgermaister, richter, rat und gemaind
zu Ödenburg.

Egykoru fogalmazvány, papiron. Sopron város levéltára Lad. XLVIII et Y. Y. fasc. II. nr. 74. Kiadta Pollák 329. l.

327.

1529 május 19, Sopron. Miután I. Ferdinánd király a Sopronban tárgyaló biztosoknak parancsot adott, hogy a zsidók kiüzetésének és Sopronba való visszahelyezésének kérdését tárgyalják; a soproniak a királyhoz folyamodnak, hogy vonja vissza ezen parancsot és erősítse meg a Mária királyné által helybenhagyott kiüzetést és örök időkre hallgattassa el a zsidókat.

Durchleuchtigister, grosmachtigister kunig, gnedigister herr. Wir seien ungezweifelt ewer kuniglichen maiestet als ein christenlicher khunig und herr guet wissn, was grosse

verderblich beschwär durch beywonung der juden und derselben uberschwenglichen gesueeh, den sy treiben und handln, zwgefuegt werde, wie wir dan solhes nun vil jar geduldt und wir dadurch sament und sonderlich verdorbn und ewer kuniglichen maiestet stat nit allain an guetter und aller handthierung, sonder auch an der manschaft abgenomen, wie es dan laider augnscheinlich und on sonder gottes gnaden und ewer kuniglichen maiestet gnedig hilf nit widerbringlich ist. Und aber wir als weilent der durchleuchtigist, grosmechtigist kunig und gnedigister herr khunig Ludwig hochloblicher gedechtnuss durch den grausamen turkhen erlegt und *uns unser verderben und merklich schedn, not und armuet dahin gedrungn, das wir dyselbn der durchleuchtigisten frauen frauen Maria khunigin etc., unser gnedigisten frauen, nach lengs anzaign muessen und angezaigt habn*, und als sy derselbn zeit alle regierung und auch der kron Hungern, grossgrafn und ander rät bey irer maiestet wonendt hat, sovil erlangt, *das wir dy judn, so zwischen und in mitt unser gesessen, auszutreibn bewilligt, des wir gethan und nachvolgend durch ire maiestelt gnediglich bestët wordn*, alles inhalt hochgedachter irer maiestet derhalbn uns gegebn brifn.

Jedoch unangesehn vorerzelter unser schädn und verderbn, auch der kunigin unser gnedigistn frauen begnadung und bestett, *understeen sich die aussgetriben juden widerumben sich einzudringn under schein des rechtn*, und haben also von ewer kuniglichen maiestet bevelh an dii herrn comissarii, *so vormaln und jetzt hie zu Ödenburg handln, erworbn* und des wir underthenigister zuversicht seien mit verschwignem grund erlangt, das dyselbn herrn comissarii umb und von wegn irer restitution, *und das sy wider ordnung der rechten ausgetribn seien, und derhalbn wiederumbn eingesetzt solln werdn, erkennen solln,* und wiewol wir uns hochgedachter kuniglichen maiestet unser gnedigistn frauen, als welhe derselbn zeit vollige regierung hett, erlaubnuss und begnadung und bestet betragn, und als wir underthenigister hofnung seien, pillichen und darwider nit beschwern oder dawider erkhantnuss ergeen soll, besonderlich auch, *woferr man ja vor jarn judn austreibn welln, das man darinn und damit khain gerichtlichen*

process und gerichtlich erkhanthnuss ergen hat lassn, sonder die pillichait und das angstlich augenscheinlich der armen leut schreien und verderb ursachn geben habn, *wie dan verschiner zeit dy judn vast auss alln ewre kunigliche maiestet der österreichischn erblandn und stettn ausgetribn sein wordn* und nie erhört, des je solhes mit gerichtlicher erkhantnuss beschehen sei, noch auch die aigenschaft solhes austreibens erkhantnus auf ir tregt, sonder allain kuniglich macht und erparmung das wirkhet.

So bittn wir ewre kunigliche maiestet, als unser gnedigister herr, geruehe unser armuet und verderbn, darain wir ain zait heer durch beywonung der judn augenscheinlich gefuert sein wordn, und nun ain trostlicher zuversicht seien, wan uns diser last ab dem hals gar gewendet, und das gemain arm volk mit dem gesuech nit endschepft und zu der faulhait nit gehaidet (!) wirdet, das ewer kunigliche maiestet stat, unser wonung, reichlich an hab und guet und leutte aufnemen, dadurch auch ewer maiestet und der kron Hungern wolfart gefurdert werdn.

Ewer maiestet welle auch als ein gnedigister khunig und herr unnser underthenig dienst und treu, damit wir on zwredn erkhent seien, gnediglich bedenkn und auch *auss sondern gnadn den vorangezaigtn bevelh von den herrn comissarien aufhebn und ferrer der hochgedachtn khunigin begnadung und bestattung gnedigelich auch confirmieren und unns darwider nit beschwern lassen und auch den judn derhalbn ein ewig stillschweign auferlegn.*

Darumben ewer kuniglichen maiestet ain sondern lon von dem allmechtign emphahen und wir umb ewer kuniglichen maiestet wolfart glucklich und loblich regierung umb got zw pittn nimer underlassn welln, auch unsere khind dahin weisen und lernen, damit sy solher gnadn ingedenkh und mit aller diemuth und dank nit vergessen.

Damit wir uns ewer kunigliche maiestet thuen bevelhn. Eritag in phingst feirtag an 29.

Kívül: Copy supplication der ausgetribn juden halbn an kunigliche maiestet gestellt.

Másolat Sopron város levéltárában Lad. XLVIII et Y. Y. fasc. II. nr. 74. Kiadta Pollák 337. l.

328.

1529 május 20, Bécs. Ferdinánd rendelete az alsó ausztriai és egynehány magyar község városaihoz, a melyben tudatja, hogy a zsidók a Frigyes és Miksától kapott jogleveleiket bemutatták és azoknak újból való megerősitését kérik arra való tekintettel, hogy újabban az osztrák herczegségben, Krajna és Magyarországon a király tudta nélkül üldözéseknek vannak kitéve. Ennélfogva meghagyja az emlitett hatóságoknak, hogy a zsidókat szabadságaikban ne háborgassák. Ha valakinek zsidó ellen panasza volna, ez másképen mint az ott meghatározott módon ne történhessék.

Wir Ferdinand, von gotes gnaden zu Hungarn und Beheim khunig, infand in Hispanien, ertzhertzog zu Osterreich, hertzog zu Burgund, zu Steyr, zu Kernden, zu Chrain und zu Wirttemberg und grave zu Tyrol etc., römischen kayserlichen maiestät im heiligen reiche statthalter, empenten den edlen, unseren lieben getreuen und allen graffen, freien, herren, rittern und knechten, haubtleuten, landmarschalchen, verweserern, vitzhomben, vogteiphlegern, phandherren, phandschaften, burggrafen, ambtleuten, landrichter, mäutern, aufsehern, zöllnern, gegenschreibern, einnemern, beschauern, burgermeistern, pachtern, judenrichtern, poten, burgern, gemainden und sonst allen andern unsern underthanen und getreuen, in was würden, standes oder wesens die sein, so in unseren erblichen firstenthumben und landen mit diesem unseren kuniglichen brieff oder glaublichen abschrift davon angelangt, ersucht und ermant werden, unser gnadt und alles guets. Uns haben die juden gemainlich in unser erzhertzogthum Osterreich under der Ens und sonderlich in den stetten und fleckhen zu Gunst, Eisenstadt, Zistersdorf, Marchekk, Martersdorff und Kobelsdorff diser zeit gesessen und wonhafft, durch ire gesandten furbracht, wie wohl sy von weylant unser lieben herrn, uranherrn und anherrn, kaiser Friedrichen und kaiser Maxmilian, derselben zeit nochmals römischer khunig etc. hochlöblicher gedächtnuss, für sich und ihre erben under anderem in einem artikl insonders befreyt, fursehen und vertröst worden waren, sy under inen zu halten in bemelten erblichen landen ewiglich, vor menigclich zu sichern, und das

über oder an sy niemandt khein gewalt noch obrigkeit furbass nimermer haben oder legen soll, alles inhalt der brieff deshalben ausgangen; so bevegen sy doch diese fürsorge, dieweil jetzo mit anderen juden ausserhalb bemelter unser erzherzogthumb Osterreich, in der Chrain, Hungarn, an etlichen ortten, als sy uns bericht haben, on unser wissen und willen veyerlich uns streniklich gehandelt sey worden, es mochte etwa mit der zeit inen ueber und wider angetzaigter kayserlicher freiheit auch dermassen unbilliges zugefuegt werden und uns um unser khunigliche hilff sy hierin sambt iren leben, gaben und guettern genädigst zu bedenkhen, zu schitzen und schürmen und bey beruerter ihrer freyheitten handzuhaben belieben und darwider nit bringen oder beschweren zu lassen underthänigst angerueffen und gebetten, das wir dan zu thuen gnädiglich geneygt uns auch genzlich gemeint ist, doch das sy uns inerhalb jahresfrist nach dato wie angezeigten und all andern freyhaiten, so sy haben, und (!) furbringen und darüber confirmation und bestättung gewarten und emphahen on geverde. Desnach so gebietten wir allen und jeden mit ernst bevehlend und wollen, dass sy die obgemelten juden in vorberuerter unser erzherzogthum Osterreich under der Enns und sonderlich die, so in bestimbten stetten und fleckhen sitzen und wonhaft und khunfftiglich sein werden, an vielgemelten iren freyhaiten, genaden, gewohnheiten und rechten nit hindern noch irren, sondern sy da beruehlich gebrauchen, geniessen und gentzlich dabei beleiben lassen, dan wo juden under inen straffmessig werden oder dergleichen unbilliges an ainem oder mer erfunden wurde oder yemande zu ine zusprache häte oder khunftiglich gewont, der oder dieselbe sollen sy mindert anderswo, dann nach laut und vermug obangetzaigten irer freyhaiten furnemen oder gegen jenen in ainich weeg handeln noch andern zu thun gestatten in khaim weise, als lieb ine allen und einem jeden sey unser ungenadt und straff, darzu die peen in obgedachten kaiserlichen und khuniglichen brieff und privilegien begriffen, zu vermeiden oder diesem unserem mandat oder bevelch sollen auch jederzeit unser stathalter und regenten unser niederösterreichischen landes gegenwärtig und khunfftig halten und sy daruber nit beschwären zu lassen on geverde. Daran

beschieht gentzlich unser will und ernstliche mainung. Geben auf unserem sloss zu Lintz an der Thunnaw, den achtundzwantzigsten tag des monates May, nach Cristi geburts funfzehnhundert und im neunundzwanzigsten, unseres reichs des hungarischen und behaimschen im drittem jahre.

Ferdinand manu propria. Ad mandatum
Romanorum regis
Fridericus cancellarius.
P. Vogel.

Wolf G., Geschichte der Juden in Wien 252. l.

329.

1529. közvetlenül május 21 után, Bazin. A bazini grófok röpirata, a melyben a kínpadra hurczolt zsidók állítólagos vallomáait teszik közzé. Egy bazini polgárnak kilenczéves fia eltünt s miután a zsidóknál hasztalanul keresték, végre a mezőn sebektől elborítva megtalálták. Minthogy a gyermek levágásával a zsidókat vádolták, a bazini tanács kínpadra vonatta a zsidókat, a kik az itten előadott módon vallottak és pedig egészen úgy, a mint azt tőlük követelték, a legkisebb részletességgel elmondván a levágatás összes körülményeit.

Ain erschrockenlich geschicht und mordt, so von den juden zu Poesing, ain marckht in Hungern gelegen, an ainem neunjaerigen knaeblin beganngen, wie sy das jaemerlich gemarttert, geslagen, gestochen, geschnitten und ermoerdt haben; darumbs dann bis in die dreyssig juden, mann und weybs personen, ums ir misshandlung auf freytag nach pfingsten den XXI. tag May des MD und XXIX jars verprennt worden seind. (Form und gestallt ains messers, damit sy das khindt gemarttert haben.)

Item am tag gotts auffart im tausent fünnffhundert und neunundzwainczigisten jar ist zu Poesing, ain marckt in Hungern, so den wolgebornen herren herren Franczen und Wolfgang gebrueder graven zu Sanct Joergen und Poesing etc. zugehoerenn, ain khnaebel mit namen Hoennsel in dem neundten

jar seines alters verloren worden, welches Gregor Meylingers, aines mitwoners daselbst, khind gewesen, und so aber durch vleissig suchen der burger und inwoner daselbst das knaebl under den juden, so da wonhafft gewesen, gesucht, auch sonst an allen andern orten und enden nachgefragt, auf etlich tag verloren beliben. Welches knaebl widerums amm mitwoch nach gots auffarts tag zwischen siben und acht ur vormittag ausserhalb bestymbts marckhts in ainer dicken dornnhecken mit gebundnen hendlen in ainem pfaitlin (!) auf seinem angesicht ligendt durch goetlich schickung ain alts weib ongefaer gefunden, welches sy dem gericht und maerckhtmenig derselbst furgepracht und angeczaigt. Darauf solchs khindt gen Poesing in marckht in seines vaternhauss todt mit vil wunnden, stichen und schlegen getragen worden, darein die geschworen burger und gemaind daselbst ernnstlich gesehen, darauf weisslich gehanndelt und von stundt die ganncz judischait jung und alt, so doczumal daselbst wonhafft gewesen, bezüchtigt und gefaengklich von wegen des kindts angenommen behalten und bewart. Darauf am pfinnczag den achtisten tag verschinen, wie solchs beschehen, die obgemelten wolgebornen herren herren Francz und Wolffgangen gebrueder graven etc. die zwo freystett in Hungern naemblich Brespurg und Tirna, auch daneben die zwen maerkcht Wordperg und Moder ersucht, begert und erfordert, als das begangen übel und mordt, so an dem knaebl beschehen, besichtigen und schawen, und wo das von noeten sein waerd, darumb zeugnuss zu geben. Hierüber auss bemellten zwayen freystetten auss yeder statt sonderlich zwen ratsgeschworne, nemblich von Pressburg Maert Sembler und Sigmund Goldner, von Tierna Andre Hoefflmair und Hanns Koschud, dergeleichen von den vorgedachten maerckhten, nemblich von Wordperg zwen geschworne, als Mert Beham und Nicolasch Schuester, und von Moder Wolffgang Schneider, Ambros Mair und Wolffgangen Hauczingar, auf ersuchen mer bemelter der zwayer herren und graven etc. zu Poesing erschinen sein, daselbst inen das knaebl furgetragen worden ist, welches sy notdurfftigklich besichtt und beschawet, an allem seinem leib vil stich, wunden und schleg befunden und gesehen, als auf seinen henndlin alle seine aederle abgestochen,

dessgleichen auf seinen fuesslin und leib die adern zerschnitten und zerstochen, und sein maenndlich glidl abgeschnitten, dergleichen seine hoedl herauss geschnitten, seinen halss und gnick zerstochen, den kopff eingeschlagen, dass alles am hoechsten zu erbarmen gewesen. Nach soelcher beschaw des khindts sy die vorgemelten stett und maerckht nicht annderst vermerckhen noch erkhennen haben mugen, dan für jüdische arbeit und von den juden beschehen und verbracht sein. Uber solches die verdachten beezichten und gefanngen juden zu stund an, wie sich gepürt, notdurfftigklich mit strennger frag samentlich angeezogen worden sein, sy die juden selbenmals an strennger frag all insonnders durchauss der missethat und morts noch [anderr sachen nichts bekhennt haben. Alsdann über solhes zwo stett und zwen maerckht widerumb zum andernmal auf beger und erfordern egemelter herren und graven von Sanct Joergen und Poesing etc. erschinen, da dann abermal die gancz bezicht jüdischait mit ernnstlicher und strennger frag fürgewenndt und gefragt worden, haben sy alle ainhellig bekhennt und verjehen in massen und gestallt, wie hernach volgt und begriffen ist etc.

Item nach hier abvermerckhten und vernumben urgichten bemelter juden sein sy am freytag nach pfingsten anno ut supra zu Poesing für recht gefuert und gestelt worden, so dann offt gedachter zwayer herren und graven etc. irer genaden zwayer maerckht von Sanct Joergen und Poesing die geschwornen, richter und burger zu recht gesessen an offnem placz, da auch neben zu gesessen obbemelt zwo freystett und der zwayer maerckht verordent geschworen leut, als das zu ainer gezeugknuss sunst auch vil annder erber leut so umbstennder, als von der Neissa, Olmicz, Wienn und auss anndern stetten, maerckhten, doerffern, in die etlich tausent mennschen hierüber in offem rechten in urgicht durch den richter die judischait gefragt worden ist, ob dem also sey, wie bekhennt und die urgicht aussweisst, des die judischait also ainhellige stymm vor dem rechten und vor aller menigklichen umbstennder geschryen und gesagt, dem sey also, wie dann die verjaehung innhelt. Darauf recht und urteil gefellt gangen und gesprochen: mit dem fewr die ganncz jüdischhait,

so daselbst, jung und alt zu vertilgen etc. Doch nach erganngnem urtail haben die vilgedachten wolgebornen herren und graven von Sanct Joergen und Pesing etc. die jungen jüdischen khinnder, so undter acht und zehen jaren alt begnadt, welhe khindt die christen undther sich genommen und aussgetailt und getaufft, aber die alten juden, mann, weib, knaben, diernlein in die dreyssig hinauss für den marckht zu Poesing auf einen weyten placz gefuert worden, auf ain fewr geseczt und zu pulver verprennt. Gott welle sich unnser aller erbarmen, amen.

Der juden bekhantnuss. Anno domini im MD XXIX. am erichtag abent inn pfingst freytagen hat David ain jud graf Wolffganngen zu Poesing an strennger frag bekhannt, wie er amm freytag nach gotts auffarts tag in die sinagog der juden daselbst zu Poesing kommen sey, da auf dem tisch in der synagog geschrieben gestannden: Es hab ain mann ain khinndt, wo er es mit inn woell haben, soll er es zu versteen geben. Mit dergleichen wortten seind sy an in kommen. Hat er geantwortt: Ich bin nicht dahaim gewesen und will mit disen sachen nichts zu schaffen haben, aber ich habs wol verstannden, dass sy solchs gethan haben. Inn der gefangkhnuss auch ausserhalb, ee sy gefangen worden, sein auch an in kommen die juden Samuel und David Saiffenmacher, auch der Michel jud haben an in begert: Lieber David, du siehst das geschray, so zwischen den christen ist des khindts halben, man lasst uns auss der zicht nit, wir bitten dich, dieweil du so ainn genaedigen herren an graf Wolfen hast, handel damit seinen gnaden, das man das alt weyb, die das kind gefunden hat, auch des wagners knecht, des solches kindt seines maisters gewesen ist, annem und mit inen so strenng hanndle, ob sy durch die marter die sach bekhennten, so wuerden wir erledigt und solltes tu gleich seinen genaden dreyssig, vierczig oder hundert gulden zu geben zusagen. Solchs hat obbemelter David den gedachten juden unther ire augen verwilligt, auch auf sein leczte hinfart genommen und darauf zu sterben, als ain frommer jud, dass sy solchs, wie herab vernommen, gethon haben.

Item an dem abent hat bekhennt Jacob Schwertfeger jud

an strennger frag, wie er dieselbig zeit, do das khindt verloren ist worden, nit anhaim gewesen, des er sich an die juden und christen laesst, aber amm freytag nach gotts auffartstag haben sich die juden all versammelt in die synagog in und Jacob juden des Colman prueder auss der sinagog zu zwayen malen geschafft. Also sey er wider an sein arbait gegangen, und so er dahaimm in des David juden hauss gearbait hat, ist im gemelter Jacob khommen, hat sich hinter die thür auf ainen taeckhen gelegt, sprechende: Lieber gesell, schaw, was haben die juden angefanngen. Da hat er in wider gefragt: Lieber, was ist geschehen. Antwort im obgedachter Jacob des Kholmann prueder: Samuel und David Saiffenmacher haben das khindt getoedt in des Michel juden hauss im kheller. Aber an demselbigen freytag hat man das verloren khindt gesucht, da sein yeczgemellt zwen Jacob juden bey ainander gelegen, hat Jacob des Colman prueder an den Schwertfeger juden begert: Lieber gesell, die sach siecht mich nit wol an, wir woellen uns darvon machen. Hat im Schwerdtfeger jud geantwortt: Ich bin der sach unschuldig, ich hab ainen gnaedigen herren, ich waiss niendert hin zu ziehen. Weitter hat er auch bekhennt der Schwerdtfeger jud, weyl alle juden in der gefaengknuss bey dem Michel Schneyder, iren judenrichter, gelegen sein, dass sich yeczbemellter Samuel, David Saiffenmacher und Michel jud vor allen andern juden haben lassen hoeren: Lieben bruedern, wir wissen, dass wir die ersten drey muessen sein an die marter, wir woellen unns lassen reyssen und reckhen und nichts bekennen, damit werdt ir all ledig. Darauf haben sy sich all zusammen verpunden und geschworen, dass khainer auf den anndern nichts sagen und bekhennen soll. Alle herüber bekhanntnuss des Jacob Schwerdtfeger juden hat er auf sein leczte hinfart genommen.

Item mitwochen nach pfingsten hat zu Sannt Joergen im geschloss der Jacob des Colman prueder an seiner strenngen frag nichts woellen bekhennen, allain dass er gesagt hat: Er sey khain jud von Pesing, er waer des willens gewesen, haim zu ziehen zu seinem weib und khinnd.

Item David Saiffenmacher jud hat bekhennt an strennger frag, wie der Michel jud das khinndt in sein hauss gepracht

hab, das er in und den Samuel auch all annder juden darczu erfordert und das khinndt haben sy all in des Michel juden kheller gemarttert, das blut von dem khindt also bey dem Michel juden gelassen. Weytter hat bemellter Saiffmacher bekennt, wie den naechsten Antlas tag vier jar vergannngen, weil er noch zu Tierna wonhafft gewesen, im bey naechtlicher weyl ain todter, gemarterter christ auf seinen wagen on willen und wissen gelegt und mit mist verdeckt gewesen. Zu morgen haben im die juden Schlammen und Colman bevollen, er soll den mist aussfueren. Das hab er gethan. Aber im sey unwissend gewesen, dass der todt coerper oder leichnam darauf gelegen sey. Und so er aber den coerper im abladen des mists erfunden, ist er erschrockhen, und alspald er in die statt ist khommen, hat der klein Feitl jud von Tierna gesagt, wie denselbigen tag der Isaac jud Sogedi genannt zu zwayen tischen juden in seinem hauss zu gast gehabt mit geschray, daselbst imm kheller seines hauss der christ gemartert worden ist.

Item amm pfincztag darnach hat auch bemellter David jud an der gestrenngen frag bekhennt und gesagt: Wenn sy das khinndt gestochen, haben sy solichs pluet mit federkheulen und rhor auss dem khinndt gesaugt.

Item amm mitwochen mer hat bekhennt an strennger frag der Michel jud, wie er an gots auffarts tag das khinndt in sein hauss gelockhet hab, alssdenn solchs khinndt verhalten, dem Samuel und David Saiffenmacher, auch allen anndern juden zu kundt gethan, haben sy dasselbig khindt all mitainander gemartert und hab im Michel jud den ersten schlag mit ainer hacken an das haupt geben, und alssdann hat yeder jud das khinndt ain weyl gestochen und ain weyl gehalten, das bluet hat Michel jud behalten. Nachmals hab er das todt khinndt auf ainem stall verhalten, und mit ror verdeckht. Und am erichtag zu nacht mit gebundnen henndtlen hinauf hinder der Hafnergassen in ain dornnstachen, dabey etlich nussbaum steen, tragen und gelegt, da zum tail etlich juden auf der schgart gestannden seind, und das bluet darnach in die synagog getragen, darob sy ain gross frolockhen gehabt. Auch hat er bekhennt, wie Jacob des Tschechs juden sun auss bevelh

aller juden das pluet gen Marcheckh gefuert dem schilhenden Loeble und Naestl zu überantworten.

Item Jacob des Tschechs juden sun hat bekhennt, er hab auss bevelh aller juden das bluet dem schilhenden Loeble juden überantwurttet, hab im Loeble jud ainen gulden zu vertrinckhen geben. Er bekhennt auch, dass er bey der marter des khinndts gewesen und das khinndt hinauss in die dornenstauden helffen thun. Auch gesagt, dass etlich juden auf der schgardt gestannden seyn.

Item am mitwochen mer hat der judenmesner Isaac genannt bekhennt, dass er dabey gewesen und das khindt helffen martern, und im sey auch wissend, das dem Jacob juden des Tschechs sun auss bevelh der juden des khindts pluet, so bevolhen worden, gen Marcheckh zu fueren. Und zaigt an, dass die juden das christenbluet muessen haben, damit bestreychen die tempelherren ire finger zu iren hochzeitlichen tagen.

Item am mitwochen mer hat Samuel jud, den man sunst Smolderl haisst, an der strenngen frag bekhennt, er hab auch das khinndt helffen martern mitsambt andern juden. Zaigt an, das die juden muessen christenpluet haben, damit bestreichen die furnemisten juden, in ebreysch cholman, die den segen sprechen, auch peischa genannt.

Item Wolffl jud Pfore genannt bekhennt, wie im die juden den mordt und todt des khinndts angeczaigt haben, deshalb er sich hoch beschwaerdt und bekümmert, sprechende: Es habt nit wol gehanndelt. Darauf im die juden geantwortet: Es sey geschehen, dürff sich nit bekhümmern. Uber solchs ist er haim ganngen, zu dem tisch nidergesessen, den ganzen tag gewaint.

Item Wolfl jud der Tratlerorden bekennt an strennger frag, das er dem khinndt ainen stich in das knickh gegeben, und sagt auch, wie die juden samentlich desselbigen khinndts pluet ainem juden mit namen Isaac von der Freystatt bey Tierna ligendt mitgetailt haben, wie er am zug herauss Merhern gewesen, das er solchs bluet mit im gen Tierna fueren woell.

Item Liephart jud hat bekhennt an strennger frag, das er

bey des khinndts todt und marter nit gewesen ist, aber im sey guet wissend, das die juden solchs gethon haben.

Item Tschech Jacob jud hat bekhennt und gesagt an strennger frag, das er bey des khinndts todt nit gewesen ist, aber trag des guet wissen, das solchs von den juden geschehen sey.

A magyar nemzeti Múzeum könyvtárának eredeti példányáról.

330.

1529 május 23, Znaimi vár. Mária megkéri Ferdinándot, hogy a soproniak mellékelt kérelmét a zsidók ügyében, valamint az ő magyar tanácsosainak megfontolásából származó rendeletét erősítse meg. Nagy szivességet tenne ez által ő neki, a mit még későbbi években is meg akar hálálni.

Principi domino Ferdinando, dei gracia regi Hungarie et Bohemie. Dederamus literas nostras ex deliberacione dominorum consiliariorum Hungarorum, qui nobiscum triennio superiore Posonii erant, fidelibus civibus maiestatis vestre Sopronienaibus in negocio iudeorum, in quo nunc nobis iidem cives Soprononienses per literas et nuncios suos suplicarunt, quorum suplicacionem ex literis presentibus inclusis maiestas vestra intelliget. *Rogamus igitur maiestatem vestram, velit plurimum literas nostras in causa iudeorum eis ex deliberacione consiliariorum datas, quas ipsi ad maiestatem vestram in specie miserunt, confirmare, et ne Sopronium desoletur, eos a iudeis liberare. Faciet maiestas vestra in hoc rem nobis valde gratam, quam felicissime ad multos annos valere optamus,* in nos amice comendamus. Datum in castro nostro Znoymensi, XXIII Maii, anno domini millesimo quingentesimo vigesimo nono.

Kívül: Ich Maria kunigin zu Hungern furschrifft an kunigliche maiestet ausgetriben juden halben. Copy.

Másolat, papiron. Sopron város levéltára Lad. XLVIII et Y. Y. fasc. I. nr. 36. Kiadta Pollák 339. l.

331.

1529 május, Buda. Ferdinánd király tudatja Nagyszombat városával, hogy Mendel zsidópraefectus panaszt tett Szentgyörgyi Ferencz gróf ellen, a miért egy, a birtokán lakó zsidót elfogatott s nemcsak az elfogottat, de a többi zsidót is megkárositja. Miután félő, hogy a gróf kínzások alkalmazásával olyan vallomásokat csikarna ki foglyából, a mi miatt őket is büntetés érné, figyelmezteti a hatóságot, hogy az így vád alá kerültek fölött semmiképen itéletet hozni ne merészkedjenek, hanem juttassák az ügyet a vádlottak és vádolt cselekményeik megnevezésével a budai királyi várnagyok elé, mert a zsidók régi jogai és szokásai szerint a király után ők egyedül gyakorolhatnak joghatóságot a zsidók fölött.

Ferdinandus etc. Conqueruntur nobis Mandel prefectus iudeorum et ceteri iudei in hoc regno nostro Hungarie existentes, qualiter diebus preteritis fidelis noster spectabilis et magnificus Franciscus comes de Sancto Georgio etc. quendam iudeum in bonis suis commorantem captivari fecisset, et non solum illum, sed eciam reliquos taxare et dampnificare vellet. Timerent autem ipsi Mandel et ceteri iudei, ne si ipsum iudeum captum adhibitis tormentis faceret ipse Franciscus comes investigari, eciam tormentorum coactus fateretur, que ipsis conquerentibus ne audita quidem aut cogitata fuissent, et damnum periculumque eisdem afferri possent. Quod ne contingat, volumus et fidelitati vestre serie mandamus firmiter, ut si prefatus iudeus captus quidpiam contra aliquem ex iudeis, qui in hac civitate nostra sunt, fateretur, propterea quod puniendi esse viderentur, nullo modo manum illis admovere, aut eosdem qualitercunque impedire vel dampnificare audeatis, sed de omnibus illis pacienciam habere, et causam eam, in qua accusabuntur, simul cum nomine eorundem, fidelibus nostris castellanis castri nostri Budensis, sub quorum iurisdiccione post nos omnes iudei iuxta antiquam prerogativam ipsorum et diu usitatam consuetudinem sunt, fideliter rescribere debeatis. Aliudque facere nulla racione audeatis. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum Bude, sabbato ante festum penthecostes, anno domini millesimo quingentesimo vicesimo nono. Thomas Nádasdy m. p.

Eredetie Nagyszombat város levéltárában. Hajnik Imre másolata.

332.

1529 junius 12, Lincz. I. Ferdinánd meghagyja a magyarországi zsidóknak, hogy ámbátor a minapában az ő kérelmükre okmányilag megparancsolta volt Sopron városának azok letartóztatását, a kik a zsidóknak tartoznak, mégis ne merjenek az ő nevezett parancsára hivatkozva, senkit többé letartóztatni, mivel meggyőződött róla, hogy ez az ország törvényeivel és jogaival ellenkezik. Hajtsák be adósságaikat törvényes úton.

Ferdinandus, dei gracia rex Hungarie et Bohemie etc., infans Hispaniarum, archidux Austrie etc. *universis et singulis iudeis in regno nostro Hungarie ubivis constitutis presentes visuris favorem nostrum.* Quamvis nos superioribus diebus ad supplicacionem vestram litteris nostris mandaverimus civibus civitatis nostre Soproniensis, ut eos, qui debitores vobis forent, in ipsa civitate nostra arestare pro vestris debitis deberent, cum tamen intelligamus *huiusmodi mandatum nostrum contra iura et libertates dicti regni nostri Hungarie vobis esse concessum,* eo quod arestacio ante iuris revisionem fieri nequeat, propterea nolentes cives prefatos ob causam huiusmodi arestacionis a quibuspiam subditorum nostrorum opprimi permittere : mandamus vobis, ut a modo deinceps *dictos cives nostros ad arestandos vestros debitores vigore litterarum nostrarum cogere non audeatis,* sed credita vestra iuxta consuetudinem eiusdem regni nostri iure mediante requirere debeatis. Secus non facturi. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in civitate nostra Lyncz, feria quarta proxima ante festum beatorum Viti et Modesti martirum, anno domini millesimo quingentesimo vigesimo nono. Ferdinandus manu propria.

Eredeti, papiron, szövege alá nyomott pecséttel. Sopron város levéltára Lad. XLVIII. f. I. nr. 34. Kiadta Pollák 340. l.

333.

1529 junius 12, Bécs. A bécsi zsidók kérelme és panaszos levele Ferdinándhoz a bazini és marchegyi zsidók ügyében. A bazini gróf ugyanis a legkegyetlenebb kínzások alkalmazásával olyan

vallomásokat csikart ki a zsidók ellen, a milyeneket ő akart. Azonkivül tanúkul a zsidóknak haragos pozsonyi polgárokat és olyanokat hallgattatott ki, a kik a kiűzött zsidók házait ajándékul kapták. Magukat a zsidókat is kínzásokkal arra kényszerítette, hogy a gróf marcheggi két hitelezője ellen, a kik közül az egyik a grófot az adósságért perelte volt, vallomást tegyenek. Azonkívül minden ok nélkül reárontottak a zsidókra azzal a váddal, hogy keresztény gyermeket megöltek és miután a zsidóknál tartott házkutatások hiábavalóknak bizonyultak, kínzómestert hozatott, a ki a gyermeket a mezőn megtalálta. Nem engedte, hogy azokat, a kiket a zsidók igazi tetteseknek megjelöltek, kihallgassák. Az emberek nyiltan hirdették, hogy akár vallanak a zsidók, akár nem egyaránt elégetés lesz a sorsuk, a mi, sajnos, meg is történt. Elégettek terhes asszonyokat. Hogy a király beadványuk igazságáról meggyőződést szerezhessen, arra is hivatkoznak, hogy a bazini gróf az ottani zsidók elfogatása órájában megkereste Salm Miklóst, fogassa ő is el a marcheggi zsidókat, mert ők is bűnösök, és akkor a vizsgálat még meg sem indult, a mit azonban Salm megtenni vonakodott. Most, hogy eljárását szépítse, hazug iratot bocsátott ki. Kérik tehát a királyt, nézzen utána, tudakozódjék mindenütt és győződjék meg az ilyen vádak alaptalanságáról olyképen, hogy akár a régi időkből való ellenök emelt ilyenféle vádakat megvizsgálja, akár a kikeresztelkedett zsidókat avagy más egyéb tudósokat hallgatja ki. Kérve könyörögnek, büntesse meg a bazini grófot és királyi igazságával intézkedjék, hogy a marcheggi fogva tartott zsidókat kiszabadítsák. Erre a kérelemre följogosítják őket a régibb császároktól kapott szabadságleveleik és jogaik.

Durchleuchtigster, grossmechtigster khunig, genedigster herr. Ewer königlichen maiestet haben wir armen juden angezaigt den grossen gewalt und frevel, so die graven von Bösing wider got, ehre und recht, wieder alle pillicheit gehandelt, ohne ewrer königlichen maiestat willen, wissen und zugeben ubereilt, das jahr genummen und verderbt, thiranisch gehandelt, sy mit grossen marter unerparmklich genot, gezwungen, das esslein ausch hat muesen sagen, was gemelte graven wollen. Sy haben zu solcher irer thiranischen handlung gevunnen diiehenigen, so den juden widerwertig und gehessig und zu thun schuldig

sein, nemblich Pressburger thurmer und dergleichen, so die juden verdriben, ihre heuser genommen und zu thun sein und die gemelte juden in ubung gewesen, dasselbig von jenen zu bringen, haben sy mit solcher münz bezalt. Die armen gefangen juden sein auch genot und gemartert worden, das sy haben müssen sagen und betheurn auf zween juden zu Marchegk. so gemelter graven ein merktlich suma gelts zu thun schuldig sein, und under den zween haben, und derain jud zu Marcheghklich aufs vergunst der obrigkait, auf graff Wolffen aufgalten nach landesprauch, hat die handlung alle bewegt, sie haben auch khein welches ursach gehabt die armen juden mit solcher marter peinlich zu fragen und sein über sy gefallen, ain khint bei ine gesucht in ire heuser, aber nichts gefunden, nichts destoweniger nach ainem richtiger geschickt, das irig genummen, das khint finden lassen auf den velde, welches kain jaar alt gewesen, das sy dan wol gewist haben zu finden derselben, dass khinde gefunden, auch diiehenigen, so sy bezieht, nichts peinlich wie billich gefragen, sy haben sich auch hören lassen, das vissentlich ist die juden bekhenen oder nit, so wollen sy sie brennen lassen, wie sy laider got unparmig gethan haben, die gleich sowohl gebrant, die nit bekhant, als die bekhant und ettliche weiber, die zum thail schwanger, damit sy die purt als behalten und die thiranische handlung nit an tag khomen sol. Damit ewre königliche maiestet abnemen mag, wie solches handlung zugeth und worauf angefangen, sopalt die gemelten graven die armen juden gefangen, haben sy von stund an den wolgebornen herrn Niclassu graven von Salm geschriben, er hab den juden auch zu Marchek, so auch thail daran haben, ehe er sy nie gefragt hat, den juden endtgegen stellen lassen, wie recht ist und lassen gezunder allenthalben ain unförmlich, unnatürlich, ungegrunt bekhantnus schriftlich ausgen, damit sie sich mainen zu beschonen und die juden zu verunglumpffen, weil wir armen juden der sachen und dergleichen unschuldig, sich zu merern und dickern mal befunden bey ewrer königlichen maiestet vorfordern, kayser Fridrich und khaiser Maximilian hochlöblicher gedechtnus zeiten, auch in ewrer königlichen maiestet löblichen cron Behaim, daz man uns in solchen und dergleichen unrecht thuet und

sich also besunders wie sich ewre konigliche maiestet erkunden mögen bey denihenigen, so gemelten ewrer koniglichen maiestet vorfordern gewesen und darinnen ergrint auch bey ewrer koniglichen maiestet recht, so in der löblichen cron Beheim yezund alhierdamit ewrer koniglichen maiestet befinden, ob unns armen billich beschicht, auch bey allen gedaufften juden und sunst schriftgelarten, wo man solche finde oder notmessig sei. Hierauff bitten lauter umb gottes allmechtigen willen ewre konigliche maiestet wir armen elenden, wolgegen gemelten graven von Pösing . . . . bosthiranische, unredliche, unrechtliche handlung gegen in wegen furnemen, wie ewre konigliche maiestet wol zu thun haben und vissen, und der armen gefangen juden, so zu Marchegk gefangen liegen, auf der gemelten juden bekhentnus, so sy auf ire haben mussen bekhenen, weil eher denselbig juden ist, der auf die gemelten graven von Pösnig aufgehoben, wie oben angezaigt, aus den gefangknus schaffen. Mit dem erpitten von ewer koniglichen maiestet zu recht und verhör khumen lassen oder wo ewer konigliche maiestet hier verschaft, aller pillicheit gewarten nach laut unser freihaiten, so wir von ewer koniglichen maiestet, von fordern kayser Friedrich und kaiser Maxmilian hochlöbliche gedechtnus und nach laut des mandat, so ewer konigliche maiestet jüngst aus hat lassen gen, womit sein will soll solches genugsam verpurgt werden, daz er vor ewer konigliche maiestet recht und alles pillichait gewarten. Das wollen umb ewer konigliche maiestet wir arme gehorsam und undertheinigklich zu verdienen geflissen, sein bitten gnedig und fürderlich abfertigung.

Ewer koniglichen maiestet arme unterthanen gehorsamst gesandt des judischeit.

G. Wolf, Geschichte der Juden in Wien 256. l.

334.

1529 szeptember 1, Sopron. Gerstl, hajdan soproni, most Weisbriach fönhatósága alatt élő kaboldi zsidó beismeri, hogy Sopron polgármesterétől és birájától Sopronban az Uj-utczában Manusch és Eleázár zsidók házai között levő és Mária királyné rendelete

értelmében megbecsült házáért 80 font fillért kapott; tehát sem neki, sem utódjainak Sopron városán avagy a ház mostani birtokosán, Kolbenhover Andráson, többé semmi követelésük nincsen.

Ich Gerstel jüde, derzeit zu Kobelsdorff hinder den herren von Veisbriach gesessen, bekhenn fur mich, mein hauswirtin und fur alle unns beider erben mit disen brief vor aller menigklich, das uns die ersamen, fursichtigen und weisen herrn *Christof Grätzer diezeit burgermaister, Paul Schützner statrichter* und der rate gemainlich der freistat Ödenburg achtzigk phunt phenig guter landswerung fur unnser haus daselbst zu Ödenburg in *der Neugass* zwischen von *Manusch* und *Eleasar* der jüden judenhauser gelegen innhalt der durchleuchtigisten frauen Maria, kunigun zu Hungern und Biham, limittation, mässigung, brust und sigil und der geschwornen werkhleut schätzung on allen schaden unnd abganng zuegestellt und uberantwurt haben, denselben achtzigk phunt phenige wir genant herren von Ödenburg und gemain stat auch derselbn nachkumben hiemit fur unns und erben gantz frey, quitt, ledig und loss zellen. Also das wir und unnser erben noch niemands andrer von unsern wiegn, es sei christen oder juden, der berurten achtzigk phunt phenig und bemeltes unseres hauss halben zu denen von Ödemburg irn nachkümbn noch in gemainer stat auch *Andreen Kolbinhover* und seinen erben, so ditz hauss bisitzen, nu furen in ewig zeit kain anfordrung, zuespruch noch gerechtigkhait viern mer suechen, bigern noch habn sullen noch willen wir gutlich, kirchlich, geistlich, weltlich, noch sunst gar in kainer wais. Und ob denen von gedachter summa geltts oder unnsrer bistimbten bihausung halben von unns, unsrn erben oder von yemands andren ainicherlei irrung, ansprach oder nachtail begignen, endsteen oder erwaxen wurden, wie solhe bischähe oder die ansprachn genant mächte werden, vor denselbn allen und jeden wollen wir und unser erben die hern von Odenburg gemain stat, ir nachkumben und den Kolbinhover und sein erben nach gemainem landbrauch . . . der stat Ödnburg schutzen, schermen, vertaidigen und vertreten vor der ordentlichen und ainer jeden öbrigkait getlich, richtlich, wann und als offt, inwo, allwo dis notlich ist treulich, ungevärlich. Und des zu waren

urkunt hab ich gemelter Gerstl jude mich mit meiner aign hanndt zu ende ditz brieffs selbe underschriben und umb meiner sicherhait villen mit fleis erpeten des ersamen weisen, *Wolfgangen* und *Veiten Ölperkchen*, baid purger zu Ödenburg, das si zu gezeugknuss abgeschribne sachen disen brieff mit irn pitschaflten haben verfertigt, doch inen und iren erben on schaden, under angezaigter meiner hanndschrift und disen zwaien pitschaften Ich gedachter girstl jude mich für mich, mein hauswirtin und unnser baid erben *bei unnseres jüdenhait und dem got adonay verpinden* den inhalt ditz briffs in allen puncten und artigklen vest und stät zuhalten, der geben ist zu Ödenburg, an sand Egiden tag des heiligen abbt, anno domini im XV und XXVIIII ten

(P. H.) (P. H.)

[30] כל הא דליעל מחמת ביתי
יש רצוני ורצון יורשי ואשתי
נאום גרשון בן מהר״ר יקב זצ״ל.

Eredeti, papiron, két zöld viaszpecséttel. Sopron város levéltára Lad. XLVIII et Y. Y. fasc. I. nr. 33. Kiadta Pollák 341. l.

335.

1529 junius 16, Lincz. Ferdinánd a bécsi hitközség panaszos kérelmét az alsó ausztriai helytartónak átküldi azzal az értesitéssel, hogy Salm Miklós grófot bizta meg a vizsgálattal. Meghagyja tehát a helytartónak, hogy a vizsgálat eredményét Bécsbe juttassa, hogy azután jogosan intézkedhessen.

Ferdinand, von gots gnaden zu Hungarn und Beheim etc. kunig, infant in Hispanien, ertzherzog zu Ostereich, zu Burgundi etc.

Edl, ehrsame, gelert, lieb getrewen. Wir senden euch hier inbeschlussen ein supplication, so unns die gesanndten gemainen unnser jüdischeit in unserem ertzherzogthum Osterreich under Enns ewer verwaltung furbracht und uberantwortet, darin sy unns under andern anzeigen die muetiglich ersuchen und bitten, einen gefangenen juden, so zu Marchegk gefangen ligt, darauf ander juden (mit denen Graf Wolf von Pösing ge-

handelt) bekhentnusen, aus fengkhnus zu schaffen, wie ir nach lengs ambt der juden erpieten, so sy in solcher supplication seinethalben thuen vermeinen werdet. Darauf haben wir yezo alhier mit dem edlen unsern getrewen Niclasen dem elltern graven zu Salm unsern rat, chamrer und obersten veldhaubtman der niederösterreichischen lande, benuntes gefangenen juden halber gehandelt, welcher seinen pflegern zu Marchegg schreibt und bevilht, kurz derselben juden zu unnsern handen zu uberantwortten, solchen graf Niclasen brief wir euch hineben zuschicken. Dieweil nu benanter jud samt gemainer judischheit unnser chamergut ist, emphellen wir euch demnach mith ernnst und wellen, dass ir imen von bemelten pflegern von Marchegg sammt underricht seiner verhandlung und warumb sein gefenkhnus komen ist, zu unsern handen annemen und gen Wien pringen und alsdann ferner was recht ist gegen gedachten gefangenen juden fürnemen lasset. Daran beschieht unnser ernstliche maynung. Geben in unser statt Lyntz, den 21. Junius, anno etc. (1529).

Ferdinand. Ad mandatum
Wising.

Kívül: An statthalter regenten und reten unseres regiments der niederösterreichischen lannde.

Közli Wolf G., Jahrbuch für die izr. Cultusgemeinden in Ungarn 1860—61. 271. l.

336.

1529, Lincz. Ferdinánd király a Salm grófnak adott megbizatás alkalmából egyúttal elrendeli, hogy minő irányban kell a vizsgálatot vezetni. E czélból tizenhárom kérdést kíván a fogságban levő marcheggi zsidóhoz intézni.

Fragen beim Verhör.

Erstlich den juden zu fragen, wie er mit namen heisse, zum andern, wie er in die fangnus khommen und aus was ursachen.

3. Ob er vormals zu Marchegk peinlich gefragt und aus was ursachen.

4. Was er in der marter bekhennt.
5. Ob noch darauf verhör war.
6. Ob er Jacob juden kennt.
7. Wenn er ihn am neulichsten gesehen.
8. Ob er der jüdischeit zu Bösing etwas zugebracht.
9. Ob er ihm nicht ain pluet gebracht.
10. Ob er ihm ain gulden trinkgeld gegeben.
11. Was er mit dem christenblut gethan und wozu die juden es prauchen.
12. Ob er den andern juden das pluet geben.
13. Ob er von einem morde in Bösing wisse.

Közli Wolf G. Jahrbuch für die izr. Cultusgemeinden in Ungarn. 1860—61. 272. l.

337.

1530 márczius 13, Kabold. A kaboldi Gerstl zsidó, kinek soproni házát Kolbenhofer polgár vette volt meg, a mely házra azonban Handel zsidó is igényt tart, kijelenti Sopron város tanácsának, hogy nevezett Handelnek se az egész, se a fél házhoz nincs jussa, a mit, ha kell, a törvény előtt is be tud bizonyitni.

Ersam, fursichtigen, weise, lieb herren. Ewer weisheit schreiben des Händl juden halben hab ich verstanden und fuer euch darauf zu wissen, das ich genannten Händel khainer gerechtikhait oder pillicher anforderung nit gestee zw disem hause, so dem Kolbenhofer verkhaufft worden, sonnder vermaint der Händl was gerechtikhait, spruch und anfodrung zu sollichen halben oder ganzen hawss oder andern meinen guettern zu haben, bin ich im darumben gesessen, und mag mich vor meiner ordenlichen oberkhait darumben ansprechen und ersuechen, will ich im rechtens und aller pillikhait nit wider seyn. Obbenante ewer weisheit darauf weitter ersuecht und angelangt wurd, mag ewer weisheit den Händel oder andern dise mein verantwurttung anstat mein anzaigen, doch verhof, das er weder recht noch fueg darzue habe. Sollichs habe ich ewer weisheit als meinen gunstigen lieben hern khundt thuen wol-

len, den ich mich hiemit thue bevelhen. Datum Kobelstorf, am sonntag reminiscere, im XXX. jar.

Gerstl jud wonhaft
zu Kobelstorf.

Kívül: Den fursichtigen, weysen und ersamen burgermaister, richter und rat der stat Odemburg, meinem gunstigen sonderlichen herren zu hannden.

Eredeti, papiron, rányomott pecséttel. Sopron város levéltára Lad. XLVIII et Y. Y. fasc. I. nr. 37. Kiadta Pollák 343. l.

338.

1530 junius 22, Szakolcza. Szombathelyi Vital, nagyszombati harminczados értesíti Nagy-Szombat hatóságát, hogy a mellékelt iratok tanusága szerint, a Bazinban elégetett Jakab zsidó fia a királyi felséghez azzal a kérelemmel fordult, utasítaná Nagy-Szombat hatóságát, hogy a városnál őrzött adóskönyvből az elhalt atyjának adósok neveit vele közöljék. A király a folyamodó kérelmét elutasítja, mivel a halálra itélt egyúttal vagyonát is elvesztette. Értesítheti azonban a folyamodót, hogy az adósok lajstroma a királyi kincstár tanácsnokainál van, ezeket fölkeresheti és tőlük a lajstromot elkérheti.

Prudentes et circumspecti etc. salutem etc. Ex literis preceptoriis regie maiestatis, quas cum presentibus ad dominaciones vestras deferunt, intelligentes, quod iudeus filius condam Jacobi, qui in Bozyn combustus est, regestrum debitorum patris sui et avi expetit de manibus dominacionum vestrarum. Fuit eciam hic apud me et peciit pariam registri, sed non dedi. Itaque faciant dominaciones vestre responsum eidem iudeo, quod ius est in regno: qui amittit caput, amittit et res et bona, igitur male ad regiam maiestatem contra libertatem regni supplicavit. Tandem de registro poterint dominaciones vestre dicere, quod omnia debita illorum iudeorum per registrum tradita sunt ad manus dominorum consiliariorum camere Hungarice regie, quos requirat iudeus iste et registrum ab illis repetat; eo tempore habuerunt auctoritate mandati vestre dominaciones, quod in negocio isto neque in minimo vos inge-

rere velletis etc. Ex Zakolcza, feria quarta inter octavas festi sacratissimi corporis Christi. millesimo quingentesimo tricesimo. Vital de Zombathel tricesimator Tyrnaviensis.

Eredetie Nagy-Szombat város levéltárában. Hajnik Imre másolatából.

339.

1531 május 18, Prága. Ferdinánd király rendelete a pozsonyiakhoz, a melyben — Mendel Jakab zsidó prefectusnak, Tobiásnak panaszára való hivatkozással, miszerint a pozsonyi polgárok őt fenyegetésekkel megakadályozzák abban, hogy ottani házait eladhassa — elrendeli, hogy a mennyiben Tóbiás vagy az ő megbizottja Pozsonyba érkeznék és házait ott eladni akarná, őt ebbeli eljárásában senki semmiféle módon megakadályozni ne merje, sőt kötelességévé teszi, hogy őt a királyi kegy elvesztésének terhe alatt mindenki ellen megvédjék.

Ferdinandus. Fidelibus nostris prudentibus et circumspectis iudici, iuratis ceterisque civibus civitatis nostre Posoniensis, salutem et graciam. Expositum est nobis in persona Thobie, filii quondam Jacobi Mendel, prefecti iudeorum Budensis, quemadmodum ipse in ista civitate nostra Posoniensi haberet quasdam domos, quas idem vendere iusto precio vellet, forent tamen nonnulli, qui eum, quominus vendere domos ipsas posset, turbarunt minisque afficerent, supplicans nobis, ne ipsum indebite per quempiam turbari et damnificare faceremus. Cuius supplicacione admissa, annuendum eidem duximus, ut domos suas istic habitas, cuicunque voluerit, libere vendere possit et valeat. Mandamus idcirco fidelitati vestre harum serie firmissime et sub pœna indignacionis nostre, quatenus dum et quando idem Thobias vel homo suus in vestri medium profectus fuerit, nullis opprobriis, minis, iniuriis seu damno aliquo afficere vel aliter qualitercumque impedire, molestare vel per alios molestari facere audeatis, sed eundem aut quem cum presentibus istuc missurus est, libere et pacifice negocium domorum suarum peragere permittere et contra quoscumque impeditores defendere tuerique debeatis. Secus pœna sub premissa facere non ausuri. Presentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum

Prage, in festo ascensionis domini, anno 1531. Ferdinandus. Wylaki.

Hátlapján: Chunig Ferdinand bevelch Mandel Juden betreffendt. Egykorú másolat, papiron. Pozsony város levéltára Lad. 20. nr. 24*a*. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

340.

1532 január 7, Sopron. Izsák zsidó beismeri, hogy Sopronban az Uj-utczában levő házát Peter Leon soproni polgárnak 34 font fillérért eladta, mely összegből már 20 fontot meg is kapott, a többi pedig egy év mulva lesz csak esedékes.

An sunntag nach die hailligen drey kinnig tag hat der *Issack judt* vie stett und sein erben den *Leyn Petter* purger zu Edenburg und sein erben zu kawfen geben sein haus in der Neugassn an *Unger Christen* gelegen umb XXXIIII ∂ und hat der Leynn Petter von stunden an dem haus Issack judt bizalt XX ∂, von der bemerkchten uiber ain jar sole der Leyn Peter dem Issack judt bezalen XIIII ∂. Wan das geschicht, so hat der Isack judt noch zu sein erben zu Leyn Petter jetzo und hinfiren zu im oder ein ander zu ewig zeiten von der obgemelten haus wegen nicht zu sprechen haben. Dapey ist gewesen *Andre Palttrom derzeit richter, Matteus Jorgel* . . . der obgimilt jud belevulirt mit seiner *ebereyst hanndgeschrifft,* und ist geschehen am sunntag nach hailligen dreytag, im XXXIII.

[31] איך איזק יוד פיקהן מיט מיינר אגנע האנט גשריפט דאז איך מיין האז היא געלגן אין דער נוי גאשן אין אודינבורג ווערקהופט חאב דען לעביל פעטיר אום ל״ד לימרין דאר פיי איז גוועזין דער הר שופט אנדרי פאלטרום און דר הר מאטהאז יורכיל וריי אונ׳ לעדיג דז איך נאך מיין ערוון ניכן מער ה דאר אן אנשפרעכן ווען ער די אנדיר ווערינ פיצאלט די ערשט ווערינ האט ער פצאלט ב׳ ליטר׳ מיך איז ער שולדין י״ד ליטר אוף ניתל פיצאלין יצכל

הוי׳[ם] יום ב׳ ר״ח [ראש חודש] שבט יצחק בן מהר״ר יעקב ז׳[כר] צ׳[דיק] ל׳[ברכה].

Eredeti, papiron. Sopron város levéltára Lad. XLVIII et Y. Y. fasc. I. nr. 38. Kiadta Pollák 344. l.

341.

1532 május 3. Pozsony. I. Ferdinánd király levele, a melyben megengedi Ofner Bartholomeus soproni polgárnak, hogy Manus, kismartoni zsidónak járó tartozását csak fél év multán köteles lefizetni.

Ferdinand, von gots genad römischer, hungrischer, böhmischer kunig alzait merer, infant in Hispanien etc., entpieten unsern getreuen, fursichtign und weisen richter und rat unser stat Odenburg unsern gruess und genad. Uns hat der fursichtige Bartolomeus Ofner burger diser unser stat Odenburg zu versteen geben, wie er vor verschidner zeit gezwungen ain benant suma gelt von *Manusch jud zu der Eisenstat wonhaft* zu liehen genomen, von welche suma auch gesuech, so drauf gelofen, zu bezalen, so er durch gemeltn judn gedrungen . . . hat er uns demutig gepitt, damit wir aus unser kuniglichen genad die bezalung der sollichen 52 fl auf ain lengere zeit erstrecke. *Dieweil nun die unser kunigliche messigung und sanftmitikait aigenschaft ist, der unnsre die gerechtikait mit der barmhertzikait zu temporiren,* sein wir aus noturft und armut desselbich Bartolomei Ofner bewegt worden und bedacht die schwer gelegenheit, der zeit in welcher ainen jedlichen schwer ist gelt zu uberkhomen, die bezalung der obgemellten 52 fl von zeit dato uber ein halb jar zu bezalen verlengert haben . . . . Geben ist zu Pressburg, am tag der erfindung des creutz, im fünffhundert und zway und dreissigstn jar.

Kívül: Copi eines küniglichen bevelhes aus dem latein in teutsche sprach vertülmätscht, des Manusch jud halben.

Másolat, papiron. Sopron város levéltára Lad. XLVIII et Y. Y. fasc. II. nr. 74. Kiadta Pollák 345. l.

342.

1533 julius 10, Bécs. A Ferdinand által kiküldött biztosok törvényt láttak Sopron városa és az onnan kiűzött zsidók közt; azonban Sopron városa ezen birói itéletről szoló okmányt nem közölte a zsidókkal. Ferdinánd meghagyja tehát a zsidók kérelmére Sopron városának, hogy ama birói határozat másolatát adja át a zsidóknak.

Ferdinandus, divina favente clemencia Romanorum, Hungarie, Boemie etc. rex, semper augustus, infans Hispaniarum, archidux Austrie etc.

Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti. Expositum est nobis in personis iudeorum ex ista civitate nostra Sopronienşi per vos expulsorum, quod licet *racione eiusdem expulsionis eorum ac damnorum eisdem illatorum* inter vos ac ipsos iudeos superioribus temporibus per certos commissarios nostros, quos pro revidendis eciam aliis causis subditorum nostrorum isthuc deputaveramus, *quedam adiudicacio iurisque revisio facta fuerit,* superveniente tamen disturbiorum tempore id, quod in ea causa per dictos commissarios nostros iudicialiter deliberatum fuisset, pronunciari hactenus non potuisset, et quia huiusmodi iudiciarie deliberacionis exemplum seu paria in scriptis apud vos haberentur, suplicatum nobis est pro parte eorundem iudeorum, ut ipsa paria seu exemplum a vobis repetere cognitaque ex eo dicta iudiciaria deliberacione commissariorum nostrorum, in causa ipsa eisdem iudeis iusticiam administrari facere dignaremur. Cum itaque iudicium et iusticia nemini abneganda sit, fidelitati vestre mandamus firmissime, ut acceptis presentibus dicta paria prefate iudiciarie deliberacionis commissariorum nostrorum sub sigillo vestro nobis mittere debeatis. Secus facere non ausuri. Datum Vienne, decima die Julii, anno domini millesimo quingentesimo trigesimo tercio. — Ferdinandus. — Wylaky.

Kívül Sopron városához czimezve.

Eredeti, papiron, zárlatára nyomott pecséttel. Sopron város levéltára Lad. XLVIII et Y. Y. f. I. nr. 39. Kiadta Pollák 346. l.

343.

1533 julius 25, Bécs. Ferdinánd megparancsolja Sopron városának, hogy a királyi kiküldöttek által a városra bizott zsidók ládáját a legközelebbi vasárnapig vigyék ő hozzá Bécsbe.

Ferdinand, von gots gnaden romischer, zu Hungern und Beheim kunig etc.

Getrewen lieben. Wir haben ewr underricht und antwort, die ir unns von wegen der *lad*, so durch ettlich unnser comisarii, welch verganngner zeyt gen Odenpurg durch unns verornet gewesen, zu euch in behallt gestellt ist, auf unnser bevelch der aufgetailten juden halben zu Odenburg hievor an euch bescheen iczo zuegeschriben, verstannden, unnd ist darauf *unnser bevelch, das ir unns dieselbig lad von stund an yeczo zwischen hie unnd nagsten sontags hieher bringet,* und zu unnsern hannden antwortten lasset, daran beschicht unnser ernstliche maynung. Geben in unnser stat Wien, den xxv Julij, anno etc. im xxxiii, unserer reiche des romischen im dritten, und der anndern im sibenten. — Ferdinandus.

Ad mandatum domini regis proprium.

Kívül Sopron városához czímezve.

Eredeti, papiron, zárlatára nyomott pecséttel. Sopron város levéltára Lad. XLVIII et Y. Y. f. I. nr. 40. Kiadta Pollák 347. l.

344.

1533 október 30, Brüssel. Mária, özvegy királyné levele a pozsonyiakhoz, a melyben értesiti, hogy közbenjárását királyi testvérénél fölöslegesnek tartja, mert hiszen a pozsonyiak birtokában vannak azon rendeleteknek, melyekben az általa elrendelt zsidókiűzésnek okai föltalálhatók és igy azokat a rendeleteket kérvényükhöz mellékelhetik. Különben az egri püspök és Turzó kanczellár az ügyet jól ismerik és ők azt a király tudomására hozhatják. Mindazonáltal nem zárkózik el kérésük elől és folyamodványukat ajánlattal látja el.

Maria, dei gracia Hungarie et Bohemie et cetera regina ac sacre cesaree maiestatis in Germania inferiore locumtenens et cetera.

Prudentes et circumspecti fideles regii nobis dilecti. Literas vestras et supplicacionem accepimus. Cupitis, ut maiestatem regiam, dominum et fratrem nostrum charissimum in negocio iudeorum, quod nunc contra vos renovatum esset, informare vellemus, quibus ex causis illi de medio vestri ex nostra et consiliariorum nostrorum deliberacione annis superioribus fuissent emissi. Causas huius rei vos melius meminisse potestis, quam nos, nam literas hac de re vos arbitramur habere, quare non visum fuit esse valde necessarium nos denuo maiestatem suam hac de re informare. Literas, que in hac causa emanate fuere, maiestati sue ostendere potestis, et preterea sunt ibi et dominus cancellarius, episcopus Agriensis et Alexius Turzo, qui totius huius negocii bene conscii, clarius rem hanc ad noticiam sue maiestatis dare poterunt. Nihilominus ne vestre supplicacioni, quod ad nos attinet, deessemus, dedimus literas commendaticias ad maiestatem suam, quas cum presentibus accipietis. Quibus presentatis speramus suam maiestatem vos in iure vestro conservaturam. Bruxelle, tricesima Octobris, anno domini millesimo quingentesimo tricesimo tercio. Maria regina m. p. Nicolaus Olaus secretarius et cetera m. p.

Hátlapon: Prudentibus et circumspectis iudici, magistro civium et iuratis civibus civitatis Posoniensis, fidelibus regiis nobis dilectis.

Eredeti, papiron, zárlatán letöredezett pecsét nyomaival. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 30. Dr. Gárdonyi Albert másolata.

345.

1533 október 30, Brüssel. Mária, II. Lajos özvegyének Ferdinándhoz irt levele, a melyben emlékezetébe hozza, hogy ő fontos okoknál fogva megengedte a pozsonyiaknak, hogy a zsidókat többé be ne bocsássák. A király a nála levő tanácsosoktól is megtudhatja, hogy miért. Most a pozsonyiak kérelmére újból ajánlja a királynak, hogy ő maga is bocsásson ki hasonló rendeletet, mert ez a városnak javára válik.

Dum anno superiore venissemus Posonium, non sine racionabilibus causis annueramus ex totius consilii nostri deliberacione civibus nostris Posoniensibus, ut iudei, qui antea in

medio eorum habitassent, ad eos non immitterentur. Quibus cum racionibus ducti fuerimus, ut ex consilii nostri deliberacione faceremus, maiestas vestra et ex literis nostris et ex dominis consiliariis, quorum aliqui sunt nunc apud maiestatem vestram, intelligere poterit. Miserunt nunc ad nos cives ipsi Posonienses supplicantes, ut literas nostras in huius cause recommendacionem ad maiestatem vestram daremus, quare commendamus eos et negocium eorum iustum, quod contra iudeos habent, maiestati vestre, et rogamus eandem velle ipsos Posonienses ab ipsorum iudeorum molestacione liberare, literasque nostras ex consilio emanatas in vigore relinquere, nam hoc modo augmento et commoditati illius civitatis maiestatis vestre Posoniensis optime erit provisum. Eandem felicissime valere optamus, cui nos commendamus. Datum etc.

Eredetie Nagyszombat város levéltárában. Hajnik Imre másolata.

346.

1533 deczember 13, Prága. I. Ferdinánd meghagyja Hartitsch Detre soproni kapitánynak és tanácsosnak, hogy a zsidók kiűzése óta a királyi kamarának fizetendő zsidóadóból fizessen ki Hölzl György és Haimnon Péter királyi komornyikoknak 400 magyar forintot.

Abschrifft zwayer bevelch an die hern der raitcamer zu Pressburg und hern Hartitschen der 400 f. judenzinss etc. halben zu geben.

Ferdinand von gots genaden romscher, auch zu Hungern, Beham etc. kunig etc.

Getreue liebe. Als unns yetzo die ersamen, weisen uns getreuen lieben richter und rat unnser stat Odenburg von wegen der juden, so alda gewonet, hiefuran jährlich ain summa gelts in unser camer raichen und bezalen sollen, haben wir genedigklich bewilligt unsern getrewen lieben *Georgen Hölzl* und *Petter Haymnen,* unsern camerdienern, von angeregter vierhundert gulden hungerisch in ansehung iren langwirigen getreuen und vleissigen dienst auf dasmal genediglich ervolhen zu lassen. Demnach emphelhen wir dir, wann gedachter Holczel

und Haymmun oder ir volmechtiger gewalthaber solich gelt bey denen von Odenburg ersuechen werden, das du inen hierinn von unsern wegen hilflich und wo von nöten darob seiest, damit inen solich gelt on irrung ervolg und geraicht werde. Doran beschicht unser mainung. Geben in unserm kuniglichen schloss zu Prag, am xiiii tag Decembris, anno etc. im xxxiii., unser reich des römischen im dritten und der andern im achten.

Ad mandatum domini regis proprium.

Unserm getrewen lieben Dietrichen von Hartitsch, unserm rat und haubtman zu Odenburg.

Másolata Sopron város levéltárában. Lad. XLVIII et Y. Y. fasc. II. nr. 72. Kiadta Pollák 348. l.

347.

1534 márczius 13, Petricovia. Zsigmond lengyel király panaszt tesz a kassai tanácsnál, miszerint Soltész György kassai lakos Illens városából zsidó lakosokat erőszakkal fogságba ejtett. Fölszólítja tehát a tanácsot, hogy nevezett Soltész Györgyöt minden késedelem nélkül a zsidók szabadon bocsátására kényszerítsék s még azonkívül sérelmes eljárása miatt meg is büntessék.

Sigismundus Augustus, dei gracia rex Polonie, magnus dux Lithvanie, Russie, Masovie etc. dominus et heres.

Spectabiles et egregii sincere nobis dilecti. Gregorius Soltis, subditus sacre cesaree maiestatis, *iudeos* quosdam nostros Illensienses vi cepit, de regno eduxit et apud se hucusque detinet suaque quadam propria authoritate iusticiam sibi de eis ministrat. Quod quoniam contra superioritatem authoritatemque nostram factum esse conspiciamus, intelligamusque hunc ipsum Gregorium sub iurisdicione spectabilitatum vestrarum domicilium suum habere, spectabilitates vestras hortamur, ut pro rei equitate et necessitudine, que nobis cum serenissima cesarea maiestate intercedit, sine quavis cunctacione et iudei subditi nostri liberi dimittantur, et de Gregorio, qui sibi tantum licencie in regno nostro sumpsit, primo quoque tempore ius dicatur. Rem gratam nobis spectabilitates vestre facturi, quas bene valere cupimus. Datum Petricovie in con-

ventu generali regni, tredecima die mensis Marcii, anno domini millesmio quingentesimo trigesimo quarto.

Ex commissione propria sacratissime maiestatis regie.

Kívül: Spectabilibus et famatis viris iudici. consulibus et iuratis civitatis Cassoviensis, sincere nobis dilectis. Alatta: Lecte sénatui die 13 Aprilis 1563 (!)

Eredeti, papiroson, zárlatán királyi pecsét. Kassa város nyilvános levéltárában 1583. szám alatt. Kemény Lajos másolata.

348.

1534 szeptember 12, Bécs. Ferdinánd Sopron városának hű szolgálatait megjutalmazandó, a városbeliek kérelmére megengedi, hogy a zsidókat ezentúl ne kelljen befogadniok, tartozásaikat azonban meg kell a zsidóknak fizetniök. Egyúttal a zsidók kiűzése óta elvállalt zsidóadót is elengedi a városnak.

Ferdinandus, divina favente clemencia Romanorum, Hungarie, Boemie etc. rex semper augustus, infans Hispaniarum, archidux Austrie etc.

Prudentes et circumspecti fideles nobis dilecti. Suplicacionem vestram medio fratrum et concivium vestrorum nobis porrectam intelleximus consideracioneque fidelium serviciorum vestrorum damnorumque et impensarum, quas et in conservacione gencium nostrarum et municione civitatis fecistis facitisque, *concessimus vobis, ne deinceps iudeos in vestri medium ad habitandum intromittatis,* ita tamen, ut eisdem de debitis per vos satisfiat. Censum quoque iudeorum, quem singulis annis solventes tempore expulsionis illorum in vos recepisse intellexeramus, intuitu premissorum serviciorum et sumptuum vestrorum vobis clementer condonavimus et perpetuo relaxavimus, prout ex prefatis fratibus et nunciis vestris clarius intelligetis. Datum Vienne, feria quinta proxima post festum nativitatis beatissime virginis Marie, anno domini millesimo quingentesimo tricesimo quarto. Ferdinandus. Wylaky.

Kívül Sopron városához czimezve.

Eredeti, papiron, zárlatán nyomott pecséttel. Sopron város levéltára Lad. XLVIII et Y. Y. f. I. nr. 41. Kiadta Pollák 349. l.

349.

1535 junius 6. Bécs. Hölzl György és Haimnon Péter, I. Ferdinánd komornyikjainak nyugtája, melyben kijelentik, hogy a soproni zsidók kiüzése óta Sopron városa által a kir. kamara pénztárába fizetendő zsidóadóból 400 magyar arany forintot, a mit a király nekik ajándékozott, Sopron városától felvettek.

Ich Georg Höllzl und ich Peter Haimnon, bedt kaiserlichen und kuniglichen maiestet camerling, bekennen samentlich unnd unverschaidenlich fur unns unnd unnser erben, thun khund meniglich, nachdem hochgedachte kuniglichen maiestet, unnser allergenedigister herr, in ansehung unnser getrewen diennst unnd zu ergezlichkait derselben, *von der juden pension unnd zinss, so ain gemain stat zu Ödnburg nach ausstreibung der juden daselbs in irer maiestet hungrische camer biss zu ewiger numlas beschechener begebung und nachlassung derselben pension verricht und bezallt haben sollen,* benamtlichen vierhundert unngerisch guldein in munz unns laut irer maiestet vorschreibung unnd derhalb ausganngen bevelhen verschafft unnd frey zue geaigenndt hat, haben wir obbemelt camerling ongeregte suma gelts der juden pension von hannden der edlen auch ersamen unnd weisen *herrn Anndreen Palltram diezeit burgermaister zu Odenburg unnd Franzen Sybenburger burger unnd des rats daselbs* an heut dato bar in guetter lannd-leuffiger munss on allen schaden unnd abganng zu unnsern sichern hannden eingenomen unnd emphangen. Demnach sagen unnd zellen wir die gedachten von Odenburg, unnd wem derhalb quittirens not ist, gemelter vierhundert unngerisch guldein in munz hiemit in crafft diser quittung gannz frey, quit, ledig unnd loss dermassen, das wir obbenant camerling, noch yemandt annder von unnsern wegen zu gemelter stat Odenburg unnd derselben inwonnern berurter kuniglichen maiestet begnadung und donacion halben nymermer nichts zu sprechen, noch zu suechen haben sollen, noch wollen, weder mit noch on recht, gar in kain weis, des willigen erbiettenns, wo sich irrung zuetrueg, also das sy die von Odnburg von jemands der wegen verrer angesuecht wurden, dieweill sy die hoch benennt kunigliche maiestet sollher pension in vermög derselben ausgann-

gen bevelhen unnd versicherungen in ewig zeit uber dise unns bezallte summa gelts begeben unnd fürterhin davon gannz enthebt unnd von meniglichs anvordrung, so derhalben beschehen mocht, ledig gezellt hat, inen der warheit zu vurdrung merer unnd crefftiger quittung unnd khundtschafft zu geben aller ding treulich on geverd. Der zu warem urkund geben wir mer bemelt camerlig gemainer stat Odnburg, derselben inwonnern unnd nachkomen diesen quittung mit unnser beder aigen hannden unnderschriben unnd aigen pedschafft verfertigt. Beschehen unnd geben zu Wienn, am sechsten tag des monats Junii, im funffzehenhundert unnd funffunddreissigisten jaren.

Jorg Holzl
manu propria subscripsit.
Haimnon.

Eredeti, papiron, két kis veres pecséttel. Sopron város levéltára Lad. XLVIII. et Y. Y. I. nr. 42. Kiadta Pollák 350. l.

350.

1538 április 4, Pozsony. Ferdinánd figyelmezteti a nagyszombatiakat, hogy Jakab zsidó az országban duló veszélyektől való félelmében Morvaországba menekült és most Nagyszombatba menne vissza, sőt felesége és gyermekei már most is Galgóczon vannak s már régen visszatértek volna, ha nagyszombati házaikat és birtokaikat visszakaphatták volna. A király nem tudja, mi jogon foglalták le vagyonát és fölszólítja a hatóságot, hogy nekik tulajdonaikat visszaszolgáltassák, már azért is, mert a zsidók a királyi kamara fenhatósága alatt állanak.

Significatum est nobis iudeum illum Iacobum emigratorem, qui annis superioribus metu, ut dicitur, periculorum, quo miserrimum hoc regnum atque adeo partes iste tunc captabantur, Moraviam se habitatum cum uxore et liberis transtulisset, velle istuc Tyrnaviam emigrare domoque et bonis frui, que istic adhuc sibi essent, uti et gaudere, in huiusque rei fidem uxorem eciam et liberos ad Galgócz usque premisisset, neque dubium, quin iam antea ingressa eciam in istam civitatem fuisset, si domus suas et bona, que istic antea pacifice

possedit, ei et marito suo redderetis. Quod vero qua racione retinere possetis, ignoramus, plane hortamur dominaciones vestras, permittant uxorem Iacobi iudei et ipsum eciam, dum redibit, in civitatem intrare, reddantque eisdem domus et bona alia, que inter iudeos alios ante discessum eorum possiderant, in qua re sciant dominaciones vestre se nobis quoque gratificaturos, nam iudei ubique gencium in hoc regno agentes existunt in speciali proteccione camere. Datum Posonii, quarta Aprilis, millesimo quingentesimo tricesimo octavo.

Eredetie Nagyszombat város levéltárában. Hajnik Imre másolata.

351.

1539 január 19, Bécs. A kamarai praefectus figyelmezteti a nagyszombatiakat törvénytelen eljárásukra a nagyszombati zsidók ellen, a kiket valami morva zsidónak Galgóczon kínzásokkal kicsikart vallomásai alapján városukba be nem engednek és onnan ki nem eresztenek. Minthogy a zsidók a király alattvalói és az ország terheihez ép úgy járulnak, mint a többiek, a király kötelességének tartja, hogy őket megvédje és a várost figyelmeztesse, engedjenek a zsidóknak szabad ki- és bemenetelt. Egyúttal elrendeli, hogy Mózes zsidó, kit az említett galgóczi vallomás alapján letartóztattak, más zsidók kezessége mellett szabadon bocsáttassék, Franciscus Tamás zsidóbiró kezébe minden ellenkezés nélkül kiszolgáltassék. Esetleges panaszaikkal Mózes zsidó ellen, várjanak, míg a király Pozsonyba érkezik, a mi rövid idő mulva meglesz.

. . . Verum quum intelligamus incolas istius civitatis nostre ob sinistram unius Moraviensis iudei nuper delacionem per tormentalem fassionem in Galgocz factam ipsis iudeis Tyrnaviensibus infensissimos esse, atque contra illos in quendam furorem adeo concitatos, ut eciam porta civitatis nostre eisdem occlusa sit et egressus eis liber minime pateret; quia vero nobis perspectum est, ipsos iudeos Tyrnavienses post solam regiam maiestatem in speciali camere sue Hungarice tuicionem et tutelam traditos omnibusque oneribus fere instar aliorum subditorum sue maiestatis obnoxios, quos ex debito officio

nostro in iustis eorum quibusvis negociis tenemur defendere et manutenere: eam ob rem vos per presentes nomine et auctoritate regie maiestatis diligenter requirimus, ut prenominatis iudeis, qui nonnunquam questus sui gracia extra civitatem versare coguntur, portas civitatis vestre amplius nequaquam occludere, sed liberum egressum et aditum admittere et permitti facere velitis et debeatis sine omni impedimento. Preterea iudeus Moyses, qui detentus est ex delacione sinistra iudei in Galgócz suspensi, quum se rectificaturum affirmat, ad fideiiussionem aliorum iudeorum omnino cupimus ex hiis vestris carceribus exmitti et tradi ad manus domini Thome Francisci iudicis eorundem iudeorum sine omni difficultate, si qui vero ex vobis aut communitate vestra aliquid accionis contra ipsum Moysem aut reliquos iudeos agere habebunt, hii coram nobis iuxta regie maiestatis commissionem, cum primum Posonii constitueremur, prout brevi speramus, compareant, iudicium et iusticiam una vobiscum illis sumus administraturi etc. Vienne, 19. Ianuarii, millesimo quingentesimo tricesimo nono.

Eredetie Nagyszombat város levéltárában. Hajnik Imre másolata.

352.

1539 február 19, Bécs. Ferdinánd király válasza a nagyszombati biró és városi polgárok panaszos kérelmére, a melyben a zsidóknak városukból való kiűzetését kérelmezik, arra való hivatkozással, hogy a zsidók két évvel azelőtt egy odavaló polgárnak körülbelül hároméves gyermekét titokban leméssárolták. A tény egy Galgóczon elfogott zsidó vallomásából bebizonyosodott, a minek következtében valami Mózes nevű zsidót el is fogtak, a ki, Thurzó Elek királyi helytartó elé vezettetve, még más bűntársakat is megnevezett és ezek is elismerték a kinzó eszközök igénybevétele után. A király ezen kérelem meghallgatása után elrendeli a zsidók kiűzését. Kiköti azonban, hogy — a mint ez Pozsonyban is történt — a város polgárai a zsidók által fizetett adónak a felét a királyi kincstárnak fizessék. S ha Pozsony ezen adó fizetése alól föl is mentetnék, Nagyszombat akkor is — a kétszeres fizetésének terhe

alatt — évi ötven forintot tartozik minden év Szentgyörgy napja előtt a királyi kamarához juttatni.

Nos Ferdinandus etc. memorie commendantes tenore præsencium significamus quibus expedit universis, qualiter superiori mense Ianuario fidelis noster iudex et certi quidam iurati cives ex primoribus civitatis nostre Tyrnaviensis suo et totius communitatis nomine et in persona nostram venientes in presenciam, porrexerunt nobis supplicacionem, in qua sunt graviter conquesti contra iudeos in eadem civitate nostra residentes, ut scilicet quidam ex senioribus iudeorum annis abhinc duobus quendam puerum trium annorum aut amplius natum, concivis eorum filium, clam raptum enecassent, hocque verum esse primum ex fassione eiusdem iudei in oppidum Galgócz paucos ante dies suspensi se certo didicisse affirmant. Propter quod quendam Moysem iudeum, authorem huius sceleris per illum suspensum iudeum nominatum, iidem iudex et iurati cives detinuissent, qui postea ad fidelem nostrum spectabilem et magnificum comitem Alexium Thu zó de Bethlenfalva locumtenentem nostrum adductus et examinatus alios quoque iudeos nominasset sceleris huius esse participes, qui et ipsi, cum ad eundem locumtenentem nostrum inquirende veritatis causa adducti et examinati fuissent, idipsum et absque tormentis et in ipso tormento de necato per eos puero verum esse confirmarunt et confessi sunt. Supplicarunt ideo nobis iudex et iurati cives, ne iudeos ipsos, utpote christiani sanguinis celatores perfidos, inter ipsos amplius commorari, conversari et conhabitari permitteremus. Quorum exaudita supplicacione cum propterea, tum quia eciam iudicio prefati comitis Alexandri Thurzó locumtenentis nostri et sedis sue assessorum in hac causa habito authores huius sceleris morte condemnati extitissent, decrevimus iudeos omnes esse de ipsa civitate nostra Tyrnaviensi perpetuo tollendos et eiiciendos, prout presentibus decernimus. Ea tamen lege, ut cives et incole eiusdem civitatis nostre Tyrnaviensis pro censu illo, qui quotannis a iudeis nobis ad cameram dabatur, dimidium illius contribuant, quem cives civitatis nostre Posoniensis solvere similiter ob expulsionem de ea civitate iudeorum singulis annis solvere

tenentur. Quod si vero certis et racionabilibus ex causis ab huiusmodi onere solucionis eadem civitas nostra Posoniensis esset exempta et supportata, nihilominus cives et incole prefate civitatis Tyrnaviensis et omnis eorum successura posteritas singulo quoque anno nomine census iudeorum quinquaginta florenos ad cameram nostram sub pœna dupli solvere ad festum beati Georgii martiris debeant et teneantur, nulla exempcione, inscripcione aut quadam alia difficultate obstante. In cuius rei testimonium firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras eisdem civibus et incolis dicte civitatis nostre Tyrnaviensis dedimus et concessimus. Vienne, 19 Februarii, anno domini millesimo quingentesimo trigesimo nono, regnorum nostrorum Romani nono, aliorum vero decimo tercio.

Ferdinandus m. p. L. S. Albertus . . . .

Eredetie Nagyszombat város levéltárában. Hajnik Imre másolata.

353.

1539 márczius 12. Ferdinánd levele Thurzó Elekhez, a melyben, hivatkozással a Nagyszombat elhagyására kényszerített zsidók panaszára, miszerint a nagyszombati hatóságok a király parancsa ellenére nem akarnak segítségükre jönni, hogy akár a nagyszombatiaknál, akár a város környékén lakóknál levő adósságaikat behajtsák, elrendeli, hogy ne kényszerítsék ősi lakóhelyük elhagyására, a kivándorlóknak azonban legyenek segítségére adósságaik behajtásában. A mennyiben a hatóság erre hajlandó nem volna, Thurzó Eleket bízza meg, hogy a király rendeletének végrehajtását sürgesse.

Ferdinandus etc. Queruntur iudei, quos de civitate nostra Thyrnaviensi abeundos iussimus, incolas eius civitatis nolle debita eorum reddere, neque auxilio velle fieri, ut alia eciam debita, que sub montibus extra civitatem ipsi in quibuscunque pagis se habere dicunt, exigere possent, cum tamen mandaveramus proxime iudici et iuratis civibus, ut id facerent. Res videtur sane indigna, ut hiis, qui iam ex sedibus avitis et paternis sunt abire iussi, debitis eciam eorum priventur. Mandamus idcirco de novo eisdem iudici et civibus, ut iudeos ad

discedendum nullo pacto cogant, autem que debita eorum et in civitate et foris existencia colligere et rehabere poterunt, ferant eciam eisdem auxilium, quod id fieri cicius queat, in qua re prestanda si forte iudex et iurati cives erunt negligenciores, fidelitatem vestram hortamur committentes eidem firmissime, ut eos ad observandum iudeis mandatum cogere debeatis, quo tandem debitis rehabitis parati se cedere e medio eorum possent. Secus ne feceritis. Vienne, 12 Marcii, millesimo quingentesimo tricesimo nono.

Eredetie Nagyszombat város levéltárában. Hajnik Imre másolata.

354.

1539 április 11, Bécs. Ferdinánd király arra való hivatkozással, hogy a pozsonyi zsidók a királyi kincstárnak mindig adót fizettek és arra, hogy Pozsonyból való kiűzetésök a polgárok különös kérelmére történt, a kik házaik és birtokaik jogaiba léptek — elrendeli, hogy ezt az adót most ők fizessék.

Ferdinandus, divina favente clemencia Romanorum, Hungarie et Bohemie et cetera rex semper augustus, infans Hispaniarum, archidux Austrie et cetera, prudentibus et circumspectis iudici, magistro civium, iuratis ceterisque civibus civitatis nostre Posoniensis salutem et graciam. Non ignoratis, quemadmodum veteri istius regni nostri consuetudine iudei illi, qui in ista temporum mutacione ad vestram singularem supplicacionem sint de ista civitate eiecti expulsique, legittimum censum habuisse, quem quotannis ad cameram nostram debuerunt solvere. Qui quidem census quum ad vos, qui eorum domos et hereditates iam tenetis, sunt redacti, fieri non potest, presertim in tanta regni istius necessitate proventuumque inopia, quin a vobis, sicuti eciam iure fieri debet, hunc ipsum censum repetamus. Mandamus iccirco fidelitati vestre, ut censum iam dictum, cum primum a fidelibus nostris prefecto et consiliariis camere nostre requisiti fueritis, sine tergiversacione reddatis, neque grave vobis esse debet nos ea velle a vobis et aliis subditis nostris exquirere, que veteri preces-

sorum nostrorum institucione proventus corone nostre sacre et regni istius legittime concernunt, neque eciam abrogari debent. Secus igitur nulla racione facturi. Datum Vienne, undecima Aprilis, anno domini millesimo quingentesimo tricesimo nono. Ferdinandus m. p. Albertus prepositus m. p.

Eredeti, papir, szövege alá nyomott pecséttel. Pozsony város levéltára Lad. XX. nr. 30 *H/b.*

355.

1539 április 11, Bécs. Miután a zsidók, kik évi adót fizettek a királyi kamara számára, Sopron városa kérelmére üzettek ki és mivel ezen zsidók háza és vagyona a soproniak kezére jutott; megparancsolja Ferdinánd Sopron városának, hogy a zsidó adót haladéktalanul szolgáltassák be a királyi kamarához.

Ferdinandus, divina favente clemencia Romanorum, Hungarie et Boemie etc. rex semper augustus, infans Hispaniarum, archidux Austrie etc., fidelibus nostris prudentibus et circumspectis magistro civium, iudici et iuratis, ceterisque civibus civitatis nostre Soproniensis, salutem et graciam. Non ignoratis, quemadmodum veteri istius regni nostri consuetudine iudeos illos, qui in ista temporum mutacione *ad vestram singularem supplicacionem sunt de ista civitate eiecti expulsique,* legittimum censum habuisse, quem quotannis ad cameram debuerunt solvere, qui quidem census quum ad vos, *qui eorum domos et haereditates iam tenetis,* sunt redacti, fieri non potest, presertim *in tanta regni istius necessitate proventuumque inopia,* quin a vobis, sicuti eciam iure fieri debet, hunc *ipsum censum repetamus.* Mandamus iccirco fidelitati vestre, ut censum iam dictum, cumprimum a fidelibus nostris prefecto et consiliario camere nostre requisiti fueritis, sine tergiversacione reddatis, neque grave vobis esse debet, nos ea velle a vobis et aliis subditis nostris exquirere, que veteri precessorum nostrorum institucione proventus corone nostre sacre et regni istius legittime concernunt, neque eciam abrogari debent. Secus igitur nulla racione facturi. Datum Vienne, undecima Aprilis, anno domini millesimo quingentesimo tricesimo nono. Ferdinandus.

Eredeti, papiron, szövege alá nyomott pecséttel. Sopron város levéltára Lad. XLVIII. et Y. Y. fasc. I. nr. 44. Kiadta Pollák 351. l.

356.

1539 május 25, Nyitra. . . . . levele a nagyszombatiakhoz, a melyben vonatkozással azon kérelmükre, miszerint a király valakit oda küldjön, a ki a zsidó adósságokat illetőleg vizsgálatot indítana, azt válaszolja, hogy senkit nem küld. Figyelmezteti egyúttal, hogy a király előtt gyanuba jöhetnek, mivel az adósok lajstromát egyszer már beküldötték s most újabb vizsgálatot kérnek. Különben a levél irója már ötven forintot ki is fizetett az erdélyi püspöknek erre az adósságra.

Prudentes et circumspecti amici honorandi salutem. Literas vestras intelleximus, in quibus scribitis vos non posse ex debitis iudeorum restancias exigere, quia plerique negarent se obligari, hominemque nostrum expetitis, quo presente unumquemquam debitorum, quo obligantur, examinaretis. Nos ex registro regie maiestati oblato super huiusmodi debito cerciores facti admonitique sumus, ut vos sollicitaremus. Nos hominem nullum eo mittemus, coram quo examinacio fieret, sed nec ut a talibus quidquam, qui non obligantur, exigeretis, suademus. Vos tamen videritis, ne negocio, ut saltem in ulterius solucio debiti prorogaretur, fiat, veremur profecto, ne coram regia maiestate et apud camerarios in suspicionem decidatis, ex quo prius registrum obtuleritis, nunc rursum ex dictis debitis negetis. Prius opportuisset hanc rem examinasse ante registri presentacionem. Utcunque iam sese res habeat, vos damnum perpeti ne paciamini, qui florenos 50 domino Transsylvaniensi in racionem dicti debiti dedimus, quos exigatis et nobis mittatis, de reliquis pecuniis exigentes, ut etc. Ex arce nostra Nittriensi, in festo pentecostes, anno domini millesimo quingentesimo tricesimo nono.

Eredetie Nagyszombat város levéltárában. Hajnik Imre másolata.

357.

1539 május 30, Buda. Báthory István értesíti a nagyszombati hatóságot, hogy a zsidópraefectus tudomására hozta a szentgyörgyi és bazini gróf eljárását a zsidókkal szemben, a mit különben úgy is tudnak. Minthogy a magyarországi zsidók egyenesen a király hatósága alatt állanak, figyelmezteti a nagyszombati hatóságot, hogy a zsidókat sem személyükben, sem vagyonukban ne bántsák és a mennyiben panaszuk volna ellenök, azzal a királyhoz forduljanak.

Negocium illud, quod his diebus in bonis dominorum comitum de Sancto Georgio et de Bozyn iudeos contingat, per prefectum iudeorum nobis relatum est, vobis bene constat. Cum autem omnes iudei in hoc existentes regno, in bonis eorum commorantes, sub potestate et iurisdiccione solius maiestatis regie existant, punicioque eorum, si delinquerent, suam maiestatem vel in hac eius absencia nos veluti suum locumtenentem concernat, requirimus vos et regia auctoritate eciam committimus vobis, quatenus acceptis presentibus eosdem iudeos racione previa nec in personis nec in rebus eorum aliquatenus impedire dampnificareque presumatis, sed causam ipsam ad dictam maiestatem regiam transmittere debeatis et secus non facturi. Datum Bude, feria sexta post festum penthecostes.

Eredetie Nagyszombat város levéltárában. Hajnik Imre másolata.

358.

1539 deczember 1, Bécs. Pereghi Albert, a királyi kamara praefectusa, József zsidónak ajánló-levelet ad a nagyszombatiakhoz, a melyben jogos és méltányos kérelmét — Nagyszombatból kiüzött zsidóktól járó költségeinek megtérítését illetőleg — figyelmükbe ajánlja.

Albertus de Peregh, camere regie maiestatis prefectus etc. Prudentes et circumspecti domini et amici honorandi salutem et meam commendacionem. Judeus iste Joseph presencium ostensor venit ad me rogans, ut in favorem suum dominacionibus vestris litteras meas darem, quod a iudeis e civitate

Tyrnaviensi expulsis precium expensarum et laborum, quos eo tempore, dum expellebantur, medio ferme anno fideliter et diligenter (ut nobis omnibus compertum est) pro eis laborando apud regiam maiestatem fecit, vestro auxilio rehabere posset. Quum vero dominaciones vestre bene videant eum equum postulare et iustum, dominaciones vestras peto, velint iudeos in civitate Tyrnaviensi nunc existentes retinere et e civitate nulla porta emitti facere, debitis etiam eorum retentis ac arrestatis, donec pro expensis et laboribus ipsi Jose satisfaciant, in qua re dominaciones vestre gratam mihi fecerunt voluntatem, quas feliciter valere cupio. Datum Vienne, prima Decembris, anno domini millesimo quingentesimo tricesimo nono.

Eredetie Nagyszombat város levéltárában. Hajnik Imre másolata.

FÜGGELÉK.

PÓTLÁSOK.

1.

1378 november 8, Visegrád. Garai Miklós nádor bizonyítja, hogy Kanizsai János esztergomi prépost, úgy szintén testvérei Miklós és István tiltakoznak az ellen, hogy Fraknói Miklós Széleskut és Pordán nevű birtokokat vagy Kövesd vámjogát Szentgyörgyi Theumelnek vagy akár Smarelh és Afferlh soproni zsidóknak eladhassa.

Nos Nicolaus de Gara regni Hungarie palatinus et iudex Comanorum damus pro memoria, quod Nicolaus filius Petri in personis magistrorum Nicolai ac Johannis prepositi Strigoniensis et Stephani filiorum Johannis filii Laurencii de Kanisa dominorum suorum ad nostram veniendo presenciam, nobis per modum protestacionis significare curavit, quod ut iidem domini sui percepissent, Nikil filius Laurencii de Frahno quasdam possessiones suas Zelkuth et Pardan vocatas, nec non tributum in villa Keuesd habitum, Theumel filio Petri de Zenthgyrg nec non quibusdam iudeis Afferlh et Smarelh vocatis, in civitate Sproniensi commorantibus, vendere et alienare niteretur; cum autem eedem possessiones et tributum racione contigue vicinitatis et commetaneitatis ipsis magis quam alicui alteri ad emendum, pro pignore recipiendum de iure deberent attinere. Unde facta huiusmodi protestacione predictus Nicolaus filius Petri in personis predictorum dominorum suorum prefatum Nikul filium Laurencii a vendicione, dacione et impignoracione et cuiquam perpetuacione possessionum et tributi predictorum, annotatos vero magistrum Theumel et iudeos Suprunienses ac alios quoslibet ab emcione et pro pignore recepcione ac se quovismodo intromissione in easdem facta vel facienda prohibuit publice et manifeste testimonio presencium mediante coram nobis. Datum in Vissegrad, feria

secunda proxima ante festum beati Martini confessoris, anno domini millesimo trecentesimo septuagesimo octavo.

Eredeti, papíron, zárlatán pecsét nyomaival. Orsz. levéltár dipl. oszt. 6574. sz. Kiadva Sopron vármegye története I. 451. l.

2.

1381 január 22, Győr. A győri káptalan bizonyítja, hogy Nagymártoni Miklós és fia Pál Kőhidportán és Kucsd nevű birtokaikat Kanizsai Miklós, Szarvkő uránál ezernégyszáz font dénárra elzálogosították. A fölvett kölcsönre szükségük volt, hogy ezzel a Smerl soproni és Efferl bécsújhelyi zsidóknál elzálogosított birtokaikat kiválthassák.

(C)apitulum ecclesie Jauriensis universis Christi fidelibus presens scriptum inspecturis salutem in omnis salutis largitore. Ad universorum noticiam tam presencium quam futurorum harum serie volumus pervenire, quod nobiles viri comes Nikkul filius Laurencii de Maiori Martino ac Paulus filius eiusdem ab una, parte vero ab altera nobilis vir magister Nicolaus filius Johannis filii Laurencii dominus de Zarkw in sua et honorabilis viri domini Johannis prepositi ecelesie Strigoniensis ac magistri Stephani fratrum suorum uterinorum personis coram nobis personaliter constituti, per eosdem comitem Nikkul ac Paulum filium suum prenotatum confessum extitit pariter et relatum vive vocis ministerio, ut ipsi pro nonnullis suis utilitatibus et negociis opportunis expediendis, specialiterque pro redimendis possessionibus seu possessionariis porcionibus ipsorum a predictis magistro Nicolao et fratribus suis supradictis recepissent nomine mutui in promta et parata pecunia mille et quadringentas libras denariorum Viennensium. libram quamlibet sex pensis computando, de qua quidem quantitate pecunie ipsi quasdam possessionaris porciones suas a quibusdam iudeis, uno scilicet Smerl nomine in Sopronio et altero Efferl nuncupato in Nova Civitate ducis Austrie commorantibus, filiis condam Isak iudei, redemissent et eliberas sent, et quod pro eadem summa seu quantitate pecunie eidem magistro Nicolao et fratribus suis prenotatis totalem possessio-

nariam porcionem ipsorum in possessione Kuhidpordan vocata in comitatu Sproniensi adiacenti habitam et existentem, ipsos hereditarie et libere contingentem, annuatimque centum libras denariorum valentem, cum omnibus suis utilitatibus, usibus et pertinenciis universis, nec non porcionem ipsorum in tributo vie in villa Kuesd vocata in eodem comitatu existenti et in vicinitate et commetaneitate castri Zarkw et aliarum possessionum eorumdem magistri Nicolai et fratrum suorum predictorum adiacenti et habita, exigi solito et habito existentem, annuatimque quadraginta libras valentem, eosdem comitem Nikkul ac Paulum filium suum pariter libere et hereditarie contingentem; item porcionem ipsorum de iuribus montanis in territorio eiusdem ville Kuesd dicte provenientibus habitam, quinque libras denariorum annuatim valentem, insuper unum fundum curie populosum et habitabilem in predicta villa Kuesd nuncupata cum omnibus utilitatibus suis, puta terris arabilibus, pascualibus, pratis, fenilibus, silvis ac universis pertinenciis suis prelibatis magistro Nicolao ac domino Johanni preposito et magistro Stephano fratribus eiusdem magistri Nicolai prenotatis obligassent et pignori tradidissent, imo obligarunt et impignorarunt coramnobis tamdiu possidendas, tenendas et utendas, donec prelibati comes Nikkul ac Paulus filius suus aut eorum heredes pro eadem summa seu quantitate pecunie promte et parate ab eisdem magistro Nicolao et fratribus suis prenotatis redimerentur, hoc adiecto, quod quandocunque prenotati comes Nikkul ac Paulus filius suus aut ipsorum heredes dictas possessionarias porciones ipsorum pro premissis rerum quantitatibus redimere possent et vellent, extunc prefati magister Nicolaus ac fratres sui antedicti rehabita eorum pecunia pretacta easdem possessionarias porciones modo premisso obligatas absque processu litis aliquali eisdem remittere et resignare tenerentur, hoc non pretermisso, quod si quis fratres suos pariter nominatos racione dictarum possessionariarum porcionum ac aliarum quarumlibet rerum ipsis modo premisso obligatarum ordine iudiciario vel alio quovis modo impeteret, tunc prefatus comes Nikkul ac Paulus filius suus vel ipsorum posteri propriis suis instrumentis, laboribus et expensis prescriptos magistrum Nicolaum et fratres suos antedictos in dominio

dictarum possessionariarum porcionum et aliarum rerum ipsis obligatarum conservare tenerentur, ubi autem premissa aliquo modo efficaciter adimplere in processu temporis recusarent aut non possent, extunc unam aliam possessionem equalis valoris de possessionibus ipsorum liberis, prenominatis magistro Nicolao ac fratribus suis sepedictis, darent et assignarent comes Nikkul ac Paulus filius eius antedicti. Quam si dare et assignare nollent vel aliquo colore quesito recusarent, extunc sola iudicis potestate absque iuris processu unam aliam possessionem de liberis possessionibus eorundem comitis Nikkul et Pauli filii sui equalem in valore predictis possessionariis porcionibus obligatis prenotati magister Nicolaus et fratres sui occupare et se in eandem introduci facere possint et valeant eo facto, ipsamque tamquam ipsis obligatam possidere et usus fructus et utilitates eiusdem percipere haberent facultatem. In cuius rei testimonium firmamque stabilitatem presentes literas fie i fecimus nostri sigilli appensione munitas. Datum feria tercia proxima ante festum conversionis sancti Pauli apostoli, anno domini millesimo trecentesimo octuagesimo primo.

Eredeti, vörös és zöld selyem sodraton függött pecsét nyomaival. Orsz. levéltár dipl. oszt. 6758. sz. Kiadva Nagy, Sopron vármegye története I. 453. l.

3.

1388 okt. 4, Buda. Zsigmond király Kanizsai János esztergomi érseknek és kanczellárnak, valamint Miklós tárnokmesternek megengedi, hogy Kismarton városába külföldi zsidókat telepíthessenek. Részesíthetik a zsidókat azokban a jogokban, a melyekben a soproni és budai zsidók részesülnek és viszont meg is adóztatják őket és a többi zsidónak nem áll jogában királyi adókat kismartoni zsidókon behajtani.

Propria commissio domini regis.

Nos Sigismundus, dei gracia rex Hungarie, Dalmacie, Croacie etc. marchioque Brandenburgensis etc. memorie commendantes tenore presencium significamus quibus expedit universis, quod nos reverendo in Christo patri et domino domino Johanni

archiepiscopo alme ecclesie Strigoniensis, aule nostre et reginalis maiestatis eximio cancellario, nec non viro magnifico Nicolao magistro tavarnicorum nostrorum multiphariis preclaris fidelitatibus ac virtuosis innumeris obsequiis, laudedignisque uberimis serviciis per eosdem iugiter insigniteque et fideliter sacro regio diademati et per consequens nostre et ipsi reginali maiestatibus in cunctis nostris et regni nostri validis agendis et arduis expedicionibus summa cum diligencia, agilitate strennua ac laboriosa ipsorum sincera dulia (!) locis et temporibus incumbentibus iuxta nostrum et regnicolarum nostrorum eximium decus et commoditatis ingens incrementum exhibitis et impensis (non mo)dicum requirentibus, unacum ipsa reginali maiestate conthorali scilicet nostra precara ac prelatis et baronibus regni nostri mature exinde deliberantes ex sanccioneque et beneplacita voluntate eorundem, mera auctoritate et ex gracia speciali nostre maiestatis annuimus et in evum concessimus et perenniter atribuimus ac presentis carminis vigore huiusmodi libertatis prerogativam concedimus, ut ipsí et eorumdem dumtaxat viri magnifici Nicolai et Stephani fidelium nostrorum heredes et superstites universi iudeos extra terminos regni nostri solummodo ubique incolatum habentes undecunque, quandocunque et quomodocunque poterint et maluerint liberam, meram et tutam ad civitatem ipsorum Kysmarton nuncupatam in comitatu Soproniensi nunc erga manus ipsorum pacifice habitam, murorum munimine vallatam, moraturos transducendi ac iuxta libitum voluntatis ipsorum iugiter in evum omnino ipsis iudeicis legibus ac libertatum quibuslibet prerogativis et iuris firmitatibus, quibus ceteri iudei in civitatibus nostris regalibus, Budensi scilicet et Soproniensi incolatum habentes, presertim in recepcione, retencione ac venumdacione vagiorum et quarumlibet rerum mobilium et immobilium, pretextu fenoris ad manus ipsorum quoquomodo deventorum, funguntur et gaudent, fructuros ex presenti nostra graciosa annuencia et ilibate gavisuri, conservandi ac inibi commorandi causa collocandi et quibuslibet (!) redditus et singulas collectas et cuncta dacia nec non quelibet iudicia ac servicia solita pro tempore in dicto regno nostro emergencia, presertim personam et fiscum nostre regie maiestatis et succes-

sorum nostrorum quoquomodo tan(gencia et) concernencia, pro se ipsis et eorum commodo a prefatis iudeis exigendi, perenniter suscipiendi et effective recipiendi liberam, plenam et prorsus absolutam habeant postestatem et omnimodam perpetuo duraturam facultatem, harum nostrarum patrocinio literarum. Quapropter vobis fidelibus nostris universis comitibus et iudicibus ac rectoribus iudeorum intra ambitum regni nostri existencium, modernis scilicet et futuris, firmissime precipiendo mandamus, quatenus a modo et deinceps pro collectis exigendis et iudicia (!) seu sentencia facienda et proferenda, ad dictos iudeos in ipsam civitatem Kysmarton appellatam commorandi causa modo antelato, de partibus extra limites regni nostri situatis, adductos et adducendos curam, potestatem et iurisdiccionem vestram extendere et in aliquo articulo vos intromittere nullatenus presummatis nec sitis ausi modo aliquali, ipsos iudeos in omnibus premissis expeditos, quitatos (!) et prorsus supportatos relinquendo in persona et ex parte nostre maiestatis, et aliud facere non ausuri. Presentes autem dum nobis in specie fuerint reportate in formam nostri privilegii redigi faciemus. Datum Bude, die dominico proximo post festum beati Michaelis archangeli, anno domini millesimo trecentesimo octuagesimo octavo.

Eredeti, belől gyürű-pecséttel. Orsz. levélt. dipl. oszt. 7443. sz. Kiadva Nagy, Sopron vármegye története I, 491. l.

4.

I. Ulászló király dekretumából. Negyedik fejezet.

1444. Só, bánya, harminczad és zsidó jövedelmek a korona tulajdonai és azokat sem elajándékozni, sem elzálogosítani nem szabad.

Quod camere salium, fodine, urbure, proventus tricesimales civitatum, Cumanorum, Philisteorum et iudeorum, velut itidem inalienabiles, corone reapplicandi sunt.

Item de camaris salium, tam Transylvanarum quam Maramorossiensium parcium, de fodinis et montanis urburarum, de proventibus tricesimalibus civitatum et Comanorum, Philisteorum et iudeorum conclusum est, puta, ut quia neque nos

neque nostri predecessores reges cuiquam relaxare perpetue aut pro pignore locare seu quomodolibet aliter a corona alienare potuimus et potuerunt, ideo debeant corone reappropriari et in manibus nostris resignari.

Kovachich Nic., Sylloge I. 78. l.

5.

1459 február 2, I. Mátyás király Pozsony város polgárainak azon kiváltságot adományozza, hogy ügyeikben csak saját hatóságuk biráskodhassék s felebbviteli hatóságaik a tárnokmester és a király legyenek.

Commissio propria domini regis Gregorio Bodo referente.

Nos Mathias, dei gracia rex Hungarie, Dalmacie, Croacie etc. memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit universis, quod cum precipua condicio sit regalis cure nostre, ut singuli fideles, statum nostrum regium promoventes, premii quesiti vicem recipiant, illis tamen propensius afficimur, quos in fide constantes, fidelitate integros et in omnium operum virtute prestantes cognovimus; quamobrem inter alia, quibus laude dignam fidelitatem fidelium nostrorum sincere dilectorum, tum ad supplicacionis instanciam fidelium nostrorum circumspectorum Venceslai Perenhartel iudicis, Nicolai Suellhart iurati civis, Pauli Malczhoffer et Wolffgangi Reneis concivium eorundem, per eos nostre pro ipsorum parte porrecte maiestati, tum vero considerantes fidelissima obsequia fidemque puram et affeccionem eorundem civium et communitatis dicte civitatis nostre Posoniensis ad nos servatam, quibus ab eo tempore, quo regimen huius regni nostri deo nobis propicio feliciter accessit, in omnibus rebus nostris, non advertendo varia propter nos hostilia gravaminaque, nostro culmini usque ad hos regiminis dies constantissime adherendo, placere et complacere studuerunt, eisdem iudici, iuratis et ceteris civibus ac toti communitati dicte civitatis nostre Posoniensis id de mere nostre regie auctoritatis favorisque et gracie plenitudine ac prelatorum et baronum nostrorum consilio duximus annuendum et concedendum, ut a

modo in posterum perpetuis successivis temporibus universis nec palatinus dicti regni nostri, nec iudex curie nostre et nec alii iudices et iusticiarii eiusdem regni ecclesiastici et seculares prefatos iudicem, iuratos ac ceteros cives et communitatem dicti civitatis nostre aut aliquem eorum pro quibuscunque factis et negociis ad quorumvis instanciam, christianorum scilicet vel eciam iudeorum iudicare, vel sentencias aut aliquos processus iudiciarios contra eosdem fulminare possent; sed si quipiam hominum adversus prefatos iudicem, iuratos et ceteros cives et communitatem dicte civitatis nostre vel eorum alterum causas seu lites movere et inhovare et tandem dum iidem litigantes intelligerent preiudicium ipsis generari ac de iudicio eorundem iudicis et iuratorum civium contentari nollent, tandem in presenciam magistri thavernicorum nostrorum pro tempore existentis, ad ultimum vero in nostre maiestatis presenciam causas premissas provocare valeant, nec interim, quousque huiusmodi cause in presenciis dictorum iudicis et iuratorum civium nostrorum mote vel in dicti magistri thavernicorum nostrorum aut ad ultimum nostram in presenciam deducte, finaliter decise ac dirempte fuerint, iidem iudex et iurati ac ceteri cives et inhabitatores eiusdem civitatis nostre vel alter eorum per quempiam hominum ad quorumvis instanciam, christianorum scilicet vel iudeorum, pro quibuscunque factis et negociis in personis detineri, resque et bona eorundem quecunque arestari et prohiberi possint. Iimmo annuimus et concedimus harum litterarum nostrarum, quibus secretum sigillum nostrum, quo ut rex Hungarie utimur, est appensum vigore et testimonio mediante. Datum in festo purificacionis beate Marie virginis, anno domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo nono.

Kaprinai, Hungaria diplomatica II. 243. l.

6.

1472 okt. 15. Sopron. Prager Gáspár elismeri, hogy százharmincz-négy forinttal tartozik Lőve zsidónak.

Ich Caspar Prager beken fur mich und all mein erben mit dem offen brief, das ich recht und redlich schuldig warden pin und beczallen schol Leue dem juden und al sein erben, oder wer uns mit sein gutleichen willen mit dem brief ermant, hundert und vir und dreissik gulden ungrisch, dy wir in aussrichten und zallen schullen zwdem naggt kunftigen sand Tamanstag. Thun wir aber dez nicht, so get hin fur alle wochen auf ayn jeden guldn drei phenig zw gesuech und wan di benanten juden erken und gesuech an uns erfadern, so schollen wir sie aussrichten an al ir mue und schaden. Thuen wir das nicht, was schaden sy des fur pas nemen, denselben schaden geloben wir in wider ze kern mit sambt dem erken und gesuech, sy schollen das haben zw uns und zw allen unssern guet, es sei erb oder varund guet nichts aussgenomen, und davon schol in richten und wern der landffürst in Steier, in Kernden und Krain oder wer an ir stat geballen (!) ist. Das zw urkond geschrib es mit meiner aigen hant geschrift und mein aigen anhangund petchat und zw merer zewgnuss hab ich gepetten den erbern und weisen Thaman iezo purger und judenrichter zw Edenburg, das er sein insidl (!) an den brief gehangen hat, doch in and sein erben an schaden, darunter ich mich obgenanter Caspar Prager verpint alles war und stet ze halten, das an dem brief geschriben stet. Geben zw Ödenburg, am phincztag nach sand Kolmans tag, nach Krist gepurd virczehenhundert und darnach czbai und sybenczik jar.

Eredeti, hártyán, hártyaszeletekről függő két pecsétje elveszett. M. N. Múzeum levéltára.

7.

1486 márcz. 5. Mátyás király az ország összes lakosainak elengedi a zsidóknak járó mindennemű tartozások utáni kamatot.

Gracia super relaxacione usure. Nos etc. memorie commendamus etc., quod nos compacientes paupertati fidelium

nostrorum hospitum et populorum, villarum t. et t., quam iidem his temporibus disturbiorum preteritis incurrerunt, omnes usuras, que super clenodiis, rebusque et bonis prefatorum hospitum et populorum in dictis villis t. et t. commorancium pro pignore, ut dicitur, habitis hucusque excreverunt, eisdem hospitibus et populis duximus graciose relaxandum, imo relaxamus presencium per vigorem, ita tamen, quod ipsi super capitali pecunia eorundem iudeorum ab ipsis recepta eisdem satisfaciant cum effectu. Quocirca vobis fidelibus nostris comitibus seu iudicibus iudeorum pretactorum presentibus et futuris presencium noticiam habituris firmiter precipientes mandamus, quatenus pretactos hospites seu populos ac eorum alterum racione premisse usure, que, ut prefertur, super clenodiis ac rebus et bonis eorundem per eos dictis iudeis impignoratis hactenus excrevit, contra formam huiusmodi nostre gracie ad instanciam quorumcunque iudeorum intra vel extra iudicium in personis ac rebus et bonis ipsorum impedire, iudicare vel dampnificare nullatenus presumatis nec sitis ausi modo aliquali. Secus. Presentibus.

Quocirca vobis universis iudeis in dictis comitatibus t. et t. commorantibus, apud quos scilicet clenodia ac res et bona dictorum hospitum et populorum pro pignore existunt, presentibus firmiter committimus et mandamus, quatenus visis presentibus eosdem hospites et populos predictarum villarum t. et t. ad solvendum racione clenodiorum predictorum ac rerum et bonorum suorum apud vos pro pignore habitarum usuram per nos eis modo premisso relaxatam artare et compellere nequaquam presumatis, sed recepta ab eis capitali vestra pecunia, predicta clenodia ac res et bona eorundem eisdem in specie et sine defectu restituere debeatis. Alioquin vobis secus facientibus commisimus et presentibus firmius committimus fidelibus nostris comitibus sive iudicibus vestris in medio vestri constitutis, ut ipsi vos et quemlibet vestrum ad observanda huiusmodi mandata nostra per omnia vestra gravamina arcius compellant et constringant. Secus ergo. Presentibus perlectis. Datum.

Kovachich György, Formulæ solennes 489. l.

SZÁMADÁSOK.

1.

Pozsony város 1364-iki számadásaiból.

A haimburgi zsidóknál elzálogositott tárgyak kiváltása.

Item cives redimerunt litteras a iudeis de Haimburga, que fuerunt obligate pro necessitate civitatis pro 100 libris et pro $17^1/_2$ libris, quas Henricus super fossatum et Petrus Ochaim persolverunt de exaccionibus, quas exceperunt.

Fejérpataky, 40. l.

2.

Selmeczbánya város 1367-iki számadásaiból.

Bevételek zsidóktól.

Nota, exaccionem factam anno domini millesimo tricentesimo sexagesimo septimo ante festum Galli.

Herword jud 1 mark.

U. o. 12. l.

. . . .

Nota, quod Nicusch comes dat... pro Hirword jud 1 mark.

U. o. 14. l.

3.

Sopron város 1379-iki telekkönyvéből.

1379 április 10- és május 29-ike közt. A soproni házaknak és a hozzájuk tartozó káposztás kerteknek lajstroma, köztük felsorolva a zsidók házai, a melyekhez káposztás nem tartozott.

Vermerckt die sailmass innen und von der statt zw Ödemburg auff die acker, anno domini 1379 jare anstält.

Nota, das ist das puch zue Ödenburg zu den achern. dy do gehorend zu yegleychem haus nach der saylmazz und seind ye in ainer saymazz zehn gehawsser und sind auch getailt von newn sachn, nach Cristi geburd dreyzehnhundert jor darnach in dem newn und sibnzigstn jar zwischen ostern und phingstn und das ist geschehn mit gemaynem rat armer und reicher.

C Nota dy erst saylmazze, dy în dye
stat gehôrt, dy hebt sich an vor der
newstift und hat yetz haus in der
selben saylmazz iii ywhart
C Doselbn peÿ der aw hat yez hauz
aine chrautgartn weyvil, das
ist allain dy judnhaussrn, dy
habent chaine chrautgartn nicht.
C Item *Tröstell jud* ain haus hat nicht
Affrell und Smerl dy judn iiij
hauss habent nicht.
C *Yöndel jud* ain haus hat nicht
Vinkel der jud 1 haus hat nicht
David jude j haus hat nicht.
Tuckhauser j haus hat nicht
Zerl dy judin ij haus hat nicht.
C Item *Vinkchel* jud j haus
Öffendl jud j haus
Smoyel jud i haus
und dy egnnantn häusser
habent chaine chrautgartn
C Nota dy andr sailmazz, dy
in dy stat gehôrt, dy hebt
sich an pey pawmgartn
gemerkch und dy saymazz
get umb in dy fünfft saylmaze
und do ist orthabrin dy
alt Doncrin mit aynem j haus.
C. Nota das ist dy sailmazz
in der stat zue Ödenburgk
nach yedem hause

Item Nichkos Laymzz ist
anheber mit 1 haus.
Item dy Antwin iii virtail
Item Agndorffer ij haus
Item dy Golder um j haus
Item Vischel ir sun j haus
Item Joheb chramer j haus
Item Jörig Geÿrl ii
Item Hans Swerzl ii haus
Item Cholman ist orthaber
mit j haus, Swerzler hat
idem (!) domum
C Nota das in saylmazz sind
X hauss und 1 virtail
C Nota das ist dy andr saylmaz

. . . .

C Nota dy dritt saylmazze

. . . .

Nota dy sibnd saylmaze
Item Fridler mit der hawyzst (!)
anheber mit i haus
Item *Smerll und Euerl dye*
judn i haus
Item *Jovel* der jud i haus
Item *Vinkel* der jud i haus
Item *David* der jud j haus
Item Jänusch Chuemaul ii haus
Item Phirad Marstal i haus
Item *Tukchaus* j haus
Item Wildperger j haus
Item *Zörell* der jud i haus
Petscherrin is orthaberin
mit i haus.
C. Nota dy acht saylmaze
Item Vinkel ist anheber
mit j haus
Item *Offenderl* jud j haus
Item *Smerll und Eurll* iij haus

Item Jäckel Stichernbinchel ij haus
Item Wolcher der phaff i haus
Item Chmax der Spiezzel j haus
Item Pernot nachrichtr i haus
Item Wolfel Doner j haus
Item Niklos von Prodestorpf i haus
Item Nikelscherer ist orthaber
mit i haus
C Nota dy neind saylmaze
Item Jacob Antawer ist anheber
mit i haus
Item Lewbl scherer i haus
Item Petgüt gesell ii haus
Item Schekam i haus
Item Lewrtl i haus
Item *Zerlin* dy judin X haus
Ottin dy ärzin i haus
Item Hayreich Gayzzel ii haus
Item *Smoychel* der jud ist
orthaber mit j haus
C Nota dy zehend saylmazze
Item derselb *Smoyel* ist anheber
mit j haus
Item Peter de Harka i haus
Item Thoma Tärrenhoffer ii haus
Idem (!) i virtail Tärnhoff'
i haus i virtail
Item Hayreich Gayzzel j haus
Nota in der saylmazze seind nun
Vj haus und hat einend
in der stat.

Eredetie 5 oktáv papirlapon Sopron város levéltárában. Lad. VIII. et H. fasc. I. nr. 22. Kiadta Pollák 256. l.

4.

Sopron város 1394-iki számadásaiból.

Vámkivetés a zsidókra.

Anno domini millesimo tricentesimo nonagesimo quarto in medio sexagesime daz mein herren habent lazzen beschriben der mawttrecht ze Ödenbůrg am Chråntzhoff, waz man von yedem ding ze måut sol geben.

. . . .

Item von eim juden 2 den.

Sopron 1394-iki vámjoga. Fejérpataky 145. l.

5.

Nagy-Szombat város 1394—1404-iki számadásaiból.

Kiadások zsidókra.

Item dedi Lyman iudeo 16 libr. den.
Item dedi Davidin juden 17 libr. 80 den.

Fejérpataky 104. l.

. . . .

1395—97. Item 6 libr. den., dy man vorczert hat chen Hanburg under dy juden.

Fejérpataky 110. l.

. . . .

Anno domini millesimo quadringentesimo quarto Jacobus Satler dedit de vinis introductis libr. 300 iudici et iuratis, quos Liebman iudeo dederunt in debitis civitatis libr. 200 in die sancti Martini.

Fejérpataky 116. l.

6.

Sopron város 1404-iki számadásaiból.

Kiadások zsidókra.

Anno domini millesimo quadringentesimo quarto.

. . . .

Item dedi de mEyslein juden in die Nevnstat 90 tal. den., dorum er hat geben sein judischen quitprief.

Fejérpataky 147. l.

. . . .

Item 4 tal. 60 den. um czwen agschen dem reichen juden.

U. o. 148. l.

7.

Nagy-Szombat város 1405—1408-iki számadásaiból.

a) *Kiadások zsidókra.*

1405. Item de pecuniis vinorum dedimus iudeo 300 libr. ęt 50 libr.

Fejérpataky 116. l.

. . . .

1406. Anno domini millesimo quadringentesimo sexto feria quinta post Bartholomei Petrus Pzuntel et Franciscus Pellifex, Kysling et Otto Payer fecerunt sufficientem racionem civitati in domo Michaelis Mollir iudicis . . . et preter premissa fecerunt racionem de flor. 78 aur. et ad complecionem prefatorum 78 flor. receperunt 30 flor. inter iudeos super usuram, pro quibus iudei litteram civitatis habent.

Fejérpataky 117. l.

. . . .

b) *Bevételek zsidóktól.*

1408. Item anno domini millesimo quadringentesimo octavo Jacobus Sellator fecit plenam racionem de quatuor villis, de losunga eorum et a iudeis. Summa facit 700 libr. minus 1/2 libr. Summa a iudeis fecit 50 libr. den. In presencia iuratorum Johannes Talkner, Peter Weistl, Hannus Modrer, Peter Phůntel, Michel Mollir, Sthepel Stelczer.

Fejérpataky 120. l.

8.

Pozsony város 1410—1413-iki számadásaiból.

a) *Bevételek zsidóktól.*

1410. Item Musch der jude hat mir geben von ir gab wegen 13 sol. 10 den.

Fejérpataky 42. l.

. . . .

Item holcz vom Musch juden.

U. o. 45. l.

. . . .

b) *Kiadások zsidókra.*

Item dem Krumphalsaten juden von Offen, dem dy stat schuldig pleybt, dedi 2400 den. feria tercia post corporis Christi

U. o. 48. l.

Item dem Karel gen Wyenn zu dem Mannuel juden dedi 60 den.

. . . .

Item ich hab geben Wolfflen dem juden 50 rot gulden minus 1 flor., dy er der stat gelichen het, da der kẘnig und dy herczog zu Prespurg sind gewesen.

. . . .

Item ich hab geben einem juden 4 gulden, ye fur 1 gulden $5^1/_2$ solid., daz het der richter heyssen darleychen von dez Huczko wegen.

U. o. 49. l.

. . . .

Item ich hab geben Eysakken dem juden 2 libr., dy er den furlewten leih, da man dez kwnigs wegen gen Goding must furen.

. . . .

Item da ich der statbrieff von den juden und cristen zu Offen gelost habe, hab ich verczeret 7 libr.

U. o. 50. l.

. . . .

Item ich hab geben dem Karlein zu czerung gen Wyenn zu dem von graffen Ekk von der juden wegen 100 den.

U. o.

. . . .

c) *Hekklin zsidó számadásai.*

Racio iudei Hekklin.

Item wir haben abgeraytt mit der juden Hekklin von irer halben gab wegen anno decimo, dy hat gemacht $4^1/_2$ solid. den., und von irer gab wegen, dy sy schuldig ist gewesen anno undecimo, dy hat pracht 10 solid. den., diselbig hat man ir abgeczogen, $10^1/_2$ sol. den. fur esseich, den man dem kunig genomen hat. Also hat sey dy stat beczalt genczlichen und sy bleibt auch der stat nichts schuldig. Racio facta est feria secunda proxima post festum beati Thome apostoli anno decimo.

Fejérpataky 60. l.

. . . .

d) *Zsidóknak járó adósságok.*

1413. [Item dy stat bleibt Niclasen dem Colman schuldig 84 libr. newer den. fur VI. dreyling wein, dy man gen Gersmarn hat gefurt, als der kunig gepoten hat. Auch von der juden wegen bleibt man im noch schuldig 6 libr. 50 den. newer munzze und ayn phuntt von Thomam dem Kramer, das abgangen ist an ayn kolnisschen tuch. Das ist allez geschehen anno etc. tredecimo . . . .]

U. o. 68. l.

. . . .

Racio Nicolai Colomanni.

[Item nota alhie ist ze merkchen, das dy stat schuldig bleibt Niclas dem Colomann . . . . Item von der juden wegen anno ut supra duodecimo 6 libr. 50 den . . . .]

U. o. 72. l.

e) *Bevételek zsidóktól.*

Percepta.

1413. Heynrich Kytzmagel und Andreas Vnger aus der Schutte und Fridreich Haffersdorffer, die haben gebrocht aus den juden von Wienn in der wochen vor Laurenti $2^1/_2$ (!) phunt wienner den., dovon so haben sy genomen 8 phuntt.

U. o. 73. l.

9.

Nagy-Szombat város 1415-iki számadásaiból.

Bevételek zsidóktól.

Item Jacobus Sellatoris fecit plenam et omnimodam racionem coram Michaele Lell iudice civitatis Tirnaviensis ac iuratis civibus, videlicet Johanne Talkner, Longo Jacobo, Petro Pfunttel, Michaele Mollir, Johanne Kyseling ac aliis iuratis hominibus, videlicet Nicolao Sartore, Stephano Spiler dicto, et Jacobo de Nova Civitate et Johanne Horber de pecuniis perceptis a iudeis et aliis pecuniis sibi porrectis, ut puta de nonyngentis libr. parvorum denariorum et 71 libr. parv., de qua racione domini per omnia steterunt contenti. Facta est racio in domo consulum anno domini millesimo quadringentesimo quinto, decimo sabbato ante dominicam iubilate.

Fejérpataky 124. l.

10.

Pozsony város adókönyvének 1415-iki zsidójegyzékéből.

Adóbevételek zsidóktól.

Item Isserl jud 10 urnas 40 denarios.
Item Ysaac et Simicho 2 k 3 t 2 libras d.
Item Jung Ysaac von Gran 12 urnas 48 d.
Item Musch von Tirna 60 urnas 1 libras d.
Item Jecl jud 9 urnas 36 d.
Item Necha 4 urnas 16 d.

Item Sleml jud 14 urnas 56 d.
Item Juda von Ofen 11 urnas 44 d.
Item Müsch von Odenburg 4 urnas 16 denarios.
Summa 4 libre 16 d.

Eredeti. Pozsony város levéltára Lad. LX. nr. 176. Kiadta dr. Kováts Ferencz, Városi adózás a középkorban 21. l.

11.

Nagy-Szombat város 1428-iki számadásaiból.

Kiadások zsidókra.

Item dem David juden 24 gulden im gold.
Fejérpataky 133. l.

12.

Pozsony város 1434-iki adókönyvéből.

A zsidók boradója.

Nacio iudaica.

Item *Iserl jud* 6 urnas 12 β.
et *Mosche*
et *Nachim*
et *Gerstel*
Item *Aserl jud* propinavit 7 urnas 5 libras 60 denarios
et Jung *Isrl.*
Item *Jakob* jud propinavit 15 urnas 1 fl. 10 β.
et Abraham
Item *Musch* von *Prett* propinavit 2 urnas 11 urnas 1 fl.
et jung *Musch* 11 urnas 8 β 60 den.
Item *Mathes* jud
et *Jacob* jung *Wolfl* 8 urnas 6 libras.
et *Aserl* jud 26 urnas 1 1/2 fl. 4 1/2 libras.
Item Alt *Wolflin* 2 urnas 12 β.
Item judenschul
et *Salamon* jud 15 1/2 urnas 1 fl. 13 β.
et *Habel* jud

Item *Jakl* von *Ofen* jud 5 t. 7½ fl.
Item *Trostl* jud
et *Gerstl* jud
et *Muschl* judin 2 t. 6 urnas 3 fl. 4½ libras.
Item *Jake* judin 5 urnas 3 libras 6 β.
et *Hanel* jud
et *Tewbl*
Item *Isrl* von *Sand Mertenperig* 15 urnas 1 fl. 10 β.
et *Tok* judin 1 urnam 6 β.
Item *Iserl* jud
et *Gadel* jud 4 urnas 3 libras.
Item *Mathes* jud
et *Pendetin* judin 6 urnas 4½ libras.

Eredeti («Regestrum exaccionis censuum»). Pozsony város levéltára Lad. 32, nr. 20. Kiadta Kohn 418 és Kováts 18. l.

13.

Pozsony város 1439-iki telekkönyvéből.

Jekl zsidónő telekbére.

a) . . . öde der Jekl jüdin dient 20 denar 2 hun auf Michaelis zu Sand Kathrein capellen.

Ortvay 336. l. 5. j.

14.

Pozsony város 1439-iki számadáskönyvéből.

Bevételek zsidóktól.

Ich hab ingenomen von den *juden,* so sy meine herrn haben angeschlagen ain *steuer* awf dy *lädereyn emer* zu machen, von herrn richter 6 fl., das sy im gebin hobn, und ich von den juden 4 fl., facit 12 pf. 4 sch.

Rakovszky, Pr. Ztg. 1877. Nr. 105.

. . . .

Habn wir mer empfangen von den tausent guldein in golt, dy der Pawl Moderer der stat gelichen hat von den *Getschel juden* aws der Newen Stat, das er der stat gelichen hat iiijC. flor. auri, von den *Eysak juden,* das *dy juden* dargelichen habn, XIII fl. auri.

U. o. Kohn 418. l. és Ortvay 340. l. 1. j.

. . . .

Item von den Esserl juden auf der *silberin phant,* auf *ein giesfasz* und ein übergulten *koph.*

Kohn 418. l. és Ortvay 340. l. 1. j.

. . . .

. . . und der Nicolae Flins hat darzu gelichen 1 silberin koph und ein silberin gürtel 1C. guldein, davon schol di stat gebn von den obigen 1C. gulden alle wochen 1 guldein zu gesuech.

U. o. Kohn 418. l. és Ortvay 340. l. 1. j.

. . . .

. . . von den Josep Preintl juden, *domit man ezlich söldner awsgericht hat,* xliiij β VI sch.

U. o. Kohn 418. l. és Ortvay 340. l. 3. j.

. . . .

Item von den juden allen, das sy unter einander angeschlagen habn, der stat ze hülff zu den paiden polverichen in der newen stat gen den schusterturn über VC new denar, facit III β XXX den.

U. o. Kohn 419. l. és Ortvay 337. l. 3. j.

. . . .

Item als man die pütten beschoss pey dem juden freytthof, dy geprach, wenn si war zu dönn gossen.

Pr. Ztg., 1877. nr. 16.

a) *Pozsony zsidóutczájának háztulajdonosai.*

Der Lang Israel Huren sun.*
Jakab von Ofen frei.
Iserl von Pruck frei.

* Ortvay szerint (287. l.): Maisterlains sun.

Manschel jud.
Wolf.
Eisak jud.
Der juden synagog.*
Jackel von Ofen.
Tröstl jud.
Praintl jud.
Jaklin jüdin von Nuernberch.
Iserl von Budweys.
Die alte Bondienten juedin.
Pozsony város levéltára. Kiadta. Kohn 418. l.

*

Lang Isserl jud.
Äserl jud.
Slama jud.
Schalam.
Muschel.
Leb.
Symcha.
Smorel jud.
Wölfflin Ässerl jude.
Perntl jud.
Mirgem uxor.
Ysaac jud.
Wölfel jud.
Teschlabe uxor.
Tröstlin.
Leb jud.
Zymscha uxor.
Zypperle jüdin.
Hundl.
Peschl uxor.
Leblmann jud.
Rachl uxor.
Nissl jud.
Hester jüdin.
Prenttl jud.
Die alt Pendeltynn.
Äserl jud und sein erbn.
Schleimel jud.
Sara uxor.
U. o. Ortvay 290. l.

b) *Zsidó ház- és szőlőtulajdonosok Pozsonyban.*

Jakob jude von Ofen.

Jakob jud von Ofen Maisterleins sun von der Newnstat, seinen weib und kindern.

Renna von Oven und ir sun der Salamon von Oven.

* Ortvay szerint (287. l.): die schule.

Jakob von Ofen.
Jakob von Ofen.
Sandl jud von Tirna, Hanna uxor eius.
Josef des Ysaac aiden von Tirna, Hestes eius uxor.
Musch jud von Tirna.
Musch vom Pred.
Mandl jud von Znawm.
Isserl von Budweis.
Isserl von Pruckh.
Feklin von Nurmberg.

Eredetie Pozsony város telekkönyvében. Közli dr. Ortvay Tivadar, Pozsony város története II. 280. l.

15.

Pozsony város 1439-iki zsidólajstromából.

Zsidó lakósok Pozsonyban.

Jakob von Ofen.
Jung Musch von Tirna.
Alt Ysserl von Sanct Merttenberg.
Gedl jud von der Eysnemstat.
Aschel von der Eysnemstat.
Lezer Sankmeister, der Jeklin jüdin von Oedenburg aiden, und Hester uxori.
Henndl von Oedenburg, Peschel uxor.
Jaklin von Odenburg.
Hendlin jüdin von Galicz.
Musch jud von Bred.
Isserl von Budweiss.
Jung Isserl von Pruckh.
Jung Leb von der Newnstat.
Herschel jud von der Newnstat.
Egsel jud von der Newnstat.
Henndl von Grëcz.
Musch von Rakenspurg.

Pelbel jud von Aynpurkch.
Jakob jud von Passaw.
Közli Ortvay 280. l.

*

Joseph jud des Jakob brueder.
Äserl jud.
Leubman jud.
Jung Musch des alten Muschen sun.
Lang Isserl jud.
Äserl jud.
Prentl jud.
Leb jud.
Jundl jud der Mesu.
Henndl jud der jungen Muschin sun.
Thobcam jud.
U. o. 290. l.

16.

Pozsony város 1440—1448-iki számadáskönyvéből.

Zsidóktól fölvett kölcsönök.

1440. Item mandtag nach invocavit hab ich geben nach des purgermaister geschäfft dem Roedl Kalichprener, das wir unter de juden haben muessen nemen iiij gulden, ye 1 gulden um 1 denar wyenenses, dy man dem Roedl Kalichprener ken Hainburg geschikt hat, iiij den. wyen.

Kohn 419. l. és Ortvay 341. l. 4. j.

1442. . . . von den judenfreytthof.

Pr. Ztg, 1877 Nr. 27.

Item am freitag nach Martini hab wir emphangen von dem richter herrn Ludwig Kunigsfelder iij guldein ducaten und iij schilling denar, die ducaten abgereyten ye Vj schil. XX. den. wyen. swer 2 ducaten, an dem gelt, das di juden schuldig sein der stat.

Kohn 419. l.

1443. Item am sambstag nach Philippi und Jacobi hab ich Wolfgang Boduscher empfangen von *den Jakl jud von Ofen auf die söldner* und anderswohin, darum wir in quitirt habn umb xxxxvj fl. auri.

Kohn 419. l. és Ortvay 340. l. 3. j.

1447. . . . von David juden und Aserl juden, darumb der Ulreich Winperger für dy stat gesazt hat ein *silbrin gürtl* und ein *übergolten chopph,* XL fl. auri.

Kohn 419. l. és Ortvay 340. l. 1. j.

1448. . . . gelt von juden 74 fl. wien.

Ortvay 337. l. 3. j.

Item am sand Gilgen tag von den *Samuel juden* auf 1 silbrin gürtl X fl. auri.

Kohn 419. l. és Ortvay 340. l. 1. j.

Item am sambstag in vigilia penthecosten hab ich emphangen von *der Jakl jüdin auf dy söldner* auf 1 silbrin gürtl VI fl. auri.

Kohn 419. l. és Ortvay 340. l. 3. j.

17.

A zsidók kincstári adója 1453-ban.

Andere reiint und gult der heiligen kron ze Ungarn
Item . . . .
Item dy juden, als weÿt das land ist . . .
. . . roter gulden iii jM

Uj magyar muzeum, 1853, 512. l.

18.

Pozsony város 1455-iki számadáskönyvéből.

Bevételek zsidóktól.

Innemen gelt von de juden. Item am mantag in die Tiburcy et Valeriani hab ich emphangen von den juden von den Asserl jud 48 fl. per 8 schilling.

Kohn. 419. l.

. . . .

Item am erichtag vor Philippi et Jacobi hab ich besunder emphangen mer von dem Aserl judn, darumb er von der stat ein *geltprief* hat, umb 64 fl. auri.

Kohn u. o. és Ortvay 340. l. 1. j.

. . . .

Item hab ich awsgelöst den Vinczencz Panczermacher von den judn nach der herrn geschefft, darumb er gesazt hat *sein hab* umb XXIIII fl. auri.

Kohn u. o. és Ortvay

19.

Pozsony város 1457-iki zsidólajstromából.

Tobiás és Prentl zsidók kölcsönei.

Item Hans Ludvig, Margareth uxor bleiben schuldig Thobian juden 4 pfund, dafür setcztn sy im ir haws auf der Gaisgassen und im Grullnpuchl irn weingarten und get darauf teglich gesuch. Actum in vigilia sancti Nicolai, anno quinquagesimo septimo.

Hans Ludwig . . . . Margareth uxor und bleibt schuldig Tobiam juden 4 pfund nach laut seiner registes, darumb ist im das haus und der weingarten im Grullenpuchl auf teglich gesuch.

Mert Wagner . . . und bleibt schuldig dem Prentl juden utque in registro.

Eredeti. (Registrum iudeorum). Pozsony város levéltára. Közli Hajnik 153. j.

20.

Pozsony város 1471—1477-iki számadáskönyveiből.

a) *Bevételek zsidóktól.*

Item Eritag nach Johanni hab ich di judn notten muessen, das sy habn muessen die *uebermas* niederlegen, davon hab ich gebn dem Johannes von Posing an seinen zins XV. fl.

Kohn 419. l. és Ortvay 336. l. 3. j.

. . . .

1473. Item am pfinztag nach sand Gilgen tag hab ich emphangen von den Musch judn *kawfrecht von wegen seines haws* xviij sch. den.

Kohn 420. l. és Ortvay 336. l. 1. j.

. . . .

b) *Kölcsön zsidóktól.*

1475. Von wegen des *kunigsgab* von *Jacob jud von Passaw* gelichen 8 fl. auri.

. . . .

c) *Bevételek zsidóktól.*

1477. . . . von Sporer umb judenczyns 109 libr. 3 sch.

Ortvay 337. l. 3. j.

. . . .

Ich hab von den juden emphangen XXX fl. an den L gulden, di sy jerlich zu sand Michelstag schuldig sind.

. . . .

Am erichtag nach Lucie virginis hab ich von den judn von wegen des *zins* ingenomen X fl. in golt, den fl per X schilling zu raiten.

Kohn 420. l. és Ortvay 333. l. 3. j.

21.

Pantzir Zsigmond 1481-iki végrendeletéből.

Selman zsidó kölcsöne.

Item ainem juden mit namen Selmon bin ich schuldig 1 fl.

Prot. Test.* I. 178, Ortv. 342. l.

22.

Pozsony város 1480-iki számadáskönyvéből.

Bevételek zsidóktól.

Innemen von den judn. Nach geschafft meiner herrn hat man den judn an der *Rosmuel* gemaln, darumb habn sy gemainer stat gebn X fl.

Kohn 420. l. és Ortvay 335. l. 3. j.

23.

Magister Wenzel nagyszombati plébános 1481. évi jövedelmei.

Bevételek zsidóktól.

Item domus murata iudeorum, scilicet ipsius Schindl, duos florenos: quos nunquam dedit, quia nescivit, quod tum obligabantur ecclesie.

Item ex alia parte fluvii de quatuor domibus iudeorum quilibet eorum tenetur 32 denarios monete regalis currentis et duos capones circa nativitatem Christi solvere, iste 4 domus iudeorum venerunt ex parte molendini ipsius Iankonis Scilatoris, ita permutavit super domibus iudeorum.

* A pozsonyi városi levéltárban őrzött Prot. Test.-ból Ortvay olyan följegyzéseket közöl, a hol egyes polgárok végrendeleteikben a zsidóknál hátrahagyott adósságaikról emlékeznek meg.

Item Vegal iudeus tenetur duos capones et duodecim solidos dare monete regalis currentis capellano.

Eredetie Nagyszombat város levéltárában. Hajnik Imre másolata.

24.

Kreytzer György 1485-iki végrendeletéből.

Jäkl zsidó kölcsöne.

Item dem Jäckl juden verdambten bin ich schuldig 1 fl. zu raiten vor dem suntag iubilate 84.

Prot. Test. I. 201, Ortvay 342. l.

25.

Kochermacher György 1487-iki végrendeletéből.

Zsidó kölcsönök.

Unnd den juden pin ich schuldig XXVIII fl. in Wien. Wie aber die juden genant sein und wievil ainen yeden juden schuld ist, das steet im judenpuech geschriben. Auch bekenn ich bey meinem gewissen, daz ich dass gelt von ainem yeden juden entnomen hab, da hab ich vorhin mit den juden ain abred getan mit aufgenomen worten, daz ich wochenlich von ainen jeden gulden geben will III wiener denar und nicht mer, daran ain yeder jude wolbenngt hat und nur darauf gelichen haben. Dass meld ich darumb, ob die juden anders antragen oder lawgnen würden.

Prot. Test. I. 211*a*, Ortvay 344. l.

26.

Pozsony város 1489—1493-iki számadáskönyvéből.

Bevételek zsidóktól.

Item hab ich von herrn burgermaister judengelt ingenommen 42 fl. in müns, herkhomen von den L fl, so di judn *jerlich Micheelis* gemainer stat gebn.

Kohn 420. l. és Ortvay 333. l. 2. j.

1491. Innemen von den judnzinz L fl.

Kohn 420. l. és Ortvay 333. l. 2. j.

Item gelichen von den *judn awf die söldner* iIC. fl.

Item als meine herrn gen Ofen gezogen, *gelichen von Prenntl jud* X fl.

Kohn u. o. és Ortvay 240 l. 3. j.

. . . .

1493. Innemen von den judn zinz L fl.

Kohn 420. l. és Ortvay 333. l. 2. j.

27.

Zäbuscher Borbála 1493-iki végrendeletéből.

Jakab zsidó kölcsöne.

Dem Jacob juden XII. fl.

Prot. Test I. 232. Ortv. 342. l.

28.

Pozsony város 1494-iki számadáskönyvéből.

Bevételek zsidóktól.

Innemen von den judenzins L fl.

Kohn 420. l.

29.

Haberler István 1494-iki végrendeletéből.

Issl zsidó kölcsöne.

Dem Issel juden bin ich schuldig gelichen gelts VI. fl.

Prot. Test. I. 237. Ortv. 432. l.

30.

Zsidók 1495-iki kincstári adója.

Mendel zsidó fizetései.

Item iudeus Mendel *racione* taxe super eos imposite solvit maiestati regie 400.

. . . .

Item iudeus Mendel *pro* taxa iudeorum regie maiestati solvit 800.

Engel, I. 17. l.

31.

Pozsony város 1496—1513-iki számadáskönyvéből.

a) *Kiadások zsidókra.*

Awf di judnawsgab dem Pranntl judn hab ich bezalt XX fl. auri, di *der jud* gemainer stat auf dem rathaws in der hindern raitstuben auf di statschuld gelichen hat.

Kohn 420. l. és Ortvay 340. l. 1. j.

. . . .

b) *Bevételek zsidóktól.*

1499. Von den juden 52 l. 4 sch.

Ortvay 337. l. 3. j.

. . . .

1502. Von den jungen Muschel juden 25 lat.
Rakovszky, Pr. Ztg 1877. 249. n.

. . . .

1506. Von den juden 167 l. 5 sch. 22 d.
Ortvay, 337. l. 3. j.

. . . .

1511. Item von den Löbl jud und andern juden *weingab*, die nach dem stab ist einkomen, 1 β 17 sch.
Kohn 430. l.

. . . .

1513. Judengeld L fl.
Kohn 420. l.

. . . .

Judengelt 75 l. 1 sch. 3. d.
Ortvay 337. l. 3. j.

. . . .

Item freitag nach Jacobi apostoli hat kamerer eingenomen von herrn Friedrich Voiten, burgermaister die zeit, *schreibgeld von den juden in das gruntpuech in das newe von irn hewsern* xviij β 17 sch.
Kohn 420. l. és Ortvay 336. l. 2. j.

. . . .

Item von den Lőbl jud und andern juden weingab, die nach dem stab ist einkommen, 1 β 17 sch.
Ortvay 334. l. 2. j.

32.

Pruckflegel Farkas 1513-iki végrendeletéből.

Zsidó kölcsön.

Item ainem juden bin ich schuldig in das puech iij flor.
Prot. Test. 352*a*. Ortvay, 344. l.

33.

Pozsony város 1514—1515-iki számadáskönyvéből.

Bevételek zsidóktól.

Judengeld L fl.

Kohn 420. l.

34.

Sopron város 1516-iki számadáskönyvéből.

Adóbevételek zsidóktól.

Moyses des alten Manuseh juden sohn hatt nucz und gwer empfangen seyns hauses allhie in die judengassen gelegen zwischen Hammer J. und alt Behem juden hawser koufweis für frei, ledig, aigen an ihm kummen von den herrn des raths allhie, davon er jährlich dienen soll zu den weinachten zween gulden. — Act freitag vor invocavit, anno domini millesimo quingentesimo decimo sexto, tempore Oszvaldi Pleswett magistri civium et Michælis Mert.

Eredetie Sopron város ltárában. Közli Hajnik 72. j.

35.

Pozsony város 1517—1526-iki számadáskönyvéből.

Bevételek zsidóktól.

1517—18. Judengeld L fl.
1520—21. Judengeld L fl.
1524—26. Judengeld L fl.

Kohn 420. l.

. . . .

1526. Von den juden von *wegen der mauer* erichtag Mathei 40 l. 1 sch. 10 d.

Ortvay 337. l. 3. j.

. . . .

. . . und di namen wir darum den juden *umb fünfczehen hundert guldein,* und di stent nach hewt des tags ze den juden auf scheden.

Dipl. Pos., I. 819, idézi Ortvay 341. l. 2. j.

36.

Sopron város 1526-iki számadáskönyvéből.

1526 november 7, Sopron. A Sopronból kiűzött zsidóknak házai, a melyeket városi esküdtek és szakértők megbecsültek; szám szerint 12 ház 945 font fillérnyi értékben.

Anno domini im funfftzehenhundert und sechsundzwaintzigisten am erichtag vor sand Mertn tag sein der vertribn juden zu Ödennburg heuser durch gemaine werkhleut, stainmetzn, maurer und zimerleut, geschätzt und beteuert worden, wie hernach volgt.

Nomen der werkhleut: maister Christof stainmets, burger zu der Eysneinstat, maister Augustin stainmets, maister Mathes stainmets, maister Mathes zimermon, und Georg Finchusth, all vier gesworn burger und werkhleut zu Ödennburg.

Zumb ersten haben si besehen des Mauhl und Coppl heuser, die weder guet dachwerk, pöden, noch gemeuer haben, sein baide heuser zusammen geschätzt umb vierzig tl d.

Manndl juden hausz geschätzt umb 1 C 20 tl d.

Maull juden hausz geschätzt umb LXX tl d.

Isaac juden hausz mit dem zinnen umb LX tl d.

Malka judin und das stogkl daneben umb XLV tl d.

Alten Behamin hausz geschätzt umb LXXX tl d.

Manusch juden hausz geschätzt umb 1 C tl d.

Hädschl juden hausz geschätzt umb 1 C tl d.

Jacob Vischl hausz geschätzt umb funfftzig tl d.

Joseph juden hausz 60 tl, synagog 50 tl und Spitzl umb 2 C tl d.

Schmollerl und Gerstl hausz geschätzt umb LXXX tl d.

Summa 985 phunt phenig.

Eredeti, papiron. Sopron- város levéltára Lad. XLVIII et Y. Y. f. I. nr. 27. Kiadta Pollák 289. l.

HÉBER SZÖVEGEK FORDÍTÁSA.

[1] Keresztély Nagy-Szombatból hetvenkét forint.

[2] Harrenstein gróf (tulajdonképen: fejedelem) harminczegy font.

[3] 1401 nov. 15. Aribaistaler Mihály Jeulsból (....?)

[4] Aribaistaler Mihály Jeulsból.

[5] Sibenbrunner Péter Jeulsból.

[6] Wadel Henrik Jeulsból.

[7] Salman János (....) Jeulsból.

[8] Sibenbrunner Péter Jeulsból.

[9] Walich Konrád Jeulsból kilencz font.

[10] Aribaistaler Mihály.

[11] Weydner János Jeulsból.

[12] Pannauer Miklós, Walich Miklós Jeulsból.

[13] Ágnes Maurer Pálné Haimbach városából.

[14] Walich Konrád és Walich Miklós Jeulsból.

[15] Aribaistaler Mihály Jeulsból.

[16] Aribaistaler Mihály Jeulsból.

[17] Czisztler Ertel (Márton), Czisztler Andor, Vaschang Frigyes, Marchfelder Miklós Jeulsból.

[18] Pachfurter Tamás Jeulsból (....?)

[19] Wotschacher Jeulsból hatvannégy font.

[20] Pachfurter Tamás Jeulsból.

[21] Pachfurter Tamás Jeuls tizennyolcz font.

[22] Orig Mátyás és János Jeulsból tizenhat font.

[23] Aspner István Pozsonyból tizennyolcz font.

[24] Jákob a boldog emlékezetü Mordecháj fia, Czádok a boldog emlékezetü Achi (kam ?) fia.

[25] Mi alulirottak tanusítjuk, hogy a Simonnak nevezett Sámuel, Eleázár fia és felesége Söndl megbiztak bennünket a fenti okmánynak aláirásával, mely az ö saját és felesége akaratát tartalmazza; anélkül azonban, hogy kár háramlana azért ránk. És ezt mi megerősítjük kezünk aláirásával:

Jákob, fia a prágai Izsák rabbinak, kinek emléke a jövendő élet számára legyen fentartva.

Benjámin, a boldog emlékezetű Szaádjának fia.

Salamon, a boldog emlékezetű Eleázárnak fia.
Mózes, a boldog emlékezetű Chájimnak fia.
Mordechai, a boldog emlékezetű Jákobnak fia.

Héber betűs német nyelven: Én Simon zsidó zsidóhitemre kezem aláirásával magamra vállalom mindannak, a mi ebben a levélben írva van, a legjobb akaratommal valo hű és pontos betartását. Sámuel, Eleázár fia.

[26] Kinyilatkoztatom ezennel mindazoknak, a kik kézirásomat aláirásommal együtt látják és hallják, hogy én Tamás polgárt mától fogva mindennemű követeléstől a világon, a mit az ember szája csak ki tud mondani, fölszabadítok és neki mindent elengedek, úgy hogy sem nekem, sem örököseimnek rajta semmi követelésünk a világon nincs; ő kifizetett engem teljesen. Ha pedig léteznének tőle ezelőttről az én nevemre szóló iratok, úgy azok ma semmiseknek tekintendők, nem kötelezők és nem érvényesek. Írva és aláírva ma, szerdán, ijjár hó, a szerencse havának 14-ik napján. Így szól Áser, Jehuda fia, a ki neveztetik Kaszarielnek.

[27] Így szól Izsák, Salamon rabbinak a fia.

[28] Dávid, a boldog emlékezetű rabbi Abrahám fia, szolgája a budai szent községnek, melyet Isten őrizzen. Áron, fia a boldog emlékezetű rabbi Gamalielnek — kinek vérét boszulja meg az Úr! — szolgája a budai szent községnek, melyet Isten őrizzen. — «Kinek vérét boszulja meg az Úr!»

[29] Mindazt, a mi e levélben van, én Maul zsidó és feleségem Jochebed mindkettőnk legjobb akaratával tettük. Az oklevelet saját kezemmel irtam.

[30] A házam ügyében (írt) fenti dolgok az én akaratom, örököseim akarata, úgyszintén feleségem akarata szerint vannak. Így szól Gerson, Jákob rabbinak a fia; áldásra legyen az igazságosnak emlékezete!

[31] Én Izsák zsidó saját kezem aláirásával elismerem, hogy soproni házamat az új-utczában Péter Löblnek harmincznégy fontért eladtam. Jelen voltak Paltrom András biró úr és Jörchel Mátyás úr. Jószántamból tettem és örököseimnek se legyen igényük, ha a második részletet lefizeti. Az első részletet husz fontban megfizette, még tartozik nekem 14 fontot karácsonykor fizetni. Izsák.

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ.

(INDEX NOMINUM ET RERUM.)*

* Numeri arabici data emanationis litterarum significant.

B.

C.

D.

H.

I.

J.

P.

Q.

R.

U.

V.

Y.

Z.

$29.00

1007380

